John Cranford,

M. D.

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/actaphysicomedic06unse

ACTA
PHYSICO-MEDICA
ACADEMIAE CAESAREAE
NATURAE CURIOSORUM
J. G. Pintz. sc.

ACTA
PHYSICO - MEDICA
ACADEMIAE CAESAREAE
LEOPOLDINO - CAROLINAE
NATURAE CURIOSORUM

EXHIBENTIA

EPHEMERIDES

SIVE

OBSERVATIONES HISTORIAS
ET EXPERIMENTA
A
CELEBERRIMIS GERMANIAE
ET EXTERARUM REGIONUM
VIRIS
HABITA ET COMMUNICATA
SINGULARI STUDIO COLLECTA

VOLUMEN SEXTUM

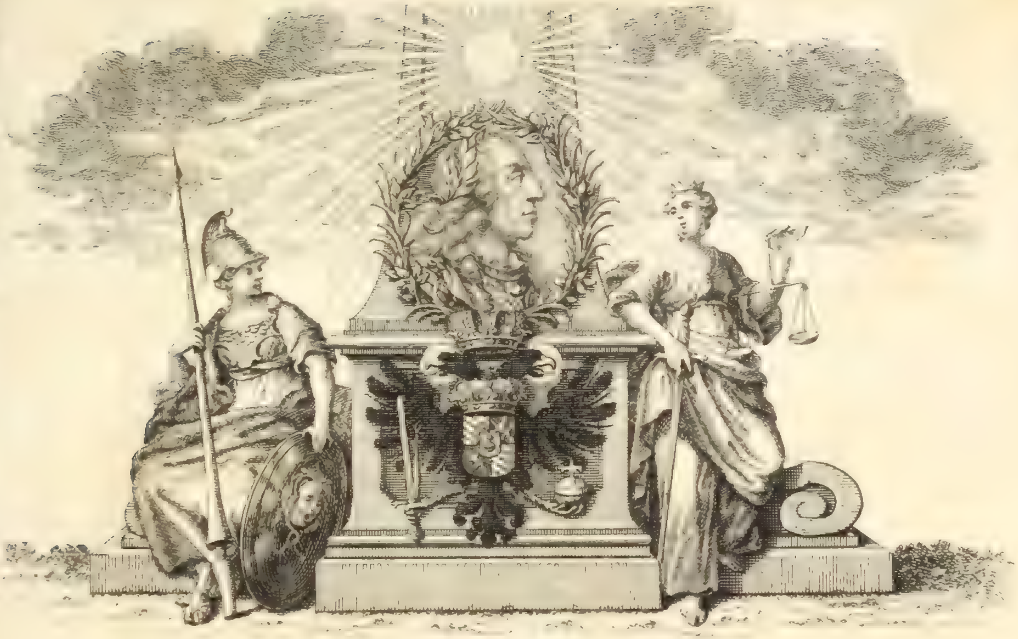
CUM APPENDICE.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAR. MAJESTATIS

NORIMBERGAE
Impenſis B. W. M. ENDTERI CONSORTIUM,
ET VID. B. JUL. ARNOLD. ENGELBRECHTI.
TYPIS FLEISCHMANNIANIS ANNO MDCCXLII.

UNIVERSITY OF MARYLAND LIBRARY Founded 1813 SCHOOL OF MEDICINE
1742
Inv 14493 Pergament-Band

Crawford

SACRATISSIMO
POTENTISSIMO AC INVICTISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO
DOMINO

CAROLO VII

ELECTO
ROMANORVM

IMPERATORI

PIO FELICI SEMPER AVGVSTO

GERMANIAE AC BOHEMIAE
REGI
BAVARIAE SUPERIORIS ET INFERIORIS
UT ET PALATINATUS SUPERIORIS
DUCI
COMITI PALATINO AD RHENVM,
ARCHIDUCI AUSTRIAE
SACRI ROMANO - GERMANICI IMPERII
ELECTORI
LANDGRAVIO LEUCHTENBERGICO
CETERA
IMPERATORI, REGI
ET DOMINO SUO
DOMINO LONGE OMNIUM CLEMENTISSIMO.

AUGUSTISSIME
IMPERATOR.

In tam lætiſſimo votivarum acclamationum concentu, quo univerſa Germania perſonat, *CAPITE*, ut *AUGUSTISSIMO* ſic *EXOPTATISSI-*

MO condecorata in tam arcta pietatis, ſpei & lætitiæ conſenſione, in quam diu exſpectatus de *AUGUSTALI* TVA *ELECTIONE* nuncius omnium animos traduxit ab angoribus & ſollicitudinibus; in tam inuſitata denique ciuium, & hoſpitum frequentia, quam ex omnibus ferme cultioris orbis angulis excelſi animi TVI & ſummæ ſapientiæ fama coëgit: Muſæ quoque, votis pariter ac plauſibus exultantes ſolii TVI limina adire, *AUGSTALES VULTUS* TVOS ſuſpicere, TVOque

que

que patrocinio ſe ſortemque ſuam committere, ea, qua par eſt, animi ſubmiſſione audent.

Quod ſi nemo unquam abs TE, qui *Titum, orbis delicium & generis humani amorem* vere refers et exprimis, triſtis nec ſine largo gratiæ TUÆ ſenſu diſceſſerit, non erit profecto, cur Muſis, caſtiſſimis bonarum litterarum ſacerdotibus, in TUO conſpectu ſit erubeſcendum.

Quemadmodum enim TE, IMPERATOR MAXIME

ciues TVI tamquam verum *Patriæ Patrem* venerantur ac laetis proſequuntur ominibus; quemadmodum exteri TE ſuſpiciunt tamquam *Genium quendam tutelarem* totius Germaniæ, cuius ſub auſpiciis ſalua ſacra, ſartæ leges, ac ciuilis ſocietas perſtat illibata; ſic bonarum artium ſtudia TE, tamquam *alterum Herculem Muſagetam*, cui æque curæ ſunt munia belli ac pacis ornamenta, mirantur. *Auguſto Stemmati* TVO hæc laus videtur propria & auita hereditate per longam annorum ſeriem

em relicta, ut inter graviſſimorum negotiorum concatenatam multitudinem, artium liberalium amorem & promovendæ eruditionis ſapientiſſimam nunquam depoſuerint curam, adeo, ut æquis rerum cenſoribus optio adpareat ambigua, judiciumque difficile, utrum *Bavariæ Duces* rectius dixeris *belli fulmina*, *juſtitiæ oracula*, an *litterarum ſtatores ac lumina.* Quanta munificentia *Imperator* re & nomine *magnus*, *Ludouicus Bavarus*, omnium ordinum eruditos exceperit, aluerit, fouerit, annalium monumenta

ſatis ſuperque loquuntur, nec ulla poſteritas principis hujus, immortalitate digniſſimi, ſempiternam obſcurabit gloriam.

Cui ignotum videri poteſt, illud auguſtum ſapientiæ ſacrarium, *Angeloſtadii* providentia *Ludouici*, Bauariæ Ducis, conditum, liberalitate *Erneſti* mirifice auctum, regiis denique ſumtibus ad invidiam uſque exornatum *Georgii divitis*, qui recte Hiſtoricis dicitur Academiae & Collegii Georgiani, inque eo diverſorum ſtipendiorum conditor & auctor.

Ex hac bonarum mentium officina per trium ſaeculorum, & quod excurrit, decurſum, velut ex equo Troiano laetiſſimo prodiere proventu tot Themidos cultores, qui ſummis tribunalibus admoti juris aequabilitatem, reſectis litium calumniis, ſumma ſervant religione, tot Æſculapii filii, quorum ars ſalutaris corporis humani vitiis & morbis medetur, tot ſapientiae alumni, recte ſentiendi & bene agendi ſcientia egregie nutriti, qui omnia referunt ad artem vitae, & qui verae doctrinae

uſum in Palatia, in Curias, in forum, in conuentus Procerum, in caſtra tandem deducunt. Quis eſt, qui, cum ſedem TVAM Electoralem ingrediatur, non ſtatim *Bibliothecae Palatinae* & huic adjuncti pretioſiſſimi rerum arte & natura ſingularium theſaurifelici conſpectu in admirationem, immo in ſtuporem rapiatur? *Sereniſſimorum Majorum* TVORUM excelſis veſtigiis ſic, ut multum ea ſuperes, ſemper, CÆSAR SACRATISSIME, laudabiliter inſiſtis, cuius prolixae voluntatis

ac

ac ſingularis in ſapientiae & doctrinarum ſtudia benignitatis fons eſt unicus TVA diuina ſapientia & eruditio. Niſi enim IPSE litterarum pulchritudinem intima noſſes experientia, niſi illarum uſum in republica ſapienter adminiſtranda haberes expertum; profecto non tam liberali eas foveres manu, nec tantum earum doctoribus haberes honorem. Verum enim vero laudibus TVIS non dicemus exornandis, ſed tantum enarrandis longe impar habetur orationis noſtræ infantia,

tia, quæ ſupplici tantum voce MAJESTATEM TVAM SANCTISSIMAM cupit exoratam, ut ſocietatis, quæ ſemper audit *Cæſarea*, in quam tutandam & exornandam *diui TVI Anteceſſores* glorioſiſſimæ memoriæ æterna largiſſimæ gratiae contulerunt monumenta, ſocietatis, quae ultra decem luſtra ſcientiarum latifundiis amplificantis haud prorſus inutilem conſecrat operam, auguſtum in TE aequus propitiusque ſuſcipias patrocinium, ac ſub ſacris Imperii TVI auſpiciis,

ciis, hancce variarum ex adparatu phyſico & medico deprom-ptarum obſervationum collectionem, ceu cultus devotiſſimi primitias, ceu obſequii deditiſſimi teſſeram, ceu induſtriæ qualecunque ſpecimen, more TVO, id eſt, ſereno vultu, adſpicere haud dedigneris. Sic noſtræ Societati novum, idque auſpicatiſſimum, exorietur, optima quævis ſperandi, ſidus; ſic omnibus illius mem-

bris novi ſubdentur ſtimuli, pro virium valore bene de litterarum ſtudiis merendi. Conjungimus læti pari conſenſu pietatis voces & votorum ſuſpiria, DEVM Ter Optimum Maximum devotiſſime precati, ut TE, AVGVSTISSIME IMPERATOR, quam diutiſſime rebus humanis, humani generis bono, intereſſe iubeat: vt quam primum compoſito bellorum impetu, armorumque

que ſtrepitu ſedato, Germaniae noſtrae opima & durabilis pax adfulgeat, ac TE duce & auſpice aurea Auguſti reducantur tempora, palmis fœcunda, bonorum ubertate repleta, & ſcientiarum luminibus illuſtria. Sic ſemper honos, nomenque TUUM, laudesque manebunt; ſic utique Domus Auguſta, novis ſubinde incrementis aucta, ſaeculis florebit & imperabit innume-

rabilibus ; ſic dulcia cum plauſu ſemper decantabunt gaudia.

SACRAE CAESAREAE
MAJESTATIS VESTRAE

humillimo obſequio devotiſſimi
Praeſes , Director , Adjuncti
& Collegae Academiae Naturae
Curioſorum.

PRAE-

PRAEFATIO.

Dum univerſa Germania, dulciſſima patria noſtra fauſtis auſpiciis AUGUSTISSIMO CAPITE condecorata, ad certiſſimam melioris ſortis ſpem ſeſe erigit, lætioresque temporum expectat vices; Muſæ quoque, velut ſigno quodam ad bene ſperandum elato, ſuaviſſimo hujus voluptatis ſenſu captæ novas vires colligunt, collectasque in ſcientiarum augmenta laudabili prorſus conſilio intendunt. Inprimis vero noſtra Societas, quæ per decem luſtra & quod excurrit, præter divinam adſpirantem gratiam, ex ſolo AUGUSTALI CÆSAREO NOMINE felicitatis & ſplendoris ſui ducit ſtamina pariter atque lumina, jure meri-

eoque lætatur, hujusque lætitiæ publicum conſecrare monumentum conſtituit. Nulla autem ratio, erectam ſpem rite declarandi viſa eſt potior praeſtantiorque, quam ſi novum variarum obſervationum, quibus rei phyſicæ & medicæ limites dilatantur, facta collectione, VOLUMEN cum erudito orbe communicemus, & uſui publico exponamus. VOLUMEN, inquam, haud mole & magnitudine, ſed rerum contentarum pretio & ſelectu æſtimandum.

Omnem enim dedimus operam, ut ex largo doctiſſimarum obſervationum apparatu, quarum quæque luce publica videtur digna, rariores & quæ maximam pollicentur utilitatem, excerperemus, TUISque oculis LECTOR BENEVOLE debita modeſtia ſubjiceremus. Quod ſi conatus noſtri qualescunque judicio & calculo doctiſſimi cujusque non plane habentur indigni; utique novus nobis addetur ſtimulus, fervente inprimis HONOR. COMMILITONVM NOSTR. induſtria, ut in condendo novo volumine noſtra ſeſe exerceat cura; multis enim jam ſæculis compertum eſt, ſacra iſta medica nullis aliis ful-

fulcris quam aſſidua obſervatione, & juſta experimentorum fide niti & ſtare. Ad quem ſcopum rite aſſequendum conjunctas multorum doctorum vires, operas, manus, oculos per multum facere, quid? quod omne ferre punctum jam recte monuit acutiſſimus Verulamius, ille felix omnium ſcientiarum Reſtaurator. Collectores harum obſervationum itaque non ſolum id ſibi dari negotii exiſtimabunt, ut pro virili parte rei medicæ incrementa variis acceſſionibus locupletata promoveant, verum etiam, cum ipſi in ordine Collectionis hucuſque recepto & conſtanter ſervato, nonnulla jure meritoque deſiderent, novam ingredientur viam, his incommodis medelam adhibendi, & melioris ordinis electione operi novum conciliandi decus. Præſenti volumini conſpiciuntur annexæ memoriæ Virorum fato placide defunctorum de litteris orbe docto & Societate noſtra bene meritorum, quorum nomina nulla unquam poſteritas ingrata obſcurabit oblivione. Quemadmodum omnes flebili deſiderio ſui grati lubentesque proſequimur; ita inprimis inſignem illam graviter dolemus jacturam, quam Reſpublica litteraria haud

haud ita pridem eſt paſſa in acerbo funere eruditi præcocis, magni Patris magni filii Heiſteri Junioris, omnino, cui magnus MOSHEMIUS virtutum ſuarum contingeret præco, digniſſimi. Id unice in votis habemus, ut DEUS TER OPTIMUS MAXIMUS pro gratiæ ſuæ abundantia mœſtiſſimum parentem cœleſti ſuo recreet ſolatio, vitæque annos ad ſeram mortalitatis metam extentos meritorum exæquet magnitudini. Tu vero, Lector Benevole, bene vale, & impoſterum quoque conatibus noſtris fave.

I.

Continuatio
CATALOGI
Dnn. Collegarum Academiae Caeſareae Leopoldino-Carolinae Naturae Curioſorum,

ab anno 1740. usque ad annum 1741. in eandem receptorum.

1740.

Ordo Receptionis

497. Dn. D. *Joannes* BURMANN, Prof. Botanices in Horto medico Amſtelædamenſi. *Dioſcorides III.*

498. Dn. D. *Gottlieb Henricus* KANNEGIESER, Medicinæ Prof. Publ. in Academia Kilonienſi. *Telamon II.*

499. Dn. *Carolus Fridericus* HUNDERTMARK, Philoſ. & Medic. Doct. & Pract. Lipſienſis. *Heſperus II.*

500. Dn. *Joannes Daniel* SCHLICHTING, Medic. & Chirurg. Doct. & Practicus Amſtelædamenſis. *Nymphodorus II.*

501. Dn. *Joannes* ALBRICHIUS, Medic. Doct. & Adſeſſor Senatus Coronenſis in Tranſylvania. *Chryſippus III.*

502. Dn. D. *Joannes Jacobus* RITTER, Anatomicus quondam apud Bernates celeberrimus, jam Archiater Sereniſſ. Landgravii Haſſo-Homburgenſis, & Phyſicus ibidem. *Mundinus II.*

Ordo
Receptionis.

503. Dn. D. *Joannes Georgius* HOFFMANN, Regio-Electoralis Collegii metallici Freybergenſ. Adſeſſor. *Caſius.*

504. Dn. *Albertus* RITTER, Gymnaſii Regio-Ilfeldiaci Pro-Rector. *Chryſermus II.*

505. Dn. D. *Joannes Jacobus* KIRSTEN, Phyſiolog. & Chymiæ Prof. Publ. in Academia Altorfina. *Hermes II*

506. Dn. M. *Samuel Gotthold* LANGE, Verbi Divini apud Laublingenſes Miniſter, rerumque naturalium ſcrutator ſolertiſſimus. *Apollonius Pergæus II.*

507. Dn. D. *Joannes Sebaſtianus* EDLEBER, Reverendiſſ. & Celſiſſimi Principis & Epiſcopi Bambergenſis & Würceburgenſis Conſil. & Inſtitut. Medic. in Academia Würceburgenſi Prof. Publ. Ordinar. *Eudemus II.*

508. Dn. *Joannes* GRASHUIS, Med. Doct. & Pract. Amſtelædamenſis. *Mantias II.*

509. Dn. D. *Joannes Jacobus* HUBER, in Academ. Georg. Auguſt. Anatomiæ Profector & Medic. Prof. Publ. Extraord. *Aretæus II.*

510. Dn. M. *Bonifacius Henricus* EHRENBERGER, in Illuſtri Gymnaſio Coburgenſi Matheſ. & Metaphyſ. Prof. Publ. & Alumnorum Inſpector. *Euclides III.*

511. Dn. D. *Tobias Henricus* HAEHNE, Phyſicus Leobergenſis in Sileſia. *Hygienus II.*

512. Dn. *Jacobus Joſephus* MORONSKI, Philoſoph. & Medic. Doct. & Practicus Leopoli in Polonia. *Metrodorus II.*

II. CA-

II.

CATALOGUS

Dominorum Collegarum hujus Academiæ, hactenus, quousque quidem nobis conſtat, demortuorum.

Ordo
Receptionis.

215. Dn. D. *Chriſtianus de* HELWICH, diverſor. Sileſiæ Ducum & Magnatum Conſiliar. & Archiater, Practicus Wratislavienſ. & Academ. Natur. Curioſor. Adjunctus, † d. 20. Septembr. 1740. ann. ætat. 74.

267. Dn. D. *Carolus Nicolaus* LANGE, Practicus Lucernenſis, & Academ. Senenſis Phyſico-criticæ Collega, † ſub initium circa anni 1741. ann. ætat. 71.

299. Dn. D. *Hermann. Wernerus Engelbertus de* WESTHOFEN, S. R. I. Eques, Comes Palatin. Cæſar. Conſul Reipubl. Hammonenſ. & Adjunctus Colleg. Med. Berolinenſ. per Comitatum Marcanum, † d. 3. Aug. 1732. ann. 47.

Hujus mors juſto tardius nobis annunciata fuit.

359. Dn. D. *Petrus Antonius* MICHELOTTI, Medicus Venetus præſtantiſſimus, † d. 1. Febr. 1740. ann. ætat. 60.

Ordo
Receptionis

372. Dn. D. *Carolus Fridericus* LOEW, Practicus Sopronienſis in Hungaria & Academ. Nat. Curioſ. Adjunctus, † d. 6. Novembr. 1741. ann. ætat.

447. Dn. *Joannes Theophilus* MICHAELIS, Potentiſſ. Polon. Regis & Saxoniæ Electoris Officialis cubiculi intimior, Inſtrumentorum mathematicorum & rerum foſſilium nec non artificialium Cimeliarcha, † d. 9. Decembr. 1740. anno ætat. 36. & 6. menſ.

481. Dn. D. *Samuel de* DRAUTH, Practicus Medicinæ Corona-Tranſylvanus, † Menſ. Septembr. 1739. dum fornicata domus ſuæ camera ipſum ruina ſua ſepelivit.

486. Dn. D. *Elias Fridericus* HEISTER, Sereniſſ. Ducis Brunſvico-Lüneburg. Conſiliar. & Medicinæ in Academia Helmſtadienſi deſignatus Profeſſor, † d. 11. Novembr. 1740. Lugdun. Batavorum, ætat. ann. 26.

Memoria Ejus extat in Append. hujus Volum. pag. 191. ſqq.

507. Dn. D. *Joannes Sebaſtianus* EDLEBER, Inſtitutio Medic. in Academia Würceburgenſi Prof. Publ. Ordinar. † Menſ. Mart. 1742.

III. CA-

III.

CATALOGUS

alphabeticus

Excellentiſſimorum Virorum, qui pro VIto hoc Volumine Obſervationes Phyſico-medicas communicaverunt.

Dn. D. *Joann. Sebaſtian.* ALBRECHT, Philoſ. natur. Prof. publ. & Phyſicus Provincial. Coburgenſ. A. N. C. *Panthemus* pag. 116. 404

Dn. D. *Georg. Henricus* BEHR, Celſiſſ. Comitis Joſephi ab Hohenlohe-Waldenburg Archiater & Practicus Argentinenſis. A. N. C. *Glaucias* II. 295

Dn. D. *Nicolaus* BOERNER, Practicus Neoſtadii ad Orilam, A. N. C. *Aſterion II.* 350

Dn. D. *Joannes Gottlieb* BOETTICHER, Med. Pract. Hafnienſis, A. N. C. *Gorgias II.* 147

Dn. D. *Joann. Martin.* BREHM, Reg. Suec. & Haſſiacus, itemque Ducalis Hildburghuſanus Med. reſp. aulicus & Provincialis, Practicus Smalkaldenſ. A. N. C. *Sethus II.* 330

Dn. D. *Andreas Elias* BUCHNERUS, Sacr. Cæſar. Majeſt. Archiater, Comes Palatinus, S. R. I. Nobilis, Chymiæ in Academ. Erfordienſi Prof. Publ. & Facultat. Med. Adſeſſor ordinar. A. N. C. PRÆSES. 187

Dn. *Joan. Godofredus* BUCHNERUS, Illuſtriſſim. Comitum

Ruthenorum Conſiliar. A. N. C. ADJUNCTUS, d. *Columella* 282

Dn. D. *Joann. Philippus* BURGGRAF, jun. Practicus Francofurtenſ. ad Mœnum. 435

D. D. *Joannes Samuel* CARL, Sereniſſ. ac Potentiſſ. Daniæ Regis Archiater, A. N. C. *Aſclepiodorus.* p. 53. App. 100

Dn. D. *Valentinus Erneſt. Eugenius* COHAUSEN, Archidiœceſ. Trevirenſ. Proto - Phyſicus, Præſidii Electoral. Medicus & Poliater Confluentinus. 353

Dn. D. *Joannes Hartm.* DEGNER, Archiater Civitat. Neomagenſis, A. N. C. *Argonauta IV.* 35. ſqq. 313. Append. 1. ſqq.

Dn. M. *Bonifacius Henricus* EHRENBERGER, in Gymnaſ. Illuſtr. Coburgenſ. Matheſ. & Metaphyſ. Prof. Publ. & Alumnor. Inſpector, A. N. C. *Euclides III.* 128. ſqq.

Dn. D. *Joannes Jacobus* FRIED, Med. Pract. Argentoratenſis, A. N. C. *Philomuſus II.* 422

Dn, D. *Joannes Hermannus* FURSTENAU, Prof. Medicinæ Primarius & Oeconomiæ Ordinar. in Academia Rintelenſi, A. N. C. 20. 371

Dn. D. *Joannes* GRASHUIS, Practicus Amſtelædamenſis, A. N. C. *Mantias II.* 265

Dn. D. *Franciſcus Joſephus* GRUNWALD, Circuli Monacenſis Phyſicus Provincialis, A. N. C. *Polybius II.* App. 37

Dn. D. *Benedictus* GULMANN, Phyſicus Auguſtanus Sen. A. N. C. ADJUNCTUS d. *Alcinous.* 452

Dn. D. *Georgius Fridericus* GUTERMANN, Phyſicus Auguſtanus A. N. C. *Agapetus.* 227

Dn. D. *Joan. Godofr.* HAHN, Practic. Wratislavienſ. A. N. C. *Dexius.* 489

Dn. D.

Dn. D. *Tobias Henr.* HÆHNE, Phyſicus Leoberg. Sileſ. A. N. C. *Hygienus II.* App. 149. ſqq.

Dn. D. *Joan. Georg.* HASENEST, Conſiliar. & Archiater Brandenburg. Onoldinus & Culmbacenſ. Phyſ. Onoldin. Metropol. Ordin. A. N. C. *Aſclapon.* 31. ſq.

Dn. D. *Daniel* HOFFMANN, Medic. in Academ. Tübingenſ. Prof. Publ. Ordin. A. N. C. *Niceratus.* 425

Dn. D. *Joan. Jacobus* HUBER, in Academ. Georg. Auguſt. Anatom. Profector, & Medic. Prof. Publ. Extraord. A. N. C. *Aretæus II.* 278

Dn. D. *Joan. Adolph.* JAUCHIUS, Civitat. Torgav. Phyſicus & Noſocomii Med. ordinar. 204

Dn. D. *Gottlieb. Henric.* KANNNEGIESER, Medic. Prof. Publ. in Academia Kilonienſi, A. N. C. *Telamon II.* 245. 307. 486

Dn. D. *Joan. Chriſtoph.* KUHNST, Practicus Ronneburgenſ. A. N. C. *Zoſimus II.* 464. ſqq.

Dn. M. *Samuel. Theophil.* LANGE, Paſtor Laublingenſium in Ducatu Magdeburgico, A. N. C. *Apollonius Pergæus II.* App. 131

Dn. M. *Albertus Daniel* MERCKLEIN, Paſtor Mœneſtockheimenſis in Francon. A. N. C. *Euclides II.*

Dn. D. *Paul. Gerard. Henr.* MOEHRING, Med. Pract. Jeveræ Friſiorum, A. N. C. *Diocles II.* 298. 384. 482

Dn. D. *Godofr. Guilielm.* MULLERUS, Med. Pract. Francof. ad Mœnum, A. N. C. *Mundinus I.* 246

Dn. D. *Rüdiger. Frider.* OVELGUN Comes Palatin. Cæſar. Med. Provincial. Moguntin. & Archiater Waldeccenſ. Pract. Fritzlarienſ. A. N. C. *Diophantus II.* 255. 303

Dn. *Joan. Adam.* RAYMANN. Phyſicus Eperieſinus in Hungaria, A. N. C. *Ariſtophanes.* I. 427

Dn. D. *Joan. Jacobus* RITTER, Anatomicus quondam apud

Ber-

Bernates celeberrimus, jam Archiater Sereniſſ. Landgravii Haſſo-Homburgenſis, & Phyſicus ibidem, A. N. C. *Mundinus II.* 43. ſq.

Dn. *Albertus* RITTER, Gymnaſii Regio-Ilfeldiaci Pro-Rector & Senior, A. N. C. *Chryſermus II.* App. 19

Dn. D. *Joann. Daniel* SCLICHTING, Med. Pract. Amſtelædamenſ. A. N. C. *Nymphodorus II.* 104

Dn. Lic. *Joann. Jacob.* SCHLIERBACH, Phyſ. Provincial. Haſſo-Darmſtad. Med. Abbatiæ Waldecco-Schackenſis, Practicus Battenbergæ. 215

Dn. D. *Gottvvald* SCHUSTER, Phyſicus Provincial. Chemnicenſ. A. N. C. *Sabinus II.* 165

Dn. D. *Marianus* SEGUER, Regiæ Academ. quæ Madriti eſt, Sodalis. App. 89. ſq.

Dn. D. *Chriſtoph. Jacob.* TREW, Seren. Marchionis Brandenburgico-Onoldini Conſiliar. Aulicus & Archiater, Reipubl. Norib. Phyſ. Ord. A. N. C. *Heraclianus.* 458

Dn. D. *Joann. Conrad.* TRUMPHIUS, Pract. Goslarienſ. & Metallicolar. Sylvæ Hercyn. inferior. Med. Ordinar. A. N. C. *Rufus II.* 417. App. 71

Dn. D. *Joann. Guilielm.* WIDMANNUS, Sacr. Cæſ. Majeſt. Arch. Comes Palatinus, S. R. I. Nobilis, Reip. Nor. Phyſ. Ord. A. N. C. Ephemerid. DIRECTOR. 493. ſqq.

Dn. D. *Joannes van* WOENSEL, Med. Pract. Harlemenſis, A. N. C. *Varro II.* 243

Dn. D. *Joann. Philipp.* WOLFF, Illuſtriſſ. Comit. de Caſtell & Rüdenhauſen Archiat. & Phyſ. Provincial. A. N. C. *Cleon.* 271. 334

Dn. D. *Joann. Martin.* WOLFF, Med. Pract. Svinfurtenſis. 201

ACTO-

ACTORUM PHYSICO-MEDICORUM ACADEMIAE CAESAREAE NATURAE CURIOSORUM VOLUMEN SEXTUM.

OBSERVATIO I.

Dn. D. JOAN. ADAMI RAYMANNI, De Aphonia Ebriorum.

Cum inter conſueta crapuloſorum ſymptomata maxime ominoſa haud poſtremum maximeque ſonticum ſit *aphonia*, ideo operæ pretium eſſe duxi, quædam circa prognoſin ejus, experien-

perientia duce ac magiſtra, ad mentem Principis noſtri HIPPOCRATIS, commentari. Sic autem ille Sect. V. Aph. 5. *Si ebrius*, inquit, *repente obmutuerit, convulſus moritur, niſi febri corripiatur aut ubi ad horam pervenerit, qua ſolvuntur crapulæ, vocem receperit.* Ridiculum foret, quid per ebrium velit, multis deſcribere verbis, quid enim, poſtquam potatio, in morem jam & conſuetudinem, non hominis, ſed gentis, immo gentium, neque id exigui temporis ſpatio, ſed ſeculorum, abiit, proh dolor! frequentius eſt, quam cum ratione & voluntarie inſanire, præcipue cum ſicut poculis certare magnificum, ita vincere, o tempora! o mores! glorioſum ſit. Diſpiciendum potius erit, quid per *repentinam aphoniam* intelligat. Datur enim lenta & ſucceſſive invaleſcens, quando nempe, prout Poeta canit,

> Hominem vini vis penetravit
> Acris, & in venas diſceſſit diditus ardor,
> Conſequitur gravitas membrorum, præpediuntur
> Crura vacillanti, tardeſcit lingua, madet mens:

donec aucta temulentia, omnem libere progrediendi & loquendi potentiam amittat, truncique inertis inſtar, apoplectico modo ſoporatus & proſtratus jaceat. Huic vero opponitur repentina & ſubitanea obmuteſcentia, ubi vinoſi, quos fœcundi prius pro more calices, diſertos, dicaces, corniceque loquaciores reddiderunt, quoniam ſubſidente vino, ſupernatant verba, ut eſt in proverbio, extemplo ipſis piſcibus magis muti evadunt. Prior illa ſpecies, nempe lenta, non lethalis eſt, experimur enim in dies, popinones, vino ſomnoque ſepultos & obrutos, diſcuſſa tempeſtive crapula, vocem non ſolum recipere, ſed & incolumes evadere, nec facile in convulſivos motus, ſed

apo-

apoplexiam potius vehementem, quod athletici corporis habitus maturiorisque ætatis helluonibus, ſi præcipue ſupini jaceant, nec hinc revomere ingeſta valeant, nonnunquam contigiſſe novimus, opinione citius lethalem, terminatur, vel in leviori malo in paralyſin deſinit: Et quamvis, ſicut in omni graviori apoplexia, ita & hac ebrioſorum, ubi ad incitas res devenit, convulſiones ceu extremi naturæ conatus ſuccedere ſoleant, tamen, cum nullus amplius hoc in caſu ſit remedio locus, non de hac, ſed de altera, *repentina* ſcilicet, intelligendam eſſe prognoſin Coi noſtri, manifeſtum eſt. Ipſa quippe cum jam ſit ſpaſmodica & convulſoria, ex nimia ſcilicet vaſorum plenitudine, turgenteque, Encephali præcipue meninges plus juſto diſtendente vicinosque primum nervos cum linguæ vocisque organis hinc ſtringente, plethora oriunda, facilis inde non conjectura, ſed conſequentia eſt, ſtrictura hac in remotiores meningum propagines continuata, utpote quæ nervos ad omnes minimas uſque partes comitantur, conſpicuas magis & univerſaliores convulſiones conſequi debere.

Aegros autem ita convulſos non ſtatim prognoſtico relinquendos eſſe monet, quia primum quidem, quod inexpertis maxime mirum videri poſſet, febris præſidio eſſe ſolet: ſolvit quippe convulſiones ſuccedens febris juxta *Sect. IV. Aphor. 57. & 354. Prænot. Coac. Edit. Foes.* & ex his repentinas, a proprio ſcilicet principio ſine prophaſi aliqua (quod ex repletione oriundis proprium eſt,) emergentes potiſſimum, *358. Coac. Prænot.* quales cum ſint ebrioſorum, conſumtis, per febrem oneroſis humoribus, cum ſanitate in gratiam redire poſſe, in aprico eſt. Sit autem oportet febris acuta, quæ prius non aderat, aut ſi adfuit ingraveſcens, quæ ſcilicet non vehementer ſaltem,

 ſed

ſed & continenter moveatur, ſicque æqualem humorum turgentium diſtributionem, eorumque per ſua excernicula remotionem & conſumtionem perficere, ac deperditum inter vires cordis & meningum æquilibrium, poſtliminio reparare valeat; lenta enim febris, aut mitior, dum humores quidem commovet, ſed non diſſipat, nec exhaurit, gravioribus malis onerat ægros, diuturniorque eſſe ſolet, cum e contrario altera, vel celeriter movet & ſimul excretiones promovet, ſalutaris ſit, & eodem, aut altero vel tertio die ceſſat, vid. HIPPOCRAT. *de locis in homine pag. 420.* Oportet etiam porro, ut ſi quis ex temulentia voce deficiat, confeſtim eum febris corripiat, alias intra tertium diem talis moritur, *2. de Morbis pag. 468.* quo ſcilicet natura valens & in robore ſuo exiſtens, ſalutares, efficaciter ſuſcipere poſſit motus: qui enim fractis morbo & elanguidis ſuccedunt viribus, vi morbi potius, quam naturæ energia, adeoque ſymptomatice contingunt, & hinc occidunt; inde etiam in apoplecticis, lentæ & tardantes tales febres *480. Coac. & 82. Proſ.* damnantur.

Deinde vindicat ſe ab interitu, & feliciter ſæpius ex his eluctatur natura anguſtiis, dum ſomno & quiete contemperatis humoribus, moleſtam ſibi pleonexiam per inſenſibilem eliminat tranſpirationem. Terminum equidem certum, quo temporis intervallo ſcilicet, id conficere, crapulasque ita ſolvere ſolent, ſtatuere difficile eſt, pro natura enim hominis, ebriaminis item qualitate & quantitate, hincque conſequente majori vel minori tumulentia, multum is variat. Conſtat tamen experientia, plurimos poſtridie, aliquos ſequenti demum nocte, vel qui terminus remotiſſimus & extremus eſt, tertio die exſpirare crapulam. Convaleſcere hinc aphonos ex ebrietate, *3. de Morb. p. 490.* docet HIPPOCRATES, ſi eodem, aut poſtero,

ſtero, aut tertio die vox eruperit, ominoſum tamen & ſuſpectum eſt, ſi ebrii alteram noctem aphoni tranſigant, intra tertiam enim morituros, *2. de Morb. p. 468.* prædixit. Eſt autem vocis hæc eruptio certiſſimum reſtauratæ rurſus œconomiæ naturalis, ſublatique, bona fortuna, ex plenitudine Encephali oriundi, & hactenus durantis ſpaſmi & convulſionis, indicium, quæ, quo celerior, eo aptabilior & ſecurior eſt. Loquendi enim impotentia in convulſionibus diu durans mala eſt, quæ vero parum durat linguæ ſiderationem, aut brachii, denunciat, *359. Coac.* unde etiam huc absque dubio reſpexit Cous noſter, dum *2. Epid. 6. p. 1050.* inquit: *Convulſis, ſi vox die impari libera reſtituitur, a magno morbo immunitatem præſtat.*

Liceat jam hæc, quæ dicta ſunt, exemplo illuſtrare & confirmare; Vir ſpectatæ nobilitatis, athletici & robuſti corporis habitus, quinquagenario major, hoſpitaliſſimus & a multis retro annis lautiori vitæ generi adſuetus, cum ſub exordium hujus anni Bacchanalia pro more celebrare cuperet, totoque die certatim hauriret ſpumantes pateras, plenoque ſe prolueret ore, veſpertinis inſuper horis ſodalitium vino abſtemium nactus, ſpirituoſo potu, qui olim *Aqua Vita*, nunc ſpecioſo nomine *Roſſoli* artificibus dici conſuevit, corpus vino ſatis madens in ſeram usque noctem protracto convivio, repleret & obrueret, ira præterea vehementius, inopportune excandeſcens, inſomnem ageret noctem, altera die circa meridiem adhuc dum crapuloſus & jurgioſus, repente titubare, mox ruere voceque privari incipit. Defertur equiden, vel potius rapitur in lectum, ut ſub ſomno crapulam amitteret, ſed illo haud ſubſequente, per vices retracto in latus ſiniſtrum capite, leviter convellitur. Diſſimulatur interim, vel

negligitur hucusque ignotus morbus, ſed cum ſuo ſe proderet, tamquam ſorex, judicio, increbeſcerentque & vehementiores, raptis ſimul in conſortium mali utrisque jam brachiis, involuntarii hi motus redirent, concurrunt anxio & ancipiti metu familiares; præcepsque urgent & quærunt artis auxilium. Vocatus adſum, ægrumque facie turgida, oculis prominentibus æſtuantem & anxie ſe jactantem conſpicio dumque originem geniumque mali ſolertius indagare & ab adſtantibus (æger enim nutu ſaltem ad interrogata reſpondebat,) expiſcari contenderem, ecce retracto rurſus fortiter in latus ſiniſtrum capite, concuſſiſque brachiis, immo &, levius licet, pedibus, inopinato convellitur. Urget ergo præſens periculum, & quisque adverſiſſimo morbo celerem facere optat medicinam; hic ſcilicet phlebotomiam, ille ſpecificum antepilepticum & cordiale, alter opiatum & neſcio quid, quisque pro ſuo ingenio conſulit. Ego vero, cognita morbi cauſa, cum halitus per os ægri erumpentes, heſternam potationem proderent, & ille ipſe crapulam oleret, ſuperato poſt pauca momenta paroxyſmo, ægro ſibi non ſatis conſtanti, præmiſſo Clyſmate, exhibeo emeticum liquido - ſpirituoſum, quod primum quidem reliquias ſaltem ebriaminis, ſed paulo poſt bilis meracæ & amariſſimæ etiam inſignem vomitu excutit copiam, ſimilemque operationem per inferius guttur exſerit. Bis interea momentanee, redeunte paroxyſmo, cum æger fortiter æſtuaret & intra horas quinque ſepties jam convulſus fuiſſet, pro imminuenda capitis plethora & fervore mitigando, venæ ſectionem impero. Depletis venis ſanguineque ſpiſſo & ſeri experte, qualis in alteram etiam diem perſtitit, extracto, inducias cum morbo obtineo, immunitatemque ab ulteriori recurſu præſto, ægro interim, cum infuſum Thee, ob

ob nauſeam & vomitiones perpeſſas, ſorbillare recuſaret, decoctum Citri largiter, invito etiam, offerri jubeo, unde circa mediam noctem demum, in ſomnum delapſus, ita reficiebatur, ut mane evigilans, immemor licet omnium actorum, totus ſibi reſtitutus eſſe videretur, vocemque ſimul ex integro reciperet. Cum ergo de nullo alio, excepta ſiti & laſſitudine, æger conqueretur incommodo, deſtitimus hac die ab ulteriori medicatione, ſolumque conceſſimus ſorbillationem juſculi cum Cremore Tartari acidulati & pro potu decoctum ſupra notatum. Exacta vero ſatis tranquille ſubſequente nocte, quarto die mane evigilans & vomiturire incipiens, hauſit, pro eliminandis crapulæ & bilis reliquiis, ſolutam in Aqu. Cichor. Anglici ſalis unciam, quam cum mox præter intentionem revomuiſſet, & paulo poſt, repetito vehementi vomitus impetu, magnam bilis meracæ copiam, aluo tamen adhuc clauſa manente, rejeciſſet, ſucceſſerunt ſpaſmi & dolores cardialgico-colici graves, quos dum lenire ſimulque alvum ſollicitare repetita olei Amygdal. dulcium exhibitione fruſtra conaremur, rurſus ventrem clyſmate proluere juſſimus, ſicque optatam ſymptomatum moleſtorum mitigationem conſequuti ſumus. Cum vero multum adhuc cum linguæ fauciumque aridiate, æſtuaret æger, urinaque bilioſa & ſaturate rubens eſſet, pro fervore humorum contemperando, circa noctem pulverem nitroſo-cinnabarinum ſumſit, qua ſatis quiete exacta, niſi quod bis bono omine alvum depoſuerit, ſiti remittente æſtuque detepeſcente, ultro ferocire ceſſat morbus, etſi doloris alicujus in hypochondriis ſenſus, ob proxime perpeſſos ſpaſmos ac vomituritiones impetus, remanſerit, faſtidiumque carnium, omnisque ebriaminis, quod alias in maximis deliciis habuit tædium & averſatio tanta, ut odore nauſeam moveret, continuaverit. Cum

deinde

dein nocturnis horis idem repitiiſſet medicamen, circa tertiam ſurgentis diei horam inopinato rigore & horrore febrili per bihorium, ex opinione ſua, durante, concutitur, cui æſtus nec vehemens, nec admodum diuturnus, ſudor vero, qui hactenus nullum ſui adhuc dederat indicium, maxima cum euphoria ſucceſſit largiſſimus; conſumta enim & depleta hoc modo humorum pleonexia, continuantibus, licet parcius, ſudoribus matutinis, non febricitare ſaltem deſiit, ſed reparatis etiam paulo poſt, ſub uſu ſtomachico - tonicorum, viribus, ex integro cum ſanitate in gratiam rediit. Utinam vero proprio ſui periculo, qui alieno ſapere noluit, edoctus, ebrietatem, unius horæ hilarem inſaniam, ut eleganter SENECA inquit, longi temporis penſare tædio, cautius mercari, ſobriamque vivere vitam pergat, alias vereor, ne, quas modo proſpera fortuna effugit caſſes, in eas incidat gravius, ſicque ſe irretiat, ut nullus amplius elabendi ſuperſit modus.

Cæterum, ſi quis forte ſimplicem hanc medendi methodum carpere, altoque deſpicere vellet ſupercilio, immo nos, quod morbo huic ſontico pauca tantum, eaque facile parabilia, non pretioſa, gemmea, ſolaria, aut ſecretiori arte parata antepileptica in tam illuſtri præcipue ægro, (quod hominum genus prout præ plebjis lautius paſci, ita & ſpecioſius medicari vult, ſalutemque ſuam vel majori & tædio, & impenſis redimere, vel morte pretioſa mori conſuevit,) adpoſuerimus, negligentiæ, ſi non inſcitiæ argueret & inſimularet is ſciat velim, primum nos nolle fabulam GEDEONIS HARVÆI agere, qui inutilem ſuperfluitatem medicaminum perſtringere intendens, ſimium, captato pediculo, catenam ad ejus ligandos pedes, aſciam, ſerram, cultrum, malleum, & multa alia inſtrumenta ad detruncandum illius caput, adduxiſſe fingit: Deinde, nos nec fumos vendere, nec

verba

verba dare conſueſſe, dum enim nobis, ſublata morbi, per emeſin & phlebotomiam, cauſa, in qua curationis methodicæ cardo vertitur, tollere etiam effectum, contigit, quare ad inania hæc opinionum commenta, quorum vanitatem etſi plusquam theatrali rhetorica paſſim adhuc commendentur, ſatis perſpectam habemus, niſi, ſi forte opinioni & conſuetudini litando, obtrudere palpum ægroque fucum facere e re noſtra fuiſſet, condeſcendere, ſicque officioſe nugari oportuiſſet non video. Cur autem emeſin ante phlebotomiam imperaverimus, ille nobis tacentibus etiam cognoſcet, cauſam, qui, quantum mala ſtomachi diatheſis ejusque cacochylia ad fovendas non modo, ſed & cauſandas vertiginoſas apoplecticasque capitis adfectiones, conferat, novit, experientiaque didicerit, quantum in his caſibus in opportuna & prudenti emeſi præſidii & auxilii ſit. Ipſa certe natura, optima morborum medicatrix, hac ſibi conſulit methodo, crapulaeque incommodis per vomitus feliciter mederi adſolet, quam proinde fidiſſimus ejus interpres *HIPPOCRATES*, *3. de Morb. p. 490.* jam commendavit & præſcripſit.

OBSERVATIO II.

Dn. D. JOH. ADAMI RAYMANNI

De

Subſidiaria eaque tutiſſima Lochiorum per alvum evacuatione.

Non male *HIPPOCRATES lib. de flatibus p. 296.* Medicinam eorum, quæ deficiunt, additionem, & eorum, quæ exſuperant, ſubtractionem eſſe dixit, ſententiamque hanc ſuam confirmat exemplo famis, cujus remedium eſt cibus, ſitisque, quam ſedat potio, plenitudinis

item,

item, quam evacuatio, prout econtrario evacuationem plenitudo, laborem otium & otium labor ſanat, hincque contrariorum contraria remedia eſſe concludit. Cum enim ſanitas in proportionata humorum ad vaſa quantitate, hincque oriundo harmonico fluidorum & ſolidorum æquilibrio, tam in toto corpore, quam in ſinguli s ejus partibus conſiſtat cujus ſcilicet virtute æqualis humorum per minimas partes diſtributio, non ſolum, ſed eorum etiam debita ſe - & excretio conſtanter durare debet, ut hoc modo corpus vivum a prutredine, in quam alias ratione conſtitutionis ſuæ maxime proclive eſt, conſervetur: neceſſarium hinc eſt: morbos, ſublato hoc æquilibrio, ſuccedere, nec eosdem aliter, quam per illius reſtitutionem, rurſus profligari. Ideo etiam pro conſervanda integritate ſanitatis *HIPPOCRATES 3. de Victus rat. p. 369.* commendat, ut inquiratur, utrum cibi labores, an vero hi cibos exaſperent, aut an moderate ſe habeant erga ſe invicem: quodcunque enim ſuperatur, ex eo morbi contingunt, ex mutua vero inter ſe æquabilitate ſanitas, inquit, adeſt; hinc qui a repletione naſcuntur morbi, vacuatione ſaneſcunt, qui autem ex vacuatione gignuntur, eos ſanat repletio, *Sect. II. Aphor. 22.* In dies experimur, naturam humanam, quam ſapientiorem quovis Medico magisque utilitatis ſuæ & damni, quam cuncta ſcholarum ingenia, gnaram eſſe, dixit HELMONTIUS, morbis feliciter hac potiſſimum mederi methodo, dum vel confertim, motus miniſterio (nec enim præter hunc quidquam præſidii in ſua habet poteſtate,) ſuperflua & œconomiæ ſuæ oneroſa rejicit, morbosque ita in prima, ut ajunt, herba ſuffocat & ſubigit, vel ſi forte ob meatum & viarum anguſtiam, aut humorum etiam ſpiſſitudinem, vel utrorumque vitio finem ſuum obtinere non poteſt, tunc mora hac contractam Cacochymiam maturat, digerit, & per vias convenientes & opportunas ſucceſſive e corpore prſcribit.

bit. Longum & ab inſtituto noſtro alienum nimis foret, veritatem hanc per omnia morborum explanare genera, dabimus tamen in deficientium, vel ſuppreſſorum etiam Lochiorum curatione exemplum.

Quamvis equidem quorumvis humorum excretiones ſolennes, ſi deficiant, tardentur: vel penitus ſupprimantur, maxime autem hæmorrhagicæ, admodum graves & difficiles eſſe ſoleant, inter has tamen plurimum ſibi lochiales vindicare periculi, hoſpes ſit oportet in Medicina, qui dubitaret, non quod ſanguis hic lochialis venenoſæ (prout olim ſomniabat ſuperſtitioſa antiquitas,) ſit qualitatis, ſiquidem, ſi mulier ſana fuerit & futura eſt, tunc puerperii purgamenta adparent, velut ſanguis a victima, ut verbis utar *HIPPOCRATIS*, *I. de morb. mulier. p. 619.* adeoque omnis malignitatis expers ſit oportet, (licet de reliquo inficias ire nolim, interdum ob reſtagnantes & lenteſcentes humores circa uterum morbidum, per lochia excerni ſanguinem, quem ſi ſupprimi contingat, ſonticas magis turbas dare, quilibet fatebitur,) ſed quod tanta ejus ſit copia, ut vires reſiſtentiamque vaſorum, quam eadem, contrahente ſe & peracto partu ſubſidente uteri mole, iterum acquirunt, multum ſuperet, mutuumque hinc tollat æquilibrium. Uterus namque gravidarum non ſimpliciter ut veſica expanſa, pro gradu dilatationis ſuæ extenuatur, ſed ſubſtantia ejus a ſanguine pro fœtus nutritione & augmento adfluente, potius ſucceſſive ſpongiæ inſtar ita intumeſcit, ut dilatatus licet, pro ratione incrementi fœtus eandem tamen fere, quam ante imprægnationem habuit, retineat craſſitiem, qua de re etſi Gallorum nonnulli dubitarint, poſt DEVENTERII tamen & Neotericorum induſtriam, & autopſiam nulla amplius hodie supereſt quæſtio. Conferatur quæ Excellentiſſ. *Heiſterus* notavit in *Actis noſtris phyſ. med. Vol.* I. *Obſ. 183.* Sicque non ſaltem quoad diame-

trum, ultimis præſertim graviditatis menſibus, ſanguifera ita increſcunt vaſa, ut *Regnero de Graaf* teſte, majora ex his digitum in cavitatem ſuam admittant, ſed ſubſtantiæ inſuper uteri tantum molis accedit, ut cum virgineus rariſſime unciarum duarum, nunc pondus libræ unius ac alterius, ex relatione BOHNII, excedat. Quanta ergo humorum copia ad vaſa corporis reliqua, redeunte ad priſtinum virginitatis ſtatum utero, redundet, facile nunc concludere licet. Vera hinc eſt prognoſis *HIPOCRATIS de Nat. Pueri p. 239.* difficilia eſſe, ſi ſubſiſtant, quæ ex partu & abortu copioſa celeriter & cum impetu feruntur; niſi enim mulier a partus purgamentis repurgetur, magno tentabitur morbo, vitæque periculum incurret, niſi quis celeri adhibita curatione convenientem purgationem promoveat, ſuccedunt ſcilicet febres acutæ inflammatoriæ, primum quidem circa uterum & vicina abdominis viſcera, dein facta humorum, in ſubjectis junioribus præcipue, metaſtaſi ad ſuperiora, pleuriticæ, anginoſæ, phreniticæ, malignæ item, purpuraceæ & cito lethales, ut morbos alios tardantes & chronicos, quos *HIPPOCRATES de morb. mulier.* fuſe ſatis delineat, taceam, rariſſimum quippe eſt, partum absque lochiis innoxium contingere, quod tamen præter *SALMUTHUM Cent. III. Obſ. 89. HAGENDORNIUM Hiſt. Med. Cent. III. Obſ. 9. Ephemerid Nat. Cur. Dec. II. An. I. Obſ. 41.* & alios, recentiſſime in *Commerc. litterar. Norimberg. An MDCCXXXIV. Hebd. XXVI.* doctiſſimus adnotavit *WERLHOFIUS.*

Hac humorum mole preſſa per ſubſidiarias & vicarias hæmorrhagias locaque aliena ſibi conſulere adſueta natura, ambiguo & dubio licet marte, ex his anguſtiis, qua ſcilicet via datur, per nares, pectus, vel pulmones, ſtomachumque eluctari tentat quidem, ſed, ob viarum inconvenientem conditionem, funeſto plerumque, excepta ſaltem narium hæmorrhagia, quam ſpeciatim *SALMUTHUS*

Cent.

Cent. IV. Obſ. 89. & AMMANNUS *Ephemer. Nat. Curioſ. Dec. I. Ann. II. Obſ. 184.* minus formidandam eſſe cenſent. Felicius vero ſuccedit negotium, ſi ad inteſtina vergant humores, & vel actualis ſanguinis per hæmorrhoides, vel etiam facta in ſerum ſanguinis reſolutione, per diarrhœas, aquoſa, carnium loturæ ſimilis, aut quaſi dyſenterica contingat excretio: Sunt enim inteſtina, ſi ſudores univerſales & γνησίους (ſiquidem ex imbecillitate virium reſolutorii, ſymptomatici & lethales dantur,) excepero, maxime opportunum feri excerniculum, commendatque hujus excretionis opportunitatem tum loci vicinitas, dum morbi per eam partem educendi ſunt, cui maxime vicini eſſe ſolent, & ubi ſingulis quam proximus eſt exitus, juxta HIPPOCRATEM, *de Loc. in homine p. 422.* tum etiam conſenſus & communio per vaſa, loci quippe alterius noxios humores loca quædam excipiunt, propter communitatem, quam habent, & liberant, Idem *6. Epid. 3. Aph. 29.* Cum uteri vero cervice & vagina inteſtinis intercedere per aliquot ramos venæ portæ commercium, ex anatomicis conſtat, propter quod etiam inſignis inter menſtruum & hæmorrhoidalem fluxum obſervatur conſenſus, ut gravidarum ſilentio tranſeam dyſenterias, quas ſubſequente terminari partu ſæpius HIPPOCRATES jam *2. Prædiction. p. 104.* indicavit, prout vice verſa per crebriores diarrhœas, menſes & lochia ſupprimi, aliunde conſtat. De innoxio ſucceſſu, immo ſalubritate vicariæ hujus excretionis præter ea, quæ nuper Illuſtris noſter Præſes, *Actor. phyſ. med. Vol. IV. obſ. 2. in Scholio* docte, pro more ſuo, commentatus eſt, teſtantur BARTHOLINUS *Cent. III. Hiſt. Anat. 19.* dum non raro Lochia ſalutariter per alvum expurgata fuiſſe, ſibi obſervatione conſtare ſcribit, itemque BAGLIVIUS *Oper. p. 110.* *Dyſenteria*, inquiens, *in Puerperis non eſt mala, nam lochiorum materiam per vicina loca optime minuit, cave igitur, ne ſtringas, nam per*

 eam

eam lochia evacuantur, quod duobus firmat ibidem exemplis, ERNDELIUS in ſua *Warſcavia illuſtrata p. 246.* & nos iterata experientia convicti ſumus. *Non diffitemur interim, vix dari morbum*, ſunt verba RODERICI a CASTRO, *in quo magis hæſitare ſoleant Medici & plus periclitentur fœminæ, quam Puerperio junctum alvi fluorem; ſi enim hunc ſiſtas, detinentur Lochia, ſi ſinas, grave per ſe malum eſt, ideo vix quidquam tutum.* Adeo ſcilicet dura, aſpera, difficiliſque contigit Puerperis vitæ ſors, ut dum vix confecto Lucina felici partu Charybdim evaſiſſe lætantur præter opinionem in Scyllam incidant. Sunt autem alvi fluores ſuſpecti primis præcipue puerperii diebus, utpote per quos, non ſaltem purgamenta puerperii in occulto, magno cum vitæ diſcrimine, deliteſcunt ſed ipſi etiam ita ferocire ſolent, ut eorum reprimere ferociam raro in artis ſit poteſtate, nec hinc, priusquam ægrum jugulaverint, manſueſcere & ceſſare ſciant: hi ſunt, quos HIPPOCRATES ceu malos maturæ lochiorum ſuppreſſionis fructus indigitare, nigroque ſimul calculo *516. Prænot. Coac.* notare voluit; dum nempe, quæ ex partu & abortu copioſa celeriter & cum impetu feruntur, ſi ſubſiſtant, moleſta eſſe, ac inſuper hujusmodi mulieribus, rigorem inimicum fore, & alvi perturbationem, præcipue vero, ſi præcordiorum dolore vexentur, adſeveravit: Difficiles ſcilicet, juxta noſtram metaphraſin, lochiorum inter primos tres, vel quatuor puerperii dies contingentes ſuppreſſiones eſſe, docere vult, hoc enim tempore purgamenta hæc, propter meatuum amplitudinem ſanguinis circa uterum collecti, exitumque adfectantis, orgaſmum, uterique, dum ad priſtinam figuram & molem redire ſumma vi nititur, contentionem, copioſa ſunt, celeriterque & cum impetu feruntur, poſt quartum vero circiter diem, diminuta humorum jam copia, utero item & vaſis reſtrictis, partius & moderatius fluere adſolent;

lent ; (hinc nec lac in mammis maturius præſentiæ ſuæ notas dare experimur,) quo maturius ergo ſubſiſtunt, eo præſentius & gravius nocent, redundante enim majori humorum, ex partus laboribus adhuc turgeſcentium, copia, æquilibrium ſolida inter & fluida gravius turbatur, & ægrius ſimul reſtituitur. In tardioribus vero lochiorum ſuppreſſionibus, prout levior redundantia humorum in corpus adeſt, ita hanc natura facilius ferre & vincere poteſt ; & hoc eſt, quod *I. de morb. mulier.* innuere voluit noſter ſenex, ſi inquit : *Puerperii purgatio primis quidem aut quatuor diebus ſi prodierit, deinde vero repente perdatur, in ſimiles ſed minores, quam ubi ſtatim perierant, adfectiones incidet, eandemque morbus ſubibit commutationem, diuturnus tamen & priore lenior erit.* Alvi fluores autem præmaturis lochiorum ſuppreſſionibus infauſte ſuccedere non tam energia naturæ, ſed vi potius morbi, adeoque inflammationis præcordiorum ſymptoma eſſe, cujus indicium partim prægreſſus rigor, partim horum dolor eſt, ſicque exitio magis, quam ſaluti fore, laudata prædictione inprimis demonſtrare voluit, unde RIVERIUS nec fallit, nec fallitur, dum *Prax. Med. Lib. XV. C. 24.* mulieres purgamentorum ſuppreſſione laborantes, ſi poſt ſeptimum aut nonum diem alvi fluxu corripiantur ; utplurimum liberari, ſi vero primis diebus, ſecunda ſcilicet, 3. vel 4. diarrhœa acciderit, utplurimum interire ſcribit, ferocientes enim humores in principio habenas non admittunt, pepaſmo vero mitigati & cicurati magis obedientes evadunt & promptius manſueſcunt.

Interim, prout omnes alias excretiones, ita & has alvinas ex utilitate & facili tolerantia juxta *Sect. I. Aph. 25.* æſtimare convenit, & licet non ſint optimæ notæ, præſtat tamen eas convenienti potius victus ratione, vitando potulenta fermenteſcentia, inebriativa, & in ſpecie quævis

actu

actu frigida, conjunctis ſimul ſpumidam humorum turgeſcentiam & orgaſmum refrænantibus, nitroſis, (de quorum uſu polychreſto in puerperiis etiam veriſſima ſcripſiſſe in *Opuſc. phyſ. Chym. med. M. Martio* Illuſtr. STAHLIUM, expertus teſtor,) abſorbentibus item & ſpaſmos ſolidorum demulcentibus cum prudenti expectatione tolerare, quam easdem directe ſiſtentibus, & poſitive adſtringentibus, prout paſſim vulgus medicantium facere ſolet, cum funeſto plerumque eventu, curare & ſupprimere. Fugienti ſane hoſti & hic, prout in artis militaris præceptis traditur, argenteum pontem ſternere conſultius eſt, quam omnem eidem intercludere fugam: Medicus certe plus proficit, nihil, quam male agendo, & dum prodeſſe nequit, cavere ſaltem debet ne noceat.

Cum itaque hæc ſit Naturæ methodus, quæ omnis therapiæ artificialis norma & cynoſura eſſe debet, maxime hinc conveniens eſt, in ſuppreſſionibus lochiorum, alvinas potiſſimum reſpicere excretiones, ventremque potius prudenti cum moderatione, vitando omnia draſtica, lenioribus ſolutivis ſollicitare, quam fortioribus & volatilibus emmenagogis non fruſtra ſaltem, ſed ægrorum etiam cum pernicie invita ſcilicet naturâ, quidquam moliri. Ex hoc fundamento non laudare ſaltem, ſed iterata etiam doctus experientia commendare poſſum, prudentem in lochiorum, tam præſentibus, quam & pertimeſcendis vitiis Pilularum Becheriano-Stahlianarum uſum: Hæ enim partim fibras uteri & vaſorum vi ſua, propter Extracta amara ſcilicet, tonica, roborando, partim humoribus lenteſcentibus per temperata reſinoſo-gummatoſa facilem conciliando permeabilitatem lochialis fluxus non moderantur ſaltem, ſed & in ordinem ſecuriſſime reducunt, dumque viam humoribus per alvum ſimul ſternunt, unde etiam nonnunquam illam innoxie & ſalutariter ſolvunt, quasvis eorum

ad

ad ſuperiora metaſtaſes, junctis præcipue febrilem exæſtuationem contemperantibus, optime præcavent: immo, quamvis etiam non ſemper, nec in inſtanti eædem ſuppreſſa revocent Lochia, (quod enim de illis non absque figura rhetorica jactari ſolet, quaſi menſes & Lochia in ſua haberent poteſtate, illud inter *credenda medica*, ut HARVÆI phraſin meam faciam, merito refertur,) pericula tamen Puerperii noxasque inde facile emergentes feliciter præcavent breviоremque & ſimul tutiorem morbo decurſum conciliant.

OBSERVATIO III.

Dn. D. JOANN. ADAMI RAYMANNI
DE
Hæmorrhagia penis periodica.

INter hæmorrhagias periodicas, quas Natura ſtatis interdum temporum viciſſitudinibus ſalutariter molitur & perficit, non poſtremum ſibi vindicari locum hæmorrhoides & mictum cruentum, vel tyrunculis etiam Medicinæ notiſſimum eſt: eſſe vero ex harum cenſu quoque *hæmorrhagiam penis* quamquam ſolertiores itidem ſi non lateat Artis Magiſtros, non eſt tamen æque obvium. Contigit mihi hanc nuper in Viro peregrino, ex Tyrolia oriundo, obſervaſſe, qui pro more ſuæ gentis nundinatorem peripateticum agens, mercesque ſuas bajulando venum differre adſolens, ad mercatum hujus loci annuum & ſolennem, ſuis cum ſociis, quadragenario major, cum comparuiſſet, emanente ſibi familiari hæmorrhoidum fluxu, floridiſſimum ſanguinem, non quidem micturiendo reddebat, ſed eundem indolenter tenui, eaque interdiu æque ac noctu perenni ſcaturigine emicare, & per penem propullu-

lare animadvertebat. Neglexit autem, malo huic ſtatim facere medicinam, bene ſcilicet memor, quod ante annum circiter parem paucorum dierum hæmorrhagiam innoxiam habuerit, cum autem eundem plus ultra increbeſcere cerneret, metuque majoris forſitan ſucceſſuræ noxæ angeretur, medicam tandem implorare voluit opem.

Inciderat vero in Medicum, qui diſcrimen activas inter & paſſivas hæmorrhagias nullum eſſe ratus, præmiſſa Venæſectione revulſoria, auxiliis diverſis hæmoſtaticis, non neglectis urethræ quoque ſyringationibus, cito eidem, etſi incaſſum, mederi ſatagebat. Inanem ergo medentis eſſe operam per trium hebdomadarum decurſum, dum æger experiretur, conclamatum de ſua eſſe ſalute, ſeque mediis verſari in undis perſuaſus, ut manum naufrago absque mora, nec enim ſibi ad ægrotandum ſupereſſe etiam cum fabro PLATONIS ingeminans, porrigerem, anxius rogat, precatur, immo urget.

Mirabar prima fronte, nondum mihi in praxi viſum adfectum, dubiusque de eventu pendebat animus; ſed poſtquam facto examine originem & cauſam ejusdem intimius perſpexiſſem, facile convincebar, procul abeſſe tam ſonticum, quale ſibi æger imminere metuebat, periculum, præſertim dum omnis actionum, (ſi pallorem vultus, viriumque aliquem languorum excepero,) intemerata perſtaret integritas, tranquille proinde eundem eſſe juſſi animo, datisque pulveribus, nonnullis tonico-antiſpaſticis, & præſcripto Decocto Equiſeti & Millefolii, ſcaturiginem hanc cruoris paucos intra dies ex voto ſuppreſſi, aut, ne fucum faciam, perperamque Arti, quod naturæ fuit, vindicem, ſicque laudem curationis aucupari velle, qui morbus medentum fere epidemicus eſt, videar, ipſa potius conſumta jam humorum pleonexia ſponte exaruit & per ſe ſub-

ſubſtitit. Poſtquam ergo ex integro cum ſanitate in gratiam rediiſſet, patriæ & nobis ſimul ſupremum dixit vale, hilariſque ad ſuos remigravit lares; male interim priori ſuo precabatur Medico, non quod ſanitatem prompte non reduxerit, quam potius, quod ipſum argento, cujus ſemper potiorem, quam ſalutis, curam & rationem habere ſolitus erat, emunxerit. Abiturientis vero firmavi in ulteriora pericula animum, auctorque fui, ut reſtitante parco hæmorrhoidali fluxu, niſi in idem rurſus vertente anno diſcrimen venire velit, vel Venæſectionibus vicariis, vel hirudinibus ſibi conſulat, quid poſtea contigerit, cum abhinc non amplius nobis viſus ſit, prorſus ignoro.

Sanguinem fundere ſolita ora venarum ani, ſi ſuppreſſa fuerint, facta humorum ad venas veſicæ palindrome, degenerare in hæmorrhoides veſicæ, ſanguiniſque interdum mictu ſolvi, docte inter alios, pro more ſuo, ex Veterum, propriaque HELWIGIUS *Ephemer. Nat. Cur. Dec. III. Ann. X. obſ. 119.* demonſtrat experientia, ſuccedere autem metaſtaſin in penis etiam quandoque hæmorrhagiam, cur diſputari debeat, non video: Poſſibilitatem ſane a priori vicinia loci, & opportunitatem vaſorum communio, dum ab hypogaſtrica vena & hæmorrhoidalis externa & ipſius penis originem ducit, evidenter probat, omnem autem a poſteriori dubitationem experientia Illuſtr. HOFFMANNI *Med. Syſtem. Tom. IV. Part. 2. Sect. I. Cap. 6.* & quem pro teſte vocat, *Stalparti van der WIEL*, tollit. Vidit inſuper ſimilem penis cruentationem HANNÆUS *Ephem. Nat. Cur. Dec. II. Ann. III. Obſ. 215.* quæ poſt ſeſqui horam eadem, qua proruperat, ne leviſſimi quidem triſtioris cujusdam ſymptomatis relicto veſtigio, ceſſavit indolentia, analogam autem prorſus fere huic noſtræ obſervationi hiſtoriam induſtriæ popularis quondam & amici, dum viveret, noſtri, GENSELII debemus, quam, cui volupe eſt,

in *Ephem. Cent. III. Obſ. 51.* relegere licet, immo nec olim, ſicut quidem non ſatis peritis videri poſſet, admodum raram hanc fuiſſe penis hæmorrhagiam, vel ex eo confidenter hariolari licet, quod COELIUS AURELIANUS, ſectæ Methodicæ ſcriptor vetuſtiſſimus, (GALENO enim ſi non prior, certe coævus fuit,) pro ſua, qua fuit in concinnanda morborum hiſtoria ἀκρίβεια, diſcriminis ab aliis partium confinium hæmorrhagiis in *Tr. de morb. chronic. Lib. V. cap. 4.* has dederit notas, quod ſcilicet jugis ac intercapedinata, ſic ſanguinis puri emiſſio, hoc eſt, ſanguis paucus, ſincerus, absque commixtione urinæ, ſine intermiſſione, non mingendo, per vices redditur, ſed involuntarie continuo profluit.

(*Eperieſo Erfordiam transmiſſa d. 12. Junii 1739.*)

OBSERVATIO IV.

Dn. D. JOANN. HERMANN. FURSTENAU.

Hæmorrhoides cœcæ internæ exulceratæ.

VIr generoſus 50. annorum, temperamenti cholerico-melancholici, cujus diuturnam valetudinem ſub *hæmorrhoidum veſica* elogio alibi delineavi, thermis Aquisgranenſibus anno ſuperiore interne & externe methodice uſurpatis, notabile, quoad dira, quibuscum hactenus conflictatus eſt, ſymptomata, dyſuriam nempe, teneſmum, mictum cruentum, levamen expertus eſt, ita tamen, ut niſus quidam ſpaſmodicus veſicam verſus in ipſo paſtu, & adſumto vix uno alteroque juſculi cochleari, aut cyato primo vini, aut cereviſiæ, calido, an frigido, perinde eſt,

vix

vix deglutito, aliquam diu notatus nondum prorſus remitteret. Circa æquinoctium autumnale anni proxime elapſi Venæſectionem, hactenus in pede adminiſtratam, in brachio celebrari curavit. M. Februario & Martio anni præteriti hæmorrhoides, quarum hactenus non niſi molimina, cœcas quippe, albasque pluries expertus eſt, nunc primum apertas, & per pluſculos dies ex ordine fluentes, cum inſigni ſymptomatum fere omnium, nondum plane ceſſantium, ſed ſubinde repullulantium, levamine vidit. Circa æquinoctium vernum Venæſectionem iterum in brachio admiſit, & M. Aprili, Majo Junioque mediocriter degit, medicamentorum certe uſu impune caruit. M. Julio autem incommoda quædam in abdomine & inteſtino recto perſentiſcens, clyſteren domeſticum ex aqua, ſ. lacte, furfuribusque triticeis, addito pauco ſale & raparum oleo, admiſit, ſed Chirurgus in adplicatione ejus obſtaculum quoddam offendens, vix dimidiam clyſmatis partem injecit, qua brevi iterum excreta, notabilis ſimul ſanguinis ſinceri copia profuſa fuit. Repetitus poſtridie clyſteris uſus non parum equidem materiæ feculentæ & ſanioſæ eduxit; ſed tertio iterum die adplicatus aliquamdiu intus ſubſtitit, & horripilationem ægroto induxit, cum æſtu & anxietate præcordiali alterantem. Adfuit ſimul perpetuus ad vomendum egerendumque conatus, quin & alvus præter voluntatem contenta, accedente vel leviſſimo ſtimulo, reddidit, & in natibus perpetuus mador, facta brevi poſt oculari inſpectione, una cum rubore inflammatorio, & veſiculis ſero acri plenis itidemque madidis, obſervabatur, quarum una, facta mediante ſpecillo exploratione, in ulcus ſatis profundum & ſinuoſum terminata eſt, metumque fiſtulæ ani fecit, qui tamen repetito, eoque ſollicite inſtituto examine, manu ſtiloque Chirurgi facto, & nulla cum inteſtino recto connexione reperta, ipſoque ulcere ad conſolidationem pro-

perante, brevi evanuit. Inteſtinum vero rectum digito Chirurgi tactum haud exiguam quantitatem materiæ purulentæ profudit, quin & concrementa carnea & membranacea in notabili copia, cum & ſine fæcibus alvinis prodierunt. Cumque omnia in vado eſſe viderentur, prolapſus ani uſque perſeverans, & hæmorrhoides cœcæ in orificio ani, pauliſper inverſo, denſo agmine propullulantes inflammatæ, hinc exulceratæ, ac dyſuria denuo moleſta, multum in medendo negotii faceſſerunt, quæ tamen omnia lege artis & topicis magis blandis, ex Ungu. de Linar. addito Sacch. Saturni & Camphoræ momento, itemque Ol. ovor. Mell. Roſar. injectionibus ex decocto Scord. Millefol. c. Elixir. P. P. &c. quam acrioribus, quæ urgebat Chirurgus, v. g. Ungu. Ægypt. fuſco. Fel. W. & non ſine noxa vix tentatis, tractata, & ut par eſt, mundificata, priſtinam ſanitatem ægro brevi promittere videntur, febre præſertim lenta, ſiti, ciborum faſtidio, vigiliis, aliisque ſymptomatibus hactenus moleſtis, convenientium uſu remediorum fere in totum ſublatis.

OBSERVATIO V.

Dn. D. JOAN. HERMANN. FURSTENAU.

Ulcus ani apoſtematodes cum variis ſymptomatibus.

ULceris inteſtini recti, perinæi & vicinarum partium læta triſtiaque jam olim alia occaſione notavi exempla, qualia plura ab aliis hactenus, meque ipſo ſunt obſervata, ut fere in ſuſpicionem venerim, aeri per pluſculos non dies, non ſeptimanas, ſed menſes conſtanter ſicco & plerumque ſimul horrido, qualis priori dimidio anni elapſi paſſim notatus fuit, in plethoricis, ſucculentis, hæmorrhoi-

rhoidariis, vel vitio diætæ, inprimis otioſæ & vinolentæ, ad mala ejusmodi diſpoſitis, illa in acceptis eſſe referenda. Idem hoc vir juvenis quidam ſuo amplius exemplo confirmare videtur, ſiquidem is in cœlibatu hactenus non adeo caſto vivens, ad crapulam uſque interdum vino indulgens, de variis hactenus ſymptomatibus conqueſtus eſt: Modo enim difficultatem in reddenda urina cauſatus, haud obſcure ſimul Gonorrhœæ benignæ, a Chirurgo tractatæ adeſſe reliquias, confeſſus eſt; modo vero & præ reliquis ventriculi in digerendis cibis debilitatem accuſavit, nuper quoque miram ſaporis depravationem, & brevi poſt plenariam guſtu res ſapidas non tantum, ſed & tactu objecta diſcernendi impotentiam, rariſſimo exemplo expertus, blandioris vero emetici uſu, additis paucis ſtomachicis, tonicis & nervinis, ab utroque moleſtiſſimo ſymptomate brevi liberatus eſt. Sub ipſis novi anni auſpiciis, prævio inſigni in diæta errore, adſumta nempe muſtelæ piſcis nimia quantitate, & vino ejusque ſpiritu ultra modum ſuperingeſtis, dolore & pruritu, tumoreque in ano corripitur, cum alvi duritie, & ſtriis ſanguineis in induſio conſpicuis. Vocatus & de his certior factus, mox eorum recordatus ſum, quæ celeberr. WERLHOFIUS *Obſ. de Febr. p. 296. in not.* de hæmorrhoidum & ſeminalis excretionis conſenſione ſatis adpoſite monuit. Et ad alvum quidem reſerandam cum ſalis Sedlicenſis unciam dimidiam eodem die fruſtra adſumſiſſet, potiunculum catharticam Sydenhamii, ex Manna, Tamarindis, fol. ſenn. & Rhabarb. conſtantem eodem & ſequ. tempore nec ſine effectu commendavi, non omiſſis Clyſteribus, ac præterea infuſa theeformia & Eſſent. Scordii, Millefol. Pimpinell. alb. Caſcarill. &c. nec non pulveres ſalino-digeſtivos exhibui, non omiſſis topicis emollientibus, ſacculorum & Cataplaſmatum forma lege artis adplicatis. Sed poſtquam æger ſingulis horis pomeridianis miro

lan-

languore & febricula lenta adficeretur, rupto tandem ſponte abſceſſu, & notabilem copiam puris laudabilis fundente, omnia fere ſymptomata ſponte evanuere. Eo deinde lege artis tractato & diligenter a Chirurgo injectionum ope mundificato remediisque ſupra enumeratis adſidue continuatis, ac regimine ſimul congruo adhibito, æger ſenſim cum valetudine in gratiam rediit.

OBSERVATIO VI.

Dn. D. JOAN. HEAMANN. FüRSTENAU,

Adfectus ructuoſus ſpaſmodicus, Phthiſeos veræ pulmonalis ſpecie incedens.

Juvenis 20. fere annorum, ex utroque parente ad Phthiſin proclivis, toroſus ipſe atque robuſtus, præviis variis diætæ erroribus in aëre, cibo, potu, motu & quiete, ipſiſque animi pathematibus admiſſis, languere cœpit, & tuſſi primum ſicca, mox humida, cum doloribus laterum ſub & ſupra hypochondria atque anxietatibus præcordialibus laborare. Hiſce ſapor oris peregrinus, & ructus inprimis frequentes & ſonori, ſimiliaque primæ digeſtionis læſæ ſenſim junguntur ſymptomata, impetu modo majore, modo minore moleſta, & tædium tanto majus parantia, quo minus levamen a varii generis auxiliis, ſedulo uſurpatis, adfulgeret. Et emetica quidem, blandeque laxantia plane ferre non potuit, anguſtiis præcordialibus & doloribus variis inde auctis. A venæſectione diu abhorruit, nec niſi coactus illam tandem, neque ſine fructu, admiſit. Reliqua auxilia, pectoralia nempe temperata ſimilisque indolis carminativa, temperantia abſorbentia, ſalina, varia infuſorum theeformium Eſſentiarum, pulverum, pilularum & potionum forma

per

per notabile temporis ſpatium fruſtra ſunt uſurpari viſa. Quo ipſo & metus veræ Phthiſeos tanto magis auctus eſt, quod ſimul innoteſceret id, quod ab ægro hactenus aut non obſervatum, aut ſtudio diſſimulatum fuit, hæmoptyſin nempe, ſemel atque iterum adfuiſſe, & reliquis ſymptomatibus poſtea moleſtis anſam forte dediſſe. Crudiates tamen nidoroſæ & ſimiles ructus manifeſto præſentes, cum adpetitus viriumque aliquali conſtantia, animum medentis in ancipiti hærentem, ſubinde confirmarunt, hiſce inprimis malis, convenienti auxiliorum uſu obviam ut iret. Serum ergo lactis Aprili menſe & acidulæ Driburgenſes Majo adulto methodice uſurpata, non parum quidem levaminis attulerunt, & diluendo viam medelæ ſtraverunt, illius vero gloriam, D. O. M. conſiliis benedicente, pulveribus abſorbentibus & temperantibus nitroſis, cum citri, aurantiorum, cinnamomi aut Caſcarillæ cortice, vel & Cinnabari, aliisque nervinis & roborantibus mixtis, ſalique cathartico per vices interpoſito, tribuere nulli dubitamus, utpote quibus & inſultus dolorifico-Spaſmodicus, erroribus diætae contractus, & parum ab epileptico diſtinctus, ſublatus, ægerque excreto tandem a ſale cathartico muco viſcido, in globuli formam compacto, priſtinæ alacritati, viriumque robori reſtitutus eſt.

Scholion.

Quot & quantis tædiis ructus medentum animos implicent, illi demum norunt, quibus ejusmodi mala hyſtericis inprimis, hypochondriacis, ſpaſmodicis, aliiſque ſymptomatibus complicata, unquam curanda, obtigere. Cum tuſſi vero, hæmoptyſi indeque metuenda Phthiſi rarius eosdem alere videas commercium, idque a motu ſanguinis in præcordiis & per venam portæ impedito indeque prima turbata digeſtione, & accedente diætæ vitio, flatibus

hinc generatis reputendum videtur. His vero principiis fundamenti loco poſitis, non alia, quam prædicta eligenda videbatur medendi methodus, quam & optatus confirmavit eventus. Pluribus hanc in rem conſuli merentur Illuſtr. b. m. *WEDELII* Diſſ. de *Ructu*, *A. O. GOELICKE* Diſſ. de *morbo ructuoſo Hippocratis*, & Illuſtr. b. m. *STAHLII* Diſſ. de *Flatulentia*.

OBSERVATIO VII.

Dn. D. JOAN. HERMANN. FüRSTENAU, Mercurius dulcis loco Mercurii vitæ impetratus.

Quid *mercurii dulcis*, & *mercurii vitæ* nomine veniat, & quomodo alter ab altero differat, & qua ratione quilibet parandus ſit, res eſt in chemicis notiſſima, ſatisque conſtat, utrumque toto cœlo ab invicem differre & mercurium vitæ nihil minus quam mercurialem originem agnoſcere, hanc vero adpellationem ipſi per abuſum tantum, ignorantia fotum, ex ſaniorum ſententia Chemicorum, inditam fuiſſe. Ideoque referre juvabit, quid mihi circa hanc rem obſervare licuerit. Accidit enim, in Cinnabari antimonii lege artis paranda occupato, ut butyro antimonii ſ. q. collecto, igneque hinc ad eliciendam Cinnabarim aucto, vitrum butyro recipiendo dicatum, quod anguloſum forte erat, loco rotundi adſumtum, neque maturæ ſatis amotum eo, qui ignis dirigendi curam ſuſceperat, avocato, cum impetu & bombo quaſi ſonoro frangeretur, cumque eo omne butyrum, ſimul & omnis ſpes mercurii vitæ inde parandi profunderetur. Labore autem reliquo deinceps continuato, & retorta ſequenti mane, poſt refrigerationem exemta, præter Cinnabarim,

in

in collo ejus conſpicuam, in extremitate ejus colli notabilis albi cujusdam concreti quantitas conſpicua fuit, quæ initio quidem mercurii vitæ, ſponte forſan ex butyro coagulato concreti, ſuſpicionem fecit; fracto vero vitro vera mercurii dulcis & cryſtallina facies indolesque adparuit, qui & ſapore & effectu laxante & reſolvente neutiquam emetico, exhibitus, omnem dubii ſuſpicionem abſtulit.

Scholion.

Παράδοξον, ſi quod aliud, prima videbitur fronte, hoc quidquid eſt obſervationis; enim vero pluribus id rerum peritis chemicarum in familiari ſermone relatum, & ænigmatis loco propoſitum memini, quorum tamen nemo vel divinare veras rei geſtæ circumſtantias, vel hariolari valuit, quid ætiologiæ loco adferendum veniat. Mirari vero deſinet, quisquis noverit, Cinnabarim antimonii, quæ & ipſa nihil eſt aliud, quam mercurius antimonii ſulphure tinctus, eoque ipſo certa ratione dulcificatus, h. l. ad mentem *STAHLII Mat. med. p. 114.* ex parte una antimonii & quatuor mercurii ſublimati partibus confectam eſſe; quo factum ſine dubio eſt, ut, copia minori ſulphuris tingentis præſente, pars ejus non tincta ex vinculis totius maſſæ, ignis ope liberata in roſtro retortæ cryſtallorum albicantium forma adfixa fuerit. Omnis vero ut tollatur æquivocatio, mercurium vitæ, ſeu ejus potius elementa in caſu præſenti perdita eſſe, patet, illiusque in locum mercurium dulcem impetratum, adeoque experimentum non facile imitandum conſtituere. Quod tandem ipſam mercurii vitæ proſapiam attinet, illa quidem non mercurialis, ſed antimonialis, unanimi intelligentium conſenſu, adſeritur. Quodſi tamen rem propius intueri placeat, non prætermittendum videtur id, quod in viro nobili, harum rerum apprime perito, ante pluſculos annos, in itinere forte dubii loco propoſitum memini, anti-

monium nempe duplici cum conſtet ſubſtantia, ſulphurea & regulina, hæc vero cum & mercuialis, nec inepte, adpellari ſoleat, nihil forſan impediet, quo minus butyrum antimonii, quod nemo pro ſulphurea antimonii ſubſtantia venditabit, & ejusdem producta, ipſumque adeo vitæ mercurium regulinæ, & hoc intuitu mercurialis eſſe proſapiæ adfirmemus liceat.

OBSERVATIO VIII.

Dn. D. JOAN. HERMANN. FüRSTENAU, Febris biliosa, cum peſſimæ notæ ſymptomatibus, feliciter decurrens.

Febrium acutarum non omnino certas eſſe prædictiones, neque, ad ſalutem, neque ad mortem, tum *HIPPOCRATIS* effato conſtat, tum plures inter alios ſuo confirmat exemplo vir 55. annorum, qui diu cauſarius, & tuſſi humida, noctu inprimis moleſta, cum ciborum faſtidio, vigiliis, ſiti matutina & ſimilibus ſymptomatibus non ſine Phthiſeos metu, adflictus, præteritam hiemem varias inter ærumnas domeſticas & lites forenſes, a quibus abhorret, indeque obortas frequentes iracundiæ, quam plerumque ſuppreſſit, occaſiones, tranſegerat, ſed & animi, ut ſperabat, exhilarandi cauſa, frequentius, quam alias conſueverat, liquorum ardentium abuſui indulſerat. Adpropinquante vere anni præteriti, tuſſi ultra modum moleſtæ congrua opponere remedia conſultum duxit, laſſitudine & ciborum faſtidio fere omnigeno impulſus. Hiſce vero vix deguſtatis, mox notabile ſymptomatum omnium levamen & tuſſis decrementum expertus, ſed brevi in priſtinam relapſus imbecillitatem,& hactenus plerumque ὀρθοςάδιος, ſubito clinicus factus, & diarrhœa inprimis perpetua vexatus,

tus, ſuſpicionem Phthiſeos hactenus dubiam confirmare viſus eſt, dum aucta ſenſim virium proſtratione, accedente quoque ſopore gravi & mentis quadam veluti emotione, quin & alvi & urinæ involuntaria excretione, extrema expectarentur, pulſu interea imbecilli, tremulo & convulſivo interdum, urina vero per totum morbi decurſum parum a ſana abludente, cum nubecula, animadverſis. Poſteaquam vero æger ultra tres ſeptimanas cum graviſſimo hoc morbo conflictatus erat, diarrhœa per magnam hiemis partem moleſta ſenſim remittere ejusque in locum copioſum urinæ profluvium, criſeos loco ſuccedere, ægerque præter omnem ſpem ac expectationem vires atque adpetitum ſenſim recuperare cœpit, quibus tandem confirmatis cum valetudine in gratiam rediit. Hic certe, ſi non, omnem & ſolam, potiorem ſaltem ἀυτοκρατείας naturæ adfuiſſe energiam, intelligentibus conſtat, neque vero aliam, quam a natura monſtratam, ſequi viam, conſultum duxit, qui curam ægroti habuit, Medicus. Is enim vero inter initia morbi, Ipecacuanhæ radicem juſta doſi exhibere neutiquam dubitavit; quantumnis autem aliquot & blandi quidem vomitus pone ſequerentur, non tamen diarrhœa, ut ſolet, inde vel tantillum remiſit, quin per totum morbi decurſum maxima copia, nec minori vehementia urgeret. Hac vero durante, ſolis plerumque potiunculis temperantibus, abſtergentibus & roborantibus nervinis, ac inprimis cinabarinis, additis pauciſſimis tonicis, eſt pugnatum nullis vel adſtringentibus, vel expectorantibus in uſum vocatis, cum & tuſſis & diarrhœa ſenſim remitterent, ægerque a morbo graviſſimo ſurgens, diætam lacteam ſponte ſua eligendo, indeque ſenſim iterum adoleſcendo, omnem atrophiæ ipſiusque Phthiſeos metum ſibi aliisque adimeret.

OBSERVATIO IX.

Dn. D. JOAN. HERMANN FüRSTENAU, Abſceſſus circa genua.

Hujusmodi abſceſſus frequentius tanto in praxi occurrunt, quanto rarius eorum apud ſcriptores Medicos & Chirurgicos fit mentio. Et ſolent plerumque felici terminari ſucceſſu; modo peritum Chirurgum & ſequacem offendant ægrotum, ſed diuturniorem paulo moram in curando poſtulare, cujus quidem ratio difficultatis ex partium ſitu reputenda videtur. Nam & muſculus rectus & vaſtus internus & vaſtus externus, & crureus in unum communem & robuſtum tendinem deſinunt, qui primo rotulam amplexus, eamque deinde ſupergreſſus, inſeritur oſſis tibiæ principio, eidemque ligamenti loco inſervit. Hic vero ille ipſe locus eſt, rotula inquam, ſeu patella, circa quam purulenta illa materia in muſculorum prædictorum interſtitiis, qualibet ex cauſa hærens, aut collecta, confluit, exitumque quærit, & vel ſponte ſua, vel accedente artis opera invenit. Puellam vidi pluſculos ante annos. quæ absque cauſa manifeſta, niſi quod frequentem genuum ad ſellam adfrictum, petulantibus puellis puerisque familiarem, permiſerint adſtantes, abſeſſum circa genu diu geſſit apertum; Hæc lege artis aliquam diu internis externisque mediis tractata, abſceſſu vero ad conſolidationem properante in empiricorum manus delapſa, & variam inde fortunam experta, virgo nunc adulta eundem abſceſſum apertum & ultra tria luſtra fonticuli naturalis vices gerentem alit. Præter hanc tres novi virgines adultas modo cum, modo ſine menſium vitio, hoc malo, absque cauſa fere manifeſta, niſi quod ſpina forſan infixa, aut foris illapſa accuſari communiter ſoleat, aliquamdiu adflictas, & brevi omnes per ſana-

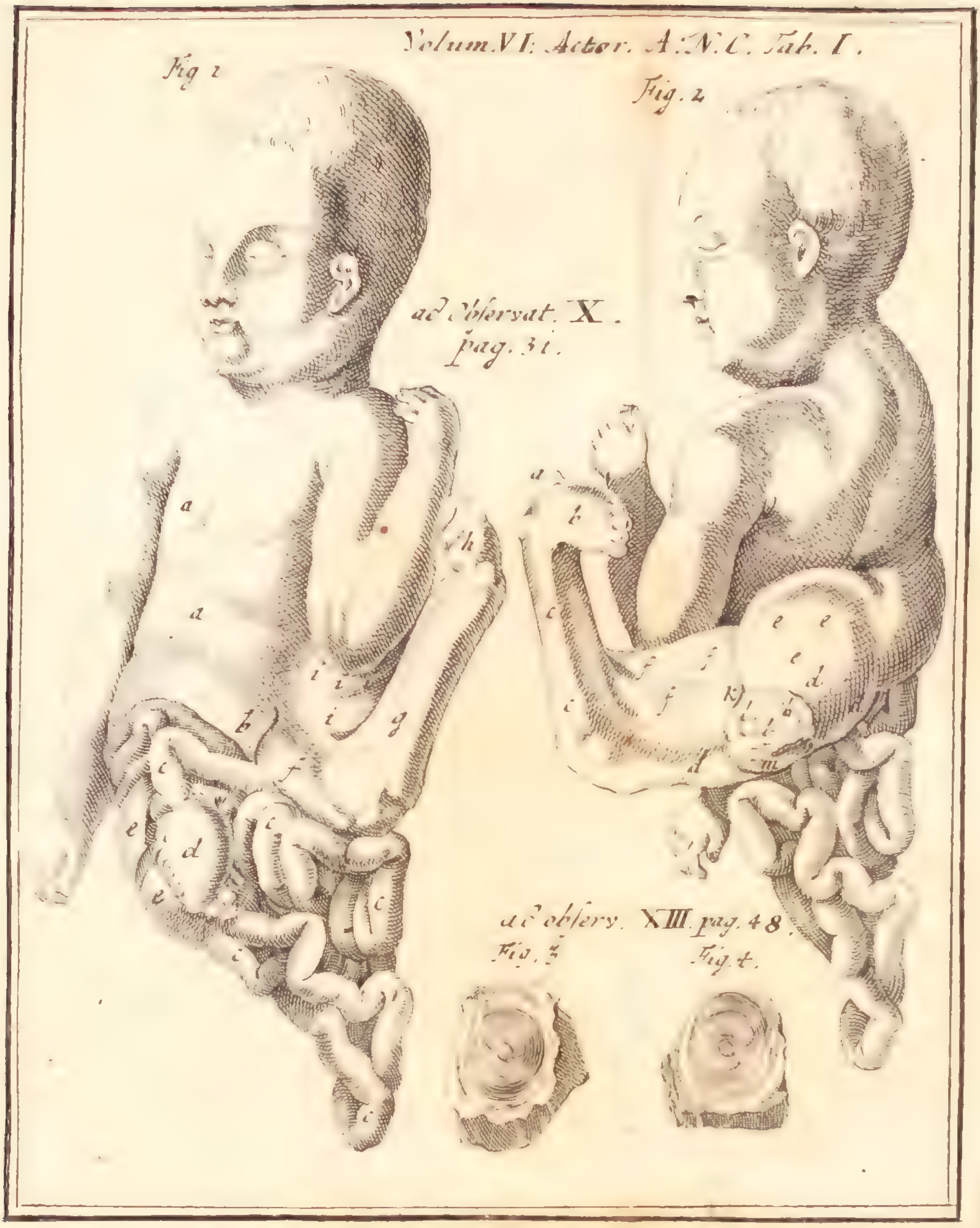
ſanatas, inque cura præter congruum internorum præſidiorum, multum omnino injectionibus ex decoctis vulnerariis, amaris & putredini reſiſtentibus, vulgo balſamicis dictis, Myrrhæ & Succini tincturæ, Elixirio proprietatis, balſamo Peruviano, ipſique aquæ phagedœnicæ tribuendum eſſe deprehendi. Nuper vero Juvenis viginti aliquot annorum, opilionis ſocius noxiorum abundantia humorum ſcatens, & præter ſpinam forte infixam nullam allegare cauſam occaſionalem valens, ſimili malo tentatus, & poſt varia remedia interna & externa, ipſamque ſectionem, ad detegendos mundandosque puris cuniculos ſub cute deliteſcentes, frequenter factam, multum equidem tædii Chirurgo & adſtantibus peperit, tandem tamen, quatuor menſium ſpatio confecto, ſanitati priſtinæ eſt reſtitutus. Moræ vero tam diuturnæ cauſam cum nemo facile augurari valeret, variique diætæ errores fruſtra accuſari viderentur relatum forte eſt, ægrum in medio curationis curſu petulantibus corporis commotionibus, & frequentibus colluctationibus ſubinde indulſiſſe, indeque & curationem propria culpa protraxiſſe forte, & malo omni occaſionem dediſſe, innotuit.

(*Rintelio Erfordiam miſſæ d. 26. Jun. 1739.*)

OBSERVATIO X.

Dn. D. JOAN. GEORG. HASENEST, Fœtus monſtroſi ex imaginatione deturpati.

Lis inter Medicos & Phyſicos agitatur, num vel ſimpliciter mechanice, ex ſtaminibus ovuli evolvatur vel ab anima ipſa formetur & ſtruatur embryo in utero. Meam

Volum. VI. Actor. A. N. C. Tab. I.
Fig. 1
Fig. 2
ad Obſervat. X.
pag. 31.
ad obſerv. XIII. pag. 48.
Fig. 3
Fig. 4.

Meamequidem jam non facio litem iſtam, in hiſce autem me convictum eſſe profiteor, nævos & formationes monſtroſas fœtus, ex terrore vel imaginatione matris contingentes, neutiquam unice mechaniſmo, ſed potius animæ adſcribi debere. Mechaniſmus in corpore humano non niſi ad certum ipſi præfixum finem obtinendum operatur. in alienum finem autem agere aut detorqueri per ſe nequit, nec unquam ad figuram fœtus ſecundum ideam objectorum, ſicut ſenſibus & animæ offeruntur, immutandam eſt diſpoſitus; quando enim hic errat, confuſe ſaltem errat, & ad oblata objecta ſemel formatum fœtum, præcipue jam ultimo menſe, mutare quidem poteſt, ſed eandem objecti formam illi imprimere nequit, ni anima, ex facta impreſſione ab objecto viſo, illum in ſimillimam formam tranſmutet.

Metamorphoſes ad ideam externorum objectorum adeo regulares & ſecundum omnes circumſtantias, proportiones, &c. factæ, profecto non ſunt effectus mechaniſmi corporei, ſed potius agentis animæ rationalis. Obſtupeſco ſane, quando in memoriam mihi revoco caſum ſequentem: Cum Schillingsfürſtii apud Illuſtriſſimum Comitem Hohenloicum munere Archiatri fungerer, anno reparatæ ſalutis, noſtræ æternæ MDCCXXI. miles vagabundus, labiis leporinis deformatus ante fores piſtoris aulici mendicabunda prece ſtipem rogabat: uxor piſtoris, ultimo menſe gravida illum conſpiciens, & obſervatis labiis leporinis perterrita, brevi poſt ſubſequente partu filium peperit, in labio ſuperiori duas fiſſuras, in ipſam usque maxillam penetrantes, & inferiori labio unam, leporinis militis labiis etiam ad dimenſionem usque ſimilimas gerentem. Quis quæſo mechaniſmo hanc adeo exactam imitationem in corpore fœtus adſcribet? nonne potius rationi magis conſentaneum eſt, ſtatuere, quod anima a prægreſſa fortiori imaginatio-

ne

ne excitata, formam, antea ſibi oblatæ ſimillimam fœtui impreſſerit?

Huic obſervationi jungere lubet aliam prorſus noviſſimam: Primo die anni currentis vocabar ad puerperam, quæ fœtum infelicem mortuum monſtroſum obſtretricis auxilio excluſit, in quo ſingula abdominis viſcera, unacum inteſtinis, peculiari membranæ pellucidæ involuta, extra abdomen quaſi in ſacco propendebant, factaque hujus membranæ, ſub partu inopinato, primo exigua, poſtmodum vero plenaria apertione, pro exactiori inſtituenda inveſtigatione, talem monſtrabant ſitum, qualem *Tab. I. Fig. 1. & 2.* monſtrant, ubi etiam reliquæ partes præter naturam conſtitutæ ſimul delineatæ adparent. Mater ipſa, duos ſupra viginti annos nata, primo graviditatis menſe ex volatu veſpertilionum, arborem denſo agmine occupantium, & per milites exinde diſſipatorum, gravi primum terrore percellebatur, dein ſingulis ſeptimanis aliquoties Triesdorffium mittebatur, ubi in culina aulica utplurimum commorabatur, in eaque continuo fere corpora volatilium animalium deplumata & exenterata, cum partibus inteſtinis adhuc adnexis, conſpexit, ac tandem iterum proxime ante partum, lapſu viri ebrii terrore percuſſa, infantem hunc, præcedentibus natibus, in lucem edidit, qui a capite ad umbilicum uſque figuram perfectam humani fœtus monſtrabat, hoc unico excepto, quod in dextro latere tam facei, quam thoracis, brevior & compreſſior adparuerit.

Figuræ Imæ explicatio.

Hæc offert infantem dorſo incumbentem, & ſimul ad dextrum latus magis inclinantem.

a a. Pectus & hypochondrium, magis, quam in ſiniſtro latere, depreſſa.

b. Funiculus umbilicalis, ex femoris externa parte propendens.

c.c.c.c. Ventriculus, inteſtina & viſcera infimi ventris prolapſa.

d. Ventriculus.

e. e. Hepar.

f. Femur ex ſede naturali ſua diſtortum.

g. Pes medius.

h. Pes infimus.

i. i. i. Cutis ſatis quidem firma, admodum tamen extenſa, qua mediante femur cum pede connexum & contractum, inſtar alæ deplumatæ galli Indici, vel alæ veſpertilionis, adparebat.

Fig. IIdæ deſcriptio.

Hæc oſtendit infantem lateri dextro, abdomen verſus, impoſitum.

a. Digitus pedis ſextus inverſus.

b. Pedis infimi metatarſus.

c.c. Pes medius.

d. d. d. Femur.

e. e. e. Caro ſpongioſa, ſuperiori femoris parti ſuperſtructa, nates repræſentans.

f. f. f. Cutis extenſa, ſicut in *Fig. I. Litt. i. i. i.* jam notata fuit.

k. Foramen in externa femoris parte, loco orificii ani, ex quo fæces prodierant, unde ope ſiphonis inteſtina inflari potuerunt.

l. l. l. Cutis corrugata, coloris ſubfuſci & in altera regione albi, parumper diſtincta, ſcrotum ſimulans.

m. Mentula inciſione prædictæ cutis corrugatæ demum in conſpectum veniens.

(Onoldo Norimbergam miſſa d. 28. Jun. 1739.)

OBSER-

OBSREVATIO XI.

Dn. D. JOAN. HARTMANN. DEGNERI, Hiſtoria puellæ piloſæ.

Militi præſidiario Veſalienſi, ſub cohorte Domini *de Finck* ſtipendia merenti, anno MDCCXXXII. ſecundo ante bacchanalia die nata eſt in pago *Bænen*, territorii Hammonenſis, ſana formoſaque (teſtantibus multis incolis viciniſque,) filia, quæ ad tertium usque ætatis annum colorem in facie pallidum, habitumque corporis gracilem monſtrabat, ac parum inſuper cibi & potulentorum capiebat, unde parentes, brevi poſt ſubſequuturum morbum atrophicum metuentes, vitam ejus haud diuturnam fore ſibi præſagiebant. Aſt, tranſacto circiter tertio iſto anno, fames ſitisque ſenſim ſenſimque redierunt, & eodem tempore ſtriam, in dorſo adparentem, ac cervice nates verſus excurrentem, piloſamque tractu temporis evadentem, obſervarunt agnati & conſanguinei, quæ ſucceſſive magis magisque ſe ſe expandebat, ut tandem totum etiam dorſum una cum abdomine omnibusque extremitatibus ad digitos usque pilis plenarie tecta & obſita adparuerint. Hirſutum illud integumentum ſucceſſive accreſcendo pullique equini cutim jam quaſi repræſentando, plures etiam ſolito in pedum manuumque digitis monſtravit crines, hique omnes forma & colore ſimiæ comis quoad maximam partem adſimilabantur; pudenda autem plane nigris, & ſubaxillaria loca rufis tegebantur pilis, ad inſtar virginis duodeviginti, vel triginta annorum; frons deſuper adeo denſis longisque ſuperciliis, ſicuti in homine viginti annorum, ſuperbiebat, capilli denique, ad pedes fere usque extenſi, longitudine ulnam unam cum tribus ejus quadrantibus æquabant. In mento proinde ac genis, maxime verſus tempora,

ſubcriſpi pili,ſemiorbem quaſi deſcribentes, minimumque digitum tranſverſum fere quoad longitudinem excedentes, conſpiciebantur, una cum barba in cute quadantenus deliteſcente. Calvaria quoque magnitudine pene duo alia hujus ætatis exſuperabat capita, ac genæ colore coccineo perfuſæ ſufflatæque, inſtar buccarum, cernebantur, tota vero externa corporis ſuperficies Cingarorum cuti aſperitate coloreque ſimillima erat, quemadmodum facies ratione magnitudinis pumilionem triginta annorum referebat: aſt mammæ, earumque papillæ iis ſaltem, quas decem vel duodecim annorum puella gerere ſolet, pares erant, cum e contrario in dorſo & utrisque ſcapulis ſat magnus tumor, duos circiter pugnos magnitudine exæquans, totusque pinguedine intus repletus, offenderetur.

Cæterum ſano valebat ingenio mentisque dotibus ſatis egregiis, in effundendis etiam precibus alios, natu majores, corrigebat infantes, ſi forſitan minus recte quandoque orarent; vox ei erat gravis atque virilis, aſt, peregrinorum in præſentia vix quidquam loquebatur; gulæ inſuper revera implacabilis erat, ſiquidem quolibet die tres ad minimum haurire poterat cereviſiæ cantharos, hinc etiam (quod absque veritatis præjudicio adſeverari poteſt,) centum ad minimum ponderabat libras ultimis temporibus, quæ moles in incedendo vel ambulando aliquam ipſi moleſtiam creabat, atque dubio procul in cauſa fuit, quod aliquando infauſto caſu in terram prolaberetur, inde primum de continuis doloribus in dorſo conquerebatur, quibus reſpiratio brevis atque difficilis ſuperveniebat, quæ tandem, elapſo abhinc quadrimeſtri circiter ſpatio, mortem ipſam accelerabat. Interim hoc unicum adhuc reſtat adjiciendum, quod intra anni dimidium tota cutis undique ita piloſa reddita fuerit, quodque mater, cæteroquin ſana & honeſta, nequaquam recordari potuerit, ſe durante graviditatis tempore unquam terrore aliquo graviori

viori perculſam fuiſſe, aut Simiam vidiſſe, vel de quocunque alio piloſo animali, quod forſitan oculis ſuis tunc temporis obvenerit, ſingularem quandam aut firmiorem impreſſionem & imaginationem ſibi formaſſe.

(*Noviomago Erfordiam miſſa*
d. 7. Jul. 1739.)

Scholion.

Notatu maxime dignæ huic Obſervationi cogitationes aliquas, ad ætiologiam mirandi & copioſiſſimi illius proventus pilorum potiſſimum ſpectantes, ſubjungere, ipſamque ſimilibus aliis exemplis illuſtrare ac confirmare jam jam decreveram, cum inopinato deprehenderem, idem hoc negotii jam ſuſcepiſſe & feliciter peregiſſe Dn. *Joan. Jacob. Schilling*, in *Relationibus hebdomadariis politico-literariis Duisburgenſibus, Num. XXVII. Ann. 1737.* occaſione adducti & deſcripti ibidem haud adeo vulgaris hujus caſus. Minime ergo injuſte me facturum arbitratus ſum, ſi ea, quæ germanico idiomate ibidem declarata proſtant, in latinum tranſlata heic loci repetam, inprimis cum quoad cauſam ipſam admodum probabilem, eandem cum Clariſſ. illo Viro ſententiam foveam, utpote quam ſequentibus profert:

Perquam diverſæ formæ admodumque variæ ſpeciei eſſe ita dicta monſtra, neminem fere latet. Hoc tamen non obſtante ſingula illa in quatuor claſſes commodiſſime redigi poſſunt, dum nempe alia *defectum* hujus vel illius partis, tam internæ, quam externæ, alia *exceſſum* & p. n. *multiplicationem* membrorum; alia in iis *figuram* & *ſitum* prorſus *inſolitam* monſtrant; alia denique reſpectu certarum corporis ſui partium *humana forma deſtituta*, certisque *brutis* ſimilia deprehenduntur. Præterea etiam interdum contingit, ut qui plane perfecti & absque ullo quodam vitio in

lucem editi ſunt, variis tamen caſibus, in prima æque, ac adultiori ætate deformentur ac monſtroſi reddantur, cujusmodi exemplum inter alia quoque puella iſta piloſa, ſuperius deſcripta, præbet, de cujus tamen extraordinariis accidentibus antequam mentem noſtram declarabimus, operæ pretium fore judicamus, ut obſervationes quasdam, de variis ſimilium monſtroſarum deformationum ſpeciebus & cauſis, præmittamus.

Quod ergo primo jam olim in mundo extiterint homines, quoad externum corporis habitum ita deturpati, per ſe jam ſatis conſtat, pluribusque exemplis facile demonſtrari & confirmari poteſt. Sic enim de Eſavo ſacræ teſtantur litteræ, *Geneſ. XXV. 25.* quod ***rufus totus & villoſi centonis inſtar*** fuerit. Deinde etiam mentionem facit puellæ cujusdam THOMAS FIENUS, ***de viribus imaginat. p. 224.*** quæ tota hirſuta ſetisque quaſi obſita in lucem prodiit, quoniam mater ejus tempore impprægnationis imaginem S. Johannis Baptiſtæ, veſte ex camelinis pilis confecta induti, quæ non procul a lecto ſuſpenſa erat, nimis attentis oculis conſideraverat. Pariter quoque Nicolai III. Romani Pontificis conſobrina, ſimilem fœtum propterea enixa fuiſſe fertur, quoniam urſum in armis gentilitiis depictum frequentius intueri ejusque effigiem menti fortius impreſſam tenere ſuevit, prout fuſius hoc refert CAMERARIUS, ***Horar. ſubceſiv. Cent. I. cap. 54.*** Porro etiam CASP. PEUCERUS ***Comment. de Divinat. pag. 329.*** adſeverat, ſe ſimilia monſtra, urſorum ad inſtar per dorſum undique hirſuta, ſæpius vidiſſe. Non minus quoque in ***Annal. med. phyſ. Wratislavienſ. Tentam. XII. M. Jun. Claſſ. IV. Artic. X. p. 672.*** mentio fit puellæ cujusdam Ann. MDCCXIX. in Luſatia ſuperiori natæ, cujus facies tota crinita, ſeu pilis denſis ex fuſco flaveſcen-

veſcentibus tecta fuit. (*) Confer. pluribus FORTUN. LICETUS, *Tr. de Monſtris Lib. II. cap. 45.* SCHOTTUS *in Phyſ. curioſa, pag. 601.* & BORELLUS *Obſervat. med. phyſ. Cent. I. Obſerv. 10. & 58.*

Quod vero etiam ſecundo ſimilis monſtroſa deformatio habitus corporis in adultis, ex variis aliis cauſis, & quidem potiſſimum vitæ genere horrido, aſperiori, ſordido & quaſi beſtiali, produci & oriri queat, id pariter per experientiam abunde liquet. Ex ſacris iterum conſtat, quod Regi Nabuchodonoſori, poſtquam *ex hominibus depulſus, herbas more boum comedit, ejusque corpus cæleſti rore tinctum fuit, tandem pili ut aquilis plumæ, & ungues ut alitibus increverint.* Similem fere hiſtoriam quoque refert *Bernh. Connor in Evangel. Medici pag. 133.* de puero ſylvatico, decem circiter annos nato, qui, adſpectu horridus, & *pilis hirſutus* Anno MDCXCIV. in nemoribus, ad Lithuaniæ & Ruſſiæ confinia ſitis, a venantibus Sylvicolis captus fuit inter gregem urſorum, nihilque cum homine commune habebat, præter externam corporis figuram, de quo id circo ſuſpicio erat, quod (ſicuti ibidem locorum ſæpiſſime contingere ſolet,) in ætate infantili a lactante urſa captatus, ad urſile delatus, & inter urſulos, tamquam inter germanos fraterculos, materno quodam amore porrectis uberibus, nutritus fuerit.

Proinde quoque conſtat, quod menſium ſuppreſſio in fœminis ſimilem deformationem externi habitus quandoque inducere queat, id quod vel unico HIPPOCRATIS teſtimonio, *Epidem. Lib. VI Sect. VIII. p. 823. Edit. Linden.* ſufficienter corroborari poteſt, cujus verba, verſione latina hæc ſunt:

(*) De puella trienni, elegantis formæ, totoque corpore hirſuta & barbata, vid. ZACUTUS *Luſitanus, Prax. med. admir. Lib. III, Obſerv. 91.*

ſunt : *Abderis Phatuſa, Pythea uxor, priore quidem tempore fœcunda erat ; cum autem maritus ipſius in exilium abiiſſet, menſes multo tempore ſuppreſſi ſunt ; poſtea dolores & rubores ad articulos oborti ſunt. Hæc autem ubi contigiſſent, & corpus virile factum eſt, & hirſuta penitus evaſit, & barbam produxit, & vox aſpera facta eſt. Et cum nos omnia tentaſſemus, quæ ad menſes detrahendos conferre viſa eſſent, non prodierunt, ſed mortua eſt, cum non ita multo tempore poſtea vixiſſet. Idem hoc contigit etiam Namyſiæ, Gorgippi uxori, in Thaſo.* Pariter etiam refert JOH. RHODIUS *Obſervat. med. Cent. III. Obſ. 40.* Patavii viſam fuiſſe Ann. MDCXXVII. mulierem Neapolitanam, quinquaginta annorum, cui decimo ſexto hinc menſe deficiente fluxu menſtruo, barba erupit nigra, denſa, mediocriter promiſſa, vox inſuper reddebatur virilis, & mammæ, moderatæ magnitudinis, ſatis hirſutæ erant. Hinc etiam non omni prorſus fundamento deſtituitur ſuſpicio, quod fœmellæ, virili hocce ornamento condecoratæ, (quarum complura exempla hinc inde in Obſervatorum libris occurrunt,) diuturniori menſium ſuppreſſione antea laboraverint, & exinde ad extraordinariam talem pilorum eruptionem diſpoſitæ fuerint. Has inter dubio procul potiſſimum eminuit Auguſtana illa mulier barbata & hirſuta, *Barbara Urslerin* dicta, quæ, prout SEGERUS in *Ephemerid.* Academ. noſtræ *Decur. I. Ann. IX. Obſerv. 95.* refert, per totum corpus ipſamque faciem pilis criſpis, flaveſcentibus & inſtar lanæ molliſſimis obſita erat, barbam inſuper alebat prolixam, cingulum contingentem, nec non cirrhos longiores ſimiliter flaveſcentes, ex auribus propendentes, monſtrabat. (*)

Quod

(*) Referri etiam huc meretur non ſolum mulier iſta barbata, annorum 50. quam CASP. a REIES *in Camp. Elyſ. jucund.* qua-

Quod ergo nunc ad piloſam in ſupra adducta obſervatione deſcriptam attinet puellam, prorſus equidem impoſſibile non eſſet, quod menſium quoque ſuppreſſio eadem ratione, ſicuti in adultioribus fœmellis, cauſam peculiaris ejusmodi deformationis habitus corporis conſtituerit, ſiquidem, licet omnino rarius ante decimum quartum ætatis annum erumpere ſoleant menſtrua, nequaquam tamen deficiunt, ſed quandoque ad minimum occurrunt exempla puellarum, tertio, quarto, quinto, octavo & nono a nativitate anno regularem & ordinatum menſtruum fluxum perpeſſarum, qualia inprimis extant in TULPII *Obſervat. med. Lib. II. cap. 36. pag. 242.* & VALLISNERII *Opere fiſico - mediche Tom. II. fol. 79.* Aſt, ſi circumſtantias omnes in hiſtoria recenſitas attentiori mente debitoque cum judicio ponderamus, aliam facile, eamque probabiliorem & reliquis omnibus prævalentem, absque ullo miraculi augmento, ſuppeditare poſſumus cauſam. Contingit nempe, quod ſub cute quandoque ſingularis quidam tumor cyſticus, materia quadam pingui, intermixtis ſimul pilorum faſciculis, refertus, formetur, quem Medici *Atheromatis* titulo inſignire, ſtulti autem & ſtupidi plebeji communiter adfectibus per *incantationem magicam* productis accenſeri ſolent. Ejusmodi perquam notabilis obſervatio occurrit in *Hiſtoria Academ. Reg. Pariſienſ. Scientiar. Anno 1729. pag. 579.* quam Argentoratenſis quidam Medicus cum Dn. MORAND com-

 muni-

queſtion. p. 712. ſe vidiſſe & ab ea intellexiſſe refert, quod nunquam menſtruas experta fuerit purgationes, nec mammas tumefactas habuerit; ſed & virgo Dresdenſis Anno MDCCXXXI. demortua, cujus mentionem facit Dn. MICHAELIS in *Actis noſtris phyſ. med. Volum. III. Obſerv. 127.* quod in utroque menti latere barbam ſatis denſam, ex pilis inſtar maſſæ niveæ albis, tresque pollices longitudine æquantibus, conſtantem, habuerit.

municavit. Erat nempe in dicta hac urbe fœmina, cui duo tales tumores, poſt perpeſſum graviorem & chronicum morbum in abdomine eruperunt, ex quorum uno, facta apertione chirurgica, primo eximia quantitas materiæ ſpiſſæ & pinguis prodiit, menſtruoque poſtmodum ſpatio etiam crines ſimul in conſpectum veniebant, & ita ad mortem uſque indeſinenter continuabant. Inſtituta dein ſectione anatomica, in abdomine detegebantur alii duo conſimiles tumores, pilis prorſus repleti, quorum quidam ulnæ dimidium longitudine excedebant. Similium quoque exemplorum biga occurrit in celeberr. MALPIGHII *Oper poſthum. pag. 127.* ne dicam de iis, quæ a RUYSCHIO, *Stalparto van der* WIEL, aliisque fide dignis Auctoribus conſignata proſtant, ſatisque exacte docent, quod potiſſimum in & ex pinguedine generentur & producantur pili. Admodum ergo probabile & veritati conſentaneum videtur, quod morbus puellæ iſtius piloſæ unam eandemque originem cum Atheromate agnoverit, ita quidem, ut pili, in partibus corporis pinguioribus a ſuperabundante nutritio humore formati, per poros cutis tenellæ tandem proruperint, inprimis cum ſæpe nominatus iſte infans non ſolum admodum craſſus obeſusque fuerit, ſed etiam ipſe *morbus pilaris* cum tumore quodam per dorſum excurrente, qualis etiam ſatis inſignis in utraque ſcapula deprehendebatur, initium ſuum ſumſerit, quæ ſingulæ circumſtantiæ cum ſuppeditata jam explicatione & eſſentialibus qualitatibus Atheromatis exquiſite conſpirant.

(A. E. BUCHNERUS.)

OBSER-

OBSERVATIO XII.

Dn. D. JOAN. JACOBI RITTERI Jun.
DE
Fœtu exomphalodæo puerili.

Epiſtola anatomica ad celeberr. virum, ALB. HALLER, Med. D. & in Georg. Auguſta, quæ Gœttingæ floret, Anatom. Botan. & Chirurg. P. P. O. Reg. Soc. Svec. Sodalem, & Auguſtiſſ. Regis GEORGII II. Archiatrum.

PAtere Vir Clariſſ. ut Adnotata in ſectionem hujus fœtus integra Tibi perſcribam, cui quidem interfuiſti, ſed negotiorum copia diſtractus, illam ad finem mecum perducere nequiviſti, reliqua perficienda adnotandaque mihi contuliſti, mentem Tuam circa ea Te aperturum pollicitus. (*)

Fœtus ille legitimo thoro in lucem edebatur d. V. Januar. MDCCXXXVI. mortuus; quem mater octo ante diebus partus perſenſit vivum: Cum enim hæc ſeptimo graviditatis menſe curru veheretur, ob concuſſionem ventris nimiam improviſa corripiebatur doloribus, quos in curru ipſo ſequebatur partus ſatis facilis; bene ſe dein gerente matre.

(*) Hæc Obſervatio jam ſub VII. Januar. MDCCXXXVI. conſcripta, & in forma epiſtolæ ad *Celeb. Hallerum*, tum temporis Biblioth. Bernenſ. Præfectum, data fuit, ad quam etiam reſpondit ſimili epiſtolari forma; ſed ob itinera mea academica inexarata jacuit. Interea Celeb. *Hallerus* Gœttingam vocatus fuit; ſpero tamen nihilominus L. B. haud ingratam ejus promulgationem fore, novitatis quamquam pretium non habeat.

Examinandus ad me deferebatur eo, quo in lucem edebatur, die, mortuus fœtus; qui erat pro temporis ratione ſatis magnus; in toto corpore nil præternaturale occurrebat, niſi in ſuperficie abdominis ſaccus pugni magnitudine, totum abdomen obtegens, ſeſeque a criſta Ilei, ſymphiſi oſſium pubis ad primas uſque coſtas veras extendens; erat autem pertenuis & transparens, ita ut circumvolutiones inteſtinorum facile conſpicerentur; triplici involucro conſtans, pinguedine nempe, muſculis abdominis & Peritonæo. Hepar, Ventriculum, adnexumque lienem, nec non humoris atro-bruni unciam circiter unam continens.

Apertura, per quam viſcera erant egreſſa, erat ellipticæ figuræ; incipiebat a cartilagine Xiphioidea, & occupabat totam umbilicalem regionem. Longitudo ejus a cartilagine modo dicta ad regionem pubis $1\frac{1}{2}$. poll. latitudo vero in regione umbilicali 1. poll. erat; junctura hujus ſacci cum apertura abdominis callum albeſcentem efformavit. Ex ejus parte inferiore dextra, funiculus umbilicalis prominebat, venam umbilicalem, cum unica ſaltem arteria continens, quod rarius obſervatur. Diameter ejus paulo minor adparebat diametro venæ umbilicalis. Hæc arteria ſine ulla diviſione oriebatur e dextra iliaca, ita ut ramus videretur arteriæ iliacæ, quæ etiam ad veſicam & pelvim dimittebat ramulos.

In modo dicto funiculo arteria & vena umbilicalis communi membrana obvolutæ ad abdomen ferebantur; vena vero cum illud intraret, ab arteria diſcedens, angulum cum ea conſtituebat acutum, vergebat inde deorſum, & per fiſſuram magnam Hepatis, ſubſtantiam ejus intrabat, truncoque venæ portæ hepaticæ more ſolito jungebatur. In toto reliquo vaſorum ſyſtemate nil præternaturale occurrebat.

Hepar erat tantæ molis, ut $\frac{3}{4}$. partes ſacci occuparet; ſub-

ſubſtantia ejus tota parenchymatoſa & friabilis ; injectio per venam umbilicalem facta omnia ejus vaſa penetravit. In duos lobos illud erat diviſum, dextrum nempe & ſiniſtrum ; in parte inferiore lobi ſiniſtri erat transverſus lobus parvus, ſeu potius ſubſtantiæ ſiniſtri prolongatio, ſacco firmiter adhærens, longitudinis ¼. poll. Omnes vero, ſacco ligamentis ſuis adnexi. Hepatis ſitus plane inverſus; ſuperficies inferior, quæ in ſtatu naturali concava eſt & inæqualis, in noſtro erat anterior & ſatis æqualis ; ſuperficies in corporibus ſolitæ ſtructuræ anterior & ſuperior, heic erat poſtica & inferior, & veſicula fellea, bile turgens, ſingularis figuræ ; ad latus ejus utrumque duæ in hepate fiſſuræ transverſales exiguæ.

Remotis pauliſper inteſtinis, ventriculus adparebat juſtæ magnitudinis, meconium continens ; vaſa gaſtrica cum coronariis eleganter ſe conſpectui offerebant.

Lien transverſim adhærebat arctiſſime ventriculo & duodeno, figuræ vero erat pyriformis ; ſuperficies ſuperior valde convexa ; extremitas dextra, quæ ventriculo incumbebat, acuminata ; inferior & ſiniſtra ſemicircularis, coloris atro-brunni, uti liquor, qui ex aperto effluxerat ſacco. Inteſtina reliqua nihil obſervatu dignum offerebant ; ſed nullum & ne minimum quidem Omenti veſtigium nec in Ventriculi fundo, nec duodeno aut Liene cerni dabatur; Nonne abſentia omenti ejus uſum dubium reddit ? Ab hujus ſacci membrana interna ad duodenum, ventriculum & vicinum colon ligamentum validum abibat, modo dicta inteſtina ſuſtinens. Aperto thorace, glandula thymus adparebat ſolito minor ; in collo glandulæ thyroideæ duæ diſtinctæ aderant ; id quod contra Tabulas EUSTACHII *25. & 26.* & Clariſſ. HEISTERI *Tract. ſpecial. de Glandulis* §. *385.* pugnare videtur.

Quamquam hic caſus non omnium rariſſimus, (mentionem

 tionem

tionem enim ſimilis facit *Stalpart van der WIEL, part. prior. Centur. II. Obſerv. 33. p. m. 363.* fœtus exomphalodæi, ſed non adeo ingentis; ſola enim dilatatio funiculi umbilicalis, & non defectus muſculorum abdominalium aut hiatus in linea alba regionis umbilicalis erat, ut in noſtro caſu, ubi funiculus minime dilatatus exiſtebat; ſimilem etiam fœtum in Theatro anatomico Argentinenſi inter multa egregie præparata, in ſpiritu vini adſervatum vidi, cujus interiora, quia integer, inſpicere non licuit.) præſtat tamen eos adnotare, ne immerita raritate nos in admirationem rapiant, ſed ut iis adſueſcamus, & illimitatam poteſtatem Creatoris variæ figuræ homines creandi admiremur, ſicque figuram ordinariam non abſolute neceſſariam, ſed arbitrariam remur, Etſi tales obſervationes exigui in Medicina ſint uſus, non negabis tamen, Vir celeberrime, ex plurium obſervationum collectione, (Aſtronomorum more) Corollaria deduci poſſe, rationem horum caſuum aliquando ſubminiſtrantia; cum multi rationum potius, quam obſervationum avidi ſint. Forſitan tales obſervationes, remedia, futuros ſi non præcavendi, præſentes tamen ſublevandi, ſuppeditare poſſunt? Vale vir celeberrime & me amare perge. Dabam Bernæ Helvetior. d. VII. Januar. MDCCXXXVI.

ALBERTI HALLERI
P. P. O.

ad Epiſtolam anatomicam Clariſſimi JOAN. JAC. RITTERI Med. D.

Reſponſio.

NOn vulgarem mortis cauſam, in nupero fœtu, quem Tecum ſecui, ſane deteximus. Otium non ſuppetit, ut

ut parallelos caſus inveſtigare liceat per ſcripta variorum. Similis tamen occurrit obſervatio RUYSCHII, qui in frequentiſſima urbe, ipſe diligentiſſimus, plures ad mortem vias primus detexit. Obſervatione enim in Centuria numero LXXII. tradit hiſtoriam fœtus vivi & maturi, in quo viſcera abdominis tegumentis nuda motum periſtalticum, egregio certe experimento, demonſtraverunt oculis. In ſequente LXXIII. eadem viſcera ſolo peritonæo obtecta vidit, vita aliquamdiu ſuperſtite. Non recedit obſervatio AMYANDI, *Philoſ. Tranſact. No. 422.* cujus figuræ reſpondet noſter fœtus.

Adeone validum robur muſculorum abdominis materni, ut compreſſo fœtus tenero ventre elidere potuerint per hiatum umbilicalem contenta viſcera. Quare qui tanta valeant muſculi, ad concoctionem, diſtributionem alimenti, & chyli iter, patens auxilium conferent; ungues pilique fœtus 200. dierum jam perfecti fuerunt. Arteriam umbilicalem unicam viſam, id rarum omnino. Erat autem fere æqualis venæ umbilicali. Nonne inde deducitur, ſanguinem fœtus arterioſum vi Pulmonum non compingi, quare & arterias requirere venis magis æquales, quam in adulto? Adulti enim ſanguis arterioſus eodem volumine haud paulo plus materiæ continet, mihique perpetuo viſum, arterias fœtus majorem rationem habere ad venas, quam in provecta ætate. Plane ergo demonſtrata efficacia pulmonis in compingendo ſanguine primum prodita a BOERHAAVIO, quem clanculum imitati ſunt Galli. Veſicula fellea peculiari figura fuit, & fundo quaſi bicorni; Meconium in ventriculo, rarum. Potuit autem eadem violentia, quæ abdomen tenelli effregit, retro egiſſe materiem inteſtinorum; pylori enim clauſtrum debile, & valvula imperfecta: arguit id frequens in ventriculo bilis.

Omentum vi illa, quæ muſculos abdominis pueri

lace-

laceravit, deſtructum fuiſſe videtur, uti non raro in tabidis & hydropicis fere nullum vidi. Contrario plane modo Baſileæ, in tabido a calcis ictu, Omentum convolutum, puerili capiti æquale, carnoſum & cavernoſis fiſtulis perfoſſum, deprehendi.

Ligamentum duodeni, frequens, ſed hic amplius & robuſtius. Annon firmitati adeo neceſſariæ pylori & duodeni proſpiciatur hoc ligamento, ne a flatibus ciborumque copia paſſim vagentur, eludantque vim ſepti & muſculorum abdominis. Thyroidearum admodum varia figura; frequentiſſime vidi Iſtmum Euſtachianum, aliquando vero, ſicuti & hic, deficere obſervavi, Supereſt, ut Te, ad urgendos porro labores promptum, prius excitem magis; ſperne dicta eorum, qui quod ipſi ignorant, alios non ignorare dolent, Crede mihi, qui anatomica, qui botanica Medicum perſpexiſſe nolunt, alios accuſando, ſe excuſant. Tu vero perge & ad veri cognitionem perge per naturæ viam. Placita aliorum, non niſi ad opinionem ducunt. Vale. Dabam Bernæ die 31. Januar. MDCCXXXVI.

OBSERVATIO XIII.

Dn. D. JOAN. JACOBI RITTERI jun.

de

Patellite minimo & cucullato, cucullo breviſſimo.

Lapillus a Clariſſ. LANGIO plane miſſus, a Cel. SCHEUCHZERO autem inter rariſſimos recenſitus, nec tamen in ſtratis lapidum figuratorum Ei occurrit unquam, ſed in Birſa flumine, cujus figura extat *Specim. Lith. Helvet. fig. 69.* deſcriptio vero in *Hiſtor. nat. Helv. T. VI,*

VI. p. 288. meo non conveniens. Primus me litteris, ſecundus lectione Operum ſuorum hoc edocuit. In deſcriptione celeberr. SCHEUCHZERUS *Specim. Lith. Helv l. c. p. 48.* dubitat, an lapis ejus ad patellas referendus ſit? meum autem cum Patellis maximis convenire, deſcriptionem cum analogo marino collaturus facile judicabit.

Lapillus conſtat argilla coerulea indurata. Diameter ejus poll. I. Paris. baſis elliptica, ad circulum adpropinquat. Ad altitudinem lin. I. ſupra baſin ſenſim ſenſimque in faſtigium elevatur. Apex obtuſus, in medio poſitus, papillæ ad inſtar, Stria ſpiralis unica ab apice ſemiconvolutione ad oram baſeos excurrit albicans, pulverulenta; reliquiæ conchæ, ſeu analogi ipſius. Adeſt & operculum ſive pars concava *Fig. 4.* Patellites ipſe, ſeu pars convexa *Fig. 3. Tab. I.* arcte ſe ſe excipientes. Stria albicans in utraque parte conſpicua. Patellites noſter lævis, SCHEUCHZERI ſtriatus. Superficies convexa quam maxime cum ſuperficie interna Patellæ marinæ, quæ ad manus eſt, congruit, delineata a RUMPHIO *Amboin. Rar. Tab. XL. Lit. B.*

Alium Patellitem absque operculo poſſideo; haud diſſimilem *Patellæ Rumphii* l. c. Lit. M. abſconditur uterque inter Conchitas leves & ſtriatas; & haud aliter, niſi diffractis malleo, detegendus.

Inventi ſunt in monte ad pagum *Belp*, duabus a Berna leucis diſtantem, Conchitarum ſtriatorum, lævium, Pectinitum, Oſtreorum, Turbinitarum, Cochlitarum terreſtrium uberrimo ſtrato, ſupra *Bernam* ultra 300. pedes Paris. elevato: Parallelum horizonti, altitudinis ſeu craſſitiei 10. ped. Paris. Lapides tanta quantitate ibi inveniuntur figurati, ut arte quaſi ſeorſim argillæ cœruleæ intruſos diceres. Strato huic incumbit aliud ex lapide arenario duro, ejusdem fere altitudinis, ſed albicantis coloris. Stra-

LIBRARY Founded 1812 SCHOOL OF MEDICINE

to ex arena fluviatili, gryſea, margæ cœruleæ intermixta decidua, 4. ped. craſſitiei, impoſitum noſtrum; unumquodque ab altero diſtinctum & ſeparatum materia diverſi coloris.

Montem iſtum a fluctibus diluvii univerſalis ortum fuiſſe, arguit variorum ſtratorum ejus ſitus parallelus horizonti; ſtrati conchiferi altitudo, differentia materiæ ſtratorum; gravitas ſpecifica materiæ varia. Initium ejus ab oriente, & progreſſus occidentem verſus, ubi prope pagum montis quaſi ex abrupto fit finis, in planum terminatus, angulum rectum cum montis facie verſus occaſum efficiens, exhauſti undæ impetus ſignum & terminus.

Miror, quomodo iſte mons celeberr. SCHEUCHZERO, reliquiarum diluvianarum alias ruſpatori diligentiſſimo ac feliciſſimo, Bernam pluries transmigranti ignotus manſerit, ſaltem ad annum MDCCXVIII. quo ultimus Tomus Hiſtor. Nat. Helu. prodiit? malo tamen credere, Illi poſtmodum eum innotuiſſe, & in Opere mihi adhuc incognito deſcriptum fuiſſe quam imminuti feruoris in perquirenda Hiſtor. naturali Helvetiæ accuſare tantum virum optime de Hiſtoria illa meritum, utpote Cujus exemplo & ſcriptis omnia in hac ſcientia debeo.

OBSERVATIO XIV.

Dn. D. JOAN. JACOBI RITTERI jun.

Empyema lethale cum ſectione cadaveris.

Juvenis 24. annorum, ſtaturæ proceræ, colli longioris, temperamenti ſanguinei, Menſe Majo MDCCXXXVII. Pleuritide vera corripiebatur ex cauſa ipſi incognita, diutius, quam par erat, durante. Reconvaleſcens perſenſit dolorem gravativum in dextro latere, cum tuſſi ſicca & diffi-

difficili in latere ſiniſtro decubitu ; quæ ſymptomata vero non impediebant, quo minus laboribus ruſticis imcumberet. Anni ſpatio dolor gravativus augebatur, exſurgebat in latere ſiniſtro, ſupra coſtam octavam veram, tumor, absque inflammatione, tactu dolens ; reſpiratio difficilis reddebatur, & ſputum purulentum albicans prodibat. Ordinatur A. MDCCXXXVIII. uſus lactis vaccini, nullum vero levamen attulit, ſed potius morbum exacerbavit. In Noſocomium noſtrum menſe Novembre ejusdem anni delatus, varia decocta adhibita fuerunt, ſed incaſſum ; exacerbata ſemper ſymptomata ; orta febris lenta, adpetitu tamen integro permanente; alvus reſpondens; reſpiratio difficilis; ſingulis ternis diebus exſpuebat materiam purulentam, fœtidam, reliquis duobus intermediis nihil rejiciebat; quo magis exſpuebat, eo majus levamen in pectore ſentiebat; decubitus ſupinus impoſſibilis, ob imminentem ſuffocationem & intolerabilem oppreſſionem, erat; videns, nullos remedia ſequi effectus, operationem efflagitabat, quam ſpe felicis eventus, ægroti animi corporisque viribus integris, ſuſcepi d. 25. Jan. ann. curr Apertura inter ſextam & ſeptimam coſtam veram, ſub ſcapula incipiendo a ſupremi dorſi coſta, facta fuit ; ipſo operationis die nulla, ſequente vero die materiæ albæ, ſeu puris bonæ notæ libra circiter ſemis effluebat, cum ſubſequente levamine, decubitu ſupino, reſpiratione faciliori, tuſſi & excreatione ceſſantibus, febre mitiore. Injectum primis diebus decoctum hordei ſimplex, additum dein Millefolium & Scordium. Intus propinatum decoctum pectorale & vulnerarium, detergendi & conſolidandi ſcopo, quo mox puro, moxcum lacte remixto, paucis ante mortem exceptis diebus, uſus fuit continuo. Materia primis diebus nullum ſed paulatim ſpirabat cadaveroſum odorem. Die 25. Febr. pedes intumeſcebant; ordinatum fuit lac vaccinum, quo per 14.

dies uſus,ſed ob moleſtiam ſtomachi ſuſpendere eum oportebat; febris d. 24. augebatur, junctis circa veſperam horroribus, reſpiratione difficili; carnem bubulam, qua avide & ſine moleſtia hucusque veſcebatur, amplius perferre non potuit; materia quovis die ſemper in eadem quantitate effluebat, ita, ut proventum ejus miratus fuerim, usque ad 28. diem, quo materia quantitate diminuebatur, ſimulque craſſior evaſit. Injectio decocti hordei cum Tinctura Myrrhæ amarorem oris contraxit, unde dein de ea abſtinui. Die 1. Martii anxietates præcordiorum auctæ, pedes tumefacti; adpetitus dejectus, proſtratio virium ſumma inſtantem nuntiavere mortem, quæ die 4. Martii hujus anni accidit. Sectio Cadaveris obtulit ſequentia memorabilia: Aperto pectore adparuit lobus pulmonis ſiniſter totus fere conſumtus; cavitas pectoris eadem ad partem dimidiam materia repleta; oſcula vaſorum lobi aperta; in interſtitiis muſculorum intercoſtalium 5. 6. 7. coſtæ veræ, ex cavationes; coſtæ ipſæ carioſæ, pleura eroſa & conſumta. Dexter pulmonis lobus integer, niger, tuberculis adſperſus induratis; cavitas pectoris eadem lympha repleta ſubflava; vaſa bronchialia indurata; omentum fere nullum; glandulæ meſaraicæ induratæ omnes; Pancreas ſolito durius. In reliquis ventris infimi viſceribus nil præternaturale aderat; in cavitate Pelvis urina copioſa, integra exiſtente veſica. Facta diſſectione cerebri, ventriculi anteriores multa colluvie ſeroſa, carnei coloris, repleti erant, ut & cavitas fornicis. An conſenſus ventriculorum cerebri cum pectore? Plexus choroideus multis hydatidibus refertus, & ſanguine tinctus erat; in glandula pineali lapillos inveni duos, granum milii ſuperantes magnitudine, quos inter rariora mea adſervo exhibenda demonſtranda omnibus; an harmonia indurati Pulmonis & tuberculorum ejus cum lapideſcente glandula pineali? Cæterum nec in ventriculo tertio & quarto, nec re-

liquis

liquis Cerebri partibus quidquam, niſi ſubſtantia ejus duriuſcula, ad ſectionem aptiſſima, notanda fuere.

(*Berna Erfordiam miſſæ*
d. 19. Jul. 1739.)

Teſſera
MEDICINÆ CLINICÆ
per analyſin
CASUUM CLINICORUM,
ad habitum morborum generalem dogmatico-experimentalem directam,
oblata

Academiæ Leopoldino-Carolinæ
Naturæ Curioſorum

a

D. JOANNE SAMUEL CARL,
Sereniſſ. ac Potentiſſ. Regis Daniæ Archiatro, dictæque Academiæ ASCLEPIODORO.

Cum ſcientiæ naturalis æqui æſtimatores, immo prudentes cenſores, ad indaginem rerum intimiorem perveniendi hiſtoricam phænomenorum notitiam inter prima requiſita merito ponenda judicant; hinc ſane nemo rei gnarus ibit inficias, hoc deſideratum in evolutione ſcientifica œconomiæ vitalis, inprimis autem morbidæ (facta non ſenſu crudo, ſed rationali attentione, comparatione & evolutione exactiori,) ſummæ neceſſitatis eſſe, dum ex circumſtantiarum, in morbis occurrentium, eſſentialium & extra eſſentialium, collectione ac collatione non ſolum per ſe ætiologicus actionum ac paſſionum nexus clarius ac certius pateſcet, quam ullæ ſuppoſititiæ hypotheſes, fabularum næniis ac tricis ſimiliores, quam veritatum evolutionibus,

fœnerari valebunt, ſed etiam inde ex actuum internorum, tamquam luctarum contra exſurgentes & invaleſcentes corruptiones directionibus, magis hodegetica manuductio miniſterio medico innoteſcere deprehendetur, quorſum ductus therapeuticus dirigi ac cum ſynergia interna medica combinari debeat. Etenim monitum Ciceronianum, a myſtis Naturæ in perſcrutatione rerum naturalium in genere hanc ob cauſam ita frequenter inculcari ſolet, quod *opera naturæ dies confirmet, opinionum vero commenta deleat*, ne hoc hodego præmuniti in variis hypotheſium in dies & horas, in modum morum, veſtimentorum, geſtuum, conſuetudinum, &c. variantium, cum & a phantaſiæ ludicris irretiri ac obnubilari nos patiamur, & ita in ſummum detrimentum delabamur, negligendo facta naturæ, fingendo phænomena facti, ſicque declinando ab omni via recti, in innumeros errorum labyrinthos delabamur. Quamobrem ſcrutatores œconomiæ vitalis, maxime illi, qui auxiliatricem manum defectibus naturæ porrigere volunt ac debent, id potiſſimum ſibi ſemper curæ cordique habuere, ut œconomiam totam vitalitatis, tum integræ, tum labefactatæ, in hiſtorica ſolum ἀκριβεία probe evolvant, ſiquidem non ſolum antiquitatis monumenta hoc ſatis declarant, ſed etiam moderni ævi revolutiones contra artificiorum ac opinionum commenta de novo inculcant, ut ita regiam naturæ viam loco phantaſiæ fili iterum inveniamus.

Aſt cum hoc obſervandi ſtudium, ob immenſas ambages, in diffuſiſſimam profunditatem deſcendat, nec tamen abyſſus penitus attingi & exhauriri queat; ideo haud iniquo animo ferri debet, ſi alii perſcrutatores in ſtructuræ animalis indole ac habitu ad morbos; alii in externorum efficacia & concurſu ad excitandos morbos; alii in animi, aſtrorum, rerum non-naturalium ac remediorum operatione; alii denique in aliis ſpecialibus objectis exquiſitius

tius enucleandis omnem collocant operam. Eſt enim ejusmodi ſcientia œconomiæ vitalis, in cognoſcendo naturali ac præternaturali corporis ſtatu occupata, tantæ neceſſitatis ac utilitatis, & ita conſequenter etiam tantæ profunditatis, ut haud unus oculus unaque dies ſufficiat pro toto complexu, inprimis ad obtinendum, artis ope, dextrum ſcopum neceſſario, debite adprehendendo; ſed requiritur, dum dies diem docet, ut animi omnem nervum impendant, & ita ex mutuo labore, tandem in ampliſſimum centri ambitum, qui tamen nil curioſi, vel alieni, admittit, aditus aperiatur.

Quamobrem uti cuivis obſervandi methodo ſuus competit locus, utpote ad unam certitudinis & utilitatis metam ducenti, & unicuique inſtrumento ac hodego liberum exercitium in activitatis exercitio eſt reliquendum; ita & illi eandem libertatis veniam ſervant, qui magis in ſimpliciſſimo naturæ tramite ordinem ipſius, prout morbo ſe ſe opponere ſolet, ejusque ſpeciales ac individuales receſſus ſolum attendere laborant, ut ita ſolam illam a Veteribus jam electam viam, determinationum ſcilicet & operationum autocraticarum, attendere, & ad eum miniſterii ſcopum dirigere queant.

Hæc methodus obſervandi cumprimis in chronicis morbis cognoſcendis utilis maxime propterea judicatur, quoniam in acutis lucta valde aperta ac repentina exiſtit, adeoque omnibus, etiam uno quaſi oculo videntibus, facile manifeſta redditur, & hinc ſola expectatione, raro autem promotione, ſublevatione multa & excitatione multa ac laborioſa ſalutaris ejus eventus accelerari debet; in chronicis vero materia peccans morboſa eſt copioſior & manifeſtior, activitas eluctatoria magis defaſſata, viſcera ac colatoria, tamquam inſtrumenta luctæ, diuturno uſu deſtructa; quare tunc artis miniſterium abſolute fere requiritur, ut majori cum diligentia

tia ad vias, defectus & difficultates medicinæ internæ attendatur, atque ita locus, tempus, modusque adnotetur, ubi commode negotio vitali obſtetrices manus porrigere poſſit.

Intentio hæc, chronicos adfectus attentius ac intimius cognoſcendi atque in & ad habitum pathologicum ac therapeuticum deducendi, fuit revera præcipuum objectum in Schola medica didactico - experimentali, adeoque etiam Societatum & Academiarum variarum, ut ita neceſſaria acutilia ſemper ſeligere clariusque demonſtrare, atque a nudo ſpecioſorum, curioſorum & incertorum titulo liberata, veluti ſupellectilem pretioſam æraro medico pro futuro perpetuo uſu, inſerere valeant.

Quam ob rem, cum Germania hoc mercaturæ genere præ aliis terris ac regionibus magis abundet, merito utique non ἀτόπως vel ἀδόξως agitur, ſi nil novi aut alieni proferendo, ſed ſolum illum ſcopum præfixum omni modo adjuvando, quiuis ſuum doliolum per urbem volutet, ac congerat, quidquid ipſi utile, etiam in ſimplicitate ſumma, hinc & inde occurrit, quo doctiores viri epicriſes tales leviores in aptiores & perfectiores deducere, ſalutaria evolvere ac colligere, manca vero ſemovere valeant.

Hic eſt ſcopus, hæc meta, ſimpliciſſimarum harum obſervatiuncularum, ac tentaminum, eorundemque dogmaticæ evolutionis, quas, ne plane otioſus videar, aliorum uſui & contemplationi ſiſtere placuit, cum voluntas pariter ac facultas omnis, ad curioſa & ſublimia adſcendendi, me deficiant.

OBSER-

OBSERVATIO XV.

Dn. D. JOAN. SAMUEL CARL,

Hydrops aſcites.

Vir 73. annorum, ſanguineo - melancholici temperamenti; habitus corporis alias robuſti athletici animi quidem activioris & ſenſibilioris, ſedati tamen, prout ex moribus adparuit, vitam inter varias corporis & animi turbas tranſigit, minime vero aularum vitiis diæteticis reliquisque vitæ erroribus ſuccubuit. Jam per aliquot annos in ſenectute vegeta vitæ ſedentariæ negotiisque proceſſuum juris turbulentis, immo extero ac ſanitati minus faventi climati ſeſe expoſuit. Inde elapſo paucorum menſium ſpatio, œdemate pedum, ſomnolentia inſolita & reſpirandi difficultate laborare cœpit. Poſt ſolſtitium æſtivum ſubito dicta hæc ſymptomata increbeſcunt, & abeunt in plenariam aſcitem. Abdomen cum pedibus intumeſcere pergunt. Reſpirandi anguſtia augetur: Urina parca lixivioſa prodit: Alvi ſucceſſus deficit: Pulſus etiam mature inæqualis redditur. Æger hinc ſponte, absque Medici conſilio, ob plethoram, ad Venæſectionem properat, immo ob hæmorrhoidum emanſionem etiam hirudinum adplicationem & acidularum uſum in auxilium vocat. Pro leni laxatione ſolum Pilulæ polichr. nec non potiunculæ ex Rhab. Fol Senn. & Manna adhibentur. Pro reſolutione ac diuretica excretione promovenda Decocta & juſcula ex Radd. aper. Vincet. Pimpin. alb. Pareir. brav. Elixiria amara & ſimilia adſumit, ſed nullum remedium tolerabilis erat energiæ, quin potius malum feſtinante greſſu properabat in ſphacelum pedum & febrem inflammatoriam, lethali exitu ſe ſe terminantem. Secto cadavere deprehenditur abdomen ichore repletum, Hepar ac glandulæ meſeraicæ nigredine

duræ corruptæ, pulmones itidem nigræ: flaccidæ & corrugatæ.

Epicriſis.

Caſus hic unicus loco paradigmatis ſtatus morbi aſcitici inſervire poteſt, ex quo ſimul facile notas clinicas aliis obſervationibus pathologico-therapevticis adjicere poſſumus.

Quotquot unquam aſciticos obſervare licuit, eorum omnium morbus utplurimum hoc modo ſe ſe manifeſtavit, eorumque ſtatus viſcerum poſt mortem ita manibus oculisque deprehenditur; id quod & aliorum obſervata teſtantur per omnem temporum ſeriem.

Quamobrem ad viſcerum & organorum colatoriorum vitalis œconomiæ corruptionem, quod & quomodo in ortu ac progreſſu ad excitandum gravem huncce morbum ea conferat, primarius reſpectus eſt dirigendus.

Maxime vero Hepatis, viſceris tam magni, tam mollis & adeo indiſpenſabilis neceſſitatis ac utilitatis, quod & quomodo longinquo temporum tractu ſub vario humorum abundantium & vitioſorum tranſitu, tantisque animi turbis, ad ejus labefactationem omni impetu tendentibus, tandem hoc colatorium ſerum bilioſum non rite ſeparare, ſed potius in texturæ teneritudine obſtructionem ſcirrhoſam ſuſcipere ac perferre valeat ac debeat, paulo exactius ratio habenda erit.

Inde enim abſoluta quaſi neceſſitate regreſſus lymphæ per ſua vaſa, intra Hepatis ſubſtantiam abundantiſſime diſperſa ſufflaminatur, atque humor iſte in motu perpendiculari ſuſpenditur, immo ruptis vaſis tenuioribus effunditur ac in partibus inferioribus pedum & abdominis pro ſtaſi & inſequente plenaria corruptione colligitur.

Difficultas in conſtituendo ordine cauſarum ſæpius hic

hic obtingit, num viſceris labes ſit cauſa prima corruptionis humorum, vel num humorum impuritas viſcera contaminet, obruat, infarciat, atque ita inſtrumentorum vitalium ſtructuram corrumpat ac deſtruat.

In Hydrope a febribus corruptis & ſuppreſſis, ſcabiei, cacochymiæ vel cachexiæ retropulſione, ſimilibusque cauſis oborto, depravationes fluidarum partium, tandem ſolidarum, & organorum vitalium deſtructiones poſt ſe trahere ſolent. Aſt plures caſus aſciticorum occurrunt, præcipue conſiſtentis & ſeneſcentis ætatis, in quibus quidem abundantiæ & mixtionis vitia obſervantur, ſed qualitatis impuræ veſtigia nulla adparent.

Unde magis ex viſcerum diuturno uſu labefactatio talis ingruit, maxime vero ex abundantiæ ac conſiſtentiæ ſpiſſioris vitio, immo ex motu perpendiculari tam ſub ætate ac vita ſedentaria, quam ab animi turbis, magis impedito, hoc parenchyma glanduloſum tandem obſtruitur & ejus textura mollis induratur.

Prout vero hic ſtatus, modus ac ordo fiendi in geneſi aſcitica ſe ſe facile oculis mentis ac corporis cognoſcendum ſitit, ut pateat ratio, cur in hanc præcipue ætatem cadat & ab hiſce certis cauſis procatarcticis promoveatur ac ſuſcitetur; ſic magis ad tractationis therapeuticæ epicriſin nunc progredi debemus, ut innoteſcat, quid de ordinariis indicationibus ac indicatis rationis ac experientiæ dijudicatio ſpondeat.

Ante omnia, cum morbus ſit ætatis conſiſtentioris ac ſeneſcentis, id quam maxime a priori & poſteriori notan-

dum & obſervandum eſt, quod, præſente communiter virium imbecillitate, in genere impetus methodi ac medicacamenta conſueta draſtica minime conducant, ſi vires vitæ cadentis jam deperditas præ- ac immaturo auſu non penitus deſtruere velimus. Haud enim illa excuſatio, illaque animi bona intentio, & mala inventio hic habet locum, in gravi caſu tentandum aliquid eſſe, experimentum novum methodi ac medicamenti, maxime heroici, eſſe capeſſendum, quoniam morbus nihilominus ad mortem vergere ſoleat. Aſt rationalis therapia non bruto impetu graſſatur in vitalem corporis humani œconomiam, ætate ac morbo jam turbatam, nec per mortes experimenta captare geſtit. Quodſi ſtatus vitalitatis depravatus medicina in- & externa prorſus non poteſt reparari, tum præſtat, immo naturæ lex exigit, prognoſi vera id explanare, ſicque ſcientiæ integritatem in artis imbecillitate conſervare, therapiam vero ita dirigere, ut ſymptomata nulla violenta temerarie excitentur, morbusque cæteroquin inſanabilis ad minimum placide ad mortem decurrat.

Hæc animadverſio præſcindit conamina ac tentamina varia, inprimis quæ ex Chymiæ fonte hauriri ac deſumi ſolent pro latice hydropico expurgando, immo pro novo balſamo ſanguineæ maſſæ ſuppeditando. Quodſi enim in Hydrope a corruptis intermittentibus febribus prognato, ſimile chymicum conducit remedium, tum certe illud in eodem morbo, ex graviori viſcerum depravatione oborto, ſalutariter adplicari haud poteſt. Hinc lenitas methodi ac medicamenti hic potiſſimum commendari meretur, contra ſolennes impetus, theoriæ illi fallaci ſuperſtructos, quod

hydro-

hydropicorum vitalis ſtatus a phlegmatica ſaburra debilitatus ſit, adeoque abſolute draſtica purgantia, diuretica, &c. exigat.

Miſſiones ſanguinis tempeſtive inſtitutæ infarctus humorum tandem in obſtructiones degenerantes in viſceribus præcavent, nec in feneſcente ætate ſunt omittendæ, immo magis, quam in juniore, continuandæ, quoniam mobile vitæ genus tunc abit in ſedentarium, diæta cruda in mollem, animus liber in ſollicitum.

Maxime vero hæmorrhoidalis ac menſtrua evacuatio eſt reſpicienda, ut ad promotionem & conſervationem harum excretionum miniſterium artis dirigatur, inprimis ſi menſtrua ceſſent, ut Venæſectio derivatoria ſubſtituatur; ſi hæmorrhoides emaneant, aut turbentur, ut vicaria hirudinum adplicatio ſuſcipiatur, & quidem debito ac convenienti tempore.

Sicuti vero præſervatoria miſſionum ſanguinis commendatio ſummæ neceſſitatis ac utilitatis eſt; ita nimis tarda protractio earundem, quando erumpens adfectus hydropicus viſcerum labem jam radicatam monſtrat, immo quando febrilia pathemata accedunt, nullius plane uſus eſt, ſicque vulgi dicterium confirmatur, quod ventilationes ſanguinis, curatorio ſcopo in paroxyſmorum ac ſymptomatum initiis aut augmentis inſtitutæ, malum magis accelerent ac confirment, vires vero pro ulteriori reſiſtentia neceſſarias præmature dejiciant.

Evacuationes hydragogæ, etiam leniores, pro temperamenti diverſitate ſelectæ ac inſtitutæ, ejusdem cenſus ſunt. Celebris quidam Medicus uſum Gummi guttæ, deflagratione cum Spir. Junip. correctæ, tanti habuit, ut ad gr. X. & XV. pro ſero hydropicorum jamdum extravaſato ac in cavitatem abdominis collecto, eam adhibere ſe poſſe cum ſummo effectu, gloriaretur, quoniam inſtar ſpongiæ

extravaſatum ſerum poroſitas inteſtinorum imbiberet, ſicque commode illud evacuari poſſe. Ipſa etiam radix Jalappæ in pulvere & Eſſentia, itemque ejus reſina ad gr. V. X. XII. ſatis efficax robuſtis eſt hydragogum atque præſente adhuc viſcerum permeabilitate ſaburram ſeroſam feliciter ac blande eliminat. Quodſi vero gravior qualiscunque jam adſit viſcerum labes, tunc & morbum facile auget, & mortem ipſam accelerat. Malim ergo miniſter naturæ eſſe in mortis languore, quam magiſter morbi in naturæ ruinam. Idem & de aliis purgantibus ſentiendum. Nam & rhabarbarina & Sennata ac mannata flatulentias excitant, hepatisque & reliquorum viſcerum tonum labefactatum plus debilitant & enervant, quam quidem vel in genere de quibuscunque impuritatibus, vel in ſpecie de ſeroſo latice exterminant.

Sic quoque alia purgantia magis ſpecifica, velut oleum ex arillis Samb. Rad. Ir. noſtr. Colocynth. corr. &c. minus conveniunt ratione cauſæ materialis, ſcilicet viſcerum corruptionis. Et ſane, ſublata ſeri hydropica extravaſatione copioſaque collectione, ægri in hecticam delabuntur conſumtionem, manente tamen cauſa prima, viſceris nempe labe. Proinde irritum plane eſt, ſi in cura Hydropis de ſeri colluvie removenda tantopere ſolliciti eſſe velimus, cum facili negotio tantum ſemper reſtituatur, quantum antea excretum fuit.

Quodſi vero quiſpiam pro anoterica & emetica evacuatione ſeri ideo pugnare velit, quoniam concuſſio talis fortior indirecte pectoris & abdominis langueſcentem tonum excitet, & ita infarctus, obſtructiones ſcirrhoſas minitantes, diſſolvat; tum profecto ſuſcepta talia molimina rariſſime experientia ſalutari effectu confirmabit ac corroborabit.

Diureticam evacuationem per lixivioſa, catarrhalia, ſpeci-

ſpecifica, Rad. Vincet. Pimpin. alb. Ari, Pareir. brav. Armorac. pulv. bufon. &c. neque a priori, neque a poſteriori ſcopum attingere, facile intelligi poteſt: Non enim ſerum in ſanguine fluctuans, vel quantitate excedens, vel qualitate corruptum ac noxium evacuari debet; ſed humores ex colatoriorum organorum deſtructione depravati, neceſſariam ſui correctionem & evacuationem expoſcunt.

Trepanatio in capitis læſionibus uti ſæpiſſime erronea ac fruſtranea in chirurgicis deprehenditur, ſic & paracentheſis aſciticis breve ac leve ſolamen adferre ſolet. Ipſi operatores poſt prægreſſam aut admiſſam levem refrigerationem ſucceſſurum prædicant internum ardorem ac præcipitem tranſitum in ſphacelum in- & externum.

Acidularum uſus nullo prorſus modo convenit cum viſcerum aſciticorum conſtitutione: Humiditas enim relaxat & tonum viſcerum, tam ſub morbo, quam ſub ætate ſenili labefactatum, tanto magis deſtruit; Vitriolico - martiale autem principium ſimul viſcera obſtructa ulterius conſtringit, unde vel parcus earum uſus morbum auget, mortemque accelerat, id quod ipſam quoque plebem haud fugit, a qua idcirco hac prognoſi acidularum conſilia communiter coronantur: **Nun wirds bald zu Ende gehen, die Inngeweide ſind angegriffen, und Brunnen erfordern ſtarcke und innerlich noch geſunde Leute.**

Ex eodem fundamento virtutis conſtrictoriæ etiam martialia remedia nullius ſunt ſecuritatis: Infarciunt magis & conſtipant viſcera & colatoria jamdum condenſata, id quod etiam ſalia volatilia efficiunt. Nunquam ergo conditio depravata ſanguinis & viſcerum per martis ſulphur balſamicum corrigitur, uti fautores ſimilium remediorum audacter promittunt, ſed hydrops cum hectica citius conjungitur, & ad ſupremum faſtigium deducitur.

Mercurialia & Antimonialia, communi ac ſublimi arte

te præparata, nullius fidei ſunt. In morbis ſanguineis ubi obex coaguli ac corruptionis lymphaticæ deeſt, humores jamjam attenuatos nimium reſolvunt, ac colliquationes corruptivas inducunt. Recens eſt caſus, qui ad medicinam forenſem, politicam ac theologicam ſpectat, ubi hydropicus pro mitiganda dyſpnœa Electuarium ex Conſervis & Syrupis aliisque pectoralibus cum mercurio dulci remixtum, adſumſit, indeque in vehementem ſalivationem, cum totius oris exulceratione, incidit. Tincturæ antimoniales non ex ſulphure Antimonii, ſed ex tenui ſalſedine conſtantes, uti aliæ alcalinæ ac tartareæ, lenem abſterſivam ac reſolutoriam diureſin excitant ac promovent.

Inter alterantia præſtant inprimis amara catarrhalia aliis ſtimulantibus, quacunque forma adhibeantur, nova tamen viſcera non producunt. Quorſum natura ipſa non tendit, eo adhuc minus pervenire poteſt ars: Hinc juniorum Hectica & annoſiorum Hydrops, dum eidem fundamento ſunt ſuperſtructa, etiam pari difficultate medendi, & pari prognoſi ad mortem uſque gaudent. Quodſi Hydrops a febribus vel aliis morbis lymphaticis corruptis productus fuit, adeoque viſcerum integritas adhuc præſto eſt, tunc omnino utilitatem præ aliis majorem præſtant amara illa balſamica: Ubi vero viſcerum ſtatus ſcirrhoſus, unacum pulſu febrili ac ſuperiorum contabeſcentia jam obſervantur, ibi ſane balſamica aromatica & reſinoſa amarities magis commovet & hecticam exacerbationem inducit, quam ſtases ſcirrhoſas emollit ac reſolvit. Interea præ reliquis omnibus aliis medicamentis magis proſunt Eſſentiæ, Pilulæ & Infuſa amara, catarrhalia reſolventia, quæ etiam cum ſalibus digeſtivis in ſicca & fluida forma, reſerandi ſcopo, adhibitis, commiſceri poſſunt.

Si itaque aſcitem cum hectica complicatam, ob ſimile fundamentum, ſimilemque lentam indolem, non tam curan-

curandi, ſed ſaltem mitigandi ſcopo, una eademque medendi methodo tractare cuidam placeat, & quidem abſtergendo inquinamenta ulceroſa, & diſcutiendo ſtaſin invaleſcentem, ille facile deprehendere poterit, num certius & blandius ad metam tendat atque deducat naturam labaſcentem.

Externa ſaturnina pro ardoris ac gangrænæ incremento avertendo exiguum quidem, non tamen minus promittunt auxilium, quam ab aliis chirurgicis expectare licet. De reliquo ſufficit diæta puerperarum: Modicum cibare & reliquum naturæ committere.

OBSERVATIO XVI.

Dn. D. JOAN. SAMUEL CARL,

Scabies climacterica.

VIr 49. annorum, cholerico-ſanguinei temperamenti, a juventute valetudinarii ſtatus, tenerioris animi corporisque habitus, ſæpius pectoris adfectibus (unde perpetua quaſi tuſſi laborabat,) & nephriticis infeſtabatur doloribus, eaque propter diætæ ac animi morum ordinem & temperiem inde obſervare didicit ac ſtatuit. Hic corripitur ſcabie humida, adfectu etiam in pueritia nunquam ſibi familiari, quæ brevi tanta capeſſebat incrementa, ut in die bis induſium mutare coactus fuerit, quoniam illud ſemper madore putrilaginoſo ita repletum erat, ac ſi in pus ſincerum fuiſſet immerſum. Ob teneriorem ac ſenſibiliorem ægri conſtitutionem haud conſultum erat, ut ſcabies iſta more aliarum impuritatum humorum tractaretur, præſertim cum leviſſimum frigus admiſſum illico retropulſionem & puſtularum exſiccationem induxerit, cum halitu ex ore fœtidiſſimi nidoris. Hinc ſuadebantur tem-

peratiſſima mundificantia, ex Tinct. antim. tartar. Eſſ. alexiph. temper. pulveres abſorbentes, & juſcula medicata ex Herb. Chæref. Hed. terreſtr. Nummul. Urtic. Rad. Cichor. &c. Continuat ſic ſcabies per dimidium, & quod excurrit, annum, tum per ſe ſucceſſive exſiccatur, & ope exiguæ quantitatis vngt. mercurial. ad carpos manuum adplicati, tota corporis peripheria iterum mundificata fuit. Superata hac ſcabie æger valetudinarium ſtatum ita veluti amiſiſſe deprehendebatur, ut ſexagenario major perfectiori valetudine frueretur, quam olim in juventute. Quamobrem ipſe ſibi ſæpius de criſi hac climacterica gratulabatur.

Alius magis ſanguineo - melancholici temperamenti eandem criſin ſcabioſam expertus fuit ſub ſeptimo ætatis ſeptenario. Scabies vero ita humida & purulenta erat, immo multis ulceribus quoque aucta, ac ſi madore ſanioſo in dies totum corpus diffflueret. Adhibebantur ſtatim laxantia & mundificantia interna, omnia autem validiora purgantia & commoventia ſedulo evitabantur, inprimis cum jam conſtabat, ſcabiem hacce non ut recentem quandam impuritatem ab extra humoribus communicatam, ſed tamquam chronicam, & ab intra ratione ætatis ſucceſſive genitam, hac criſi lenta expurgari debere, id quod etiam adeo felici contingebat eventu, ut æger ſummam, immo firmiorem orthoſtadiam nactus fuerit, quam antea in junioribus annis poſſederat.

Alius magis melancholico - cholerici habitus, ſedentariæ pariter vitæ, & ratione animi morum in æquali placido ſtatu conſtitutus, ſub periodo climacterica illa magna ac prima, ſimili, ſed magis ſicciore ſcabie corripitur, magisque ardente, rodente ac mordente, quam humida prurigine moleſta. Petit hinc anxie profligationem hoſpitis in negotiis ſuis adeo ſibi adverſi. Recuſatur petitum, cum morbo gravius ſit futurum. Mundificatio catarrhalis per

Eſſ.

Eſſ. alexiph. ſuccin. tentabatur, & externe ſolutio Sacchari Saturni pro temperando ardore in manibus admittitur. Durat adfectus per annum fere ; tandem ceſſat, ægerque integram valetudinem recuperat, ſuccedente ſimul majori firmitate ac aliquali obeſitate, qualem antea non habuerat.

Nullam ſane mentionem injicerem ſub recenſione horum ſcabiei caſuum, criſeos climactericæ, etiamſi valetudo firma inde prodiiſſet, utpote quam generali mundificationi humorum tribuerem, niſi in alio quodam ſubjecto criſis talis male cadens attentionem ſuaſiſſet. Aliquis agnatorum petit per litteras conſilium pro uxore, in periodo climacterica ætatis ſuæ conſtituta, ſcabie vero fœdiſſima per totum caput obſeſſa, ut etiam in luis venereæ turpiſſimam ſuſpicionem apud plebem, immo & ipſum Chirurgum incurrerit. Reſcribo eidem, unice eſſe eo adlaborandum, ut temperatiſſime mundificetur maſſa humorum & criſis leniſſima promoveatur. Chirurgus vero adgreditur ſcabiem ut veneream per conſueta varia interna & externa heroica remedia. Brevi poſt adveniunt litteræ obitum ſcabioſæ repentinum nunciantes. Exitus hic funeſtus multos in admirationem traxit, cur ſcabies ſimplex tam malignæ fuerit indolis. Non immerito vero a malignitate materiali recedimus ad turbationem depurationis ſpontaneæ climactericæ, immo criſeos chronicæ, quæ ſæpe per exanthematicam excretionem beneficio tranſpirationis, aut etiam diarrhœam quandam contingere ſuevit.

Pro confirmatione hujus obſervationis & ulteriori ejus explicatione reminiſcor adhuc caſus cujusdam, ubi vir 81. annorum cholerico-melancholici temperamenti, juventutem morbide, virilitatem vivide tranſigens, in ſenio vero duris cibis pro jentaculo, halecibus nempe, cucumeribus, &c. indulgens, pſora corripitur, ſqualore furfuraceo faciem

per integrum annum obſidente. Tranſit per ſe malum, poſtquam jentaculum hauſtulo vini abſynthiaci obſignare ſuevit, ut ſenex decennium adhuc ad impleverit.

Epicriſis.

Antiquitatis mos erat, naturæ facta ſollicite obſervare, & in occultis factorum modis ac viis magis intellectus, vel potius ratiocinationis defectum, ſub titulo *qualitatum occultarum*, profiteri, quam rem experientiæ evidentis pernegare. Inde vero in eam inciderunt Charybdim, ut nimis ſuperſtitioſe ſæpe phænomenorum perſcrutationem evolverint. Aſt recentiores in profundiorem delabuntur Scyllam, dum facta naturæ, experimenta atque phænomena perpetuæ ac conſtantis obſervationis tamquam dubia, incerta & fallacia negare, damnare, rejicere, non verentur, ut ſaltem in dies renovandæ philoſophiæ colores tanto aptius factis naturæ inducere valeant.

In hunc cenſum duci meretur obſervatio, ne dicam doctrina, de motu naturæ critico ac climacterico, immo quidquid ad hiſtoriam hujus phænomeni pertinet. Media ac regia via eſt via virtutis, ſapientiæ ac veritatis, a qua in utrumque latus deflectere idem eſt, ac in errorum ſentinam labi.

Actus vero criticus & climactericus habet fundamentum in œconomia cœleſti, immo divina, unde a ſola ratione alienam doctrinam criſium repetere non valebimus. Prout enim ſubſtantiæ viſibiles ipſarum quoque creaturarum terreſtrium, numero ternario in unitates compinguntur, ita attributa unitatum ternariarum ſeptenario abſolvuntur. Hic eſt iconiſmus & paralleliſmus inviſibilium in viſibilibus, in quibus explanandis ulterius jam non deſudabo, utpote contentus rei actu exiſtentis veritate.

Actus

Actus criticus etiam in numero dierum, ſeptimanarum, menſium, & annorum, medicis obſervationibus ita confirmatus eſt, ut qui generaliter de eo dubitant, ad minimum fundamentum rei in dubium vocare nolint, ſed unice cauſam ſtatus periodici in peculiari materiæ conditione, motusque certa inde ſubſequente alteratione ponant, vel ſecundum recentiſſimæ opinionis chimæram in harmonia præſtabilita quærendam ducant.

Quis vero amplius in dubium vocabit Naturæ factum, cum opinionum ac explicationum commenta plura jam circa hoc objectum dies deleverit? Quis non cognoſcit, qualem annus ſeptimus, ut criticus primus ætati humanæ adferat in vitalibus alterationem. Quis non attendit anni critici ſecundi effectus in utroque ſexu, pro conſervatione ſpeciei & inde dependente negotii generationis adparatu? Quis contingentem circa dimidium ſeptenarii ſeptimi, anno nempe 24. negabit mutationem, intuitu incrementi corporis quoad longitudinem tunc ceſſantis, itemque illam, quæ plenarie abſoluto ſeptimo ſeptenario, reſpectu evaneſcentis tunc potentiæ generandi? ſiquidem tunc, quando etiam non amplius in latitudinem creſcunt fæminæ, cum menſium ceſſatione etiam ſterilitas ingruit.

Ratione criticorum vero dierum in praxi clinica attentior commendatur obſervatio, ut ita manuductionem obtineamus, quomodo non ſolum ad actum vitalem eluctatorium reſpicere, ſed & præcipue eidem prudenter ſubvenire ac ipſum debite adjuvare, artis ope, conveniat. In acutis periodus criſeos ſeptenariæ omni ſedulitate obſervari debet, quia turbæ etiam fortuitæ, plerumque damna irreparabilia poſt ſe relinquere ſolent. Breviſſima criſis in peſte eſt, utpote quæ intra periodum dimidii ſeptenarii primi contingit, adeoque communiter tertio vel quarto die ægri luctam bene vel male abſolvunt. Mitiores criſes ma-

lignarum, continuarum & continentium expectant complementum ſeptenarii primi & ſecundi. Qui vero motus eluctatorii in hiſce febrium ſpeciebus ex peculiari vel individui, vel materiæ conditione periculoſiores ſunt, illi pariter dimidiatis ſeptenariis abſolvuntur, unde inflammationes internæ & externæ diſcuſſionem ultra dimidium ſeptenarii primi non admittunt. Variolarum ac morbillorum periodus critica duplicem ſeptenarium comprehendit, ſcilicet tempus ebullitionis ſeparatoriæ, tempus excretionis, ſuppurationis, ac tandem exſiccationis. Quævis periodus particularis habet dimidium ſeptenarium. Hac ergo ratione in quatuor periodis univerſum ſchema hujus morbi abſolvitur, ita tamen, ut actus, qui intra unam periodum abſolvi debuit, in altera difficulter, immo plane non contingat & ſuccedat, id quod cum dolore ac nauſea ſæpiſſime experiuntur medentes, indeque prudenter cognoſcunt, quomodo naturæ ductum prudenter ſequi & in caſu neceſſitatis ſalutarem ejus intentionem adjuvare debeant.

Actus criticus in numero ac menſura temporis pariter notari, immo intimius cognoſci poſſet, niſi frequentiſſimi errores in pharmacevtico ac diætetico regimine committi ſoliti, ordinatum curſum naturæ in debellandis morbis æque, ac in ſanitate conſervanda certam ac ſtatam periodum ſervantis, utplurimum deſtruerent & inverterent. Exempli loco etiam ſit menſtruus fluxus, cujus periodicus recurſus an ſecundum menſem aut phaſes Lunæ, an vero potius ſecundum periodum tertii ſeptenarii dierum ſit menſurandus, cuilibet facile innoteſcit, dum criſes minus ſonticæ plerumque ſunt languidæ & ad tertium ſeptenarium dierum facile protrahuntur, in quo initium, ad quartum uſque ſeptenarium ſeſe extendens, ſub ulteriori progreſſu ambitum menſtruum abſolvit. In febribus intermittentibus ſimilis actus talisque numerus ac menſura critica exqui-

ſite

ſite obſervantur, immo adhuc clarius notari ab omnibus poſſunt, niſi ut jam dictum errores in medendo & regimine ordinem huncce Naturæ contra morbum pugnantis intempeſtive turbent.

Stat itaque hæc veritas, ab experientia deſumta, firmo prorſus talo, actus principii corporis noſtri rationalis tam ad ſanitatem reſtituendam, quam conſervandam neceſſarios, intra limites certi ordinis, menſuræ ac numeri eſſe comprehenſos, & eodem prorſus modo in ſtatu hocce diverſo eosdem perpetrari & abſolvi. Adeoque etiam negari non poteſt, quod elapſa qualibet fere periodo ſeptenaria ſingularis itidem actio deſpumatoria, ſeparatoria & excretoria magis promoveri ſoleat. Hinc, cum ſeptimus annorum ſeptenarius in corpore humano inſignem alterationem quoad vitalia negotia inferat, prout jam dictum fuit, nemo utique propterea mirabitur, quod critico hoc tempore, pro conſervanda ulteriori corporis integritate, adhuc ſeparationem & eliminationem aliquam impuritatum in eodem hactenus genitarum, vel ab extra eo delatarum moliatur, immo actu ſollicito & attento languide exequatur activum illud principium.

Quodſi vero ſcabioſam efflorescentiam in hunc cenſum criticæ ac climactericæ depurationis minime referendam eſſe quis judicare velit, cum ſaltem ſit malum a ſpeciali ac individuali diſpoſitione ſubnatum, paucisque obveniens, is ſaltem perpendat & in memoriam revocet alias hiſce non abſimiles magisque frequentes & ſolennes eidem ætati excretiones ſalutares ſpontaneas & activas. Nonne enim exempla proſtant ſatis copioſa, quod ſub iisdem periodis climactericis ſudores ac diarrhϾ chronicæ evenerint, iisque criſibus orthoſtadia ſucceſſerint, ſi bene, placide ac æqualiter decurrerunt; itemque quod tales, ſi turbatæ, inordi-

natæ

natæ aut fortuitæ fuerunt, certiſſima ac evidentiſſima ſæpiusque funeſta damna induxerint.

Utut autem ſit, ſcabiei tamen in periodo climacterici magni evenienti, titulum criſeos chronicæ ac climactericæ, ſive actus naturæ deſtinato quodam tempore expurgantis, non dabimus; aſt experientiæ etiam duplici locum non denegabimus, poſt ſcabiem nempe talem placide decurrentem firmam adhuc, contra morem ſenii incipientis, ſanitatem inſecutam; & contra, ex impedita hac depuratione, ſubito valetudinis detrimentum, immo interitum plane acceleratum fuiſſe.

Quodſi itaque ſcabies in juniore ætate (in qua etiam annorum ſeptenarios hæc criſis obſervat, ſcilicet primum & ſecundum, uti ſedula obſervatio ſæpe docuit,) abſolute poſtulat prudentem medicam tractationem, ne excretionum moleſtias doloroſas ardentesque illico ſopientibus reprimamus; ita certe in ſenii initiis hanc cautelam tanto magis obſervare debemus, ne contra intentionem Naturæ, maxime in ejus neceſſario ac utili, immo inevitabili, molimine, quidpiam tentemus.

Scabies ergo juniorum (qui pro corporis augmento largiore lymphæ collectione indigent, & ubi tamen laudabilis iſte humor facile in craſi ſua gelatinoſa per diætam crudam acidamque coagulari & corrumpi poteſt, adeoque frequentiori depuratione non opus habet,) requirit miniſterium actui naturæ adpropriatum, ut vel depuratio interna ſpontanea toleretur, ac ſub legitima diæta ſaltim adjuvetur ac promoveatur, vel materia corrupta corrigatur atque ad evacuationem faciliorem diſponatur. Experientia tunc jubet catarrhalia, reſolventia diuretica, lignoſa in uſum vocare, iisque purgantia interponere & ſpecifica corrigentia, ſulphurata, mercurialia in- & externe debito tempore ſubjungere.

Quodſi

Quodſi juniorum vigor hunc ordinem ac methodum poſtulat, tum tanto magis adultiorum fervor, imminui incipiens, ſtimulum quendam, non vero remoram, requirit, ut lucta chronica cum languida expeditione ad metam ſperatam tendat. Quæcunque enim methodus in omni morbo ſecuritate alteram ſuperat, ea & neceſſitate & certitudine excellit. Ita in ſcabie adultiorum, uti & juniorum præſtat, ſi temperata mundificatione & materiæ peccantis correctione motum excretorium, ſi etiam ſpecialis criſis non ſubſit, potius adjuvare, quam ſymptomata moleſta ſtatim ſupprimere.

Nemo itaque riſum ac luſum Harvæanum moveat, ſi in ſcabie tali chronica adultiorum, quam pro criſi climacterica ex ſollicitudine aliqua reputandam eſſe ſuſtineo, methodum medendi per expectationem omnibus ſtimulis ac evacuationibus heroicis mercurialibus, antimonialibus, lignoſis præferam. Natura enim in lucta peculiari atque ſollicita, qualis eſt critica talis, admodum ſenſibilis eſt in ſemel ſuſceptis moliminibus, adeoque facile in turbas, non ita repente iterum placandas, conjici poterit. Unde ſola diæta ſimplex ſub anno climacterico, conſiſtens in temperantia, victu tenui, animi libertate, potu ac motu adpropriato conjunctis, plus valebit, quam ingens mundificantium ſpecificorum farrago.

Medicina ſi quæ in auxilium vocari debet, non tam opus eſt, ut talis unice ex pharmacevtica deſumatur penu, ſiquidem præter dolorum moleſtiam reliqua ſanitas in omnibus actibus vitalibus integra permanere ſolet; ſed ſufficit prudens ægrotorum regimen quoad animi pathemata ipſamque diætam, & tunc medicina in alimentis optima eſt, ſi ſcilicet mundificantia anticatarrhalia & diuretica lenia, veluti Rad. Cichor. Scorzon. Petroſel. Herb. Chærefol. Fumar. Urtic. Hed. terr. Acetoſ. Naſturt. Sem. Aniſ. Fœnic. Junip.

&c. juſculis, carnibus, aliisque cibis adjiciantur, utpote qua ratione ſalutares horum virtutes commodiſſime ad M. S. deferri valebunt.

Ex pharmacia autem ſpecialiori prodeant Eſſentiæ ac Tincturæ aperientes, anticatarrhal. alexipharm. Succin. Tart. Lignor. Pilulæ polychr. &c. quibus remediis nunc & tunc, ut vulgo dicitur, æger optimo cum effectu, obſervatis ſimul hactenus recenſitis regulis, uti poteſt. Acidulæ ac thermæ abſint; commovent enim ac reprimunt violento impetu, ac inſuper qualitas vitioſa lymphæ aquoſo-vitriolico robore non ſubigitur.

Mercurialia ſunt tonſorum heroica fulmina, ad quæ interdum nimis mature confugiunt: Turbant autem certe motum depuratorium. Peregrinum illud fermentum magis in ſanguinea maſſa, quam ſolis lymphaticis humoribus hæret, hincque magis antiſcorbutica, quam antivenerea correctio requiritur. Martialia communiter viſcera conſtringunt, quæ pro ſecretorio actu abſolvendo pervia eſſe debent. Commentum illud de ſulphure martis balſamico aperitivo exolevit hodie, inſuperque experientiæ ſolidæ, immo fundamento analytico a priori contrarium eſt.

Sulphur ſimplex adſumtum impuritates ſcabioſas ab interioribus corporis partibus ad exteriores pellit, uti externe adhibitum ad interiora easdem reprimit. Pulveribus abſorbentibus & temperantibus hinc admiſceri ſolet; poteſt vero etiam absque damno omitti. Sulphurata reliqua vel ſunt a menſtruo oleoſo, uti e. g. Ol. Junip. magis exaltata, vel ſunt ſulphure deſtituta, ut Tincturæ Antimon. & Sulph. quæ ſunt Tincturæ ſaltem ſalinæ alcalinæ; unde hoc ſcopo pro diureſi leni adhiberi poterunt. Externa quævis, maxime ſub initio & incremento, ſunt ſuſpectæ notæ. Sulphur cum Rad. Helleb. alb. effertur tamquam ſpecificum in linimentis, varioque uſu, præmiſſis internis. Mercurius vi-

vus

vus in Unguento ad carpos & tarſos ſecurius adhiberi poteſt. Solutio Sach. Saturni temperat ardorem æſtuantem in artubus.

Epilogi loco jam adhuc quædam pro cognoſcendis fundamentis ætiologicis hujus mali adducam, ut quomodo cauſa continens ſe ſe habeat ad antecedentes omniumque harum conditio ad criſin climactericam, pateſcat. Adfectus hic præcipue obſervatur in ſubjectis diætæ lautæ, vitæ otioſæ, animi magis mobilis. Quando vigor ætatis in ſubſiſtentiam vergit, hinc & ſecretionum ſucceſſus ſegnius contingit, & inde feroſitates remanentes magis acriores evadunt, ſicuti ipſa urina ſpiſſior & ſalſuginoſa magis redditur. Sub his ergo circumſtantiis fieri aliter haud poteſt, quin ſerum iſtud ſalſum lympham, veluti acetum lac, in coagulum & congrumeſcentiam deducat. Corrupta itaque lympha eo tempore, quo natura generalem œconomiæ vitalis alterationem ſubit, expoſcit etiam univerſalem depurationem, ne ab eadem ſtagnante & retenta colatoria organa aliaque viſcera obſtruuntur, ſicque phthiſici & aſcitici adfectus ſubſequantur.

Hæc conſideratio pathologica a priori, uti fundamento rationali non deſtituitur, ita tanto magis confirmat epicriſes clinicas circa methodum ac medicamenta propoſita. Ante omnia igitur actui tali depuratorio liberum progreſſum in univerſali diſtributione per omnes partes, in quibus diapnoica ſolennis ſanguinis deſpumatio contingit, procurare, immo exp... ndo eundem promovere debemus, cum & particulares apoſtaſes ad loca ſpecialia, teſte pedum œdemate, tolerantiam ac prudentem tractationem poſtulent.

Tandem etiam de Scabie quadam particulari pauca, occaſione obſervationis cujuſdam, adjicere lubet, & quidem de illa ſpecie, quæ in membro externo erumpens vix tha-

leri peripheriam ſuperat, & tamen per longum temporis ſpatium, immo totius ætatis curſum ita durat ac tolerari debet, quoniam manente aut revertente hac excretione ſanitas illibata manet, facta vero ejus retropulſione ſubito fermentatio febrilis morbida periculoſa ſuccedit. E multis exemplis quotidie fere obvenientibus, unum de univerſali, & unum de particulari recenſebo. Fœmina quædam a prima ſtatim nativitate per totam corporis peripheriam geſtabat albam, cuticulæ, inſtar Lepræ, deturpationem, exceptis iis ſaltem partibus, quæ aëri libero erant expoſitæ. Squamæ furfuraceæ ſæpe decidebant; cæterum ſanitas erat integra. Tentabatur diſcuſſio per lignoſa anticatarrhalia interna, ſed absque effectu, ſiquidem motus febriles hectici ſupervenire videbantur. Linimenta maxime alias celebrata adplicabantur, ſed ob retropulſam inde efflorefcentiam convulſiones ſuperveniebant. Variolæ ſuccedentes dein per integrum annum connatam hancce deturpationem cutis tollebant. Poſtmodum ſudor ille ſalutaris & copioſus, qui antea ſucceſſerat, (ad diapnoëm enim ordinariam natura haud inclinabat,) iterum ceſſabat, priorque ſiccitas revertebatur. Menſes, graviditas, balnea, parum erroneam hanc expulſionem alterabant, quin potius conſtans ſanitas, vigor & pinguedo corporis conſtans adhuc robur naturæ deſignabant. Quid ergo hic ſentiendum & agendum erat? Tolerare criſin extraordinariam & ferre ſudorem ſiccum præſtabat utique, docente ac confirmante experientia, quam excretionem ſalutarem, ut morbidam, opprimere. Alterum exemplum in ſequentibus conſiſtit: Vir 26. annorum, ſanguineo-cholericus, vegetus animo, diæta & corpore alacris, in nucha ejusmodi ſcabioſam efflorefcentiam ſæpius ſentiens, conſulit Medicum, qui tandem ipſi præſcribit Linimentum quoddam conſolidans. Adplicatur illud, ſperatumque exerit effectum, ſed convulſiones ſuccedunt. Rediens,

diens ſcabies Epilepſiam ſuſtulit, poſtmodumque ſolum laxatione rhabarbarina mitigabatur. Sic alius vir, & quædam fœmina in manu talem efflorefcentiam per longum ſatis tempus geſtarunt tamquam criſin ac indicium ſanitatis vegetæ. Exſiccatio ejusdem morbum imminentem febrilem ordinarie adnunciavit; recurſus autem criſin ſalutarem ſiſtebat. Utraque hæc ſubjecta in vegeta virili ætate obierunt febre acuta, non vero conſtat, an ſalus hæc morbida fuerit neglecta. Sic ergo & hæc obſervatio de ſcabie critica, noſtram ſupra adductam, de climacterica, illuſtrat, dum non minus errat activum & rationale corporis noſtri principium, quando impurum fermentum ex univerſo corporis ambitu in exiguum aliquod ſpatium cogit, quam ſi miaſma peſtilentiale ex tota maſſa humorum in bubonem colligit. Prout vero natura medicina quadam interna hac methodo ac via ſibi conſulit, ita medicina externa ſalutarem hanc metaſtaſin invertere ac deſtruere haud debet.

OBSERVATIO XVII.
Dn. D JOAN. SAMUEL. CARL.
Morbi convulſivi, indolis prorſus extraordinariæ.

Varii utique generis occurrunt in pathologicis convulſivi motus, hosque inter quidam adfligunt ſenſibiliora ſubjecta ſine ſenſu doloris, immo ſine ſenſu memoriæ interno, & quidem ſub vario phænomenorum ac ſymptomatum ſchemate, ut multi exiſtiment, novam nervorum turbatorum tragœdiam repræſentari, immo neceſſe eſſe, ut prorſus extraordinarii tales morbi novum in ſyſtematibus medicis locum conſiderationis theoreticæ ac practicæ obtineant. Hujus commatis exempla quædam jam proferam, eum potiſſimum in finem, ut tandem intimior perſcrutatio præter-

naturalis hujus actus vitalis pateſcat, immo œconomia medicinæ internæ, ſalutaris atque erroneæ, eruatur ac diſcernatur.

Fœmina 30. annorum, ſanguineo melancholici habitus, animi de reliquo temperati diætæ ordinatæ, vitæ generis tranquilli & nullis peregrinis turbationibus obnoxii, (niſi quod œconomicæ anguſtiæ clandeſtinas animi ſollicitudines forte attulerint,) ſemper quoties gravida erat, peculiari motu convulſivo adficiebatur, qui ignotum plane motuum ſpaſticorum ſchema referebat, inſuperque adeo extraordinarias mentis alienationes producebat, ac ſi faſcinatio quædam, aut, cum id ob piam ægræ mentem conjicere haud licuerit, ſupernaturalis aſtralis, cœleſtis influentia in culpa fuiſſet. Ingruente enim proxyſmo, qui mox tetanum, mox alium corporis univerſalem & particularem ſpaſtico-convulſivum adfectum ſiſtebat, multæ mentis, aut, ut aliter exprimam, animæ ac animi plane extraordinariæ alterationes obſervabantur, dum nempe fœmina hæc alias temperatiſſimorum animi & corporis morum, ſubito ſumma cum agilitate altiora inacceſſa loca conſcendit, anguſtiſſima pariter ſine remora petiit, inſolitas cantilenas cecinit, immo & peregrinas linguas locuta fuit. Finito paroxyſmo nullius rei memor erat, neque ſenſu moleſto dolorum ſeſe adfectam eſſe aut fuiſſe, conquerebatur. Fœtui interea in utero detento nullum damnum illatum fuit, ſed facile ac feliciter eundem in lucem edidit, multorum poſtmodum liberorum mater. Cum vero revertente ingravidatione tota hæc morborum convulſivorum, immo raptuum ſpiritualium, ſcena iterum aperiretur, fieri aliter non potuit, quin etiam conſilia atque auxilia medica, pro eradicando hoc malo, ex omni climate ac fonte conquirerentur & adplicarentur. Irritis vero omnibus concluſum fuit tentare, annon per ſalivationem mercurialem nervorum obſtructiones ac inquinationes ſpecificæ & profundæ

fundæ reſerari ac tolli poſſint. Hac feliciter abſoluta abiit ſtatim, exceſſit, evaſit, erupit graviſſimum hoc malum convulſivum & ecſtaticum, quod tam longa annorum ſeries, totque pharmacevtica & chymiatrica validiſſima inſtrumenta deſtruere non valuerunt. Summis ergo laudibus extollebatur tum temporis undique curatio iſta ſalivatoria, ut hinc non ſolum inconſiderate & indiſtincte uſurparetur, ſed & mercurialium medicamentorum ingens numerus produceretur & excogitaretur, ex inani potiſſimum perſuaſione, ac ſi fortiſſimo hoc præſidio omnes morborum chronicorum ferociorum caterva, uti inquinamenta lymphæ venerea, illico debellari & profligari poſſint. Aſt mature deſiit præmatura admiratio, poſtquam deprehenſum fuit, morbos ſanguineos non ita ſalutariter ferre & admittere ſtimulos mercuriales, uti quidem de lymphaticis ac ſeroſis notum eſt. Immo in caſu ſpeciali tandem cognoſcebatur fallacia cauſæ, dum ceſſatio menſium poſt ſalivationem abſolutam legitimo termino eveniebat, quæ iterato largo fluxu uterino ultimam clauſulam huic excretioni impoſuit, ac ita hac pariter ac ipſa ingravidatione non amplius continuante etiam turbæ iſtæ inſigniores hyſtericæ ſimul conquieverunt.

Filii hujus matris ab eadem motus arthriticos, cephalalgicos & hypochondriacos in hæreditatem ſuſcepere, ſed nil de nova hac morboſa nervorum adfectione experti ſunt. At filiæ miris turbarum convulſivarum, licet longe alterius indolis, ſchematibus obnoxiæ redditæ fuerunt. Nam ſtatim ut juvenculæ, vegetæ licet ac floridæ, ſanitatemque integram monſtrantes, corripiebantur ſæpe paroxyſmis convulſivis, nunc totum corpus concutientibus, nunc partes ac membra ſpecialia repente exagitantibus, ac ſi ventus nervos perflaret, nunc vocis interceptione, nunc ejus irritatione clamante, ridente, flente. Variationes actionum

num vitalium, animalium, rationalium tot erant, ut in dies nova quaſi tragœdiæ ſcena aperiretur; ſanitatis tamen ac vitalitatis labes tam eximia inde non ſubſecuta fuit. Medicamenta omnis generis adhibita nil ſolaminis attulerunt pro eradicatione mali. Major natu ex illis, ſe ſaltem ex uſu pulveris nitroſi levamen aliquod perſentiſcere, profitebatur, & ita in ætatem provectiorem, ſub ægritudinum convulſivarum turma, pervenit. Minor in hecticam juvenilem incidit, inconvenienti methodo medendi forte provocatam, dum uſu martialium ferociam ſpaſticorum motuum mitigari deprehendebatur, ſicque ſucceſſivus eorum abuſus viſcera adſtrictione induravit.

Triplex hic caſus morbi convulſivi originem & finem, immo tranſitum hæreditarium ejusdem indicare ac illuſtrare valebit, maxime quomodo naturali ac artificiali medicatione turbatio hæc ſpirituum vitalium tandem auferri queat. Cum vero ex ſingulis caſibus individualibus ſemper aliquid novi pro pathologiæ ac therapiæ incremento pateſcat, hinc & alios adhuc brevibus ſubnectere placet.

Virgo tertiana laborans, ad nuptias invitata, ſolennitates has miro deſiderio ambit, & ita febris ſuppreſſionem per chinata admittit. Incidit hinc in turbas varias ſpaſticas, quæ ſimul creberrimas ſternutationes, inter alia ſymptomata, excitarunt, mature tamen temperantium, maxime Spir. Vitrioli dulcis uſu ſopitæ fuerunt.

Alia, ſed nondum menſtruata, 17. annorum, teneri habitus animi pariter ac corporis, corripitur pari caterva motuum convulſivorum, non tamen epilepticorum concuſſionum, ſed ſolum tetanicarum, gyroſarum ac rigidarum artuum tractionum. Laxantia & Venæſectiones adhibebantur, maxime vero pulveres temperantes cum Lumbricis terreſtribus, ſicque malum inter 3. vel 4. menſes evanuit.

Ado-

Adoleſcens 15. annorum motibus talibus ſpaſticis corripitur, ac per plures menſes eosdem tolerat, qui ſpecialibus abdominis murmurantibus turbis ſeſe præ aliis ſchematibus diſtinxerunt. Balneo tandem levamen obtinuit hic æger.

Alius ejusdem ætatis, phlegmatici temperamenti, habitus vero ſanguineo-plethorici, catarrhis adſuetus, incidit media hieme in morbum convulſivum, qui quotidie peculiarem paroxyſmum & ſchema novum motuum tetanicorum, ecſtaticorum, delirorum, &c. produxit. Cum per aliquot ſeptimanas ſingulis diebus hæc comœdia duraſſet & omnium fere fontium therapevticorum rivuli eſſent deguſtati ac fere exhauſti, in memoriam tandem incidit conſuetudo annui catarrhi, ſicque emeſis turbam mirificam motuum feliciter ſuſtulit.

Virgo 22. annorum, ſanguinea animo & corpore, leviter menſtruata, non ſatis ordinatæ diætæ, in ſimilem convulſivorum motuum labyrinthum devolvitur, in qua in dies per aliquot horas excruciata fuit, immo ſæpius rigore ſyncoptico adflicta ita immobilis jacuit, ac ſi morti jam proxima eſſet. Medicamenta univerſalia & particularia ſatis ſollicite fuerunt conquiſita & adhibita. Emeſis per ſulphur antimon. tertiæ præcipitationis excitata paroxyſmi furorem ita mitigavit, ut per plures dies non redierit. Specificum ex pulv. ſtercor. gallin. etiam levamen aliquod notabile attulit. Per integrum tamen annum moleſtiſſimi hi motus erronei duraverant, inſimulque varia vitalia incommoda ac pericula induxerant, ac medentem ſatis anxium ſæpius reddiderant.

Aliæ duæ virgines eodem tempore in ſimiles pathematum hyſtericorum furores, ab uterino tamen illo furore plane alienos, incidebant. Cauſæ internæ erant ignotæ, immo & cauſæ procatarcticæ externæ, ne quidem per con-

 jectu-

jecturam poterant indagari : Erant enim agreſtis vitæ generis ac diætæ ratione plane alienæ a priori illa, animo ac conditione nobiliori. Specificum ſtercoreum ſupra adlegatum odore pariter ac ſapore erranti ac turbato principio vitali nauſeam creavit forte, ut a motibus iſtis extraordinariis deſtiterit.

Hac occaſione quoque recordor contagii cujusdam convulſivi, ejusdem fere cum eo, quod hactenus deſcripſimus, energiæ, adeo, ut etiam ***morbum aſtralem***, immo ***magicum*** multi hoc endemium totius aulæ malum nuncupare non erubuerint, præcipue cum ipſe Medicus eodem fuerit correptus. Aegrotantes erant diverſi temperamenti variæque ætatis & vitæ generis, ut ab interna diſpoſitione non potuerit adfectus ille proficiſci. Immo & ipſe vitalis habitus de cætero erat integer, ut nulla actionum internarum detrimentum aliquod monſtraret. Diſparuit vero motuum in nervis, vel ſpirituum turbatio erronea, uſu dicti ſpecifici ſtercorei.

Puer 10. annorum, animi corporisque alacritate vegeta præditus, ſanusque, niſi quod ex primis ætatis annis ozænæ aliquem fluxum paſſus fuerit, quo exſiccato ſtatim in febrem acutam incidit ; corripitur per plures jam ſeptimanas, immo menſes, ſemper circa mediam noctem jactabundis artuum motibus, qui intra horæ ſpatium deſinunt, ut iterum obdormiſcat, nec ullum ſenſum ullamque memoriam paſſionis hujus retineat. Exhibetur eidem ſæpe nominatum ſpecificum ſtercoreum, ſed absque effectu ; ſubjungebantur anthelmintica, cum aliquo levamine, tandem reverſa ozænæ criſis malum penitus ſuſtulit.

Nolo plures accumulare caſus. Duos ſaltem adhuc addam, ex duplici fundamento prodeuntes, nempe a Ti-

neæ

neæ retropulſione, & mercurialium uſu in ſanguineis ſiccis temperamentis.

Puella 10. annor. poſt ſcabioſarum capitis impuritatum ſubitaneam exſiccationem incidit in ejusmodi adfectum convulſivuum, quo ſæpe inter alia negotia corripitur, ut attonita quaſi & ſtupida evadat. Subito tamen ſemper iterum iſte oculorum, capitis & corporis ſtupor evaneſcit. Remedia anticatarrhalia & juniperina exhibita malum mitigabant, ſed non penitus eradicabant, ſub menſium eruptione forſitan plenarie ſopiendum.

Fœmina 47. annorum, ſanguinea, turbas ſpaſticas menſium ceſſantium cum pertinaci alvi adſtrictione patitur: Cum vero mercurius dulc. iterato pro ſolutione alvi adhiberetur, tandem turbæ ſpaſticæ abdominales in artus devolvebantur, brevique poſt in concuſſiones plenarias epilepticas tranſibant. Mature vero iterum diſparuere uſu lumbricorum terreſtrium, & olei animalis, quo & alii motus hyſterici erronei ſæpe ſopiuntur.

Epicriſis.

Recenſui jam aliquot exempla turbarum convulſivarum, ſine ſenſus, immo actus vitalis aut animalis peculiari læſione ac deſtructione. Feci id ſaltem perfunctorie, quoniam ſi actuum ejusmodi diverſa ac innumera ſchemata graphice depingere ſuſciperem, certe tempus & ſpatium deficeret. Nulli medentium deerit occaſio ſpectandi quasdam ſcenas ſpirituum convulſivo motu exagitatorum. Ipſæ muliercculæ, præſertim aulicæ, enarrare norunt hiſtorias peculiarium morborum nervos adfligentium. Saltim ſcaturigo mali perveſtiganda jam eſt, num cauſa materialis principaliter ſubſit, quæ expurganda, & ita labores naturæ medentis, uti in aliis morbis, adjuvandi & expediendi; vel num potius malum ab errore ac impetuoſa commotione principii

 vita-

vitalis, a turbis ſpirituum animalium, ab influentis aſtralibus, ſimilique intemperie, ſine materia, pendeat. Quodſi vero connexionem ac qualitatem cauſæ non perſcrutari valeamus, tamen e re erit, ut in cauſas procatarcticas inquiramus, earumque efficaciam invertamus.

Quamquam ergo in alteratione hac vitali, quæ ſub ejusmodi actu convulſivo contingit, præ aliis vitalitatis læſionibus morbidis, ſive per intenſionem motus progreſſivi, pulſorii ac febrilis, ſive per alterationem motus tonici eveniant, purum errorem naturæ aut animæ vitaliter agentis, agnoſcam, quæ citra ullam proportionem materialis objecti, vitalitati noxii, in ejusmodi enthuſiaſmum convulſivum ſeſe præcipitari patitur; nihilo tamen minus experientia ſpecialis quemvis obſervatorem docet, ſemper aliquod objectum noxium ac peregrinum quidpiam ſubeſſe, quæ anxiæ & trepidanti animæ occaſionem primam ſuppeditarunt, quamve activum hoc principium non ſtatim augmento ac validiori directione motuum ordinariorum adgredi valuit.

Notum eſt illi, qui œconomiam actus vitalis in morbis intimius perſcrutari didicit, quod mutatio hujus actus in ſtatum ac gradum præternaturalem atque extraordinarium fiat ob materiam aliquam noxiam, ex latifundio humorum eliminandam. Quando ergo hæc excitatio æqualiter fieri poteſt, tunc nil aliud fit, & actus in morbis nil aliud eſt, quam actus vitalis naturalis progreſſivus ac tonicus auctior. Quando vero uterque actus ad ſupremum uſque gradum intenditur, tunc ratione motus progreſſivi oritur febris intenſiſſima, æſtus gangrænoſus, pulſusque admodum celer, ratione motus tonici aucti vero eveniunt convulſiones epilepticæ, ſub quibus etiam in acutis morbis ægri, reliquis moliminibus irritis, tamquam ſub extremis conaminibus naturæ, expirant.

Quem-

Quemadmodum itaque motuum convulſivorum gradum extremum conſtituunt epileptici, hique nullum adæquatum ſcopum intendunt ac conſequuntur, ſed ſaltem ſunt actus erronei ; ita primi & leniores gradus cujuscunque motus convulſivi ſaltem ſunt aberrationes motus tonici, & irritati agentis titubationes quaſi, quæ nullum regularem & ſalutarem excretorium effectum poſt ſe trahunt. Hinc etiam non poſſunt hi motus tam reſpectu cauſarum, quam ipſius finis, quidquam aliud quoad theoreticam conſiderationem indicare, quam quod ab aliis alienæ hypotheſeos fautoribus ſupponitur, ſpiritus nempe animales & vitales, in furorem quaſi raptos, ſingulares tales aberrationes inducere.

Interea, uti animæ, in moralibus facile ad iram proclivi, objecta irritantia ſedulo ſunt ſubtrahenda ; ita in vitalibus probe quoque attendendum, eoque potiſſimum reſpiciendum eſt, ut, dum ex ſenſibilitate, trepidatione & diſpoſitione hæreditaria facile frequentiſſimæ motuum turbationes oriuntur, ſimiliter quælibet objecta etiam levia ſubmoveantur, id quod maxime in conſideratione pathologica ac therapevtica locum habet, quoniam ad hoc genus morborum præcipue ſexus fœmininus, animo ac corpore debilis ac ſenſibilis, inclinare deprehenditur, atque inſuper ex indoctæ etiam plebis teſtimonio, per experientiam confirmato, abunde conſtat, quod parentes iracundi animique ſenſibilioris communiter progenerent liberos, qui ex leviori quacunque alteratione actuum vitalium, ob dentitionem difficilem, refrigerationem, ſcabiem retropulſam, lumbricorum copiam, &c. immo & ſine tali cauſa, ſolum ob moralem aliquam irritationem, facile convulſiones, & quidem vehementiſſimas, experiuntur.

Horum itaque convulſivorum actuum exempla ſatis nota ſunt, & ſpeciatim, quod ad ſcopum ordinarium ſalu-

tarem excretorium directe non tendant, ac raro ſcabies, lumbrici, variolæ, aut dentes concuſſorio tali motu expellantur. Hinc facile quilibet intelligit, quod convulſiones hujus vel illius generis non niſi erronei motus ſint, hoc tamen non obſtante objecta irritantia debite indagari ac removeri debeant. Propterea etiam, ſi procatarcticæ illæ non negliguntur cauſæ, facile quoad diagnoſin concludi poteſt, ad qualem ſpeciem convulſiones ſint referendæ, immo & ipſa inde facilior redditur, ne in turbarum iſtarum chimæris panicum, ratione periculi & lethalitatis, concipiamus terrorem, cum certe plura & hic reperiantur, quæ terreant, quam quæ perimant. Raro enim tanta quoad mixtionem humorum ac ſtructuram viſcerum occurrit læſio, quæ periculum mortis inferat. Plures convulſiones varii ſchematis per ſe evaneſcunt, uti iracundi motus, verbis, geſtibus, factis non ulterius excitati. Quando vero per heroicas methodos & activiora pharmaca exagitantur, tunc certe gravius turbantur ac pertinacius durare ſolent.

Proinde indicationes rationalis therapiæ in ejusmodi caſibus non injuſte primario eo tendunt, ut univerſalia præmittantur, & quidem ſaburram primarum viarum removendo, quantitatem ſanguinis imminuendo, impuritates corrigendo, &c. Ita deſcendit curatio convulſionum commode in cauſas procatarcticas, ut, quæ conjecturalis, vel vera indago eruit, in ſpecie removeantur.

Noti itaque ſunt caſus, in quibus vermes miras convulſionum ſpecies excitarunt, & ubi generalibus ac ſpecificis anthelminticis tales nervorum tractiones ſpaſticæ mitigatæ fuerunt, ſiquidem tunc mercurialia, amara, & Lumbrici terreſtres inſigne levamen adferunt. In ſcabioſorum exanthematum retroceſſione anticatarrhalia, ſuccinata, tartarea, immo etiam contagium alterius ſcabioſi, impurita-

tes

tes lymphaticas iterum proliciunt, prout plura exempla convulſionum ita ſublatarum teſtantur.

Emetica non ſolum mucoſitates ventriculi ac pectoris, tenacius ibi hærentes, immo copioſius collectas, removent; ſed & inſuper turbatum principium agens a motu erroneo avocant, & ad ordinatam excretionem diſponunt. Sic ſalivatio, veluti turbatio gravior leviorem non raro oppreſſit, ſicuti arſenicum motum febrilem pertinaciorem ſub venenoſo furore delet ac cohibet. Specifica in hoc genere morborum quam maxime habent locum, atque merito hinc quærenda ſunt. Intemperies enim utplurimum eſt ſine materia. Habent ergo ſtercoracea aliquod ſpecificum fermentum, quod agentis turbationem obliterare valet, uti ſtercus ſuillum hæmorrhagiarum quarundam impetum mitigat, teſte ubique experienta. Sic etiam, quando a terrore malum exortum fuit, uti in fœminis non raro contingit, tunc gemmata locum ac uſum præ aliis habent.

Rejicio vero eas methodos omniaque remedia, quæ materiam ac motum vitalem ordinarium quovis modo turbant ac lædunt, quale exemplum dedi in curatione per martialia. Conſtipant talia plerumque organa excretoria, quæ in ſubjectis, convulſionibus obnoxiis, communiter ſunt teneriora, inſuperque ſenſibilis animi ſtatus facillime talem toni alterationem periculoſam ſuſcipit. Illa vero, quæ vel generaliter, vel ſpecifice his adfectibus opponuntur, nec de reliquo humoribus ac motui obſunt, abſque ulla formidine poſſunt exhiberi. Profecto ſtercoracei pulveres, Lumbrici terreſtr. & alia ex animalibus parata, imo & ipſum oleum animale, omni periculo carent, etiamſi optato interdum effectu fruſtrentur. Antimagica & ſympathetica adhibere communiter ſuadent agyrtæ & vetulæ; ſed alia inde & quidem longe pernicioſior impreſſio in agens turbatum infertur, quam quidem prior extitit. Interitum

vero

vero & periculum retardatio ac medicina per expectationem non infert, immo diuturnior ac pertinacior duratio non ex convulſionibus ſibi relictis, ſed ex incongrua turbatione vitalium actionum per infinita & multifaria remedia, potiſſimum ſequitur.

Ut autem nunc paucis ea, quæ fuſius hactenus dicta ſunt, comprehendam, eo potiſſimum mea vergit ſententia, morbos ejusmodi convulſivos eſſe motus naturæ erroneos, qui interdum quidem pro objecto habent excernendorum aliquam retentionem, ſed actum eſſe inadæquatum, nec ad ſcopum rite tendere. Inde etiam prognoſis ita periculoſa non eſt formanda, cum vitia viſcerum & humorum ita gravia non ſubſint. Interim motus turbatus optime corrigitur temperatione antiſpaſmodica & ſpecifica. Abſint vero impetus materiam & motum vitalem lædentes. Abſtinentia præſtat. Peragit tranquilla poteſtas, quod violenta nequit.

OBSERVATIO XVIII.

Dn. D. JOAN. SAMUEL CARL.

Quartana ſuppreſſa.

Fœmina 26. annorum, ſanguineo melancholici temperamenti, habitus corporis robuſti, animi ſatis tranquilli, diætæ etiam minus exquiſitæ, poſt primum puerperium iter ingreditur ad agnatos, quo abſoluto domum rediens, verſus autumnum febre quartana corripitur, quæ ſatis quidem ordinata erat, attamen, cum ſub uſu digeſtivorum & reſolventium amarorum usque ad ſolſtitium hibernum protraheretur, indignationem concipiens ſuper chronicam ejus indolem & inprimis formatam ſibi prognoſin, febrem nempe hanc ad vernale tempus usque duraturam eſſe, ſuppreſſionem anxie urget. Exhibentur ergo ipſi aliquot doſes

doſes pulveris Cort. Chin. ſiſtitur inde febris intermittens, ſed brevi poſt ſuccedit accuta intenſiſſima, & quaſi inflammatoria, cum delirio, quæ tamen uſui remediorum ordinariorum temperantium, præcipitantium, diaphoreticorum fixorum & volatilium feliciter cedit. Tandem etiam pro febris intermittentis revocatione ordinantur doſes aliquot pulveris balſamici, unde quartana in ordinem redit. Jubetur hinc uſum eorum continuare, quem tamen recuſat, quia febrem reſuſcitaſſent. Dantur ergo Pilulæ, Elixirium & Infuſum vinoſum reſolvens, quibus adhibitis, adpropinquante vere febris ſponte ceſſat & ægra ad priſtinum ſanitatis ſtatum revertitur.

Epicriſis.

Sufficit unicum attuliſſe exemplum Quartanæ turbatæ ac revocatæ, cum infiniti caſus undique occurrunt, intermittentium ſumme corruptarum, immo in immedicabiles aberrationes hecticas, cachecticas, hydropicas, &c. deductarum, qualia exempla illis in locis, ubi ſolennior chinatorum remediorum uſus, immò abuſus viget, abundantiſſime conſpicere & obſervare licet

Quartana intermittentium quidem pertinaciſſima maximeque rebellis eſt, ſed leniſſimi ac lentiſſimi depuratorii ac reſolutorii actus præ tertiana & quotidiana, ita ut in eſſentiali ſui habitu extra individuales ſubjectorum turbas tam præcipitem actuum febrilium exacerbationem ac impetum in frigore, æſtu motibusque excretoriis non exerat.

Melancholici temperamenti prædominium in ſubjectis hujus febris ſeſe utplurimum manifeſtat, unde cauſa continens, ex habitu hoc individui primum veſtigium monſtrat, quod viſciditas aliqua in & circa primas vias tenacius obhæreſcens potiſſimum concurrat, motumque febrilem chronicum reddat.

Eſt hæc febris utplurimum autumnalis, uti tertiana & quotidiana magis vernales ſunt, quoniam ſaburra primæ concoctionis ſucceſſive collecta tum in motum ſuſcitatur, quando ſcilicet temporis ac tempeſtatis habitus ad viſciditates humorum magis inſpiſſandas & ad ſtaſes ac infarctus circa vias primas, immo colatoria abdominis organa, producendos aptior eſt, inprimis ſi loca habitationis magis aëri craſſo humido & uliginoſo fuerint expoſita.

Quando ſubjecta tali tempore præcipue diætæ lautæ, vel crudæ, vitæque ſedentariæ indulgent, immo inde robur corporis unacum pinguendine naturali auctum eſſe opinantur, tunc vel ipſius vulgi prognoſis iisdem morbidam colliquationem indicat: **Diejenigen, ſo gar zu ſchnell fett und ſtarck werden, müſſen es mit einem Fieber verſkrancken und ausſchwitzen; oder können gar in einen Steck-Fluß verfallen.**

Febris hæc paroxyſmum ſuum verſus occaſum ſolis utplurimum inchoat, uti tertiana verſus prandium, ob recordationem errorum, in prima digeſtione commiſſorum, ut ita tenebræ, aër craſſus & melancholici temperamenti augmenta ac incitamenta multum omnino conferant, pro cauſa viſcida in motum excretorium deducenda. Horror concuſſorius ſenſum frigoris non adeo auget, uti in tertiana, ſed ſaltem rigor delaſſans & fatigatorius urget, **ein heftiges langes Ziehen in den Gliedern**; quoniam materia tenax, firmiter impacta vel inteſtinorum tunicis, vel glandularum compagi, impetui ſpaſtico & vehementiori non cedit, ſed potius lento & ſimul continuo impulſu opus habet. Hinc etiam nullæ a natura, uti in tertiana, commotiones evacuationum emeticarum ac purgationum catarcticarum ſuſcitantur ordinarie in quartana, niſi ſpecialis individui diſpoſitio, aut ſymptomatum tertianæ propriorum qualiſcunque complicatio accedat. Hanc igitur ob cauſam

cum

cum natura ad hos excretionum impetus non vergat, merito quoque ars eo non ducit; ſi vero ab imperitis inconſulto tales excitantur, tunc motus facile vacui anxii, cum febris exacerbatione, ſubſequuntur.

Quodſi febris hæc ſibi relicta toleretur, nec diæteticis arbitrariis turbis, maxime cruda & larga ciborum ingeſtione, qualis polyphagorum eſt, irritetur, ut exinde ſingularis illa ſpecies, quam vocant **die Freß-Fieber, Zehr-Fieber**, oboriatur, tunc, ſi inprimis abſtinentia potius ac tranquillitas obſervatur, facile per ſe, niſi viſcerum abdominis obſtructiones ſubſint, ineunte vere remittit, immo ſponte evaneſcit, ut nullum inde damnum metuendum ſit. Inde dicteria vulgi prognoſtica enata ſunt: **Man muß es, biß die Bäume wieder ausſchlagen / dulten, weil mit dem Blätterabfallen das Fieber ſeinen Anfang genommen. Wenn es zu früh ausbleibet, oder gar geſtillet wird, ſo ſtehet die Sache nicht ſicher.**

Alius eſt ſtatus ætiologiæ, immo prognoſeos, in quartana, quem etiam plebs edocere valet, quando ſubjecta provectioris ætatis, & majori humorum ſpiſſitudine & infarctibus viſcerum abdominis laborantia, hac febre corripiuntur: Ibi enim non ſolum profundius hæret malum, exactioremque concurſum naturæ & artis exigit, tardiorem ſui mitigationem febris poſtulat, & præmaturam ſuppreſſionem ægrius tolerat, immo facilius & frequentius recurrit, ut metuendi ac ſubſecuturi alias icterici, hydropici & hectici adfectus avertantur. Inde vulgi dicteria cum experientia & ratione perfecte conveniunt: **Bey kräncklichen Naturen, wo es innerlich nicht ſicher ſtehet, iſt das Fieber noch eine Hülffe und Hoffnung Man muß es gehen laſſen, ja gar unterſtützen. Bleibt das Fieber zu bald aus, ſo nimmt Geſchwulſt, Auszehrung, und d. gl. noch mehr zu.**

Ex ejusmodi ſtatu quartanæ ſimplicis & magis complicatæ, facile cum plebe credere ac intelligere valemus, febris hujus principaliora ſymptomata, frigus nempe & æſtum, eſſe quoque neceſſaria ac utilia molimina, ad aliquam materiam noxiam eliminandam, cumque materia tenax ſit, eam idcirco non niſi per lentam abſterſionem ac emollitionem a viſcerum compage ſemovendam eſſe. Nemo ergo adeo neceſſaria incommoda febris, æſtus nempe, doloris, inquietudinis, &c. imprudenter ſtatim profligabit, aut ſupprimere adlaborabit, quoniam pro conſervanda vita ac ſanitate abſolute neceſſe eſt, ut moleſtia brevis toleretur. Bruta merito adpello ægrorum & medentium molimina, qui nexum phænomenorum, actuum & paſſionum nec ab experientia capeſſere, nec manifeſto ratiocinio ac ſenſu intelligere volunt, eaque omnia idcirco audacter oppugnant. Provoco ad experientiam quotidianam, quæ de hac febre, pariter ac tertiana, copioſiſſima exempla ſubminiſtrat illorum, qui, uti jam dictum, ſola tolerantia & debita diætæ obſervatione, ſine multis medicamentis, ad orthoſtadiam plenam, immo firmiorem, quam antea, iterum deducta fuerunt. E contrario fertiliſſima quoque ſeges horrendorum eventuum in campo medico conſpiciendam ſe ſiſtit, quando hæc febris per artificia oppreſſoria in lethales metaſtaſes deſiit, & quidem tales ac tantos ſucceſſus adfectuum introduxit, ad quos neque genius morbi, nec individui per ſe ante vergebat.

Exinde in ſummam formidinem indicationum ac indicatorum ſuppreſſionem poſitivam hujus febris reſpicientium, ſum delapſus, ut ſub diuturno ſatis praxeos meæ ambitu vix unicas paucas Cort. Chinæ conſumſerim, nullum inſimul vero etiam ægrum reliquerim, qui corruptæ febris curationem novam deſideraſſet, qualem tamen ſub aliis methodis uberrime deprehendi. Immo, ſi etiam aliquis

quis optatus ſucceſſus fortuna duce fuerit impetratus, tamen dein oculi manusque trepidi poſt menſem, annum & annos quidpiam detrimenti conſpiciendum monſtrandumque invenere. Hinc in ſimplici pariter ac complicato quartanæ ſtatu mihi eadem methodus ſemper, tam a priori, quam a poſteriori convenientiſſima viſa fuit, quam quoque in reliquis intermittentibus, mitiori ſaltem gradu, retinui, exhibendo nempe in ipſo die febrili, ante paroxyſmum unam vel alteram doſin pulveris digeſtivi, ex Tart. vitriol. & exigua portione Lapid. Cancr. parati; proximo vero die ante paroxyſmum præbendo doſin Pilular. balſamicarum, & die intercalari remedia amara, ſtomachica & abſtergentia, in forma Eſſentiar. Elixirior. Infuſor. vinos. ex Herb. Card. ben. Trifol. fibr. Cent. minor. Abſynth. Rad. Gent. rubr. Cort. aurant. &c. Intentio ſub hac methodo eo vergit, ut verſus paroxyſmum abſterſio ſaburræ mucidæ promoveatur, ante paoxyſmum vero leni laxatione illa jam jam liberata removeatur, & tandem die vacuo per ſtomachica, aliaque ſimilia, cruditates in primis viis & in compage viſcerum adhuc hærentes incidantur, reſolvantur & ad evacuationem præparentur.

Emetica, purgantia, ſudorifera & V. Snes nunquam in febrium intermittentium, multo minus in quartanæ curatione in auxilium vocantur. Turbant hæc remedia, ſicuti id in aliis deprehendi, in propriis vero caſibus nunquam imitatus ſum, univerſum ordinem ac æqualem decurſum febris. Spiſſitudo enim & tenacitas impetui motus excretorii, maxime præmaturo, antequam reſoluta ac emollita ſit, non auſcultat; correcta vero levi ſtimulo obtemperat. Ventilationem ſanguinis curative in nullo fero morbi genere commendare ſoleo, ſed ſaltim præſervative. Speciatim autem febres per V. Snem magis turbari, atque in acutas & hecticas facile mutari deprehendi. Sudorifera

colliquationem hecticam pariter promovent, nec materiam viſcidam, poris organorum colatoriorum firmius impactam, reſolvunt & liberant, quin potius magis eandem inſpiſſant. Chinata, etiam parcius exhibita, in febris hujus ♒ ñ, vel etiam proxime circa ſolſtitium, motus ſalutares ſupprimunt, ac materiam febrilem in ſubjecto cæteroquin ſano magis adhuc viſcidam reddunt, unde facile patet, cujusnam conſequentiæ, ſi non ſumē periculoſæ, attamen maxime dubiæ, fuerit uſus chinatorum remediorum, in ſtatu quartanæ magis complicato.

Interim tamen omnem iis uſum derogare nolo, commendans ſolum ut ad ordinem naturæ circumſpectum probe ſemper attendatur. Omnis namque actus in quartana, uti & in ſingulis aliis morbis, eſt propter materiam: Hæc itaque debet removeri, ſi motum tollere velimus. Materia non poteſt ſecerni, niſi ſit prius mobilis facta, adeoque tum demum evacuatio, ipſiusque motus ceſſatio expectari, immo ſalutariter promoveri poteſt. Hac ergo ratione in tertiana, remota materiali cauſa, ægroque adpetitum & vires recuperante, una alterave Corticis Chinæ doſis, dummodo non adeo magna fuerit, habitualem paroxyſmi indolem emendat ac tollit, id quod etiam anodyna præſtant, ipſaque martialia: Sic in quartana adpropinquante vernali tempore, vel quando corpus iterum ſatis repurgatum eſt, juxta plebejum loquendi modum, etiam una vel altera doſis erroneum nimiumque motum cohibet, ſicque metus iſte tollitur, quod febris juſto diutius tolerata in conſuetudinem abeat, immo totam humorum maſſam corrumpat ac deſtruat.

Interim febrem qualemcunque ſupprimere longe minoris difficultatis eſt artificium, quam revocare, noxas turbatæ emendare, ac totum actum in ordinem reducere. Regula mechanicorum hic quoque valet: Facilius eſt movere quietum, quam ad quietem reducere commotum. Utri-

que

que ſane caſui aptum hoc dictum eſt, ſcilicet violentæ commotioni ac prudenti ſedationi. Quantæ difficultatis opus ſit febrem, dyſenteriam, hæmorrhagiam, Podagram, catarrhum, dolorem præ- ac immature cohibita & ſuppreſſa revocare, aut emendare, experientia triſtiſſima abunde edocet.

Suppreſſio talium febrium ſatis raro tempeſtiva, immo etiam raro præmatura, ſæpiſſime autem immatura prorſus contingit, præſertim, quoniam in iis ſæpe, intuitu conſtitutionis, ſubjectorum, materiæ peccantis, ac viſcerum abdominis corruptio major pertimeſcenda eſt. Quando vero non ſolum virium, adpetitus & ſomni, proſtratio ſubſequitur, ſed & ulterius cachectici, icterici, hectici effectus ſuccedunt, tunc arrigunt aures Pamphili, tunc concurrunt Thraſones, tunc Davi convocant Oedipos, & herculea febrium arma Chinata variis laxantibus, corrigentibus, ſalinis, balſamicis acuere nituntur, raro autem exoptatum effectum conſequuntur, adeo, ut potius viſcerum induratio incipiens per novos martialium, volatilium, mercurialium, aliorumque ſtimulos ad plenariam ſcirrhoſitatem deducatur, & lethali tandem hecticæ ingruenti via ſternatur.

Inter omnia autem ſubſidia, quæ quartanæ, per medicinæ ac diætæ errorem turbatæ ac ſuppreſſæ, opponi ſolent, inſimulque ſperatum aliquem effectum non raro exſerunt, nullum blandius atque certius deprehendi, quam Pilulas genuinas Stahlianas. Amarities balſamica, aperiens & reſolvens, adhibitis etiam paucis doſibus, ſtricturam relaxavit, & motum naturæ autocraticum reduxit, ut febris revertens ipſi ægro ſpem revocaverit, de viribus naturæ ſuppreſſis iterum exſurgentibus, pro materia febrili adhuc reſidua ſubigenda. Ita febris recurrens prudenter & juxta ordinem denuo tractatur per digeſtiva, ſalina & amara, pro muci reſolutione, & toni roboratione, usque dum perio-

periodus certa tranſierit, morbique ſubactio perpetrata fuerit.

OBSERVATIO XIX.
Dn. D. JOAN. SAMUEL CARL.
Variolæ adultorum cum peculiaribus ſymptomatibus.

VIr juvenis 24. annorum, ſanguinei temperamenti, floridi, ſucculenti, athletici habitus, corripitur pathematibus febrilibus, æſtu, dolore capitis, dorſi, aliisque ſymptomatibus, adventum variolarum denunciantibus. Die tertio prorumpit ſanguis e naribus, & diarrhœa cholerico-pituitoſa ſuccedit. Quarto variolæ ordinatæ ac largæ erumpunt. Dantur primis ebullitionis diebus pulveres abſorbentes & temperantes, Suppurationis diebus Eſſ. alexiph. parca doſi. Ebullitionis, eruptionis, ſuppurationis & deſiccationis actus ita placide, uti in pluribus aliis, ſuccedit. Alvi ſiccitas negligitur uſque in & poſt tempus deſiccationis, ubi Pilulæ polychr. ſufficiebant: raro enim in aliis ſubjectis primis diebus laxatio & Venæſectio celebrabitur. Multo minus externa quædam in ſubſidium vocabantur, præter regimen ſumme placidum, & Camphoræ uſum.

Alius, ejusdem ætatis, ex contagio fratris corripitur pariter variolis copioſis, ſed pedetentim ſuccedentibus, ut die quarto ubertim prorumpentes, die ſexto jam in ſuppurationem abierint, & die 7. 8. 9. ſemper novæ prodierint. Die 11. & 12. ſymptomata febrilia ſubito augeſcebant, ægrumque, variolis inæqualiter ita ſuccedentibus, maturantibus & deſiccantibus, deficit energia vitalis.

Alius 28. annorum, ſanguineus pariter, ſucculentus, ſum-

ſummo vere incidit in variolas confluentes, ubertim ac catervatim prorumpentes, ut quinto die omnes viderentur palam adeſſe. Anxietas præcordialis, ex ſummo motu corporis ac refrigeratione increbeſcens, indicabat ſimul pectoris ac pulmonum infarctum. Abſorbentia, colliquantia, alexipharmaca adhibentur. Aequaliter omnia procedunt, niſi quod ubertas, minusque ſufficiens ſuppuratio octavo & nono die malam indolem variolarum indicarent. Die 11. ac 12. æſtus ſubito increbeſcebat, cum anxietate, pulſu trepidante, variolis palleſcentibus, aqueis, paucis in ſuppurationem tendentibus exſiccatoriam, unde die 12. mors ſubſequebatur. Secto cadavere pulmones infarctu ſanguinis gangrænoſo turgebant, variolis per totum corpus nondum maturatis. Erat itaque perineumonia a variolis confluentibus.

Fœmina 24. annor. ſumme plethorica, ſanguinea, ſucculenta, corripitur inſultibus ac turbis febrilibus, variolas minitantibus. Datur laxans rhabarbarinum & vena ſecatur in brachio. Prodeunt variolæ ſatis copioſæ. Exhibentur pulveres abſorbentes, temperantes, interpoſitis alexipharmacis in parca doſi. Die 11. omnibus bene conſtitutis adſtantes & agnatæ conſilia conferunt, de forma aulica conſervanda. Suadetur Decoctum ex Myrrha, Lithargyr. cum aceto & vino. Admittit ægre Medicus ejus adplicationem in fronte. Suppuratio hinc non legitime ſuccedit, ſed variolæ ſubtus magis ſerpunt, ſie geſchworen unter ſich. Eveniunt in variis partibus, fronte maxime, profundiores abſceſſus, oſſa nudantes. Adhibentur extus balſamica, ex Eſſ. Succin. Myrrh. balſ. Peruv. Interne Eſſ. alexiph. largius exhibetur. Omnia tandem cum moleſtia ac labore multo in ordinem redacta fuere.

Puer pariter variolis confluentibus laborans, calidum potum reſpuit, nec quidquam, quam cereviſiam admittit.

Adſtantes ex indulgentia hanc porrigunt, ſed variolæ per totum ambitum aquoſæ manent. Non ſuppurantur, ſed diarrhœa accedit. Status pro deplorato habitus tractatur interne alexipharmacis, externe panno, cum cera & Camphora obducto, involvitur quaſi totum corpus. Redit hinc tandem præter opinionem ad priſtinam ſanitatem.

Alii oculorum panno, alii tuſſi lenta, alia diarrhœa poſt variolas adfliguntur, plures Eſſ. alexiph. Pimpin. alb. & abſtergentibus nitroſis intermixtis tractati, iterum convaluerunt.

Chymiatrorum nonnulli variolas emetico antimoniali præoccupare, invertere & exturbare aliquando nitebantur, uti alios morbos chronicos, ſed magna ægrotantium pars periit, manifeſto judicio, quod excitatio emeſeos lenis cum laxatione mannata cautione indigeat.

Alius Spiritu Vitrioli dulci, vel ſaltem cum aqua diluto, miasma varioloſum corrigere ſtuduit ac promiſit, ſed pariter infelici ſucceſſu. In tempore ebullitionis Tinct. Aquileg. Waldſchm. uſum habet pro mitigando motu orgaſtico & ſecretione adjuvanda; ſed in progreſſu actum excretorium ſufflaminat.

In diſcretis, immo & confluentibus variolis conſtans methodus ac temperata ſalutari exitu confirmata fuit, quæ in eo conſiſtit, ut 1.) in contagio lene laxans ex Rhabarb. Mercur. dulc. fol. Senn. &c. exhibeatur; 2.) in plethoricis Venæſectio inſtituatur; 3.) tempore ebullitionis pulveres temperant. & abſorbent. vel bezoard. itemque potiones diapnoicæ ordinentur; 4.) tempore eruptionis pauca vel nulla medicamenta adhibeantur, & ſaltem regimen temperatum conſervetur, ne lenis ſucceſſus nimium præcipitetur; 5.) in ſubſidentibus, aut retrocedentibus Eſſ. alexipharm. Stahl. parcioribus, ſed paulo frequentius repetitis doſibus in ſubſidium vocatur, quæ etiam 6.) tempore ſuppura-

purationis ac deſiccationis conducit. 7.) Regimen ſemper ſit ſumme temperatum; 8.) Infuſum Thee, itemque Decoctum Hord. aut Lent. pro lubitu concedatur, & tandem 9.) externe nil, præter Camphoram, adplicetur. Sic variolæ adultorum, uti juniorum, placide & ſalutariter decurrebant, ſub diæta inſimul temperata ac moderata; larga enim ciborum ingurgitatio, in mitiori etiam ſtatu, facile copioſiorem purulentam materiam pro maturatione ſuggerebant, ut non ſolum magis elevatæ fuerint variolæ, ſed & profundius penetraverint & notabiliores foveas poſt ſe reliquerint.

Inoculatio variolarum, ab Anglis primo ſuſceptam, imitari permittebant quidam Germanorum Magnates, ſed conamen iſtud infelici exitu ſuſpectum mature reddebatur, eaque propter ſtatim iterum omittebatur.

Morbilli eundem in omnibus ordinem ſervabant, etiam quoad miniſterium medicum. Omnia, etiam ſontica alias ſymptomata, erant mitiora; ſub initio æſtus nimius & ſub fine frigidum regimen peſſime ceſſerunt.

Epicriſis.

Non immerito multi neotericorum theoreticam ac therapevticam Variolarum conſiderationem in SYDENHAMIO quærendam commendant, utpote qui non ſolum admodum exquiſite indolem, ordinem & progreſſum hujus morbi deſcripſit, ſed etiam autocratiæ miniſterium aptum, maxime ſola continentia & quiete obſervandum, ſubjunxit. Proinde potiſſimum obſervationem quatuor temporum in periodo critica duorum ſeptenariorum, ſcilicet *temporis ebullitionis*, a primo uſque in quartum diem; *temporis eruptionis*, a quarto ad ſeptimum; *temporis maturationis*, a ſeptimo ad undecimum; tandemque *temporis deſiccationis*, ab undecimo ad decimum quartum, ſedulo reſpiciendam

commendant. Ita enim hæc febris exanthematica non ſolum accurate periodum criticam duorum ſeptenariorum oſtendit, ſed etiam miniſterio medico hodegum ſuppeditat, quid intra quemlibet terminum agatur, & iterum agendum indicetur.

Profecto invertere tunc naturæ ordinem, immo ſolum negligere, ſummæ temeritatis ac inſcitiæ ſignum eſſet, ſive ductum diagnoſticum, ſive prognoſticum, ſive therapevticum adprehendere velimus. Id ipſum ii in primis ſæpius cum damno experti ſunt, qui inconſiderate tertio vel quarto die laxans demum exhibere auſi fuerunt; vel quando tertio, vel etiam ſeptimo die expulſione præmaturius, aut ſerius promovere voluerunt. Semper enim, quo & quando natura vergit, eo & tum eſt ducenda.

Quotquot vero, durantibus iis quinque vel ſex ſeculis, poſtquam hoc ſpeciale contagium ab Africanis ad Europæos eſt translatum, methodi tum ſpontaneæ, tum artificialis expulſionis innotuere, illæ omnes ſalutariter eo vergebant, ut tempeſtive ac placide ad ſuperficiem cutis, partesque præcipue exſangues illud deferretur. Inde natura ipſa ordinarie interna colatoria & excretoria organa adſtrictione activa obſtruere ſolet, ne fermentum varioloſum ad interiora regurgitet, id quod alvi adſtrictio, urinæ ſuppreſſio, &c. ſatis evidenter demonſtrant.

Quodſi itaque medicinæ internæ directio tendat verſus ſuperficiem, tum vel maxime omnes methodi & qualiacunque regimina, huic viæ ac motui contraria ab arte miniſtrante abeſſe debent. Ita GUNDELSHEIMERI methodus, alternis diebus lene emetico-catharticum, ex ſyr. emet. cum Manna adhibendi, paucos non niſi dies duravit, paucioribusque eam imitari placuit. Tanto magis ex inoculationis hiſtoria deprehenſum eſt, plures æque periiſſe contagio violento, nec ab infectione ordinaria defendiſſe hoc

arca-

arcanum. Admirationem vero ſummam excitavit illa experientia, quod plures ſola autocratia naturæ facilius emergant, quam arte; plures ex plebe, quam ex magnatum ac divitum familiis; plures juniorum, quam adultiorum. Aetiologia horum phænomenorum plana quidem eſt, ſed artificiis abſtruſior cenſetur.

Cum agreſtis vitæ homines liberos ſuos variolis obſeſſos, libere per hypocauſta diſcurrere patiantur, nec æſtuoſis lectulis includant, didicerunt inde ditiores ſuos ægros in temperatiore regimine conſervare, ſicque mitiorem ac ſecuriorem morbi decurſum promovere. Præterea cum plurimi plebeiorum nulla fere medicamenta adſumant, inde didicere magnates & magnatum archiatri, paucis ac leniſſimis uti pharmacis, ut æqualis ſucceſſus excretionis nullo ſtimulo acceleretur, aut perturbetur. Ita ubique felices ſunt pauperes, qui divitibus eleemoſynas conſiliorum & auxiliorum, opum ac vitæ elargiuntur.

In adultis Venæſectionem præſervatoriam admodum utilem & neceſſariam, in primo autem ebullitionis inſultu inſtitutam ad minimum non plane noxiam eſſe, monſtrat quotidiana experientia, immo ipſius naturæ motus hæmorrhagicus. Ita enim imminuta plethora reliquam tanto ſecurius moliri valet excretionem. Sic & laxatio matura, non autem ſero nimis excitata, cruditates primarum viarum tollit, ac ita præcavet, ne tales ſub diuturna adſtrictione alvi colligantur ac coacerventur, ſicque dein diarrhœa in variolis ſatis periculoſa oboriatur. Sufficit vero laxatio rhabarbarina: Purgatio vehementior abſit.

Quantum fieri poteſt, tempus ebullitionis ac eruptionis primæ, æqualis & ordinatæ, ſi ita procedit, ſola continentia, ſub quieto & temperatiſſimo regimine tranſigatur. Sufficit leniſſimum abſorbens, diaphoreticum fixum ex Conch. ppt. Antimon. diaphor. pauco Nitro & Aquæ

diapnoicæ. Reliqua ſæpe pro gratia magis in medicina aulica adhibentur, quam pro neceſſitate medica. Actus æqualis facile leviſſimo ſtimulo confunditur.

Quodſi vero variolæ ſeſſiles manent, vel depreſſæ fiunt, indeque ægri turbantur, tunc Eſſ. alexipharm. & Scord. ſufficit in refracta ac iterata doſi adhibita. Tempore ſuppurationis ac deſiccationis tutius diaphoreticorum quadantenus uſum ad- & ſubjungo, ut natura delaſſata erigatur ac ita deſpumatio promoveatur, maxime vero ne quidpiam in pectore ac viſceribus reſiduum maneat. Omnium externorum uſus ſumma cum circumſpectione admitti debet, ne motus a centro verſus peripheriam vergens facile turbetur. Præſtat omittere, aut trepida non niſi manu adhibere fovearum præſervatoriam curationem. Camphora pro colli & oculorum defenſione ſufficit, ſive de collo ſuſpendatur, ſive lintea, ſpiritu ejus leviter imbuta, admoveantur. Reliqua artificia contra foveas cuncta damnanda ac rejicienda ſunt. Primis enim temporibus internam ſeparationem & huic ſuccedentem eruptionem turbant; ultimis vero anſam præbent, ut intimius penetret parteſque adrodat materia purulenta, & ſic profundiores foveas poſt ſe relinquat.

In legitimo progreſſu, durante ſuppuratione, ingluviei minime indulgendum eſt, cum per ſe liqueat, quod variolæ ita quoad magnitudinem augeantur. Pauculum vini tum temporis non nocet, & quidem minus, quam cereviſia, quæ facile laxitatem alvi præmaturam inducit, id quod de uſu & abuſu juſculorum pinguium quoque eſt notandum, contra matrum ac adſtantium nimiam ſollicitudinem.

Variolæ confluentes, nimiſque copioſe prodeuntes, immo, uti adpellantur, ſuccedaneæ, nec non complicatæ cum aliis morbis, v. g. Peripneumonia, &c. ſunt certe admodum

modum periculoſi ominis, adeoque majori cum prudentia tractanda, ne in motu æquali & conſtante nimium præcipitentur. Variolarum reliquiæ in pectore, oculis, &c. pariter admodum difficulter removeri poſſunt. Si Eſſent. alexipharm. & Caſcarill. uſu continuato lenis ac adſidua miasmatis noxii remotio obtineri non poteſt, tum profecto impetus alii remediorum chymicorum nodos non ſolvent. Hinc, quo magis juſto in ordine ſuccedit totum negotium, eo attentiorem debet ſe monſtrare ipſe naturæ miniſter. Securitas enim ægri & medentium ſæpe maximam infert noxam. Diætæ, aeris, quietis & caloris vitia hic quam maxime ſunt vitanda.

Accedente diarrhœa pulveres abſorbentes nitroſi, interpoſito uſu alexipharmacorum, omnibus aliis adſtringentibus præferendi ſunt. Nec etiam unquam anodyna, theriacalia & ſtomachica ſecurum aliquem præſtabunt uſum.

Contagium avertere velle per laxantia, eſt impedimenta futuri actus excretorii removere: Invitari vero ac quaſi coëmendo advocare illud velle, ſi mitioris fuerit indolis, eſt conatus plane temerarius. Hinc magnates ex contagii metu in adultiore ætate periculoſius plerumque decumbunt; e contrario autem pauperum infantes maturius infeſtantur & facilius ſuccumbunt.

Convulſiones tempore eruptionis nil periculi communiter adferunt; promovet enim eam motus hic impetuoſior, præſertim ſi intimius in maſſa ſanguinea hæret miasma. Optima tunc remedia ſunt antiſpasmodica, Lumbrici terreſtres & præcipitantia. Quando vero in declinatione accedunt convulſiones, tunc parum auxilii admittunt, & lethali utplurimum eventu terminantur.

Apoſtaſes febriles verſus artus, quæ non raro tumores ipſamque ſpinam ventoſam inferunt, communiter eveniunt

niunt ex inſufficiente ac regurgitante motu varioloſo. Interne tunc alexipharmaca, externe vero ſaponacea, & inprimis ſapones chymici conducunt. Quando vero corruptio carioſa emergit, tunc parum conſilii ſupereſt, quia fermentum ſeri acre retentum reliquam lymphæ maſſam in coagulum ac congrumeſcentiam deducit, unde oſſium ſubſtantia ſucceſſive abſumitur, cum hectica lethali inſequente.

Lacticiniorum uſus multis, immo plurimis pernicioſus fuit deprehenſus: In febribus enim lac nec potum, nec cibum ſecurum præbet. Imprudentia hominum frigidum potum, ſi cereviſiæ uſum formidant, in lacte quærit ac admittit. Vitium id eſt pauperum, non facile autem divitum.

Morbilli, uti in omnibus ſymptomatibus ac circumſtantiis mitiorem progreſſum ſervant, ita ſi negligantur quoad regimen aut medicationem, damna æque pericuioſa poſt ſe trahunt. Ex refrigeratione particulari pedum, tempore eruptionis admiſſa, intenſiſſimus oritur dolor, diapnoe revocata facile remittens.

(Hafnia Erfordiam miſſa d. 20. Sept. 1739.)

OBSERVATIO XX.

Dn. D. JOAN. DAN. SCHLICHTING.

Alcohol vini enormem narium hæmorrhagiam extemplo compeſcens.

PUellæ novem annorum, teneræ admodum, nuperrime ſubito intra duas horas floridus ſanguis, ad libras quinque circiter, e naribus profluebat, junctis pulſu celeri,

ri, calore, ſiti, aliisque ſymptomatibus, cui interea & in- & externa varia, præſertim Hippopotami dens, fruſtra fuerunt adhibita. Quare illico accerſitus ego, alcohol vini parce, ac ſenſim ſenſimque naribus attrahendum, juſſi. Poſthac præſcribebam Spiritum Vitrioli, juncto Laudano liquido, cum frigido potu, præſertim aqua pluviali, refracta in doſi adſumendum. Vix vero elapſis ita viginti quatuor horis, ſanguis ad integram uſque libram ſubito iterum prorumpebat, prævia levi ſternutatione, uſu tamen ſpiritus vini, naribus attracti, ſtatim iterum cohibita hæc impetuoſa excretio ſubſtitit, penitusque convaluit poſthac pinguefacta puella.

Hoc igitur alcohol, ſpecifici inſtar, a me & ab alio Medico hic feliciter ſemper adhibitum fuiſſe, reticere non potui, tamquam ſtypticum pharmacum, non minus in hac, quam in paſſivis vulnerum hæmorrhagiis, efficax.

Periculum etiam feciſſe Chirurgum cum Therebinthinæ ſpiritu, mihi conſtat, quem tepidum in utrumque narium foramen lente ſiphone injecit, quo pacto ſanguinis profluvium momento fuit ſufflaminatum, neque, quamvis æger illico ſæpius ſternutaret, poſtmodum rediit.

OBSERVATIO XXI.

Dn. D. JOAN. SAMUEL. SCHLICHTING.

Ilei inteſtini præternaturalis proceſſus, novi inſtar cœci, in bubonocele obortus.

CUm hujus anni menſe Julio, cadaver juvenis viginti annorum, aqua ſubmerſi, anatomicæ ſubjicerem ſectioni, obvius factus eſt peculiaris ileo inteſtino adnatus proceſſus, quinque ſpithamarum longitudine a cœco communi remotus, qui ſacci inſtar inde propendens, am-

Volum. VI Actor. Acad. N.C
Tabula II.

Fig 1.

ad obſervat. XXI
p.105

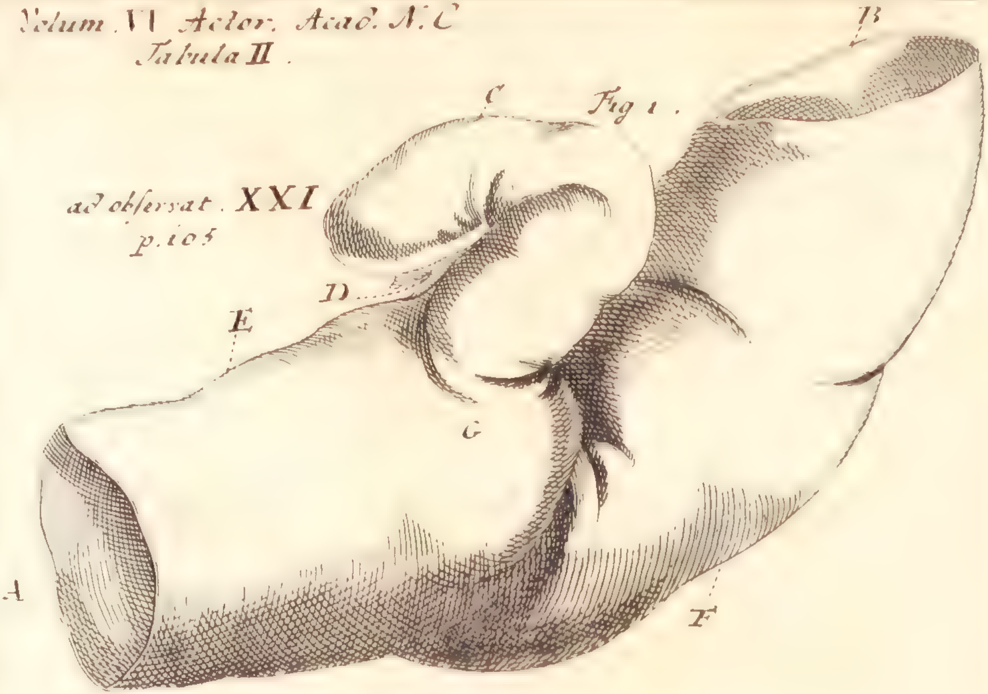
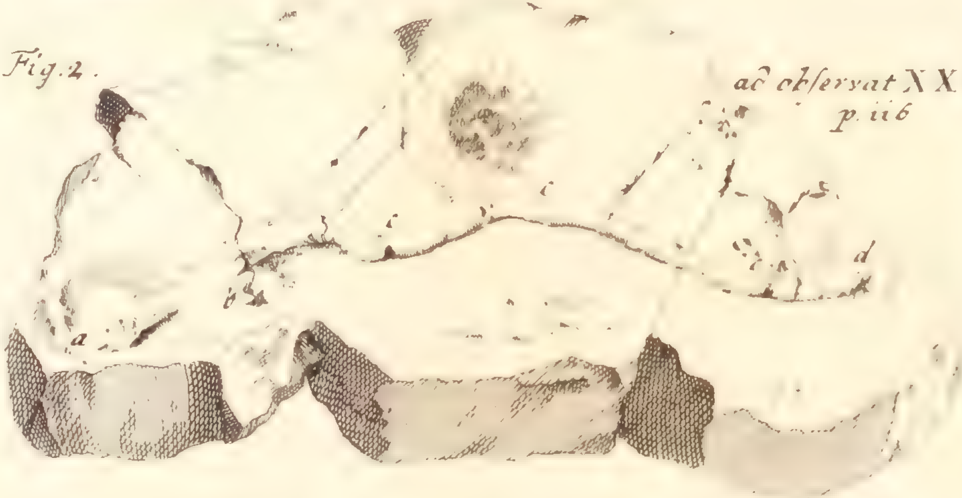

Fig. 2.

ad obſervat XXX
p.116

plitudine ileum ipſum, longitudine vero duos æquabat pollices, parumper incurvus, intus cavus, ſed flatu ſaltem diſtentus. Spectatores mirabantur, quid eſſet novi. Ego judicabam, bubonocelem præceſſiſſe in juventute, ubi prolapſum inteſtinum e latere expanſum fuerat, dilatatum, & peritonæi exemplo in ſaccum transmutatum.

In hernia igitur incarcerata, ubi ejusmodi ſaccum ſolum, non vero reliquum inteſtinum, clauſum deprehendimus, liber ciborum, potulentorum, pharmacorum & clyſmatum per inteſtina tranſitus animadvertitur, & bis a me obſervatus fuit. An vero, præter PALFYNIUM, quispiam ejus mentionem fecerit, plane ignoro.

En ergo effigiem & ſitum Tab. II. Fig. I.

A. Inteſtinum præciſum ſuperius.
B. Idem inferius.
C. Proceſſum curvatum, flatu diſtentum.
D. Ligamentum, quo ejus arcus inteſtino junctus eſt, parum hic inciſum.
E. Inteſtini curvaturam, ubi meſaræum adnectitur.
F. Curvaturam oppoſitam.
G. Inteſtini latus dilatatum, expanſum & tandem in ſaccum mutatum.

OBSERVATIO XXII.

Dn. D. JOAN. DAN. SCHLICHTING.

Vulnus ventriculi, inteſtinorum & abdominis, quomodo rite conſuendum?

VAriis dum inter ſe diſſident ſententiis & Medici & Chirurgi, in conſuendo ejusmodi vulnere, ac de vita & morte ferendo judicio, (ſæpius jam alias inſtituto experimento,) menſe Julio nuper præterlapſo litem iſtam rurſus

ſus dirimere ſuſcepi. Cani nempe Moloſſo, ſub umbilico integumentis per lineam albam tranſuerſim diſſectis, ileum inteſtinum tranſuerſim quoque præſcidi, ut partes diſciſſæ meſenterium verſus parum modo inter ſe adhuc cohærerent. Quatuor dein ſuturis nodoſis a ſe invicem proportionate diſtantibus ſauciatum inteſtinum conjunxi, omenti partem ligatam reſecans, externum ventris vulnus amplum gaſtroraphia, ſex ſuturis nodoſis (ubique per peritonæum, muſculos, pinguedinem ac cutim acu ſimul trajecta,) conſtante, adduxi, atque tum alterum conſuti ilei, alterumque ligati omenti filium una cum partibus hiſce, ad externum vulnus jam conſutum attraxi, ibidemque firmavi.

Ingruente nocte canis lac dulce, cum aqua remixtum, lambere renuebat fere, aſt die ſequente illud adpetebat acriter, ſed non niſi ſex ejus unicas per totum diem exhibui. Tertio die oſſa rodebat, quartoque jam craſſo cibo inhiabat, quem tamen prohibebam. Quinto lambebat omnia exhibita avide. Hucusque dies noctesque febricitantis inſtar horuit, aſt non niſi unica vice vomuit, nimio ex improviſo porrecto cibo. Sexto die fuit alacris, in circumferentia vero vulneris durus adparuit tumor. Quotidie ſemel Tincturam Myrrhæ vulneri inſtillavi, nullo, niſi primo die, vinculi adparatu inſtituto ; nam ligaturæ conſuetæ loco, cani vulnus lambendum reliqui. A ſeptimo ad undecimum usque diem bene valebat ; duodecimo omnes ſuturas, quæ præſto erant, diſſolvi ; ſiquidem vulnus tunc ferme erat coalitum, atque porro reliquam curam cani ipſi commiſi, jam ſanitati reddito. Præſentibus 14. Chirurgis diſcipulis experimentum illud inſtitutum fuit.

Menſe Auguſto ſequente, die vigeſimo nono, in cane prægrandi, ex Dania adducto, idem experimentum eadem encheireſi, felici æque cum ſucceſſu, ſuſcepi, jejuno inteſtino

ſtino haud ita graviter, attamen tranſverſim quoque vulnerato, ac una ſaltim ſutura nodoſa iterum conjuncto.

Jam dicto huic ultimo cani, die decimo Auguſti, in ventriculi anteriori latere, prope fundum, vulnus, duorum pollicum longitudine, inflximus, per quod chymus ſtatim profluebat, hocque dein quatuor ſuturis nodoſis ſicuti antea inteſtinum, conjunximus, attracto poſtmodum, ad externum vulnus, gaſtroraphia ſimili jam unitum, ventriculo, ibidemque adligato, præciſa prius parte omenti ſubligata, quæ digiti longitudinem æquabat.

Sauciato cani ſimiliter, ut priori, per vices porrectum eſt lac dulce, aqua dilutum, ad unciam unam vel plures; habuit ſe ut prædictus ille; horruit vehementer primis diebus; nil vomitu reddidit, niſi nimium exhibitum alimentum; tertio die jam oſſa adrodere cœpit; gradiebatur poſt primum diatriton, ut prior; poſt diem duodecimum, gaſtroraphia ſoluta, martyr reconvaleſcens nobis adparuit, vulnere poſthac lambendo ſolum intra perbreve tempus coalito, ita, ut die vigeſimo nono menſis ejusdem, canis idem ad novum aliud experimentum ſuſtinendum jam ſatis aptus & capax viſus fuerit. Eundem, confido ac ſcio, fore proſperum hominibus eventum, quum illos ita ſauciatos eadem encheireſi, meo juſſu, adjutos, facile, cito ac feliciter ad priſtinam ſanitatem eſſe redactos, & vidi & novi.

OBSERVATIO XXIII.

Dn. D. JOAN. DANIEL. SCHLICHTING.

Vulnera, in utramque pectoris cavitatem penetrantia, haud lethalia.

Quod communi Medicorum conſenſu adſtruitur, vulnera nempe utramque thoracis cavitatem perforantia, eſſe lethalia, hoc iisdem menſibus, Julio nempe &

pe & Auguſto ipſemet experiri volui, nactus duos canes prægrandes (experimenta in præced. obſerv. deſcripta paſſos,)quorum latus utrumque cultro pertudi, inter ſecundam & tertiam, ac inter tertiam atque quartam coſtam, in loco paracentheſeos conſueto. Aër tum libere in - & egrediebatur per vulnus, digito ſtilove illud ubi diducebatur, denegato ſubito ori naribusque aëris in - & egreſſu. Quamprimum vero digitus ſtiluſve extrahebatur, ſtatim & muſculi & cutis ſuper vulnus (licet ſat amplum & longum,) collapſum, ſub in - & expiratione inturgeſcere & conſtringi obſervabantur, illudque una cum ſanguine concreto illico obturabant, ut ne hilum quidem aëris in pectoris cavum amplius intraret, reſtituta tum ſubito naribus atque ori reſpiratione, idque fiebat, quoties digitis, vel ſtilo, vulneris labia diduximus in latere utroque ſimul, aut ab opere ceſſavimus. Martyr uterque per ſemihoram circiter id ſuſtulit adhuc ſuperſtes, eique vulnera, alcohole vini elota, ac nodoſis ſuturis iterum unita, lambenda reliqui, bis terue Myrrhæ Tinctura iis modo inſtillata, nullo ſequente vel aſthmate, vel tuſſi, vel ullo alio pectoris malo.

OBSERVATIO XXIV.

Dn. D. JOAN. DANIEL. SCHLICHTING.

Tendo ex parte diſciſſus, nullius mali ſymptomatis cauſa.

Poſteaquam diu nimis vulgi errore immerſus fueram, tendinem, aut nervum, quoad dimidiam ſui partem diſciſſum, diſruptumve, ingentium ſymptomatum, phlegmones præſertim, abſceſſus, gangrænæ, &c. cauſam & originem eſſe. Ecce! caſu obvenit anno elapſo quidam, cui tendines carpi, una cum arteria radiæa, pulſum ubi explora-

ploramus, quoad magnam partem, erant hoſtili cultro reſciſſi, ut inſigniter hiarent. Chirurgus linteo carpto Therebinthinæ ſpiritu madido vulnus opplet, arctaſque circumdat faſcias, neque niſi poſt quintum diem easdem ſoluit, quando carne recenti vulnus jam erat omnino repletum, inducta demum intra tres hebdomadas arida cicatrice, nullo interea animadverſo ejusmodi pravo ſymptomate. Plures etiam conſimiles ejusmodi hiſtorias ab hujus urbis Chirurgis communicatas, referre poſſem, niſi tempus deficeret.

Ut autem exactius adhuc veritatem iſtam experirer, canes iterum in ſubſidium ſumſi, quorum tendines plus minuſue inciſione læſi, ut interdum vix amplius cohærerent, vulnere Therebinthina pura, aut vini ſpiritu, aut nullo pharmaco diligato, obſervato interim nullo ſymptomate, quod ullo modo confectarium ejusmodi mali ominis præbere valeret.

OBSREVATIO XXV.

Dn. D. JOAN. DANIEL. SCHLICHTING.

Singularis rupti tendinis notitia.

Tendines rumpi ac dilacerari, eosque ſutura & vinculo jungi, non ſolum pluribus notum eſt, ſed & ipſe ego vidi ac præſertim penes homines pariter atque beſtias. Aſt tendinem illum craſſum & robuſtum muſculorum, qui tibiam extendunt, levi corporis lapſu in ſolium, ſupra rotulam diſrumpi penitus, haud ita cunctis innotuit. Seni Medico, Dn. G. eadem cauſa, quinque ante annos circiter, id contigiſſe, cute tamen integra, memini. multique norunt, absque ſubſequente magno dolore, vel inflammatione. Nulla vero ab imperito

to Chirurgo facta διαπλάσει, etiamnum tibiam extendendi impotentia relicta eſt.

OBSERVATIO XXVI.

Dn. D. JOAN. DANIEL. SCHLICHTING.

Epiglottidis rara elevatio, ligamento ejus abbreviato.

Biennium elapſum nunc eſt, cum me conſultum conveniret ruſticus Friſius, diu pridem catarrhis obnoxius, qui angina laborantis inſtar loquebatur, atque per ſex circiter annos ſe ita adflictum fuiſſe conquerebatur. Indagaturus mali cauſam præſente Chirurgo, conſpexi, poſt apertionem oris, epiglottidem, ratione apicis multum elevatam & ad linguæ radicem ſurſum & antrorſum nimis attractam, ubi inſuper etiam ligamentum ejus, linguæ junctum, atque ab EUSTACHIO nitide depictum, & viſui & tactui contractum ac multum abbreviatum adparuit. Hanc ob cauſam epiglottis, quæ pontis inſtar glottidem alias tegit, officio ſuo fungi nequibat, atque alimentum deglutiendum quodvis, niſi conſulto multum caveret miſer, ita in laryngem facile delabebatur, junctis tuſſi, anxietate, aliisque moleſtis ſymptomatibus. Ligamentum quidem illud abbreviatum forfice diſcindendum ſuaſi, ſed factum an id ſit, nec ne, ignoro, ruſticus ſiquidem haud reverſus eſt.

OBSER-

OBSERVATIO XXVII.

Dn. D. JOAN. DANIEL. SCHLICHTING.

Menſtrua protheiformia.

Puellæ 7. annorum ſanguinis fluxus per genitalia prorupit, qui quovis menſe, uſque ad annum ætatis decimum quintum, modo alias naturæ conſueto, recurrit, ſanitate illæſa ſubſiſtente. Aſt tum ſubito ſuppreſſa hæc excretio, virgine terore perculſa, aliarum protheiformium hæmorrhagiarum atque Epilepſiæ demum cauſa extitit. Siquidem a terrore mox ſanguis profluxit, nunc ex tibiis genubusque, nunc ex umbilico, ex mammarum papilla alterutra vel utraque, nunc ex mento, ex genis, ex naſi pinna, ex oculorum canthis, ipſaque fronte; immo denique, quod omnes mirabantur, qui id conſpiciebant, ex apicibus quinque digitorum ſiniſtræ manus guttatim ſtillavit ſanguis per intervalla, copia ſatis notabili. Neque, deterſo eodem, in locis enumeratis, præter anguſta admodum foramina, quæ demum fluxu deficiente ſponte diſparebant, vel quidquam conſpici potuit. Contingebat autem hoc ſemper tam conſueto tempore menſtruo, quam reliquo intermedio, ceſſante interim penitus excretione cruenta per genitalia. Ceſſante vero dein anno ætatis 16., hæc quoque fere habituali protheiformi hæmorrhagia, & quidem ex novo terrore, ejus in locum ſucceſſit gravis Epilepſia, & quolibet menſe circa terminum eruptionis conſuetæ priſtini fluxus exacerbata fuit, virginemque ſic per integrum annum miſere excruciavit, promanante aliquando iterum guttatim ac parce in declinatione paroxyſmi, (qui plerumque per viginti horas magna cum vehementia durabat,) florido ſanguine hinc illinc ex partibus jam nominatis, inprimis vero e quinque digitorum

rum apicibus manus ſiniſtræ, quæ tamen excretio interdum etiam ſponte imminuebatur, aut prorſus emanebat.

Multa interea temporis fuerant fruſtra adhibita pharmaca, atque cum primis phlebotomia, undecies intra anni ſpatium, in undecim Epilepſiæ acceſſionibus, tam in brachio, quam in pede, inſtituta, abſque tamen ullo ſubſecuto levamine. Sub his ergo circumſtantiis accerſitus ego, atque rei portentum, cæterorum Medicorum inſtar, miratus, miſeram efficaci methodo ſublevare adgreſſus ſum, proſcriptis omnibus calefacientibus & phlebotomia. E contrario autem 1.) ut quotidie matutinis ac veſpertinis horis pediluvio ex aqua calida & ſale communi uteretur, ſuaſi; 2.) pulverem temperantem, ex Tart. vitriol. Tachen. Nitri cryſtallis. ſuccin. ppt. & Cinnab. natiu. ana drachm. 2. conſtantem, & quater de die ad Scrup. 1. adhibendum præſcripſi. 3.) Pilulas ſequentes ordinavi: Rec. Aſæ fœtid. Gumm. Ammoniac. Extr. Abſynth. drachm. 1. Pilul. Ruff. drachm. 3. Caſtor. Scrup. 2. Salis volat. Succini drachm. dimid. Terebinth. Venet. q. ſ. ut F. Pilulæ No. LXXX. de quibus mane ac veſperi 3. aut 4. adſumſit, unde alvus, ſemper antea adſtricta, quam leniſſime quotidie ſoluta fuit.

Sic miſera demum horum uſu intra menſis ſpatium plenarie convaluit, redeunte tum menſtruo fluxu, ac evaneſcente Epilepſia motuque omni hyſterico, neque unquam poſtea revertente fluxu illo protheiformi, niſi anno vertente, ubi eidem rurſus perterrefactæ ſemel e mammis, ut antea, ſanguis ſtillabat, menſtruo fluxu imminuto, id quod tamen methodo jam deſcripta intra breve iterum ſublatum fuit, ut ita virgo iſta nunc per quinque annos ab omni incommodo liberata, vitam adhuc degat ſanam vegetamque.

 OBSER-

OBSERVATIO XXVIII.
Dn. D. JOAN. DANIEL. SCHLICHTING.
Ruptura veſicæ a δυςουρία, prodeunte demum per genitalia contrito veſicæ calculo.

Mulieri 40. annorum, per 5. dies, quum δυςουρία laboraſſet, poſt partum illa invita urina perpetim ac guttatim prodibat, eroſis multum partibus obſcœnis. Elapſo bimeſtri ſpatio ad illam, febre continua, ex genere fere intermittentium, dolore, macie, debilitate ſumma, apepſia, ſiti, &c. pene confectam, vocatus, corticem Peruvianum confeſtim in uſum vocabam. Tertio die poſt excrevit ægra difficulter admodum per vaginam multas calculi lamellas, juncto craſſo ejusdem pulvere, in copia ſatis magna, per dies tres, ita ut maritus eas ſæpe e vagina digito extrahere coactus fuerit. Hanc ob cauſam judicare aliter haud potui, quam quod in δυςουρία veſica urinaria calculo turgida & quadantenus diſtenſa, una cum uteri vagina, eidem arcte adnata, fuerit attrita, compreſſa lacerata, ac denique rupta, poſthac inflammata, ulcerata, in loco vaginæ proximo, atque calculus ipſe, vi partus dolorum fractus & contritus, ac poſtmodum per veſicæ & vaginæ uteri partem ulceratam, magisque tum demum apertam, roborantis medicamenti uſu, Corticis nempe Peruviani, ſucceſſive expulſus. Contigit illud ipſo hoc anno MDCCXXXIX. atque ejusmodi caſus ſæpius accidere, vix tamen ſemper debite attendi, exiſtimo, prout etiam doctiſſ. Dn. ROONHUYSE in jam pridem in ſcriptis ſuis notavit. De reliquo fœmina iſta adhuc ſuperſtes, ſatisque vegeta ac ſana eſt, niſi quod urinæ incontinentia adhuc laboret, forſitan ob ulcus nondum plenarie conſolidatum.

OBSER-

OBSERVATIO XXIX.

Dn. D. JOAN. DAN. SCHLICHTING.

DE

Injectionum, ex Eſſentia Myrrhæ paratarum, inſigni utilitate in Empyemate & Hepatis abſceſſibus.

CUm nunquam juraverim in verba Magiſtri, tanto facilius idcirco a me impetrare potui, ut, viſo ſæpius infelici vulgarium injectionum ſucceſſu, Myrrhæ Eſſentiam cum alcohole vini paratam, loco illarum, in pectus empyicum poſt paracenteſin injiciendam curaverim, id quod penes quinque jam homines feliciſſime ſucceſſit, neque eorum ullus inde ſenſit vel tuſſim, dyſpnœam, dolorem, anxietatem, vel aliud quodcunque incommodum, aut mali ominis ſymptoma, quod vulgo falſo fingitur; ſed potius, percepit quilibet levem titillationem, qualem ab hauſto vini ſpiritu, in ore, faucibus & ventriculo perſentiſcimus, puris quantitate quotidie ſimul imminuta, illoque in craſſum coctumque mutato atque ulcere demum ipſo brevi poſt ſiccato. Spiritum etiam vini ſimplicem & rectificatum ſubinde ſolum injecimus, eodem cum effectu, evitatis ubique turundis. Sic etiam nautæ cuidam ex caſu ab alto hepar contuſum in ſuppurationem abiit cum vulnere externo, ex quo prima vice ad duas fere libras pus album prodiit. Suadebam tunc illico, ut notabilis portio Eſſentiæ Myrrhæ ad uncias circiter octo injicerentur. Apoſtema dein circumcirca linteis convolutis & faſciis compreſſum, arcte deligabatur, quolibet quinto die vinculum ſolvebatur, & decimo quarto poſt factam aperturam, omne intus & extus ruptum fuit omnino conſolidatum, ut brevi poſt æger, de

cujus reſtitutione antea non immerito dubitabatur, perfecte ſanus ad Indos trajiceret.

(*Amſterodamo Erfordiam miſſæ d. 20. Sept. 1741.*)

OBSERVATIO XXX.

Dn. D. JOAN. SEBASTIANI ALBRECHT, DE Lumbricite elegantiſſimo.

AN corpora texturæ mollioris etiam ex animali regno in minerale transgredi poſſint, i. e. in lapideam ſubſtantiam converti, merito quis poſſet dubitare varias ob cauſas, niſi exempla hoc ipſum probarent luculentiſſime. Ipſe ego *Lumbricites minores* inter ſe complicatos, uti frigido tempore hiemali ſub terra ſe abſcondere ſolent Lumbrici, *in lapide fiſſili albo ex Latomia Ubermanshofiana* prope Pappenheim poſſideo, ex benevola communicatione Dni. Conſiliarii & Archiatri WAGNERI, viri in inquirendis rebus naturalibus perinduſtrii & in commercio literario humaniſſimi. Meminit inſectorum plurium, dives olim his theſauris SCHEUCHZERUS, paſſim in ſuis ſcriptis. BUTTNERUS quoque in *Ruder. diluvii teſtibus pag. 226. §. 136.* refert, ſe Querfurthi inter conchitas etiam obſervaſſe *Lumbricitem.* Sed cum vix elegantius exemplum repererim figura ab aliquo Auctore expreſſum, quam illud, quod ego inter alia in muſeo adſervo, operæ pretium eſſe duxi, ut illud accurate delineatum ſiſterem. Reperi id ipſum ante aliquot annos, cum auditoribus meis excurrens in agros, ut

ut colligeremus herbas & lapides, prope *Lauteram* (*) in agris ibidem proximis circa torrentem, quem vocant **den Orlaß⸗Graben**, qui olim dives fuit copioſis & elegantiſſimis variorum conchitarum ſpeciminibus. Lapis ejus eſt coloris & ſubſtantiæ, ut quisque facile videat, limoſam olim fuiſſe terram, quam ingredi facile potuit *lumbricus.* Figura ipſa monſtrat, quomodo ille anteriori ſui aliqua parte ſe ſe abſcondat, capite vero iterum prodire conatus ſit. Anterior quoque pars latior eſt, tunc corpus varie flexum demum in caudam magis teretem & acutam terminatur.

Explicatio Fig. 2. Tab. II.

a. Caput Lumbrici.
b. Locus ubi ſe abſcondit.
c. Flexuræ in arcus.
d. Cauda.

(*Coburgo Erfordiam miſſa d. 15. Septembr. 1739.*)

OBSERVATIO XXXI.

Dn. M. ALBERT. DANIEL. MERCKLEIN. DE

Refractionis ratione in unoquoque fruſto vitreo facillime invenienda.

NOſſe rationem refractionis in omni maſſa vitrea, ad dioptricos uſus adaptanda, magnum utique, ſit venia verbo, myſterium eſt. Vitra non ſunt omnia ejusdem ſoliditatis, id quod a variante ingredientium compoſi-

(*) Conf. NEICKELII *Muſeograph.* *Dr. Joh. Kanolds* Anhang zum I. Theil von *Muſeis p. 145. Coburg.*

poſitione potiſſimum dependet, in cujus cauſam inquirere Phyſicis incumbit, non Opticis. Declinatio radiorum, oblique in diaphana hæcce incidentium, variat focum verum, ſeu punctum concurſus multum, & in ſphæricis pro diverſitate conſiſtentiæ in maſſa vitrea. Hæc ſi non exacte Optico nota ſunt, nunquam de vera Tubi perfectioris longitudine certus eſſe poterit, multo minus de ratione amplificationis, quoties nempe Tubus objecta majora, quam nudo oculo contemplata, ſiſtat. Sit e. g. Tubus aſtronomicus, cujus lens objectiva ex ſcutella 24. pedum, in radio ſphæræ conſiderata, efformabatur, ocularis vero ex trium digitorum ſcutella terebatur utrinque æqualiter. Quodſi Hugeniana ratio refractionis ut 2. ad 3. univerſalis eſt, conſtans in omnibus vitris cujuscunque compoſitionis, reſpectu maſſæ, eſſet, tunc focus cum radio ſcutellæ 24000. & 300. æqualis eſſet, adeoque Tubi longitudo, addito oculari, 24300. maneret. Aſt nec objectivæ, nec ocularis Lentis focus coincidit tali modo in noſtro Tubo cum radiis ſcutellarum, licet hæ exactiſſime, ſecundum manuductionem *Leutmanni*, ſint excavatæ, iſtæ vero omni diligentia cum triplici motu machinæ ſimul terſæ, lævigatæ & politæ. Quodſi juxta methodum hujus obſervationis examinaveris focos, deprehendes iſtum in objectiva 21280. in oculari 266. adeoque $27\frac{20}{100}$ in iſta, $\frac{34}{100}$ in hac abbreviatum. Hujus variationis cauſam qui neſcit, juraret, ſcutellam ad radium 24. pedum excavatam, forte erroneam eſſe, & ſaltem 21280. revera cavam, pariterque ſcutellam 300. modo mentientem, tantum 266. habere. Aſt, ſi refractionis rationem hujus maſſæ vitreæ, ex qua Lentes efformatæ ſunt, inveſtigaveris, videbis eam non eſſe ut 2. ad 3. ſed prorſus aliam, nimirum ut 532. ad 832. vel ut 133. ad 208. Hac Lentium talium ratione refractionis inventa, magna cum animi voluptate verum illarum focum, adeoque veram

ram Tubi longitudinem, calculo arithmetico invenire licet. Sunt nimirum Tubi hujus longitudinis in ſe, non ſine incommodo reſpectu diſtractionis, & veri foci inventionis, laborioſi toties, quoties cœleſtia mundi corpora totalia contemplari debent, niſi machina illorum unacum fulcro firmiter, methodo præſertim mea, fuerit adaptata. Hoc naturale horum Tuborum incommodum, ſupraveniente incertitudine de vera longitudine Tubi, & mihi in inſtituendis primis hujus 24. pedes longi Tubi obſervationibus, moleſtiam non unam ſuppeditabat. Inhærebam hactenus huic errori, inter Opticos pro Axiomate recepto: *In ſphæricis rationem refractionis adeo religioſe non eſſe examinandam, ſufficere adſumſiſſe Hugenianam ut 2. ad 3.* Secundum quam foci vitrorum cum radiis ſcutellarum coincidant. Hic error manuducebat me ad alium, extrahebam nempe Tubum ad longitudinem 24300. quam juxta communem calculum habere debuiſſet, ſed objecta prorſus nulla per Tubum apparebant, contrahebam, diſtrahebam ad aliquot digitos Tubum, ſed fruſtra. Hærebam dubius, de Lentium perfectione convictus, & longitudini 24. pedum (quæ tamen erat falſa) abſolute inſiſtens, uſque dum, exempto oculari, in rationem refractionis ejus inquirebam. Hac cognita, quæ ſimul verum hujus Lentis focum indicat, procedebam ad veram totius Tubi longitudinem inveniendam, rejecto nunc præjudicio de univerſali ratione ut 2. ad 3. in ſphæricis ſufficiente. Modus inveniendi rationem refractionis, & focum verum, adeoque & veram Tubi longitudinem ſequens eſt:

Operatio I.

Pro invenienda refractionis ratione.

I. Teratur ex fruſto quodam maſſæ tuæ vitreæ Lens aliqua convexo-plana, e. g. trium digitorum, ita ut ſcutella ſit ex-

exactiſſimum ſphæræ ſuæ ſegmentum, ipſaque Lens methodo Leutmanniana, ceu omnium in ſphæricis perfectiſſima, triplici motu ſimul ſit terſa, lævigata & polita.

II. Imponatur Lens hæc Cameræ obſcuræ, & apertura ejus ſit $\frac{3}{10}$ radii, id quod in vitro e. g. trium digitorum erit 30. & obvertatur ſuperficies plana Objectis, dein extrahatur atque contrahatur paullulum Camera obſcura, donec objecta diſſita in oppoſita Charta alba adpareant nitidiſſima.

III. Metiatur hæc diſtantia chartæ albæ uſque ad axem ſuperficiei convexæ Lentis tuæ ope circini, obſervato omni rigore poſſibili mathematico, ducaturque deinde in pedem noſtrum, in Opticis nobis uſitatum, ubi omnes operationes ſimilium obſervationum perfectiſſime dimetiri poteris. Sit e. g. hæc diſtantia 532. & erit hæc ſinus anguli inclinationis.

IV. Ad hunc ſinum 532. addatur radius ſphæræ, qui eſt 300. & ſumma 832. erit ſinus anguli refracti, qui ambo, ſi in formam fractionis componantur, $\frac{532}{832}$ rationem refractionis Lentis tuæ in ſe comprehendunt, nempe ut 532. ad 832. vel, ſi ad minimam reducatur fractionem, ut 133. ad 208.

Hac via jam omnium maſſarum vitrearum rationes refractionum jucundiſſime certe inveſtigare licebit. Qui animo, pari curioſitate mecum imbuto, præditus eſt, is omnium ſuarum Lentium, quas poſſidet vel in Tubis, vel Microſcopiis, vel aliis machinis, rationem refractionis methodo hac jam examinare & focos & longitudines iſtarum ſecundum hanc metiri poterit. Quare ad ſecundam operationem, nempe ad inventionem focorum verorum, accedam.

Opera-

Operatio II.

Pro inveniendo uniuscujusque Lentis ſphæricæ vero foco.

I. Inventa ratione refractionis, juxta Operationem I. quæ hic loci ſit ut 133. ad 208. omnium reliquarum, ex eadem maſſa, hanc rationem refractionis habente, terſarum Lentium verus focus ita invenitur: Subtrahatur denominator fractionis 208. a Numeratore illius 133. reſiduum 75. ponatur pro termino primo in regula de tribus. Secundum terminum conſtituat Numerator fractionis tuæ 133. Tertius terminus ſit ſemper radius ſphæræ iſtius, ex qua Lens efformata. Quarta proportionalis ſic inventa indicabit numerice verum Lentis focum.

II. Sit ex. gr. Lens objectiva ejusdem maſſæ 12. vel 24. pedum: Infer itaque, ut differentia rationis 75. ad Numeratorem rationis 133. ita radius Lentis objectivæ 12000. vel 24000. ad verum focum, & ſic quotus determinabit iſtum. Ponamus, majoris perſpicuitatis gratia, exempla hæc numeris ſuis calculata, ut ad normam horum in reliquis omnibus Dioptrices ſtudioſus facilius procedere queat.

Differentia.	*Numerator.*	*Radius Lentis objectivæ.*
75. ——	133. ——	12000.
	12000.	
	266000.	
	133.	
	1596000.	

```
      ø
      2x
75. | x5ø8ddo    (21280. Focus verus Lentis convexo - plana.
    | x50         10640. Focus verus Lentis convexo - convexa —
       75
       x50
        00
```

Differentia.		*Numerator.*		*Radius.*
75.	———	133.	———	24000.
		24000.		
		532000.		
		266.		
		3192000.		

```
      445
75. | 3192000    (42560. Focus verus Lentis convexo - plana.
    | 300         21280. Focus verus Lentis utrinque convexa —
      x50
       375
        450
```

III. Poteſt etiam verus focus, ſeu hæc quarta proportionalis, ita inveniri, ut radius lentis, per quam ratio refractionis inventa fuit, ex. gr. 300. ad verum hujus Lentis focum, qui eſt 266. ſi utrinque convexa, vel 532. ſi convexo - plana, ita radius Lentis objectivæ 12000. vel 24000. &c. ad focum Lentis objectivæ.

Jam ex cognita ratione refractionis, ſecundum verum per eam inventum focum, etiam vera totius Tubi longitudo facile determinari poteſt, quod ſequens tertia Operatio indicabit.

Opera-

Operatio III.

Pro invenienda vera totius Tubi longitudine.

I. In Tubo unoquoque, ſi fuerit aſtronomicus, ex duabus convexis conflatus, quæratur ſecundum præcedentia, ex inventa ratione refractionis duarum Lentium focus verus, ex. gr. ſit Lentis ocularis focus verus 266. quæ ex 300. terſa, & Lentis objectivæ ex 24000. utrinque æqualiter convexæ, focus verus 21280.

II. Addantur foci duarum Lentium, & ſumma, ex. gr. 21546. determinabit longitudinem totius Tubi, ex qua objecta viſa adparebunt vivacia, unico hoc adhuc prænotamine ſuppoſito, quod, pro diverſitate Myopum atque Presbytarum, Tubus ſemper parum diduci, vel contrahi debeat, id quod tamen raro duos vel tres ſuperat digitos.

His omnibus bene ſic obſervatis, Tuborum meliorum conſtructio facilior reddetur, certitudo diſtantium a ſe invicem Lentium ſtatim indicabitur, (quam alias ex mero mechanismo, ſi Tubi præſertim longiores ſunt, non ſine ſumma moleſtia determinare poteris,) & ſimul amplificatio iſtorum, quoties ſcilicet aucta videantur objecta, per iſtos viſa, reperietur, ſecundum modum in ſequente operatione deſcribendum.

Operatio IV.

Pro invenienda ratione amplificationis, quoties nempe objecta per Tubum viſa adpareant majora.

Dividatur focus verus Lentis objectivæ, ex. gr. 21280. per focum verum Lentis ocularis, ex. gr. 266. Quotus, qui hic erit 80. indicabit rationem amplificationis, adeoque

objecta per hunc Tubum viſa, ad eadem objecta nudo oculo contemplata, ſunt in ratione ut 80. ad 1. Manet ergo amplificatio eadem hujus Tubi in ratione refractionis, ut 133. ad 208. cum ea, quam habuiſſet, ſi ratio refractionis ut 2. ad 3. fuiſſet. Lens enim objectiva, ex 24000. terſa, focum etiam in 24000. inveniſſet, ſicut Lens ocularis in 300. ſi ratio refractionis ut 2. ad 3. manſiſſet. Divide 24000. per 300. quotus itidem erit 80. En! quæ legum naturalium & in opticis conſtantia! quæ perfectio! Quem egregium uſum Obſervatio hæc habeat, unacum methodo hac facillima atque jucundiſſima, a nemine Opticorum hactenus publicata, & tamen in componendis Tubis elaborandisque perſpicillis pro myopibus atque presbytis ſumme neceſſaria, reperient ii, quorum intereſt vitra omnibus numeris perfecta, & ſphærica, & potiſſimum hyperbolica elaborare. Liceat itaque perſpicuitatis gratia unum atque alterum adhuc addere exemplum.

Adportantur exempli gratia mihi ex alia officina vitriaria fruſta vitrorum, vel tabulæ vitreæ denſiores. Ex una harum Tubum quatuor convexis lentibus armatum 6. pedum, ut Optici loquuntur, denominatione ab objectiva facta, conſtruere mens eſt. Corrigatur maſſa igne, juxta Obſervationem meam primam Volumini IV. Actorum Academiæ pag. 507. ſqq. inſertam. Dein efformentur tria ocularia, ex ſcutellis radiorum 100. 200. 400. ita ut oculare I. ſit utrinque unius, oculare II. duorum, oculare III. quatuor digitorum. Lens objectiva utrinque æqualiter ex 6000. terſa. Elaboratis ſic quatuor his convexis, quæritur dein de vero harum Lentium foco? Quæratur ergo juxta operationem I. hujus Obſervationis ratio refractionis, quæ verbi gratia ſit $\frac{374}{574}$ & cum hac inventa ratione ſimul focus verus ocularis tertii invenitur, quod ſit 374. ſi nempe hæc ocularis tertia ex 200. convexo-plana, Cameræ obſcuræ

præ-

prædicto modo inferitur, & focus verus, ceu ſinus anguli inclinationis, quæritur. Si jam dimidium hujus foci 374. nimirum 187. ſumatur, habebis focum verum ocularis ſecundi, & ſi hoc dimidium 187. iterum per 2. dividas, quotus $93\frac{1}{2}$. erit focus verus ocularis.

Ad inveniendum objectivæ Lentis focum verum infer ita: Ut differentia rationis 200. ad Numeratorem rationis 374. ſic radius 3000. ad focum verum, & ſic quarta proportionalis erit 5610. ſi objectiva convexo-plana. Enucleata ſic jam ratione refractionis & inventis per eam veris quatuor convexarum Lentium focis, longitudo totius Tubi facile prodibit, Addantur foci trium ocularium, ſumma ducatur in 2. Producto addatur focus verus Lentis objectivæ, & ſumma indicabit Tubum hunc terreſtrem 6. pedes 9. digitos 2. grana & 0 ſcrupulum longum eſſe.

Ocularis I. ex 100. utrinque = convexi focus verus = $93\frac{1}{2}$.
Ocularis II. ex 200. utrinque = convexi focus verus = 187.
Ocularis III. ex 200. convexo-plani focus verus = 374.

Summa = 655.
2

Productum = 1310.
Objectivæ Lentis ex 3000. convexo-planæ focus verus = 5610.

Summa = 6920.
Longitudo totius Tubi.

Ponamus jam, focum verum ocularis I. debere manere 100. præſuppoſita hac ratione refractionis, ut 374. ad 574. Et focum ocularis II. 200. & ocularis III. 400. una

cum Lentis objectivæ foco vero 6000. Quæritur ex quibus radiis ſphærarum, vel ex quibus ſcutellis terenda erunt vitra? Reſpondetur: Inferatur: Ut focus verus ocularis III. 374. ad radium ocularis III. 400. ſic focus futurus 400. ad radium ſcutellæ futurum. Et ſic cum duabus reliquis ocularibus & Lente objectiva. Quoti indicabunt quartas proportionales, vel radios aliarum ſcutellarum.

Focus verus.	*Radius*	*Focus novus.*
374.	400.	400.
	400.	
	160000.	

3
250
x6422
374 | 60000 (427. *Radius ſcutellæ pro oculari III.*
r498 | 213½. *Radius ſcutellæ pro oculari II.*
748 | 106¾. *Radius ſcutellæ pro oculari I.*
2618

Focus verus Lent. object.	*Radius.*	*Focus novus*
5610.	6000.	6000.
	6000.	
	36000000.	

3
956
234693
561 | 36000000(6417. *Radius ſcutellæ.*
3366
2244
5 x
3927

Si igitur oculare I. ex 106¾. vel ex 107. oculare II. ex 213½. oculare III. ex 427. utrinque convexum & objectivum vitrum ex 6417. æqualiter convexum efformatur, foci veri manebunt 100. 200. 400. 6000. & longitudo Tubi erit 7. pedes 4. digitos. Quod rationem amplificationis attinet, manet iſta in utroque caſu eadem, nempe ut 1. ad 30. Dividatur focus Lentis objectivæ 6000. per 200. ceu focum

focum ocularis medii, itidem focus verus objectivæ 5610. dividatur per focum verum 187. ocularis medii, in utroque caſu quotus erit 30.

200 | 6000(30
 | 6   187 | 5610(30
 | 561

Liceat alterum adhuc addere Exemplum: Presbyta deſideraret a me auxilium ope ſpecilli, ut propiora, quæ alias non ſine moleſtia juſto plus removere deberet ab oculis, videat in juſta atque commoda diſtantia. Calculo arithmetico inveniſſem futuri ſpecilli focum verum 1560. quam methodum inveniendi ſegmentum ſphæræ, pro uniuscujusque Presbytæ oculo indoneum, alio tempore communicabo, cum Hugeniana vel ſtudio, vel vitio typographico, ſit vitiata. Quodſi jam ex ſcutella, cujus radius 1560. ſpecilla utrinque æqualiter elaborarem, & ratio refractionis eſſet ut 2. ad 3. tunc effectum præſtarent deſideratum. Poſito autem, rationem refractionis, juxta modum ſuperius indicatum, eſſe ut 133. ad 208. vel ut 374. ad 574. focus certe plane alius, nullum Presbytæ auxilium ferens, prodiret. Infer modo, ſi placuerit: Ut 75. ad 133. ita 1560. ad focum verum, & quotus foret 1383. adeoque 177. juſto brevior; (ſi quotum nempe per 2. divides, quia objectiva convexo-convexa intelligitur;) Vel infer ita: Ut 200. ad 374. ita 1560. ad focum verum 1458. ceu dimidium quoti 2917. & in hoc caſu eſſet 102. juſto brevior. Jam quæritur, ſi focus verus neceſſario debeat eſſe 1560. & ratio refractionis tamen eſſet ut 133. ad 208. ex qua ergo ſcutella ſpecillum terendum? Reſpondetur: Infer: ut focus verus 1383. ad radium 1560. ita focus novus 1560. ad radium novum 1766. adeoque ex ſcutella unius pedis ſeptem digitorum 6. granorum & 6. ſcrupulorum ſpecillum utrinque convexum, vel ex 883.

cen-

convexo - planum elaboratum, Presbytæ dabit auxilium. De his omnibus, hac obſervatione indicatis, nihil certe reperiet Lector in ſcriptis Opticorum hactenus evulgatis. Loquuntur quidem de ratione refractionis, & oſtendunt etiam modum inveniendi iſtam, ſed quanto cum diſcrimine, intelligent iſti, qui Auctores Opticos perluſtrarunt, & jam hanc meam methodum juxta iſtam ponunt. De adplicatione rationis refractionis ad Tubos & ſpecilla, altum penitus apud omnes eſt ſilentium.

(*Fröhſtockhemio Erfordiam miſſa d. 12. Octobr. 1739.*)

OBSERVATIO XXXII.
Dn. M. BONIFACII HENR. EHRENBERGERI, de
Speculis quibusdam vitreis cauſticis.

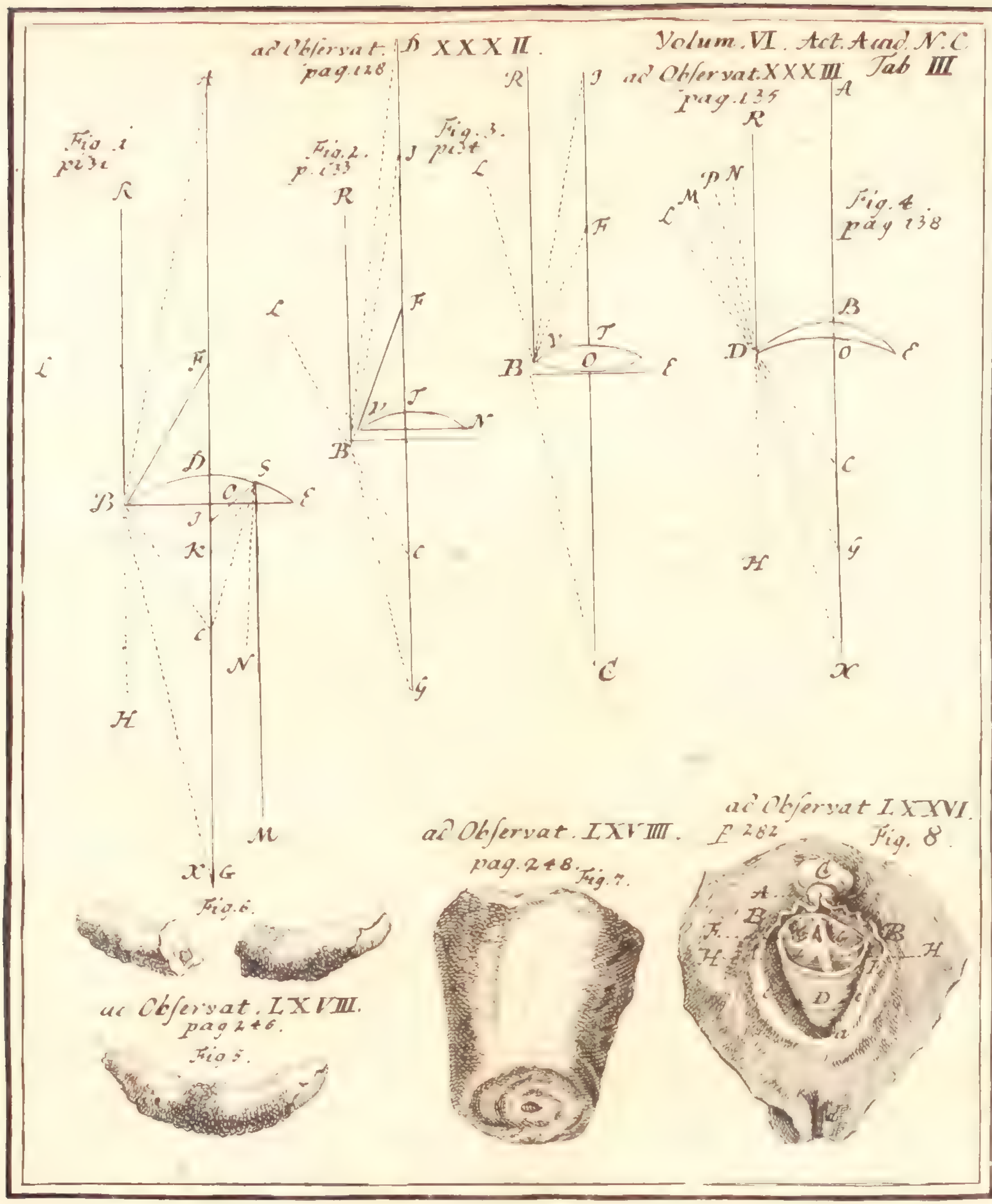
Quamquam rerum viſibilium qua talium ſcientia, quam *Opticam* vocamus, inde a prima ejus origine multas ſucceſſu temporis conſecuta eſt acceſſiones, ut tandem in maxima excreverit volumina: non tamen dubitandum, quin ſtudio huic gnaviter incumbentes, nova ſubinde inventa ſive quoad theoriam, ſive quoad praxin, ſint offenſuri. Quis tantum olim primæ ſolum partis & theoreticæ quidem, ſperaſſet augmentum, quantum jam ſuo tempore relinquit *Franciſcus AGUILONIUS?* Cujus tamen propoſitiones attenta mente perlectæ, altiusque inſpectæ, Lectorem, ut in plures etiam incidat, haud raro diſponent. Id quod fecerunt quoque multi opticarum rerum gnari, nec in prima ſolum parte, ſed in reliquis etiam, Caoptrica & Dioptrica, diem docuit dies, ut & harum inſignem jam habeamus acceſſionem, quæ tamen ad id perfectionis cumen jam perveniſſe, quod plura additamenta reſpuere videa-

videatur adſerere non audemus ; ut potius, ſi quis catoptrica & dioptrica fundamenta conjunctim conſiderare & combinare vellet, novam plane partem Catoptrico - dioptricam, nec eam exiguam, poſſet, adſtruere. Cujus in una alterave demonſtratione, quæ haud contemnendæ erit utilitatis, hac occaſione dabimus exemplum, ſupponentes ea, quæ vel in Dioptrica circa tabularum Sturmianarum explicationem dedimus fundamenta; quæ ſtrictim hic attingere ſufficiat; nimirum: Angulum reflexionis angulo incidentiæ; & : Radium oblique vitrum ingredientem frangi tertia circiter (a) parte ad perpendiculum, & egredientem, dimidia parte a perpendiculo.

Cum præter alia ſpeculorum quoque concavorum haud exiguus ſit uſus, ut ea non modo adhibeamus ad experimenta, quibus radiorum collectorum ſolis, lunæ, ignis culinaris, vis urendi, liquefaciendi, ac calefaciendi, demonſtratur : ſed & iisdem opus habeamus in laternis, ad lumen fortius excitandum, ac ſpeciatim in laterna magica, item ad conſtruenda teleſcopia & microſcopia Newtoniana, ad teleſcopia quoque catoptrico - dioptrica Hugeniana, atque polemoscopia, præſertim, quæ ſunt recentioris inventionis, (b) itemque ad faciem noſtram multo majorem repræ-

a) Etſi enim cel. *Iſaacus NEWTON* angulorum horum inter ſe rationem accuratius, at majoribus numeris determinavit, ſcil. anguli inclinationis in ingreſſu ſinum refractionis eſſe ut 300. ad 107. & refracti, ut 193. in egreſſu autem ſinus angulorum, inclinationis, refractionis & refracti ſe habere ut 193. 107. & 300. Conf. *Acta Erud. Lipſ. ad ann. 1693. pag. 1.* Tamen quia vitri craſſities varia hanc ἀκρίβειαν hic non admittit; ſufficiat nobis ratio numeris mininis expreſſa.

b) Cujus exemplum videri poteſt in Clar. C. G. *HERTELS Anvveiſung zum Glas-Schleiffen pag. 99. & Tab. XII. fig. 3.*

Volum. VI. Act. Acad. N.C.
Tab III
ad Obſervat. XXXII.
pag. 128
ad Obſervat. XXXIII
pag. 135
Fig. 1
Fig. 2.
p. 133
Fig. 3.
Fig. 4
pag 138
ad Obſervat. LXVIII.
pag 246.
Fig. 5.
Fig. 6.
ad Obſervat. LXVIIII.
pag. 248.
Fig. 7.
ad Obſervat LXXVI.
P 282
Fig. 8.

repræſentandam, aliaque phænomena catoptrica exhibenda; ea autem, quæ ex chalybe aut ære efficiuntur, quamvis non prorſus rejicienda, tamen ſint & pretioſiora, & paratu difficiliora. Non deſunt Opticorum recentiorum quidam, qui ſpeculis vitreis illorum loco utuntur, ex lentibus ſive utrinque, ſive plano - convexis una, & quidem convexa, parte ſtanno obductis. Quamquam non negandum, vitrea iſta ſpecula concaua initio adhibita non caruiſſe quoque ſuis incommodis: maxime, quod ob duplicem reflexionem, unam ſcilicet in prima vitri ſuperficie, alteram in ſecunda, ſive profunditate & termino, ubi folium ſtanneum adplicatum eſt, etiam duplices ſæpe imagines remittunt, prout conqueritur ZAHNIUS. (c) Cui quidem incommodo medelam adhibiturus cel. DAVID GREGORIUS *in Catoptricæ & Dioptricæ Sphæricæ Elementis*, Oxoniæ Anno 1695. foras datis, ſpeculum ex vitro convexo - concavo conſtruendum, convexa parte terminato, excogitavit, quod efficiat, ut radiantis longinqui imagines binæ a binis ſuperficiebus ſpeculi effictæ, coincidant, quodque adeo optimum ſit vel ad comburendum, vel ad longinquorum imagines efformandas: (d) At vero, quoniam hoc ſpeculorum genus adhuc rerum propiorum imagines duplicat, & folium ſtanneum in ſuperficie convexa firmiter adplicatum requirit, cujus tamen juſta adplicatio, fatente TRABERO, (e) difficilior factu eſt: quia juxta convexitatem prius typus ex cera, argilla, aut gypſo eſt conficiendus, ut ſtannum ſuperinduci poſſit; etiam chartæ folium, quo in operatione utuntur, ut ſtannum firmiter adhæreat, ſine omni ruga eſt adplicandum: Igitur ejuſmodi ſpecula vitrea parcius

c) Teleſcopii fundam. III. Synt. III. Cap. X. pag. 633.
d) Conf. Acta Erud. Lipſ. ad ann. 1696. pag. 338.
e) Nervo Opt. Lib. II. Cap. XVIII. pag. 136.

cius adhibuerunt. Quodſi vero lentium vitrearum convexo-planarum ſuperficiem planam obduxiſſent ſtanno, tot ac tantas difficultates offendiſſent minime, quin potius animadvertiſſent, talia ſpecula vicem ſpeculorum concavorum commode poſſe ſubire. Hinc operæ pretium fore putavi, leges radiorum in his ſpeculis paulo penitius conſiderare. Sit igitur ſequens

Propoſitio I.

Radii paralleli in ſpeculum vitreum, cujus ſuperficies anterior ſphærice convexa, poſterior plana & probe terminata eſt, uniuntur ante illud in diſtantia circiter ſemi diametri ejusdem convexitatis.

Demonſtratio.

Sit ſpeculum BESDB. *Fig. 1. Tab. III.* cujus ſuperficies plana BE. ſtanno terminata. Incidat radius RB. axi AX. parallelus, qui in ſuperficie convexa fractus tenderet, ſi poſſet, verſus G. ac uniretur in diſtantia ſeſqui diametri: ſed vero in ſuperficie plana repulſus, reflecti cogeretur antrorſum in eadem diſtantia, in A., ac uniretur cum axe. At dum rurſus per convexam, ſuperficiem tranſire neceſſe habet, frangitur dimidia parte a perpendiculo L.B. hincque tendit in F. ita ut B. F. ſit æqualis radio C. B. Tribuamus enim angulo BCD = alterno CBH = verticali RBL, tres partes, & habebit angulus reflexionis in ingreſſu, HBG = alterno BGC, 1.; cui angulus reflexionis RBA conveniat neceſſe eſt, adeoque angulus inclinationis in egreſſu LBA erit 4. Hinc ABF, tamquam angulus refractionis a perpendiculo, 2. & ſic angulus BFC, tamquam alternus anguli RBF, qui ex angulis reflexionis & refractionis componitur, obtinebit partes 3. ut itaque triangulum FBC. ſit æquicrurum, ſicque BF = BC. q. e. d.

Conſectarium I. Omnes igitur radii cum axe paralleli, in diſtantia ſemidiametri concurrent, & ibi adplicatæ materiæ combuſtibilis excitabunt incendium.

Conſectar. II. E contrario candela in F. poſita, radii in ſpeculum illapſi, tamquam e foco divergentes, reddentur paralleli.

Scholion. Supponimus hic omnia, quæ alias circa ſpecula concava metallica poſtulantur, aut demonſtrantur, uno hoc excepto, quod de foci diſtantia hic videmus demonſtratum. Cumque tale ſpeculum in laternis, ſpeciatim magicis, uſum ſuum præſtet: tale adhibendum eſt, cujus focus non nimis brevis, ne ſi admoveatur candela, hæc illud diſrumpi faciat. Id quod in illis ſpeculis vitreis cauſticis, quæ ſunt ejusdem ſectionis cum priori, timendum magis eſt, ſi ſuperficiem convexam habent terminatam. Talium enim ſpeculorum focus multo eſt brevior: Id quod clarius reddet.

Propoſitio II.

Radii paralleli in ſpeculum vitreum convexo-planum, cujus convexitas terminata eſt, haud procul ab axe illapſi, cum hoc uniuntur ita, ut radius reflexus ſit tertia circiter pars ſemidiametri.

Demonſtratio.

Sit eadem lens vitrea BESDB. ſed cujus convexitas BDSE. extrinſecus terminata ſpeculum referat. Incidat radius MS. cum axe XD. parallelus; qui ſuperficiem planam perpendicularis ingrediens nullam refractionem patitur, ſed in S. reflectitur, ut angulo incidentiæ MSC. ſit æqualis angulus reflexionis CSK, & ſic DK fere dimidium ſemidiametri. Sed vero radius iſte reflexus in egreſſu ad O. a perpendiculo frangitur parte dimidia, ut ſi angulus inclinationis KON. eſſet partium 2.; angulus refractionis KOI. obti-

obtineret 1. & JKO, tamquam alternus cum KON itidem 2. DIO vero 3. Ut autem angulus DIO 3, ad ſemidiametrum CS. (nam vitri craſſities hic non attenditur,) ita ſe habet ICS aut ICO, qui eſt 1. ad IO, hoc eſt tertiam partem ſemidiametri CS. q. e. d.

Conſectarium I. Quia igitur focus I. nimis abbreviatur, non niſi lentes majoris ſphæræ huic ſpeculorum generi accommodantur.

Conſectarium II. Hincque ſpecula vitrea, quorum lentis planities radios repellit, ex hoc etiam capite præferuntur.

Propoſitio III.

Lens plano-convexa, ad ſpeculum planum planitie ſua quam proxime admota, eundem fere focum gignit, quem ſpeculum vitreum, cujus plana ſuperficies terminata eſt, nimirum lentis ſemidiametrum.

Demonſtratio.

Sit ſpeculum planum BE. *Fig. 2. Tab. III.* imponatur lens plano-conxexa VTN. cujus ſit radius VC. Incidat radius RV. cum axe DG. parallelus, qui ita refringitur, ut, niſi ſpeculum BE obeſſet, cum axe concurreret in diſtantia diametri, in G. ſed vero in ſpeculo reflexus prorſum uniri cogeretur in eadem circiter diametri diſtantia, in J. : niſi denuo lentem vitream ingredi neceſſe haberet, & regreſſus in ſuperficiem planam tertia parte ad perpendiculum VR, (craſſities enim vitri habetur pro nulla, & ſic radius VR. perpendiculi vicem ſubire poteſt) fractus tenderet verſus D. Aſt vero in egreſſu per convexitatem, ubi angulus inclinationis eſt LVD, iterum refractionem patitur, dimidia parte a perpendiculo VL; itaque deflectit in F. Demus igitur angulo VCT. partes 6, erit angulus GVC = VGC, 3. & ſimiliter VIT: quia triangulum IVG habetur pro æquicruro-

cruro. Ergo etiam alternus RVI erit 3. & refractionis angulus, in ingreſſu, DVI, 1. RVD vero 2. Cumque LVR æqualis ſit oppoſito VCT, erit etiam 6, & LVD, tamquam angulus inclinationis in egreſſu, 8; ſicque angulus refractionis DVF, 4. & hinc IVF 3. cui & VIF = IVR conveniunt; adeoque VFT, 6. obtinebit. Ut itaque triangulum FVC ſit æquicrurum, & VF = VC ſemidiameter. q. e. d.

Propoſitio IV.

Lens utrinque æqualiter convexa ſpeculo plano proxime admota focum retro projicit in diſtantia circiter dimidiæ ſemidiametri convexitatis.

Demonſtratio.

Sit lens VTNO, *Fig. 3. Tab. III.* cujus ſemidiametri CV, CT & IV, IO. Admoveatur iſta ſpeculo plano BE. ducatur axis IC, huicque radius parallelus RV. qui in V duplicem refractionem paſſus tendet verſus C. & a ſpeculo exceptus in B. repellitur verſus I. denuo autem circa V. lentem ingreſſus tamquam perpendicularis irrefracte ad ſuperficiem lentis ſuperiorem pervenit, ibique dimidia parte a perpendiculo VL. refractus, cum axe conjungitur in F. Sint igitur anguli acuti C. & I, 1. & erit quoque angulus LVR cum C. oppoſitus 1. ſimiliter RVI, cum I. alternus, 1. adeoque angulus inclinationis in egreſſu retro facto, LVI, 2. hincque angulus refractionis IVF etiam 1. & VFT, tamquam alternus cum RVF, 2. Jam: in triangulo VFC angulo F, qui eſt duarum partium, opponitur ſemidiameter VC; ergo angulo C. qui eſt unius, oppoſita ſit oportet dimidia ſemidiameter VF. q. e. d.

Conſectarium I. Hac ergo ſpeculorum planorum cum lentibus, ſive plano-, ſive utrinque convexis, adplicatione

ne conjuncta, eadem plane phænomena exhibere licet, quæ ſpeculis concavis exhibentur. Niſi quod per reflexionem & iteratam refractionem radii pauliſper debilitentur ac imaginem tam vividam gignere haud valeant.

Conjectarium II. Quodſi lens, ſive plano-convexa, ſive convexa utrinque cum ſpeculo concavo, aut vitreo convexo plano conjungatur, magnitudo imaginis multo reddetur major, attamen etiam propter refractionem crebrius factam, obſcurior.

OBSERVATIO XXXIII.

Dn. M. BONIF. HENR. EHRENBERGERI,

DE

Speculis ex meniſco parandis.

A*Rchimedes*, veterum Mathematicorum facile princeps, inter alia excellentiſſimi ingenii ac vaſtæ profundæque rerum mathematicarum cognitionis indicia, quibus nominis ſui memoriam tradidit poſteritati, hoc quoque edidiſſe fertur: quod ſpeculo quodam uſtorio claſſem Romanorum, Syracuſam obſidione cingentem, in flammam dederit. Confirmatur hoc GALENI, ZONARÆ, TZETZIS, CARDANI & aliorum complurium ſcriptorum effatis & conſenſu; nec de aliis ejus ingenii monumentis ullum inter eruditos movetur dubium: Attamen de hujus hiſtoriæ veritate dubitarunt & adhuc dubitant non pauci. Immo non deſunt, qui inter nugas & aniles fabulas meraque mendacia eam referre haud hæſitant: Quos inter nominare liceat GABRIEL. NAUDÆUM, Gallum doctiſſimum (a) &

(a) *In Syntagm. de ſtudio milit. Lib. II. p. 658.* Ubi plures adducit rationes dubitantes, vel negantes.

& JULIUM REICHELTUM, Mathem. Profeſſorem Argentoratenſem celeberrimum, cum ejus Reſpondente auctore, *Jo. Weigero*, Argent. (b)

Credo equidem, ſi ratio ſpeculi ejusmodi aliquatenus fuiſſet detecta, non facile fuiſſe inventum, qui hiſtoriam iſtam in dubium vocaſſet. Aſt, quoniam viri docti nullo modo ſibi poterant concipere, quomodo in tantam diſtantiam, qua claſſis Romana abfuiſſe creditur, focum ſpeculo alicui conciliare valuiſſet Archimedes; inciderunt citius in dubitandi rationes, quam ut, qua arte uſtionis punctum longius comparetur ſpeculo, inquirerent. Illarum vero rationum, non quidem prorſus contemnendarum, (c) potior redit ad ſilentium ſcriptorum coævorum, aut ætati Archimedis proximorum, v. g. *Polybii*, *Dionis*, *Diodori Siculi*, *Livii*, *Plutarchi*. Id quod tamen celeb. D. LIEBKNECHT, in ſua de *Speculis cauſticis* diſſertatione, (d) multorum librorum veterum interitu factum eſſe, pluribus comprobat. Reliquæ rationes, utpote de GALENI loco aliter intelligendo, ac de auctoritatis TZETZIS exiguitate, exigui videntur eſſe momenti. At potiſſima omnium, quæ non paucos tenuit ſuſpenſos, quo minus fidem haberent huic hiſtoriæ, procul dubio eſt hæc, quod ratio latuit hactenus comparandi ſpeculi, cujus focus in tantam, quanta requirebatur, diſtan-

(b) *In Sylloge theſium ex diſciplinis mathematicis* anno 1707. publice defenſa, cujus theſis ultima eſt hæc; *Non eſt credibile, Archimedem Romanorum naves ſpeculorum uſtoriorum ſubſidio combuſſiſſe.* Vidd. Nova litt. Germaniæ, Hamburgi 1708. collecta p. 220.

(c) Quas PASCHIUS collegit, in *Inventis nov-antiquis cap. VII. pag. 730.* ubi ipſemet inclinare ad partem dubitantium videtur.

(d) Jenæ 1704. habita & in forma, quæ dicitur octava, typis excuſa p. 24. ſqq.

diſtantiam projiceretur. Nam extra teli jactum claſſis romana conſtituta dicitur demum ope ſpeculi incendio conſumta.

JOANNES BAPTISTA PORTA, quidem machinam promiſit, ſed non præſtitit, quæ ad infinitam diſtantiam comburat; (e) & HIERONYMUS CARDANUS etiam, (f) ſpeculum ſe conſtructurum jactavit, quo ad mille paſſus ignem accenderet. Utrique autem KIRCHERUS nimiam tribuit arrogantiam, & addit: Germaniam, Galliam & Italiam ſe peragrantem non majorem ſpeculi uſtorii focum inveniſſe, quam tandem Mediolani apud illuſtres Septalas, quorum ſpeculum, ex metallo a *Manfredo Septala*, confectum, paſſuum focum quindecim habere deprehenſum eſſet. Quæ quidem foci longitudo, aut potius brevitas, ad hoc opus minime ſuffeciſſet.

Annon autem vel caſu aliquo, vel arte, ſpeculum haberi queat, cui longior focus concilietur, hoc dubitamus minime. Quod enim ad ſpecula vitrea ex lentibus formata attinet, de quibus in antecedente Obſervatione quædam attulimus: adparuit, jam focum haberi ſemidiametro convexitatis æqualem. Forte autem inveniemus, divina gratia adjuti, ſpeculum, quod habeat focum adhuc majoris longitudinis, vel cujus certe focus brevior, alius ope, reddi poſſit longior. Hinc animus eſt, meditationes ſemel ſuſceptas de Speculis ex lentibus confectis proſequi longius, quouſque paginæ anguſtia permittet.

Propoſitio I.

Speculum vitreum ex meniſco ita paratum, ut ejus terminata ſtanno liquato cavitas ſphærica ſemidiametrum habeat, convexita-

(e) Vid. PASCHIUS l. c. p. 731.
(f) De *Subtilitate Lib. IV. p. 158.*

xitatis pellucidæ diametro æqualem, radios parallelos illapſos retro diſpergit, ita ut prorſum ducti concurrant poſt ſpeculum in diſtantia diametri convexitatis, aut ſemidiametri cavitatis terminata.

Demonſtratio.

Sit meniſcus DOEB. *Fig. 4. Tab. III.* cujus cavitas DOE ſit terminata modo conſueto. Sit ſemidiameter convexitatis DC. & ſemidiameter cavitatis terminatæ DG. dupla. Incidat radius RD axi AX parallelus, qui ingrediens ſuperficiem pellucidam non verſus H. perget, ſed ita frangetur, ut continuatus in diſtantia ſeſquidiametri cum axe concurreret in X. ut angulus refractionis HDX ad angulum refractum XDC. eſſet ut 1. ad 2. Sed vero in ſuperficie interiore DOE, ad quam oblique incidit, reflectitur, ita ut angulo incidentiæ NDP (= XDG, tamquam verticali,) fiat æqualis angulus reflexionis PMD. Tenderet igitur repulſus verſus M, niſi iterum convexam ſuperficiem pertranſire neceſſe haberet, ut itaque novus angulus refractionis in regreſſu egreſſuque MDP. ſit dimidium anguli inclinationis LDM. & refractio radii reflexi fiat a perpendiculo, quod eſt DL. Coincidet igitur radius reflexus & refractus cum DP. quæ linea eſt perpendiculi DG. continuatio; adeoque retroducta cum axi concurrent in G. ſive ſemidiametro cavitatis DOE. Sit enim angulus HDC, = verticali RDL, = oppoſito DCO, 6. erit HDX, = vertic. RDN. 2. & XDC, = NDL, 4; CDG vero = CGD, quibus ſemidiametri opponuntur, & PDL. verticalis, habebunt 3. Erit angulus GDX. qui angulo incidentiæ PDN tamquam verticalis, æqualis eſt, 1. Cui angulus reflexionis PDM. conveniat neceſſe eſt, & ſic angulus inclinationis in regreſſu, MDL. eſt 2. hincque refractionis reflexæ angulus iterum

ſit

ſit 1. adeoque MDP; & radius repulſus erit PD. hoc eſt ſemidiameter DG. continuata. q. e. d.

Corollarium I. Talismodi igitur ſpeculum non inſervit radiis parallelis colligendis, ſed diſpergendis, ac vicem ſubire poteſt ſpeculi convexi vulgaris, cujus ſemidiameter eſt ſemidiametro concavitatis meniſci hujus æqualis.

Corollarium II. Quodſi radii paralleli hic reflectuntur divergentes, multo magis divergentes illapſi, verbi gratia, ex A, poſt reflexionem a ſe invicem digredientur, ac lucis in A poſitæ radios ſpeculum tale latiſſime diſperget.

Corollarium III. Et quoniam radiorum regreſſio eandem ſervat viam, quam ingreſſio: ſequitur, radios ita convergentes illapſos, ut in puncto diſperſionis, vel centro talismodi ſpeculi, concurrant, poſt reflexionem refractam fieri parallelos: Nimirum, ſi radius incidens eſſet PD. repulſum fore DR.

Corollarium IV. Ergo radii ita convergentes hoc ſpeculo excepti, ut, ſi producerentur, ante ſemidiametrum concavitatis terminatæ concurrerent: in longiſſima tandem diſtantia unientur. Id quod per vulgaria quoque ſpecula convexa effectui dari poteſt.

Propoſitio II.

Radii paralleli illapſi in ſpeculum ex tali meniſco confectum, cujus concavitatis terminatæ ſemidiameter ſit triplo major ſemidiametro convexitatis transparentis, reflectuntur in ſe ipſos & fiunt rurſus paralleli.

Demonſtratio.

Sit pars ſpeculi ex meniſco, BOEB, *Fig. 1. Tab. IV.* & BO ſit ſuperficies terminata concava, cujus ſemidiameter ſit BG, aut OG, convexitatis autem BE. ſemidiameter ſit BC. aut EC. Incidat radius RB. cum axe AE parallelus,

lelus, qui ſemel fractus tertia parte ad perpendiculum, cum axe continuato concurreret in diſtantia ſeſquidiametri convexitatis, nimirum in G. Quia vero ex eodem puncto G, tamquam centro, concavitas BO ſupponitur ducta, erit ille radius ſemel fractus nunc ad inferiorem ſuperficiem terminatam perpendicularis, ſicque in ſe ipſum reflectetur, ut niſi denuo frangeretur in ſuperficie ſuperiore, retro pergeret in M, tamquam ſemidiametrum concavitatis continuatam. At vero in egreſſu retro iterum frangitur dimidia parte a perpendiculo, quod nunc eſt BL: tendet ergo in R. & repetet viam ſuam. Sit enim angulus BCE partium 3. erit hujus alternus VBC. & oppoſitus LBR etiam 3. & angulus refractionis in ingreſſu VBG. 1. refractusque GBC = LBM, 2; ſed radius ad ſuperficiem BO tendens repellitur in BM & denique frangitur in R, ut MBR ſit 1. adeoque verticalis cum VBG, ſicque tendit in ſe ipſum. q. e. d.

Corollarium I. Talismodi igitur ſpeculum vicem ſubire poteſt ſpeculorum planorum.

Corollarium II. Quodſi itaque, ſemidiametro ſuperficiei terminatæ exiſtente dupla ſemidiametri convexitatis transparentis, radii repelluntur divergentes; & ſemidiametro illa hujus tripla, radii fiunt paralleli: adparet, ſi major adhuc terminatæ concavitatis ſemidiameter ſit, quam triplum convexitatis pellucidæ, radios parallelos refractionem & reflexionem retro paſſos, concurrere cum axe in longiori diſtantia, & talia ſpecula habere focum multo longiorem, quam reliqua cauſtica. Id quod ex reliquis hujus ſchematiſmi lineis demonſtrabitur in ſequente Obſervatione.

OBSER-

OBSERVATIO XXXIV.

Dn. M. BONIFAC. HENR. EHRENBERGERI, DE

Speculis majori foco præditis.

CUm de Archimedis ſpeculis Hiſtorici & Mathematici in diverſas abierint partes, mirandum ſane eſt, de PROCLO, Philoſopho quoque gentilium & multo quidem iſto juniore, qui ſpecula uſtoria fabricaſſe, immo aliquibus primus inveniſſe, dicitur, eaque e regione hoſtilium navium, Bizantium oppugnantium, de muro ſuſpendiſſe; tantam controverſiam non eſſe ortam: etſi Hiſtorici hæc referentes eodem JOANNE ZONARA, ſex ſæculis Proclo juniore, nitantur, & ſpeculorum horum conſtructio æque ac illorum etiamnum lateat Philoſophos. Ut itaque inquirendi cauſſam habuerint, qua forma ſpecula iſta non tam fuerint, quam potuerint eſſe, prædita.

ATHANASIUS KIRCHERUS quidem, quem & celeb. LIEBKNECHTUS adducit, (*) autumat: multa fuiſſe plana ſpecula de muro ita ſuſpenſa, ut cujuslibet radii ſolis excepti ad idem punctum reflexi concurriſſent. De quo tamen machinamento, an effectui dari potuerit, laudatus *Liebknechtus*, merito ſe dubitare, dicit: quia radii per ſpecula plana reflexi & longius protracti, aut plane infirmi reddantur, aut nihil præter exiguum ſplendorem retineant.

Pace autem hujus viri, crederem equidem, non eſſe abſonum, multa ſpecula plana ad idem punctum probe directa (& quo plura, eo creditu eſt facilius,) tantæ eſſe virtutis ac roboris, ut ad magnum ſpatium incendium excita-

(*) Diſſertat. de *Speculis cauſticis pag. 43.*

ad Obſervat. XXXIII. et XXXIV.
pag 139. 144. 145.

Fig. 1

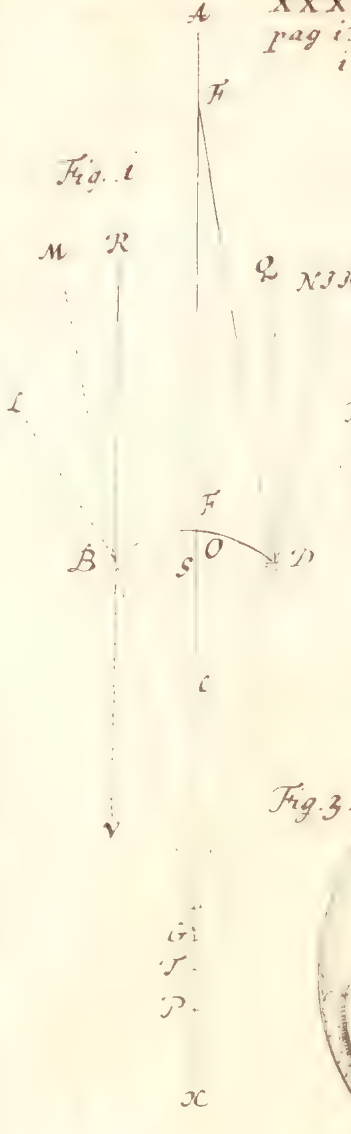
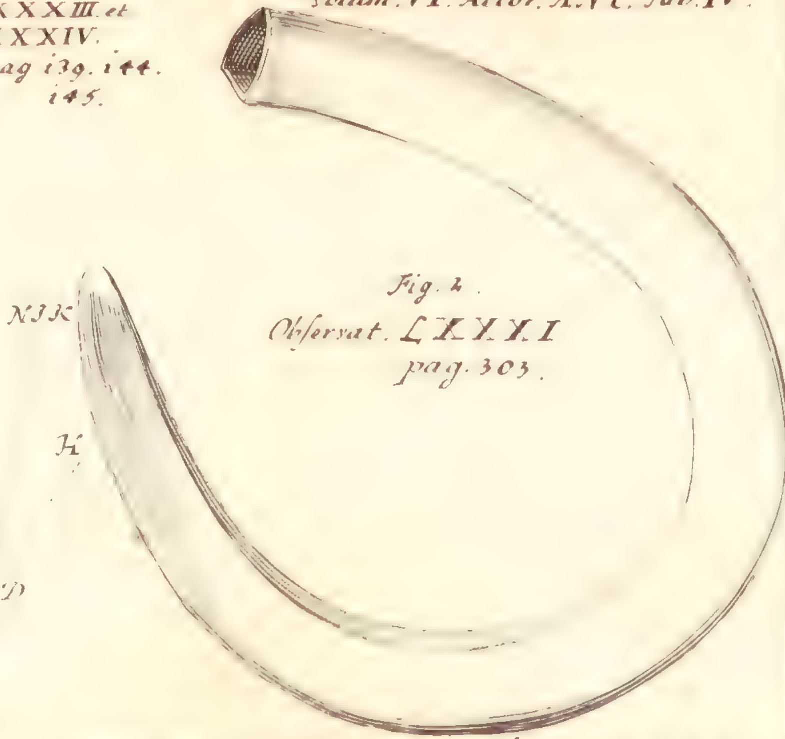

Fig. 2.
Obſervat. LXXXI
pag. 303.

ad Obſervat. LXXVI.
pag. 293.

Fig. 3.

ad Obſervat. LXXVII
pag. 295.

Fig. 4.

re valeant, illius præſertim ligni ac materiæ, quæ, quod pix & oleum illinita ſunt, facilius ignem capiunt; cum & multitudo ſpeculorum debilitatam quoque radiorum efficaciam intenſiorem reddere, immo denique ignis vulgaris calorem ſuperare queat.

Interim tamen viri docti non deſtiterunt modum inquirere, quo majoris radii arcus duci, ſicque etiam major foci diſtantia ſpeculis cauſticis induci queat; cumque nullius arboris longitudo ſufficiat ad ſemidiametrum, aut ad circinum ex pertica longiſſima compoſitum, cujus ope forma deſcribi poſſit, ad quam ea cavitas ſpeculi paretur, quæ focum vel centum pedum projiciat: alia ratione rem adgredi tentarunt. Excogitavit nimirum PERAULTIUS, doctiſſimus Gallus, machinam aliquam, eamque ipſe deſcripſit in *Vitruvio ſuo*, gallice translato: atque ex hoc germanice reddidit JO. GABR. DOPPELMAYER, Profeſſor. Mathem. Noribergicus celeberrimus, in *Bione continuato*, (*) cujus conſtructio potiſſimum huc redit: Axi ferreo probe complanato adplicantur duæ rotulæ, dentibus acutis inſtructæ; atque harum rotarum altera in extremitate axis eſt firmata, altera vero, quæ paululum minor, in axe mobilis, ut vel propius ad alteram adduci, vel longius amoveri ac cochlea muniri poſſit, prout major aut minor arcus majoris rotulæ auxilio eſt ducendus. Nam quo magis rotas a ſe removeas, eo majorum arcum rota major rotando deſcribet, & tanto quidem majorem, quanto minor eſt rotarum inter ſe differentia, quantoque major a ſe invicem diſtantia. Utque innoteſcat penitius, quantum a ſe rotæ removeri debeant pro data arcus ſemidiametro, ita inſtituitur operatio: Nempe ad ſemidiametrum rotæ majoris, ſemidiametrorum rotarum dif-

(*) Cui tit. *Weitere Eröffnung der neuen Mathematiſchen Werckſchule Nicolai Bions*, pag. 1.

differentiam, & radium ſive ſemidiametrum arcus deſcribendi, invenitur quarta proportionalis, quæ eſt rotarum diſtantia quæſita. Atque hæc inventa rotarum diſtantia ad diverſos radios arcuum in axe probe eſt notanda ad futuros hujus inſtrumenti uſus. Ubi tamen ſumma cautela opus eſt, quia etiam pili latitudine error commiſſus longam a vero aberrationem gignere poteſt. Ad talismodi igitur arcum inventa rotarum diſtantia ope majoris rotæ fiat ſectio vel in lamina ænea, vel in charta ſpiſſiori, juxta quam ſpeculum metallicum exacte eſt formandum.

Aliam rationem delineandi arcum majoris radii, ſine circino, offendimus deſcriptam in cl. HERTELII *Anvveiſung zum Glas-Schleiffen*, (*) per triangulum valde obtuſum, ex ligno duriore ſectum & in margine probe politum. Quod dum ad duos clavos utrinque in tabula fixos adplicatum movetur, angulo ſuo obtuſo arcum eo majoris ſemidiametri deſcribet, quo angulus eſt obtuſior. Sed de hoc inſtrumento melius adornando plura alia occaſione, dicere animus eſt.

Hic vero, ubi de ſpeculis cauſticis majori foco inſtruendis agere nobis propoſitum eſt, circinis etiam minori apertura, aut crurum cuſpidumve diſtantia præditis, uti licet quam commodiſſime. Id quod nunc patebit dilucidius, ubi *Fig. 1. Tab. IV.* obſervationis antecedentis alteram partem explicare adgredimur ſequentibus.

Propoſitio I.

Radii paralleli illabentes in meniſcum, cujus concavæ ſuperficiei terminatæ ſemidiameter ad convexæ anteriorisve ſuperficiei pellucidæ ſemidiametrum habet rationem quadruplam, reflectun-

(*) Part. I. cap. I. §. 2. pag. 8. & Tab. II. Fig. 1. num. 3.

ctuntur ac franguntur ita, ut ante ſpeculum concurrant in diſtantia ſemidiametri minoris ſive convexitatis quadrupla.

Demonſtratio.

Sit pars ejusmodi ſpeculi EDS. *Fig. 1. Tab. IV.* cujus convexitatis transparentis ED ſemidiameter ſit CD, concavitatis autem SD, ſemidiameter, DX, quadruplum ſemidiametri CD. Incidat radius QD cum axe AX parallelus, qui in ingreſſu ita frangitur, ut collineet verſus G. ita ut GE ſit triplum ſemidiametri EC. aut CD. At, quia XDI eſt perpendiculum, radius illapſus, cujus retro facta continuatio eſt DK, habebit angulum incidentiæ KDI, cujus reflexionis angulus reſpondens erit IDN. Quoniam autem radius ſic reflexus per convexam & transparentem ſuperficiem retropellitur, & frangitur dimidia parte a perpendiculo, quod jam eſt DH; declinabit ab N. verſus F, ut angulus NDF ſit dimidium anguli NDH. Sit igitur angulus ECD, = oppoſito, QDH, 12. partium: faciet radius ſemel in ingreſſu tractus, angulum refractum CDG, = verticali RDH, 8; & CGD (= oppoſito QDK,) erit 4. cui opponitur latus DX, quadruplum ſemidiametri minoris. Ergo lateri GX, quod hujus eſt pars quarta, oppoſitus erit angulus GDX = IDK, qui eſt angulus incidentiæ, cui convenit angulus reflexionis IDN. ut igitur angulus inclinationis in regreſſu egreſſuque ſit NDH = 10. adeoque refractionis NDF = 5. Sed quia ſubtracto angulo NDH = 10. a QDH, = 12, remanet QDN = 2. erit adhuc EDQ = 3; cui = alternus EFD. Jam in triangulo CDF. ſemidiameter minor, ſive convexitatis, opponitur angulo CFD, = 3; ergo angulus FCD = 12, qui illius eſt quadruplum, opponitur quoque quadruplo ſemidiametri minoris, DF. q. e. d.

Scho-

Scholion.

Supponimus hic ea omnia, quæ alias in demonſtratienibus dioptricis poſtulantur. 1.) Ut vitri craſſities habeatur pro nulla, ne turbetur demonſtratio. 2.) Ut latera triangulorum valde acutorum ſe invicem habeant fere ut eorum anguli opoſiti acuti. 3.) Ut hic loci in demonſtratione non petatur ſumma a nobis ακρίβεια, ſed ea, quæ tironibus ſufficiat & parum aberret. Accuratior enim plures adhuc, & radiorum illabentium, & craſſitiei ſpeculorum circumſtantias prærequirit, quæ autem inquirere, hujus loci non eſt.

Propoſitio II.

Speculum ex meniſco ita paratum, ut ejus cavitatis terminatæ ſemidiameter ad convexitatis pellucidæ ſemidiametrum ſit ut $3\frac{1}{2}$. ad 1. aut ut 7. ad 2. repellit & refringit retro radios parallelos ita, ut uniantur in diſtantia ſemidiametri convexitatis ſeptupla.

Demonſtratio.

Ne novo ſchematiſmo opus habeamus, concipiam u nobis in Fig. 1. Tab. IV. centrum X. eſſe in P. aut partem GX non eſſe majorem dimidia GP. Demus vero angulo acuto C, = QDH, partes 21. erit CDG, = KDH, 14., & CGD = QDK, 7. Sit CD, 2. erit CG, 4; & DG. 6. DP vero (ſive DX ex hypotheſi) 7. & GP. ſeu GX, 1. ideoque ang. GDX = IDK, 1. & IDN etiam, 1; NDH vero. 16, ut relinquatur angulo NDQ. 5. Quia vero angulus refractionis in regreſſu FDN, eſt dimidium inclinationis NDH, adeoque 8, igitur ablato NDQ, remanet pro angulo FDQ ac ejus alterno CFD 3. Jam ut angulus F, = 3 ad CD: ita angulus C, = 21. ad DF, hoc eſt ſeptuplum CD.

Propoſitio III.

Si in ſpeculo meniſco ſemidiameter cavitatis terminatæ ad ſemidiametrum convexitatis eſt ut $3\frac{1}{4}$. ad 1. ſive ut 13. ad 14: radii paralleli unientur in diſtantia circiter tredecupla ſemidiametri convexitatis.

Demonſtratio.

Adſumatur ſemidiameter concavitatis terminatæ DT, ut GT ſit quarta pars ſemidiametri CD, vel habeatur pro 1. & ſic DT, loco DX adſumta, acquirat partes 13, quarum CD habet 4. Demus angulo acuto C = QDH, partes 39; erit angulus CDG, = KDH 16. & CGD = QDK, 13: angulus vero GDT = IDK, tamquam angulo incidentiæ, = IDN, angulo reflexionis, itidem 1. ſicque NDQ 11.; NDH autem 28: adeoque ejus dimidium NDF, 14; a qua angulus QDN, 11. ſubtractus relinquit angulo QDF & ſic quoque ejus alterno DFC, 3. Jam: ut angulus F, 3. eſt ad angulum C, 39. ita CD ad DF, At 3. eſt ad 39, ut 1. ad 13, ergo etiam CD ad DF eandem habebit rationem. q. e. d.

Corollarium. Quo propius igitur ſemidiameter concavitatis accedit ad ſeſquidiametrum convexitatis meniſci ſpecularis, eo longior fit ejus foci diſtantia.

Scholion.

Plures propoſitiones ut formemus, opus eſſe non duco. Qui enim eadem demonſtrandi methodo proceſſerit, facile invenerit, intelligi poſſe non modo, quam rationem ſemidiametri requirant ad focum quinquaginta vel centum pedum; ſed & ſi ad mille pluriumve pedum, immo paſſuum focum deſideres. Nimirum ad focum 50. pedum, ſi minor ſemidiameter habeat unum pedem, convenit major ſemidiameter $3\frac{2}{50}$. pedum; ad focum 100. pedum, ſi minor, ſive convexitatis ſemidiameter unius pedis menſuram retineat,

neat, requirimus ſemidiametrum concavitatis $3\frac{1}{33}$. pedum; ad 1000. vero pedes ſpeculum radios parallelos uniens, concavitatis ſemidiametrum habebit $3\frac{1}{333}$. pedum, ſi convexitas ex ſemidiametro unius pedis fuerit parata. Id quod alia forte occaſione reddituri ſumus clarius.

(*Coburgo Erfordiam miſſa*
d. 8, Novembr. 1739.)

OBSERVATIO XXXV.

Dn. D. JOAN. GOTTLIEB BOETTICHER,

Paraplegia perfecta, a mœrore & terrore ſuborta, feliciterque curata.

Centurionis ſtatus marini uxor, annos 58. nata, temperamenti cholerico-ſanguinei, ad iræ incandeſcentiam valde prona, parva corporis ſtatura & ante morbi inſultum obeſa, ultra ſemeſtre ſpatium priusquam malo gravi paralytico corriperetur, laſſitudinem totius corporis inſignem & tenſivos in toto dorſi tractu, præprimis circa ejus ſpinam, nec non in lumbis, pedibus, perſenſit dolores, & mœrori poſthac gravi ex variis ærumnis, fortunaque inprimis adverſa tot in navi, inſigne nomenque Leonis ſeptentrionalis gerente, in qua ipſius maritus Præfecti officio fungebatur, per naufragium factum deperditorum bonorum (ex quo infortunio ipſe Centurio, quaſi in ecſtaſin raptus, magnum memoriæ ſuæ diſpendium patiebatur) prognato, nimium dein dedita, cui paulo poſt improviſus terror panicus, ex incendio molæ, oleum ad ſmegma conficiendum ſuppeditantis, & non procul ab ejus ædibus diſtantis, corpus univerſum cum graviſſimo ſanitatis detrimento percellens, ſupervenit; e veſtigio quaſi ictu & fulmine tacta, Paraplegia, ſeu totius corporis reſolutione,

ſolo tantum capite excepto, adficiebatur. Ut hujus morbi ſontici & perquam notabilis hiſtoriam graphice atque dilucide deſcriptam ſiſtam, ante omnia qua ratione ſymptomatum, ſub primo acceſſu mox obviorum, cohors ſeſe geſſerit, indicandum eſſe duxi. Omnibus nimirum in membris motus & ſenſus plane deficiebant, ut inſtar ſtatuæ, excepto capite, quod antrorſum & retrorſum, nec non ad latera movere poterat, cum omnium adſtantium dolore & compaſſione, erecta vel extenſa jacuerit. Per multas hebdomades inquietas tranſegerat noctes, unde in capite tam exquiſitus obortus fuit dolor, ut nullo modo vocem qualemcunque ſonoram, absque ingenti illius augmento perferre potuerit, illæſa tamen memoria & linguæ ſalva remanente quoad loquelam potentia. Sub primo Paraplegiæ inſultu frigoris tam immanis ſenſus in omnibus corporis extremitatibus obſervabatur, ut eadem gelu rigido quaſi emortuæ & penitus conſtrictæ viderentur. Excrementa alvina pariter ac urina absque ullo ſenſu prodibant; ciborum, præprimis liquidiorum, deglutitio non ſolum absque ulla difficultate ſuccedebat, ſed quod adhuc magis mirandum erat nullum plane ſenſum in œſophago abinde percipiebat, ut hinc omnia potulenta & alimenta, licet & hæc ſorbilia eſſent, in dilatatum veluti ſaccum, ſine ullo ſaporis & titillationis ſenſu, dilabi viderentur. Pulſus in utroque carpo ſemper, usque ad morbi decrementum, inæqualis & debilis, immo quandoque intermittens, obſervabatur. In dextræ manus ſuperficie uno die major, quam altero, erat conſpicuus tumor œdematoſus, ejusque digiti incurvati inflexiles & rigidi deprehendebantur, manus vero læva a tumore tali libera erat, ejusque digiti flexiliores & calidiores manebant. Quamvis etiam in erecto, vel horizontali ſitu conſtituta eſſet, ſemper tamen incurvato quaſi corpore ſe decumbere putabat. Cordis palpitationibus

nibus & frequentibus & vehementioribus in principio cum pulſu celeri, inæquali & depreſſo moleſtabatur. Alvina excretio non ſingulis diebus, ſed tertio ſaltem, vel quarto ſuccedebat. In artubus inferioribus aridura manifeſta adparebat, ſuperiores vero ab ea immunes & ſalvi erant. Urina tandem absque ullo ſedimento in principio emittebatur.

In tali ſtatu ægram deprehendi ſub prima viſitatione; jma iſta ſequuntur phænomena, quæ ſub ulteriori quotidiana ejus continuatione & a medicamentorum præſcriptiorum convenientium ſedula adplicatione obſervavi & conſignavi. Poſtquam ergo in tantum aliqualis mitigatio obtenta fuit, ut vigiliæ nimiæ imminutæ eſſent, (minime tamen narcoticis, ut Medicus anteceſſor fecit,) & noctes dehinc quietiores habent, aluusqe liberior reſponderet & excrementa alvina, urinaque iterum cum aliquo ſenſu excernerentur, 1.) in linguæ totius tractu, loco amiſſi ſaporis, exquiſitiſſimum ſenſum 2.) ſalivæ ſpumantis exſpuitionem per integros duos menſes, 3.) in oſſis ſacri et coxendicis regione dolores auctos & tantum non intolerabiles percipiebat, nec non 4.) quando brachia & pedes ab aliis elevabantur, dolores in juncturis graves perſentiſcebat, 5. quo magis membrorum, juncturarum, quin etiam dorſi, dolores increbeſcebant, eo magis excretio ſalivæ ſpumeſcentis decreſcebat, 6.) ſuperatis decem a primo acceſſus mei die ſeptimanis, cum pulſus paulo magis æqualis exiſteret, & eſculenta majori cum adpetitu, exactiorique ſaporis ſenſu in lingua & œſophago, capere pariter ac deglutire poſſet, urinam cum ſedimento craſſo majori in copia emitteret, in ſuperiori ventriculi orificio aliqua obſervabatur durities per tres menſes & ultra locum ibidem fixum tenens & ægrotanti anxiis & conſtrictoriis doloribus non levem incutiens metum, multum mihi negotii faceſſebat,

 quæ

quæ autem medicamentis nervinis & antiſpaſmodicis tam internis, quam externis, ita diſcutiebatur, ut a loco deſcripto infra unbilicum ſe primo latitudinem unius ſpithamæ extendens, tandemque usque ad pubem in faſciculum, funis inſtar craſſi, collecta, a ſtrictura hac ſpaſtica plane remitteret, evaneſceretque. Elapſis ſic quatuor menſibus, cum a continuato medicamentorum uſu ſanitatis ſpes paulo major adfulgere iterum inciperet, dolores primo in dorſi regione, cumprimis circa os ſacrum, innominatum & coccygis, itemque femorum articulationes, atrociter ſæviebant, ut ob eorum vehementiam aliquamdiu omnem iterum amiſerit quietem, nec non ſecundo inſignem formicationis & frigoris ſenſum, cum moleſtiſſima preſſione gravatoria in ſcapularum, humerorum, cubitorum, itemque carpi & metacarpi juncturis, perſentiſcebat, quibus omnibus autem intra ſpatium duarum circiter ſeptimanarum, ſucceſſit formicatio gravior, tremor levis, dolorque diſtendens & lancinans, ac tandem cum ſenſus frigoris decremento, exiguus naturalis ſenſus & dictarum partium motus levis, præſertim a pollicibus manuum ad cæteros digitos, & a digitis ad cubitos & a cubitis ad humeros feliciter inſecutus eſt, qui a prima hac ſalutari mutatione, vel potius emendatione, intra octiduum tam evidens capiebat incrementum, ut non ſolum pollices & digitos, antea contractos planeque incuruatos, denuo aliquantulum extendere, ſed & cubitos liberius movere poſſet, ita ut, abſolutis quinque menſibus, ſuperiorum horum membrorum vigorem, ſenſum & motum plenarie reſtitutum deprehenderemus.

Ad inferiora dein reſpiciens membra, ſequentia circa illa adnotavi. Cum dorſi, inprimis vertebrarum ſpinæ & lumborum dolores increſcerent, & per univerſum pedum tractum usque ad digitorum apices ſe extenderent abdomen non modo,

modo, ſulcati inſtar agri; multis diverſæ magnitudinis protuberantiis, a tendinum & nervorum ſpaſtica ſtrictura ſubortis, obſideri incipiebat, ſed & puncturæ dein, cum aliquali ſenſus & motus moleſtia, in pedum digitis animadvertebantur, quæ poſtmodum, ſpatio ſex hebdomadum, per pedes & lumbos ad femora usque ſe extendebant, circa genu autem & tibiam frigus usque ad ſenſus & motus plenariam reſtitutionem perſeverabat, hisque redeuntibus plenarie ceſſabat, pedeſque tunc circa malleolos œdematoſo tumore obſiti adparebant, quem vero pro ſigno reſtitutionis ſalutari habui. Notatu dignum porro erat, quod, quo magis membra priſtino ſenſus & motus vigore frui incipiebant, eo magis inferiorum partium aridura quoque decreſceret, donec tandem iſta in obeſitatem priſtinam mutaretur. Neque minus & hoc obſervatu quoque dignum erit, quod incipiente ſenſu & motu, partibus in inferioribus paſſim per totam lumborum & pedum circumferentiam, nervoſæ partes, inſtar arvi aratro diſciſſi, in forma tuberculorum multorum elevatæ quoque fuerint, & quo magis morbus decreſcebat, vel a ſua vi deleteria deſinebat, eo magis pulſus quoque in vigore & naturali æqualitate increſceret. Interim, licet membra priſtino fruerentur robore, erecto tamen corpore, ob exquiſitos dolores, in dorſo & lumbis in euphoriam ejus aliquamdiu continuantes, ſine fulcrorum ſubaxillarium adjumento, ultra ſex hebdomadum ſpatium, progredi haud poterat, continuato tamen medicamentorum internorum & balneorum, ex formicis, a ſordibus terreſtribus liberatis, & herbis nervino - aromaticis præparatorum uſu, grave quoque hoc incommodum tollebatur, & ſic, cooperante divino auxilio, in gratiam cum ſanitate priſtina redibat, ut jam vegeta ſanaque vivat, & omnibus ſuis rebus domeſticis præeſſe queat, obambulet libere, & ædes iterum frequentet ſacras, menſium fluxu debite & or-

dinate ad annum usque quinquageſimum primum continuante.

Pro hoc autem morbo feliciter tollendo 1.) inſignem tulerunt opem Decocta ex Cortic. Lign. Guajac. Saſſafr. Winteran. Raſur. Lign. Aloes reſinoſ. Radic. Bryon. alb. Chelidon. maj. Valerian. Serpent. Virgin. Cichor. Sylv. Herb. Chamædr. Chamæpit. Betonic. Salu. Fumar. Flor. Stœchad. Arab. Serpill. Origan. Cret. Semin. Pœon. mar. Dauc. Cret. parata, & cum Tinct. Rhabarb. tartaris. ac Liquore meo aperitivo debita doſi remixta, addendo Syrup. Stœchad. Arabic. & flor. Pœon. compoſ. ſicque uſum eorum per aliquot hebdomadas continuando, ita tamen, ut quandoque loco Tinct. Rhabarb. Elixir. aperitiv. Claud.c. Tart. tartariſat. parat. adhibitum fuerit. His ſubjunctæ fuerunt pilulæ balſam. aperient. & abſtergentes, quas ſingulis ſeptimanis primi menſis exhibui, unde non modo cruditates in primis viis, a Decocto attenuatæ & præparatæ, leniter eductæ, ſed & ſubinde excretio alvina cum euphoria quotidie ſubſecuta eſt. Dein etiam 2.) multum pariter ad curationis felicem ſucceſſum contulit Tinct. anti-paralyt. m. d. cum Liqu. C. C. ſuccin. remixtæ, & cum Infuſo theeformi, ex Rad. & Herb. aperient. & nervin. parato, adſumta, cui interdum ſubſtituta fuit Eſſent. quædam nervino-balſam. ad gutt. XXX. vel XL. pro doſi, quin etiam tempore veſpertino & circa noctem pulveres nervini cum Lumbric. terr. præpar. & exigua portione Extract. Caſtor. remixti, in convenientibus exhibebantur vehiculis. Inter externa eximiam inprimis opem tulerunt Emplaſtrum nervin. ſpinæ dorſi impoſitum, nec non Spiritus nervini cum antiparalytico quodam juncti, quibus & membra, & quandoque ſpina dorſi, prægreſſa frictione cum linteis calidis, quotidie bis & aliquando ter lavabantur, vel potius illinebantur. Abdomen, lumbi & pedum

dum plantæ, nec non ſuperius ventriculi orificium, Balſam Peruvian. nigro, per vices quoque, prægreſſa leni frictione, oblinebantur. Denique balnea ex Formicis & herbis fragrantibus nervinis, in aqua fervida maceratis, frequenter in uſum vocata fuerunt. Nec ſalutari effectu veſicatoria, quibusdam impoſita partibus, erant deſtituta. Nimis prolixum foret, totam curationis methodum, ſecundum formatas indicationes curatorias adornatam recenſere, unde ea ſaltem remedia, quæ præ omnibus reliquis maximam tulerunt opem, quibusque ſanitatis priſtinæ reſtitutionem maxime adſcribendam eſſe autumo, commemorare ſuſtinui, ſubjungere autem non pigebit, quod per vices analeptica, juſſu meo ſumta, & ἰυπέττα ex panatellis, avenaceis & hordeaceis parata, conjuncta raſura Cornucervi, Cortic. Citri rec. & Paſſulis min. nec non ex juſculis concentratis caponum, pullorum, carnis vitulinæ & herbis nervin. conſtantia, addita gelatina Cornu Cervi, ab ægra frequenter tribus poſtremis curationis menſibus adſumta, eximiæ & ſalutaris fuerint efficaciæ.

Unicum denique hoc ſcitu & obſervatu, ex deſcripti morbi hiſtoria, dignum eſſe duco, quod nimirum plerisque iis, ejusmodi morbo paralytico adflictis, primisque morbi menſibus copioſam exſpuentibus ſalivam, illæſa inſuper gaudentibus memoria, nec non urinam craſſam, cum ſymptomatum remiſſione, per tempus notabile emittentibus, doloresque membrorum, ſpinæ dorſi, femorum & lumborum, uſque ad morbi evidens decrementum perſeverantes, ſuſtinentibus, itemque iis, in quibus aridura partium denuo evaneſcit, partesque illæ ſucculentiores manifeſte evadere incipiunt, ac denique quorum membra, præſertim inferiora, in morbi declinatione oedematoſo obſidentur tumore, pulſusque magis æqualis fortior evadit, fauſtum omnino hariolari liceat eventum. E contrario au-

tem, quod ſymptoma admodum ſonticum & periculoſum conſtituat, atrophia partibus paralyticis ſuperveniens, & quod eo periculoſior ſit illa, quo ætate provectior eſt æger, mecum omnes uno ore Medici confitentur experti; hinc & viciſſim quin cuncti ægram noſtram, ob priſtinam valetudinem, ſub gravioribus his circumſtantiis recuperatam, inter filias albæ recenſeant gallinæ, nullus dubito. Quid jam terror improviſus & gravis, inprimis in provectioris ætatis ſubjectis, ſanguinem ad interiora, præſertim ad caput reſtringendo, ibidemque vel leviſſimam etiam cauſando congeſtionem, & hac ratione ſyſtemati corporis vaſculoſo pariter ac nervino præ omnibus conſtrictionem inducendo, ac ita fluidi nervei in illud influxum plus minusve impediendo; quin etiam, quid triſtitia diuturnior, fibris partium motricibus robur & vires ſubtrahendo, fluidorum progreſſum per canales vaſculoſos languidiorem, eaque ſpiſſiora tandem reddendo, excretiones denique ſufflaminando, atque obſtructiones, immo infarctus vaſorum & viſcerum producendo valeant, ex hacce hiſtoria quilibet facile intelliget.

OBSERVATIO XXXVI.

Dn. D. JOAN. GOTTL. BOETTICHER.

Gravis Memoriæ læſio, ex vehementi terrore, feliciter ſublata.

CEnturio ſtatus marini, de cujus uxoris morbo paralytico ſatis periculoſo in præcedenti hiſtoria mentionem uberiorem feci, 49. annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, qui ob naufragium, quod in littore inſulæ Ferroæ navis Regia, cujus Præfectus erat, paſſus, & ob mag-

magnum ſuorum bonorum diſpendium ſimul factum, primo in ecſtaſin aliquam delapſus, pauloque poſt memoriæ maxima privatus parte, & domum ſic, præterlapſis paucis ſeptimanis, reverſus, meam implorabat opem & auxilium. Vix nominis ſui in principio recordari poterat, ſed inſtar Euripi fluctuantis oberrabat, neſcius quæ quærere, neſcius quæ reſpondere vellet, hinc quoque quando ſciſcitari aliqua deſiderabat, quævis quæſtio, quam proferebat, viginti circiter indigebat reſponſionibus, antequam reſponſi ſenſum memoria tenere & capere valebat. Nec tamen ideo reſponſi ſenſum memoria diu recondebat, quin uno vel duobus momentis elapſis denuo reſponſum excideret, ut dehinc integros dies in quæſtionibus ſubinde movendis conſumeret. Cum etiam inſuper chariſſima ejus conjux, eodem tempore, calamitoſo paraplegiæ morbo decumberet, iſteque ſtatum ejus tantum non deploratum quotidie ſummo cum animi dolore intueretur, mirum non erat, quod ex mœrore graviori inde ſuborto malum diutius perſeveraret, & ad finem uſque morbi illius continuaret, ita ut non niſi poſtquam illa reconvaleſcere incipiebat, æger etiam magis magisque ad priſtinam redire ſanitatem, mentisque ſuæ compos fieri deprehenderetur. A quotidiano ſpiritus vini uſu, cui ſtrenue indulgebat, admodum quoque memoriam debilitatam & ſimul exinde anorexiam inductam fuiſſe, hac occaſione notari adhuc meretur. De reliquo ſub continuato convenientium remediorum uſu, obſervato debito regimine quoad diætam, plenariam iterum adeptus eſt ſanitatem, ut adhuc dum incolumis & ſanus vivat.

OBSERVATIO XXXVII.

Dn. D. JOAN. GOTTL. BOETTICHER.

Iracundia vehemens in ſenibus, cauſa morborum admodum ſonticorum.

VIdua b. Archidiaconi Roskildenſis, 82. annorum, parvi & obeſi corporis, ad iracundiam ſumme prona, temperamenti ſanguineo - cholerici, poſtquam anno MDCCXXXII. occaſione hæreditatis diſtribuendæ ira graviſſima accenſa fuerat, paroxyſmo primo apoplectico corripiebatur, qui autem convenientibus tempeſtive adhibitis medicamentis ſublatus, in Epilepſiam terminabatur horrendam, hæcque denuo intra nycthemeri ſpatium in Hemiplexiam ſiniſtri lateris degenerabat, quod motu in totum, ſenſu vero in tantum ſaltem deſtituebatur, cum linguæ paralyſi & deglutiendi difficultate, oculorum, oris, narium & extremorum convulſionibus ſubinde intercurrentibus. Corpus inſtar trunci immotum jacebat, caput vero dolebat, quod exinde judicabatur, quoniam alteram adhuc ſanam manum eidem frequentiſſime imponebat. In principio erat ſoporoſa, poſtea inſomnes ducebat noctes, & tamquam delira, varia incondita balbutiendo continuo fere muſſitabat. Erecta a domeſticis in altum, ponderis plumbei inſtar ſtatim declinans propendebat; cum manu ſana iracundiæ continuantem adhuc fervorem indicans, pulvinaria, ſpondam parietemque concutiebat, dentibus ſtridebat, frontem in rugas plicabat. Urinam ſæpius ſponte in principio emittebat, concurrentibus vehementioribus cordis palpitationibus ſummaque reſpirandi difficultate, quam ab aliquot jam annis ſolennem ipſi fuiſſe cognati referebant. Artus inferiores reſoluti, atrophia emarcidi adpare-

parebant ; ſuperiores vero ab ea immunes, exſangues, motu tamen privati & flaccidi obſervabantur. Pulſus erat debilis & in læſa parte inæqualis, ac nonnunquam intermittens. Valde ſitiebat, ſed ſitim, ob deglutitionis difficultatem, in principio extinguere nequibat. Atrocibus ſæpenumero quoque tormentis hyſtericis, cum cardialgia & gulæ dira conſtrictione conjunctis, in ſano ſtatu jam dudum adflicta fuit. Interim tamen intra ſpatium octo dierum, cum eodem tempore, quo Phthiſico civi & mercenario Roskildenſi, cujus juſſu eo profectus fueram, medicamenta porrigebam, ipſa illa meum quoque imploraret auxilium, omnia, adjuvante gratia divina, in melius adeo vergere incipiebant, ut verba rurſus diſtinctius proferre, medicamenta & alimenta facilius adſumere & deglutire, atque digitos manus cum reſtitutione motus aliquali iterum erigere inchoaret. Elapſis dein 18. diebus non ſolum pedis digitos, ſed & ipſum totum pedem, ad coxam uſque cum decremento atrophiæ & motus ſenſuſque reſtitutione, erigere & movere poterat. Hebdomadibus quinque vel ſex ſuperatis, ſtatus morbi, antea ab omnibus pro deplorato & conclamato habitus, medicamentorum efficacia, & continuo uſu ita erat immutatus, ut fulcris ſubaxillaribus rejectis, ad progrediendum non modo in cubiculo, ſed & ex eo ad alia loca domeſtica, pedibus, cum omnium familiarium admiratione & gaudio quodammodo uti poſſet, ſiquidem brachii, nec non manus digitorumque motu ac vigore eousque denuo potita tum temporis erat, ut pro eſculentis & potulentis adprehendendis & ad os admovendis, iisdem libere uti potuerit. De reliquo a tertiæ ſeptimanæ fine usque ad terminum plenariæ reſtitutionis longorum filamentorum, in fruſtula diſcerptorum, ex ſubſtantia mucida & glutinoſa tenaci coalitorum, intermixto ſimul ſanguine congrumato & atro, mox majorem, mox minorem, cum

metu ſuffocationis, graviter tuſſiendo, expectorabat quantitatem. Hoc phænomenon ſicuti notatu non prorſus indignum eſt, ita & hanc circumſtantiam non minorem quemlibet rapere poſſe in admirationem arbitror, quod remittente interdum ad aliquot horas peculiari hac excretione, ſtatim per renes cum urina ſimilis materia, qualis tuſſiendo ejiciebatur, inſigni in copia, cum ſenſibilioribus doloribus, dyſuriæ & ſtranguriæ alias familiaribus, pariter per aliquot horas emitteretur, & ſic ceſſante denuo per hanc viam materiæ iſtius evacuatione, expectoratio dicta alternatim cum reſpiratione ſumme difficili, & graviſſima tuſſi recurreret, ſicque binæ hæ ſingulares & crebrius repetitæ variationes fere eccriticæ, mutuum inter ſe commercium in ægrotantis euphoriam & ad ſalutarem uſque morbi eventum, mirum in modum ſuſtinuerint. Septimo tandem menſe finito cunctis ſuis domeſticis officiis iterum præeſſe inchoabat, adpetebat, comedebat, potabat, ut ſana, & cum priſtina plenarie in gratiam redibat valetudine. Superatis vero novem menſibus, inconſtans, lubrica & mutabilis fortuna huic annoſæ matronæ adeo infida iterum erat, ut cum familiarium quidam altercando ei rurſus bilem & ſtomachum immodeſte & graviter moverint, ex improviſo & exſpectatione citius, apoplexia correpta, ſubito vivere deſierit.

OBSERVATIO XXXVIII.

Dn. D. JOAN. GOTTL. BOETTICHER.

Vertigo ſatis vehemens, a nimio potu Coffee, aliisque in diæta commiſſis erroribus.

MErcenarius & civis Hafnienſis 38. annorum, temperamenti cholerico-melancholici, a prima ſtatim juventute iracundiæ admodum deditus, quotidiano tan-

tandem uſui Decocto fabarum Coffee, admodum ſaturato, uſque adeo adſueſcebat, ut & continua inter jurgia cum emtoribus ſuis illud indeſinenter ſorbillaret, unde primo ſomnolentia fere continua, deinde, elapſis duobus menſibus, vertigine corripiebatur tenebricoſa, tam atroci, ut neque in publicum prodire, neque cum aliquo citra intercurrentem ſoporem, colloqui, vel rem aliquam habere potuerit. Quamquam autem ſatis jam vehemens & periculoſum fuerit hoc malum; majora tamen illud & fere ſtupenda, ex comeſtione improvida & copioſa, immo vix non quotidiana, halecum ſale conditorum, cœpit incrementa, ut inde lecto prorſus adfixus fuerit. Quotieſcunque ſe ex uno latere in alterum devolvere, vel a pulvinari ſe erigere & caput attollere nitebatur, toties vertigine, dolore capitis gravativo, diſtenſivo & ſpaſtico comitata, corripiebatur. Vertigo hæc deſcripta, cum ſomnolentia ab initio ſtatim occurrente, indiſſolubili quaſi vinculo connexa manebat, & hinc utraque hæc ſymptomata, omnino indicia inſtantis Cari, vel Apoplexiæ potius imminentis haud levia præbebant, quæ tanto certiora videbantur, poſtquam etiam de viſus obſcuratione, de coruſcatione, & ante eorum aciem hinc inde obvolitantibus imagunculis variis, nec non de memoriæ læſione, de tinnitu, ſuſurru aurium & obauditione æger conquerebatur. Neque etiam hæc ſatis jam periculoſa calamitas ſola manſit, ſed & alia parum eidem abſimilis, brevi poſt ſucceſſit, dum nempe in tantam, cum febre lenta, incidit maciem, ut intra ſpatium exiguum magis ſceleton, quam hominem repræſentaverit vivum, cum tamen toroſus & mediocriter obeſus antea fuerit. Nulla adpetebat eſculenta, quin potius nauſeam habebat gravem, ſitiebat vero enormius, borborygmi audiebantur multi, & tantum non continui. Cardialgia flatulenta, nec non ventriculi & inteſtinorum tormina ipſum excruciabant frequenter

&

& graviter. Cordis palpitatione fere continua, nec non capitis doloribus, circa tempora & frontem potiſſimum ſævientibus, atque alvo pertinaciſſime adſtricta, inſuper divexabatur. Pulſus erat tardus, debilis, contractus ſæpeque intermittens, & quidem tunc præcipue, quando Cardialgia flatulenta majora capiebat incrementa, quo tempore etiam vomendi conatibus inanibus valdeque anxiis plerumque torquebatur. Urina utplurimum erat ſaturatá, ſeu ex brunno rubra & craſſa. Curatio ipſa tandem, divino Numine opitulante, ſequentibus abſolvebatur remediis: 1.) Digeſtivis, aperientibus & attenuantibus, tam in forma ſicca, quam liquida; 2.) Enematibus; 3.) laxantibus per vices lenibus repetitis; 4.) Decocto pro potu ordinario, ex anticatarrhalibus, cephalicis, aperientibus & diureticis parato; 5.) Venæſectione in pedibus; 6.) antiſpaſmodicis cum ſalibus neutris & debitis vehiculis; 7.) balſamicis & roborantibus, quæ colophonem imponebant, & nunc incolumis ſanuſque vivat & multorum liberorum pater evaſerit.

OBSERVATIO XXXIX.

Dn. D. JOAN. GOTTL. BOETTICHER.

Epilepſia terrifica, a lue peſtifera neglecta & præpoſtere tractata.

Anno MDCCXI. menſ. Novembr. miles gregarius ex claſſe regia ad Noſodochium præſidii militaris defertur, qui, ſuperata lue peſtifera, cum qua in nave quadam graviter conflictatus fuerat, paulo poſt ex nefanda tempeſtivæ medicationis procraſtinatione & ſordida negligentia, morbo correptus erat comitiali truculento. Etenim cum is, qui debitam valetudinis curam ibi gerere debebat, ei & compluribus aliis, lue iſta infectis, neque medicami-

na exhiberi convenientia curaverit, neque etiam neceſſitate ita exigente tempeſtive & ſatis perite morbum ipſum infringere adlaboraverit, factum hinc eſt, ut beneficio naturæ adhuc robuſtæ, ſub primo febris peſtilentialis acceſſu eruperit bubo circa parotides, qui autem, cum ad ſuppurationem non pervenerit, vehementiſſimos capitis dolores, agrypnias, diraque & atrocia deliria induxit, & ſub vehementiſſimo horum ſymptomatum gradu retroceſſit, ejusque in locum brevi poſt, per ſingularem procul dubio metaſtaſin, alii duo in inguinibus ſucceſſerunt, qui vero pariter neglecti nullamque ad maturitatem redacti, ob ſimilem ſalutaris ſuppurationis defectum, evanuerunt, ac ſtatim adeo atroces in omnibus membris excitarunt dolores, ut inſtar totidem arcuum contracta adparuerint. Hiſce omnibus quoque neglectis tandem ſontico iſto morbo correptus fuit æger, & ſic ut epilepticus ex claſſe regia in noſocomium delatus, meæque curæ concreditus fuit. Obſervavi tunc, quod quolibet die duobus paroxyſmis epilepticis periodice infeſtaretur. Prodromi illorum erant tenebricoſa vertigo, temulentia, agendorum oblivio, tremor & rigor extremarum corporis partium, nec non palpebrarum ſuperiorum & labiorum oris motus tremulus; poſtquam vero ita aliquoties recurſum ſuum ſervaverant hi paroxyſmi, tunc etiam membrorum rigiditas a doloribus ſuborta, majus incrementum cœpit.

Curationem quod attinet innotuit mihi multa ab experientia, quod bubones, circa inguina & inprimis parotides erumpentes, nondum ad maturitatem deducti, ſed a commiſſis erroribus potius retropulſi, non ſolum ſtatum periculoſum, ſed ſæpius funeſtum exitum attraxerint: Hinc antequam Epilepſiam profligare adnitebar, e re eſſe ducebam, ut initium cum diaphoreticis, bezoardicis & alexipharmacis facerem, quorum uſu ad iſtum ſanitatis gradum

quoque pervenit, ut non ſolum membra hactenus contracta iterum extenderentur, & ad priſtinum redirent ſtatum, ſed etiam Epilepſia ſemel nonniſi ſingulo octiduo cum levioribus ſymptomatibus recurreret. Multis interea in locis elatiora quædam in conſpectum prodibant ecthymata, purpuram albam referentia, lympha acerrima repleta, & poſt crepaturam ſtigmata cœruleo - nigra ad quartum uſque diem relinquentia, quæ poſthac cutim deſcalpendo, ſine ulteriori aliquo incommodo, evanuerunt. Reſtitanti & quovis octiduo ſemel leviter recurrenti Epilepſiæ ſpecifica antepileptica cum bezoardicis remixta, ſedulo oppoſui, ſic per Dei gratiam feliciter a graviſſimo hocce morbo liberatus, e noſocomio dimittebatur.

OBSERVATIO XL.

Dn. D. JOAN. GOTTL. BOETTICHER.

Apoplexia levis & pedis dextri Pareſis, a fluxu hæmorrhoidali ſuppreſſo oborta, tandemque in Apoplexiam funeſtam terminata.

VIr robuſtus, quadraginta octo annorum, ſartor & civis Hafnienſis opulentus, temperamenti cholerico-ſanguineo - melancholici, animi moroſi, admodum invidi & iracundi, ut a leviſſimis cauſis vehementer commoveretur, ex improviſo, cum a medicaſtro chirurgo Hafnienſi naſutulo, hæmorrhoidum fluxus (quem ſingulari naturæ beneficio, utpote plethoricus, & per multos annos hypochondriacus, ordinate hactenus expertus fuit,) adſtringentibus eidem ſuppreſſus fuit, Apoplexia ſatis vehementi, non tamen prorſus funeſta corripiebatur, quæ dein

adhi-

adhibitis convenientibus remediis, in dextri pedis Paræſin degeneravit, hacque quoad maximam partem ſublata, tanta tendinum iſtius pedis ſubſequebatur rigiditas, ut ſine ſumma moleſtia incedere & obambulare haud potuerit. Oculi ipſius inde notabiliter minores evaſerunt & intro quaſi acti adparebant, hincque torvus omnes ſemper intuebatur obvios. Intemperantiæ admodum erat deditus, ideoque quando vino inebriatus erat, ſæpenumero & tantum non, ſemper Epilepſiæ paroxyſmo graviter tentabatur. Acidulis & thermis Pyrmontanis, ſuaſu b. Dn. D. *Lahmii*, Practici Hafnienſis, uſus quidem fuit, ſed magno cum detrimento, ſiquidem loco ſperatæ ſanitatis, tendinum & nonnullorum muſculorum pedis rigiditas, incrementum non exiguum, cum frequentius recurrente paroxyſmo epileptico, poſtmodum cepit, qui antea, tametſi ſæpius mero oneratus fuerit, non adeo vehemens frequensque fuerat. Ad hiſtoriam morbi paulo accuratius concipiendam recordari non pigebit, quod priora pathemata hypochondriaca cum augmento mali, potiſſimum conſiſtere deprehenderim in copioſis doloribus ſpaſticis, circa hypochondrium præcipue ſiniſtrum ſeſe exſerentibus, moleſtiſſimo flatuum proventu, intumeſcentiam ſæpius renitentem efformante & ad ſuffocationem uſque cum frequenti tuſſi ſicca, urgente, borborygmis multis, tormentis colicis fere ſimilibus. Strictura gulæ atroci & frequenti, cardialgia dira & pertinaciſſima alvi obſtructione, quorum omnium intuitu non ſolum phlebotomiam in pede ſiniſtro inſtitui curavi, ſed & medicamenta adpropriata, ac ad hæmorrhoidalis fluxus revocationem congrua, exhibui, quibus etiam morbi ferocia aliquatenus quidem mitigata fuit, ſed hæmorrhoidum beneficium nondum conciliari vel reparari multoque minus morbus tam inveteratus eradicari poterat. Hinc fluidorum dyſcraſiam tollere nitebamur remediis alterantibus,

bus, Cacochymiam bilioſo-acido-craſſam, viſcidam, in primis viis & meſenterio ſtabulantem, incidentibus, præcipitantibus, abſtergentibus & evacuantibus, vitia hepatis corrigentibus, primarum viarum pariter ac reliquorum abdominis viſcerum ſpaſticam ſtricturam tollentibus, atoniam autem externarum partium auferentibus, easque roborantibus; porro meningum cerebri læſam oſcillationem, indeque dependentem totius ſyſtematis nervoſi & omnium membranarum, fibrarumque motricium partim irregularem contractionem ſpaſmodicam, partim etiam atoniam emendantibus, & quidem in forma Decoctorum, infuſorum, eſſentiarum, pulverum & pilularum, non neglectis externis tonicis congruis, ex ſpirituoſis, oleoſis & balſamicis paratis ac ſubinde adplicatis, hisque omnibus tandem obtinuimus, ut pedis rigiditas non modo a priſtino ſuo rigore multum remiſerit, ægerque paſſim in civitate obambulare, ſuaque officia exequi potuerit, ſed & paroxyſmus epilepticus mitior evaderet, rariusque recurreret, quin & pathemata hypochondriaca leniora perſentiſcerentur. Pulſus dextræ manus interim durus, inæqualis, ſæpe celer, ſæpeque intermittens obſervabatur.

Quoniam vero diſſoluto & inordinato vitæ generi, intemperantiæ gulæ & iracundis commotionibus nimium indulgebat, atque ab hiſce vitiis, non obſtantibus quotidianis meis dehortationibus, abſtinere noluit, Apoplexia tandem, quam illi ante quatuor annos certiſſime ſub his circumſtantiis aliquando eventuram prædixi, ſubito extinctus fuit. Hoc vero præſagium eo certius confirmare potuit eventus, quo manifeſtius jam erat, quod ob incrementum contractionis oculorum, dolorumque pedis & occipitis ſpaſticorum, quin etiam ex levi quacunque occaſione recurrentem Epilepſiam & pertinaciter continuantem morbum inveteratum abdominalem, depravata denique fluida

&pro-

& proſtratum ſolidorum tonum totius machinæ ruina proxime jam jam immineat.

(Hafnia Erfordiam miſſæ d. 22. Novembr. 1739.)

OBSERVATIO LXI.

Dn. D. GOTTWALD SCHUSTERI. De Lethali baccarum Solani furioſi effectu.

Nuperrime Dn. D. *Dehne*, Poliater meritiſſimus, ſententiam meam de quandam tranſmiſſa bacca per litteras rogabat, quas idcirco una cum reſponſoriis meis, majoris illuſtrationis gratia, communicare placet.

P. P.

Præterita hebdomade tragicus caſus, notatu perquam dignus, Franckenbergæ accidit, ſcilicet vir quidam ex aquilegum ordine ejusdem loci, muneri ſuo ſatisfacturus, fontes ſalientes viſitabat, in via autem publica nigras baccas e frutice quodam ſibi ignotas decerpebat ac commedebat, ob gratum ſaporem dulcem numero duodecim earum deglutiens, unde paulo poſt crebriores admodumque vehementes vomitus, anxietates præcordiorum ac convulſiones ſubſequuntur. Suaſu pharmacopœi ibidem adhibentur bezoadica calida & volatilia, hinc circulatio ſanguinis non ſolum turbatur, ſed etiam gravis orgaſmus excitatur, concurrentibus pluribus aliis perquam ſonticis ſymptomatibus, e. g. deliriis maniacis, obſtructione alui, &c. quæ lethali tandem exitu finiebantur. Hinc quæritur non immerito: Annon hæ baccæ fuerint a Solano *ſic dicto* furioſo *deſumtæ? inſuper etiam una earum pro examini tranſmittitur. Re bene indagata ſubmiſſe*

 rogi-

rogito, velis mentem tuam haud gravatim paucis mihi declarare. Interim vale & fave.

T.

D. Dehne

Reſponſoriæ.

P. P.

Baccas, quarum unam ad indagandum mihi miſiſti, Solani lethiferi & furioſi, *alias* Bella donna *dicti, fructus eſſe, pro certiſſimo habere potes. Id enim non tantum ex effectu, quem reliquit, lethali innoteſcit, ſed bacca etiam deſcriptioni, quam Botanici dare ſolent, eſt quam ſimillima. Deſcribitur vero, quod ſimilis ſit ceraſis nigris maturis, facile invitet aut pelliceat, at iis veſcantur infantuli aliique, qui noxiam ejus indolem non exacte cognitam tenent. Multa a Scriptoribus rei botanicæ conſignata jam proſtant exempla eorum, qui ab eſu baccarum hujus Solani neci dati ſunt. Num autem pharmacopæus ejus loci non in eo deliquerit, quod bezoardica calida & volatilia exhibendo, vim baccarum deleteriam altius in maſſam ſanguineam immiſerit? ego adfirmare nullus dubito, exiſtimans, in ejusmodi caſu curatiorem oleoſis, ad emeſin usque ſumtis, ſecurius inſtituendam, primasque vias ab iſto veneno vegetabili ante omnia repurgandas eſſe. Cura, ut iſte caſus Actis Naturæ Curioſorum inſeratur, aut ſi mavis, ego, rectius de tota re inſtructus, curabo. Ita ſentio.*

T.

D. S.

Epicriſis.

Equidem hoc venenum vegetabile, præter deleteriam & cauſticam acrimoniam, dulci viſcedini immixtam, alio quoque principio ſulphureo, ſenſus ligante, & motus vitales

vitales turbante, gaudet, ut hinc medicamenta, quæ contra venena mineralia ſeptica alias adhiberi ſolent, hoc in caſu non ſufficere videantur; & ego ratione ductus omnino judico, Solani furioſi principio virulento & corroſivo inſimul ſulphur quoddam narcoticum & mortiferum, Opio, Hyoſcyamo, cicutæ aquaticæ, Strammonio, Daturæ Indorum, aliisque plantis ecſtaticis & divinatoriis, ſtupori inferendo aptis natis, non abſimile, verum potentius, conjunctum eſſe. Interim tamen etiam obſervatio quandoque docuit, lac tepidum cum oleo amygdalarum dulcium, ſine igne expreſſo, largiter ſumtum, ventriculum ad emeſin provocaſſe, & tali modo deleteriam maſſam rejectam fuiſſe, qua remota, brevi poſt omnis mortis metus evanuit. Ventriculo & inteſtinorum canali probe purgato, pauxillum Theriacæ vel Mithridatii exhiberi lenisque inde ſudor expectari poteſt, ſub quo principium ſubtilius ſulphureum, naturæ & generi nervoſo maxime infenſum, e maſſa ſanguinea proſcribatur. Si enim unquam, poſt adſumtum venenum minerale, motus ſpaſtici & convulſivi oriuntur atque lacteis & oleoſis mitigantur; utique omnia iſta phænomena, quæ poſt deglutitionem baccarum Solani furioſi in adducto hoc ſubjecto obſervata ſunt, non niſi ſpaſticæ ſtricturæ ſolidarum partium, & ex his inprimis membranoſarum & nervearum tenſioni tribui poſſunt, & nunquam etiam talia, ſi modo curationi locus fuerit, certius, quam inviſcantibus iterum mitigata ſunt; inprimis cum per eadem hæc remedia virulenta ſimul & peccans cauſa ἀ ω tollatur, qua ſublata, ceſſat effectus.

OBSER-

OBSERVATIO LXII.
Dn. D. GOTTWALD SCHUSTERI
De
Innoxio vapore ex maceratione telarum goſſipinarum in officinis fullonicis Chemnicenſibus.

CUm quotannis non tantum tot millia goſſipinarum telarum, (quas *Cannefas* & *Parchend* vocant, a noſtris textoribus conficiantur, ſed etiam in officinis fullonicis & inſolatoriis, (quarum duodecim extra urbis noſtræ mœnia numerantur, idque ſingulare habent, quod in iis Batavorum linteaminum inſolandi ars ſi non ſuperetur, tamen perfecte exæquetur,) ad futuram inſolationem præparentur & diſponantur, quæ præcedentem diuturniorem macerationem in ſero lactis vaccini requirit, quo cruditates ſuperſtites extrahantur, mirum ſane eſt, a putrido & nauſeoſo odore, qui ſub iſta maceratione exhalat, non frequentius inter noſtros populares & fullones malignos & peſtiferos oriri morbos. A primis enim temporibus exiſtimatum fuit, quod corrupti & putridi vapores, ex maceratione Lini, Cannabis & Spartii provenientes, vi caloris ſolis aëri immiſceantur, reſpiratione attrahantur, & morbos malignos ac contagioſos poſtmodum excitent. Jam vero ſi in officinis noſtris fullonicis telæ goſſipinæ ſero lactis veteri admodum diu immerſæ & maceratæ ſunt, tandemque ad inſolandum in planitie quadam exponuntur, dici haud poteſt, quam nauſeoſus & quaſi cadaveroſus fœtor inde exhalet, qui per varios ventorum flatus hinc & inde fertur & diſpergitur; nec tamen unquam a noſtris Phyſicis & Medicis obſervatum eſt, opifices in hoc labore occupatos, præ aliis hominibus morbis ſubjectos eſſe contagioſis. Immo, quæ ſingu-

ſingularis Dei gratia eſt, Cheminicium noſtrum, quantum quidem ego reminiſcor,& quousque praxin medicam hic exerceo, nunquam de epidemicis morbis querelam quandam movere neceſſe habuit, nedum unquam de endemiis, fullonum genti individualiter familiaribus. Quamquam itaque experientia contrarium demonſtret, exhalantes nempe a telis, inſolationi exponendis, vapores non adeo noxios eſſe: tamen me non injuſte facturum ſpero, ſi paucis expoſuero, quibus ex cauſis fiat, quod prædictæ exhalationes in noſtra regione non tam nocivæ ſint, cum in locis extraneis, aliisque mudi plagis, inprimis Italiæ oris, ſatis peſtiferæ animadvertantur. Qui Linum, Cannabem & Spartium in aqua emollita & macerata aërem inficere & corrumpere credunt, id ex ingrato odore, quem pro effectu putredinis habent, demonſtrare volunt, eundemque magnam vim morbos excitandi habere ſtatuunt. Equidem non negandum eſt, quod aër ſub inſpiratione in pulmones ingreſſus, ad id potiſſimum inſerviat, ut ſanguinis progreſſum vi ſua elaſtica & expanſiva urgeat, adjuvet & ſpiſſiorem ac motui ineptum hunc humorem reſolvat ejusque attenuationem promoveat, qua ratione idem ille omnino immediate ſanguinis maſſam adficere & alterare poteſt. Conſtat enim unicuique jam jam per experientiam, quod reſpiratio cœlo exiſtente ſereno totum corpus quam celerrime reficiat; cum e contrario eadem in locis, ubi aër craſſior multisque peregrinis halituoſis impuritatibus refertus atque corruptus eſt, non tantum parum reficiat, ſed etiam homines imbecilliores reddat. Ita hac quoque ratione aër variis heterogeneis, putridis & corruptis particulis imprægnatus, atque per pulmones ſanguini commixtus, tam ejus circulum retardare nimiumque turbare, quam fundamenta ſucceſſuræ putredinis & diſſolutionis in ipſa ſanguinis maſſa ponere valet; unde etiam in corrupta diatheſi ſanguinis malignorum

 &pe-

& peſtiferorum morborum originem & indolem conſiſtere, complures Medicorum autumant, utut etiam ii, qui contrarum evincere conantur, quoque non deſint.

Quod itaque ad cauſas attinet, quarum beneficio incolæ noſtri neque tam peſtifero cæteroquin vapore inficiuntur, neque ab aliis etiam morbis infeſtantur; omnino aperte confitemur, id primario ex ſpecialiſſima divina fieri gratia, quæ benigniſſime & clementiſſime avertit, ne miaſma malignum in corpora tam facile penetret; ſecundario vero ad cauſas naturales præ aliis ſequentes referendas eſſe, nos quidem, ſalvo doctiorum judicio, ſtatuimus. Primo flumina, officinas fullonicas præterlabentia, multas noxias particulas ad ſe trahere, veritati videtur quam maxime conſentaneum: Sicuti enim obſervatio docet, quod patina, aqua frigida repleta & in hypocauſto, tabaci fumo referto & cooperto, ſeorſim poſita, illum omnem attrahit, indeque aqua flava, & ſumme fœtida evadit; ita potiſſimum etiam præterfluentem undam multum ad aëris depurationem conferre, ex phyſicis abunde demonſtrari poteſt. Deinde urbis ſitus, ventis ſeptentrionalibus inprimis expoſitus, ſecundam cauſam phyſicam conſtituit: ventis enim, præcipue aquilonaribus, ineſt vis vapores corruptos coercendi & enervandi; & quemadmodum aër calidus & ſiccus virtute pollet, nubilum cœlum expandendi & particulas putridas in motum deducendi; ita ex adverſo frigidus expanſionem imminuere, motum halituoſorum miaſmatum cohibere, &, quo iſta minus exaltentur, vel venenoſam indolem nanciſcantur, impedire ſolet. Tertia cauſa eſt, quod ob loci noſtri planitiem, venti absque ullo impedimento undique libere permeare, aërem ubique depurare, noxios vapores diſſipare, & miasmata jam jam ad putridam corruptionem inducendam aptiſſima ſummeque proclivia, celerrime annihilare poſſunt. Hiſce adcedit quar-

to,

te, quod urbs noſtra ad radices Sudetorum montium extructa ſit; cum vero aër montanus reliquis ſemper ſalubrior habeatur, itaque ejusdem uſum etiam aliquid ad loci noſtri ſalubritatem conferre poſſe, non immerito judicandum eſt. Atque hæ ſunt cauſæ phyſicæ, quæ probabiliter efficiunt, quo minus dicti peſtiferi vapores incolis noſtris noxam inferant, morbosque ſonticos producant. Quod vero in ſpecie inſolatorum gentem concernit, hæc quidem præ cæteris incolis, periculo infectionis ſubjecta videtur, ſed tantum abeſt, ut ideo ſingularibus & frequentioribus adficiatur morbis, ut potius optima gaudeat incolumitate. Horum autem ſanitati, noſtra quidem ſententia, fortiſſimus ille motus, quo ſemper opus habent, in ſubſidium venit, dum non raro linteamina telasque tundendo ruſticos in horreis ſuperant, unde hoc labore eorum corpora & partes ſolidæ in ordinario ſuo vigore & elatere magis roborantur, circulus ſanguinis optime coſervatur, perſpirationes & reliquæ ſe-excretiones promoventur, ut hinc miasma inſpiratum, vel deglutitum, aut alio modo corpori inſinuatum, per excerniculum conveniens commode ſatis ac tempeſtive iterum removeri queat.

OBSERVATIO XLIII.

Dn. D. GOTTWALD SCHUSTERI.

De Inſalubri Thermarum Wolckenſteinenſium uſu.

Thermæ Wolckenſteinenſes per æſtatem an. 1736. inſalubres magis, quam ſalubres extiterunt, in cujus phænomeni rationem in præſentiarum paucis inquirere mecum conſtitui. Fuit autem contrarii effectus primaria

cauſa tempeſtas humida & frigida, quæ per totam æſtatem continuavit & duplici reſpectu Thermarum virtutem immutavit : 1.) Quoniam ex perpetuis pluviis aquæ ſic dictæ ſylveſtres & ferinæ adcreverunt, quæ partim fluminum inſtar Thermas inundarunt, partim circulationis lege ad easdem reſtagnarunt, unde factum eſt, ut debiliorem monſtraverint effectum ; 2.) quia ob eandem illam tempeſtatem aer ſimul frigidus & humidus, ideoque ad uſum Thermarum plane inutilis & pernicioſus redditus fuit. Fibræ enim partium corporis muſculoſarum, uſu thermarum relaxantur, pori ampliores fiunt & motus ſanguinis inteſtinus & progreſſivus magis adcceleratur. Cum vero ægris quibuscunque, uſu thermarum finito, maxime conducat, ut deambulando in aere ſereno & calido corpus ad ſenſibiliorem uſque tranſpirationem exerceant & proportionatum fibrarum tonum, qui in aere ſicco nimium intenditur, in humido vero magis relaxatur, partibus reſtituant, quo ſeroſa & ſalino-acris colluvies, a maſſa ſanguinea, durante balneorum uſu ſeparata, tali exercitio plenarie removeatur ; facile hinc concludi poteſt, quod neque hic etiam ſumme ſalutaris & neceſſarius ſcopus ſub intemperie aëris frigido-humida obtineri poſſit. Quando enim nec cœlum ſerenum, nec aër ſiccus & purus eſt, eaque ex cauſa fibræ debiles ad naturalem tenſionem reduci nequeunt ; tunc ſane excretio ad ſanitatem conſervandam adeo neceſſaria ſupprimitur, impuritates in corpore retinentur & adcumulantur, natura imbecillis redditur, artus laſſitudine quadam fatigantur, & ægri ipſi laudabilem alioquin effectum, corporis nempe agilitatem, non obſequuntur, ſed potius, prout cauſa morbifica, antea in actum deducta, circa hoc vel illud viſcus denuo obhæreſcit, novis & interdum gravioribus pathematibus ſubjiciantur. Quod enim thermæ non tantum partes corporis humani ſolidas, juxta virtutem ſuam

ſuam intrinſecam, confirmando aut emolliendo, adficiant; verum etiam cumprimis in fluidas agant, & a ſanguine varias heterogeneas impuritates liberent atque ſeparent, tam ratio, quam experientia, fidiſſima rerum magiſtra, demonſtrat. Ipſe hoc laudabilis ſe- & excretionis effectus partim per excitationem motus inteſtini, qui omnibus fluidis ad præoccupandam plenariam mixtionis diſſolutionem, neceſſarius eſt, partim per accelerationem motus progreſſivi obtinetur, quemadmodum etiam hoc ſimiliter in flumine obſervamus, quod, ſicubi celeri curſu ferri incipit, ſubito ſemper turbidum redditur & arenam, limum & lapides, motu quodam quaſi rotatorio, ſecum abripit & abducit; omnes vero iſtas heterogeneas materias, ſimul ac in curſu citatiori deficit, iterum dimittit & rejicit. Hiſce fundamenti loco poſitis, quæſtio movetur: Num ex iſthoc perverſo thermarum effectu certa & definita morbi ſpecies, v. g. Apoplexia, &c. in ſubjectis iisdem utentibus prædici poſſit? ad quam vero negative reſpondeo. Quemadmodum enim materia peccans, aut ſanguis ſeroſus, acris & ſcorbuticus, aut ejusdem, etiam legitime conſtituti, nimia quantitas adeſſe poteſt, atque ſecundum variam corporis diſpoſitionem, modo hæc, modo alia viſcera corporis humani occupat; ita varii generis ægritudines oriuntur. Quamobrem ſi cauſa morbi in pectore hæret, tunc reſpiratio difficilior evadit & aſthma ſubſequitur; ſi in artubus nidulatur, dolores arthritici & rheumatici exſurgunt; ſin vero viſceribus abdominis impacta eſt, tunc facile Hydrops aſcites & œdemata ſuperveniunt. Quodſi tandem etiam exempla conſignata proſtant, & ægrotantium ſub balneorum uſu apoplexia corruptorum, id meo quidem judicio in prædiſpoſitis ſubjectis ita evenire ſolet: Habitus enim corporis ex uſu thermarum magis emollitur & relaxatur, tonus vero fibrarum naturalis, ob defectum aëris ſiccioris non reſti-

tuitur, ideo humores a partibus corporis externis magis abſorbentur, ſiquidem ſolidæ partes, ex cauſa ſupra commemorata, dum æquilibrium has inter & fluidas ex parte imminuitur, fluidis debite reſiſtendi & humores reprimendi energia non amplius pollent. Quando itaque ejusmodi ſubjecta ſub his circumſtantiis thermas iterum ingrediuntur, tunc profecto mineralis aqua ſanguinem uno impetu ad caput, quod extra balneum liberum eſt, congerit & reſtringit, quoniam minerales thermarum aquæ, & inprimis Wolckenſteinenſes, vim habent, vaſa corporis magis premendi. Quo lenior itaque & remiſſior antea in ſolidis adeſſe deprehendebatur motus, eo magis ſtatim in gradu ſuo augetur ſtrictiorque redditur a vi aquæ preſſoria. Sanguine vero a calore thermarum vehementer ad orgaſmum uſque commoto & copioſius verſus capitis vaſa interiora & plexum choroideum reſtricto & accumulato, tandem plus juſto vaſa illa diſtenduntur, facileque inde rumpuntur, & ſic lethalis ille adfectus, Apoplexia nempe, inducitur. Quodſi vero per poros vaſorum ſerum ſanguinis copioſe tranſudat, aut circa nervorum principia reſtagnat, tranſitum ſpirituum impedit, eademque plus juſto humectat, tunc nimium quantum relaxantur nervi, & in eodem latere, in quo iſtiusmodi tranſudatio vel collectio ſeroſa contingit, Paralyſis aut Hemiplexia oriri ſolet.

OBSERVATIO XLIV.

Dn. D. GOTTWALD SCHUSTERI.

Vulnus ſclopetarium in facie feliciter ſanatum.

RUſticus 30. annorum exploſione ſclopeti, grandine plumbea minori onerati, ex improviſo ita vulneratur,

tur, ut maxima nitrati pulveris portio, unacum grandine in latere dextro faciei, penes os malæ ingreſſa, ſub proceſſu zygomatico, uſque ad meatum auditorium penetraverit. Vulnus æqualiter rotundum tanta pollebat dimenſione, ut digitus minimus facile immitti potuiſſet. Tota facies pulvere pyrio undique conſperſa, & hinc inde ambuſtionem paſſa erat, inſimulque ejusdem grana quædam oculum dextrum læſerant, præcipue autem unum horum, per tunicam corneam tranſiens, iridem petierat, ut, effuſo aqueo humore, oculi bulbus collaberetur formamque ſuam amittere videretur. Sub prima deligatione vulnus a ſtupa & pulvere nitrato, quantum fieri poterat, liberabatur, & granula minora e cute extrahebantur; quoniam vero impoſſibile erat omnem ſtupam grandinemque plumbeam una vice absque aliqua inciſione, removere, hæc vero ab metuendam ſimul læſionem arteriæ temporalis inſecura adhuc videbatur; hinc vulnus interim cum convenienti unguento digeſtivo deligabatur, & faciei imponebantur ſacculi reſolventes vinoſi, oculo autem læſo immediate mucilago Semin. Cydon. leniter camphorata adplicabatur. Dicta hac methodo per aliquot dies continuata, ſuppuratio bene ſucceſſit, & ſimul cum pure coꝺto relicta ſtupa, & fruſtulum fracti proceſſus oſſis zygomatici prodiit. Præmiſſis ergo injectionibus balſamicis, deligatio juxta priorem methodum continuata fuit. Paucis diebus interjectis, Chirurgus externe ſub cute, in meatu auditorio & in margine auriculæ grana quædam plumbeæ grandinis obſervat, eorumque prævia inciſione, tredecim eximit, & vulnuſculum dein lege artis conſolidat. Continuantur injectiones, ex Eſſentiis balſamicis & aqua ſclopetaria (*l'eau d'arquebuſade*) conſtantes, minime vero inde ad conſolidationem redigi poterat vulnus, ſed potius metum ſucceſſuræ alicujus fiſtulæ incutiebat. Hanc ob cauſam,

ſam, prævia prudenti deliberatione, inciſio per totum tractum, a vulnere uſque ad meatum auditorium, ita inſtituebatur, ut, nullo ramo majori arteriæ vulnerato, hæmorrhagia minorum ramulorum cum ſpiritu vini & adplicatis linteis comprimentibus feliciter cohibita fuerit. Vulnus ita ampliatum poſtea brevi temporis ſpatio conſolidatum & cicatrice obductum fuit. Inflammatio autem oculi curam diutius protraxit, quia exinde continuo ſerum ſtillabat, tandem crebriori uſu ſacculorum tonico - reſolventium, & inſtituta ſcarificatione palpebrarum, omnis plenarie diſcuſſa fuit inflammatio. Proinde etiam læſio tunicæ corneæ ſanata fuit, ob factam autem iridis per ingreſſum grani pulveris nitrati, vulnerationem, pupilla partim magis dilatata & oblonga, partim ad motum ordinarium minus idonea, effecit, ut æger de reliquo reſtitutus, non niſi diem & noctem ope hujus oculi diſtinguere nunc valeret. Interim oculi bulbus, facta iterum ſpontanea reſtitutione humoris aquei, figuram & magnitudinem naturalem brevi poſt recuperavit.

OBSERVATIO XLV.

Dn D. GOTTWALD SCHUSTERI.

Sectio anatomica infantis recens nati, Hydrocephalo defuncti.

MEnſe Martio anni MDCCXXXVII. in pago *Hilbersdorff*, præfecturæ Chemnicenſis, infans recens natus, clandeſtino partu in lucem editus, & a matre ſub ſcala defoſſus, legali ritu & more conſueto inſpiciebatur & anatomicæ ſectioni ſubjiciebatur, in quo ſequentia notatu digna obſervata fuerunt:

Cadaver erat maſculini generis, atque una cum adnexis

nexis ſecundinis præcinctorio involutum, & ab ordinariis impuritatibus nondum repurgatum. Interim ad legitimam maturitatem uſque in utero geſtatum fuiſſe hunc puellum, tam ipſius corporis robur & magnitudo, quam eſſentiales ejus partes, quales ſunt præputium penis, unguiculi perfecti in digitis manuum & pedum, & crines in capite, confirmarunt. Primo autem ſtatim intuitu caput infantis conſideratione dignum adparebat, utpote quod non ſolum nimis grande deprehendebatur, dum tota ejus circumferentia ſedecim pollices æquabat, fontanella inſimul perquam late dehiſcente; ſed etiam omnes ſuturæ oſſium cranii, tactui facile cedentes, nimium a ſe invicem diſtabant, hacque ratione Hydrocephali præſentiam demonſtrabant. Pulmones in pectore collapſi conſpiciebantur, atque cum corde exemti, & ſufficienti quantitati aquæ in vaſe proportionato injecti, ſtatim fundum petebant. Pericardium multum aquæ continebat. Vaſa coronaria cordis, ut & ventriculus ſiniſter & auricula dextra, cruore turgebant.

Inciſis integumentis capitis communibus & oſſibus cranii reclinatis, ſerum flaveſcens, menſuræ unius quantitatem referens, effluebat, quo remoto interna cavitas, jucundo ſpectaculo, vacua obſervabatur, dum loco cerebri, quod alias interiora cranii replere ſolet, tantummodo in fundo cavitatis parvum cerebellum, inſuetæ figuræ conſpiciendum erat.

Meninx dura ubique oſſibus cranii adhærebat, inter quam & prædictum cerebellum, memorata aqua fluctuavit. Ulteriori examine hujus cerebelli inſtituto, illud membrana tectum obſervabatur, & univerſa maſſa ad pondus ſex unciarum accedebat, ex qua per foramen magnum occipitis medulla ſpinalis egrediebatur. In utroque latere ex eadem maſſa duo nervi ad oculos excurrebant, illaque ſimul in latere dextro colorem & ſubſtantiam car-

nis referebat. Oculi, diductis palpebris, obſcuri, ac ſi tunica quadam obducti eſſent, videbantur, adcuratius tamen conſiderati, pupillam & iridem monſtrabant. Humores in ſuo erant ordine, nervus vero opticus deficiebat, eoque in loco, ubi naturaliter ad oculum ingreditur, particula carnis offendebatur; hinc etiam deficiebat tunica retina, utpote quæ non niſi continuatio & expanſio nervi optici eſſe dicitur.

Quod itaque noſtrum, de vita & morte hujus infantis, attinet judicium, omnino ſtatuimus, quoniam ejus pulmones in thorace collapſi reperti fuerunt, & aquæ injecti fundum petierunt, eundem poſt partum minime reſpiraſſe. Interim cum hoc experimentum non ita ſolidum indicium de morte infantis ante partum præbeat, ſicuti de vita ejusmodi fœtus certius ferri poteſt judicium, quando aquæ innatant pulmones, ſiquidem priori in caſu ſanus etiam infans, in & ſub partu, antequam reſpirare incipit, illico ſuffocari, aut per violentiam ab aliis illatam, aut ob nimiam debilitatem, tam ex proæreſi, quam alia ex cauſa, vita privari poteſt. Vid. Reſponſum Facultatis Med. Wittebergenſ. ann. MDCLXXXIV. die XXX. Auguſti exaratum, apud ZITTMANNUM, in quo quatuor caſus poſſibiles ſiſtuntur, ſecundum quos fieri poteſt, ut infans, quamquam aquæ injecti ejus pulmones fundum petant, vivus tamen naſcatur, & tam in & ſub partu, quam poſt eum, ante reſpirationem factam, interficiatur: Hinc & de præſenti infante, quam diu circumſtantiæ tantis adhuc dubiis premuntur, neque quoad vitam, neque quoad mortem, certi quid pronunciari poteſt. Sequentia enim momenta eundem brevi ante partum adhuc vixiſſe evincunt: 1.) Quoniam maturus & perfectus fuit; & 2.) circa frontem linea rubra obſervata fuit, ad inſtar ſuggillationis cujusdam; 3.) quoniam idem ille absque gravioribus doloribus, & expedite ſatis,

tis, unacum ſecundinis, excluſus fuit ; 4.) quoniam mater partum diſſimulavit, inſimulque 5.) obſervationes proſtant, quod infantes absque cerebro nati, per aliquot horas diesque vixerint. Confer. *Acta Medicor. Berolinenſ. Dec. I. Vol. III. p. 1.* de abortu ſeptimeſtri monſtroſo, ſine cerebro & cranio per 11. horas vivente ; it. p. 13. in conſpectu hiſtoriarum notabiliorum, ſine cerebro & calvaria natorum. It. p. 20. ubi ſequens formatur concluſio : *Omnes ſine cerebro natos & vitales, tam intra, quam extra uteri clauſtra, nunquam caruiſſe membranis meningais, vel ſupra cerebri ſuccedanea corpora informia expanſis, vel ad minimum baſin cranii & ſpinalem thecam inveſtientibus, licet cerebrum, cerebellum, immo ipſa ſpinalis medulla defecerit.* Quibus verbis ſummam neceſſitatem meningum ad vitam demonſtrant, ſimulque ſyſtema BAGLIVII, qui *Specim. de fibra motrice Lib. I. p. 285.* ejusmodi obſervationibus nititur, ingentemque meningum poteſtatem in ſolida æque ac fluida corporis animati aperte comprobat, magis magisque confirmant.

Econtrario autem ſequentes circumſtantiæ fidem faciunt, infantem mortuum natum eſſe : 1.) Quoniam pulmones in aqua ſubſiderunt ; 2.) mater aliquot dies ante partum graviori quodam lapſu debilitata fuit ; 3.) parum etiam ſanguinis in partu emiſit ; 4.) infans ipſe, ob Hydrocephalum jam antea nimis debilis fuit, adeoque morti propinquior ; & tandem 5.) quoniam caput ejusdem in partu, ob ſuturas dehiſcentes, facile cedere potuit, ſicque exinde argumentum, a facilitate partus deſumtum, pro adſtruenda vitalitate, infringitur. His ergo ex cauſis judicium in ſuſpenſo relinquendum eſſe cenſui.

Interim poſt ſententiæ hujus communicationem rea coram Judice confeſſa eſt, ſe triduo ante partum inſigne frigus ſenſiſſe, & infantem ipſum in partu quoque tactu frigidum fuiſſe : Hinc ex duobus hiſce ultimis momentis Illu-

ſtris Facultas Medica Lipſienſis ſecundum probabilitatem concluſit, infantem mortuum in lucem editum eſſe.

OBSERVATIO XLVI.

Dn. D. GOTTWALD SCHUSTERI.

De

Liquore Pericardii.

Aliquoties, cum infanticidia ſectionibus medico-legalibus detegenda nobis obtigerunt, obſervavimus, pericardium ſuo nequaquam deſtitutum fuiſſe liquore, eaque propter ejusdem præſentiam in ſtatu naturali abſolute neceſſariam eſſe judicavimus. Cum vero alii Medicorum adſertum hocce impugnare conentur & liquorem illum in præternaturali ſtatu duntaxat adeſſe contendant; hinc noſtra experientia freti, quid de illo ſentiendum ſit, in præſenti, præmiſſis aliquot obſervationibus, indagare conſtituimus.

Anno MDCCXXXIV. die XII. Nov. in pago Harlhau, præfecturæ Chemnicenſis, infans, illico in partu, ab infanticida, inciſione venæ jugularis internæ & vertebrarum colli, enecatus, noſtræ inſpectioni & anatomiæ legali ſubjiciebatur, in cujus pericardio liquorem invenimus.

Anno MDCCXXXV. die XXVI. Octobr. in pago Franckenau infantem, ab avia, mox poſt partum, ſuffocatum, ſecuimus, in cujus pericardio liquor aderat.

Anno MDCCXXXVI. die XVII. Maji Mitweydæ infantem, ex intermiſſa deligatione funiculi umbilicalis & ſuffocatione interemtum ſecantes, in pericardio multum aquæ vidimus.

Anno MDCCXXXVII. die XIII. Martii in pago Hilbersdorff, ſub præfectura Chemnicenſi, infantem Hydroce-

cepha-

cephalo laborantem, recens natum, cultro anatomico ſubjecimus, in cujus pericardio itidem liquor obſervatus fuit.

Alios ut taceamus caſus, in quibus iſtam aquam aut non curatius quæſivimus, aut obſervationem oblivioni dedimus. Quæſtio itaque oritur: An liquor pericardii prædictis in caſibus naturaliter, an vero præternaturaliter adfuerit? Equidem ſi HIPPOCRATEM primo audimus, ille liquoris hujus exiſtentiam ſecundum naturam ſtatuit, & plurimi ſcriptorum medicorum ad hoc uſque tempus, præſentiam aquæ pericardii in naturali ſtatu adfirmant, ex quibus jam non niſi Illuſtrem BERGERUM nominaſſe ſufficiet, qui in *Phyſiolog. med. p. 242.* ita ſcribit: *Quo minus fortaſſe de exiſtentia ejus liquoris dubitemus, aut eum plane negandum exiſtimemus cum Cl. BOHNIO Circ. anat. phyſiol. prog. XX. ac ſicubi reperiatur, pro morboſo tantum, aut violenta morte expreſſo, habeamus, quem quippe in animantibus vivis pariter, ac defunctis, deprehendimus, eum ex collecto prædictorum pororum rore ea copia orientem, qua cordis motui haud officiat.* Sunt tamen nonnulli, qui ejusdem exiſtentiam in ſtatu ſ. n. negant. Ita enim BOHNIUS *l. c.* ſcribit: ***Uno verbo, nulla eſt aqua pericardii, & ſi reperiatur, aut morbo, aut mortis generi ſuam ſcaturiginem debet, ſi nimirum alterutrum, aut utrumque horum tale extiterit, quod circulationem ad tempus turbet & ejusmodi violentam ac præternaturalem ſeri tranſudationem atque congeſtionem præſtet; unde in decollatis, aut ſimili velociſſimo mortis genere ereptis, alias vero ſanis, ſæpe ne guttula quidem cernitur.*** Huic ſententiæ etiam BAGLIVIUS *de Fibra motrice Lib. I. cap. VIII. Propoſ. IV.* favere videtur his verbis: *Idcirco copioſa lympha in mortuis obſervatur in pericardio, in cavitatibus cerebri, pectoris, abdominis; quam putant nonnulli fuiſſe mortis cauſam, cum revera paucis ante mortem horis ibidem fuit congeſta.*

Quodſi itaque exiſtentia liquoris pericardii in ſtatu naturali in dubium vocari poſſet, ſane juxta horum Auctorum ſententiam neceſſario ſequeretur, ejusdem præſentiam ſemper ſtatum indicare præternaturalem. Et quamquam iis non adſentiamur, qui de aqua pericardii naturaliter præſente prorſus dubitare ſolent, & eandem, ſi forte occurrat, non niſi indicium prægreſſæ cujusdam violentiæ præbere perhibent, inprimis cum duplex adhuc obſtet circumſtantia, quod nimirum 1.) ejusmodi humor, maxime in infantibus utero mateno adhuc incluſis, a tardiori ſanguinis circulo in pericardium tranſudare poſſit, ſicuti ex caſu primo adparet, utpote in quo fidem ſuperaret, ſi ſtatuere velimus, quod tam brevi temporis ſpatio, quo infans a gravi illo vulnere colli expiravit, aquam demum in pericardio collectam fuiſſe; & 2.) quod memoratus iſte liquor, ſi etiam tamquam effectus in moribundis occurrens reſpiciendus eſſet, ſimiliter etiam absque prægreſſa violentia in quacunque mortis ſpecie, a quolibet morbo dependente, adeſſe debeat: Tamen potiſſimum adſtipulamur clariſſ. ORTLOBIO, eumque in *Hiſtoria partium corp. hum. p. 66.* ſolido inniti veritatis fundamento reputamus, quando ſententiam ſuam de hac materia ita exponit: *Cor vapore quodam ſeroſo continuo irrigatur, ut fibræ eo melius motui perpetuo præſtando aptiores ſint: Is ergo in animali mortuo condenſatur, & exigua in quantitate, in breviori mora vitam finientibus, majore in ſuffocatione pereuntibus colligitur. Atque hac ratione in eo caſu, ubi aqua pericardii majori in copia, quam alias naturaliter deprehendi ſolet, reperitur, ſuffocationis effectus dici meretur.*

Interea hoc loco noſtri non erit, ſcrupuloſe indagare, utrum iſta aqua ex aliorum ſententia a glandulis, per pericardium diſſeminatis, originem trahat? quia in pericardio, quam diu naturaliter conſtitutum eſt, cum exactiſſimo & perfectiſſimo etiam microſcopio nullæ glandulæ conſpici poſſunt, adeoque etiam ſub hoc ſtatu non immerito

merito de præſentia hujus aquæ dubitare liceret: Interim tamen admodum probabile nobis videtur, quod iſta humiditas tam ex internis porulis arteriarum pericardii & auricularum cordis provenire, quam ab extremitatibus venarum & vaſorum lymphaticorum iterum abſorberi poſſit.

OBSERVATIO XLVII.
Dn. D. GOTTWALD SCHVSTERI
De
Aqua verminoſa fontis cujusdam Chemnicenſis, ejusque uſu innoxio.

In fonte quodam urbis Chemnicenſis ſaliente, qui ad inſtar omnium reliquorum extra mœnia in agris & ſylvis ſcaturiens, per aquæ ductus ad cœmeterium, prope ædem ſancti Jacobi, ducitur, & ibidem in craterem publicum fluit, tempore verno, nonnunquam etiam hiberno, quando tempeſtas magis tepida & humida eſt, quoddam vermiculorum genus reperitur, quod ideo adſpectu curioſum eſt, quoniam minimorum piſciculorum more in aqua hinc & inde, ſurſum & deorſum celerrime movetur. Quam diu iſti vermiculi in aqua commorantur, tam diu formam & ſpeciem pediculorum, in dorſo atra puncta gerentium, præ ſe ferunt & ſunt caudati, qua de cauſa etiam a nobis ***pediculorum aquaticorum*** nomine inſigniti ſunt. Numerus & multitudo horum animalculorum haud raro usque adeo augetur, ut in una aquæ menſura pene quinquaginta numerentur. Interdum vero in eadem aquæ quantitate vix quinque aut decem occurrunt & conſpici poſſunt. Ratione magnitudinis variant valdopere, alia enim ſunt majora, alia mediæ magnitudinis, alia minima, ut in republica & civitate variæ ſtaturæ & magnitudinis incolæ degere ſolent. Majora tamen

men nunquam ad eam adcedunt magnitudinem, ut primo ſtatim intuitu in conſpectum veniant; ſed exactiorem & acutiorem oculi aciem requirunt. Optime conſpici poſſunt, ſi vitrum, aqua iſta repletum, verſus lucem directum intuemur. Cantharum unum & alterum hujus aquæ verminoſæ per linteum tranſcolavimus, ubi omnes vermiculi, in linteo collecti, absque ullo motu per aliquot momenta jacebant. Quosdam palpavimus digitis ſtatimque totam vermiculi ſubſtantiam prorſus evaneſcere deprehendimus. Quamprimum vero eosdem, mediante tranſcolatione ita collectos & cum cultro caute a linteo ſeparatos, iterum in aquam dimiſimus, jucundo ſane ſpectaculo vidimus, vermiculos, antea quaſi demortuos & exanimes, reſurrexiſſe & de motus priſtini agilitate, ſibi adhuc conſtante, teſtimonium exhibuiſſe. Aliqua horum animalculorum aquatilium cum aqua calici vitreo infudimus, &, orificio charta obducto, obſervavimus, quæ ita per quatuor fere hebdomadas viva permanſerunt. Alii ex his vermiculis fundum petebant, ſed, aqua leniter ſaltem commota, ſtatim adſcenderunt & motus priſtinos repetierunt: alii vero aquæ ſemper ſupernatabant. Adnotavimus quoque eosdem, per fortiorem aquæ commotionem ſemper inſimul citatiorem in motum rapi; e contrario autem remittente aquæ motu, etiam remiſſiorem iſtorum fieri motum & tandem cum motu ceſſare vitam. Poſtquam enim aqua in vitro per dictum illud temporis ſpatium immota relicta fuit, deprehendimus vermiculos, magis magisque debilitatos, tandem periiſſe & duntaxat quædam ramenta fibroſa tenuiſſimaque veſtigia corpuſculi, per putredinem reſoluti & corrupti reliquiſſe. Interim aquam iſtam omnes, circa hunc fontem habitantes, pro uſu domeſtico & culinari adhibent, nec ad præſens usque tempus obſervatum fuit, inſalubrem ejus uſum fuiſſe. Cauſa horum vermiculorum, num ſit univoca, an æquivoca generatio? in præſenti quidem

dem non exactius diſquirere placet. Variis tamen ex circumſtantiis in eam adducimur opinionem, hæcce animalcula in ligneis canalibus, ad putreſcendum, ob longam annorum ſeriem, facile proclivibus, generari poſſe. Cum enim hujus fontis ſcaturigo, ex qua aqua per ligneos canales in urbem fertur, ultra dimidium milliare diſtet, & proventus univerſæ iſtius turbæ vermiculorum vix unquam citius & certius expectandus ſit, quam adpropinquante tempeſtate calida & humida, quæ alias inſectorum & animalculorum aquatilium procreationi aptiſſima exiſtit: admodum probabile utique videtur, tempeſtatem prædictam cauſam efficientem, unam vero & alteram in aquæductibus regionem, ex putredine corruptam, idoneum gremium excluſionis horum animalculorum ſuppeditare.

OBSERVATIO LXVIII.

Dn. D. GOTTWALD SCHVSTERI.

De

Roſa monſtroſa.

Cum Dominus Joh. Godofred. Wormius, Regius & Electoralis Saxonicus Inſpector cenſuum publicorum de rebus, ad victum & amictum pertinentibus præſtandorum, meritiſſimus, & urbis noſtræ Conſul primarius, menſe Julio a. c. in horto ſuo ſuburbano obambularet, & in roſeto oculos paſceret, alias inter Roſas, adſpectu jucundas, & pulchre florentes, incidit in ejus oculos Roſa, merito, ut judicamus, *monſtroſa* nuncupanda. Id enim, quod monſtri quid alere videtur, ſingulare animadvertendum præbuit: In floris apice, ubi tenerrima foliola jucundo ſeſe ſiſtunt ſpectaculo, duo emergebant petioli, qui novas continebant capſulas, hoc tantum cum diſcrimine, ut altera capſula os ſeſamoideum majus, altera minus in dimenſione caperet. Iſta ſaltem ſtamina floris, illa vero progermina-

tioni proxima, jam matura & colore naturali roſeo tincta foliola in ſuo fovebat ſinu. Non parum ſane jucunditatis percepiſſent adſpicientes ex tribus roſis, perbelle, licet contra naturæ conſuetudinem, ita protubernantibus, niſi curioſa manus Domini Conſulis eam, in admirationem Naturæ naturantis, decerpiſſet. Interim hoc quoque notatu dignum erat, quod flos ordinarius, ex quo duo petioli egrediebantur, non ita plenus obſervaretur, ſicuti reliqui in iſto roſeto, certo ſane indicio, vim vegetantem & foliorum progerminantium proventum ideo non largiorem obtinuiſſe florem primarium, quoniam aut errore, aut conſilio, aut etiam mechanica ratione, duæ aliæ capſulæ ſuperfœtando quaſi ſubſtitui debebant. Artificioſiſſimam hanc Roſæ formam attentioribus luſtrans oculis plures detegebam vermiculos minimos, floris folia non adeo tardo curſu perreptantes. His vermiculis minimis cauſam adſcribendam eſſe judico, cur, ſi quis odorem Roſæ naribus frequentius excipiat, adeo facile ad ſternutandum concitatur. Adſurgunt enim & attrahuntur tunc temporis iſti alati vermiculi, inſtar muſcarum non minus ad volitandum, quam currendum, apti atque idonei, communiter usque ad membranam narium pituitariam, & tam motu ſuo mire flexuoſo celerrimo, quam ſale urente cauſtico, quo omnia inſecta largius prædita ſunt, intertextos tunicæ mucoſæ nervulos ad motum excretorium irritant atque ſtimulant. Gracillimi iſti vermiculi ſunt cornuti, & quatuor tantum gaudent pedibus, ad motum localem, ob elateris ſui potentiam ſummam, aptiſſimis, quorum poſterioribus ſæpius corpuſculum ſcalpere ſolent, ut muſcæ; num hanc forſan ob cauſam, quod ab aliis adhuc minoribus & maxime minimis vexentur vermiculis, ſicuti in muſcarum genere quilibet attentus obſervator notare poterit, lyncei decernebant oculi. Generantur ex ovulis, intra folia floris latitantibus & adſpectu atris,

recens

recens vero nati vermiculi candidum induunt colorem, qui, ſucceſſive dein, creſcente tenerrima licet ætate, in cinereum & nigrum tandem mutari ſolet.

(*Chemnicio Erfordiam miſſa d. 20. Decembr. 1739.*)

OBSERVATIO XLIX.

Dn. D. ANDREÆ ELIÆ BÜCHNERI.

De

Intenſiſſimo dolore iſchiadico, febrem quartanam, immoderato Corticis Peruviani uſu ſuppreſſam, excipiente.

Et natalium ſplendore, & virtutibus ac dignitate illuſtris quidam Baro, in nuperrimo contra Turcas geſto bello caſtra Cæſarea ſequutus, ex uſu inſalubrium ciborum ac potulentorum, quibus, utpote a teneris lautiſſime educatus, nunquam adſuetus fuerat, in quartanam febrem inciderat, & ab ea utcunque liberatus, ad nos, viribus exhauſtus & vix oſſibus hærens, revertebatur, cum miles Cæſareus in hibernacula ſecederet. Fomitem febrilem adhuc in corpore latitare in propatulo erat, & facile hinc præviderí poterat, fore brevi, ut ſcintilla aliqua admota, in flammam denuo exardeſceret; id quod etiam ita evenit, poſtquam fruſtra conatus eſſet obſoniis facilis digeſtionis & dapibus opiparis, moderate ſumtis, collapſas corporis vires reparare. Ego firmiſſime perſuaſus, ventriculum & inteſtina itemque corporis vaſa, impuris & excrementitiis ſcatere humoribus, colatoria viſcera infarcta, & emunctoria obſtructa eſſe, die 10. Novembr. præſcripſi pulveres, ex ſalibus digeſtivis compoſitos, quorum unum pomeridianis, alterumque veſpertinis horis per tres dies adſumſit, quibus

dein leniſſimum laxans, ſalis nempe Anglicani drachmas quinque, optato cum effectu ſubjunxi, ita ut quater inde alvum exoneraret, absque ullis torminibus, quæ alias per omnem vitam, ſumto purgante, expertus fuerat atrociſſima, quare etiam quarto abhinc die idem illud remedium, eodem cum effectu, altera vice adſumſit. Anxie interim deſiderabat a febre liberari æger, vehementerque illud optabat generoſa amantiſſimi filii mater: ego vero perſuaſus, adhuc neceſſariam eſſe febrem, ut cumulati in corpore vitioſi humores, poſt præmiſſam præparationem, & abſterſionem aucto tam inteſtino, quam progreſſivo ſanguinis motu, ſubigantur & expellantur, elapſo iterum octiduo, præſcribebam Corticis Peruviani infuſum, juxta eum modum paratum, qui deſcribitur in ſchedula, juſſu Regis Ludovici XIV. anno 1683. impreſſa, ſub titulo: *L'uſage de Quinquina, ou remede contre toutes ſortes des fiévres.* Aſt cum illud nec palato ejus ſatisfaceret, nec prompte febris impetum refrænaret, ſubſtitui aliud magis gratum, nec tamen ita comparatum, ut uno quaſi ictu febrem tollere protinus poſſit, ratus, e re ægri eſſe, ut vis ipſius febris non niſi paulatim infringatur, nequaquam vero excretiones impetuoſe ſupprimantur. Nunquam enim ad hæc aliave remedia, ex Cort. Peruviano parata & jamjam commemorata, ſine debite præparato corpore, confugio, nec etiam unquam in praxi vaniſſimam illam & ægris ſæpius pernicioſam gloriam, ex celeri & feſtinata febrium curatione, apud imperitam plebem aucupatus ſum, quamvis mihi notiſſima hactenus fuerit febrifuga virtus Chinæ Chinæ, quin potius ſemper eam amplexus ſum ſententiam, quam magnus ille Batavorum Æſculapius, HERMANNUS BOERHAAVE in *Praxi med. Part. III. pag. 448* ſequentibus proponit verbis: *Quamdiu corpus non ſit debile, credo, quod Cortex Peruvianus non ſit dandus, nam febres intermittentes non tam ſunt periculoſæ. Et niſi corpus debilitetur, ſine febrim*

febrim per aliquod tempus decurrere, quippe quæ coquere debet iterum crudam materiam ſanguinis, ad quam excoquendam nata eſt hæc febris; quemadmodum memori ſemper mente tenebo aureum illud monitum Viri hujus, magnis in rem medicam meritis illuſtris, & quinquagenaria experientia edocti, quod his profert verbis: *Cum febris utilem præſtet corpori effectum, probe animadvertant Medici, ne ſtatim in ipſo limine ſupprimere aut cohibere quærant inſultus febriles, quod in continuis & acutis febribus ipſam mortem inducere ſolet; in intermittentibus vero tales febres ipſa atteſtante experientia, in graviſſimas viſcerum obſtructiones, & inde reſultantes lentas febres, hecticam, Hydropem, nec non convulſivas ſpasmodicas adfectiones, maximo cum damno ægrotantium, deſinunt.*

Quoniam ergo adeo promptum me ad eradicandam unico ſtatim actu hancce febrem, per Corticis Peruviani uſum, menſuram omnem excedentem, non exhibebam; hinc itum eſt ad alium, cujus Panacea idem ille eſt, qui etiam ſingulis binis horis, prout ab adſtantibus relatum poſtea accepi, eundem pondere drachmæ unius, diebus a febre vacuis, exhibuit. Brevi igitur & febricitans & Medicus voti ſui redditi fuerunt compotes, ſed ita tamen, ut inſigne utriusque gaudium haud adeo diuturnum eſſet, ſed paucos poſt dies in graviſſimum mœrorem verteretur. Incidebat enim Generoſus æger in acerbiſſimum iſchiadicum dolorem, manifeſto ſatis indicio, quod nimis præmature, ante ſufficientem humorum correctionem & præparationem, abuſu Corticis Peruviani, febriles motus fuiſſe ſopitos, & materiam peccantem, debite non ſubactam, metaſtaſi quadam ad coxendicem detruſam. Inopinatus hic eventus Medici animum vehementer adflixit, & ſomnum per undecim noctes, ut ipſe mihi faſſus eſt, excuſſit. Ex tali ergo labyrintho ſe ſe extricare cupiens, ſex pilulas, ex Extr. Cort. Caſcarill. & Maſſa pilular. de Cynogl. niſi me omnia fallunt,

formatas, ægrotanti miſit, eique certiſſimam ſpem fecit, fore, ut dolores ex uſu earum mitigarentur, & quidem tanto citius, ſi pars dolens aqua frigida cum vino mixta ablueretur. Tantum autem abfuit, ut dolor hiſce remediis leniretur, ut potius ferocior iisdem redderetur. Neque etiam placabatur medicamentis communi conſilio ordinatis, Emulſionibus, Gelatinis, Juſculis, Saccharo Lactis, pulveribus nitroſis, diapnoicis & anodynis. Nihil porro conficiebant externa, diſcutiendi & leniendi ſcopo adplicata, Linimenta, Sacculi, Cataplaſmata. Rejiciebantur veſicatoria, quæ prodeſſe potuiſſent. Poſtquam ergo ita per menſem fere integrum atrociſſimos perpeſſus eſſet dolores, balnea tandem humida, ex fecibus ſpiritus vini, cum Rad. Lapathi acuti, Herbis Chamædr. Chamæpyth. Salu. & Beton. parata, in uſum vocata fuerunt, quæ etiam ſpem ægrotantis & Medici non plane fefellerunt, ſiquidem & dolorum ferocia inde ſenſim remiſit, & major pedes movendi ſucceſſit libertas. At ecce! cum in vado rem eſſe crederemus, ſubito magna inſequuta eſt tempeſtas: ſub initium menſis Januarii materia peccans, coxendici intimius infixa, blando balnei fotu & calore reſoluta, vehementiſſimo febrili motu excitato in maſſam ſanguinis reſorpta & ad thoracem delata, tum ferinam tuſſim, tum pleuritidem ſpuriam excitavit. Febris cum exquiſito dolore ultra dies novem fuit protracta, pertinax autem & rebellis tuſſis diutius duravit, tandemque multo cum labore etiam ſedata iterum fuit. Ex his breviter adlatis euidentiſſime colligere licet, morbos, qui febrem ſuppreſſam conſequuntur, difficulter, ac fere non, niſi pariter per febrem, ſive ſponte ortam, ſive arte provocatam, iterum ſanari. Hinc etiam ſtatim in principio, cum dolor ingraveſceret, febrem per purgantia aliaque remedia revocandam eſſe, plus ſimplici vice monui, præſertim cum catharſis in coxendicis dolore locum

cum habeat, quæ ſententia etiam peritis placuit, domeſticis vero diſplicuit.

OBSERVATIO L.

Dn. D. ANDR. ELIÆ BÜCHNERI

De

Hydrope pectoris ejusque ſignis.

Cordis palpitationem, ſæpius ex levi cauſa concitatam, anguſtias præcordiales, pulſum ſubinde intermittentem, graviſſimorum prodromos eſſe morborum, Medicis in diuturna Praxi verſatis ignotum eſſe non poteſt. Mihi certe, quando hæc obvenerunt, polyporum & aneuriſmatum ſubnata eſt ſuſpicio, & animum occupavit metus ſecuturi aſthmatis vel Hydropis pectoris. Et hic morbus etiam eo nomine eſt moleſtiſſimus, quod plerumque omni ſtudio ſit occultandus. Nam ſi Medico vel verbum exciderit de illo, id conſequitur, ut æger deſperabundus, aut medicamentorum uſum præfracte rejiciat, aut alios Medicos, immo Medicaſtros, Chirurgos, vetulas, conſulat. Minime autem vanum eſſe metum nec male fundatum, qui ex phænomenis ante memoratis concipitur de Hydrope pectoris vel præſente, vel imminente, non uno edoctus ſum exemplo, quorum idcirco aliqua ſaltem adducere hac occaſione placet. Vir, temperamenti cholerico-melancholici, in officio laborioſo conſtitutus, a malo hypochondriaco per plures annos graviter vexatus, de miris circa præcordia anguſtiis non raro conquerebatur, intercurrentibus ſimul frequentioribus cordis palpitationibus, quæ alias, notante FERNELIO *Lib. V. Patholog. cap. 12.* iis ſolenniores ſunt, qui *hypochondriaca Melancholia* laborant. Acceſſit ſimul cumu-

mulumque malorum adauxit magna reſpirandi difficultas, crebrius recurrens, ægrumque ex improviſo primo ſomni tempore opprimens, ut evigilans anxie aërem captaret & in ſummo ſuffocationis periculo ſe verſari crederet. Hinc absque omni hæſitatione non ægro & uxori liberisque, ſed adfini & conſanguineis, ſub fide ſilentii, denunciabam, hoc aſthma eſſe ſignum Hydropis pectoris: nam ad hanc uſque horam perſuaſiſſimus ſum de certitudine hujus ſigni, in qua jam olim me confirmarunt *Obſervationes practicæ de Hydrope pectoris* a *Dn. Collegis Wratislavienſ. Academ. noſtræ Imperialis* editæ, qui *pag. 4.* expreſſe fatentur, non aliud magis certum hac in re ſibi occurriſſe ſignum, quam ***reſpirandi difficultatem talem, ut ex improviſo primo ſomni tempore ægrum opprimat, & quietem ejus interpellet, adpropinquante vero luce aliquas iterum inducias concedat.*** Corroboravit etiam ulterius ſententiam hanc Illuſtris b. m. Dn. *de* HELWICH, in *Ephemerid.* noſtrar. *Cent. X. Obſerv. 32.* referens, ſibi hactenus cynoſuræ loco, in dignoſcendo pectoris Hydrope, fuiſſe ***eam in ſpirando difficultatem ac crebritatem, quæ primo ſomni tempore inopinato opprimat.*** Dubitat equidem de hujus ſigni certitudine Celeberr. Dn. D. RAYMANNUS in *Obſerv. 170. Voluminis I. Actor. Acad. noſtræ*, & primo provocat ad aſthmaticum a SYLVATICO *Centur. II. Conſil. 49.* deſcriptum, qui ſingulis noctibus ſuffocationis periculum ſuſtulit, quod non niſi facta adſumtorum & pituitoſæ materiæ per vomitum rejectione remittere ſolebat, & quærit: ***an etiam hic pectoris Hydrope laboraverit?*** Aſt magna cum veriſimilitudine adfirmari poteſt, pituitam, per cujus rejectionem ægrotus iſte, ſuffocationi proximus, ſingulis fere noctibus fuit ſublevatus, per violentiam tuſſis ex pectore fuiſſe excuſſam, eandemque hanc commotionem etiam ventriculum ad ingeſta rejicienda concitaſſe, ſicuti hoc ipſum quoque in phthiſica tuſſi ſæpius obſervamus. Credibile eſt, illud tunc

potio-

potiori ex parte fieri, quando pulmonum veſiculæ aqua ſunt repletæ, aut etiam unica hydatide magna pulmo, tamquam ſacco quodam aqua pleno, obruitur, aut colluvie ſeroſa ſive per vaſa reſorbentia ex cavitate pectoris advecta, ſive per pulmonum poros, (ſiquidem conſtat, membranam pulmonum multis, iisque dilatabilibus poris, inſtructam eſſe,) hauſta, inundatur. Reſponſio autem hæc forſitan vel ex eo non plane inſufficiens videbitur doctiſſimo RAYMANNO, quoniam ipſe innuit, ſuffocationis diſcrimina, nocturno tempore ægro imminentia, non tam per rejectionem contentorum ventriculi, quam per expulſionem pituitæ in pulmonibus, fuiſſe ſuperata. Non equidem me fugit clariſſimum Auctorem *Actor. Medicor. Berolinenſ. Dec. I. Volum. X. pag. 24.* vix credere, quod ipſa *ſubſtantia veſiculoſa pulmonum in ſtatu idiopathico ſit aqua repleta*; credidit tamen id celeberrimus BOERHAAVE in *Praxi med. Part. V. pag. 153.* Sed hoc obiter. Interim optima fide teſtari poſſum, me oculis meis vice plus ſimplici vidiſſe, in notabili quantitate humorum ſeroſum lymphaticum, unacum vomitu ingeſtorum, non ſine evidenti aſthmatis remiſſione, ex pectore fuiſſe expreſſum, eaque propter tamquam veriſſima agnoſcere verba, in *Actis Medicor, Berolin. Dec. I Volum. X. pag. 30.* occurrentia, quæ hic adſcribi idcirco merentur: *In tali caſu, ubi tuſſis & vomitus intime complicantur, vomitus facile imponit ſpectatori, quaſi ipſe offerret materiam, quæ tamen, inter vomibundas ventriculi everſiones, cum tuſſi potius rejicitur.*

Quod ad Presbyterum, aſthmate nocturno periodico laborantem, & a celeberr. GOCKELIO curatum, attinet, illum per Nodulum, *Decur. II. Ephemerid. noſtrar. Ann. VII. Obſerv. 128.* deſcriptum, potuiſſe ſublevari, & ab incipiente pectoris Hydrope liberari, ſatis eſt credibile, cum inter ingredientia vini hujus medicati, præter alia, ad hoc ma-

lum tollendum apta, occurat etiam radix ſquillæ, cujus vis hydragoga his temporibus multis experimentis cognita. Et quis fidem interponere ſuam poterat, de nunquam amplius reverſura iſta dyſpnœa, creſcentibus præſertim annis? ſiquidem juvenis tunc erat, cum prima vice abinde liberaretur: Subinde enim induciæ morbum hunc per notabile tempus concedere, multiplici experientia compertum habemus. Dein quoque ambabus largimur manibus experientiſſimo Dn. D. RAYMANNO, quod morbi ſpaſmodici nocturnas habeant exacerbationes; aſt, Vir optimus amice recordabitur, quod, dum interceptionem reſpirationis nocturnam, poſt WILLISIUM, BAGLIVIUM, RIVERIUM, PISONEM, HELWICHIUM, & alios plures, pro Hydropis pectoralis pathognomonico ſigno habeo, utique non niſi de illa cum prælaudatis Auctoribus loquar, quæ poſt unam, duas aut tres horas, a tempore ſomni veſpertini incipit, quod certe tempus alii morbi ſpaſmodici non adeo accurate obſervant. Provocat dein ad alium D. VICARII ægrum, & ex ejus anatomica ſectione indubium ſe argumentum, pro confirmando ſuo adſerto, (quod nempe hæc modo deſcripta reſpirandi difficultas non præbeat certum Hydropis pectoris ſignum,) necti poſſe confidit: Nimirum curæ ſuæ commiſſum habuit Clariſſ. Dn. VICARIUS virum illuſtrem, quinquagenario majorem, qui ſub paulo vehementiori corporis exagitatione dyſpnœa corripiebatur, ſed multo graviori poſt unam, duas aut tres a ſomno horas, ubi aſthma tantopere auctum fuit, *ut lectum deſerere, & in ſella noctis partem tranſigere cogeretur. Hic*, ait Dn. RAYMANNUS, *quamvis ab omnibus pro hydropico habitus fuerit, aperto poſt mortem thorace ne quidem unica drachma aquæ deprehenſa eſt: adeoque hoc morbi genere ipſum periiſſe quomodo demonſtrabit Dn. D.* VICARIUS? Aſt ſalva adhuc res eſt: Nam *in pericardio inveniebatur aqua ſat copioſa & nonnihil*

hil quaſi Croco tincta, ut ſcribit VICARIUS in *Centur. I. Ephemerid. in Scholio Obſervat. 3. pag. 24.* Negari equidem non poteſt, quod Hydrops pericardii a pectoris Hydrope differat ; interim tamen & pericardium in pectore eſt ſitum. Forſitan etiam in cavitatibus pulmonum veſicularibus offendiſſet ſeroſam colluviem, ſi eas inſimul attentiori oculo luſtraſſet VICARIUS. Et nonne etiam medicamenta purgantia & mercurialia pectus a collecto in ejus cavitate ſero liberare potuerunt ? Profecto Pilulæ ex Hiera cum Agarico, Magiſterio Jalappæ & granis XV. Mercurii dulcis, ad præſtandum aliquem in evacuando ſero effectum, non plane ſunt inutiles, ſiquidem etiam ex earum uſu ægrotus ille largum quoque urinæ profluvium expertus eſt, teſte ſæpius nominato Dn. VICARIO, in antea citato Scholio, p. 21. in fine. Nonne etiam inſuper fieri potuit, ut ſerum in thorace ſtagnans reſorptum fuerit a vaſculis ſanguineis, poſtmodumque depoſitum ad partes debiles & declives, pedes nimirum, qui inde tumidi evaſerunt. Certe libertatem reſpirationis, quam brevi ante mortem expertus fuit æger, tam uſui Tincturæ bezoardicæ Mich. quam huic metaſtaſi, non inepte quiſpiam tribuerit. Cur igitur mirabimur, quod in viro illo, pectoris Hydrope extincto, facta brevi ante mortem ſeri ad pedes derivatione, poſtmodum ſub anatomica ſectione nulla in thoracis cavitate adinventa fuerit aqua. De reliquo non ſolum adſtipulamur Clariſſ. Dn. RAYMANNO, quod non adeo multa nobis cognita ſint τεκμήρια, ſeu talia ſigna, ex quorum præſentia infallibiliter colligi poſſit, ægrotantem hoc vel illo morbo eſſe correptum ; ſed & optamus, ut tandem adhuc, adſidua obſervatione & comparatione ſpecialiorum quorumcunque inter ſe invicem, talia eruantur ac demonſtrentur.

Miſſis autem hiſce nunc e diverticulo in viam redeundum eſt, & quidem ad ægrum, in quo nulla febris indi-

cia, ad mortem uſque, obſervare licuit, nec etiam quidquam paralytici in brachiis notavimus, ſed ſaltem intumeſcentiam quandam. Tumorem ſcroti excipiebat pedum tumor ad genua uſque protenſus. In illa parte dorſi, in qua diaphragma mediam & infimam corporis regionem dividit, immanem patiebatur dolorem, qui ſubinde etiam lugubrem ei extorquebat ejulatum. Præterea quoque operæ pretium erit, breviter ea referre ſymptomata, quæ nobis ſpectanda exhibuit nobiliſſima quædam fœmina. Erat illa tenerrimæ conſtitutionis, & in primo puerperio ex febre inflammatoria, cum diarrhœa, graviſſime debilitata. Neque qui poſtea ſequuti ſunt partus multo fuerunt feliciores; anno etiam illo, qui eidem funeſtus fuit, fœtum edidit mortuum. Poſtquam ergo hæc ſæpius modo atrociſſimos capitis dolores, modo anxias pectoris oppreſſiones, modo moleſtiſſimas in hypochondriis ſtricturas perpeſſa fuiſſet, per tres circiter ante mortem menſes tanta eam primo ſomni tempore reſpirationis difficultas adflixit, ut ſeſe in ſuffocationis periculo verſari & morti proximam eſſe crederet. Non raro etiam magnas anguſtias, citra ullam cauſam manifeſtam, experiebatur. Pulſus, ut cum BELLINO loquar, *intercifus erat, ac intercalarem, in pulſatione una atque altera intermiſſionem habebat.* Frequenter ſentiebat cordis tremorem & palpitationem; a febre itidem non erat immunis, & licet lenta illa eſſet, tamen debiles ejus vires evidenter atterebat. Superiores corporis partes contabeſcebant, pedum autem tumor in dies augebatur. De dolore brachiorum, inprimis ſiniſtri, aliquot ante mortem diebus conquerebatur, & proxime ante finem vitæ paralytica debilitas in dicto illo brachio animadvertebatur. Ex improviſo tandem, ſumto adhuc in cœna juſculo, circa mediam noctem, die IX. Septembr. ann. præter. nondum vigeſimo nono ætatis anno completo, intercepta penitus reſpiratione deceſſit,

non

non ſine ingenti ſuorum luctu & dolore omnium, quibus eximiæ ejus virtutes, ſexum fœmininum ornantes, erant cognitæ. Simili modo, præter omnium adſiſtentium opinionem, noctu extinctus eſt æger ille, cujus morbus in initio hujus obſervationis deſcriptus adparet. Pari fere ratione mortalium rebus eſt ereptus ſenex quidam, qui per integrum fere annum a vehementiſſimo aſthmate miſere fatigatus fuerat, quippe qui, ſuorum brachiis ſuffultus, obambulans, cum ad lectum reduceretur, ſubito expiravit.

Præter ſymptomata hactenus commemorata, vehementiſſimi hæmorrhoidum dolores aliis incredibilem crearunt moleſtiam. In diſſecto cadavere primi noſtri ægri, deprehenſa fuit in thorace magna copia putridi & graveolentis humoris ſeroſi, cujus præſentia Medico ordinario & hæredibus defuncti fidem fecit, me in diagnoſi morbi non erraſſe. Præter medicamenta a Dnn. Collegis Wratislavienſ. Academ. noſtræ in *Obſervation. pract. de Hydrope pectoris* laudata, ſubinde Extractum aſthmaticum liquidum Illuſtr. STAHLII, ex meris Gummatibus conſtans, (cujus deſcriptionem ex BLAZERO ſuppeditat celeberr. NENTERUS *Tom. II. Fundamentor. Medicin. pract. p. 50. Tab. LXV.*) exhibitum fuit. Nec omni etiam laude defraudanda eſt Mixtura ex Oleo Amygdal. dulc. Manna depurata, Oxym. ſquillit. Syrupo de Hyſſopo & Saccharo, quæ olim PATINO aſthmatico frequentius in uſu fuit. Egregie etiam ſe in mitigando aſthmate commendavit Infuſum, ex rad. Doronici & raſuræ Lign. Junip. drachmis 12. cum vini libris quatuor paratum, cujus unciæ 3. matutinis horis adſumebantur, quæ periculum ſuffocationis, noctu ſatis crebro recurrens, mminuebant, & ingentem pedum ſcrotique tumorem penitus fere diſcutiebant, neque etiam unquam tantam ab aliis diureticis, in urinæ excretione promovenda, me obſervaſſe

efficaciam recordor, quantam quidem illud Infuſum exſeruit. Ingenue autem fateor, morbum hoc remedio ſublatum non fuiſſe, quia, ut ex pluribus circumſtantiis divinare licuit, a polypo ille dependebat. De reliquo etiam Pilulæ ex Gummi Ammon. partibus tribus, Extracti Caſcarill. aquoſi, Tabaci, florum ſalis ammon. tartaris. & ſtyracis ana parte una, cum Eſſent. Pimpin. alb. paratæ, aliquam adferunt utilitatem, præcipue ſi tuſſis impetuoſa cum reſpirationis difficultate conjuncta eſt.

OBSERVATIO LI.

Dn. D. ANDREÆ ELIÆ BÜCHNERI.

De

Septuagenarii ſenis ab omni cibo potuque per plures ante mortem dies, poſt grægreſſum diuturnum morbum, abſtinentia.

LOngæ, per multos non ſolum dies & menſes, ſed & annos, abſtinentiæ ab alimentis exempla, ab Auctoribus non pauca adnotata ſunt. Præter autem illa, quæ a WOLFFIO, in *Lection. memorabil.* SMETIO, *in Miſcellaneis*, *Marcello* DONATO, SALMUTHO, BORELLO, RHODIO, TULPIO, aliisque in *Libris Obſervationum* referuntur, non pauca diligentiſſime congeſſit induſtrius multaque in lectione verſatus CASPARUS a REIES, in *Elyſio jucundar. quæſtion. campo*, *Quæſt. 58.* illam tamen ſimul cautelam & prudentiæ normam *p. 732.* commendans, ut *non ſtatim negentur illa, quæ impoſſibilia videntur, nec vera exiſtimentur omnia, quæ vana quadam ſcribendi licentia ad oſtentationem uſque admiranda a pluribus traduntur, cum dolus & deceptio in multis non deſint, commentiſque pleraque ſcateant, quibus*

bus non raro etiam perſpicaciſſimos hallucinari contingit. Illud ergo abſtinentiæ a cibo potuque exemplum, quod hic adducam, ita comparatum eſt, ut non adeo magnam quidem excitare poſſit admirationem, neque tamen ita vulgare adparebit, ut ei ſimile frequenter in praxi obſervetur, quamvis me non fugiat, a BRASSAVOLA, HERCULANO, aliisque ad poſteritatem transmiſſam fuiſſe memoriam quorundam infirmorum, qui ſine cibo & potu per plures ante mortem dies fuerunt ſuperſtites. Aeger autem ille de quo nunc ſermo mihi eſt, ſeptuageſimum ætatis annum compleverat, & diu jamiam paſſioni hypochondriacæ vixerat obnoxius, variasque in corpore turbas a moliminibus hæmorrhoidalibus fuerat expertus. Adulto jam autumno ſub inclementiori aëre, cum ad piſcinam per horas aliquot eſſet commoratus, piſcaturamque ſuorum ſubditorum obſervaſſet, poſtero die male habere, & de gravibus inteſtinorum torminibus conqueri cœpit. Durarunt illa per multas hebdomadas, quo tempore inſimul magnam in reddenda urina difficultatem cum variis cruciatibus, ſenſit. Vigiliis fere perpetuis inſigniter debilitabatur, omnium autem maxime faſtidium ciborum tantum, ut etiam ægerrime ferret,mentionem de iis fieri, cognatæ animum percellebat & commovebat, ut & ego ad conſultandum de reparanda ſanitate cum Medico ejus ordinario invitarer. Primo ſtatim intuitu admodum mihi ſuſpecta videbatur ſublata illa per tres, immo quatuor fere menſes ciborum adpetentia, quam *perpetuo eſſe malam omniumque peſſimam, quæ prorſus periit*, recte judicat PROSPER ALPINUS, *Lib. V. de præſag. vita & morte ægrotant. cap. 12.* innixus non tam auctoritati HIPPOCRATIS & GALENI, quam tot ſeculorum experientiæ. Stranguria quoque frequenter recurrens, cumque pertinaci obſtructione & vomendi conatu conjuncta, metum paſſionis iliacæ inferebat, ſiquidem non ſemper & abſolute dubi-

dubitavi de veritate *Aphoriſmi 44. Sect. VI.* HIPPOCRATIS, qui tamquam certum ſupponit, ſtranguriæ volvulum ſuccedere poſſe, quidquid etiam GALENUS in expoſitione hujus Aphoriſmi in contrarium dicat; qua de re meretur legi doctiſſimi *J. Antonid. van der LINDEN Diſſertat. VI. in Selectis medicis.*

Licet autem Deo clementer noſtris conſiliis benedicente, a ſtranguria, inteſtinorum doloribus, alvi obſtructione & vigiliis ita liberatus fuerit, ut noctes haberet multo quietiores, nulla tamen arte, nulliſque etiam exquiſitiſſimis remediis adpetitum penitus abolitum reſtituere valuimus; cumque per tot ſeptimanas corpus juſculi pauciſſimis cochlearibus, non ſine magna averſione & nauſea ſumtis, ægre ſuſtentaſſet, ita tandem crevit anorexia, ut per ultimos decem vitæ dies ne unicum quidem juſculi cochlear ſorberet, (ſola oris cum frigida aqua collutione contentus,) & ab omni cibo & potu ita abhorreret, ut cum maxima indignatione fercula illa, quæ quondam palato erant gratiſſima & potum ſuaviſſimum offerentes a ſe repelleret, quin immo adſtantes & agnatos inprimis anxie rogaret, ut crebris interpellationibus de corpore reficiendo ſibi moleſti eſſe deſinerent. En igitur ſeptuagenarium, jam a longo tempore languidum, diuturno morbo, doloribus, inedia & vigiliis prorſus exhauſtum, nihilo minus ſine omni cibo & potu per tot dies ſpiritum trahentem & ſuperſtitem, atque uſu rationis non penitus deſtitutum. Id quod multo magis admiratione dignum, quam quod de *Democrito* Philoſopho narrant DIOGENES LAERTIUS & ATHENÆUS, ille quidem *Lib. IX. de vitis, dogmat. & apophtegmat. claror. viror.* his verbis: *Cum jam ex ſenio deficeret & propinquus videretur morti, mœrentem ſororem, quod illa in celebritate Cereris ipſa Deæ vota exſolvere nequiret, bono animo eſſe juſſit, paneſque calidos ſibi quotidie adferre; eos igitur cum naribus*

admo-

admoviſſet, vivum ſe, donec ea celebritas tranſiret, ſervavit, per tres nempe dies. Hic vero, nempe ATHENÆUS, *Lib. II. Dipnoſophiſtar.* refert, quod *mellis vas ſibi juſſerit propius admoveri, atque ſic in multos dies vitam ſibi conſervarit ſolo mellis odore & halitu continuato.*

(*Erfordia Norimbergam miſſa d. 18. Februar. 1740.*)

OBSERVATIO LII.

Dn. D. JOAN. MARTINI WOLFFII.

De

Febre acuta, cum purpura alba, in puerpera ex retentis & corruptis ſecundinis.

EX retentione lochiorum & ſecundinarum inflammationem uteri, cum febre acuta, in puerperis ſæpiſſime funeſta, originem trahere, complures Practicorum adnotarunt, & quidem non absque omni ratione, remanentibus enim ſecundinis uterus debito modo iterum contrahi non poteſt, neque etiam lochia rite ſuccedunt, unde ſanguis ſubſiſtit, & cum placenta abit in corruptionem, exinde vero tam inflammatio, quam febris acuta ſubſequuntur, quæ plerumque debilioribus fœminis funeſtæ ſunt, a robuſtioribus autem quandoque, licet rarius, ſuperantur, prout ſequens monſtrabit caſus: Triginta duorum annorum fœmina gravida, habitus corporis athletici, circa finem temporis geſtationis ex improviſo in cellam delabitur, inde tamen nullum patitur damnum præter terrorem, contra quem ſtatim medicamenta quædam adſumſit, & ita ad diem tertium uſque bene valuit. Hoc ipſo autem die ſentiebat conatus (magis tamen ſpurios quam veros,) ad partum, ea-

que propter obſtetricem vocari jubet, quæ absque ulla prævia exploratione, an infans ad egreſſum rite ſit diſpoſitus, ſtatim fœminam ad novos conatus urget, ſub quibus brevi poſt aquarum profluvium ſucceſſit, atque cum his brachium infantis prodiit. Hoc vero obſtetrix ob craſſam ignorantiam, tempeſtive & convenienter non reduxit, quin potius ut parturiens jam defatigata, in loco frigido, inverſo corpore & capite inclinato, per ſcalam detraheretur, temerario auſu præcepit, ſperans, fore, ut hac methodo brachium debitum in locum ſponte rediret, quæ tamen ſpes irrita erat. Hinc, opem ferentibus aliis mulierculis mortuum fœtum vi extraxit, ita quidem, ut ſecundinæ abruptæ remanſerint. Incidit hinc puerpera in febrem valde acutam, graviſſimo dolore lumborum & imi ventris, præſertim lateris dextri, ſummaque anxietate præcordiorum ſtipatam. Sub his ergo circumſtantiis tertio poſt partum die parens meus dilectiſſimus vocabatur, ejusque auxilium implorabatur, qui primo ſtatim ex obſtetrice quæſivit, an ſecundinæ cum lochiis debite prodiiſſent? & ab ea adfirmativam obtinuit reſponſionem. Cum vero peſſima jam jam præſentia ſymptomata haud adeo magnam futuri felicis eventus ſpem concipere permitterent, illico convenientia præſcripta & exhibita fuerunt medicamenta, ſub quorum uſu quinto poſt partum die purpura alba erupit, & ſeptimo ſanies alba fœtida ex utero copioſius promanare cœpit. Tandem decimo tertio die portio funiculi umbilicalis & membranarum fruſtula, quæ ſimul excernebantur, manifeſtum præbebant teſtimonium de falſa obſtetricis reſponſione ad quæſtionem a Medico propoſitam. Ab eo tempore imminui deprehendebatur profluvium fœtidæ illius ſaniei, tandemque continuatis congruis remediis penitus ceſſavit, priſtinaque ſanitas præter ſpem & opinionem puerperæ huic, in limine mortis jam conſtitutæ, per Dei gratiam reſtituta fuit.

OBSER-

OBSERVATIO LIII.

Dn. D. JOAN. MARTINI WOLFFII.

De

Calculi veſicæ extractione cum terebra torculata.

Methodus veſicæ & urethræ calculos absque ſectione extrahendi quam maxime variat & differt: Alii enim tentant extractionem mediante inflatione urethræ, ut Ægyptii, notante PROSPERO ALPINO; alii cum Dn. SOLINGEN laudant dilatationem urethræ ope turundarum; alii juxta commendationem Dn. MUYS ſuctione oris calculum extrahere volunt; alii forcipem, ut HILDANUS, TOLETUS, & HEISTERUS, adhibent; alii denique terebram torculatam in uſum vocant. Poſterius hoc inſtrumentum nonnullis quidem auctoribus nimis periculoſum videtur; ſequens tamen hiſtoria docebit, illud magno cum fructu nonnunquam poſſe adhiberi. Bibliopegi uxor 58. annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, habitus corporis ſpongioſi, a multis jam annis inſultibus hyſtericis adflicta, præterito anno, menſe Auguſto, poſt graviorem prægreſſam iracundiam, iisdem denuo obnoxia fiebat. Urina tenuis, exigua quidem in quantitate, majori autem cum difficultate reddebatur, pulſus erat debilis & languidus, ſudor perpetuus & alvus adſtricta. In conſilium ergo vocatus ſtatim, præmiſſa clyſteris emollientis injectione Liquorem anodynum mineral. Hoffmanni cum anatica portione Eſſent. Caſtor. & Succini remixtum, ad 30. guttas exhibui, unde notabilis dolorum mitigatio ſequebatur; remanente duntaxat, in regione veſicæ, dolore quodam preſſorio, ex quo & aliis ſymptomatibus calculum ſubeſſe concludebam; de cujus etiam præſentia obſtetrix, facta exploratione, cer-

tiorem me reddebat, referens, in urethra hærere calculum magnitudine juglandis nucis, firmiter ibidem impactum. Quoniam ergo ægrota fere intolerabilibus excruciabatur doloribus, nec ullo modo retropellendus erat calculus; hinc pulverem exhibui annodynum & obſtetrix dein terebram torculatam adplicavit, cujus ope calculus valde aſper feliciter comprehendebatur, & absque magna difficultate extrahebatur, ſubſequente larga ſatis urinæ excretione, per integram horam interruptis vicibus continuante, ac tandem una cum doloribus ceſſante, ut nunc integra ſanitate fœmina iſta fruatur.

(*Suinfurto Erfordiam miſſa d. 7. Mart. 1740.*)

OBSERVATIO LIV.

Dn. D. JOANN. ADOLPHI JAUCHII.

Fiſſuræ & contrafiſſuræ Cranii lethales.

Joannes Michaël Siegel, vir triginta quatuor annorum, qui vix abhinc elapſis 4. hebdomadibus a febre quadam acuta reſtitutus erat, & idcirco adhuc viribus quadantenus deficiebat, in pago Keyſchau, prope Torgaviam d. 18. Octob. a. p. circa veſperam ab equo generoſo prætercurrente, in viam, congregatis lapidibus ſtratam, ita præcipitatur, ut præprimis occiput dextri lateris graviter allideret, unde ſyncopticus per ſemihoræ ſpatium in terra proſtratus jacebat, ut adſtantes eum vix excitare potuerint. In lectum hinc delatus ſtatim frequentioribus vomitibus & vertigine corripiebatur, ut pedibus inſiſtere non valeret, ſuccedente inquietudine per totam noctem & altero mane oborientibus deliriis cum æſtu vehementiſſimo, ut continuo caput hinc & inde jactitaret, oculique torvum præ ſe ferrent

ferrent adſpectum. In hoc triſtiſſimo ſtatu ad decimum usque diem perſeverabat, quo ipſo tandem ſine omni ſenſu moriebatur. Elapſis ab obitu aliquot horis, ſectio anatomica cadaveris, in mea præſentia, per Dn. Liſtium, Chirurgum exercitatiſſimum, inſtituebatur, ubi primo abraſis capillis externe nullum veſtigium alicujus læſionis in conſpectum veniebat. Integumentis vero remotis, inveniebamus in ſuperficie interna cutis dextrum latus occipitis inveſtientis, maculam cruentam, magnitudine imperialis, atque ſimul fiſſuras quinque Cranii conſpiciebamus, quarum priores duæ in utroque oſſe temporum occurrebant, adeoque ambæ contrafiſſuræ erant, & quidem ita conſtitutæ, ut altera in dextro oſſe temporis initium caperet, ſpeciatim in infima parte ſuturæ ſquamoſæ & dehinc adſurgeret usque in mediam hujus oſſis partem, ab oſſe vero petroſo pollicis latitudine adhuc diſtaret; altera vero in ſiniſtro latere etiam inciperet ab infima parte oſſis temporis, & quidem a ſutura ſquamoſa, ſpatio dimidii pollicis, unde dein adſcendens lineam incurvatam repræſentabat, & per adnexum os petroſum tranſiens, prope orbitam oculi ſiniſtri terminabatur. Tertia ac quarta obſervabantur in occipitis latere dextro, ita, ut altera harum in ſutura lambdoidea initium ſumeret, & quidem ab oſſiculo quodam Wormiano, atque ſe extenderet ad vicinum os bregmatis dextrum, longitudine unius unciæ, eratque hæc adeo ſubtilis, ut vix conſpici potuerit. Altera vero ab eodem jam nominato oſſiculo deorſum vergebat ad os occipitis, vix tamen dimidii pollicis longitudinem referebat. Ablato dein Cranio, omnes has quatuor fiſſuras videbamus penetrare per utramque ejus laminam, usque in internam ſuperficiem. Remotis a cerebro meningibus, lobus ejus ſiniſter in ſuperficie ſuprema putridus adparebat, maxime prope ſinum falcatum, ubi coloris erat ſubflavi, inſtar purulentæ materiæ. Hæc

corruptio longitudine ſpatium quatuor pollicum, latitudine vero dimidii pollicis æquabat, et vix ultra culmi ſtraminei craſſitiem in profunditatem penetrabat. Circa cerebellum quinque circiter cochlearia ſeri extravaſati, ac ſub dura matre lateris dextri occipitis fruſtulum ſanguinis congrumati, aliudque magnitudinem nucis avellanæ referens, prope os petroſum deprehendebantur. Exemto tandem cerebro maxima & periculoſiſſima fiſſura in occipite detegebatur, in media ejus parte incipiens & prope os petroſum uſque ad foramen illud, per quod nervus acuſticus tranſit, excurrens. In tali ergo deſperato caſu neque conſilium, neque remedium aliquod locum habere potuit, ſiquidem etiam trepanatio, tam propter deliria, quam ob inquietudinem perpetuam nec ſuadenda, nec inſtituenda erat.

OBSERVATIO LV.
Dn. D. JOAN. ADOLPHI JAVCHII.
Caries & ſpongiæ Cranii.

Vir honeſtæ conditionis, annorum 57. ante ſexennium, amicum quendam viſitaturus, equo vectus peregre proficiſcitur; rediens autem, unacum equo præcipitem patitur caſum, ſub quo inprimis caput vehementiſſime concutitur, unde ab initio moleſtum in illo ſentit dolorem, quem tamen, quoniam brevi poſt iterum evanuit, parum curavit. Quadriennio ſic elapſo extraordinariam quandam obſervat memoriæ debilitatem, adeo in dies invaleſcentem, ut ne quidem illorum amplius recordari potuerit, quæ paucis antea momentis acta erant, aut effatus fuerat. Excipiunt dein hanc inſultus graviores epileptici, ſatis frequenter recurrentes, qui tamen adhibitis convenientibus remediis, ægrius licet, poſt dimidium circiter annum, iterum profligantur, ſuccedentibus tamen eorum in

locum

locum intenſiſſimis capitis doloribus, indeſinenter iterum per ſex menſes continuantibus, ac non niſi cum morte ipſius ægrotantis, tunc ſubſequuta, deſinentibus. Siſtebant autem dolores quandam quaſi Hemicraniam, ſiquidem moleſtiſſimum inprimis ſenſum ſupra orbitam oculi ſiniſtri, circa minorem, ſeu externum ejus canthum, formabant, & adeo pertinaces atque rebelles erant, ut ab optimis quibuscunque adhibitis remediis ne quidem mitigatio qualiſcunque obtineri potuerit, quin potius ultimis ſex ſeptimanis ante mortem per ſpaſmorum vehementiam ita detorquebatur & invertebatur dictus hic ſiniſtri oculi bulbus, ut, ſi eodem in linea recta quidquam intueri voluerit, oculus ſurſum verſus naſum traheretur, dextro interim illæſo, tam quoad figuram, quam actionem, ad mortem usque perſiſtente. Inſtituta dein, conſenſu agnatorum, ſectione anatomica, remotis primo capillis, in nucha ſtatim adparebat tumor notabilis, per tranſverſum excurrens, pollicis unius craſſitiem, & trium pollicum longitudinem referens, in quo aperto ſubſtantia quædam ſpongioſa ibidem prognata deprehendebatur, citra tamen ullam, ſub ea latitantem cariem. Ablatis dein capitis integumentis, in medio oſſis bregmatis dextri, magis tamen introrſum verſus os frontis, macula quædam alba, magnitudine dimidii floreni comparebat, colorque hic albus, prout in cranio ſeparato poſtmodum conſpici poterat, per utramque ejus laminam penetraverat, atque tam in- quam externe, carioſi quidpiam monſtrabat. Præter hanc etiam complures aliæ minores maculæ, diverſæ magnitudinis, hinc & inde in cranio offendebantur, quæ per totam ejus ſubſtantiam ſimiliter ſeſe extendebant, & aſperitatem quandam ibidem reliquerant. Interne ſupra orbitam oculi ſiniſtri, ejusque canthum externum minorem, excreſcentia quædam ſpongioſa in conſpectum veniebat, in ambitu dimidium florenum, craſſitie autem

autem calamum referens, & ſurſum verſus os frontis late ſeſe extendens, deorſum vero, circa initium orbitæ oculi, arcum quaſi formans, ut ita altera ejus portio dimidia ſupra alam oſſis cribroſi ſiniſtram exporrecta deprehenderetur. Separata dein hac excreſcentia in toto ejus ambitu caries ſe ſe manifeſtabat, quæ interiorem oſſis frontis laminam cum diploë jam jam adroſerat, externa autem adhuc intacta ſuperſtite. Sub inferiori autem portione excreſcentiæ iſtius ſpongioſæ, in ipſo nempe oſſe cribroſo tenuis & ſimplex ejus lamina prorſus eroſa erat, ita ut foramen, circumferentia ſua quaſi fimbriatum, & feſtucis majoribus & minoribus obſitum, quod facile apicem medii digiti capere poterat ibidem, adpareret. Per hoc foramen tranſierat portio quædam dictæ iſtius excreſcentiæ, magnitudine minoris nucis avellanæ, intra orbitam oculi, eaque in cauſa fuerat, quod defunctus nullum objectum in linea recta intueri potuerat, ſed ſemper oculum verſus naſum ſurſum detorquere coactus fuerat Proinde etiam feſtuca quædam oſſea ab hoc foramine ſeceſſerat, quæ admodum acuta & tenuis erat, atque per ſpongioſam excreſcentiæ ſubſtantiam ad duram uſque meningem penetraverat, in eaque inpacta hærebat. Tota de reliquo Cerebri ſubſtantia admodum flaccida, & tam in ſinu falcato, quam in reliquis ejus vaſculis ſanguiferis exigua admodum portio cruoris conſpicienda erat. Lobus inſuper cerebri ſiniſter, in illa inprimis regione, ubi ſpongioſa hæſerat excreſcentia, colore obſcuro fuſco perfuſus erat, unde facile colligere licet, quod, ſi etiam diutius vixiſſet defunctus, ſucceſſive plenaria nobiliſſimi iſtius viſceris corruptio inducta fuiſſet. An in pectore & abdomine etiam notabilia quædam latitaverint, non conſtat, cum agnati anatomicam harum partium perſcrutationem non permiſerint.

OBSER-

OBSERVATIO LVI.

Dn. D. JOAN. ADOLPHI JAUCHII.

Ulcus ſinuoſum in abdomine.

Puer annorum 12. ex feneſtra tertiæ contignationis ædium, quinto ætatis ſuæ anno, in aream, cujus ſolum a prægreſſa pluvia maceratum & emollitum erat, tanto cum impetu retrorſum prolabitur, ut integram corporis ſui figuram terræ impreſſam reliquerit, nihil tamen inde incommodi ſentit, quin potius abſque alieno auxilio iterum ſurgit, ſcalasque promte adſcendit, & per reliquos ſeptem annos integra dein ſanitate fruitur. Ante novem autem circiter menſes ſub ingreſſu in utrumque latus titubare incipit, ac brevi poſt nec ſtare, nec ſedere amplius poteſt, quo tempore tumor quidam durus, magnitudine oui gallinacei, in perinæo erumpit, cujus ſedes in ipſo collo veſicæ erat, ex quo, poſt uſum remediorum emollientium & maturantium inſignis purulentæ materiæ copia, una cum urina prodit, eaque excretio ita alternative continuat, ut modo ſolum pus modo urina ſola,modo etiam ea pure commixta, ad mortem uſque emanaverit, ſiquidem apertura ab ulcere hoc in urethræ principio relicta, nulla arte iterum conſolidari potuit, & hinc urina non amplius per ordinariam, ſed unice per novam hancce viam, continuo guttatim ſtillando, eliminabatur. Hæ ergo circumſtantiæ ſuſpicionem movebant ſat validam, de ulcere forſitan in veſica urinaria latitante, ex quo materia iſta purulenta proflueret, quam tamen irritam fuiſſe, ſectio anatomica, poſt obitum pueri inſtituta, demonſtravit, utpote cujus ope ulcus quoddam ſinuoſum in muſculis lumbaribus, ſupra os ſacrum detegebatur, quod quindecim diverſos ſinus undique ſpargebat, quorumque

unus, octo pollicum longitudine, prope veſicam urinariam ejusque collum excurrebat, inque ſupra deſcriptam aperturam deſinebat, ubi prius collecta materia purulenta ulceris iſtius tumorem formaverat, ac poſtmodum continuo exinde promanaverat. Reliqui ſinus in tantam nondum exporrecti erant longitudinem, ſed alii tantum ad duos, alii etiam ad ſeſqui pollicem ſeſe extendebant. Ulcus vero ipſum primarium in circumferentia ſolido imperiali ſimile erat, ex qua undiquaque ſinus prædicti proveniebant, quorum etiam unus ad ſeptem usque pollices juxta ſpinam dorſi, in dextro latere, ſuperiora verſus adſcendebat. Sub ulcere autem hoc deprendebatur os ſacrum undique carioſum, ita ut absque difficultate, mediante inſtrumento, fruſta ad dimidii floreni magnitudinem accedentia, eximi potuiſſent, ſiquidem etiam per eroſam oſſium horum ſubſtantiam ſinus quidam usque ad cavitatem ſpinæ dorſi adſcendebat. In pectoris cavitate dexter pulmonum lobus undique nodis ſcirrhoſis & ulceroſis obſitus deprehendebatur, ſiniſter vero tantum a ſuprema usque ad mediam regionem ſimiliter comparatus erat. Singula autem reliqua viſcera, unacum veſica urinaria, in qua antea ulcus quoddam latitare credebatur, ſalva adhuc & integra offendebantur, urethra ſaltem ex acrimonia puris eroſa reperta.

De reliquo univerſum corpus adeo emaciatum erat, ut perfectum repræſentaret ſceleton, quoniam vix amplius cutis oſſibus hærebat. Proinde etiam durante morbo, qui nono demum menſe lethali finiebatur exitu, extremitates inferiores adeo contractæ & concretæ erant, ut genua ſcrobiculo cordis, & calcanei natibus fortiſſime quaſi adnexa viderentur, nec etiam ullam, etiam leniſſimam, crura paterentur extenſionem, citra intenſiſſimum ab ægrotante ſtatim perceptum dolorem. Hac in forma per ſex circiter menſes in lecto decubuit, ita ut etiam hinc & inde cutis denudata fuerit. Poſt mortem, pro evitanda deformitate

ſitus

ſitus in ſarcophago, violenta pedum tentabatur extenſio, ponderaque graviora iisdem imponebantur, absque tamen aliquo notabili cum effectu, ſiquidem ſemper iterum ſponte retrocedebant, ut impoſita inde delaberentur pondera. Interim ulcus ipſum ſinuoſum a lapſu illo, quem ante ſeptem annos perpeſſus fuerat, primam ſuam ſumſiſſe originem, perquam probabile procul dubio cuilibet adparebit.

OBSERVATIO LVII.

Dn. D. JOANN. ADOLPHI JAUCHII.

Exulceratio veſicæ urinariæ ſanata.

Miles veteranus exauctoratus, annorum 58. circa initium menſis Octobris anni præterlapſi conquerebatur de excretione materiæ purulentæ cum urina, quam ordinarie guttulæ aliquot ſanguinis ſinceri, aut ad minimum ichor quidam ſubcruentus, exciperet, conjuncto dolore moleſto in glande penis, & continuo fere teneſmo, præcipue ſub mictione exacerbato, extra quam nihil plane de purulenta iſta prodiret materia, ſicuti alias in Gonorrhœa virulenta id contingere ſoleret. Aderat inſimul frequens admodum ſtimulus ad mingendum, ita ut ſingulis fere horis urinam emittere cogeretur, quæ turbida & albicans erat, brevi tamen temporis intervallo duo vel tria, ſingulis vicibus, deponebat cochlearia materiæ tenacis mucidæ, unde reliquus liquor dein pellucidus evadebat, citrinumque colorem monſtrabat. Cauſam adfectus hujus ſatis ſontici unice a lapſu quodam gravi, quem ante quatuor hebdomadas in itinere cum equo perpeſſus erat, derivabat, ſub quo ab anteriori ephippii prominentia regio pectinis & pubis vehementius compreſſa fuerat, ſubſequente ſtatim dolore aliquo, qui tamen uſu ſpiritus vini comphorati & impoſitione ſacculorum ex herbis reſolventibus paratorum, brevi qui-

dem poſt evanuerat, ſed ob ſtaſin ſanguinis ibidem factam, ſucceſſive in ſuppurationem tranſeuntem, verum ulcus veſicæ poſt ſe reliquerat.

Quamquam autem ejusmodi ulcera, ob perpetuum urinæ acris adfluxum, utplurimum pro incurabilibus reputentur, atque hoc inprimis ſedem ſuam magis in fundo veſicæ habuiſſe videatur, quoniam materia purulenta non prodibat ante urinæ excretionem, ſed hæc ſemper limpida atque clara excernebatur, & dein demum pus, tandemque ſanguis ſubſequebatur, ac inde urina turbida reddebatur: Hic tamen ægrotus, adſiſtente gratia divina, ſequente methodo feliciter reſtitutus illudque ulcus iterum ſanatum fuit. Primo e mediana dextri brachii, derivatorio ſcopo, unciæ ſeptem ſanguinis mittebantur, unde & hic obtinebatur effectus, ut ſtillicidium illud ſanguinis, poſt quamlibet mictionem alias eveniens ſecundo abhinc die plenarie ceſſaverit. Dein mixtura quædam balſamica, ex Tinct. antimon. acr. uncia I. & Balſ. de Copaiv. drachma I. ordinabatur, cujus guttulas XL. matutinis & veſpertinis horis abſumebat in Decocto quodam vulnerario, cujus unam alteramve ſcutellam calide ſuperingerebat. Erat autem illud ſequenti modo paratum, Rec. Rad. Caryophyllat. Pimpin. alb. Urtic. urent. Gent. rubr. ana drachm. 3. Herb. Sanicul. Alchimill. Millefol. Vinc. per vinc. Summitat. Virg. aur. ana manip. dimid. Sem. Perfoliat. & Hyper. ana drachm. 2. Inciſ. & contuſ. coqu. in aqu. fontan. menſuris 2. ad quartæ partis conſumtionem, in fine addendo Mellis roſac. unicas 3. Colat. album. ovi clarif. Dividebatur vero ſtatim tota ejus quantitas in duas partes inque diſtinctis adſervabatur lagenis, poſtquam cum una parte uncia unica Fol. Senn. leniter iterum ebullierat, quæ dein matutinis, & altera veſpertinis horis vehiculi loco inſerviebat, unde alvus quotidie bis ad minimum ſolvebatur, inſigni cum ægri levamine. Interpone-

ponebatur dein etiam circa meridiem, & quartam horam pomeridianam ſequens pulvis: Rec. Ocul. Cancr. citrat. Lapid. Percar. ana drachm. 2. Nitri depur. Tartar. vitriol. ana drachm. 1. M. de quo ſcrupulum unum pro doſi cum aqua ſimpl. fontana capiebat. Continuato ſic per bimeſtre ſpatium horum medicamentorum uſu, ſub quo in dies ſymptomata recenſita magis magisque remittebant, tandem finita nona ſeptimana eadem prorſus evanuiſſe, omniaque in priſtinum ſanitatis ſtatum redacta eſſe deprehendebantur. Ratione diætæ ex potulentis ægroto neque cereviſia, neque vinum, multo minus ſpirituoſa concedebantur, ſed ſola aqua ſimplici fontana pro potu ordinario contentus eſſe debebat; ex alimentis autem omnia ſalita, nimium aromatiſata & acida, item dyſpepta fugiebat, & ſolummodo juſcula carnis vitulinæ & bovinæ non admodum pinguia, magiſque diluta, nec non pulmenta ex hordeo & avena excorticatis, parumque carnis, & id ſaltem bis in qualibet ſeptimana, adſumebat.

OBSERVATIO LVIII.

Dn. D. JOAN. ADOLPHI JAUCHII.

Morbus gravis ipſaque tandem mors, ex impreſſione quadam fortiori.

Sub initium Novembris, anni præteriti, morte prætura, ob dentitionem difficilem, nobiliſſimo cuidam viro eripiebatur filiolus unicus, tredecim menſium. Hujus corpuſculum ante ſepulturam undique adhuc molle, membraque omnia flexibilia deprehendebantur, ita, ut a levi digitorum compreſſione foveæ in partibus carnoſis remanerent, unde triſtiſſimus parens, cum id obſervaret, inſolito ſtatim perfundebatur horrore, inſimulque ſibi firmiſ-

ſime perſuadebat, certum id eſſe indicium mortis ſuæ propediem inſecuturæ, quoniam, juxta inveteratam ſtolidæ plebis opinionem, ſi tale quid in cadavere aliquo contingeret, ordinarie unus vel alter ex eadem familia decedere, iſtumque defunctum ſequi deberet, & præterea ob inſignem illum amorem, quo filiolum hunc ſuum in vivis proſequutus fuiſſet, arctior omnino quædam connexio & intimior harmonia inter ipſos adhuc extaret. Cogitationibus ergo hiſce firmiter & continuo inhærens, ad placidum & beatum ex hoc mundo diſceſſum ſerio ſe præparabat, nullamque aliam opinionem fovebat, quam quod idem ille proxime jam inſtaret, unde etiam nec agnati, nec ipſe Confeſſionarius, aliique amici, argumentis quibuscunque, tam phyſicis quam moralibus conceptum iſtud præjudicium eximere valuerunt. Vix ergo quatuordecim tali modo elapſi erant dies, cum ob immenſum mœrorem, de filioli jactura conceptum, & indeſinentes iſtas anxias repræſentationes, adeo & motus humorum, & craſis eorundem turbaretur ut revera tandem febre quadam acuta corriperetur, quæ cum inſigni virium proſtratione & notabili horrore initium capiebat, ſuccedente dein æſtu anxio & continuo, ſub quo tertio die purpura rubra ſatis copioſe non ſolum erumpebat, ſed & rite ſubſiſtebat, ut inde haud vana adfulgeret ſpes, de futura felici ſanitatis reſtitutione. Aſt, præter opinionem omnium ſubito hanc evertebant obortæ copioſæ ſpontanæ evacuationes, tam per alvum, quam per ſeceſſum, adeo frequenter alternis vicibus recurrentes, ut intra 24. horarum ſpatium quadrageſies repeterent, ſicque per integros tres dies continuarent. Durante toto hoc morbi decurſu, immo & ſtatim in initio, mihi pariter, ac adſtantibus, perſuadere ſemper adnitebatur, irritam fore omnem noſtram operam, ſibique moriendum eſſe, quare etiam noctem ejusque horam prænunciabat, qua certiſſime

vitam

vitam cum morte commutaturus eſſet, id quod etiam eventus exacte confirmavit, ita quidem, ut unica ſaltem hora ſerius, quam antea indicaverat, quinta nempe matutina diei 25. Novembr. placide obdormiſceret, nondum completo vigeſimo octavo ætatis anno.

(*Torgavia Erfordiam miſſa*
d. 15. Mart. 1740.)

OBSERVATIO LIX.

Dn. Lic. JOAN. JACOBI SCHLIERBACHII,
Morbillorum conſtitutio epidemica anno MDCCXXXIX.

MOrbilli præterito anno a veris initio in æſtatem uſque adultam graſſantes, & undiquaque locorum pueros æque ac adultos adorientes, hinc inde numeroſam ſtragem fecerunt, multosque e numero vivorum ſuſtulerunt. Quamquam etiam ex vulgi opinione in his præcipue morbis infantum, variolis nempe & morbillis, parum vel nihil valere credatur Medici auxilium, eaque propter illud rariſſime a ſimplicioribus imploretur, prudentiores tamen longe aliam fovent ſententiam, & hinc Medici præſentiam tempeſtive ſtatim efflagitant, immo urgent. Hac ratione & ego occaſionem ſatis opportunam nactus ſum, varia phænomena, notatu non plane indigna aut inutilia, obſervandi & adnotandi. Ne autem prolixus nimis ſim, limitesque plus juſto transcendam, phænomena hujus morbi eſſentialia brevibus, extraeſſentialia vero paulo fuſius recenſere conſtitui, quæ idcirco in ſequentibus conſiſtunt: Plurimi infantum & adultiorum, utriuſque ſexus, ante morbi invaſionem per unum vel alterum, immo plures interdum dies, artuum laſſitudinem gravativam perſentiſcebant. Quidam antea modo

ala-

alacres & hilares, modo triſtes ac moroſi erant, quamquam de præſenti nullam aliam manifeſtam ſentirent corporis moleſtiam. Hanc vero ſtatim excepit capitis dolor, quandoque ſatis vehemens, unacum vertiginoſis inſultibus; in quibusdam aderat propenſio inſolita ad ſomnum, & oculorum rubor, in aliis vero copioſus lymphæ ſeroſæ, lacrymarum ad inſtar, ex iisdem effluxus, itemque gravedo, vel narium ſtillicidium, itemque tuſſes plus minus graves, ſub quibus facies rubebat, ac leviter intumeſcebat. Dorſi & artuum dolores plus minus vehementes, modo tenſorii, modo etiam lancinatorii concurrebant, ſuccedente nauſea, quam ſæpius vomitus ſubinde recurrentes, copioſamque ſaburram mucoſam & interdum bilioſam eliminantes, excipiebant. Febris tunc incrementa ſenſibiliter ſumebat, cum ſumma in plurimis conjuncta inquietudine. Satis variabat, & non in omnibus admodum urgens erat. His ita per biduum, triduum, vel quatriduum durantibus, maculæ tandem plures vel pauciores in conſpectum prodibant, & quidem cum notabili utplurimum remiſſione ſymptomatum. Efflorescentiæ iſtæ per nycthemerum & ultra ſubſiſtentes, poſtmodum ſenſim in facie & ſucceſſive in reliquis corporis partibus evaneſcebant, ac ſquamarum inſtar decidebant, hæcque erat morbillorum benigniorum facies, quæ, quo magis & longius ab hoc ſchemate recedebant, id quod ſatis frequenter contingebat, eo periculoſiores evadebant. Non pauci interim ſtatim a primo invaſionis tempore, videlicet quando nullæ rejectiones ſaburræ cujusdam per vomitum præcedebant, utpote quæ ſemper fere inſigne levamen attulerunt, adeo vehementi æſtu, unacum extraordinaria capitis temulentia & inflatione externa corripiebantur, ut non ſolum phreniticorum ad inſtar ſubinde delirarent, ſed & ob impetuoſiorem talem ſanguinis verſus caput congeſtionem, inſtantium morbillorum eruptio retardaretur,

tur, atque niſi tempeſtiva ſinceri ſanguinis excretio e naribus ſuperveniret, (quæ tamen in plurimis fere, præſertim paulo ante morbillorum eruptionem, cum præſentaneo communiter levamine, contingebat,) in ipſo morbi incremento quaſi ſuffocaretur. Quando vero talis narium hæmorrhagia, quæ hoc tempore adeo frequens erat, ut vix tertia ægrotantium pars ab ea immunis maneret, in exceſſum degenerabat, tunc morbillorum eruptio tardius ægriuſque ſuccedebat, indeque complura peſſima & non raro funeſta emergebant ſymptomata, quemadmodum illud, inter multos alios, in puero quodam 8. annorum, obſervare licuit, cui, inſtante morbillorum eruptione, adeo exceſſiva narium hæmorrhagia obtingebat, ut, viribus ſic plane exhauſtis, nulla fere efflorefcentia in cute compareret, ægerque quaſi ſoporoſus & immobilis jaceret, qui tamen præter ſpem & opinionem, adhibitis analepticis, blandis alexipharmacis, ac ſubjuncto tandem leni laxante, e mortis faucibus eripiebatur. In nonnullis autem, ubi quidem narium hæmorrhagia, ſed parcior & inſufficiens, eruptionem præceſſit, vel etiam in nudis moliminibus ſubſtitit, facies vero admodum inflata, & oculi rubore perfuſi fuerunt, ordinarie & certiora & graviora ſuccedebant deliria, quorum mitigationem qualemcunque quidem largior excipiebat eruptio exanthematum, cum interſperſis tamen petechiis, quæ communiter certiſſimum brevi poſt imminentis mortis præbebant ſignum. Pariter quoque, ſi narium hæmorrhagia tempore eruptionis morbillorum eveniebat, raro illa ſalutaris erat, ſed ut plurimum vel expulſionem ipſam turbabat, vel retroceſſionem plenariam eorundem promovebat, cum lethali plerumque eventu. In junioribus infantibus, ubi dentitio difficilis ſimul concurrebat, non ſolum epileptico - convulſivi motus atrociores excitabantur, ſed & miaſmatis morbilloſi ſeceſſio & eliminatio intercipiebatur,

batur, ſicque mortis periculum vix ac ne vix quidem evitari poterat. Sic infans ſeſqui circiter anni occurrebat, qui ſub prima dentitione convulſionibus correptus ac poſtmodum ſemper valetudinarius fuerat. Huic, cum morbillis laborare inciperet, ob concurrentem iterum difficilem dentitionem, ſimiles convulſivi motus eveniebant, debitamque morbillorum eruptionem impediebant, ut pauciores & juſto pallidiores prodierint, tandemque retroceſſerint, unde dein, ſub continuo æſtu ſicco, ſpatio trium hebdomadum, cum madore in cute evidenter pingui, beata analyſis ſequebatur. In quibusdam Natura quidem expulſionem exanthematum, ſed vel juſto citius, vel tardius moliebatur, ſicque ſalutaris internus impulſus poſtea deficiebat, quoniam in priori caſu Natura nimis præcipitanter agebat, dum materia peccans nondum ad excretionem ſatis apta & præparata erat, quare etiam exanthemata facile retrocedebant; in poſteriori autem caſu eadem nimis languide procedebat, dum miasma morbilloſum nec ſufficienter, nec tempeſtive ſatis ad peripheriam corporis deferebat; in utroque autem hoc ſtatu pallidiores minuſque elevatæ adparebant effloreſcentiæ, deficientibus inſimul viribus, unde mortem in propinquo eſſe facile concludebatur.

Proinde etiam ſinguli fere ægrotantes multum ſternutabant, manifeſto teſtimonio, quod narium quoque interior tunica morbillis ſit obſita. Tuſſis tamquam inſeparabile ſymptoma ſub hoc morbo, in quibusdam ſubjectis erat tolerabilis & moderata cum aliquali excretione materiæ mucidæ; in aliis tamen vehementior & pertinacior, præſertim circa tempus eruptionis, ubi ſicca & clangoſa erat, ægrosque eximie fatigabat. In paucis diarrhœa occurrebat, etiam ſub eruptione, tuncque ſi placida erat, hanc minime impediebat, ſed potius promovebat, excedens autem contrarium exſerebat effectum, vires nimium abſumebat, retro-

troceſſionem accelerabat, adeoque abſolute pernicioſa erat. Interim tamen puerulum offendi, duorum annorum, qui etiam ſub juſto tardiori, ſexto ſcilicet die, demum contingente eruptione morbillorum, ex incuria parentum, ob inconveniens regimen, dejectiones alvinas ſatis copioſas habuit, absque ullo detrimento, ſed potius cum euphoria, quamquam illæ adhuc continuaverint, cum morbilli evaneſcere inciperent, inſuperque copioſæ ſtriæ ſanguinis floridi in excrementis adparuerint. Erant autem diarrhœa tales ſanguinolentæ haud adeo infrequentes, & tam ante eruptionem, quam ſub deſiccatione eveniebant; præſertim vero obſervabantur in ſubjectis plethoricis, narium hæmorrhagiis antea frequentius obnoxiis, nunc vero ſuppreſſione earum laborantibus.

Quod ad morbos conſequentes attinet, hi pariter admodum erant numeroſi, vixque unus & alter ægrotus ſine aliis emergentibus & exinde pullulantibus incommodis, non raro perquam ſonticis, evadebat; immo non pauci talium ægrotantium, poſt plenarie abſolutum morbillorum decurſum, e vivis adhuc erepti fuerunt, ſiquidem tuſſis, ſub morbillis jam oborta, tanta nunc ſumebat incrementa, præſertim ex imprudenti & neglecto regimine, ut pene ſuffocari viderentur, cum gravi raucedine; quemadmodum etiam complures alii occurrebant, qui ex metaſtaſi peccantis materiæ, non ſufficienter ad peripheriam corporis delatæ, aſthmate convulſivo, aut catarrho ſuffocativo correpti, derepente enecabantur. Ubi autem debilior jam erat pulmonum conſtitutio, ad ſuſcipiendam ulceroſam corruptionem magis proclivis, ibi facile Phthiſes emergebant, febresque lentæ hecticoideæ, in quibusdam diutius durantes, in aliis vero citius lethali ſeſe exitu terminantes. Tumores parotidum & glandularum inguinalium ſatis quoque frequenter occurrebant, & modo reſolutionem ſalutarem admittebant,

 modo

modo etiam in ſuppurationem degenerabant, & tunc ægrius iterum ſanari poterant. Aurium tinnitus gravitasque auditus multam diuturnamque moleſtiam ægris creabant. Aures ſubinde materiam fœtidam copioſe plorabant; quemadmodum etiam ulcera, totam faciem depaſcentia, cancroidea & deleteria, in puero obſervavi. Oculorum inflammationes, manationes & palpebrarum eroſiones, ſatis pertinaciter quoque ſeſe gerebant, unde dein frequentes obſcurationes viſus, panni, pterygia, immo cœcitates exſurgebant. Labiorum oris tumores, eorumque & gingivarum exulcerationes, hinc inde itidem adnotabantur. Scabies rebellis, in aliquibus totum corpus defœdans, ſatis moleſta erat. Tenſiones artuum ſpaſticæ, aut eorum ſemi-paralyticæ relaxationes, hinc inde ſimiliter eveniebant, unde impotentia ambulandi, aliique hujus cenſus pravi & heterocliti, contumaces ac periculoſi adfectus ex translatione, ſeu metaſtaſi miasmatis morbilloſi, aut etiam indigenæ impuritatis tam medicaſtrorum, quam ipſorum ægrotantium, perverſum regimen admittentium, culpa exorti, hosque diu vexantes, immo interdum enecantes, notabantur.

Curatio ubique ſimilibus nitebatur indicationibus, ſaltemque diverſitas ætatis, temperamentorum, &c. non niſi quoad doſin & remediorum adhibendi modum, variationem quandam exigebat; de reliquo paucis ſelectis abſolvi poterat, & in quam plurimis, præſertim paulo robuſtioris conſtitutionis ſubjectis, raro neceſſaria erat, quamquam haud diffitendum ſit, quod horum inprimis, ex incuria parentum & negligenti, vel plane perverſo regimine, plurima pars fatis ceſſerit; ubi vero prudenti conſilio, remediis neceſſariis & decenti ac congruo regimine tempeſtive ſuccurrebatur, ibi certe multi e faucibus mortis eripiebantur. Medicaſtrorum interim impudentia vix erat cohibenda, ſicque horum

horum audaci ac nefando auſu ineptisque conſiliis, hinc inde haud exiguus ægrotantium numerus e vita migrabat. Methodus ergo indoli morbi conveniens & placida optima & ſecuriſſima erat, abſtinendo ubique a regimine nimis calido & anxio, itemque a remediis calefacientibus, volatilibus, & ſic dictis expellentibus, nec non a narcoticis, aliisque incongruis, communiter opinionibus credularum & ſtolidarum vetularum magis, quam experientia probatis, mirisque encomiis ab illis deprædicatis ſpecificis. In ſubjectis itaque floridioribus & ſanguinis ebullitionibus p. n. facile expoſitis, in quibus vel retardebatur, vel etiam præcipitabatur effloreſcentia morbilloſa, temperantia & alterantia, mixturæ ex aquis diapnoicis, cum antimon. diaph. & Ocul. Cancr. citratis paratæ, exoptatum utplurimum effectum præſtabant. In conſtitutionibus vero ſegnioribus, ubi morbilli nimis ſero erumpebant, temperati pulveres bezoardici, ad mentem Illuſtr. Stahlii compoſiti, quandoque cum paucis Myrrhæ granis commixti, parvis, ſed ſæpius repetitis doſibus exhibiti, itemque Eſſentiæ temperatæ alexipharmacæ eruptionem deſideratam facile promovebant. Narium hæmorrhagiæ & diarrhœæ, quamdiu adhuc moderatæ erant, nullis indigebant medicamentis; quando vero magis excedebant, temperantia & abſorbentia, tandemque lenia tonica, & inprimis Cortex Caſcarill. optimum effectum præſtabant. Reliquiæ morbillorum, omniaque fere ſymptomata exinde enata, feliciſſime tandem tollebantur reſolventibus, Eſſent. Pimpinell. alb. alexipharm. Stahlii temperata, & blandis laxantibus.

 OBSER-

OBSERVATIO LX.

Dn. Lic. JOAN. JACOBI SCHLIERBACHII, Hæmorrhoidum in Hydrope fluxus fatalis.

Vir 40. annorum melancholico-ſanguinei temperamenti, aliquamdiu dorſi & ventris ventriculique doloribus, ex congeſtione ſanguinis atque moliminibus hæmorrhoidalibus ortis, laborabat; variis vero hinc inde corraſis & adſumtis calidis carminativis, & ſedativis tractatur, unde tandem tumor partium inferiorum, ſeu Aſcites, atque ſuperiorum contabeſcentia inſignis ac in dies majus incrementum ſumens, ſuccedebat. Tandem ſuperveniebat quidem hæmorrhoidum fluxus largus, qui primo Hydropem quadantenus imminuere videbatur, nullo tamen cum conſtanti & ſalutari effectu, ſiquidem brevi poſt omnia reddebantur pejora, ac mors in propinquo erat, immo hac ratione potius accelerabatur. Temerarium ſane maximeque perverſum eſt conamen, ſi in hæmorrhoidariis, de torminibus ventris colicis, cardialgiis atque adpetitus vitiis conquerentibus, ſtatim carminativa, ſtomachica calida, variæ compoſitionis præſcribuntur; præſentes enim motus heteroclitos & anomalos magis & facilius turbant, exaſperantque. Nullæ enim hæmorrhagiæ ex propria ſua indole ſenſibiliores exiſtunt, quam hæmorrhoides. Hinc HIPPOCRATES *Sect. VI. Aphor. 12.* inquit: Si quis hæmorrhoides diuturnas ſiſtere velit, niſi una ſervata fuerit, hydropis vel tabis metum adfert, quod inprimis quam maxime valet de repentina & ſimultanea ſuppreſſione hæmorrhoidum fluentium, aut quadantenus excedentium, hac enim ratione facillime fieri poſſunt impetuoſiores ſanguinis regurgitationes

ver-

verſus hepar, pectus & alias nobiliores corporis partes, idque tanto facilius in hæmorrhoidibus jam turbatis, ubi inordinatæ jamjam factæ ſunt congeſtiones verſus abdominis viſcera, adeoque periculum magis magisque ingraveſcere poteſt, niſi talis motuum anomalia admodum prudenter per derivantia, reſolventia, temperantia, &c. tractetur, omniaque calidiora remedia ſedulo evitentur, utpote quæ ordinarie ſtatum talem deteriorem reddunt. Cæterum Hydropem incipientem ex hæmorrhoidum anomaliis, quandoque ſublevari tempeſtiva harum eruptione teſtatur Clariſſ. ALBERTI, *Tract. de Hæmorrhoid. P. I. p. 146. §. XXVI.* antequam ſcilicet viſcera interna obſtructa jam indurata ſunt; quando enim Hydrops conſummatus præſto eſt, tunc ſane nunquam ſalutaris eſt hæmorrhoidalis fluxus, ſed tantum ultimum Naturæ conamen fruſtraneum indicat, vid. *Tractat. citat. p. 122. §. V.*

OBSERVATIO LXI.

Dn. Lic. JOAN. JAC. SCHLIERBACHII.

Febris tertiana exquiſita, ſeptem circuitibus terminata.

Juvenis nobili ex ſtemmate prognatus XVI. annorum, ſanguineo-cholerici temperamenti, in addiſcenda arte venatoria potiſſimum occupatus, hinc inde in ſylvis diſcurrendo ſeſe aliquando nimium defatigaverat, humores plus juſto exagitaverat, unde paulo poſt in febrem tertianam exquiſitam incidit, cum intenſiori capitis dolore, ſiti ingenti, & ſomno admodum interrupto ac inquieto. Quamquam ergo plethora, per motum intenſiorem in venatione admodum commota, venæſectionem indicare & requirere videretur, ea tamen omittebatur ob ætatem juniorem,

rem, ſtatimque ordinabantur pulveres nitroſo-abſorbentes, interpoſitis temperatis alexipharmacis. Finitis hac ratione tribus paroxyſmis ante quarti initium ſalutari prorſus omine, ſpontanea ſatisque larga narium hæmorrhagia oboritur, & ita quartus, quintus & ſextus paroxyſmus, ſub continuatione prædictorum remediorum, decurrunt, ſeptimus vero perquam lenis mitisque evadit, nullusque amplius eidem ſuccedit, ſed tantum immediate eundem largi ſudores, præſertim nocturni, excipiunt, cum ſumma euphoria & inſequente plenaria ſanitate. Exinde facile adparet, quod, ſi plethorici fuerint febricitantes, nec tamen venæſectionem admittere velint aut poſſint, optime conducant temperantia & moderata diapnoica, evitando omnia ſpecifica & antifebrilia, utpote ordinarie in tali ſtatu magis ſuſpecta & noxia. Sic etiam in ſimilibus ſubjectis, concurrente ſub ejusmodi febribus graviori cephalalgia, ſi venæſectio intermittitur, narium hæmorrhagia larga ſupplet intentionem Naturæ, intuitu actus febrilis, atque ſic paroxyſmos abbreviare & mitiores reddere valet. Proinde etiam, licet HIERONYM. MERCURIALIS & Illuſtr. HOFFMANNUS aliique in ſeptentrionalibus humidioribus & frigidioribus noſtris regionibus, reſpectu calidioris patriæ HIPPOCRATIS adſertum hujus, quod in *Lib. de indicat.* §. 4. extat, quod nempe *tertianæ ſimplices ſeptenis circuitibus ſponte ſua ſæpiſſime finiantur*, haud ubique verum eſſe deprehenderint, noſter tamen caſus idem illud certo reſpectu iterum confirmare videtur. Tandem etiam inde liquet, quod naturaliter in ſubjectis plethoricis paulo largior ſuccedere debeat ſudor, qui inprimis frequentius nocturnis horis prorumpit, unde tunc quam maxime conducunt diluentia & temperantia, quæ dein tanto magis humores diſponunt, ut verus criticus ſudor cum euphoria ſuperveniat.

OBSER-

OBSERVATIO LXII.

Dn. Lic. JOAN. JACOBI SCHLIERBACHII, Febris quotidiana intermittens, Arſenico perperam curata.

Juvenis mercenarius, XXII. circiter annorum, ſanguineo-melancholici temperamenti, ante aliquot annos ineunte æſtate in tractum illum Rheni, quem ſuperiorem Palatinatum vocant, operas mercenarias exercendi gratia proficiſcitur, ibidemque, pro more incolarum, multam aquam præter conſuetudinem, ingurgitans, poſt reditum in patriam incidit in febrem intermittentem quotidianam. Hujus vero ſtatim pertœſus adit Chirurgum temerarium, qui puluillum ipſi exhibet album mole quidem exiguum, effectus tamen, prout audacter jactitabat, præſentanei, in aquæ frigidæ menſura circiter dimidia adſumendum, unde etiam febris ſtatim quidem ceſſat & ſubſiſtit, ſed preſſo pede eandem inſequitur cephalalgia immanis, adpetitus proſtratio, corporis extenuatio cum præcordiorum anguſtia inſigni & pedum intumeſcentia ædematoſa, quæ ſymptomata dein prudenti & diuturna medicatione per laxantia; amara, incidentia ac reſolventia admodum difficulter tandem removeri & profligari iterum poterant.

Scholion.

Quod contra conſuetudinem eſt, nocet, dicit CELSUS; a multo tempore conſueta, etiamſi deteriora ſubinde fuerint, præ inſuetis minus nocere jam notavit HIPPOCRATES. Quid ergò valeat conſueta victus ratio, ſi illa conſervetur, ad ſanitatis integritatem, aperte in illis videre licet, qui ab ea ſubito recedunt: Heic enim locorum, juxta communem vivendi rationem admodum frequenter comeduntur

juſcula & alia cocta eſculenta cum potu quantumvis levi, tamen cum lupulo ſufficienter ſaturato, cereviſia nempe ſecundaria. Quando itaque æſtivo præſertim tempore ſub aëre fervidiori hic vivendi modus & conſuetudo mutatur, multaque frigida aqua, jejuno inprimis ſtomacho, ingeritur, ubi alias jam omne nimium naturæ inimicum exiſtit, neceſſario hinc ventriculi concoctio admodum læditur, variique primarum viarum morbi, ſanguinis depravationes, febres intermittentes, aliaque plura mala enaſcuntur, prout antea recenſitus caſus abunde docet.

Quod vero album illud ſpecificum antefebrile nil aliud fuerit, quam Arſenicum album, nequiſſimum medicaſtrorum quorundam febrifugum, de eo tanto minus dubitare licet, ob effectus ſtatim non ſolum, ſed & ſucceſſu temporis inſecutos, quales etiam fuſius de eo recenſet Illuſtris STAHLIUS in *Opuſc. Chym. phyſ. med. M. Novembr. p. 430.* Temerarius ille Chirurgus quidem adſeverare adnititur, quod Arſenicum illud, ex quo ſpecificum ſuum febrifugum conſtat, adeo fixatum atque cum aliis correctum ſit, ut nulla deleteria mala inducere poſſit; aſt, effectus ejus peſſimus nequiſſimusque quotidie contrarium docet, quemadmodum etiam Illuſtris jam nominatus STAHLIUS l. c. ſatis exacte demonſtravit, quod Arſenicum nullis artificiis Chymicis eo deduci queat, ut ſecurum & verum remedium conſtituat, quoniam fere ſemper & ubique venenoſam ſuam indolem adhuc exſerere ſoleat. Hujus etiam farinæ eſt compoſitio, & correctio Arſenici per commixtionem cum aliis & ſubjunctam decoctionem, de qua inter alios mentionem facit WEPFFERUS *in Hiſt. de Cicuta aquatica noxis p. 291.* cum ingenua confeſſione, ſe ab ejus tamen uſu abhorrere, quantumcunque etiam præparatum, aut quomodocunque fixatum deprædicetur. Communicata mihi quoque eſt ab alio quodam Chirurgo caſtrenſi præparatio & correctio ſingularis Arſe-

Arſenici, tamquam certiſſimum ac ſecuriſſimum, ſi Diis placet! arcanum in febribus intermittentibus æque ac Epilepſia, aliisque motibus convulſivis, infantum præcipue. Hanc vero præparationem ſub titulo arcani ea intentione jam communicare placet, quo peſſimi hujus artificii effectus probe adnotare, deteſtari ac evitare cordatus & ingenuus artifex poſſit.

Rec. Arſenici alb. uncias ʒ. ſalis Tartari & Abſynth. Ciner. Juniperi & Abſynth. Vini optimi, Acet. vini, Aquæ fontan. ana uncias 2. decoquantur & per filtrum trajiciantur. Doſis in adultis gtt. XV.

(Battenberga Erfordiam miſſa d. 10. April. 1740.)

OBSERVATIO LXIII.

Dn. D. GEORGII FRIDERICI GUTERMANNI, De Corde Pericardio atque Mediaſtino in unam maſſam tunicaceam compactis.

Lindavia in lacu Brigantino accidit, ut in puero ætatis octo annorum inſolita cordis ſtructura a terrore maximaque animi anxietate inducta, atque triennio fere poſt luſtratis corporis ſui exanimis viſceribus ab me viſa repertaque fuerit, qualem inſcriptio hujus obſervationis indicat.

Is ab incunabilis præter ſolennes infantiles ægritudines integra ſemper ſanitate bonaque indole fuerat, aliquando tempore verno, horaque pomeridiana ex oppido in campum eo progreſſus eſt, ut viæ, quæ in urbem reducit, ignarus usque longius aberraret, tandemque crepuſculo veſpertino tenebrisque nocturnis obrutus, qua in via & quorſum pedem moveret, neſciret, ſed, uti proclive eſt

 judica-

judicatu de tam teneræ ætatis puello, imprudente, propter vitrici duritiem & verbera metuente, ſolitario, errabundo, derelicto, ab hominibus remoto, auxilium clamore ploratuque fruſtra invocante, in via devia, temporeque nocturno, terrore atque pavore ſupra omnem modum perculſus tam veloci, quam pro viribus pollebat, pede aufugere, frutices & caudices tranſilire, per foſſas & paludes vadare non interquieſceret, usquedum lumina procul conſpiceret, eorumque ductum ſequens tandem in pagum ſeſqui horam ab oppido diſtantem, cui nomen eſt Waſſerburg, perveniret.

Ibi id beneficium ei contigit, ut in proximo tugurio probos offenderet homines, iisque & ſuum & vitrici agnomen appellare noſſet, a quibus benevole hoſpitio exceptus, cibo potuque recreatus, in lectum repoſitus, & poſtridie in urbem ad parentes reductus fuit.

Ex hoc vero tempore cordis palpitatione & reſpirationis difficultate laborare, ſive in platea promte incedebat ſive ſcalam aſcendebat, nec minus pedetentim claudicare, doloreque tenſivo atque tumore pallido, duro, lente ſuccreſcente in pede extremo, alioque cubitum dextrum occupante affligi cœpit; Acceſſit etiam ſesquiennio poſt una cum invaleſcente aſthmate intumeſcentia corporis & pedum hydropica; quibus malis ultra annuum ſpatium & Phyſicorum loci alter curam adhibuit & chirurgus quidam manum admovit, ſemper absque ullo bono effectu.

Quum ego tandem novus advena accerſerer, circa meridiem in commodo ſedili menſæ aſſidentem ſtrangulisque involutum vidi, remque præter ſuperius dicta tam præteritam quam præſentem ita comparatam expertus ſum.

Tho-

Thorax & anterius & poſterius, neque minus artus & ſuperiores & inferiores impenſe macebant; Abdomen una cum hypochondriis usque ad lumbos valde tumebat, omnesque & ſingulæ venæ tam epigaſtricæ quam hypogaſtricæ in conſpectum veniebant lividæ; Spina dorſi à naturali ſua flexura ſigmoidea deflexerat in figuram arcuatam, vertebris quippe lumbaribus non intra, ſed extra verſis & ultra modum præ cæteris eminentibus; Pedes, ajebant, antehac fuiſſe tumidos, tunc circa genua ſtigmata ambuſtionis ab accenſo ſpiritu vini, quo mediante in ſudorem agi debuerat, præ ſe ferebant; cubitum dextrum occupabat tumor mollis isque inſignis, ultra ſpithamam longus, & in medio adeo amplus, ut comprehenſum diductis utriusque meæ manus digitis ſimul undique amplecti non potuerim; idem cubitus ita rigidus erat, ut non tam flexionis quam extenſionis motus neque ſponte exeri, neque per ſubſidium manus fortis alienæ, ſed tantum pronatio & ſupinatio libere fieri poſſet; Alia, quanquam multo minor intumeſcentia ſupra os tarſi, quod ultimum metatarſi ſuſtinet, prominebat; Sub maxilla inferiore ſiniſtri lateris glandula quædam tumefacta magnitudine nucem juglandem æquabat; Appetitus & cibi & potus ægrotum jamdum deſtituerat; Reſpiratio & difficilis & brevis valde erat; Pulſus debilis & frequens; Facies Hippocratica; Urina tamen citrina; In complementum peſſimorum ſignorum ab aliquot diebus diarrhœa ingruerat.

Itaque res conclamatas, omneque conſilium & auxilium fruſtraneum, atque ægrotum propediem moriturum eſſe prædixi, id quod prognoſticon tertio die poſt, leni obrepente deliquio & syncope cum eventu lethali reſpondit, quo facto parentibus perſuaſi, operæ pretium fore, ſi non abdomen, ſaltem magnum cubiti tumorem poſt obitum luſtrare.

Conſilio annuentes occaſionem præbuerunt ſequentem in modum inveniendi atque recenſendi.

Extiſpicia.

Tumor cubiti leviter inciſus ingentem liquidi purulenti quantitatem effudit; Stylus adactus penetrabat ad partem lateralem eamque ſuperiorem olecrani, quod perioſteo denudatum erat, uti clare ex ejus reſonitu a ſtylo appulſo atque apertius remotis ligamentis, &, quæ imbi deprehendebatur, excreſcentia glanduloſa apparuit; Color dicti oſſis plumbeus etiam ſubter perioſteum reliquam oſſis partem inveſtiens propagabatur; Cavitas evacuato tumoris pure, undique per interſtitia muſculorum, tendinum & ligamentorum repleta fuit partim dicta excreſcentia glanduliformi, partim materia ſebacea, ſive pure condenſato, ſive ſucco oſſis nutritio, extra oſſis lamellas, quia arroſæ erant, depoſito, inſpiſſato, corrupto.

Tuberculum occupans tarſi oſſiculum, quod quintum metatarſi ſecum conjungit, itidem pus album & ſpiſſum continebat, atque oſſiculum ipſum perioſteo privatum decolorque erat.

Abdomen quindecim ſeri extra vaſa fluctuantis libras comprehendebat.

Omentum, uti fieri ſolet hoc in morbi genere, ad ſuperiora retractum, adipe pauper, & corruptum.

Inteſtina penitus fere collapſa, ſeu potius contracta, nullibique inflata; io jejuno lumbricus hoſpitabatur.

Ventriculus ab aſſumtis liquidis haud ita multum expanſus.

Hepar & Lien a naturali ſtatu parum deflectebant, niſi quod utriusque viſceris ſuperficiem ſeri hydropici acrimonia ſalina leviuſculn excoriaviſſe videretur.

Fellis

Fellis veſicula corrugata fuit, parumque bilis continuit.

Thorax apertus in latere ſiniſtro latice ſeroſo, quantum capere potuit expletus; Lobus pulmonis duplex in parte poſtica per fibras præter naturam pleuræ annexus, ejusque ſubſtantia colore atrob-runo, compage craſſa & ponderoſa fuit.

In dextro latere altera pulmonum pars pleuræ undiquaque firmiſſime accreverat, itidem ex livido nigricans, ſpiſſa, gravis & corrupta.

Mediaſtinum & Cor unacum Pericardio præter expectationem profus inſolitæ & ſecum invicem confuſæ erant texturæ, Nam id, quod videbatur imo debeat eſſe mediaſtinum & pericardium, membrana fuit quatuor lineas craſſa, qua cum confuſa fuit ipſa cordis ſubſtantia, quam non carneam, ſed penitus tunicaceam inveni. Cultellus enim non niſi in ipſo cavo demum cordis hujusque ſuperficie intima fibras muſculoſas, (intelligat B. L. velim, præter columnas carneas) detexit, primum in ventriculo dextro, ſimiliter dein quoque in ſiniſtro, ita ut mediaſtinum, pericardium, & cordis ſubſtantiam ab invicem recte diſtinguere, nedum ſeparare, aut perſpicuum quoddam pericardii ejusve reliquiarum ſignum, notam vel indicium reperire, nullo modo callerem, ſed tres iſtas notabiles corporis humani partes, quæ alias notiſſime disjunctæ ſunt, in unam maſſam & globum e firma tunica compoſitum confuſa & compacta fuiſſe, vera fide aſſeverare poſſim. Intrinſecus equidem, in cavitatibus cordis, ventriculi & auriculæ, trabes, columnæ & valvulæ, haud immutata fuerant, verum extrinſecus plane alium induerant habitum, qui nihil minus, quam muſcularem ſubſtantiam exhibuit, ſed ex unica eaque robuſta tunica, attamen graciliori, quam moles cordis muſculoſa eſſe

con-

conſuevit, conſtructa; Vaſaque ſanguinea præter modum anguſta, gracilia, minusque capacia fuerunt.

Mirare atque celebra prius, Lector Benevole, mecum, quam rationem poſtules de hoc inſolito phænomeno, impenſam DEI Optimi Maximi bonitatem, qua puſillum huncce puerum inſciis atque invitis parentibus non ſolum domo ſed & oppido, quod circumcirca undis maris ſic dicti Suevici alluitur, & tantum per pontum ligneum, eumque bis centum & triginta paſſus longum cum terna continente jungitur, temerario auſu egreſſum, ideoque in peccato puerili verſantem, in via ſua erronea comitatus eſt, ab omni caſu infauſto cuſtodivit, tandemque in ſatis commodum hoſpitium duxit, & altero mane parentibus de filiolo ſuo ſolicitis vivum ſalvumque reddidit. Eademque divini Numinis bonitas puerum huncce immiſſo in perenne imprudentis exceſſus monumentum morbo lentiſſimo & placidiſſia morte affectum ab innumeris aliis, quibus mortales tota die per omnem vitam premuntur, caſibus adverſis clementiſſime liberavit.

Aetiologiam autem, ſi deſideras, hujus ſtatus præternaturalis ita mente concipio; Terror iſte metusque plusquam Panicus, quem defunctus triennio fere ante beatam ſuam analyſin perpeſſus fuerat in ſolitudine & tenebris, locisque ignotis deviisque haud ita procul a Lacu, per paludes, trans foſſas, extra urbis mœnia errabundus, copioſam circa pulmones & cordis vaſa ſanguinis congeſtionem eo magis, quo concitatiori curſu ad ſeſe periculo eripiendum omnes intenderat nervos, induxerunt, partiumque conſtrictionem plane extraordinariam, unde principium palpitationis cordis, laborioſæ reſpirationis, obſtructionis vaſorum pulmonalium, & cohæſionis, imo ſucceſſive factæ coalitionis non ſolum pulmonis dextri cum pleura, ſed etiam cordis ipſius cum pericardio (quod ipſum prorſus defuiſſe haud

haud injuria dixero) atque cum mediaſtino. Ex hac informi conſtrictione, compactione, immutatione, & reſpective obſtructione horum viſcerum atque vaſorum ſanguinis motui vitali inprimis inſervientium, ſucceſſu temporis deficienteque congrua medela, usque magis impeditus fuit ſanguinis liber progreſſus & circuitus; hinc non potuit non fieri ſeceſſio partis ſeroſæ, ruptio vaſorum lymphaticorum, effuſio ſeri, ceu ratio formalis hydropis aſcitis, ultimato plenaria ſanguinis ſtaſis in pulmonibus & corde, cum ſubſequa defectione animi & morte.

Accretionem viſcerum p. n. contingere ab acrimonia ſeri, ſuperficies parenchymatum primum arrodentis, excoriantis, deinde excoriata mediante purulenta ſanie elicita conglutinantis, eo minus licet in dubium vocare, quia datur coalitio digitorum & labiorum pari modo contingens.

Terror, angor, metus, cura, ſolicitudo, idem efficit, quod ſenectus; nimirum motum ſanguinis retardat, circulationem inæqualem reddit, partes nobiliores facit exſangues, obſtruit, exſiccat, indurat, tandem oſſificat. Propterea fit, ut os reperiatur in corde cervi quanquam minus adulti, dummodo vero a venatoribus ſæpe exagitati; Contrario modo res ſe habet, ut homines, qui ſine terrore, metu aut curis vivunt, perditi, leves, nauci, incurii, ſecuri, acedia morali laborantes, les ſans ſouci, les nonchalans, les indifferens, die Lumpen-Leute, ſæpenumero Neſtoris annos attingant.

Quam fallax de ſtatu hominis ſano & morboſo urina perhibeat teſtimonium, patet ex relatione, juxta quam candidatus mortis emiſit lotium ſic dictum cirrinum, quale uroſcopi docent ſanitatem, ſignificare incolumen.

Quod reliquum eſt, in puero iſto dubio procul cum in brachio tum in pede principium adfuit ſpinæ ventoſæ, quam

L. B. a Brunn aſſerit fruſtra alibi amputatione fuiſſe curatam, cum eadem ulcera mox alia occuparent atque excederent oſſa; quoniam nempe neque Medicus, neque Chirurgus diſcraſiam ſanguinis atque efficaciam cordis emendare, moderari, meliorari, dirigere valebat. Verum enim vero de ſpinoſo iſto ſpinæ ventoſæ malo, ulcerumque carioſorum lue & malitie plures meas qualescunque obſervationes pathologico - ſemiotico - therapevticas alio in medium proferam tempore.

OBSERVATIO LXIV.

Dn. D. GEORGII FRIDER. GUTERMANNI.

De

Vomitu, aquæ ex gulæ, cardialgia & colica ſpasmodica chronica, crebrisque evomitionibus blennæ acidæ nigræ, atque alvi ſegnitie pertinaciſſima, cum relatione extiſpiciorum & judicio pathologico.

Senex ſexagenario major, temperamenti ſanguineo-melancholici, duris a pueritiæ laboribus adſuetus, cauponis & aurigæ vitæ genere ſubinde inordinato uſus, munus tandem obiit præfecturæ, vitæque genus iniit per ſe ſatis quidem commodum atque otioſum, ſed & tædii ab aliis excitati uberrimum. Quum nihil minus, quam ſana ſobriaque diæta, ab adoleſcentia ſuæ curæ eſſet, id ineptiæ non minus in novo otioſo, quam priſtino laborioſo vivendi modo committere perrexit, ut quotidie horis antemeridianis jentaculi loco cereviſiam brunam potaret, maximisque in deliciis haberet, ceu potum, uti opinabatur, cum

ad

ad ſitim reſtingendam, tum ad famem ſatiandam idoneum, ventriculoque apprime proficuum, potiſſimum, quia appetitus in prandio & cœna ipſum deficere cœperat.

Neque vinum ſprevit, quippe cujus mercaturam per multos annos fecerat, idque veſperi ad ſatietatem bibere conſuevit. Cum morbis olim raro conflictatus fuerat, bis tamen ex febri acuta, atque aliquoties ex colica in itinere ipſi infeſta evaſerat.

Quoniam novum officium creberrimam iraſcendi occaſionem præbebat, atque conſuetudo matutini potus omni die continuabatur, ideo præter incommodum, quod jam antehac familiare ei fuit, vomitum nempe matutinum aquæ ex gula, incidit in cardialgiam ſpaſmodicam a remedio purgante, quod ab empirico acceperat, valde exaſperatam, cui acceſſit colica per vices innumeras ægrotum peſſime crucians, cum alvi ſegnitie, atque invaleſcente conſtipatione tam pertinaci, ut per tres menſes & ultra non niſi mediante adminiculis medicinæ aperitivæ, vel clyſteris ſcybala ſicciſſima atque duriſſima reddi potuerint. Equidem quandoque nunquam tamen ſponte, ſeroſa dejiciebantur una cum, alias quoque ſine induratis ſcybalis, ſed talis excretio ægrotum æque parum alleviabat, quam vomitio ſaburræ, pituitoſæ, ſeroſæ, nigræ, faucis arrodentis fere & dentes ſtupefacientis.

Brevitatis ſtudio ſuperſedeo enumerare remedia, quæ unus alterque medicus ordinaverunt. Sufficiat, rem ad ultimum usque vitæ halitum eodem modo proceſſiſſe, donec æger doloribus, agrypnia, vomitibus, ſiti, labe, tuſſique, phthiſica conſumtus animam efflaſſet.

Relatio Extiſpiciorum.

Poſt obitum conſpecta ſunt, inteſtina tenuia leviter inflammata; craſſa a valvula coli ad recti finem uſque ſcybalis

balis induratis atque exſiccatis magnitudine ovi columbini inter arctiſſimas contractiones ſpaſmodicas tunicarum inteſtinalium ſubſiſtentibus, interſperſis flatibus, obſeſſa;

Ventriculus late diſtentus, copioſa blenna ferrei ſive ſubnigricantis coloris refertus;

Pancreas ſucco ejusdem fere coloris ſcatens, qualis etiam in duodeno reperiebatur;

Lien admodum parvus, corrugatus, membranam a levi attactu deponens, exſuccus, friabilis.

Hepar cum veſicula fellea, quadantenus ſanum & integrum;

Pulmones collapſi, aliquod tuberculis exulceratis occupati;

Cor flaccidum, ex ſangue;

Judicium pathologicum.

Non obſtat a pueritia ſanum atque a morbis immunem, durisque laboribus adſuetum fuiſſe, quo minus poſthabito recto vivendi ordine invincibiles morbi ingruant. Robur juventutis, laborioſum & mobile vitæ genus diætæ erroribus tam diu ferendis ſuperandisque par fuit, donec in vita magis ſedentaria atque ætate ſenili conſtitutus, crebrisque animi commotionibus iracundis perturbatus priſtinum valorem amiſerit. Tum temporis decuiſſet ſana diæta ab imminente morbo ſeſe munire. Bibonum morbis haud injuria implicatur, qui antemeridiano tempore potum facile inebriantem, qualis eſt cerevifia bruna impenſe lupulata, quamvis haud ita larga in menſura, ingurgitat.

Hoc etenim modo ventriculi facultas victum ſolidum appetendi, probeque concoquendi labeſit, potus ingeſtus in fermentationem ſuam aceſcentem abit, & primas vias humore fœculento acido onerat, cujus ſpicula & vapores ſtoma-

ſtomachum jenum atque œſophagum ad ſpasmum, nauſeam, & liquidi ex glandulis expreſſionem vellicant, hujusque evomitionem e gula provocant. Incongrue appellant **das Gallen Waſſer**, ſcilicet, quia nimis vehementes gulæ conſtrictiones & eructationes humoris limpidi haud raro comitatur, vomitus bilis, e veſicula fellea per conſenſum protruſæ in duodenum & ventriculum.

Stultiſſima talium bibonum conſuetudo eſt, ſtricturam hanc œſophagi, quæ prima, poſtquam e lecto ſurrexerunt, ſemihora invehi ſolet, prævenire recens epota cereviſia, vino vel vini aut frumenti aut ceraſorum ſpiritu, quia cauſa ſpasmum irritans non tollitur, ſed effectus modo ſuſpenditur, acidum in primis viis ſtabulans, diluendo & ventriculum ab ejus irritatione utcunque defendendo. Ita vero malum ſubinde pejus atque inſanabile evadit, maxime cum in errore ſuo ante meridiem potum ſorbendi perſeverent, adeoque fideliſſimi medici operam & conſilia, remediorumque certiſſimorum efficaciam eludant. Res denique eo devenit, ut iſti bibaculi, quales etiam in ſexu ſequiori novi, mero potu alantur, omnemque cibum faſtidiant, vel captum mox vomitu reddant. Eventus ultimus eſt, ut plerique labe ſymptomatibusque hypochondriacis confecti, alii hydrope moriantur.

Defunctus noſter male ſanæ diætæ ſuæ pœnas dedit non ſolum vomitu quotidiano matutino liquoris limpidi ex œſophago, ſed etiam cardialgicis colicisque doloribus chronicis intenſiſſimis, alvique obſtipatione contumaciſſima. Namque acidum ponticum, quod in ventriculo, duodeno atque Pancreate collegerant, tunicam villoſam, quæ nerveam ſtomachi quam inteſtinorum tunicam ab acrimonia præmunire ſolet, ſucceſſive exedit, ita ut denudata nervea ſenſibiliſſima nunquam non roſioni & ſpaſmodicis doloribus fuerit expoſita. Idem acidum auſterum cibum, quemcun-

que aſſumſit, ejusve reliquias adeo compegit atque conſtrinxit, ut excrementa per inteſtinorum tubum tranſire eo minus potuerint, quo magis labefactatus atque impeditus fuerat facultas & motus periſtalticus inteſtinorum, ſed mora ſua uſque magis exſiccata, indurata, atque ſcybalorum ovillorum inſtar conglobata fuerint, rariſſime pariter & difficillime ſive per remedia aperitiva, lubricantia, laxantia, martialia, ſive per clyſteres emolientes, ſtimulantes educenda. Propter læſum imo ſublatum chylificationis negotium deſiiſſe nutritionem corporis totius omniumque viſcerum & partium, facile eſt augurari.

Liquidum iſtud ſubnigrum, quod in ventriculo & duodeno latuit, quale etiam vivus haud raro tam per os ſuperius quam inferius rejecit, ex bile inerte cum acido humore conjuncta compoſitum.

Splenis vero parvitatem, corrugationem & corruptionem, item pulmonum labem atque exulcerationem, cordisque flacciditatem & ſanguinis penuriam a plenario defectu lymphæ nutritiæ ſuccorumque vitalium inductam fuiſſe, non dubito.

OBSERVATIO LXV.

Dn. D. GEORGII FRIDER. GUTERMANNI,

De

Extiſpiciis puellæ adultæ iisdem dolorum diuturnis afflictionibus atque inteſtini recti laceratione exſtinctæ longe aliter ſe habentibus.

IN obſervatione ſuperiori ſenis cardialgia & colica, cum crebro vomitu blennæ atrabilariæ alvique tarditate pertina-

tinaciſſima demortui viſcera deſcripſi, in præſenti referam ſtatum viſcerum puellæ anno ætatis vigeſimo iisdem plane doloribus, ſymptomatis & paroxysmis æque diu, crebro & vehementer exagitatæ, quæ vero longe aliter comparata fuerunt a me reperta.

Hæc cholerici temperamenti, humilis teneræque ſtaturæ, a biennio tributum lunare ſtato ſolvere tempore cœperat, in ſuppreſſionem autem repentinam hujus menſtrui fluxus incidit, quum hoc manante gravi ira concitaretur.

Satis mature quidem mater auxilium medicum petiverat, ſed neque conſtantes paroxysmorum induciæ impetrari, neque menſium negotium expediri unquam contigit. Quinimo doloris cardialgici & colici, undiquaque per omnes abdominis regiones multo ferocius, quam in dicto ſene diutioribusque paroxysmis, atque poſtremis vitæ hebdomadibus indeſinenter ſævierunt. Quidquid cibi vel potus, quin etiam medicamenti aſſumſit, ventris dolores reſuſcitavit.

Neque minus umbilicus & abdomen introrſum retractum, & alvus ſemper adſtricta, clyſteribus aliisque ad officium ſtimulanda, ultimis tribus fere ſeptimanis plane nihil præter pura clyſmata injecta reddidit. Tuſſis etiam acceſſit, ſed ſicca ſine notabili ejectione, a cujus concuſſione abdominis dolorum vehementia ad ejulatum uſque intenſa fuit. Accerbis hiſce cum malis poſteaquam ultra tres menſes conflictata fuerat, pari fato, uti ſenex, a doloribus cardialgicis & colicis ſpaſmodico-convulſivis interfecta eſt.

Extiſpicia.

Corpus exanime adeo emaciatum, ut non niſi cutis oſſa tegeret, idemque fœtore totum conclave inficiente naribus

ribus

ribus & vel his talibus putidis effluviis non inſuetis ſumme moleſtum.

Oculi hiantes, palpebras enim, ajebat mater, primo ſtatim poſt obitum momento omni adhibita opera clauſuram non admiſiſſe, atque defunctam ad ultimum uſque ſpiritum vehementiſſimis torminibus excruciatam, conſuetam fuiſſe in maximo dolorum furore oculos defigere quendam in locum, itaque etiam in ipſo mortis articulo eosdem immotos atque apertos retinuiſſe.

Remotis tegumentis communibus abdominis muſculi ſiderati ſive nigredine infecti, quales etiam Pſoas & Iliacus comparuere.

Peritonæi facies interna pariter atque inteſtina undique obducta & conſpurcata magmate lutoſo, obſcure cineritio, fædiſſimo, tenaciſſimo, ſpongiæ neque aqua calida ebriæ neque expreſſæ lituram ne vix quidem admittente. Hujus putidiſſimi glutinis tanta adfuit copia, ut non ſolum omentum atque inteſtina ei immerſa primum aſpectum fugerent, neque ventriculi paries externa ab eo immaculata, ſed & pelvis atque regio iliaca utraque ad uſque hypochondria eodem referta eſſet, haud ſecus, quemadmodum ſerum aſciticorum viſcera undique lambit, ſic in hac defuncta gluten ſtercoreum interaneis abdominis ubique adhæſit.

Omentum non modo & vel tantillo adipis deſtitutum, ſed etiam ſphaceloſum, ſimul tamen inteſtinis ſubjacentibus ope fibrarum p. n. annexum, quas niſi ſphacellus reddidiſſet friabiles, ab inteſtinis avelli vix potuiſſet epiploon;

Inteſtina, quæ alias tantum non fluctuantia in abdomine continentur, hoc in corpore prorſus immobilia, quia non ſolum ſecum invicem atque cum meſenterio, verum etiam cum omento, cum peritonæo, cum hepate, cum fellis veſicula ductibusque biliferis, cum ſplene, cum ventri-

triculo, cum veſica urinaria intercurrentibus præter dictam materiam fæculentam glutinoſam compluribus ligamentis fibroſis ubique locorum firmiſſime conglutinata erant.

Eadem, expurgato luto adhærente, undiquaque contracta atque indice putrore, & friabilitate, item colore ex viridi nigricante, ſphacelo corrupta.

Craſſa inteſtina, quia non inania eſſe digitorum attactu cognoſcebatur, facta inciſione parile lutum putidum atque tenax cineritium intus recondebant, potiſſimum Rectum.

Idem rectum, caute diſſolutis ope ſcalpelli hebetis & digitorum præternaturalibus iſtis vinculis fibroſis, palmæ fere latitudine ſupra ſuam extremitatem inventum fuit lacerum, e quo hiatu fæces iſtas lutulentas haud ita brevi ante mortem prodiviſſe & ſucceſſive infimi ventris cavitatem viſcerumque ambitum expleviſſe negari nequit;

Veſica urinam ſature ruffam fudit.

Uterus cum ovario utroque illibatam teſtabatur virginitatem;

Ventriculus inſigni rubedine imbutus, atque ita contractus, ut menſuram quinque circiter unciarum non caperet;

Hepar p. n. fuſcum, denſum, durum, atque acinis, quaſi grandinibus, majuſculis innumeris turgeno;

Veſcula fellea bile onuſta;

Lien adeo corrugatus & collapſus, ut vix linguam hominis mole ſuperaret, inſimulque emarcidus & facile friabilis;

Diaphragma non minus, quam de inteſtinis ſupra dictum eſt, cum ſtomacho, hepate ac liene concretum, in parte ſua muſculoſa æque ac in tendinea gangræna ſphaceloſa correptum;

Pulmones collapſi, ſalva tamen a labe eorum ſubſtantia;

Cor admodum parvum;

In ſiniſtra pectoris cavitate ſeri unciæ circiter duæ, in dextra vix duæ drachmæ ſtagnaverunt.

Epicriſis.

Tam extraordinariam inteſtinorum omnium deſtructionem & diſruptionem fæcumque inuſitatarum in abdominis abdita emiſſionem quis ante mortem absque brevia crepatura ſonora audita, qualem diſruptionem e. gr. Cel. WEDELIUS in diſſ. de morte Judæ, Arii inteſtinis ab ileo ruptis, vid. *Miſcell. Cur. Dec. II. An. II. p. 449. ſeqq.* arguit, vel lynceis oculis prævidere, vel ulla probabili conjunctura hariolari potuiſſet? Ecquid mirum eſt, defunctam propter bilem nimis commotam & protinus ſubſiſtentem ſanguinis menſtrui effluxum ventriculi atque inteſtinorum ſpasmis, inflammatione & ſideratione, lento quidem progreſſu per abdominis viſcera graſſante correptam, at vero neque per autocratiam naturæ, neque ulla ſane arte ſanandam fuiſſe? Et quamvis ratione morbi, hujusque ex iracundia originis, dolorum, omniumque & fere ſingulorum ſymptomatum concomitantium & ſubſequentium, inter hanc puellam & ſuperius deſcriptum ſenem magna intercesſerit paritas, edocet tamen utriuſque extiſpiciorum ingens diſparitas, quam circumſpecte nec niſi trutinatis omnibus ſingulisque circumſtantiis per analogiam concludendum ſit, ab uno ſubjecto ad alterum. Duo enim cum faciunt aut patiuntur idem, non eſt idem.

Auguſtæ Vindelicorum Noribergam miſſ.

OBSER-

OBSERVATIO LXVI.
Dn. D. JOANNIS van WOENSEL.
De
Vitioſa digitorum conformatione ex prægnantis matris terrore.

Cum nuper Actorum noſtrorum Volumen quintum evoluerem incidi in Dn. D. ACOLUTHI obſervationem, de inſigni digitorum deformitate ex terrore matris gravidæ p. 181. quæ aliam huic valde analogam, de quadam mea cognata, hiſtoriam in mentem revocavit, hæcque in ſequentibus conſiſtit.

Viri plurimum reverendi D. *van der Vliet*, verbi divini præconis, uxor, per ſex menſes gravida, ante triginta, & quod excurrit, annos, tempore autumnali in domo lanionis maxime fuit perterrita, dum in uſus familiæ hibernos mactatus ante biduum bos juſſu ſuo in fruſtra cæderetur. Cauſa vero terroris haud erat levis, feſtinans namque lanio bubulam interciſurus, adjuvantis famuli manum, in ligneum truncum impoſitam, ſecuri uno ictu imprudentiſſime amputat. Inde tota cohorreſcens domum deducitur anxia valde, ne fœtui ſuo ab antegreſſo terrore malum immineret, vel ne forſitan naſceretur ἄχειρ, de qua re plurima in Medicorum monumentis proſtant exempla. vid. *Miſcellanea noſtra Dec. III. Ann. VI. & VII. obſ. 56. Dec. II. Ann. VI. obſ. 30. Acta Hafniens. Vol II. obſ. 1. & obſ. 82. P. SPINDLER obſ. 96. Schol. pag. 171. LENTILIUS Miſcellan. Med. pract. Part. I. pag. 3. HILDANUS Obſ. Chir. Centur. VI. obſ. 66.* In continuo hinc metu conſtituta adhuc trimeſtre tranſigebat prægnans, attamen res eventum nacta eſt non adeo infauſtum, ſiquidem poſt elapſum graviditatis tempus

 puerum

puerum peperit omnibus membris (exceptis manum digitis,) perfectum, dextra manus pollice erat deſtituta, ſed loco hujus quinque inſtructa digitis; in ſiniſtra vero manu pollex aderat, ſed cum digito indice coalitus; ſatis commode tamen manibus ſuis utitur & hodie in Ruſſia mercatorem agit.

OBSERVATIO LXVII.

Dn. D. JOANNIS van WOENSEL.

De

Cane, Podagræ Magnete.

POdagram contagioſam eſſe, pluribus argumentis & exemplis quondam evici in mea de hoc morbo Diſſertatione academica, multis in locis noſtræ illud confirmant Ephemerides, ſequens exemplum rem ulterius illuſtrabit.

Nobiliſſimus vis C. V. W. quinquagenario major, per luſtrum & amplius ſingulis annis ſemel podagricis doloribus adfligi conſueverat, animo heroico ſummos placide tolerans cruciatus, nec malum propria indole ſævum perverſa medicandi ratione, (ut pleriſque mos eſt,) peius reddere adlaborans. Octo vel decem plerumque tranſibant dies, priusquam paroxysmus deferbuerat, ſolito nunc tempore de novo podagricus inſultus rurſus ingruit, lecto hinc adfixus canem juniorem domeſticum ſupra pedes ſuos ponit, qui blando calore & fotu ſuo acerbiſſimum heri dolorem in tantum mitigat & demulcet, ut intra paucas horas de lecto ſurgere, & tertio ab acceſſu die hilaris domo egredi & publica ſibi demandata negotia obire valuerit. Dictus autem canis antea ſanus, nunc excruciatus doloribus, brevi domum clamore & ejulatu implet. Merito hinc canis ab excellentiſſimo *HANNEMANNO Podagræ Magnes*

voca-

vocatur, teſte *C. F. PAULINI*, in *Cynographia Sect. III. cap. 1. In Chiragra, Podagra omnique Arthritide nihil præſentius*, inquit *Levinus LEMNIUS*, de ocultis Naturæ miraculis Lib. II. cap. XIII. *ad conſopiendos mitigandosque cruciatus, quamlibet acerbos, quam catelli membris adfectis adhibiti; ſuavi enim calentique effluxu nativum hominis calorem languidum atque evaneſcentem exſuſcitant, ac fotu continuo humorem, qui dolores infert, vel attractione ad ſe rapiunt eliciuntque, vel diaphoreſi, hoc eſt, digerenti vi ac diſcuſſoria incidunt ac diſſipant.* Plura de canum in Podagra uſu habet *P. Borellus*, in *Obſervationibus medico-phyſicis Cent. III. obſ. 28. CAMERARIUS* in *Syloge Memorabilium Medicinæ Centur. XVI. part. 95.* ut & D. *Andreas CNOEFFELIUS*, in *Miſcellaneis Nat. Curioſ. Dec. I. Ann. IV. & V. obſ. 51.*

(*Harlemo Erfordiam miſſæ de 4. Maji 1740.*

OBSERVATIO LXVIII.

Dn. D. GOTTLIEB HENR. KANNEGIESSERI, De

Calculo in principio œſophagi concreto, ſolis tandem digitis extracto.

Vir celebritate conſpicuus, Conſul Oldenburgenſis Dn. *Flohr*, ætate ſera confectus, de reliquo tamen ſanus, vegetus pariter ac gulæ indulgentiſſimus, doloribus interdum nephriticis, indeque parciore urinæ profluvio infeſtatus per biennium, ſalvo manente reſpirationis negotio; de mox ingraveſcente deglutitionis conqueritur difficultate, quam demum circa faucium confinia larga doloris inſequebantur tormenta. Horum igitur pertæſus, Chirurgi petit auxilium, adſeritque ſimul, ſe in ipſo deglutitionis actu per-

ſentiſcere repagulum, ventriculi penitus præcludens infundibulum. Curis doloribusque diſtractus, & cum optima quoque auxilia, malo accreſcenti ne minimum quidem adferrent levaminis omnibus omnino ſubſidiis ſeſe cernens deſtitutum propriis viribus & manibus nodum divellere tentat. In omnium ergo admirationem, digitis obſtetricantibus, obicem extrahit ſaxeam, qua remota, libera iterum evaſit deglutitio, neque inſuper quid relictum fuit incommodi. Ægrotus quidem factam inde partium metuit diæreſin, non tamen ſanguine madens, neque ſanie ſtillante obductum gorgoneum monſtrum *Tab. III Fig. 5. & 6.* delineatum, genetricis reliquit alvum.

Quemadmodum juxta tritum illud: Ex ungue leonem; ita & in hoc ægroto ex ſymptomatum adumbratione gulæ ſuperioris lithiaſin facile cognoſcimus, atque habemus perſpectam. Morbi hujus indoles, quamquam in ipſis ejus primordiis omnino fuerit abſtruſa & cognitu perquam difficilis, vix tamen ac ne vix cœcis amplius committi potuit latebris, cum dehinc liberiori omnino ſe manifeſtaverit ratione, & ipſa calculi excluſio de tali ambigere non permittat.

(*Kilonio Holſatorum Erfordiam miſſa d. 19. Maji 1740.*)

OBSERVATIO LXIX.

Dn. D. GODOFREDI GUILIELMI MÜLLERI, De

Calculis felleis, ex ulcere dextri hypochondri productis, ſanatoque vulnere cyſtidis felleæ & ventriculi.

Fœmina XXXIX. annos nata, temperamenti ſanguineo-cholerici, habitus gracilioris, trium liberorum mater,

ter, ex ultimo partu, qui erat difficilis, valetudinaria facta, inter multa alia incommoda, menſium irregularem, nimium & fere continuum, fluxum experitur. Succeſſu temporis ſingulari in hypochondrio dextro adficitur dolore, accedunt vomitus frequentes, aluusque ſæpius per octo & plures dies clauſa tenetur. Nimii tunc ceſſarunt menſes, & tandem ordinarius eorum fluxus plenarie fuit interceptus. Exinde non ſolum, ut facile credendum, dicta ſymptomata exacerbata ſunt, ſed & brevi poſt tumor amplus durus, ſcirrhoſus, totum fere hypochondrium ejusdem lateris occupans, ortus. Hæcce miſera noſtra per ſemeſtre ſuſtinens, nullumque a Medicis auxilium complures licet idcirco convocaverit, obtinens, tandem medicaſtrorum ſemet ſubjecit curæ, compluriumque ex iſtis ſtolida & abſurda ſuſtinuit tentamina. Ex horum claſſe vetula multis execrationibus pollicetur ſanitatem, quæ & poſt varia adplicata, tumorem in dies creſcentem ita emollivit, ut denique trium digitorum ſupra umbilicum, totidemque a linea alba, intervallo, rumperetur. Sat maga effluxit copia cocti ſanguineque permixti puris, ſimul vero nonnulli piſorum majorum magnitudinis lapilluli, rotundæ, triangularis & quadrangularis formæ, ex abſceſſu prodierunt. Hujus conſolidationem tandem anus iſta per menſem & ultra tentavit, nullo vero modo perficere potuit; dimiſſa ergo eadem, accerſitus fuit Chirurgus in artis felici verſans exercitio, varia ulceri phagadænico accommodata adplicavit, donec novis iisque atrociſſimis obortis doloribus a me petitum eſt conſilium. Adii miſeram, menſe Septembris, anni præter. quæ præmiſſa hiſtoriæ morbi relatione, mihi ſtatim viginti iſtorum per ulcus ejectorum calculorum exhibuit, ſimul adferens, in præſenti unum ejusdem conditionis in progreſſu ſuo detineri, ſeundemque, ulceris parietes atterentem, lancinantes gignere cruciatus. Inſpiciens vulnus, aperturam

turam exiguam, & vix fabam minorem admittentem, deprehendi, ſolerti vero inveſtigatione tres canaliculos detexi, in uno orificio cumſe invicem communicantes, quorum unus trium digitorum longitudine ad umbilicum tendebat; alter rectus, brevis, obſtructus erat a corpore quodam duro, per ſonitum a concuſſione inſtrumenti ferrei ſe prodente; tertius oblique & profunde adſcendebat verſus ſiniſtram regionem epigaſtricam. Hiſce igitur perluſtratis, de dilatando recto, ſede dolorum, ſtatim cepi conſilium, illumque, cum per ordinaria in caſſum tentata id præſtari non potuerit, inciſionem tandem ut ſuaderem neceſſitas urgebat. Exſecti hoc modo fuere præter opinionem duo calculi, ibi hærentes canalemque obſtruentes. Prior ex flavo rubeus, interſperſis albis maculis, caſtaneæ adæquavit magnitudinem, ut & figuram, durioris etiam erat conſiſtentiæ præ altero, magis flaveſcente colore imbuto, paulo minori, friabili & facile per lenem contactum confracto. Diſcrepantes illico oriebantur opiniones, ad quam claſſem jam producti & antea excreti referendi ſint calculi? eorum geneſin bili in veſicula fellea adſcibendam eſſe contendi, addens, viam quidem pro excretione eſſe præternaturalem, molem eorum tamen vel numerum accumulatum, veſiculam felleam, ob valvulas ſpirales in exitu excluſionem illorum prohibentes, vel etiam hiſce deficientibus ductum choledochum ad rupturam uſque extendere potuiſſe, illosque inter duplicaturam peritonæi elapſos & collectos, exitum per viam hancce extraordinariam quærere debuiſſe. Enarravi, pro confirmanda mea ſententia, caſum notabilem, quem Parens venerandus, Conſiliarius & Archiater Sereniſſimi Principis Saxo-Vinarienſis, Numburgi, cum olim Praxin ibidem exerceret, obſervavit, ubi a viro hœmorrhoidibus ſimul vexato, per alvum calculus talis felleus excretus fuit, forma & magnitudine cum majori ex ſubere

con-

confecto operculo conveniens. Idem ille eſt, qui *Tab. III. Fig. 7.* delineatus conſpicitur, quemque ob raritatem adhuc adſervo. Sed, ut revertar ad ægrotam meam, evanuiſſe dolores graviſſimos poſt hanc operationem, ipſa pronunciabat, hiſce tamen non contenta, ulteriorem opem a nobis & plenariam deſiderabat ſanationem, reliqui ut etiam exciderentur calculi efflagitans, quo fons mali exactius attingeretur, ſimulque adfirmans, ſe malle vitam ſub hac operatione perdere, quam illam ſub aliis, Cachexiam præſentem comitantibus & adhuc inſequentibus ærumnis, diutius protrahere. Chirurgus precibus & perſuaſionibus tandem motus ſecat canalem ad umbilici regionem vergentem, ejusdemque intra breve tempus felicem promovet conſolidationem. Spes reſtitutionis in integrum non potuit non quin inde in ægra & Chirurgo augeretur, illaque præſertim inciſionem duorum reliquorum canaliculorum poſtularet. Horum vero profunditas non integumenta ſolum, ſed & forſan ſubjacentes partes nobiliores penetrans, ulteriorem operationem diſſuadere, & curationem potius palliativam commendare me commovit; tam diu vero miſera precibus & efflagitationibus ſuis inſiſtit, donec ab eodem Chirurgo hi duo fiſtuloſi ductus etiam inciderentur. Certe nunc fons & origo erat detecta; alter enim canalis, ut conjecimus, cyſtidem felleam, alter oblique adſcendens, ventriculum penetravit. Ex hoc enim poſt aperturam factam chymus, & ex illo bilis flava effluxit. Lipothymiæ, vomitus cruenti, vehemensque febris operationem inſequentes vix felicem promittebant eventum. Acceſſit, quod poſt curatiorem inveſtigationem, cavitatem cyſtidis felleæ omnem replens calculus detegeretur. Ultra ſpem & exſpectationem tamen, ſymptomatibus illis poſt ſeptiduum remittentibus, omnia in melius vergebant, vulnusque non evidens amplius minabatur periculum. Chirurgus ſolertiſſimus omnem interea na-

 vavit

vavit operam, ut conſolidationi & veſiculæ felleæ & ventriculi proſpiceret. Prioris optime judicans ſanationem, antequam a ſuo hoſpite purgaretur, nunquam poſſe perfici, illud prius variis modis tentavit, &, ut ampliorem pro exitu pararet viam, cum ſpongia preſſa fruſtoque Gentianæ radicis fecit periculum; tandem vero, cum dilatantia hæc, ob calculi molem, non ſufficerent, per forcipem eundem confringere & in fruſtis extrahere per tempus aliquod nitebatur, quod feliciter quoque ſucceſſit, ut conſideratu digna fragmenta & ſtrata, ſtriis & circulis albis diſtincta, duritie vero lapidem Bezoar Occidentalem adæquantia, extraheret. Inſuper melior in dies conſolidatio vulneris ventriculi obſervabatur, cujus labia vicinis partibus ſponte adgludinata, ſucceſſu temporis magis magisque chymi prohibuerunt effluxum. Eadem quoque ratione veſiculæ felleæ plaga tegebatur, ut mox per integumenta communia integrum vulnus clauſum citatrice conſpiceretur, aperto ſolummodo manente canali minori, tenuem, flavum & chymoſum plorante liquorem.

Hæc dum ſcribo, intrat muſeum noſtra muliercula, referens, e canali iſto parvulo, elapſis aliquot diebus, vivum lumbricum, ſpithamarum duarum longitudinis, exitum inveniſſe, de reliquo in priſtino ſe verſari ſtatu, ratione ſtillicidii, quod ſemper ventriculo nimis repleto, vel ſub corporis motu validiori, augeri deprehenderet, ceteroquin viribus valentem, riteque menſtruatam priſtinos peragere labores.

OBSER-

OBSERVATIO LXX.

Dn. D. GODOFREDI GUILIELMI MÜLLERI.

De

Herniis incarceratis & exulceratis.

Magna ſane cum delectatione perlegi Diſſertationem inauguralem Dn. D. *Gladbacchii*, ſub Præſidio Excell. Dni *Laur. Heiſteri*, de *Hernia incarcerata*, Helmſtadii 1738. ventilatam, optimeque adſerti in prooemio contenti, quod hæc ſpecies herniæ incarceratæ frequentius occurrat, quam hactenus creditum, aut ab Auctoribus relatum ſit, agnovi veritatem. Diverſis enim vicibus eandem obſervandi mihi, praxin Medicam ab aliquot jam annis exercenti, obvenit occaſio. Tres præſertim caſus merentur deſcriptionem.

I.

Fœmina paupercula ſeptuaginta annorum ob pudorem intempeſtivum herniam incarceratam tam diu celavit, donec in gangrænam verſa & ſuppurata fuerit. Medicus & Chirurgus tandem accerſiti in miſerrimo hoc ſtatu, quo dextra regio inguinalis ad pugni magnitudinem externe ſphacelo corrupta, ex eademque, clauſa ordinaria via, fæcum alvinarum excretio obſervabatur, omnem ſpem curationis miſeræ abſtulerant, illamque pro deplorata & inſanabili dereliquerunt. Duabus abhinc ſeptimanis, cum illius vicinam ægrotantem viſitarem, hujus ſtatus miſerrimi fit mentio. Adii eam, & ut mihi relatum erat invenio. Portio ſcilicet inteſtini ilei, duorum fere pedum longitudinis, extra cavum abdominis elapſa, nuda ſtatim in oculos incurrebat. Mirandum merito, quod inteſtinum, durante hoc non exiguo temporis ſpatio non citius in putredinem abierit, præſertim cum non ſatis a liberioris aëris aditu defendere-

 tur.

tur. Interim per octiduum ægra adhuc ſervavit vitam, tandem vero gangræna maximam reliquorum inteſtinorum partem,, vicinaſque regiones, triſti ſpectaculo ſucceſſive deſtruxit. Aliis dijudicandum relinquo, num, ſi in principio ſtatim expertus in conſilium vocatus fuiſſet Chirurgus, qui vel alteram jejuno contiguam inteſtini portionem per ſuturam cum integumentis junxiſſet, & ſtercora per hanc profluere permiſiſſet, vel methodum (vid. §. XXV. Diſſertat. laudatæ) *Randhovii*, Chirurgi primarii Ser. Brunſuic. & Lüneb. Ducis, qua, abſciſſis ſphaceloſis fruſtis, & uno alteri ejus immiſſo extremo, inteſtinum in cavum abdominis reponi jubetur, imitatus fuiſſet, diutius miſera ſuperſtes inter vivos retineri potuiſſet.

II.

Ruſtica, annos quinquaginta nata, diu jam libera hernia in inguine ſiniſtro, ſine notabili tamen incommodo, adflicta, nunc ſimul & ſemel eandem poſt graves labores & perfrigerationes incarceratam, cum alvo per ſex dies obſtructa, anxietatibus & doloribus magis magisque increſcentibus, experitur. Ejus maritus d. 19. Nov. 1738. anxie meum expetit conſilium. Ordinatis debiteque adplicatis externis & internis idoneis remediis, exoptatam attuli opem, qua non ſolum alvus bis laxata, ſed etiam tumor minor & mollior, doloresque remiſſiores reddebantur. Ab hoc autem tempore, per quatuor ſeptimanas nulla amplius de illa data fuit relatio, ſed ad morem vulgi, ſi ad primam præſcriptionem non omnia cedant mala, varios medicaſtros & medicaſtras in auxilium vocarunt. Die 20. Decembr. tantem nuncius meam præſentiam efflagitat ſimul referens, me valde in diagnoſi peccaſſe, tractando malum hoc pto hernia incarcerata; tumorem enim illum a fomoſo Empyrico ſuppuratum in gangrænoſum ulcus verſum eſſe. Potiſſimum vero eam ob

cau-

cauſam propriam inſpectionem ægram deſiderare, quod rupto tumore, inſignis, nucleorum fructuum pruni ſylveſtris, numerus, per aperturam, cum multis aliis, intolerabilis fœtoris, quisquiliis, excretus fuerit, quos tamen fructus in hoc ſemeſtri ſe comediſſe non recordetur. Propria corporis valetudo minus firma iter diſſuadebat, Chirurgum tamen a me ſatis inſtructum mittebam, qui altero die reverſus, ſat valentem adhuc viribus ægram, de nulloque magis, quam de fœtore materiæ ichoroſæ effluentis, acutiſſimoque, quando alvum deponeret, dolore, conqueri, ceterum adpetere, digerere & dormire, fuſius referebat. Ulcus præterea, partibus ſphaceloſis jam ſeparatis, vix digitum admittere, ex eoque ichorem flavum, fere continuum, deſtillare, proximam vero glutinationem promittere: Commendatam ſe ſtatim exhibuiſſe Tincturam Croci, ut certior fieret, an inteſtinum læſum in cauſa ſit, & elapſis horæ aliquot minutis, materiam tinctam eandem prodiiſſe. Chirurgus methodo, cum ipſo communicatæ, inſiſtens, non ſolum ſanavit vulnus, ſed & ægram intra menſis ſpatium in totum feliciter reſtitutam, nulla amplius hernia libera ſuperſtite, ad me reduxit. Diverticulum in inteſtino, quod RUYSCHIUS & Auctor Diſſertationis laudatæ, ſæpius pro cauſa herniæ agnoverunt, ſine dubio eandem in noſtro ſubjecto quoque effecit, hinc regreſſus nucleorum, ſenſim illapſorum, vel impeditus, vel plenarie ſuſpenſus videtur.

III.

Tertium notabilem caſum ſequens exhibet hiſtoria: Mulier 39. annorum, rudibus laboribus adſuefacta, ſimul ac ſemel, cum grave tolleret pondus, violentiſſimos cruciatus in inguine dextro percepit, alvus per XI. dies clauſa, nullaque medicina reſeranda, permanſit, vehemens inſequutus febrilis æſtus, & inſignis ibidem tumor adparuit,

indies ſenſibilior, tandemque nigrum induens colorem. Accerſitus, inſpiciensque tumorem in ſphacelum degenerantem, ſtatim de hernia incarcerata cogitavi, miſeræque cogitationes has meas aperui. Illa ſe nunquam antea hernia adflictam, fluore albo vero per aliquot annos divexatam fuiſſe, regerit, ſed hunc, hactenus reſtitantem, putare ſe tumoris increſcentis cauſſam eſſe. Hæcce tamen ego non curans, ad progreſſum præſentis gangrænæ inhibendum, ordinavi aquam calcis vivæ, ſpiritu ſalis ammoniaci, & ſacchari Saturni juſta doſi remixtam, partemque adfectam, linteis hiſce imbutis, diligenter foveri juſſi, clyſteribus ſtimulantibus continuatis ſimul, ac febri vulnerariæ aptis remediis oppoſitis. Ex tumore, ſequenti die rupto, effluxerunt cum ichoroſa materia bilioſæ fæces, inter quas multa fruſtra pomorum, quæ ante morbi invaſionem adſumſerat, adhuc integra conſpiciebantur. Nunc confirmatus de hernia incarcerata ſuppurata, omnem intendi nervum, ad auferendam portionem a ſphacelo corruptam, quæ pugni adæquabat magnitudinem, & ad præſervandam, a ſimili corruptione, viciniam, quod & adplicato unguento digeſtivo, cum balſamo Peruviano remixto, nec non ſuper impoſitis calidis adhuc linteis, aqua ſupra dicta madefactis, intra breve tempus fuit peractum. Quo facto, cum balſamo vulnerario conſueto ad plenariam conſolidationem properavi, ſed eam non tam cito obtinere potui, remanentibus duntaxat tribus canaliculis, glutinationem abſolute ſpernentibus. Hi canales fiſtuloſi continuo ſtillabant ſerum flavum, atque excrementa, ingruente alvi depoſitionis tempore, quotidie foras dimittebant. Succeſſu temporis tamen, adplicatis bacillis minoribus, ex pulvere balſamico & melle Roſarum confectis, plenariam admiſerunt ſanationem. Præter diætam parcam, pro potu ordinario commendatæ fuere ſpecies, ex radicibus Symphyt. Alth.

Poly-

Polypod. Herb. Agrim. Scord. C. B. Flor. Cham. Millefol. Arnic. ver. ſummitat. Pini, paratæ, & adſumtæ, extincto omni febrili æſtu, bis vel ter de die Eſſ. balſ. Peruv. de Copaiu. Liquam. Myrrhæ, tantæ fuere efficaciæ, ut redeuntibus ſucceſſive viribus, ſanitas priſtina reſtituta fuerit. Coli pars, oſſi ilei, dextri lateris arctius adhærens, ſine dubio herniam ſubito ortam produxit, quæ ob annuli anguſtiam incarcerata, & ob ingreſſum fruſtulorum pomi nullo modo reducenda, tandem, continuata ſtaſi in compreſſis vaſis, ob ſufflaminatum ſanguinis circulum, inflammationem & ſphacelum neceſſario experiri debuit.

(*Francofurto ad Mœn. Erfordiam miſſæ d. 30. Jun. 1740.*)

OBSERVATIO LXXI.

Dn. D. RÜDIGERI FRIDER. OVELGÜN.

Epilepticus ex ſiniſtra curatione ſermonis uſu deſtitutus.

Cum in ea inciderem, quæ celeberr. Dn. D. BRUCKMANNUS, (quo, quod nunquam non lætus recordor, per biennium Jenæ familiariſſime olim uſus ſum,) Volumini quinto Actorum Academiæ noſtræ, p. 264. de *Epileptico ſingulis ſub paroxyſmis cantante*, inſeruit, ſtatim in memoriam mihi rediit adoleſcentulus XII. annorum, Epilepſia correptus, qui anno MDCCXV. Hammonam Weſtphalorum delatus, & ſedulo ac judicioſe examinatus ab Avo materno Dn. D. *de Weſthoven*, magni nominis, multæ lectionis quondam Practico, inter alia quoque ſentire ſe, referebat, ex pollice manus adſcendere aliquid, quod ad caput delatum, ſenſum adimeret, paroxyſmo tum epi-

epileptica, ceu mater adſeverabat, extemplo ſuccedente; præſcribebat ergo dictus ille celeberr. Medicus externe veſicatorium, pollici adplicandum, ex Catharid. Scrup. 2. Myrrh. Scrup. dimid. Camphor. gran. 3. butyr. recent. Therebinth. & er. citrin. ana Scrup. 1. M. induc. alut. pollic. lat. & 2. digit. long. Interne exhiberi juſſit oleum Ligni Corylini, quod palmam aliis ant-epilepticis reddere dubiam exiſtimabat, deinde mixturam ex Aqu. Ceraſ. nigr. epilept. Lang. ana Unc. 3. Tinct. flor. Pœon. Drachm. 6. Eſſ. ſuccin. Drachm. 2. Spir. Vitrioli philoſ. gutt. XV. Syrup. flor. Pœon. Unc. 1. cui junxerat laxans ex Diagryd. cum Sem. Pœon. Denique, quod bilioſi æger eſſet temperamenti, pulverem ordinabat ex Cryſtall. mont. præp. Corall. r. præp. ana Drachm. 3. Cinnab. nativ. Scrup. 4. in 14. doſ. dividendum, quæ remedia magnum attulere levamen. Eam ob cauſam parentes, novi itineris impatientes, firmiter ſibi perſuadebant, reliquias hujus mali, facili negotio a Medico loci dilui poſſe, qui, cum ægri valetudini præeſſet, cerebrum pro unica mali ſede reputans, ſummis brachii, circa claviculæ confinia, adplicat veſicatorium. Ea nempe opinione imbutus erat, id ipſum heic loci citius & felicius, ob viciniam cerebri, quam in pollice, optatum præſtiturum eſſe effectum. Aſt, judicium hoc de ſede mali perverſum, maximo erat detrimento, ſiquidem reliquiæ mali, quas, haud dubie, ex pollice ad ſuperiora invitaverat, veſicatorium, ita omnem abſtulere ſermonem adoleſcentulo, antea optime loquenti, ut mutum eundem natum credidiſſes. Tum vero parentes, non quidem cum epileptico, ſed cum muto Hammonam iter faciunt, denuo Dn. Avum conſultaturi. Curatus eſt, at ægre, & poſt ſatis longum demum temporis ſpatium, inſtillatis vertici oleis deſtillatis cephalicis, & variis interne exhibitis. Tanti intereſt lectioni Medicæ, non empyriæ ſe dare. Sane JOH. FERNELIUS, quem pri-

mæ notæ Hiſtoricus, THUANUS, libris ſuis veram gloriam tota Europa adeptum prædicat, & quorum lectionem, ipſe trium Imperatorum Archiater, JOH. CRATO a CRAFFTHEIM, ſibi utilem fuiſſe profitetur, addens, hunc in Medicina profeciſſe, cui Ferneliana non diſplicerent; is ipſe, inquam, *Pathol. Lib. V. cap. 3.* de morbis cerebri non minus vere, quam eleganter: *Tres Epilepſiæ differentiæ ſunt, una cerebro adſignatur, altera eſt, quæ ventriculi, tertia quæ alterius cujusvis partis conſenſu fit. Quæ in cerebro fit Epilepſia, capitis gravitas, aut etiam dolor atrox, ſenſuum mentisque ſtupor, aut tarditas, faciei pallor, turbulenta inſomnia oſtendunt, & quod acceſſio repente hominem adoritur, nulla ſymptomatum præſenſione.* Poſtquam dein ſigna Epilepſiæ ab ore ventriculi enarravit, ita ulterius pergit: *Tertia ſpecies ſæpe a manuum pedumve digitis, vel a crure, interdum ab utero ſuſpiratur, præſertim cum fœtus geſtatur, cum quo & putria multa coerceri ſolent - - - omnium manifeſtiſſime hæc ſpecies deprehenditur. Ex ea quippe ſede, in qua mali fomes deliteſcit, prehendente acceſſione, velut aura quadam frigidior, per continuatas partes, in cerebrum efferri percipitur, cujus etiam impetus incipiens, injecto arctiore vinculo, ſi pars id commode ferat, intercludi cohiberique poteſt.* Hæc FERNELIUS. Pariter quoque JODOCUS LOMMIUS, in aureo opuſculo *Obſervat. medicinal. Libr. I.* egregie ſcribit: *Si a ventriculo hujus mali vitium eſt, mordetur is ante, magisque per inediam, idemque palpitat & fluctuat, quumque in propinquo acceſſio eſt, nauſea oritur & ſtomachi dolor, aut animi defectio, qua finita, vomitus incidit, modo pituitam, modo bilem trahens, inter quæ frequens ſibilus aurium eſt. Porro ſi ab aliquo loco corporis exteriore malum oritur, inde fieri raptus, velut auræ cujusdam frigidioris, per continuatas partes ad caput ſentitur. Spem curationis aliquam facit, maxime ſi morbus non ita diu traxit, & vitæ ſolummodo ſequutus intemperantiam eſt: aut ſi ab una parte*

te corporis, ſenſus venientis acceſſionis incipit, idque a naribus, vel a pedibus potius, quam a lateribus, aut ab ipſo, quod peſſimum eſt, capite. Tacitus prætereo MICH. ETTMULLERUM, in Praxi, magnæ diligentiæ virum in adlegandis Auctoribus; mitto ex recentioribus alios, qui ad unum omnes, huic in tenebris verſanti, & cæcutienti Medico facem præferre potuiſſent. Unicum THOMAM BARTHOLINUM, Anatomicorum & obſervatorum quondam ocellum, adlegaſſe ſufficiat, qui ſimilem fere caſum, omiſſa tamen curatione, in *Hiſtor. anatom. rarior. Centur. I. obſerv. 82.* his verbis recenſet: *Præfecto prædiorum, imminente novilunio digitus minimus dextri pedis intumuit, manifeſto rubore, qui adſcendebat per internum cruris latus, ad inguina, eaque ingenti dolore adflicta, in parem tumorem elevabat. Huic tumori paroxyſmus epilepticus ſucceſſit e veſtigio, prioribus partibus detumeſcentibus & ſanis, quam viciſſitudinem ſingulis menſibus ſtata lunæ phaſi ſervavit convulſio. Advocatus Paulus Moth, Regius Medicus, tumido digito pedis cauterium potentiale adplicavit. Vix quinque tranſierant horulæ, quum in circumferentia cauſtici, ichoroſa materia per poros extillaret, ubertim mox ſequentibus diebus effluens. Eſcharam quarto die excidentem copioſiſſimus ichoris ſequutus eſt fluxus, tumque & tumor in pede, & inguine, conſuetis vicibus remiſit, & deinceps paroxyſmus emanſit.* Hæc ille. Noſter non de tumore pollicis, nec alius partis, quod equidem meminerim, conqueſtus eſt, quoad hæc ergo in ſimili caſu diſſimilis fuit. Interim nemo non videbit, quanto fuerit adjumento eſcharoticum in loco & foco mali adplicatum, & contra, quantum noxæ attulerit, in noſtro caſu, veſicatorium, alii parti adpoſitum, ob minus ſedulam probatorum Auctorum lectionem. Vel unus TRALLIANUS, ſuo Lepidio cum ſucceſſu hunc in finem uſurpato, integritatem curationis *Dn. D. de Weſthoven* edocere potuiſſet, ut HENRICUS AB HEER, *Paulo*

lo Moth, butyro antimonii in uſum tracto, elegantiſſima hiſtoria præluxiſſe videtur.

OBSERVATIO LXXII.

Dn. D. RÜDIGERI FRIDER. OVELGÜN.

Gonorrhæa vera trium, & quod excurrit, annorum, poſt Gonorrhæam virulentam, ab omnibus incurabilis habita, curata.

Ante biennium litteras a Chirurgo ex Epiſcopatu Paderbornenſi ad me datas, obtulit alius regionis vir procerus. Vinculis epiſtolæ laxatis, latorem harum litterarum eadem GonorrhϾ ſpecie laborare, is me certiorem fecit, qua olim vir primarius adfectus & curatus, illo ipſo, ceu adfirmabat, tum temporis, remedia a me præſcripta, adminiſtrante. Majorem in modum petebat, ut & huic auxilio eſſem, qui æque per triennium, ut prior per ſex annorum decurſum, tot variarum regionum Medicos, in primis vero Chirurgos, in auxilium, ſine ullo auxilio, vocaſſet. In memoriam revocanti mihi, me tum temporis, ſemel atque iterum detrectaſſe curationem, viri nobiliſſimo genere nati, quod non eſſem neſcius, aliquot exemplis, & HENRICUM AB HEER, Medicum quondam & Poëtam haud humillimi ſpiritus, *Obſervat. oppido rar. X.* impotentiam curando, ſpe ſua excidiſſe: nihil profecto gratius accidere potuiſſet, quam per has litteras audire, illum tum temporis curatum, haud ita multo poſt matrimonium iniiſſe, & nunc multorum liberorum patrem ſalutari. Id quod & noſtro in votis erat, qui firma antea valetudine uſus, per diuturnum, trium annorum, ſeminis profluvium, vix oſſibus hærebat, eo tamen audaciæ, an veſaniæ dicam? proceſſerat, ut illo ipſo narrante, matrimonio ſibi prope-

 diem

diem jungere, jam deſponſatus, venuſtam octodecim annorum virginem, in animo haberet. Major hujus rei me cepit admiratio, cum perciperem, quod in Suecia ante triennium Gonorrhœa virulenta correptus, ſolo dolore excepto, per tot remedia, nihil levaminis acceperit, ſemine ſemper fere; & cum urina, & poſt quamvis alvinam excretionem, &, ſi ſponſam liberius tangeret, &, ſepem tranſiturus, ſi pedes diduceret, &, erigente ſe membro virili, ab omni eo tempore prodeunte. Adfirmabat unanimem omnium Chirurgorum conſenſum fuiſſe, illum nunquam liberis operam navare poſſe. Nemo non ſatius animum deſpondiſſet, quam ſponſalia, hoc in rerum ſtatu celebraſſet. Hanc interim eandemque *rariorem Gonorrhœæ ſpeciem*, ceu Excellent. JUNCKERO, Profeſſori Medico, *Conſpect. Med. theoret. practic. Tab. LXXI.*] audit, longioris adhuc durationis, a me curatam audiens, adgredior & hanc curationem. Quantumvis autem, ceu alias in Gonorrhœa virulenta fieri adſolet, color prodeuntis ſeminis a naturali non recederet, nec ardor circa radicem penis ſub emiſſione urinæ, nec quidquam mali in membro ipſo, tum quidem, deprehenderetur, nihilo minus tamen, ſerio perpendens, per varias variorum tractationes, adſtringentium uſu, virulenti quid ſanguini adflari potuiſſe, quod ex œconomia animali ſub initium non eliminatum, efficaciam aliorum remediorum eludat, præſcripſi pilulas ex Extract. panchym. Croll. Mercur. dulc. &c. quarto quovis die, per trium ſeptimanarum ſpatium ſumendas, ſimul parari decoctum juſſi, ex Rad. Sarſapar. Chin. Bardan. cum Antimon. crud. in pet. ligat. additis circa finem Herb. Veronic. Heder. terr. & Flor. Hyperic. cum Sem. Fœnic. diebus intermediis, ad leniſſimum continuum ſudorem eliciendum. Ea ratione, cum acrimoniæ, tum ſeroſiori ſanguini, ſimul proſpectum iri, perſuaſum habebam, ut præſcripta antecedente cauſa, vel

veſi-

veſiculas ſeminales irritante, vel de torio deturbante, eo facilius voti compos fierem. Eum in finem, non minus Auctor fui, ut & per omnem curationem, & ea feliciter abſoluta, nunquam non ſedulus abſtineret ab iis rebus, quæ vel fovere malum, vel denuo in apricum deducere poſſent. Ad quam claſſem, videor mihi, vere retuliſſe omnia acida, acria, vinum, (excepto uno & genuino illo, quod *Pontac* vocatur,) ſpiritum vini, decubitum in dorſum, motum fortiorem, aromata, inprimis Zingiber & Piper, non æque Cinnamomum & nucem Moſchatam, omnes cibos medicamentoſos, pellentes, Petroſelinum, Dracunculum, Thymum, Majoranam, folia Lauri, Chærefolium, reliqua. Non minus abominabilem manuſtuprationem, hujus mali ſubinde a me obſervatam cauſam, itemque venerem, roboratis in tantum forte veſiculis ſeminalibus, ſub uſu remediorum, tantum non omnem, poſt id tempus petulantiorem & nimiam, quam in ſcenam produxiſſe hoc malum non minus vidi. Mitto nocivam heic lectionem librorum Veneri litantium, & formoſarum virginum acceſſum. Contra leniſſimum motum, ut primum per uſum remediorum licuit, ſemel atque iterum commendavi, qui hunc ipſum in Gonorrhœa vera, ſimplici, ſeu benigna, multi uſus fuiſſe, roborando tonum veſicularum ſeminalium, cognitum exploratumque habebam. Tum vero ſequentia præſcripſi: I. Rec. Rad. Liquirit. Alth. Conſolid. maj. ana Unc. dimid. Herb. Veronic. manip. 2. Flor. Roſar. rubr. Hyperic. ana manip. 1. Semin. Aniſ. Unc. dimid. Cort. Cinnamom. drachm. 2. Inc. cont. M. D. de quibus ſpeciebus auctor eram, ut omni mane, quo alvo laxandæ non vacabat, non minus quinque horis a prandio, & cubitum iturus cochlear. plenum libræ 1. aquæ ferventis per quadrantem horæ infundi curaret, & decoctum hoc inſtar Theæ ſorberet. II. Rec. balſ. de Capaiu. Unc. dimid. cujus guttæ 7. mane, poſt

meridiem, & veſperi, cum primo hauſtu dicti infuſi theeformis adſumere jubebam. III. Rec. Magneſ. alb. optim. Rad. Jalapp. ana Scrup. I. M. F. Pulvis, præp. 4. ſeorſim. horum primo, & quarto quovis die, doſin, cum regimine adſumebat. IV. Rec. Ebor. ſin. ign. præp. Unc. dimid. Cardam. min. excort. Maſtich. in gran. elect. ana drachm. 2. M. F. Pulvis, cujus ſcrupulus unus pro doſi hora ante prandium & cœnam cum quocunque vehiculo præbebatur. Quum etiam me non fugeret, SEVERINUM Neapoli in diſſectis eorum corporibus, qui Gonorrhœa virulenta laboraverant, inflammationem & abſceſſum in paraſtatis inveniſſe, & omnem fidem ſuperet, ſemen ſolum evacuari, quandoquidem multorum, quin decem & plurium annorum obſervatæ ſint Gonorrhœæ virulentæ; & vero heic Gonorrhœa vera preſſo pede ſucceſſerat virulentæ, e re fore duxi, præmiſſis antecedentibus non ſtatim ea præſcribere, (quod alias fieri debet,) quæ laxitati veſicularum ſeminalium proſpiciunt, ſed prius, quæ læſioni, vel eroſioni fibrillarum conducunt, quæ ambiunt oſtiola cùm glandularum proſtatarum, tum veſicularum ſeminalium, quin ipſam harum ſubſtantiam. Cui indicationi cum antecedentia dicaſſem, auctor ſuaſorque eram, ut tum demum acidulas Wildungenſes, at tantum ſic dictas urbanas, potaret ſcopo tonico, idque eo magis, quod arenulas lateribus matulæ adhærentes deprehendiſſem. Doſin pilularum tantum circa initium, circa medium & poſt finem potus præſcripſi, juxta cum ſequenti pulvere: Rec. Off. Sep. unc. dimid. Maſtich. in gran. el. Terr. Catech. Sangu. Dracon. Succin. alb. præp. Gummi Arabic. Tragacanth. Corall. rubr. præp. ana drachm. 2. jubens, ut drachm. dimid. & hor. 5. poſt prandium & ſub introitum lecti, cum liquido pauciori adſumeret. Non equidem me latet, quod HENRICUS AB HEER, *Spadacren. c. 8. p. m. 62.* non dubitet ſcribere: *Gonorrhœa viru-*

virulentæ quidquid alii dubitent, certo auxiliantur Spadanæ. At vero non minus mihi cognita ſunt, quæ DODONÆUS *Obſerv. Medicin. exempl. cap. XXVI.* habet, de viro generoſo, decem & octo annis Gonorrhœa virulenta laborante, qui ex uſu remediorum nullum fructum ſentiens, ad fontes Spadanas profectus, ſub potu melius ſe habuit, & melius vixit, quam multis antea annis; at iter ingreſſus, Mechliniæ ſubſiſtere eum vehementia ſymptomatum coëgit, ubi vitam cum morte commutavit. Sectionem vide ſis l. c. Ego certe nunquam induci potui, ut ſub initium Gonorrhœæ virulentæ remedium morbo ipſo magis fere infenſum, ſi quis dolores ſpectet, acidulas nempe, præſcriberem, quantumvis miasma virulentum tum temporis materiam magis ſeminalem, quam purulentam, prolicere videatur. At ubi Gonorrhœa virulenta radices egit, & proinde ulceroſæ læſionis juſtam ſuſpicionem injicit, acidulas & doloroſas, & nocivas tunc fore mihi uſque perſuaſi, qui nunquam has ipſas in læſionibus internis, vel ulceroſis, vel aliis proficuas, & ratione & aliorum exemplo, deprehendi. Atque hanc ob cauſam noſter ea de re tantum non ſecurus, præſcriptis hunc in finem prius remediis, cum effectu acidulis urbanis Wildungenſibus curavit. Iis enim per decem tantum dies adſumtis, quod negotiis obrutus diutius non poſſet, adſeverabat, ſe bene inde habere; alvum quidem exoneranti & ſepem tranſeunti, adhuc profluere ſemen, at multo parcius; latici urinoſo autem, vitro non immiſſo, eadem adhuc quantitate miſceri, pulvere, quem ſub acidularum uſu ordinaveram penitus conſumto, præſcripſi denuo pilulas ſub initium, & quovis ſexto die ſumendas, ſimul vero ſequens vinum medicatum, atque pulverem: Rec. Rad. Alth. Conſolid. maj. ana Unc. I. Cortic. Caſcarill. Unc. dimid. Herb. Veronic. manip. 2. Flor. Roſar. Hyperic. ana manip. I. Millefol. alb. manip. dimid. Limat. Mart. finiſſ.

in

in pet. legat. Unc. I. Cinnam. Unc. dimid. Inc. & cont. M. D. in ſyndon. rubr. cui menſuram unam & dimidiam primum, dein ſenſim adhuc menſuram vini Pontac curabam adfundi, de quo dein ſub prandio vitrum plenum adſumſit. Rec. Off. Sep. Unc. I. Maſtich. in gran. el. drachm. 6. Terr. Catech. Gumm. Arabic. Tragacanth. ana Unc. dimid. Corall. rubr. præp. drachm. 3. M. F. Pulvis mane ac veſperi drachmæ dimidiæ pondere cum vino Pontac ſumendus. Horum remediorum ope, ita cum valetudine in gratiam rediit, ut die XXI. April. hujus anni his verbis, germanico idiomate ad me ſcripſerit, quæ latio donata, ita ſe habent: *Non ex voto ſolum curatus ſum, ſed & haud ita multo poſt matrimonio mihi junxi virginem, cum qua ſponſalia jam celebraveram, te mirante, cum miſerrime adflictus te convenirem. Illa pulcro filio me fecit parentem. Ad unum omnes magnum errarunt errorem, qui me nec valetudini reſtitui, nec generare poſſe, edixere. Jam ad ſecunda vota tranſeo, quod uxor mea in vivis eſſe deſiit. Gratias ago, quas poſſum, ampliſſimas,* &c. Cum Chirurgi & tantum non barbitonſores, hac tempeſtate variis in locis elatius ſe gerant, Medicos ſuſque deque, his præcipue in rebus, habeant, & neſcio quibus ampullis & ſeſquipedalibus verbis, curationes in Gonorrhœis peractas, vel ad ſidera extollunt, e re medica eſſe duxi, caſum hunc rarius obvium cum publico communicare, novellis medicis, niſi me conjectura fallit, uſui futurum. Criſtas tandem aliquando deponet hoc genus hominum, ubi videbit Medicis cedere morbos, tamquam incurabiles ab illis relictos. Qua de re alias.

(*Fritzlaria Erfordiam miſſæ*
d. 12. Jun. 1740.)

OBSER-

OBSERVATIO LXXIII.
Dn. D. JOANNIS GRASHUIS.
Morbus œſophagi ciborum tranſitum ad Ventriculum impediens, ſectione cadaveris illuſtratus.

Virgo quædam ultra triginta annos nata, melancholica, rixationibus duræ & immodeſtæ matris multum vexata, poſt morbum catarrhalem in principio anni 1733. ſubinde conqueri cœpit de dolore pectoris vel dorſi, ſub inferiore ſcapulæ ſiniſtræ angulo. A longo quidem tempore ſe hunc dolorem ſenſiſſe, non tamen continuum aut valde moleſtum fuiſſe adſerebat, atque jam dudum non niſi ſiniſtro lateri incumbere potuiſſe addebat. Dolor, licet valde auctus, nondum perpetuus erat, ſed per intervalla rediens abiensque; maxime urgebat ſub adſumtione ciborum, poſt prandium vero iterum minuebatur. Cum aliquando eſſet vehemens, etiam in anteriori corporis parte anxietatem & intumeſcentiam, veluti a flatibus natam, experiebatur.

Menſe Junio ejusdem anni dolor valde increbeſcebat, & a tergo juxta ſiniſtrum latus, ad anteriorem pectoris partem ſe extendebat. Adpetitus minuebatur aliquando, interdum etiam denuo vigebat. Circa hoc tempus ad eam accerſitus fui, in eoque ſtatu verſantem ipſam deprehendi.

Cauſas perquirenti reſpondit, meminiſſe ſe percepti ſemel ante aliquod tempus, ſubitanei frigoris poſt intenſum calorem. Cæteroquin nihil, quod malo occaſionem dediſſet, indicare potuit, eratque de reliquo ſatis ſana. Menſtrua ex voto procedebant ſemper & proceſſerant huc

usque, immo vero, ultimis periodis nimia, ratione virium corporis habita, & conſueti moris in abundantia fluxerant. Morbi paſſionem explicatura, dixit, ſe flatibus in thorace, vel profundis faucibus quaſi interceptis, qui nec ſurſum, vel deorſum verſus erumpere poſſent, maxime angi ac intenſiſſimo inde dolore adfici. Alvus plerumque erat obſtipata. Cæterum nulla alia ſymptomata notatu digna adfuerunt.

Pro mitigandis & leniendis hiſce dictis anxietatibus carminativa & blande laxantia primo exhibita fuerunt. Sublevata quidem videbatur ab his per intervalla, ſed eædem continuo rediere moleſtiæ.

Tandem circa finem *Auguſti* magna in deglutiendis cibis & potulentis difficultas acceſſit. Accuratiori tunc examine rem perpendens, dorſales dictas glandulas tumentes & obſtructas eſſe, atque œſophagum inde pro parte ſaltem occludi reputavi. Harum etenim indurationem pro communi deglutitionis impedimenti, vel tranſitus ciborum ad ventriculum denegati cauſa vulgo haberi, ex multiplici Obſervationum auctoritate natum tritumque eſt. Carminativis itaque & ſtomachicis huc usque datis, deobſtruentia & reſolventia ex Gummatibus temperate calidis & ſalinis ſtimulantibus adjunxi. Dolores vero anodynis interea temporis ſopire non dubitavi, præcipue, cum in longum protractum morbum prævidebam.

Hiſce autem parum adjuvantibus, ſuaſor fui, ut eximios, & in arte medica conſummatos viros, Clariſſ. Dn. OOSTERDYK SCHACHT, & celeberr. Dn. BOERHAAVIUM, ſuper hoc obſcuro ſimul & difficili morbo conſuleret, eorumque medicationi ſe totam traderet. Eandem perfecte hi viri morbi efformarunt ideam, eadem ferme ingreſſi ſunt via, immo & eodem plane ſucceſſu, ut ante, h. e. nullo cum levamine.

Dolor

Dolor & impedita deglutitio ſe invicem tunc comitabantur. Quæ adſumſerat, aliquando ſtatim, alio tempore poſt aliquot horas evomebat iterum, vix, niſi manducatione, permutata. Alio demum tempore omnia deglutiebat absque ulla moleſtia, facilisque erat in ventriculum deſcenſus, neque vomitu quidquam rejiciebatur; alio iterum, quod valde mirabile, immutatos fere cibos, magna cum viſcidæ tenacisque ſalivæ copia, duodecim & pluribus horis integris præterlapſis, iterum eructabat. Poſt ejusmodi vomituritiones peractas, ſæpe quidquam quaſi deorſum deſcendere ſe ſentire dicebat, tunc libera evadebat via Oeſophagi, & pro tempore omnia facile ad ventriculum deferebantur. Brevi autem poſt anxietates & omnia alia recrudeſcebant ut ante. Quum moleſtiſſimo & per longum tempus ſine intermiſſione continuato dolore jam jam erat valde debilitata & fracta quaſi, facile quæcunque adſumta deglutiebat, quod vero dein, poſtquam ex ingeſtis parum recreata fuerat, ipſi denuo omnino erat impoſſibile. Dolores jam notatos haud raro lipothymiæ inſequebantur. Alvus fere ſemper erat conſtipata; quæ cum clysmate ſolveretur, aliquid ſolatii aliquando attulit.

Hæcce generalis morbi hiſtoria eſt; paulo nunc ſpecialius, paucis licet, ejus finem indicabo. Circa *Novembris* exitum ſæviſſima ac diuturna doloris acceſſione ad ſummam, immo & extremam fere imbecillitatem fuit redacta, ut inſtantem mortem metuerent adſtantes. Nihilominus iterum levata fuit, ut domeſticis negotiis quoque intereſſe potuerit. Per integros nunc quatuordecim dies cibos quoſcunque facile deglutiebat, ſi modo bolos non nimis magnos adſumeret, neque nimia cum feſtinatione ingereret; hos enim antequam ad ventriculum usque devenerant, cum pauxillo muci ejicere cogebatur. Lenta ſenſim dehinc accreſce-

creſcebat febricula, noctu maxime infeſtans. Accedebant genæ rubentes, præcordia tumida & inflata, pedes ædematoſi. Vigeſimo primo *Decembris* tria vel quatuor fruſtula coagulati ſanguinis per os ejecit, & dein parum ſanguinis floridi. Poſt hancce evacuationem omnia deglutita facile ad ventriculum deſcendebant, ante hanc nihil omnino. Imminutum nunc menſtruum fluxum experta, hunc iſtius ſanguinis ſurſum propulſi cauſam exiſtimavit ægra: Interim propter alui conſtipationem Conditum laxans cum fructu uſurpavit.

Die 25. *Decembris* nauſeabunda fere continuo, odorem fœtidum valde ex ore eructabat. Pedes parum erant tumidi. Die 28. raucedinem in faucibus ſentiebat. Tuſſis quædam ſicca, a longo jam tempore rara quidem, nunc frequentior erat, quo mediante ſanguinolentum phlegma exſcreavit; poſtea alia cum ſtriis ſanguineis, immo etiam mucum in œſophago cum ſtriis ſanguinolentis permixtum ejecit. Die 29. dolor ſemper in ſiniſtro latere hærens, nunc etiam ad dextrum pertingebat. Inflatio præcordiorum & pectoris ſumma, reſpiratio brevis & moleſta; dolor etiam caput infeſtabat. Phlegmatis ſanguinolenti fere nulla, muci tamen ſat magna copia ejiciebatur. Deglutitio ſatis facilis perſiſtebat. Menſtrua adhuc patitur, ſed parce.

Circa initium *Januarii* anni inſequentis a quocunque adſumto tuſſis admodum moleſta oriebatur. Sexto die valde debilitatam eam reperi. Pulſus erat tremulus, extrema frigebant. Noctu autem placide quievit; tuſſis & dolor paululum erant imminuti. Octavo die menſtrua per intervalla quidem abrupta, adhuc tamen fluxere. Hora autem circiter quarta pomeridiana uncias quatuor vel quinque floridi & parum ſpumantis ſanguinis, leviori tuſſi, immo abſque tuſſi, eodem modo, ut cibos & potus antea ejicere ſolita erat, excreavit, vel ejecit; poſtea tuſſiendo ſerum mucoſum

coſum cum intermixto ſanguine. Facies nunc pallida, ſicuti in moribundis, adparebat, Duabus, tribusve horis præterlapſis, iterum de ingenti anxietate conqueſta, ſanguinem denuo excrevit. Vinum Hiſpanicum expetiit cum Rhenano mixtum, ea ſpe, ut grumum, quem in faucibus hærentem ſentiebat, & foras educere potens non erat, eo provocaret, id quod etiam cum hoc pluribusve aliis ſubſequentibus factum eſt, ſicque inter exſcreandum, eodem octavo *Januarii* die placide expiravit.

Undecimo *Januarii* in cadaver inquiſivi. Extrinſecus nihil omnino, quod præternaturale erat, conſpiciendum ſe præbuit, ne quidem ſub ipſo ſiniſtræ Omoplatæ angulo, ubi dolor fixus maxime ſemper ſævierat; totum vero corpus penitus emaciatum erat. Integumentis diſſectis & pectoris oſſe elevato, pulmones omnino naturales conſpiciebantur, niſi quod hinc vel inde maculæ quædam purpureæ adparerent, quaſi ſanguine congrumato infarctæ, nusquam pleuræ adhærebant, vel ullo modo erant adnatæ. Cor ſanum erat, & naturali ſimile. Pulmone lateris ſiniſtris ſublevato, digitis examinabam qua potui exactitudine, an ullibi circa Spinam corpus quoddam induratum locum haberet. In medio pectoris aliqua quidem induratio ſentiebatur, ad latus & dorſum tendens juxta corpora vertebrarum, nondum autem peculiare corpus intumeſcens. Pulmonem ſiniſtrum paulo magis ab ejus vaſis & partibus contiguis ſeparabam, ſimul cum aſpera arteria, ubi œſophago incumbit, ut hic oculo nudus adpareret. Hactenus autem nihil obſervare pateram, niſi quod œſophagus circa medietatem pectoris præternaturaliter amplificatus videbatur, & quoad tactum durus, maxime verſus latus ſiniſtrum. *Nullum autem Glandularum dorſalium veſtigium adparebat.* Ipſum tandem œſophagum parva inciſione aperui, quo facto ſtatim ſanguis coagulatus exiit, huncque re-

 motum

motum ſtatim ſanguinolenta & ichoroſa quædam materia excipiebat, magna in copia, adeo ut ſpongia hanc abſtergere ſæpius coactus fuerim. Oeſophagi membranas nunc inſtar digiti minoris craſſas eſſe videbam. Digitum intra factum foramen immittens ***durum quoddam carnoſum tuberculum me ſentire putabam, poſteriori internæ Oeſophagi parti adnexum***, non ſolum, ſed ut poſtea clarius patebat, ipſis vertebrarum corporibus adfixum. A latere hujus & paulo inferius alterum aderat, priori ſimile. Digitum meum circumquaque convertens, a dextro Oeſophagi latere magnam quaſi ſpeluncam inveni, immo ***cavitatem lateralem*** & quadantenus rotundam, adeo magnam, ut ***ovum anſerinum in ea abſcondi poſſe crediderim.*** Oeſophagi tunicæ ibidem loci valde tenues erant. Quando digitum immiſſum inferiora verſus & ad ventriculum dimovebam, naturalis erat ibi magnitudinis & capacitatis. Idem ille magis diſſectus ad longitudinem quatuor circiter pollicum, ejus erat craſſitiei ut antea dictum; durus inſuper, calloſus fere, albicantis coloris. Immo & hæcce durities oblique juxta corpora vertebrarum ad earundem partem poſticam pergebat. Eodem tempore patebat, caruncułas carneas revere adeſſe, ex quibus fruſtulatim aliæ procul dubio ſucceſſivo tempore fuerant abruptæ. Ipſum œſophagum cultello a vertebris ſeparavi, quibus valide hic loci erat adnexus, ***nihil tamen de Glandulis dorſalibus in conſpectum prodiebat.*** Vix autem diſſectio fieri potuit, quin aliquid ex carunculis vertebrarum corporibus adfixum maneret, quaſi ex ipſo periſtio, vel oſſea demum ſubſtantia, cujus tamen nulla corruptionis nota a me detecta fuit, exorta fuiſſet. An hæcce fungoſa excreſcentia ipſæ fuerint degeneratæ glandulæ, non auſus ſum confirmare. Interim multum ſanguinolentæ materiæ ex vulnerato œſophago perpetuo effluebat; præſertim cum digitum intrudens eundem verſus ventriculum propellebam,

bam, qui hacce vel ſimili omnino plenus videbatur; verum quia non licebat ulterius inſtituere examen, ideo, invitus licet, ab aliis abſtinere debui.

Multa interim & varia, ni fallor, antea obſcura pateſcunt, v. g. immedicabile fuiſſe malum, a principio licet cognitum perſpectumve. Deglutita per duodecim & ultra horas *in ſacco laterali, quaſi ventriculo ſuccenturiato*, abſcondi potuiſſe, & nihilominus immutata rejici. Caruncularum majorem minoremve intumeſcentiam, vel fruſtulorum quorundam ſeceſſum, oeſophagi viam nunc occluſiſſe penitus, nunc liberam reliquiſſe; ſimul quoque *undenam ſanguis floridus* æque ac congrumatus originem traxerit, & plura alia ex ante dictis facile deducenda.

(*Amſtelodamo Erfordiam miſſa d. 19. Jun. 1740.*)

OBSERVATIO LXXIV.
Dn. D. JOH. PHILIPPI WOLFFII.
De
Mola mature & provide excluſa.

Omnia in corpore noſtro fragili, multis tantisque ærumnis obnoxio præter naturam contingentia, majori periculo ſecundum naturam contingentibus expoſita eſſe, hoc in ſexu ſequiori, cui nobiliſſima functio fœtui toto geſtationis tempore univerſam alimoniam ſubminiſtrandi, ſolum competit, & præcipue circa partum ſatis ſuperque obſervare licet.

Termino quippe gravidatis legitimo ad finem perducto, fœtus in ſitu naturali conſtitutus, partum ipſum admodum facilitat, cum econtra præternaturalis ſitus, matri parturiendi negotium perquam faceſſat & tam ſibi ipſi

quam

quam matri atrocia ſæpius pericula paret. Quemadmodum vero tempore partus inſtantis & fœtu in ſitu vitioſo conſtituto, de mutando ac corrigendo fœtus ſitu præternaturali ſolicitum oportet eſſe Medicum, antequam pellentia ſeu partum promoventia præſcribit, ne motibus ſpaſmodicis uteri adauctis fœtus vitioſe ſitus ad oſſa pelvim conſtituentia vel uteri latera adhuc firmius compellatur, ſicque fœtus & mater in magnum periculum præcipiteutur, ita paris imo majoris periculi plena res eſt, ſi gravida quinto graviditatis menſe nondum transacto, doloribus parturientibus familiaribus corripiatur, ſiquidem hoc tempore haud raro difficile cognoſcitur, utrum conceptio & graviditas ſit naturalis, an præternaturalis. Lynceis itaque oculis inſtructus debet eſſe Medicus tali in caſu in conſilium vocatus, ne in diagnoſi, prognoſi & indicatione curatoria hallucinetur, conſcientiæque & famæ ſuæ labem aliquam affricet. Idcirco ſolers Medicus curæ cordique habeat exacte perſcrutandi, an fœtusadhuc vivus, an mortuus ſit, utrum tantum obſtructio menſium ſangvisve grumoſus in utero collectus graviditatem mentita fuerit, an mola hactenus in utero delituerit; omnia itaque ſigna concurrentia ſingulatim & dein conjunctim probe perpendat, ut, quid faciendum, quidve omittendum ſit, perſpicuum habeat. Certiſſimum quidem ſignum vitalitatis fœtus in utero ex ejus motu deſumitur, aſt ante quintum menſem graviditatis, motus fœtus vivi quidem, adhuc autem tenerioris propter denſitantem uteri & craſſitiem integumentorum abdominis, percipi nondum poteſt, quam ob rem omnes circumſtantias a conceptione, ſeu ut dicunt: ab ovo, usque ad præſens tempus repetere & evolvere decet. Quodſi itaque poſt concubitum fœcundum fluxus menſtrui obſtructionem paſſa fœmina, reliqua etiam imprægnationis ſigna ſenſerit, nullumque errorem in diæta patraverit, venæſectionem mature

ture inſtituerit, nihilque mali multo minus dolores hactenus ſenſerit, ſubito autem doloribus lumborum ad uterum ejusque orificium ſeſe ex tendentibus ſenſimque cumulatim inferiora, abdomine contenta, ſolicitantibus, corripiatus, hoſce horror & tremor partium inferiorum excipiat, ſerum inſuper ſanguine pollutum, paulo poſt vero ſanguis floridus & ſincerus majori quidem in quantitate ex utero erumpat, animi anxietates & ipſa animi deliquia oboriantur, ſtimulus deſidendi vel mingendi frequentior modo dictis ſymptomatibus ſuperveniat, moles quoque ſeu pondus onuſtum in abdomine ultro citroque mobile ſentiatur, omnino concludendum eſt, nullam vitam præſentem, ſed potius in utero adhuc contento exitum mature parandum eſſe ſive ſit fœtus mortuus, ſive ſit mola. Quemadmodum vero tam fœtus mortuus, quam mola, ſe non movere poteſt, ita etiam excluſio talis, difficilior eſt, qua de re Illuſtris Dn. D. *Hermann. Paul.* JUCHIUS Archiater & Conſiliarius Aulicus Sereniſſimorum Ducum Saxoniæ & Profeſſor Med. Primarius Erfordienſis Collega noſtræ Academiæ digniſſimus, Hoſpes olim meus perquam colendus in Diſput. de Molarum generatione & curatione §. 14. ita diſſerit. Mola ſemper partum operoſiorem & periculoſiorem,, minatur; fœtus enim membra flexibilia & motus cona-,, tibus matris ſuccurunt, & ſucceſſive exitum quærunt, dum,, Mola utplurimum in unum quaſi globum coacervata uno,, impetu, & unice auxilio matris debeat excerni. Adde &,, hoc quod placenta fœtus, ob definitum geſtationis tempus,, conſumtum, & ad debitam magnitudinem evecta cotyledo-,, num nexum ſenſim ſenſimque dimittat, & facilius ergaſtu-,, lum relinquat; Mola autem funiculo & placenta carens im-,, mediate & in majori area utero adhæreat difficilimeque ſal-,, vatur.,,

Hiſce præmiſſis caſum de Mola mature ac proinde ex-

cluſa, ſequentibus ſubnectere Actsique noſtris communicare volui:

Anno nimirum 1737. die 3. Decembris Fœmina 21. annorum vegeta & ſana temperamenti ſanguinei, nuptiis cum viro juveni celebratis per quatuordecim hebdomades obſtructione menſium laborans, nauſeam nullam, appetitum vero vagum in acida præcipue & ſalſa inclinantem ſenſit, (ſiquidem haleces perquam avide comedebat), gravidam ſe eſſe putavit, univerſo hujus temporis ſpatio ſemper ſecunda valetudine gaviſa eſt, heri vero nempe 2. Decembr. die poſt terrorem, quem ira excepit, corpus per elevationem & geſtationem ponderis nimium movebat, ex quo tempore atrocibus doloribus dorſi, lumborum & abdominis afflicta conatum urinam excernendi frequentiorem ſenſit, quæ ſymptomata hodie non ſolum continuant, ſed & ſanguis pallidioris coloris loturæ carnium inſtar e genitalibus effluit, inſuper magna virium proſtratio adeſt, horrores quoque intercurrunt & perquam anxie reſpirat. Rebus ſic ſe habentibus, omnino de abortu inſtante cogitavi, quem in finem & ut rem ſecure provideque aggrediar diluculo ſequentia præſcripſi:

Rec. Balſami ſeu Aquæ Embryonum,
Aquæ Carbunculi ana unciam ſemiſſem M. cruſta panis excipiatur & abdomini imponatur.

Rec. Aquæ chamomilli, hirundin. c. caſtoreo ana uncias duas, Eſſent. carminat. Wedel. Eſſ. Caſtorei ana drachm. ſemis, pulv. lumbricor. terreſtr. ſcrupulum unum,
cinnabaris nativæ depuratæ ſcrupul. ſemis,
Syrup. papavar. rhœad. drachmas duas M. & D. ſæpius aliquot cochlearia.

verſus meridiem dolores per duarum horarum ſpatium remiſerunt, poſtea vero denuo recruduerunt & ſimul ſanguis ſincerus ex utero profluxit, hinc ne cunctando fœmina hæc in

in majus adhuc virium diſpendium incideret, ſequentia medicamenta in uſum vocavi:

Rec. Aquæ menthæ, meliſſæ ana uncias duas,
cinnamomi cydoniatæ unciam ſemiſſem,
borracis Venetæ drachm. unam, Syr. Cort. aurant. drachm. duas M. & D. ſæpius aliquot cochlearia.

Rec. Aquæ meliſſæ c. vino, ſpiritus lilior. convall. ana drachmas tres M. & ſæpius naribus attrahatur.

Pomeridie hora prima molam polyporum inſtar fibroſam carneam pugni mediocris magnitudinem accedentem feliciter excluſit. Die 4. huj. viribus paulo collectis in largum ſudorem conjecta, verſus crepuſculum in univerſo ambitu corporis præcipue abdomine maculis rubicundis obſeſſa fuit, ſanguis vero poſt excluſionem molæ parce fluxit, pulſus fuit celer ſed debilis, hinc ne inflammatio uteri oboriretur, pulverem antiſpasmodicum Hallenſem cum conchis citratis remixtum verſus noctem præbui. Die 5. huj. me certiorem reddidit, præteritam noctem perquam inquietam & inſomnem tranſegiſſe, inſimul de magna anxietate præcordiorum conqueſta fuit, pulſum adhuc celerem & debilem deprehendi, quamobrem ſequentem potiunculam ordinavi:

Rec. Aquæ ſcordii, ſambuci ana unicas duas, elixir. Camphoræ ſcrupul. ſemis, cinnabar. nativæ, depuratæ, nitri depurati ana grana XV. Syr. capillor. Veneris drachm. duas. M. & D. omni bihorio cochlearia duo.

Poſt uſum hujus potiunculæ ſudor large manavit non ſolum, ſed & maculæ rubræ cum levamine patientis diſparuerunt, ita, ut die 6. huj. propter alvum per tres dies obſtructam, Pilularum balſamicarum Stahlii ſcrupulum unum ſumere potuerit, quarum uſum tres dies continuavit & ex voto ſanitati priſtinæ reſtituta fuit, poſtea utero concepit & prolem

feliciter peperit, quæ quoque cum matre, (dum hæc ſcribo) adhuc inter vivos eſt.

OBSERVATIO LXXV.

Dn. D. JOH. PHILIPPI WOLFFII.

De

Orthopnœa, a ſpiſſitudine muci in bronchiis, a frigore producta.

Illuſtriſſimus quidam Comes 40. annorum, temperamenti cholerico-ſanguinei, proceritate & eximiis plane dotibus corporis ac animi prædıtus hactenus illibata ſanitate gaviſus fuit.

Medio autem Menſis Decembris Anno 1739. venationi ſub cœlo frigido humido ſæpius vacans, tranſpirationem per cutis poros non ſolum impedivit, ſed & frigore externo ſanguis a partibus exterioribus minoribusque vaſis ad interiores partes majoraque vaſa retropulſus, majorem ſitim excitavit, quam potu gelido extinxit; à venatione redux factus in conclave calefactum ſe contulit, veſtibusque a nive & nebula madidis cum aliis mutatis, prandioque peracto, iterum aëri frigido ſeſe expoſuit, ita, ut fere integras dies ſub tali aëris inclementia commoratus fuerit, ex quo regimine primo tuſſim ferinam expertus eſt, quæ præcipue noctu ſomnum interrumpendo Illuſtriſſimum perquam infeſtavit, exſcreatio propter muci ſpiſſitudinem admodum laborioſa & difficilis ſuccedebat, ſed mucus potius in bronchiis indies auctus ab aëre frigido liberaliori modo admiſſo viſcoſior adhuc redditus majorem reſpirationis difficultatem produxit. Licet quidem nullum mucum exſcreare valuerit, irritatio tamen bronchiorum fere perpetua adfuit, ita, ut noctes, (quo tempore ſymptomata exaſperata ſemper fuerunt,)

runt), fere integras ſedere & erecto corpore ſpiritum trahere Illuſtriſſimus coactus fuerit, appetitus interim integer & vires conſtantes fuerunt, in prandio & cœna mediocritatem obſervavit & pro potu ordinario vino generoſo temperanter fructus eſt, conclavia calefacta ordinarie perægre tulit, ſed temperata & frigida illis prætulit. Ut igitur tranſpiratio per cutis poros iterum libere perficeretur & cordis arteriarumque motus diaſtolicus & ſyſtolicus æquilibrium nanciſceretur, ante omnia conclave calefactum & potum calidum, infuſum nempe herbæ ſcordii frequentem commendavi, inſuper quoque omni trihorio ſolutionem gummatis ammoniaci in aqua hyſſopi factam ad duo cochlearia præbui, veſperi vero cubitum eundi tempore pulverem e Radice Ireos Florentinæ, ſpermate ceti, floribus benzoës & cinnabari nativa conflatum balſamoque ſulphuris aniſato irroratum in infuſo ſcordii porrexi, in menſa omnia acria, acida & aromatica proſcripta fuerunt. Medicamentis hiſce adhibitis regulisque diæteticis exacte obſervatis, Illuſtriſſimus permultum muci tenaciſſimi primo, poſtea vero dilutioris facillime ejecit, tuſſis mitior & reſpiratio liberior reddida fuit, noctu quoque ſupinus ſomnum capeſſere potuit. Demum Pilulis laxantibus ex Extracto panchymag. Crollii, maſſa pilul. de ſuccino Cratonis & reſina jalappæ confectis, curæ huic, exoptato cum effectu colophonem impoſui, ſiquidem tuſſis reliquaque ſymptomata in totum ceſſarunt, ita quidem, ut Illuſtriſſimus hic ferias Salvatoris noſtri natalitias in æde ſacra celebrare dieque has proxime ſubſequente iter ultra octoginta milliaria ſanus & vegetus ſubire illudque citra ullum ſanitatis diſpendium ad finem perducere valuerit, ſiquidem etiam adhucdum inter ſanos ad votum vitam degit.

Rüdenhuſa Noribergam miſſæ.

OBSERVATIO LXXVI.
Dn. D. JOAN. JACOBI HUBERI.
De
Hymene ſingulari.

Non plane nullius uſus fore ſperavi, quando heic paucis tradidero, quæ ſe mihi, ſæpius ac ſedulo in mulierum partes generationi dicatas, inquirenti, nupera hieme ſingularia de Hymene obſervanda obtulerunt. Obſervatio talis eſt, quæ nos non modo de variante & a vulgari recedente ſtructura Hymenis inſtruat, ſed & inſuper nobis exemplo eſſe poſſit, quo modo tali, vel utcunque ſimili in caſu, naturæ vitio, quo non raro menſtruarum purgationum effluxus impeditur, ipſaque interdum ſterilitas, ab impotentia coëundi oritur; vel interdum fœtui, peculiari ratione in utero ſuſcepto, exactisque temporibus exitum molienti, inſuperabile obſtaculum objicitur, occurri pro rei neceſſitate poſſit ac debeat.

Diſputationi longæ, a præcipuis Anatomicis jam diu agitatæ, de Hymenis præſentia, vel defectu, in ſtatu maxime naturali virginis, ſcilicet caſtiſſimæ, virum æque ac omnem aliam laſcivam ac petulantem contractationem nondum expertæ, me modo immiſcere nolo, nec obſervationes, vel argumenta rem probantia, vel contra facientia, proferre ac perpendere. De hoc autem dubitare mihi non licet, eſſe membranam, *Eugion* veteribus, ſive *Hymenem* dictam, ad primum a pudendo externo ad vaginam uteri aditum poſitum. Etenim frequentiſſima inſpectione edoctus atque convictus Hymenis, illum verum naturalemque membranam agnoſco, intactis virginibus familiarem & propriam, ſatisque in iis conſpicuam; quæ a MORGAGNIO

quo-

quoque, SANTORINO, WINSLOWIO, HEISTERO & innumeris aliis probata eſt. Locus hic exigit, ut ulteriori probatione, vel exemplorum allegatione ſuperſedeam, Lectoremque in præſentia modo breviter moneam, de decantatæ illius membranæ natura & conſtanti præſentia in vere intactis fidem tot oculatis teſtibus habeat: quod ex parte etiam nunc recenſenda obſervatio, de ſingulari quamvis Hymene agens, ſuadet & ulterius confirmat.

Hymen ipſe, nimirum in exemplo hocce, quoad partem ſuam membranaceam, ſe habet, prout frequentiſſime conſpicitur in ſtatu quoque maxime naturali; ſola ſcilicet columella carnea ſingulare illud in hocce eſt, quod nos ad ſcribendum commovit, & obſervationem noſtram commendare Curioſis naturæ poteſt. In genere autem Hymenis natura plurimum variat, pro diverſis corporibus, nec ſemper, quamquam maxime naturaliter conſtitutus Hymen, eandem habet figuram. In aliis enim fere, ut figura noſtra exhibet, ex ipſa foſſula naviculari lata exſurgit membrana, binis lateribus, vaginæ adplicata, quæ, ad medium ejus oſtium ubi pervenit, utrimque in limite vaginæ altius adhuc paulo adſcendit, cornutaque ſeu falcata ibi deſinit, hiatum inter bina cornua relinquens, cujus cavitas ſurſum ſpectat: ut ita integra membrana Lunæ creſcentis figuram exacte referat. Non raro contra a tali figura cornuta recedit, integrum circulum membranaceum circumſcribens, relicto in medio oſtio rotundo. Hæc deſcriptio veterum Anatomicorum ſententiæ favet; illa vero recentiorum obſervationi magis convenit. Utramque ſtructuram non ſemel obſervavi, eamque (& in Theatro noſtro anatomico & Baſileæ) jam dum ita variantem adnotavi. MORGAGNIUS vero cum VALSALVA teſtatur, ſe Hymenem in modum columnæ, annulum in duo ſegmenta dividentis, conſtructum vidiſſe. Et BASSIUS quoque ſimilem fere columnam,

nam, duobus cruribus conſtantem, a perinæo late exortam, & adſcendendo inde ſenſim arctatam, deſcribit, & figuram, prout eam in recens natis vidit, exhibet. Ea, quæ MORGAGNIUS cum VALSALVA de Hymene adfert, aliquo modo ad noſtram obſervationem accedunt; longe vero utraque, uti & BASSII obſervatio, a ſtatu naturali recedunt.

Nunc igitur ea expediam, in quorum gratiam, quidquid id eſt, de Hymene, a naturali ſtatu aliquantum aberrante, dicere ſuſcepi. Nupera hieme ex puella ſeptem annorum Uterum, cum partibus ad illum facientibus, tam externis, quam internis, exemi, quo inter privatos parietes otioſæ, variarum partium cauſa, contemplationi eum ſubjicerem. Incipiendo ab externis partibus, omnem ſtatim attentionem ſibi vindicavit elegans Hymenis adparatus; lucentis inſtar membranæ, omne fere vaginæ uteri oſtium occludens, nec quidquam vitioſi primo intuitu exhibens, ſed fere inſtar aliorum, ſæpius perſpectorum, Hymenum, leniter cornutorum, ſe habens, naturalem tamen magnitudinem aliquantum excedens. Attentius vero conſiderata membrana, illam columnæ ope ſuperiori vaginæ parti adfixam eſſe perſpexi. Exſurgebat ſcilicet ex foſſicula, ſive ex infima vaginæ ſede, membrana fere muſculoſa, lucens tamen, non pellucens, lævis, atque continua cum vicina cute, lata, ab uno vaginæ latere ad alterum porrecta. Limiti vaginæ ita adnata erat, ut ultra ejus mediam partem integra adſcenderet; ſicque minimum beſſem oſtii vaginæ plane obvelaret; latera ejus, paulo altius porrecta, in bina cornua deſinebant, quæ limbum Hymenis ſeu arcum, parte concava ſurſum ſpectantem, coërcent. Oſtii vaginæ reliqua portio, ſublimis, inter limbum Hymenis atque urethræ orificium intercepta, *hiatus* dicenda, exilis admodum eſt, & omni membranoſo margine caret. Hunc deinde

hia-

hiatum in duas partes inæquales dividebat columna carnea, duas lineas craſſa, quæ ex ipſius portionis carneæ, urethræ orificium cingentis, parte infima, paululum tamen magis ſiniſtra exibat, libere per hiatum deſcendens, oblique ſiniſtrorſum, laterali & quidem ſiniſtræ Hymenis parti ad internam faciem inſerebatur; quoad ortum ita dictarum papillarum myrtiformium ſupremum locum tenebat, non tamen extrinſecus inſpicienti partes, diſtincte ſe exhibebat; niſi omnia paulum diſtenderentur. Reſciſſa dein ab interna parte vagina, columnam illam pro natura ſua integram proſpexi, uti ab eminente, in ſuperiori vaginæ parte, portione carnea, plicas dimittente, ſecedebat, &, facta ad Hymenis internam faciem arcuata adhæſione, ad inferiorem, ſimilem ſuperiori, lineam eminentem carneam uſque porrigebatur. Tanti roboris erat columna illa, Hymenem fulciens, ut, quemadmodum arbitror, ſuo tempore non potuiſſet virili virga dilacerari; minus adhuc menſtrualis ſanguinis vi, nec ejusdem ibidem corrupti mora & acrimonia conſumi, quo liber ad vaginam aditus efficeretur. Talis ergo puella, ad pubertatis annos profecta, non prius concubitum admittere poſſet, quam operationem atretarum perpeſſa fuiſſet: nec omnem curam ſimplex Hymenis reſciſſio longitudinalis, vel decuſſata, abſolveret, ſed ſingularem adhuc columnæ reſciſſionem poſtularet, qua tota ipſa columna extirparetur; quo præcaveretur, ne propendens pars illius, atque in molem excreſcens, de novo ad vaginam aditum præcluderet, vel etiam facta conceptione fœtui exitum vel denegaret, vel ſaltem maxime difficilem redderet. Quo vero modo omnis operatio peragi debeat, malo Chirurgum, cui unquam contigerit, tales virgines curare, ad opus, omnibus numeris abſolutum, celeberrimi ſcilicet HEISTERI Chirurgiam magnam, ablegare, quam hic de operatione prolixe agere.

Hæc, quæ de Hymene ejusque columna dicta ſunt, quo melius intelligantur ac percipiantur, volui hic figuram, quam ipſe delineavi, *Tab. III. Fig. 8.* ſubjungere, cujus explicatio hæc eſto:

A. Clitoris.
BB. Ejus Crenæ ſive Nymphæ.
C. Præputium Clitoridis.
D. Hymen.
E. Columna carnea hymeni inſerta.
F. Urethræ apertura.
G. G. Duæ lacunæ, ſeu plicæ, ad latera urethræ in veſtibulo vaginæ poſitæ, conſtanter ibi conſpicuæ.
H. H. Introitus in vaginam.
a. Foſſula.
b. Frenulum.
c. c. Lacunulæ, ad latera Hymenis locatæ.
d. Anus.

(*Gœttinga Erfordiam miſſa d. 28. Jun. 1740.*)

OBSERVATIO LXXVIII.

Dn. JOAN. GODOFRED. BÜCHNERI.

De

Auro fluviatili in Voigtlandia.

AB antiquis jamdum temporibus Itali quidam ſolertiſſimi totam noſtram peragrando exactiſſime explorarunt Voigtlandiam, indeque non raro haud ſpernendas exportarunt divitias. Teſtantur id inprimis Libri eorum, vulgo Wahlenbüchlein dicti, in quibus ſpeciatim confinia urbium *Greitz*, *Schleiz*, *Reichenbach*, *Elſterberg*, *Gera*, *Weida*, *Hof*,

Hof, *Saalburg*, &c. nominantur, ubi inprimis auri quædam latere dicuntur mineræ. (a)

Quamquam vero non omnia extra dubitationis aleam videantur eſſe poſita, certum tamen, immo certiſſimum omnino eſt, fluvios ac rivos quosdam in Voigtlandia dari auriferos, ex quibus olim arte quadam, quam Goldſeifen adpellant, auri nonnulla grana ſunt exemta, licet inventum hoc curioſitate magis, quam ſumtuum inſumendorum compenſatione hactenus ſeſe commendaverit.

Sic de *Weida* fluvio PLANERUS refert: (b) *Idem vero fluvius aurum vehit Hungarico ſuper.* Et de *Goletio* notavit: *Huic aurum fertur conciliaſſe nomen, cujusmodi arenas Goletium ducit.* (c) Porro de rivo *Seiffenbach* hæcce monet: *Is per partem ſuburbii Reichenbacenſis tranſit, ubi nomen accipit a Seiffen, i. e. a lotione arenarum auriferarum, quas vehit.* (d) *Ceterum auri ex arenis eliquati copiam fecit conſultiſſimus Dn. Dan. Veiſſenbornius, Præfectus Judiciorum Metſchianorum.* Ac tandem addit: *Graslitium rivus, iisdem arenis dives. - - - In rivo Tribeſienſi arena aurifera ineſt copioſa.*

Paria de flumine *Mulda* memorat ALBINUS (e) *Geræ* quoque & Grætzii ex *Eliſtro* aurum pariter olim lotum, exindeque catenas fuiſſe confectas aureas, Acta comprobant

Nn 2 inter

(a) Vid. *Anon.* Beſchreibung des Fichtelberges.

(b) *In Hiſtor. Variſc.*

(c) Conf. etiam Commerc. Litterar. Norimberg.

(d) Vid. etiam Dn. Oliſcher Reichenbach Chronica, ubi hanc urbem olim die Goldwäſch- und Bergſtadt nominatam fuiſſe tradit. Conf. Fiedler Lengefeld Ehren- und Gedächtniß-Säule, MSt. Dn. D. BRUCKMANN Epiſt. Itiner. LXXXI.

(e) Meißn. Chron. *p. 124.* it. MATHESIUS *in Præfat. Sarepta.*

inter Dn. *Henricum Seniorem*, item Dn. *Henricum Medium* & Dn. *Henricum Juniorem*, Ruthenos ac Dominos de Plauen An. MDLXV. habita, quæ adhuc in Tabulario adſervantur Græitzenſi. Nec minus & *Saala* fluvius ejusdem auri eſt ferax, uti hoc experientia confirmat GEORG. ADAM. STRUVE. (f) Taceo præterea *Steinheydæ* & *Kuttenheydæ*, *Keſchizii*, item Montis, Goldberg dicti, auri mineras; (g) ex quibus omnibus clare ſatis patet, divites omnino Terræ noſtræ ſinum ubique fovere theſauros, nobis nonniſi ex incuria ac negligentia abſconditos.

Cæterum aurum hoc in ipſis fluviis Solis maturari calore, nec ex montium huc advehi viſceribus, variis ex rationibus quotidie edocemur, (h) unde nonnulli haud vane quoque arbitrantur, in iſtis inprimis fluminibus, quibus lignorum ſæpius ineſt copia, particularum ſulphurearum ac reſinoſarum ablutione & frictione quam maxime hancce in arena promoveri generationem. (i)

Tandem & granorum ejusmodi auri qui accuratius cognoſcere deſiderat conditionem, quomodoque ex fluminibus commode ſint colligenda, uberiorem inveniet notitiam in den aufgefangenen Briefen, 205. Correſpond. Erläut. Voigl. P. II. it. Nachr. von den Gold- Kupffer- und Eiſenſteinen, welche bey und um Jena gefunden werden. Uſum vero terræ hujus Solaris quod attinet, a Medicis etiam in cura Peſtis inprimis commendari novimus. Vid. Breßl. Sammlung. *An. 1721. p. 537.*

OBSER-

(f) Diſſ. de Auro *fluviatili*.

(g) Vid. Dn. D. BRUCKMANN. *Magnal. Dei in loc. ſubterran.* it. AGRICOLA *de veter. & nov. Metall.*

(h) Vid. Anon. Ausführliche Beſchreibung des Fichtelberges.

(i) Conf. Illuſtr. STAHLII *Specim. Becher. Lib. I. Sect. II. p. 162.* it. HIERON. CARDANUS *de Subtilit. Lib. VI. p. 147.*

OBSERVATIO LXXVIII.

Dn. D. JOAN. GODOFR. BÜCHNERI.

De

Vortice Tiſſendorfiano in Voigtlandia.

Die XXII. Jun. An. MDCCXXXIX. poſt meridiem hora tertia *Tiſſendorfium*, ab urbe *Curia* milliare fere Germanicum diſtans a procella quadam inopinata inſignem accepit calamitatem. Nullum tonitru, nullum fulmen, nullus imber, nullusque terræ motus anteceſſit. Attamen 10. domicilia cum plerisque adjunctis horreis, nubilariis & ſtabulis, multisque contignationibus, unacum ædificiis ſecundariis Signiferi, Domini a Reitzenſtein, illæſa domo intra 5. minuta prima adflicta ſunt, atque in ſtruem lignorum illico converſa. Multæ ſcandulæ, & quæ in agro Reitzenſteiniano poſita fuere, hordeum, ſtramen & pabula, partim in finitimam piſcinam, partim in procul diſſitum montem ſunt translata. Immo promoti in eundem ſunt currus, atque opilionis infans anniculus, in cunis jacens, ad dictam piſcinam ſimul translatus eſt, ibique vivus absque cunis inventus.

Prope viam Gefellianam habitans, & ad globi tormentarii jactum a loco calamitoſo remotus tabernarius ſub dictum tempus obſervaſſe dicitur nubem turritam, ad terram fere dependentem, quæ centum plus minus paſſus lata inſtar vorticis commota, atque ab altiore & nigricante nube quaſi demiſſa pirum prope Tiſſendorfium, ad quam delapſa ſit, ſtatim ex terra eruerit, atque 20. & plures paſſus projecerit, eoque facto oppoſita ædificia ſimili modo demolita ſit, tandemque in monte objacente evanuerit. Quæ vero a deſtructis ædificiis 50. paſſus ad dextrum latus

tus abſunt, ex eorum tectis ne una quidem ſcandula fuit dejecta. (a)

Scholion.

Haud vane hunc ventum maxime miratus eſt Dn. WINCKLERUS, Philoſophiæ Profeſſor in Academia Lipſienſi celeberrimus, hincque eum in peculiari, de *Vortice Tiffendorffiano*, Diſſertatione, An. MDCCXXXIX. habita, accuratius examinavit. Ex nube autem in gyrum ſine fragore & fulmine acta detruſaque concludit, ventum iſtum inter *Vortices* eſſe referendum, ejusque originem inde maxime derivandum, quando ventus obſtacula offendit, quæ non modo impetum ſuſtinent, ſed & aërem recta impulſum oblique reflectunt. Repercuſſæ enim hoc modo partes aëreæ verſus latera prorumpunt, irruentemque ventum a via detorquent. Atque hic pari ratione ex alto deſcendit, ſi certa aëris portio delabi incipiat.

Poſtquam igitur impetum declaravit, quo ventus pro certa celeritate terreſtria percutere valeat, explicationem hujus Vorticis ipſam adgreditur. Perſpecturus vero modum, quo tam mirabiles editi ſint effectus, tria expendere neceſſe duxit. Primo ad calculum revocavit vires ad tantam rerum everſionem neceſſarias. Tum in delapſi aëris naturam inquiſivit, unde intelligatur, eundem tantum valuiſſe. Ac poſtremo inveſtigavit originem, unde aër nactus ſit tantum ponderis, tantamque vehementiam, quæ omnia latius ac ſolidiſſime deduxit.

Tandem etiam Vorticem hunc multis mirabilium ventorum exemplis, quæ antiqui pariter ac recentiores memoriæ

(a) Vid. Litteræ publicæ Lipſ. ubi ex Epiſtola Byruthi d. 10. Jul. ſcripta adfirmatur, juſſu publico emiſſos contemplatores ſpectaculi veritatem eſſe conteſtatos.

riæ prodiderunt Hiſtorici, eruditiſſimus Ratisbonæ Eccleſiaſtes, Dn. J. M. BARTHIUS, ſcripto in lucem edito Germanico illuſtravit.

Cæterum ex relatione circumſtantiarum Vorticis hujus patet, quam magna inter notitiam & dijudicationem Philoſophi ac rudis plebis rerum naturalium ſit differentia. Exigua ſane aëris reſpectu materiæ ponderisque ac virium ejus, quæ moventur, eſt copia; aſt violentos tamen, immo creditu nonnunquam difficiles iſta producit effectus. Hinc ſtupet modo vulgus hæretque animo immobilis, talia oculis videns. Sed peregrina hæcce quidem non videntur Philoſopho ac Mathematico, velocitatem ſimul aliasque cauſas effectus hujus conſideranti, (b) quin potius omnipotentiam & ſapientiam, maxime vero providentiam Creatoris eo magis admiratur ubivis omnino obviam. Factum enim & hic eſt, ut neque homines, neque pecudes in ſtabulis ſub convulſis lignis & domibus ſepultæ, & quibusdam locis projectæ, perierint. Neque aliam noxam ſubiere, niſi quod ſartori, cujus domus omnino diruta eſt, excepta menſa, quæ in hypocauſto infimo cum ſuper impoſitis libris haud fuit loco dimota, a collapſa janua alterum crus fractum ſit. Quod idem infortunium inter pecudes accedit bovi. Ecquis ergo non exclamaret: *Ventus ac mare obediunt Domino.*

OBSERVATIO LXXIX.

Dn. JOAN. GODOFREDI BÜCHNERI. De Fonte quodam in Voigtlandia, colore ſuo tempeſtates præſagiente.

Fontium utique peculiares admodum nonnunquam ſunt qua-

(b) Vid. Dn. WOLFII *Phyſ.* §. 13. & 215.

qualitates. (a) Hinc Conſiliarius Seyfried (b) inter alia refert : Bey Volterra, auch in Toſcana zeiget ſich eine ſtarcke Waſſerquelle, die im Hervorquellen jederzeit bey 16. Schuh ſich in die Höhe wirft. Je höher ſie nun überſich ſteiget, je näher iſt Regen und Ungewitter vorhanden. Da hingegen, wenn ſie kaum zur Helffte ſo hoch ſpringet, und gleichſam nur flieſſet, bedeutet es helles und klares Wetter. (c) Et p. 332. pariter ex MAJOLO l. c. hæcce excerpſit : In Hiſpanien, bey der Stadt Beyara zeiget man denen Reiſenden einen See, welcher die künftigen Sturmwinde und Regen dergeſtalt vorher verkündiget, daß ſein Waſſer durch ein dermaſſen groſſes Getöß und gleichſam brüllend auf etliche 1000. Schritt weit ſich hören läſſet. Sic quoque hic notari meretur, quando *p. 276. ibid.* ſequentia leguntur : In Palæſtina unfern der alten Stadt Sichem iſt der bekannte Jacobs-Brunn, welcher alle 3. Monat das Waſſer in mancherley Farben ändert, dann ſolches bald klar, bald trüb, bald blaulicht, roth, grün, und anderer gemiſchten Farben gefunden wird.

Abſit autem, ſolos hoſce mirari fontes peregrinos; Voigtlandiam enim noſtram qui diligenter perſcrutabitur, facili negotio & ſimilem hiſce in vicinitate quoque inveniet, ſcilicet *Thierbachii*, in vico quodam, non procul ab urbe *Schleiz*, fons quidam oritur, cujus aqua 12. vel 16. horis ante inſecuturas pluvias lacteum induit colorem, imminentibus vero tempeſtatibus, Iridis mentitur colores ; atque hoc præſagium eo minus fallit, quando piſces ſimul capita in eo attollunt.

Dn.

(a) Vid. Dn. D. KELLNER. Synopſis Ephemer. Natur. Curioſ. voc. *Fons.*

(b) In Medull. Mirabil. Natur. p. 257.

(c) Vid. MAJOLI Dies canicul.

Dn. SEYFRIED l. c. ejusmodi phænomena quidem inter qualitates refert occultas atque præternaturales. Sed meo judicio probabilis variationis hujus in propatulo eſt cauſa. Vapores nimirum, ceu Phyſica nos docet, radiorum Solis ope rarefacti, ac in mediam aëris regionem delati, nubes formant, atque deinceps per pluviam iterum deſtillant. (d) Cumque per exhalationem terræ circa hunc fontem iſti congregati atque invicem uniti fuerint, pluviæ materiam utique præbent primam. Suppone igitur, non procul a ſcaturigine terram quandam albam ac lutoſam, vel quascunque alias particulas ſulphureas, ſpirituoſas aut vitriolicas, cum vaporibus hiſce ſeſe miſcentes, (de quibus effectus abunde ſatis omnino teſtatur,) tunc harum mutationum facilis ſtatim dabitur ratio. Exhalationes enim terræ pluvias ordinarie præcedunt, hincque aqua fontis coloris ſui mutatione tunc præſentiam eorum, atque ſic futuram pluviam certiſſime indicat. Hocque eo magis piſces confirmant capita attollentes, utpote qui mutationem iſtam facilius, quam nos, ſenſu percipiunt.

OBSERVATIO LXXX.

Dn. D. JOAN. GODOFREDI BÜCHNERI.

De

Prodigio vulgo credito ſanguinis, in Civitate Plauen.

Anno MDCLXXII. ſanguis in domo Leonhardi Werckerlini, Civis Plavienſis, ac in platea Judæorum degentis, ex cubiculo ſcaturire viſus eſt. Johannes

(d) Vid. Celeberr. Dn. WOLFII Würckungen der natürlichen Dinge Cap. V, VI.

Fridericus Braunius igitur, ex ordine Senatorio ibidem, ad teſtandam rei veritatem vocatus, prope fornacem ſtatim guttulas quasdam minores, roris inſtar, ex tabulato ſudare quaſi animadvereit, quæ vero poſtea magnitudine creſcentes auctæ integram tandem conſtituerunt paludem. Immo quibusdam in locis ex parietibus etiam & ſellarum pedibus, baculis item ad purandam lanam idoneis ac penna quadam ſcriptoria, ex ardeſia confecta, eundem profluxiſſe, Judicii confirmarunt Adſeſſores, quare linteis non modo variis, ſed & papyro illas exceperunt, & verum ac genuinum eſſe, non ſine ſtupore, obſervarunt ſanguinem, ſecumque in Curiam, in perpetuam, ad pœnitentiam homines revocandi cauſa, adportarunt memoriam. (a.)

Scholion.

Permulta in hacce relatione mihi non ſine cauſa videntur ſuſpecta & maxime ſuperſtitioſa. Cum vero non minima Phyſices genuinæ hæcce ſit utilitas, ut rerum naturalium, quantum fieri poteſt, inveſtigatione, a ſuperſtitione abducamur, aliosque ſimul ab ea dimoveamus, incongruum haud erit, pauca quædam majoris evidentiæ cauſa hicce ſubnectere.

I. Per *ſanguinis* vulgo ſic dicta ***prodigia,*** accidentia plerumque intelligi, ubi variis in rebus ſanguis extraordinarie conſpici creditur, notum eſt, quidquod notiſſimum. Simplices vero, ac rerum naturalium ignari homines id omne, quod rubrum mentitur colorem, ſanguinis nomine ſtatim indigitare nimis præcipitanter ſolent, quamquam præter colorem nil minus cum ſanguine commune habeat, (b.) id

(a) Vid. Theatr Europ. P. XI. p. 333.

(b) Conf. *Ephem. Academ. Natur. Curioſor. Cent. VIII. App. p. 4.* vbi ſiſtitur Fons, certis horis fœtidum & rubicundum liquorem, a vulgo pro ſanguine habitum, proferens.

quod ſolutione chymica optime probari poteſt. Hinc ergo patet, effectus hoſce cauſis utplurimum tribuendos eſſe naturalibus, adeoque bella, ſanguinis profuſionem, dyſenteriam, ac neſcio quid adhuc aliud, ut quidam vane ſibi perſuadent, neutiquam ominari, ſiquidem his omnibus eventus præterea quam ſæpiſſie nequaquam reſpondit. (c.) Conſtat nempe II.) in terra hinc inde quasdam contineri materias, ad inducendum rubicundum colorem aptas. Cum ergo de novo ſcaturigo, ejusmodi colorem referens, exoriatur, probabile omnino eſt, aquam ab iſta tinctam fuiſſe, quare etiam rubedo talis plerumque non ita diu durat, donec nimirum materia iſta per aquam fuerit ſoluta atque eluta.

III.) Denique a Phyſicis variæ adducuntur cauſæ, prodigia ejusmodi ita dicta ſanguinis producere valentes, herbæ nimirum atque arbores in vicinia poſitæ, radices item, folia, inſecta, piſcium ovula atque vermes, putrefactione ſua aquam tingentes, inprimis vero ferri ac cupri mineræ aut alia terra ferruminoſa, ubi nimirum tempeſtate calida partes iſtæ ferruminoſæ ac cupreæ nitroſis ac vitriolicis attolluntur ebullitionibus, inque aqua coagulantur, atque ſic viſui tandem ſe ſe offerunt. (d.) Hinc pulchre admodum BARTHOLINUS ſcribit: (e.) *Fervidis æſtatibus piſcinæ quædam non procul a ferri venis repente rubent, poſtea cum colorem amittunt, ex hiſce vulgus, cauſarum inſcius, multa pro* pro-

(c) vid. *MENCKEN. de Charlataneria Erud. p. m. 382.*

(d) vid. Breßl. Samml. An. 1719. 1720. Schauplatz vieler ungereimten Meynungen P. IV. it. Dn. D. KELLNERI Synopſis Ephemerid Acad. Nat. Cur. ſub tit. *Aquæ rubicundæ facta.*

(e) In *Inſtitut. Phyſ. de Aëre, Terra ac igne, p. 10.*

prodigiis habet. (f.) Quem vero quæſo latet, permulta in ejusmodi caſibus quotidie non obviis varii aut ex terrore, aut ſuperſtitione ampliari acceſſionibus, inprimis cum ſuperſtitioſi utcunque ſimplices ſint ac maxime creduli, quare etiam mirari haud licet, idem hac vice ſimul etiam apud nos accidiſſe. Cæterum hæc animo mihi circa ſignificationem harum rerum ſedet ſententia: *Habent Moſen & Prophetas, audiant eos.*

Tandem vero coronidis loco huc adponam, quod in Novellis publicis Dresdæ haud ita pridem de falſo jactato tali quoque, his verbis relatum eſt, prodigio: Am Heil. Chriſt-Abend ward das Röhr-Waſſer in dem Juden-Hauſe auf der Pirnaiſchen Gaſſe blutroth gefunden. Der Pöbel / der nicht ſelten eine Sache vor ein Wunderwerck hält, welche nichts weniger als daſſelbe iſt / drang mit ſolchem Ungeſtümm in das Haus, dieſes vermeynte Wunderwerck zu ſehen, daß die Wache den Zulauf hemmen muſte. Die gantze Kurtzweil war indeß, als man die Sache bey dem Lichte beſahe, ein Werck des Röhrmeiſters, der das Waſſer gefärbet, um zu ſehen, wie er auf Befragen die Urſach angegeben, wo der Lauf deſſelben hingienge, welcher Schertz ihm aber vermuthlich einen wohlverdienten Verweiß gekoſtet haben wird.

OBSER-

(f) vid. FRESNEL. Diſp. de cauſis corporum cruentorum. BECMAN. Diſp. de prodigiis ſanguinis. SCHMIDT. Diſſ. de prodigiis ſanguinis vulgo creditis.

OBSERVATIO LXXXI.

Dn. JOAN. GODOFREDI BÜCHNERI.

De

Ovo gallinaceo inſolitæ figuræ in Voigtlandia excluſo.

Anno 1736. Schœneckii in Voigtlandia gallina quædam ovum excluſit mire formatum, tuberculis nempe nonnullis in poſteriori parte, ſculpturæ inſtar elevatæ, notatum, punctisque rubicundis ornatum, ceu fig. 3. Tab. IV. clarius oſtendit.

Scholion.

Notiſſimum omnino eſt, ab animalibus irrationabilibus, præſertim vero plumoſis, monſtra interdum per graviorem progenerari impreſſionem, (a.) quorſum inprimis ovum iſtud pertinet, Cometam in teſta repræſentans, quod ideo non leve ad probationem hujus adſertionis adfert pondus, dum præterito ſedulo tempore in cœlo adparentis Cometæ fuit excluſum. (b.) Addi quoque huic meretur Ovum ecclipſi lunari inſignitum (c.) nec non littera M. notatum, (d.) itemque cum imagine ſerpentis in teſta, & alia ova Sole,

(a) vid. VALETINI in Muſeo Muſeor. p. 15. *Fortun.* LICETUS. de Monſtr. p. 15. it. Miſcellan. Nat. Cur. Ann. II. & VI. Obſerv. 43. & 185.

(b) vid. *du* BLEGNY in Zodiaco Medico Gallico p. 30. it. D. BRANDER. Diſſ. de Ovo Cometico.

(c) vid. Dn. D. KELLNER. Synopſ. Ephem. Natur. Cur. voc. *Ovum*

(d) vid. du BLEGNY l. c.

le, vel etiam figura hepatis Lucii ſignata, (e.) hincque in eorum claſſem referre non dubito prænominatum, quamquam erroris hujus tam lucide non pateat cauſa.

Similiter quoque his accenſeri poterit ovum gallinaceum, formam capitis humani referens, (f.) aliudque figuram Lacertæ exhibens, itemque cum duplici cauda. Error autem conformationis hujus poſterioris ex eo maxime oriri videbatur, quod Natura albumen in proceſſu peculiari, vitellum vero in alio poſuerat, cui difformitati forſan preſſio quædam tunc temporis præcipue anſam dedit, quando gallina tangendo fuit examinata, an ova proxime excluſura ſit? Taceo alia ovorum monſtroſorum exempla, quorum catalogum congeſſit Dn. D. KELLNER l. c. Frate rmeus germanus, modernus Academ. noſtræ Præſes, in *Indice univerſali Annalium med. phyſ. Uratislavienſium* nec non Dn. D. KUNDMANN in *Rarior. Natur. & art. Act. phyſ. med. Academ. noſtræ Volum. I. Obſerv. 117. p. 243.* Item Dn. D. BRüCKMANNI *Epiſt. Itin. VI.* ubi inprimis repræſentatur ovum a Gallina quadam in Tæxa ad S. Mariæ Stellam in Bavaria partum, in cujus putamine benedicta mater Dei hominum Salvatorem infantem brachio dextro ſuſtinens videnda, inſimulque mirandi iſtius pariter meminit ovi, in quo conſipciebatur acinaces vagina denudatus, crux & virga, ac alterius quoque figurati, cujus apex turritum muliebre ornamentum (vulgo Fontange) & huic incumbentem parvum puſionem exhibet. Atque hinc firmiter omnino exinde tandem concludit: Habent animalia ovipara æque ac vivipara, ſui generis phantaſiam, & imaginationem, ſed omnimode diverſam & ab humana plane diſtinctam, cum hæc

(e) vid. Dn. D. KELLNER Synopſ. Ephem. Nat. Cur. voc. *Ovum.*

(f) Ibid.

hæc ſit longe excellentior, multo nobilior, variisque modis præſtantior. Generant & pariunt ex hac imaginatione, quando corrupta, aliisque viſis objectis tempore coitus & graviditatis imbuta exiſtunt, non ſecus ac homines, monſtra & fœtus a ſuo genere diverſos, aberrantes, corruptos, mutilatos, incompletos, aliter ac genus, ſexus & propagatio a ſua divinitus indita natura poſtulat, figuratos & formatos.

(*Greiza Varoſcorum Esfordiam miſſa.*
d. 5. Jul. 1740.)

OBSERVATIO LXXXII.

Dn. D. GEORG. HENR. BEHR.

De

Ovo gemello minori in alio majori incluſo.

Varia quidem hinc & inde proſtant exempla de *Ovis præternaturaliter conſtitutis*; v. g. de Ovis monſtroſis apud GOCKELIUM *in Conſil. Obſervat. & Curat. Cent. I. Conſ. 38.* RIEDLINUM, *in Lin. Med. Ann. VI. Menſ. Jun. Obſ. 19. pag. 672. & Annal. med. phyſ. Uratislavienſ. Tentam. XXXV. p. 350.* de Ovis diverſis figuris condecoratis, *in Ephem. N. C. Dec. I. Ann. IV. pag. 282. & Dec. II. Ann. I. Obſ. 16.* BLEGNY *Zodiac. Gall. Ann. 1681. Menſ. Sept. Obſ. 1.* de Ovo quadrato in *Ephem. allegatis Dec. III. Ann. IX. Obſ. 53.* De Ovo duplici cortice prædito, apud BARTHOLINUM in *Hiſtor. anatom. rarior. Cent. V. Hiſt. 65.* De Ovo cum duplici vitello in *Eph. N. C. Dec. I. Ann. II. Obſerv. 241.* & *Ann. III. Obſ. 188.* De Ovo gemello, ibid. *Dec. II. Ann. IV. Obſ. 115.* De Ovo in ovo, apud BARTHOLINUM in *Hiſtor. anatom. Cent. IV. Hiſt. 14.* & *Cent. V. Hiſtor. 95.* ut & in ejus-

ejusdem *Epiſtol. Med. Cent. III. Epiſt. 42. & Cent. IV. Epiſt. 61.* nec non in *Actis Hafnienſibus, Vol. V. Obſerv. 17. p. m. 72.* item apud *Stalp. van der WIEL*, in *Obſerv. rar. Cent. II. Obſ. 49. Guil. HARVÆUM, de Generat. Animal. Exercit. XI. p. 86. Francum a Franckenau in Satyr. Med. Sat. IV. pag. 79. Act. Erud. Lipſienſ. An. 1713. menſ. Octobr. p. 442. & Ann. 1721. Menſ. April. p. 150. Annal. med. phyſ. Wratislau. Tentam. XXI. p. 173. & Tent. XXII. p. 414.* paſſimque in *Decuriis & Centuriis Ephemer.* Academ. noſtræ. Nuſpiam vero quidquam adhuc deprehendi de *Ovo gemello*, ſeu *duplici, in alio Ovo contento*; quare ante dictis notatu dignis exemplis, præſentem etiam hanc obſervationem de tali ovo adjicere lubet.

Cum ante aliquot annos Clariſſimus Dn. *Joannes Jacobus Witterus, Logices atque Metaphyſices apud Argentoratenſes Prof. Publ. Ordinarius celeberrimus*, levi quodam morbo tentatus, ſuaſu meo, circa veſperam ovum ſorbile adſumere vellet, hincque ancilla ovum recens gallinæ domeſticæ adportaret, en! diffractum illud vitellum quidem naturale cum albumine continebat, ſed ſimul incluſum aliud ovum, firma ac propria teſta ſeptum, monſtrabat. Hinc modo nominatus vir celeberr. curioſitate ductus, totum illud e majori ambiente ovo eximebat, & ſub accuratiori perluſtratione deprehendebat, non ſimplex, ſed duplex, ſeu gemellum id eſſe; aliud enim minus alteri majori firmiter erat adcretum, ipſique continuum. Poſtero deinde die, gemello hoc ovo etiam aperto, ſuperior æque ac inferior ejusdem cavitas proprio vitello proprioque albumine erat repleta. Hinc in unico hoc ovo tria peculiaria ac diſtinctiſſima vitella & albumina recondita latitabant. Rariſſimi hujus ovi teſta, unacum multis aliis præternaturalium ovorum generibus, adſervatur nun in inſtructiſſima Pinacotheca Generoſi ac curioſiſſimi Dni *Samſonis a Rathſamhauſen.*

OBSER-

OBSERVATIO LXXXIII.
Dn. D. JOAN. GEORG. BEHR.
De
Paſſione iliaca Clyſtere tabacino curata.

Vera Praxis medica cum multum incrementi capiat ex Obſervationibus ſæpius reiteratis, atque idcirco experientia non inepte alterum Medicinæ fulcrum nuncupetur, non poſſum non, quin ſequentem hic ſiſtam Caſum: Doctiſſimus atque experientiſſ. hujus urbis Practicus, & Xenodochii civilis Medicus vicarius Dn. D. *Joan. Chriſtian. Ehrmann*, Fautor, Collega atque amicus, inter paucos chariſſimus, præterlapſo menſe Januario a. c. vocabatur ad fœminam quandam, pertinaciſſima alvi conſtipatione laborantem. Huic, per tres integras hebdomadas, contra rebellem hunc adfectum varia, eaque convenientiſſima, præſcripſit remedia, tam interna ſcilicet, quam externa, ſed omnia incaſſum. Nec enim laxantia, nec lubricantia, nec humectantia, nec oleoſa, nec nitroſa, nec antiſpaſmodica, nec aperientia, nec ſalina, nec unguinoſa externa, ullum ediderunt effectum, quin potius malum de die in diem majora capiebat incrementa, adeo ut etiam vomitus crebriores jamjam ingruerent. Hinc, ille perterritus, in deſperatiſſimo hoc morbo, ultimum illud, plebi alias admodum terrificum, adhibebat medicamentum, Mercurium ſcilicet vivum, optime depuratum, ac cum oleo Amygdalarum dulcium remixtum, irrito vero pariter cum effectu, unde ægra pariter ac adſtantes, mortem jam fores pulſare, non ſine ratione credebant. Tandem laudatus Dn. D. *Ehrmannus* me, ex improviſo in platea obviam ſibi venientem, ſuper hac, pro deplorata jam habita, ægrota conſuluit, cui

ſtatim meum, in tali ſtatu jam aliquoties probatum, ſuaſi remedium, nimirum Clyſma illud ſiccum, e fumo Nicotianæ paratum, cujus mentionem jam feci in *Actorum noſtrorum phyſico-medicor. Volum. V. obſervat. 46. pag. 174.* cujus uſu & adplicatione quoque dira hæc iliaca conſtipatio feliciſſime reſerata, ægrotaque ab omnibus fere jam derelicta, priſtinæ inſperatæque integritati reſtituta fuit.

Argentorato Erfordiam miſſæ
d. 13. Jul. 1740.)

OBSERVATIO LXXXIV.

Dn. D. PAUL. GERAR. HENR. MOEHRINGII.

De

Cotula, foliis lanceolato-linearibus pinnatifidis amplexicaulibus.

Quum æſtate noviſſime elapſa iter *Embdam*, Friſiæ orientalis metropolin, facerem, uno alterove ab urbe dicta lapide, prope pagos *Bankſtede*, *Ochtelbuhr* & *Riepe* latis ceſpitibus vias & paſcua arenoſa ſubhumida, ubi hieme aquæ dulces, marina permiſtæ, ſtagnarunt, obtegebat flavo colore plantula, quæ examinata certo adparuit COTULA *foliis lanceolato-linearibus amplexicaulibus inferne dentatis*, LINNÆI *Hort. Cliff. p. 417.* ROYEN *Flor. Leyd. Prodr. p. 173.* teſtibus Africanis in vaporario plantis, quarum ſemina humaniſſimus Lugdunentium in Belgio Botanicus, Celeb. ADRIAN. van ROYEN, communicaverat, & ſubſequente deſcriptione ſpecifica, invicem nudo ac armato oculo collatis.

Hanc in Europa ſeptentrionali adeo læte creſcere, nullum meminiſſe Botanicum recordor; hinc fere in id ſenten-

tentiæ delapſus eſſem, ut credidiſſem, latere ſub eadem ſpecie *Matricariam maritimam* BAUH. *Pin. p. 134.* demto tantum corollarum radio, niſi amiciſſimus nuper ALB. HALLERUS, novæ Georgiæ Auguſtæ decus inſigne, ſuavi, ut ſolet, calamo me docuiſſet, ſe ex C. *Bauhinianis* poſſidere ſiccam illam *Matricariam*, a mea deſcriptione, ipſi transmiſſa, diverſam & genere & ſpecie.

Sufficiat ergo paucis tradenda plantulæ amœnæ deſcriptio, quæ in floſculis fœmineis quædam habebit ab optimo meo LINNÆO non enarrata, & claro oſtendet exemplo, quam ſuperflue regionum & loci natalis mentio fiat in nominibus ſpecificis. Conf. LINNÆI *Critic. botan.* §. *264. p. 165. ſqq.* Diſceptandum namque adhuc foret, an Cotulam noſtram Europæam, aut Friſicam, an vero Africanam adpellaremus.

En eam:

Planta palmaris, annua, integris plerumque ceſpitibus coadunata. In vaporario parum altior excreſcit. Odor herbæ, & in primis florum debilis matricariæ, aut chamæmeli.

Radix fibroſa, tenuis, lactea.

Caulis nunc ſimplex, nunc uno altervove ramo donatus, glaber, teres, nunc herbaceus, nunc ruffeſcens, modoque erectus, modo declinatus.

Folia 3. 4. 5. (in vaporario 6. 7. 8.) in caule primario laxo alternoque ſitu, lanceolato-linearia, pinnatifida, ſubacuta, glabra, ſucculenta, amplexicaulia (ſupremum in caule interdum ſemiamplexicaule obſervatur,) inferne nunc dentata, nunc integra. *Caulinum ſummum* ſæpe lineare, integerrimum exiſtit.

Flores ſolitarii, non radiati, in rami cujuslibet ſummitate, modo nutantes, modoque erecti.

LIBRARY Founded
SCHOOL OF MEDICINE

Calix communis convexus, imbricatus, diviſus in viginti circiter partes lanceolatas, obtuſas, quarum quinque exteriores, & interioribus fere majores.

COROLL. *Compoſita*, ut LINNÆUS *gen.* 657. *Fœminæ* in ambitu 18. ad 22. *Propria Hermaphroditis* tubuloſa, tubo erecto, in ſummo ampliato, gibboſo; baſi parum arctata & inſidens germini, altitudine calicis; *limbo* quadrifido, triangulari, acuto, æquali, initio connivente, poſt reclinato, plano, luteo. *Fœminis* ampullata, oblongo-ovata, compreſſa, albide herbaceo colore diſtincta, *pedunculo* proprio filiformi, germen longitudine & altitudine adæquante, inſidentia, a calicinis obtecta ſquamis, extus convexo-incurva, ſulcata: intus in medio longitudinaliter elevata: *limbo* bifido, oppoſito, minimo, erecto, ſubalato fere, luteo.

STAMINA *Filamenta hermaphroditorum* una cum *antheris*, longitudine tubi, ſubtiliſſima; cætera, ut LINNÆUS l. c.

PISTILL. *Hermaphroditis Germen* ovatum, leviſſime tetragonum, utrinque detruncatum, ad latus utrumque angulatum, longitudine corollulæ, infra eandem. *Stilus* parum corollula longior, vel ei æqualis, filiformis. *Stigmata* duo, plano-compreſſa, utrinque recurva, corollula parum longiora.

Fœminis, ut LINNÆUS *l. c. Germen cylindraceum*, oblongum, utrimque obtuſum, pellucidum, magnum, intra corollulam. *Stilus* parum corollula brevior. *Stigmata*, ut in hermaphroditis, aſt paulo tenuiora.

PERICARPIUM *commune* nullum. *Calix* immutatus, introrſum inflexus, perſiſtens.

Proprium Hermaphroditis nullum.

Fœminis corollula marceſcens, perſiſtens.

SEMI-

SEMINA *Hermaphroditis* ſolitaria, ovato - trigona, utrimque detruncata, angulo interiore parumper abſolet.

Fœminis ſolitaria, ejusdem fere magnitudinis, ovata, baſi obtuſa, apice ſubacuto.

Obſerv. 1. Examen lente *Muſchenbræckiana* tertia aliquoties inſtitutum; comparatis floribus Africanis e vaporario cum iis, quas dicto loco inventas, effoſſasque domum recentes reportaveram.

2. Vetus planta Europæa, a nullo, quantum memini, obſervata deſcriptave, obſcura permanſit; donec tandem ex Africano bonæ Spei promontorio adlata, noſtrosque in hortos invecta, magnaque cum ſolertia exculta, nova planta deſcriberetur ab indefeſſo quondam JAC. BREYNIO, &c.

3. Floret tota æſtate & autumno, adeoque florifera & ſeminifera ab initio Julii deprehenditur.

4. Non immutaſſem *Linnæanum* ante memoratum nomen plantæ noſtræ ſpecificum, niſi amicus ille integerrimus foliorum inferne ſemper dentatorum mentionem feciſſet, quod non perpetuo obtinere ſupra docui. Hinc ne tiro, aut novus herbæ ſpectator erret, ſpecificam ac perpetuam differentiam in nomine meo, tituli loco poſito, retinui.

OBSERVATIO LXXXV.

Dn.D. PAULI GERAR. HENR. MOEHRINGII,

De

Valerianis cornucopioidibus vulgo dictis.

α. Valerianella cornucopioides Mauritanica, flore purpureo longiore. *Walth. Hort. 2, 169.* conf. *Barrel. icon.*

β. Valeriana foliis ovatis ſeſſilibus, floribus diandris rin-

gentibus. *Linn. Hort. Cliff.* 15. *Virid. Cliff.* 4. *Royen. Flor. Leyd. Prodr.* 235.

Utraque planta annua, altitudine, foliis, caule, ramis, pedunculis ſquamatis, &c. ſibi ſimilis; in his præcipue differens:

COROLL. α. *Tubus* longiſſimus, cylindraceus, tertiam partem longior tubo floris β; quater vel quinquies ſquamas calicinas exſuperans.

β. *Tubus* longus conico-cylindroides, tertiam partem brevior tubo floris α; ſquamis calicinis longitudine æqualis, aut raro iisdem duplo longior.

α. *Labium inferius* ſuperiori duplo longius, inæquale, lacinia infima longiore, lateralibus aliis deorſum deflexis. *Labium ſuperius* ſubtiliter ciliatum.

β. *Labium inferius* ſuperiori æqualis longitudinis, vix longius, lacinia infima itidem longiore, aliis lateralibus negligenter declinatis. *Labium ſuperius* margine glabro gaudet.

PISTILL. α. *Stilus* trifidus, ſtaminibus longior tandem evadit.

β. *Stilus* trifidus, ſtaminibus brevior, tandem æqualis.

Differentia a proportione deſumta, innuit diverſas ſpecies. Ergo vocabitur:

α. VALERIANA foliis ovatis ſeſſilibus, floribus diandris ringentibus: tubo ſquamas calicinas multoties exſuperante.

β. VALERIANA foliis ovatis ſeſſilibus, floribus diandris ringentibus; tubo ſquamas calicinas parum exſuperante.

Utra-

Utraque floret Julio & Auguſto, ſemen perficit Auguſto & Septembri.

(Jevera Friſiorum Erfordiam miſſa d. 13. Jul. 1740.)

OBSERVATIO LXXXVI.

Dn. D. RÜDIGERI FRIDER. OVELGÜN.

Dens Apri miræ formæ & magnitudinis.

Ad Sereniſſimum Landgravium Haſſiacum, Principem gratioſo humanitatis adfectu nulli ſecundum, Rotenburgum haud ita pridem vocatus, vir nobili genere natus, inter alios me in conſilium adhibuit. Venatores apris inſidiantes magnum occiderant, cujus ſolum caput 39. ℔. civil. æquabat. Ille, quem innui, quique primo loco venatui ibi loci præerat, dum ſermo eſſet de apri dicti magnitudine, protulit dentem alius cujusdam apri, per quindecim, & quod excurrit, annos, ſtudioſe adſervatum, miræ formæ & magnitudinis. Prioris illius beſtiæ maximus dens, quantumvis trium annorum illa fuerit, (**ein dreyjähriger Keiler**) huic magnitudinis ratione habita, non erat æquiparandus. Formam miram, ab omnibus & bene multis, aprinis dentibus a me viſis prorſus differentem, cum genuina magnitudine, rudi penicillo adumbravi, chartæ dente impoſito, quam hic ſaltem dimidiatam, ob ſpatii defectum, *Tab IV. Fig. 2.* ſiſto. Dens inferiori maxillæ inſertus, ſtructura incurva ſuperiori parte, ipſam maxillam ſuperiorem ita attigit, ut quoties aper maxillas clauderet, toties comedens cutem feriret, & ita ſecum quaſi perpetuum bellum gereret, quod tum jucundo ſpectaculo viſum fuit.

OBSER-

OBSERVATIO LXXXVII.

Dn. D. RÜDIGERI FRIDER. OVELGÜN.

Candela cerea, veſicalis Iſchuriæ remedium.

Vir primarius, a teneris militiæ deditus, corripitur Luxenburgi adfectibus pulmonalibus. Medicus loci ſatis exercitatus, qui & huic & alii militari viro, morbo pulmonali non minus adfecto, a conſiliis medicis erat, & huic & illi loci mutationem imperat, adjiciens, niſi huic monito morem gererent, prognoſi facta, intra breve tempus vitam cum morte commutaturos eſſe. Alter ex illis ſe huc ad me deferri curat, quod, ceu dein adveniens adſeverabat, certior factus eſſet, me cuidam fuiſſe auxilio, qui cum ſumma hæmoptyſi, varias particulas pulmonales, quarum una alteraque aquæ impoſita, ex more, nataſſet, rejeciſſet id quod ita ſe habebat. Alter ſe committit curæ Medici, ut ipſe volebat, nominatiſſimi, mihi ignoti, civitatis abhinc longiſſime ſitæ. Dum omnia ex voto heic loci ſuccedunt, per litteras, meus ille accipit, hunc ex Phthiſi diem obiiſſe ſupremum. Ego ægrum meum bono animo eſſe jubeo, triſti hoc nuntio turbatum. Dum interea temporis ſemel atque iterum quæro, cur illos tam ſerio ablegaverit Medicus Luxenburgicus; ille mihi ſemper reſponſi loco dedit, aërem ibi eſſe nimis ſubtilem, & hinc Medicos illius loci, experientia edoctos, conſtanter adſeverare, neminem morbo pulmonali, inprimis phthiſico, correptum, ibi loci curari poſſe. An illa aëris vel ſubtilitas, vel alia ſingularis diſpoſitio, loco in editis ſito, vel exhalationibus pulmonibus forte nocivis, vel aliis cauſis ſit adſcribenda, meum non eſt diſquirere. Certe fumum lithanthracum

cum, tetro ſulphureo odore hypocauſta hominum infimæ plebis, ob fornacum conditionem, ut omnes plateas tempore frigido, in civitate patria Hattinga, inficientem, & inſpiratum eſſe in cauſa, quod pulmoniaci morbi, ut ibi ſunt frequentiores, ita ad Phthiſin diſpoſiti, vel ea correpti, rarius & difficilius, vel prorſus non, curationem admittant, adſerere nullus dubito, & rationis & experientiæ filo ductus, dum ibi praxi vacarem. Sed redeo unde digreſſus ſum: Dum meus ille, ceu innui, per multarum ſeptimanarum ſpatium, ſic ſatis bene ſe habet, quum

- - vix clarum mane feneſtras
intrat, & anguſtas diducit lumine rimas

me convenit, tremens, & ſudore fere diffluens. Quid cauſæ & morbi eſſet, quærenti mihi, ſe veſperi præcedente plus ſolito bibiſſe, nihil urinæ autem excreviſſe, nec vel guttulam excernere poſſe, reſpondet, veſica valde diſtenta. Quæro ulterius, an hoc malo? an calculo ante laboraverit? ille negat. Præſcribo diuretica, veſicæ adplicari jubeo cataplasmata, & nihil non molior, at prorſus incaſſum, ſiquidem nec guttula urinæ prodibat. Nullum remediorum effectum videns, quod ille ſe propediem moriturum, cætera ſanum, doleret, niſi ſero urinoſo exitus pateat, catheteris uſum propoſui. Ille ſe nec poſſe, nec velle in uſum trahere remedium, quod viſu, & auribus ipſe perceperit, in viris ſe ipſo longe robuſtioribus, doloroſiſſimum eſſe, conſtanter adfirmat. Ego vero nihilo minus, quod Chirurgorum nemo heic loci cathetere inſtructus eſſet, celeri equo nuntium iter aliorſum ingredi jubeo, ubi degit Chirurgus, hujus operationis ſatis delicatæ gnarus. Cum vero dictus ille nuntius vix ſe dediſſet in viam, æger ſe non viſurum Chirurgum, quod imminere mortem ſentiat, edicit. Hinc ſuccedaneum catheteris menti ſuccurrit, candela nempe cerea. Hac a Chirurgo ſtanti, me non præſen-

te, adplicata, una tantum alterave urinæ guttula prodit. Rediens, ac videns, tremorem artuum, ad convulſiones fere auctum, & totum corpus ſudoris imbre velut inundatum, ultima veritus, capiti pulvinaria ſubtrahi curo, & magnam illorum copiam, natibus ita ſupponi, ut iis valde elevatis, & capite, quantum fieri poterat, declinato, æger decumberet. Tum uxori demonſtro, quod cum catheter virili ſexui inſerviens, ſit inſtrumentum, altera parte recurvum, candelam ceream lente quidem adplicandam, non autem deſiſtendum eſſe, ſi forte quid in via impedimento eſſe videretur, ut factum memini, ſed lenta ratione continuandum, ſic fore, ut cera in itinere incurvata debitum in locum penetret. Hoc cum factum fuiſſet, retracta cerea candela, magna copia magnoque impetu prorupit latex urinoſus, tanto cum ægri gaudio, ut ſe alium diceret hominem, & vel in cœlum delatum crederet. Eundem, quem dixi, ſitum, per aliquot dies ſervandum commendavi, eandemque operationem, ſi forſitan ſibi neceſſitatem impoſitam videret, repetendam id quod etiam illi proficuum fuit. Primis namque diebus, ſtanti urina non abiit, illico tamen, dicta ratione denuo decumbenti, ſine ulla adplicatione candelæ cereæ. Data ſunt dein vulgaria tantum, infuſum nempe theeforme, ex Rad. Alth. Liquir. Herb. Veronic. Malv. Flor. Chamomill. aliisque cum Lap. Cancr. ſub quorum uſu urina nihil, quam pituitoſa multa, oculis obtulit. Paucis diebus dehinc elapſis, & ſtante & decumbente ægro urina excernebatur ſine ullo impedimento. Interfuit ex eo tempore per biennium expeditioni Hungaricæ, quæ tantum hominum, etiam robuſtorum, numerum letho dedit, illo, ceu nuperrime ad me delatum eſt, ſe optime habente, ita ut nec pectoris, nec urinæ malum, unquam per id tempus paſſus ſit. Ex his interim videre eſt, quantum rei momentum attulerit decubitus. Chirurgus namque, qui ſtanti catheterem cereum

ad-

adplicaverat, id non ex voto, ceu dictum, peregit. Uſus is erat præterea candela cerea tenuiori quidem, at vulgari ibique venali, quæ in ætate ſeniore, ubi ductus urethræ anguſtior fieri adſuevit, craſſior erat, quam ut commode adplicari potuiſſet. Hinc commendavi & ſubſtitui multum tenuiorem, heic loci vix habendam. Ceterum meminiſſe juvat, quondam catheterem argenteum, ex more, a rei perito, at multo cum clamore ægri & incaſſum adplicatum fuiſſe. Sectio anatomica adminiſtrata edocuit, in cauſa fuiſſe veſiculas ſeminales & proſtatas ulceratas ac tumefactas; viis proinde ita anguſtatis catheter per veſicæ collum penetrare non potit. In tali cauſa, vel caſu inflammatorio, nollem candelam ceream, minus quantumvis dolentem ſi quis catheterem artificalem ſpectet, fortiori manu, ſed ex arte alia adhiberi.

(Fritzlaria Erfordiam miſſa d. 20. Jul. 1740.)

OBSERVATIO LXXXVIII.

Dn. D. GOTTLIEB. HENR. KANNEGIESSERI.

Concrementum carnoſum, uteri orificium externum claudens, menſtruique ſanguinis tranſitum & matrimonialem congreſſum impediens.

Puella viri honeſti J. K. cauponis, in vico Dæniſchhagen, Kilia noſtra duo circiter milliaria diſtante, mox a primis pubertatis unguiculis, de graviſſima anxietate præcordiali, crurum ac artuum dolore conqueritur tenſivo, cui demum dorſi ac infimi ventris adſociantur cruciatus.

Optimi parentes de filiolæ ſolliciti ſalute imminensque arguentes lunare debitum, crocata, myrrhata, & neſcio quæ alia hujus commatis largiter, ſtudio tamen porrigunt inani. Ad ætatem dein accedente paulo provectiorem, cum adpetitus deperditione, pulſu debili ac notabili virium lapſu, omnia ſymptomata ingraveſcunt magis atque ſæviunt vehementius, corporisque totius habitus in pallorem & livorem mutatus. In hypogaſtrio tumor, pugni ſuperans magnitudinem ac interdum evaneſcens pariter, cum ſenſu ponderis huc vel illuc ſe ſe provolventis, percipitur. Parentes hujus rei pertæſi curisque vehementer acti, medicam petunt opem. Symptomata urgentia unanimi fere Medicorum conſenſu præternaturali adſcribuntur menſium emanſioni. Hac igitur ducti ſententia, ut emmenagogorum, multitudine malum abigerent vires huc vertunt omnes, vano tamen conamine, & nihil niſi propriam cauſæ adducunt ignorantiam. Medicis itaque ac medicaſtris fruſtra plane & in caſſum laborantibus res unice, eventu haud infelici, committitur fato: mox enim a medicamentorum abſtinens farragine, non parum perſentiſcit levaminis, ac tormentorum absque ferocia jam multos tranſegit annos, ſuperſtite tamen manente tumore illo in regione hypogaſtrica, ſenſum ponderis comitem habente. Annum cum jam attigerit vigeſimum quartum, parentes, filiæ ſanitatem thalami fœdere optime recuperandam opinantes, tori deligere conſtituunt ſocium. Adinvenerunt, quod deſideravere, hominem videlicet, qui filiam thalami ſumeret conſortem; aſt eheu! filiæ ineptitudinem ad ſocialia lecti jura ſimul ac latentem hactenus menſium emanſionis rationem, ipſi ſponſo recluſam, non ſine animi intelligunt mœrore. Meum petitur conſilium, &, quid factu opus ſit, quæritur. Obicem nimirum, ut paucis me expediam, uteri orificio externo moles poſuerat carnea,

ſex-

ſextantem fere craſſitie adæquans, & non niſi lotium guttatim transmittens. Me igitur ſuaſore ac duce manualis admittitur operatio, nec poſſum quin laudibus hic extollam dexteritatem *J. Mülleri*, viri in operationibus chirurgicis omnino expertiſſimi. Medio namque diſciſſo hoc corpore carnoſo, ſimul pariter plus libr. IV. ſanguinis promanabat craſſi, ac ægre olentis. Chirurgus vulnus rite curavit, & adflictæ, cunctis mox evaneſcentibus ſymptomatibus, ac menſibus omni lunari tempore debite fluentibus, jam in præſenti integra conſtat valetudo. Malum ſine dubio fuit nativum; optimi enim parentes rimam magnam, ac labia videntes bene conformata, monſtri hoc ſubeſſe minime fuerunt rati. Proinde ætate provectiori ſanguis menſtruus, per haud exiguum temporis ſpatium circa uterum congeſtus, tumorem in hypogaſtrio & pariter ſenſum excitavit ponderis quaquaverſum labentis.

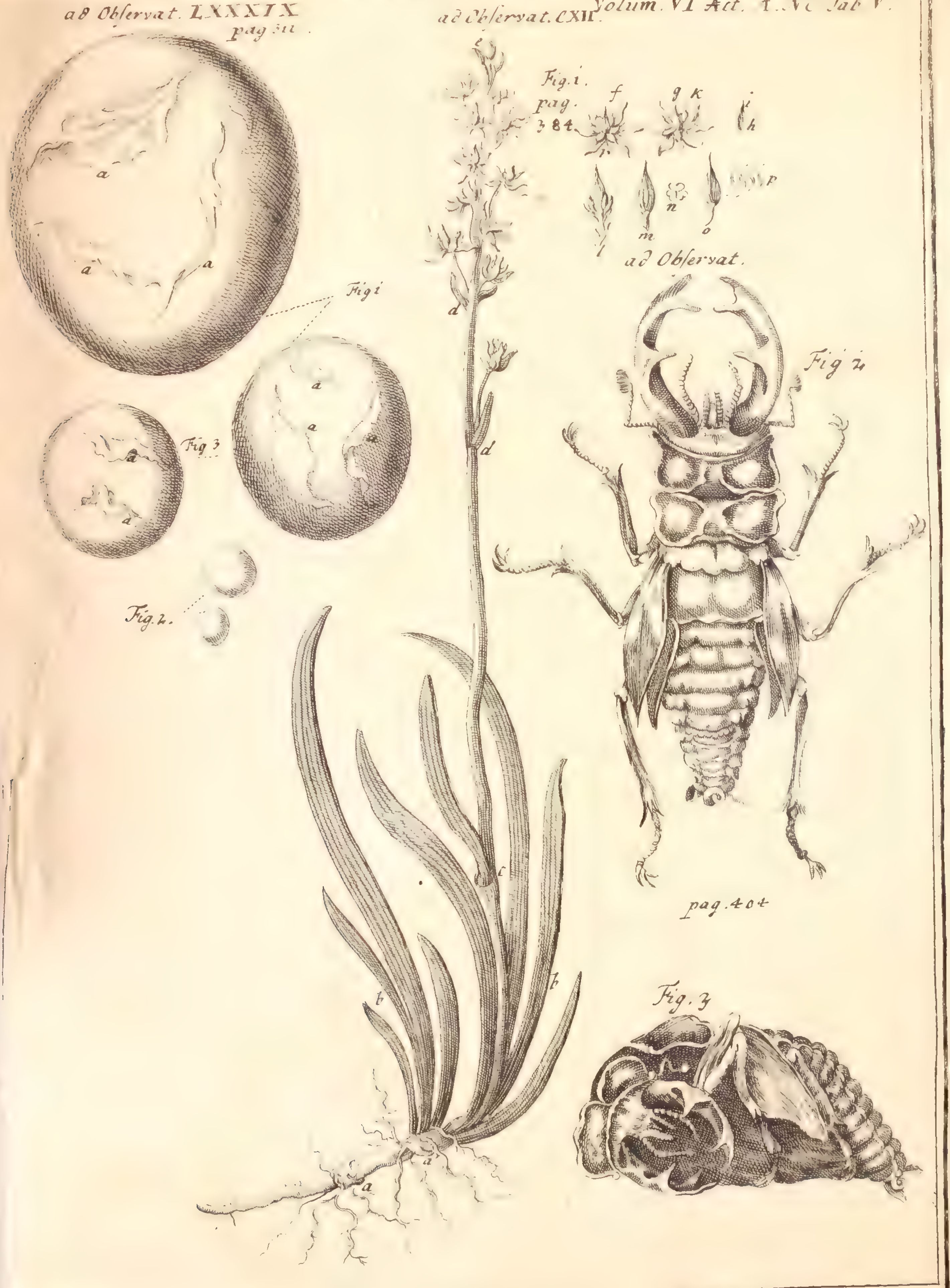
Tanti intereſt, quæſtiones circa uteri & menſium incommmoda inſtitui. Equidem mulierculæ rubore ſubruſtico ſuffuſæ, propriamque mollitiem pudori ſibi ducentes, minime volunt interrogari, ſed vel celant, vel alium potius fingunt morbum: ita & ipſi Medici, ſciſcitari, quid patiantur, grave ſæpius opinantur crimen. Pendet tamen ab interrogatione Medici, & ipſius morbi & partis adfectæ ſalutaris cognitio: immo adfectiones dantur multæ, quæ non niſi prolixioribus quæſtionibus poſſunt inveſtigari, nec viarum ambage decipimur, ubi & hanc noſtram talium comprehendimus numero. Puella enim ipſa confitens, hujus rei penitus fuit ignara, & quatenus Medici haud percontati illam, morbi indolem, immo cauſſam latentem, minime potuit eam detegere.

OBSERVATIO LXXXIX.

Dn. D. GOTTLIEB. HENR. KANNEGIESSERI.

Tumor abdominis inſignis, copioſa hydatidum excluſione ex Utero curatus.

Firmis argumentis quam valeat dexterrimi iſtius quondam Lipſienſium Medici, Dn. D. NABOTH, de Ovario duplici opinio, modo illos inter conſtat, qui non præjudiciis obcæcari, ſed ad veritatis amuſſim ſingula adamant perquirere. Laudatus auctor in Diſſert. de *Sterilitate*, de novo ovario publice jactitans, dotesque oſtentans ſuas, eruditos inter quantas pariter excitaverit rixas, neminem fore, quem fugiat, certe confiteor. Et quamquam ſententiæ ejus ſuffragari quidam videntur, conf. ETTNüLLERI *Epiſt. probl. de novo ovario 1715.* ad Dn. RUYSCHIUM data, item HENRICI Diſſert. de *Veſiculis ſeminalibus*; tamen non pauci dantur, qui huic dirimendæ liti haud vano inſudavere conamine. Hoc alios inter contra KERKRINGIUM inficiatus ELSHOLTZ, & celeberrimus Dn. LISCHWIZIUS, decus certe Academiæ noſtræ Kilonienſis, in Diſſert. de *ortu & propogatione hominis*, contra Nabothum inſurrexit, atque ex re ipſa argumenta ejus ſolida refellit. Corpora ſic ita Nabothi, tantorum juxta virorum placitum, non vera ova, ſed hydatides, id eſt, veſiculæ aquoſæ ſunt, genuinorum Ovulorum ſpecies mentientes, hydropicis familiares, in hepate, ovario, utero aliisque viſceribus reperiundæ. Ejusmodi veſiculæ, quæ procul dubio circumvenere NABOTHUM, utero obſervantur adnatæ a BLEGNY *Zod. Gall. 1682.* item a PECHLINO *Lib. I. obſ. 19.* Placentæ uterinæ in hydatides degenerationem notat RUYSCHIUS *obſerv. 33.* Reliquorum infimi ventris viſcerum hydatides, itemque hyda-

ad Obſervat. LXXXIX
pag. 311
Fig. 1
Fig. 2.
Fig. 3
ad Obſervat. CXII.
Fig. 1. pag. 384.
ad Obſervat.
Fig. 2.
pag. 404
Fig. 3.

D

T

I

pr
m
de
er
fo
ju
de
C
tu
m
El
ce
pr
re
th
hy
lo
te
m
T
I
in
R

hydatidum ortum & ſpecies vid. in Act. Erudit. Lipſ. 1708. M. Jul. p. 311. 312. ann. 1725. M. Jul. p. 269. Sic etiam in *Annalibus med. phyſ. Wratislau. Tentam. XXIX. 212.* partus deſcribitur hydaticus, cui & alium ſubjungo hic Kiliæ in vetula nuperrime deprehenſum, qui in ſequentibus conſiſtit: Vetula quædam ſeptuaginta circiter annorum, in Xenodochio noſtro ſancti Georgii degens, multosque per annos ventrem gerens tumidum atque hydropis metu perculſa, jam varia fruſtra Medicorum petivit conſilia, quos inter neſcio quæ hydragoga eidem haud ita pridem porrexerat Dn. D. *Franck*, Utinenſis Archiater Ducalis longe meritiſſimus, unde non absque eximio ægrotantis levamine, hydatidum emittitur partus. Septimanas perdurabat excretio variæ magnitudinis veſicularum, *Tab. V. fig. 1. 2. 3.* delineatarum, excretio; atque plus centum depoſitis talibus corporibus hydaticis formam ovorum inanium, (quæ vulgo Wind-Eyer dicuntur,) exacte referentibus, omnis evanuit tumor, & adflicta, ſtudio atque conſilio laudati Medici, priſtinæ reſtituta eſt ſanitati. Non reconvaluit modo, ſed per triennium quoque, vix recrudeſcente priſtino malo, vitam protraxit ſuam. Doleo vero, immo doleo graviter, quod poſt obitum ejus cadaveris recuſaverint ſectionem. Uteri enim explorata conditio, hydatidum hiſtoriæ haud parum adfundere potuiſſet lucis.

Explicatio Figurarum.

Tab. V. Fig. 1. Hydatides ſiſtit majores.

Fig. 2. — — — minores.

Fig. 3. — — — mediæ formæ.

a. a. a. a. &c. Membranularum repræſentat particulas.

OBSER-

OBSERVATIO XC.

Dn. D. GOTTLIEB. HENR. KANNEGIESSERI.

Angina ex levi proceſſuum cartilaginis ſcutiformis dimotione oborta, repoſitione digitis facta feliciter curata.

Si quæ dantur corporis adfectiones, tactu, id eſt ſola manus adprehenſione ſanandæ, illas inter Anginam quoque referendam eſſe, exemplum quoddam ſuadet fallere neſcium. Vir quadragenarius, vegetus atque de reliquo medicis non egens herbis, per triennium gravi faucium inflammatione cum partium vicinarum tumore infeſtatur frequenter. Optima etiamſi ſemper adhibita fuerint remedia, nequaquam tamen prohiberi potuit, quo minus ſeſe adſociaverit inflammatoria febris, mortis aliquo modo comminans inclementiam. Adflictus varia non ita pridem hæmorhoidum perpeſſus erat molimina; hinc Medicus talia in ipſis faucium confiniis arguens, pro hæmorrhoidum reſeratione inſtituit medelam. Plurima tamen fruſtra tentantur, atque morbi ſævities medicando non poteſt demulceri. Adflictus demum præter opinionem priſtinæ reſtitutus ſanitati, & biennium jam ſoſpes atque ab aliis morbonæ injuriis immunis degens, malum ſe plus vice ſimplici ſola manus adprehenſione profligaſſe declarat. Ruborem atque faucium dolorem perſentiſcens, intolerantia magis quam conſilio, digitis quaquaverſum dimoviſſe laryngis caput, atque ita mox ſubſequente aliquali ſtrepitus perceptione, omnem penitus abactam fuiſſe faucium obſeſſionem, mihi in hujus rei conditionem intimius paululum inquirenti retulit valde exhilaratus. Hicce noſter ægrotus jam ad hunc usque diem tali ſæpius tentatus morbo; nimium tamen

men hac ſua autocratia confiſus, vix unquam medicam admittit opem. Sic morbi hac medela in aliis, a me ipſo aliquoties pertentata feliciter, non illum ſolum non longe a vero abeſſe reperi, ſed relatu quoque non omnino indignam judicavi. Multum tamen erraret devius, qui medendi hanc methodum univerſalem cenſere, & ad illam in aginodeis adfectibus, a ſero præcipue, vel ſanguine reſtagnante originem trahentibus, velit ſumere perfugium, procul enim dubio, quod ad præſentem & alios attinet adflictos, in quibus tale hactenus cepimus experimentum a citata & inæquali cervicis in ſua terga retorſione, ac hinc inde facta levi proceſſuum ſcutiformis cartilaginis dimotione, gutturis tumorem & doloris ſenſum habens comitem, ſuborta eſt inflammatio, palam hoc oſtendente ſtrepitus perceptione poſt repoſitionem digitis factam ſimul ac mox omnia cum evanuerint ſymptomata.

(*Kilonio Holſatorum Erfordiam miſſa d. 10. Aug. 1740.*)

OBSERVATIO XCI.

Dn. D. JOAN. HARTMANNI DEGNERI.

De

Hydrophobia, ex morſu canis irati, non rabidi nata, lethali.

Hydrophobia, morſum canis, felis, lupi, hominis, &c. rabidi vulgo inſequens, ſicuti acutiſſimus, atrociſſimus, & tam quoad cauſas, quam effectus phyſicos, abſtruſiſſimus inter Medicos habetur morbus; ita etiam per Dei clementiam ſane rariſſimus, in comparatione cæterorum, obſervatur adfectus. Licet enim haud plane infrequenter inter homines inveniantur ab animalibus rabidis

demorſi, multi tamen in integrum reſtituuntur, nulla relicta noxa. Si vero eorum, qui ab animali rabido hydrophobi facti ſunt, rariora occurrunt exempla, omnium ſane ſunt rariſſima eorum, qui a beſtia non rabida malum hoc lethale contraxerunt, quale in viro noſtræ civitatis contigiſſe, relatio ſequens docebit.

Anno nimirum 1737. duodevigeſimo Junii circa veſperam ad me accedit ſutor quidam cui res anguſta domi erat, nomine *Jacobus Otten*, cum glore ſua ipſum comitante. Homo hic natus erat annos circiter 40. temperamenti cholerico- melancholici, habitus corporis ſicci, robuſti. Is querebatur, ſe hoc ipſo mane, cum in foro piſcatorio eſſet emendorum piſcium cauſa inopinato correptum fuiſſe adfectu quodam inſolito, ſibique ignoto, nimirum ſe, cum optime valere ſibi videretur, ſubito correptum eſſe horrore corporis quaſi febrili, ex quo totus contremuerit, hinc ſe cauponam proximam intraſſe, cereviſiæ poculum potandi gratia, quo hanc depelleret moleſtiam; cum vero vitrum ori admovere vellet, ita attonitum ſe fuiſſe, ut manus trementes & fere convulſas non auderet propius admovere, ſibique viſum eſſe, ac ſi quis vitrum retineret, aut potius vi a ſe removeret. Exinde etiamnum ſe tanta potulentorum, ut & eſculentorum hauriendorum impotentia laborare, ut præ nauſea nihil quidquam deglutire poſſit, quantocunque etiam conatu id facere niteretur. Cæterum ſe ſibi ſatis ſanum videri, nec ullum aliud malum ſentire atque id ſolum optare, ut aliquid potus aut cibi adſumere valeret. Phænomenon hoc ſingulare ipſe ego miratus, ſtatim tamen anguem ſub herba, ut loquuntur, latere ſuſpicatus ſum; ne tamen ægro terrorem incuterem, per multas ambages & quæſtiones remotiores in rei cauſam inquiſivi. Cum vero ſe ſibi nullius cauſæ conſcium eſſe conſtanter adſeveraret, tandem interrogavi, num nam fortaſſe cum homi-

homine quodam pugnaſſet, aut a beſtia quadam, e. g. bove, fele, cane, vulneratus eſſet? Ad quæ cum primum iterum negative reſponderet, glos ejus adſtans alta voce exclamabat: Hac tua, Domine, quæſtione corpus meum gelida perfunditur aqua, ſororius enim meus utique elapſis aliquot hebdomadibus a cane ſuo demorſus eſt. Hoc dicto æger reſpondit: Hoc quidem verum eſſe, ſed id jam pridem factum, ſeque nihil mali inde paſſum eſſe, vulneribus, quæ monſtrabat, rite clauſis. Hiſtoriam itaque facti, me jubente, ſequenti modo expoſuit: Magni ſemper cum fecerit canes & gallinas, accidiſſe, ut ante ſex hebdomadas, ſeptimo nimirum Maji, canis ſuus morſu necaret gallinam, ſibi inprimis in delitiis habitam, eaque propter ipſe ea de re vehementer iratus, canem manu prehenſum fuſtibus atrociter & ad necem fere usque percuteret. Tum vero canem, quem jam pro mortuo habuerit, inopinato brachium ſibi dextrum dentibus adprehendiſſe, eique, fortiſſime contracto ore, adeo tenaciter adhæſiſſe, ut vix avelli potuerit. Hoc morſu tria ſibi inflicta fuiſſe vulnera, in ea regione, ubi pulſus explorari ſolet, ſed illa impoſitis extemplo pilis e cane avulſis, ad ſiſtendam gravem, quam paſſus eſſet, hæmorrhagiam, obturata, deinde ſpiritu frumenti elota adfini ſuo, hujus civitatis carnifici, tractanda commiſiſſe, qui & intra breve temporis ſpatium illa conſolidaverit, recte clauſis adhucdum plagis, ſeque nihil ſiniſtri inde experto & cane etiamnum bene valente.

His auditis de mali natura nullus amplius dubitans ſtatim venæſectionem largam in brachio vulnerato adminiſtrandam præcipio, partim ut orgasmus ſanguinis quadantenus reprimi, aut faucium conſtrictio, ſi adſit, nonnihil relaxari poſſet, partim etiam, ut ſatisfieret opinioni vulgi, omiſſioni illius plerumque mortis cauſam tribuentis. Dein potionem ex Scarabæis, melle conditis, hauriendam præ-

ſcripſi. At patiens domum reverſus, atque impoſſibilitatem ut hoc vocabulo utar, quidquam deglutiendi magis magisque ſentiens, certo ſibi pereundum eſſe jam ſtatuit, & quædam de liberorum ſuorum cura ordinavit.

Inſequenti mane cum ægrum inviſerem, malum valde exacerbatum vidi, de magnis enim nunc anguſtiis præcordiorum conquerebatur; vultus erat torvus, anxius, pulſus durus, celer, non tamen eo gradu, quo in febribus acutis, ardentibus, eſſe ſolet: lingua & fauces aridæ, ſiccæ, adparebant, nihil tamen tumidi, inflammati, anginoſi in iis conſpiciendum erat. Urina rubra, craſſa, lixivii inſtar. Liquida, quæ pridie adhuc adſpicere poterat, averſatione nunc extrema horrebat, adeo, ut ex ſolo eorum adſpectu inhorreſceret, contremiſceret, & miris geſtibus clamitaret, ſe illa præ ſummo animi dolore ne quidem adſpicere, multo minus adſumere valere. Cæterum nullus in ægro furor, mens utcunque ſana videbatur, miſeramque ſuam conditionem ipſe æger lacrymis deplorabat, nemini quidquam mali inferens. In triſti hoc ſtatu & deficiente jam ſpe quidquam remediorum ſub quacunque forma propinandi, ad externa, vel ſi mavis, ad extrema confugiendum erat. Hinc ægrum ligatum aqua frigida perfundendum curavi, id quod tamen horribili cum clamore & ſummis precibus declinare ſtuduit, adfirmans, malle ſe mori, nullum enim ſuppliciorum genus atrocius ſibi videri, mihique ſpeciatim, vitrum aquæ in faciem ejus effundenti, regeſſit: O vellem potius, Domine, gladio tuo cor meum perforares, quam tantopere me miſerum torqueri patereris, decem enim gladii, per intima viſcera adacti, tantos mihi dolores & cruciatus creare non poſſunt, ac ſolus hujus aquæ ſenſus & adſpectus. Hinc ab adſtantibus enixe petiit, ut modo quis ipſius miſertus, eum occidere velit, gratias ſe illi

illi relaturum eſſe, qui hac miſeria eum liberaturus eſſet, ſeque nihil magis, quam mortem citiſſimam expetere.

In hac calamitate, quæ ſane homini duriſſimo lacrymas exprimere potuiſſet, niſi conſilium ſervandi ægrum prævaluiſſet, accidit phænomenon ſane maxime mirandum & memorabile; nimirum vulnera a cane inflicta, & jam diu plenarie conſolidata, obducta ſcilicet cicatrice, nulloque inflammationis, doloris, aut moleſtiæ ſigno relicto, ſicuti hoc in aliis caſibus morbum præceſſiſſe ſcriptores obſervarunt, jam ſua ſponte recruduerunt, multumque ſanguinis fuderunt, adeo, ut arceſſito Chirurgo ad ſiſtendam hæmorrhagiam, deligari debuerint.

Morbo ſingulis momentis porro invaleſcente, ægrum jam ligatum, ſub veſperam ad flumen duci, & in illud projici ſuaſi. Sub primum aquæ adſpectum anxie ſe torſit, ulteriusque progredi recuſavit, ut manibus portari debuerit, flumini vero adpropinquans ſponte intravit, ſperans ſe ſuffocatum iri. Egreſſus deinde e flumine aquam ſine ullo incommodo hauſit, paulo vero poſt, oblata iterum aqua, illam reſpuit, poſt habitis perſuaſionibus quibuscunque. Domum reverſo ut ad adſumendam potionem pridie præſcriptam diſponeretur, omnibus adlaboravimus viribus, ſed fruſtra, ſemper enim ſummam animi averſationem & dolorem prætexebat: Tandem ipſe proponit, ſe, ſi ipſi dare vellem pharmacum, quo citius interiret, ultima eſſe conniſurum, quo ingereret, modo finis imponeretur miſeriæ ipſius. Annui quidem dicto, ſed joco, ſtatimque potionem e Scarabæis factam, de qua nihil adhuc adſumſerat, tradidi, quam etiam ſub anxiis totius corporis tremoribus quaſi convulſivus avide hauriens, pronus in lectum prolapſus eſt, ac mirum in modum ſe volutavit. Tandem ad ſe rediens, DEO gratias egit, quod nunc, ut opinabatur, brevi moriturus eſſet. Interea per totam noctem miſerrime angeba-

tur, vinculisque clam ſolutis, cuſtodibus ſuis ſe ſubducere tentabat, duosque milites deſultorios (*Dragoner*) juſſu Magiſtratus illum cuſtodientes, in terram conjectos viciſſet, niſi his alii auxilio adcurriſſent, impediviſſentque, ne aufugeret, aut ſibi ipſe forſan manus inferret. Tandem miſerando hoc ſtatu eadem adhuc nocte, ſeu potius horis matutinis vigeſimo Junii placide & cum adſtantibus ratiocinans, morbo hoc extinctus eſt, altero ab invaſione mali die nondum plane elapſo.

Hoc facto veſtes, lectus, omniaque utenſilia, quæ ſaliva ægri conſpurcata eſſe ſuſpicabamur, auctoritate Magiſtratus igne cremata ſunt. Inſuper etiam canis, tragœdiæ auctor morti traditus a lictoribus occiſus eſt.

Scholion.

Ut morbum hunc ejusque indolem paulo accuratius cognoſcemus, placet recenſitæ huic ejusdem hiſtoriæ ſequentia elucidationis gratia ſubnectere. Eſt nimirum Hydrophobia ſpecies quædam Maniæ, ſeu delirii melancholici, acuti, omnium liquidorum averſationem ſummam, corporisque humani deſtructionem promptiſſimam inferens; eſtque morbus utplurimum ſymptomaticus, ex morſu animalis, e. g. canis, felis, lupi rabidi, eique analogo contagio ortus & propagatus. Sunt, qui illam Cynanches ſpeciem eſſe autumant, ſed differunt quam maxime inter ſe hi adfectus. Nam in Cynanche adeſt inflammatoria faucium conſtrictio anginoſa, quæ potulentorum deglutitionem impedit, ita, ut eadem vel ad nares regurgitent, vel ægri ſuffocationis periculo inde exponantur, quare etiam iſti ut anginoſi & ſuffocati plerumque moriuntur, nulla tamen adeſt liquidorum averſatio aut odium. In Hydrophobia autem, quamvis faucium ſiccitas, vel ſi mavis, conſtrictio præſens, adſit, ea tamen non eſt iſtius conditionis, ac ſi

præ

præ metu ſuffocationis deglutire non poſſint ægri, ſunt enim momenta, ubi ſine incommodo, vel potius ſine faſtidio deglutiunt, ut in noſtro vidimus ſubjecto; ſed adeſt inprimis phantaſiæ in opinione circa liquida læſio adeo peculiaris & ſpecifica, ut ad ipſum adſpectum, aut nominis etiam mentionem quaſi convulſi & epileptici evadant; hæcque animi averſio & nauſea gravis, horrifica, dolorifica, tremebunda, convulſiva Hydrophobiæ veræ ſignum eſt pathognomonicum, totiusque ſcenæ maximum malum, eo quod omne artis & remediorum eludit auxilium; hinc & omnes hoc morbo adfecti, nullo excepto, pereunt, non ut anginoſi, ſuffocati, anxii, ſed tranquille ſatis & ſine ſtrepitu, manifeſto indicio, quod faucium ſiccitas & conſtrictio, non ut cauſa, ſed ut effectus morbi, a liquidorum defectu potius, quam ab inflammatione originem ducens, conſideranda ſit. Alii ad febres acutiſſimas & ardentiſſimas hunc referunt morbum; ſed & hi minus accurate agunt, cum Hydrophobia ſit ſymptoma ſpecificum morbi ſpecialiſſimi, febris exquiſitæ ſigna minime præ ſe ferentis, nulliusque febris curationi cedentis.

Ad cauſas ſi reſpiciamus, ſunt, qui hunc adfectum, ſine communicatione externa, ſponte & idiopathice, ex cauſis mere domeſticis, internis, in homine æque ac in beſtiis naſci poſſe ſtatuunt, cum eædem cauſæ, quæ in cane, fele, lupo, &c. ſine contagio prævio, hunc excitant morbum, etiam in homine exiſtere poſſint, indeque ad experientiam provocant; cujusmodi exempla leguntur in *Ephemer. Acad. Natur. Curioſ. Dec. I. Ann. I. obſ. 133. Dec. II. Ann. VI. obſ. 220. Annal. med. phyſ. Wratislavienſ. Tentam. VII. p. 212.* aliisque. Neque etiam nego, ex variis cauſis internis in homine oriri poſſe morbum Hydrophobiæ ſimilem. Si tamen caſuum a Scriptoribus relatorum circumſtantias eſſentiales exactius penſitamus, non paucos ſæpius defectus,

immo

immo errores circa veram mali deſignationem occurrere, nec ſemper revera eum ipſum eſſe morbum, quem titulus indicat, deprehendimus. Sic ipſemet vidi mulierem faucium atonia lethali laborantem, omniumque liquidorum & ſolidorum adſumtionem reſpuentem, nulla tamen aderat nauſea, ſed potius deglutitionis defectus, adfectusque ab Hydrophobia valde diverſus. Inprimis vero ex animi excandeſcentia & vehementi ira morbum hunc ſpecificum naſci, prioris ſententiæ fautores putant. Eſtque revera ira ſpecies inſaniæ, aut teſte SENECA, *furor brevis*, eique in commovendis conturbandisque humoribus magna vis ineſt, ut non ſolum multorum & graviſſimorum morborum, ſed & ipſius mortis cauſa ſæpius exiſtat, conſentientibus omnibus Medicis: Vix tamen ſolam iram, tanta quanta eſt, licet ſæpe nimis vehementem & ad inſaniam uſque in multis frequentem, verum hunc morbum ſpecificum produxiſſe, certo conſtat, ſed ira conjuncta debet eſſe cum circumſtantia gravi, ſeu illam ſpecifice adgravante, nimirum cum morſu & conſpurcatione ſalivæ, corpus ulterius lædente. Ita refertur hiſtoria Juvenis, qui poſt vehementem indignationem proprium ſibi momordit digitum, & inde hydrophobus factus eſt, in *Ephemerid. Nat. Cur. Dec. II. Ann. IX. in Append. p. 249.* Et ſane morſus, a quibuscunque animantibus inflicti, etiam ſimplices ac leviores judicati, non plane vilipendendi ſunt, gravia enim inde ſæpius ſequuta fuiſſe damna, jam plures adnotarunt Medici, ejusque rei exemplum notabile vid. in *Ephemerid. citat. Dec. III. Ann. IX. obſ. 3.* Sic etiam CORN. CELSUS *de re medica lib. V. cap. VI.* omnem feræ morſum virus quoddam habere ſcribit, ejusque rationem facile ſentimus; vix enim animalia, niſi irata, mordere, eo autem ipſo corpus læſum irata ſua ſaliva conſpurcare ſolent, adeo ut vulnera ab illis facta, pro gra-

du

du iræ intenſioris aut remiſſioris in illis excitatæ plus minusve periculi pariant.

Si vero morſus animalis irati graves noxas producere poteſt, eo graviora certe magisque funeſta mala inſequentur, ſi animal mordens in actuali conſtitutum fuerit rabie; ſaliva enim tunc eo magis corrupta, virulenta, fermentativa & noxia eſſe debet. Sic notavi caſum, ubi a ſola conſpurcatione externa tibialium per ſalivam felis rabidæ, in loco infecto inflammatio cum motibus febrilibus orta fuit. vid. *Annales med. phyſ. Wratislavienſ. Tentam. XXIX. pag. 320.* Alii ſolo oſculo illam rabiem propagatam eſſe obſervarunt, ſaliva animalis rabidi ſine dubio intus deglutita.

Alii, ut hoc tantum in tranſitu attingam, eſu etiam lactis vaccæ, a morſu animalis rabidi in ſimilem rabiem actæ, hunc illatum eſſe volunt morbum; ſed hoc non perpetuum eſt. Ipſemet enim memini in pago *Linden*, prope oppidum *Rhenen*, ante aliquot annos vaccam a cane rabido demorſam inſcio poſſeſſore, rabidam factam, ejusque lac incolis quotidie venditam, hauſtum, comeſumque fuiſſe, nullo malo inſequuto.

In iratis vero, & quam maxime in furioſis, ſaliva vehementiſſime agitatur, ſpumeſcit, acrimoniam acquirit morboſam, noxiam, ob bilis ebullitionem, & inde contractam qualitatem vitioſam, venenoſam. Et quamvis neque catulos, neque vermiculos illis ſimiles, quos alii, e. g. in ſaliva canis rabidi latitare putant, microſcopiis noſtris perſpicue ſatis detectos noverimus, vera tamen & per experientiam multiplicem probata res eſt, quod per morſum & mediante iſto per ſalivam animalis irati, rabidi, in corpus hominis ſani communicetur ſubtile quoddam miasma contagioſum, quo ſimilis animali mordenti, immo pejor, in ſubjectis læſis producatur morbus; eſtque illud contagium

mixtioni animali adeo adverſum, eique reſolutionem putrefactoriam adeo ſubitaneam inducit, ut aliquot vulneratos intra pauciſſimas, nimirum 20 - 30. a morſu horas mortuos legamus, id quod in acutiſſima Peſte vix contingit; in aliis vero idem virus ad multos annos in corpore occultatum demum erupiſſe notatur, vid. *Ephemer. Nat. Cur. Dec. I. Ann. IX. & X. pag. 116. & Dec. II. Ann. VII. obſ. 203.* Cæterum Medici vulgo novem, alii quadraginta numerant dies, antequam læſus a cane rubido ſalvus habendus ſit. Et in noſtro ſubjecto quadrageſimus tertius a morſu canis non rabidi dies fuit, quo malum erupit, antea vero per totum illud temporis ſpatium nihil plane moleſtiæ ſentiebat, immo ne cogitabat quidem de malo; interea tamen venenum caninum in corpore, immo in loco primum læſo, latuiſſe, unica illa inprimis probat circumſtantia, quod vulnera, quæ jam diu rite clauſa & conſolidata videbantur, ſecunda Hydrophobiæ die, & ſub actu adſperſionis aquæ, ſponte recruduerint, manifeſto indicio, in iisdem firmam in ſuperficie concretam non fuiſſe cuticulam. Et in eo quidem hoc venenum aliquid commune habet cum veneno luis venereæ, quod in aliis citius, in aliis tardius, ſe manifeſtat, immo multos annos in corpore latere poteſt, antequam vires ſuas exerat.

Ad ætiologiam ut nunc accedamus, omniumque ſupra memoratorum phænomenorum nexum cauſalem verum, phyſicum, ex natura ſpecifica iſtius miasmatis venenoſi & contagioſi, exhibeamus, ordo poſtulat. Quod vero quam maxime in his morbis nobis adhuc hæreat aqua, omnes cordati Medici ſatis norunt, nec eſt, quod aliquid apodictice me demonſtrare poſſe putem: Venenorum enim & contagiorum natura & indoles phyſica in genere, eorumque modus operandi in corpore humano in ſpecie, Medicis in hunc uſque diem imperſcrutabile extitit myſterium. Sunt

qui-

quidem, qui ſpicula ſalina tali ſalivæ ineſſe putant, quæ ceu totidem ſtimulorum ad inſtar membranas vellicando, irritando, inflammationem & gangrænam, ſanguinis vero mixtionem & craſin naturalem diſſociando, deſtruendo, morbum illum ſpecificum inducant. Alii illud ſalivale venenum ſitum globulorum ſanguinis pervertere, & totam maſſam ad ſupra dictas turbas diſponere, hocque modo novam naturam caninam homini ſuperinducere credunt. Alii difficultates harum rationum ſummas expendentes, principii rationalis influxum ejusque æſtimationem moralem, ac inde formatas ſibi ideas, pro cauſa formali adſumunt, & hinc ad analogiam motuum in animali nocente maxime reſpiciendum eſſe putant. Sed & hæc hypotheſis ſuis premitur obſcuritatibus, immo latet in illa, ſecundum meam ſententiam, argumentum contradictionis. Idem enim agens uno eodemque actu ſibi ipſi contrariatur, dum liquida, ardente ſiti excitata, expoſcit, eodemque momento, & ad ſolum eorum adſpectum, adeo atrociter ab iis abhorret, ut domicilium ſuum potius deſerere, quam quidquam admittere velit. Poſſunt enim deglutire ægri, ſi volunt, ſed volunt & nolunt uno momento ſimul. Terrorem & eximiam animi mobilitatem & proclivitatem ad inſaniam, in ſubjectis diſpoſitis etiam incuſant, ſed æger noſter, tamquam homo robuſtus, intrepidus, nullam omnino de ſtatu ſuo habuit ideam, & ne quidem de morſu canis ſui cogitabat, multo minus periculum aliquod inde ſequuturum metuebat, hinc nulla diſpoſitio præſens fuit. Præterea principium vitale nullam omnino poteſtatem habet in venena, & contagia, omniaque ea, quæ per motum fermentationis, aut putrefactionis, in corpore humano agunt, immo potius, notante Ill. HOFFMANNO certæ & perpetuæ eſt obſervationis, corpori communicata venena menti (ſeu principio vitali) vim inferre, eique ſanæ rationis uſum eripere,

immo ſingula eorum peculiarem inſaniæ ſpeciem inducere. Idem in contagiis obtinet, quæ ſingula ſimilem ſibi producendi morbum vim habent, reluctante etiam, ſi vis, quovis modo agente vitali. Habet enim anima, tamquam pars hominis cum corpore intime unita, vi unionis ſuæ, commercium & contactum immediatum cum corpore, & vice verſa; id quod nulla cum ratione negari poteſt. Ita etiam perdurante hoc contactu omnia agentia corpora, inprimis vero venena & contagia, vim inferunt animæ, ſeu, ſi mavis, actibus ejus vitalibus & rationalibus, eosque per virulentiam ſuam imperſcrutabilem, ſpecificam, lædendo, depravando, ad inſaniam diſponendo, totam œconomiam vitalem deſtruunt.

Ad curationem tandem quod attinet, nec in hac nos feliciores, quam in pathologia profitemur: Uti enim veneni & contagii hujus indolem veram, phyſicam, ignoramus; ita nec certam methodum, ex artis principiis phyſicis deſumtam, indicare poſſumus. Ad ſola ſpecifica, experientia iterata probata, confugiendum eſſe putamus, utpote quæ omnem hic abſolvere debent paginam. Quod enim de remediis generalibus, ex. gr. de vena ſectione larga, alii fabulantur, quaſi illa virus ſalivale e ſanguine ducere vellent, aut quod alii per ſubmerſionem ægri in mari, vel aqua fluviatili, terrore ſubito excitato, motuque nervorum in genere mutato, impreſſam a cane rabido ideam horrore aquæ ſuffocare, extinguere, atque a fixa illa idea abducentes aliam inducere, ac ita venenum expellere tentent, hæc minime tuta eſſe experientia jam dudum edocuit. Dum vero juxta eandem experientiam, ſingula venena ſpecialia ſua habent antidota; ita venenum hoc ſingulare animalo, rabioſum, nullo remedio certius & ſecurius corrigi, enervari, aut plane extingui poſſe videtur, quam antidoto quodam ex animali regno petito; cujus rei exempla jam alia

ani-

animalia venenata nobis præbent. Sic a Scorpione icto pulcherrimum medicamentum præbet Scorpio contritus. Viperæ morſum ſanat vipera comeſta. Bufonum conſpurcationem corrigit bufonis viventis aut exſiccati externa adplicatio. Apum ictui ſolatium eſt mel, &c. Ex hoc fundamento remedia ex animali lædente, vel eidem analogo deſumta, etiam in hoc adfectu maximopere commendant alii, alii vero iisdem, tamquam infidis, minime fidere volunt. Cancros porro fluviatiles combuſtos alii, haud pauci vero cantharides commendant, & hoc quidem effectu quodam ſpecifico diuretico, venenum ſalivale unacum ſero ab ipſa maſſa ſanguinis ſegregare, & per urinam expellere credunt, neque hoc ultimum experimentum, ſi circumſpecte adhibeatur, improbamus. Scarabæos tandem majales in melle extinctos ſubactosque laudant alii, de quibus nunc obſervationem ſingularem adnectere lubet.

OBSERVATIO XCII.

Dn. D. JOAN. HARTMANNI DEGNERI

De

Scarabæorum majalium in morſu canis rabidi effectu ſpecifico, ſalutari.

Adfectus hujus, nempe morſus animalis rabidi, ſeu potius inde enati ſymptomatis illius ſpecifici, Hydrophobiæ, nexum cauſalem phyſicum a priori nos latere, neque pro extinguendo virulento hoc inquinamento ullam in curatione methodum, morbi indoli congruam, nobis ſuppetere, in præcedentis obſervationis Scholio faſſi ſumus. Hinc Empiricorum partes in tractando hoc morbo ut amplectamur, ad ſola antidota ſpecifica, experientia

probata, confugientes, nos cogit neceſſitas, malique ſumma atrocitas. Omnibus vero illis, quotquot publico hactenus innotuerunt, palmam præripere putamus *Scarabæos majales communes*, unctuoſos, fuſcos, arboribus adeo nocivos, pueris vero pro luſu & in deliciis habitos, german. **May-Käfers** dictos, quos quotannis colligendos, & melle, vel, ut alii volunt, oleo condiendos, uſuique adſervandos curamus. Præditi quidem illi videntur vi diuretica generali, cantharidum inſtar, mitius tamen, & non ſolum tutius his operantur, ſed & ſpecifica quadam energia dotati ſunt, ad extinguendum & expellendum venenum illud animale rabioſum, teſte experientia multiplici, iterata. Plures jam Medici fide digni, inprimis vero WEICKHARDUS in *Theſauro ſuo pharmaceutico,* illos maximopere hunc in finem commendarunt, tamquam remedium, quod nunquam fefellerit; Ex horum commendatione hoc remedium a pluribus retro annis, data occaſione multoties, inprimis etiam duobus elapſis ultimis annis, ultra viginta a canibus rabidis demorſis præſcripſi, haud neglectis tamen iis, quæ vulneri externe conveniunt, eo ſane effectu, ut nulli omnium, quotquot eo uſi ſunt, quidquam mali acciderit. Cumque occaſione caſus præcedentis ſermonem haberem cum matrona quadam nobili, ex Ducatu Clivienſi, de remedio in illo adplicato, hæc mihi confitebatur, illud ipſum familiæ ſuæ eſſe, & a longis annis ſemper fuiſſe remedium & arcanum infallibile, quo innumeros homines & beſtias a morſu rabido ſanatos noverit, nullo in rabiem adacto, qui modo tempeſtive eo uſus fuerit, hinc etiam adeo famigeratum eſſe, ut undique ad ſe advolantes illud expetere ſoleant. Methodus vero utendi & dictæ matronæ & mihi eſt ſequens: Scarabæi majales melle ſuffocati numero quinque pro adulto, pro junioribus vero tres, abſciſſis & abjectis capitibus, in pulpam minutiſſime contuſi exhibentur ægro, cum

coch-

cochleari uno mellis, in quo extincti ſunt, mane jejuno ſtomacho, vel prima vice, quacunque diei hora res poſtulat, hocque magma per tres vel quatuor, immo ſi placet, & quod communiter majoris ſecuritatis gratia ſoleo, per ſeptem dies continuos uſurpatur, & nullum a morſu timendum habebis periculum. Unica in adplicando eſt cautela & momentum maximum, ut tempeſtive ſatis, & quamdiu remedii adhuc tempus & locus eſt, adhibeatur, & hoc quo citius poſt morſum, eo melius, antequam nimirum venenum rabidos & hydrophobos ſuos in corpore exſerit effectus; morbo enim jam formato & firmato, & aquæ metu jam oppreſſis, in anguſto ſpes eſt, omnisque remediorum adplicatio anceps, immo fruſtranea deprehenditur, conſentientibus Scriptoribus omnibus.

(*Neomago Erfordiam miſſæ d. 25. Auguſt. 1740.*)

OBSERVATIO XCIII.

Dn. D. JOAN. MARTIN. BREHM.

Ulcus inteſtini coli verminoſum, feliciter ſanatum.

Uxor Cotiarii cujusdam, annorum 46. hactenus ſana vegetaque, inopinato adficiebatur anxietatibus gravibus præcordiorum, nauſea, frequenti ſputatione, torminibus abdominis, cum ſubſequente alvi adſtrictione. His per aliquot dies ita continuantibus ſuccedit tumor in hypochondrio dextro, circa regionem hepatis, qui ſucceſſive magis magisque elevatus & expanſus, ad inguinalem uſque regionem extenditur. Imponuntur ergo huic ſtatim cataplasmata ex emollientibus parata, quorum aſſiduo uſu intra decendium maturatur, tandemque rumpitur abſceſſus,

ex

ex quo, cum notabili quantitate materiæ ſanioſo-purulentæ, admodum fœtidæ & fere corroſivæ, inſimul undecim lumbrici mediocris magnitudinis ſucceſſive prodeuut. Vix autem dein, ope injectionum mundificantium, balſamicarum & vulnerarium, ad conſolidationem iterum de ductum erat illud ulcus, cum in oppoſita regione lumbari ejusdem lateris, novus inſurgeret tumor, ex quo ſimiliter tandem emollito & maturato, poſt apertionem, cum ejusdem indolis materia praviſſime olente, iterum quatuor lumbrici egrediebantur, ipſumque tandem ulcus, poſt aliquot ſeptimanarum decurſum, iisdem injectionibus denuo in uſum vocatis, ac inſuper ſubjunctis internis abſtergentibus anthelminticis, blandis laxantibus aliisque convenientibus remediis, præter ſpem fere & opinionem, feliciter coaluit, ſuperſtite adhuc & integra iterum ſanitate fruente ipſa illa fœmina.

Primariam ulceris hujus ſedem circa inteſtinum Colon fuiſſe, illudque tam a collecta ibidem ſaburra humorum vitioſorum ſucceſſive in coruptionem degeneratorum, eroſum, quam a vermibus in eodem hoſpitantibus perforatum fuiſſe, & quidem in utraque ſuperficie, verſus abdomen pariter, ac dorſum ſpectante, non ſolum ex circumſtantiis modo recenſitis, ſed & ex loci & regionis conditione, abunde ſatis pateſcere arbitror. Licet enim primo iutuitu paradoxum cuipiam videri poſſit, quod facta qualiscunque eroſio, aut perforatio alicujus inteſtini, ſine ſanitatis & vitæ detrimento, intra paucarum hebdomadum ſpatium feliciter ſanata fuerit, eaque propter magis forſitan adrideat ſententia, de generatione æquivoca iſtorum vermium, ex corruptis illis humoribus, abſeſſum deſcriptum efformantibus, derivanda; ſequentia tamen nomenta non ſolum contrarium facile evincunt, ſed & adſerti iſtius veritatem magis adhuc confirmant, dum nempe

1.) mul-

1.) multiplici experientia ſufficientet jam conſtat, quod & inteſtinorum craſſorum qualiacunque vulnera etiam transverſim facta, cum plenaria eorundem diſſectione, modo ſponte natura, modo chirurgicæ artis auxilio, conſolidata, aut ita ſanata fuerint, ut per plures adhuc annos in vivis ſuperſtites manſerint tales homines, teſtantibus id compluribus exemplis, tam apud alios Auctores; quam ſpeciatim in Ephemeridibus Academiæ noſtræ hinc & inde occurentibus, e quorum numero ſaltem tria illa notabiliora, quæ in *Decur. I. Ann. III. Obſ. 8. Centur. I. Obſerv. 6. & Centur. X. Obſerv. 90.* extant, adlegaſſe ſufficit. 2.) Quia vermes illi quindecim, ex utroque abſceſſu, tam anteriori, quam poſteriori prodeuntes, veri fuere ***lumbrici***, eorum ex genere, quos ordinarie in inteſtinis hoſpitari deprehendimus, qualesque in ſpecie etiam craſſa inteſtina quandoque continere demonſtrat *Obſerv. 61. Ann. V. Decur. II. Ephemerid.* laudatarum; cum quibus vero ratione externæ formæ & figuræ, itemque, quoad magnitudinem, nequaquam conveniunt ulceroſi vermes, *Helcophagi* a celeberr. BIANCHI, in *Hiſtor. de naturali in human. corp. vitioſa morboſaque generatione, pag. 362.* dicti, qui nempe ulcerum, tumorum, variolarum, abſceſſuum, anthracum, peſtilentium aliorumve bubonum, carcinomatum, cariei & gangrænarum ſunt incolæ. Tandem quoque 3.) quia ſimilia itidem jam proſtant exempla inteſtinorum a vermibus perforatorum, & tamen citra vitæ jacturam iterum feliciter ſanatorum, dummodo læſiones iſtæ ita comparatæ fuerint, ut artis auxilio debita earundem abſterſio & mundificatio, per exterana convenientia adminicula inſtitui & impetrari potuerit, ſiquidem plures ejusmodi hiſtorias jam collegit SCHENCKIUS, *Lib. III. Obſerv. med. de Vermibus, pag. 373. ſq.* quibus etiam adjungendæ ſunt illæ, quæ paſſim in *Ephemerid. Nat. Cur.* inprimis autem *Dec. I. Ann. I. Obſerv. 145. Dec. II. Ann. I. Obſ. 104. pag. 250. & Anno VI. ejusd. Dec. Obſerv. 191.*

occurunt. Confer. quoque HILDANUS, *Cent. I. Obſerv. 74.* ubi admodum raram ejusmodi hiſtoriam fuſius recenſet.

OBSERVATIO XCIV.
Dn. D. JOANN. MARTIN. BREHM.
Hydrops ſaccatus ſtupendæ magnitudinis.

Clauſtrarii cujusdam uxor, cum anno ætatis ſuæ quadrageſimo puellam felici enixa eſſet partu, brevi poſt, citra manifeſtam aliquam prægreſſam cauſam, abdomen plus juſto intumeſcere obſervat, absque tamen eximio aliquo ſanitatis detrimento, unde etiam parum curat tumorem iſtum, maxime cum tertio abhinc anno ingravidata iterum, poſt ſimilem puelli vegeti partum felicem, eundem notabiliter imminui deprehenderet. Vix autem finito lactationis tempore, cum juxta morem antea conſuetum menſtrua non rediret purgatio, ſed potius in totum præmature ſubſiſteret, majora in dies & evidentiora dictus hic tumor denuo ſumit incrementa, hacque ratione per integros quatuordecim annos, usque nempe ad quinquageſimum octavum ætatis annum, adeo augeſcit, ut in ſtupendam tandem molem expanſum fuerit abdomen. Durante hocce tempore non ſolum œconomicos varios labores, non quidem absque omni moleſtia, magna tamen cum adſiduitate peregit, ſed & ipſi marito in opificio ſuo, claves nempe aliaque lima radendo & poliendo, omnem poſſibilem opem tulit, donec tandem ineunte Aprili anni præter. ab adhibitis copioſiſſimis, congruis pariter, ac incongruis remediis, nihil plane levaminis perſentiſcens, viribusque plane deficiens, lecto prorſus adfixa manere coacta fuerit, ſub quo ſtatu etiam, poſt quatuor hebdomadum decurſum, d. 3. Maji placide expiravit.

Inſtituta dein poſt mortem ſectione anatomica, externe in capite, pectore & brachiis caro omnis adeo abſumta erat, ut ſola tantum cute tecta adparerent oſſa. Abdomen vero in tantam expanſum adparebat molem, ut quoad longitudinem, a cordis ſcrobiculo ad pubis usque regionem, duas circiter ulnas, & quoad totum ambitum, ſeu circumferentiam, tres ulnas cum dimidia æquaret, eratque temporis diuturnitate nimioque pondere ita extenſum, ut infra genua propendens, vix ſpithamæ longitudine, ſub ingreſſu, a terra diſtaret, quemadmodum etiam umbilicus ita protuberabat, ut anſerini ovi magnitudinem referret. Sub cute, a ſcrobiculo cordis usque ad femora, liquor lymphatico-ſeroſus coagulatus, inſtar gelatinæ albicantis, vel lactis inſpiſſati, muſculos undique ita tegebat, ut in fruſtis auferri potuerit, parumque vel nihil inde digiti madeficerent. Aperto demum abdomine, viſcera ejus ſingula, inprimis autem Hepar & Lien, magna cum admiratione & præter exſpectationem, prorſus ſana & absque ulla labe conſpiciebantur, indeque ſuſpicabamur, extravaſationem & collectionem hanc inſignem ſeroſam potiſſimum a reſtagnatione ſanguinis graviori circa dicta hæc viſcera, per menſium prææmaturam emanſionem adaucta, productam fuiſſe. Inteſtina etiam quoad maximam partem adhuc in naturali ſuo comparebant ſitu, præterquam quod jejunum, a pondere aquæ collectæ magis verſus coſtas ſpurias propulſum, ſub continua preſſione firmiter cum iisdem concreverit. Uterus ſimiliter rite adhuc erat conſtitutus, tam quoad magnitudinem ſuam ordinariam, quam quoad ſubſtantiam; in fundo autem ejusdem, verſus latus ſiniſtrum, adcretus erat, ibidemque variorum ductuum & canalium ope, originem ſumſiſſe videbatur inſignis craſſiorque ſaccus, compluribus denſioribus cum ligamentis per totum dorſum & in utroque latere, maxime autem in dextro, (in quo durante toto iſto

 diutur-

diuturno tempore unice decumbere potuit,) arctiſſime obfirmatus. Hunc, cum tam ob magnitudinem, quam ob eximium pondus & ſtupendam aquæ in eo contentæ quantitatem, ita integrum eximere nequaquam, absque metu diſruptionis, poſſemus, inciſione prudenti idcirco aperiebamus, & exinde 112. menſuras aquæ turbidæ, ex flavo nigricantis ad inſtar paludis putidæ, emittebamus, præter illam non exiguam portionem, quæ hinc & inde, ac potiſſimum inter muſculos femorum pedumque ſatis adhuc tumidorum, remanſit. Peractis hiſce tandem & ipſe ſaccus caute ab adjacentibus partibus liberabatur, atque extractus pellem vitulinam craſſitie & conſiſtentia, libræ autem impoſitus octo libras pondere æquare deprehendebatur.

Modo recenſitus hicce caſus in mentem mihi revocat alium, complures ante annos obſervatum, parumque vel nihil ab eodem diſcrepantem, quem idcirco hac occaſione quoque ſubjungere lubet. Vidua quædam pauperrima, ſexageſimo ætatis anno abſoluto, poſt varias toleratas ærumnas atque miſerias, inſolito quodam adficitur dolore abdominis, cum reſpiratione difficili continua. Intumeſcit inde ſucceſſive abdomen, & inprimis umbilicum verſus ita turgidum & acuminatum evadit, ſicuti in prægnante partui jam proxima, eumque ſingulis horis expectante. Tranſacto ſic, variis ſub moleſtiis, integro biennio, ingraveſcentibus tandem & ad extremum vehementiæ gradum adſcendentibus, inſimulque indeſinenter urgentibus doloribus, die 6to Novembr. ann. 1721. lectum petere cogitur, vixque ſex dies ita decumbens, duodecimo ejusdem menſis die inopinato moritur. Sectio anatomica, altero die, juſſu Magiſtratus inſtituta, ſequentia docuit: Remoto ſterno non, ut ordinarie fieri ſolet, pulmonum lobi, ſed Cor prægrande, pericardio ſuo incluſum, ſtatim in conſpectum prodibat, inque ventriculo ſuo ſiniſtro polypum ex albo

flave-

flaveſcentem & quadantenus rutilantem, digitum longitudine æquantem, craſſitie vero paululum exſuperantem, & figura limacem referentem continebat, qui, facta ventriculi hujus inciſione, inſtar retinaculi adſtrictorii, vi quadam elaſtica proſiliebat, qualis etiam in dextro ventriculo, ſed minor, duorum circiter pollicum longitudinem & erucæ craſſitiem monſtrans, deprehendebatur. Ipſi vero pulmones in utroque latere infra cor depreſſi, ibidemque pariter, ac circa ſpinam dorſi adeo firmiter cum pleura concreti erant, ut difficillime abinde ſeparari & non niſi in fruſtis eximi potuerint.

Facta dein apertione infimi ventris illco ex minori adhuc inciſione emergebat & quaſi impetuoſe protuberabat veſica quædam aqua repleta, totam abdominis cavitatem undique occupans, ita quidem, ut etiam omentum in medio diſruptum fuerit, cujus inferior portio dein cum ſphinctere veſicæ urinariæ eum in modum coaluerat, ut figuram burſæ cujusdam inde dependentis repræſentaret. Eadem in regione huic parti etiam adnexus erat dictus ille ſaccus aquoſus, ac unicam quaſi membranam in tota anteriori ſuperficie cum eadem formabat. Figuram nactus ille erat exacte pyriformem, ſeu ad inſtar inſignis cujusdam cucurbitæ, cum ſuperiori, ſeu latiori ſua parte verſus diaphragma exporrectæ, a cujus nimia expanſione procul dubio e naturali ſuo ſitu diſturbati magisque dorſum verſus adacti erant pulmones, quemadmodum ab eorum atque reliquorum abdominis viſcerum compreſſione, hincque imimpedito & retardato ſanguinis circulo, probabiliter polypoſa concrementa in corde ſuam duxerunt originem. Habebat proinde ſaccus iſte peculiaria ſua ligamenta eundem undique obfirmantia, nec non vaſa ſua aduehentia ab utroque latere eidem ſe ſe inſinuantia, quæ tamen pariter ac priora, tantæ erant laxitatis & teneritatis, ut, dum ex ab-

domine, una cum veſica urinaria, arctiſſime ipſi adnexa. protrahebatur, ſingula illa, citra ullam ejus læſionem, facile diſrumperentur, quemadmodum etiam ipſa membrana, illum conſtituens, non ad modum craſſa erat, ſed ſaltem cum peritonæo vel pleura, intuitu ſubſtantiæ, conveniebat. Pondus dein ejusdem & contenti in eo ſeri flaveſcentis, examinantes, illud librarum 17. circiter deprehendimus factaque hujus emiſſione in fundo lumbricum, ſpithamam longitudine æquantem, offendimus, quorum aliquot etiam poſt mortem ex ore defunctæ prodierunt, & complures in ventriculo & inteſtinis adhuc delituerunt. De reliquo etiam a mole hujus ſacci tam Hepar unacum ventriculo, quam etiam Lien, ex ordinario ſuo ſitu prorſus erant dimota, & ad coſtas usque veras propulſa; inteſtina vero adeo vehementer compreſſa, ut admodum turbatus & fere ſufflaminatus fuerit motus periſtalticus, indeque procul dubio continui & vehementiſſimi illi dolores, defunctam per integrum biennium excruciantes, provenerint.

(Smalcaldia Erfordiam miſſa d. 3. Septembr. 1740.)

OBSERVATIO XCV.

Dn. D. JOANN. PHILIPPI WOLFFII.

De

Dyſenteria maligna verminoſa, cum puſtulis ſquamoſis, cruſtæ lacteæ ſimilibus, conjuncta.

Anno MDCCXXXVI. d. 4. Septembr. puero 10. annorum diarrhœa torminoſa laboranti, Pharmacopœus temerarius ſpecies laxantes, pro infuſo cum vino, præ-

præbet, unde permultum ſanguinis & muci per alvum excernit, teneſmo vexatur, multotiesque ſeceſſum, (licet ſæpius fruſtra,) petere cogitur, inſuper quoque non ſolum in capite, ſed & abdomine & artubus undique puſtulæ ſquamoſæ effloruerunt, æſtus, ſitis & agrypnia continua, plenariaque adpetitus, nec non ſumma virium proſtratio ſuccedebant, conjunctis ſimul torminibus graviſſimis. In conſilium ergo vocatus ab initio laxans rhabarbarinum aquoſum præſcripſi. poſt cujus uſum quoque æger ratione torminum levamen obtinuit, inſuperque ſeceſſus non adeo frequentes fuerunt, reliqua vero ſymptomata in eodem gradu permanſerunt. Varia dein an dyſenterica, inflammationi reſiſtentia & confortantia ordinavi, absque tamen ullo ſalutari effectu, ſiquidem Dyſenteria ſubinde potius augebatur, quam minuebatur, ita ut unica nocte plus, quam centies, partim ob teneſmum partim alvum deponendi cauſa, lectum deſerere coactus fuerit, & excrementa ſemper mucoſa, ſanguine inquinata & perquam fœtidum odorem ſpirantia, dejecerit. Vires hinc magis magisque imminuebantur, & emaciatio corporis ſumma ſubſequebatur. Die 14. dicti menſis binos lumbricos, notabilis magnitudinis, per alvum excrevit, quos diebus ſequentibus complures alii excipiebant; puſtularum quoque ſupra notatarum proventus in ambitu corporis non tantum in dies augebatur, ſed & nunc ad faciem usque eaedem progrediebantur. Die 23. reſpiratio difficilis evadebat, continuante ſucceſſive lumbricorum excretione, hæcque tragœdia usque ad 1. Octobr. duravit, quo ipſo æger externe mox frigidus, mox calidus adparuit, nec non ventriculi atroces dolores ſupervenerunt, dubio procul a copia reſtitantium adhuc vermium eundemque arrodentium, & inflammationem in tunicis ipſius excitantium, dependentes, unde tandem convulſionibus epilepticis correptus vitam cum morte commutavit.

OBSER-

OBSERVATIO XCVI.
Dn. D. JOANN. PHILIPPI WOLFFII.
De
Impenetrabilitate corporis humani falſo jactata.

Per multa ſuperſtitioſa remedia in jucundiſſimam ſcientiam Phyſicam, nobiliſſimamque artem Medicam irrepſiſſe, quilibet praxin medicam cum attentione & ratione exercens, absque ulla contradictione facile fatebitur. Inter hæc quoque, me quidem judice, ſuperſtitioſa illa referenda ſunt remedia, quibus nonnulli corpus ſuum impenetrabile reddi poſſe ſomniant, cujus commatis homines, qui vel de potentia, vel exiſtentia hujus artis gloriati ſunt, multi mihi obvenerunt, nullus vero in cute ſua experimentum inſtituere permiſit. Inprimis autem per ſe jam conſtat, quod potiſſimum in caſtris de nefanda iſto artificio agitetur, illudque excoli credatur, cum tamen eventus abunde doceat, id ipſum ſi non ſemper, tamen utplurimum falſum & imaginarium eſſe. Ad hanc meditationem & obſervationem anſam mihi dedit caſus ſequens: An. MDCCXXXVI. die 25. Novembr. in certamine quorundam, veſperi hora ſeptima, arbitrum agere voluit miles 59. annorum, cultro vero admodum acuto, in thorace ſub mamma dextra tanta violentia ictus fuit, ut retrocedere non ſolum coactus, ſed etiam in terram proſtratus fuerit: Strophium hinc & induſium ejus perforatum, ſed nullum vulnus corpori inflictum deprehendebatur, cutis enim quaſi acu leviter ſciſſa adparuit, nihilominus tamen tumor haud exiguus in dicto loco prorumpebat, inſuper etiam in capite, præcipue ſiniſtro oſſe bregmatis & temporum varias plagas & contuſiones obtinuit, nec non

in

in regione coſtarum ſpuriarum ſiniſtri lateris pedibus calcitratus fuit. Subſequente die hic miles incedere iterum potuit, de punctoriis tamen doloribus in dicta regione ſiniſtri oſſis bregmatis & temporum, nec non thoracis dextro latere conquerebatur, quales etiam in regione coſtarum ſpuriarum ſiniſtri lateris ſub reſpiratione fortiori ſentiebat, qui corpore incurvato ſemper vehementiores reddebantur; & Die 27. dicti menſis omnes dolores admodum augebantur, concurrente ſimul anxietate præcordiorum, nihilo minus de pane lucrando ſollicitus, exiit, mox vero rediens, lectum petere coactus fuit: Anxietas quippe præcordiorum adeo increbuit, ut vix reſpirare valuerit, ſuccedentibus dein, ſub dolorum ſummo augmento, convulſionibus caput retrorſum & os mox verſus aurem dextram, mox ad ſiniſtram, inſtar ſpasmi cynici, ultro citroque diſtorquentibus. unde æger, durante hoc paroxysmo, ne verbum quidem proferre poterat, totumque corpus frigidum deprehendebatur. Rebus ſic ſtantibus antiſpasmodica cum ſudoriferis remixta præſcripſi & venæſectionem in brachio ſiniſtro inſtitui juſſi, adſtantes vero uno ore contendebant, cutem ejus impenetrabilem eſſe, ſiquidem in prælio prope Schellenbergam commiſſo nullas læſiones in cute obtinuerit, ſed tantum veſtibus, globis plumbeis gladisque tales illatæ fuerint, quod etiam in cruenta obſidione caſtelli Philippoburgi ita eveniſſet. Finitis aliquot paroxysmis paulo quidem magis quietus erat, de ſumma vero anxietate præcordiorum & doloribus punctoriis conqueri non deſinebat, hinc phlebotomiam ſumme neceſſariam eſſe, iterum indicavi, ſtatimque Chirurgus accerſitus fuit, cui commilitones ægroti de novo impenetrabilitatem objicebant, ego vero eosdem ita adlocutus ſum: vos ſuperſtitioſi accedite, tu teneas vas cruorem recipiens, & alius corpus patientis erectum, alius vero brachium ſiniſtrum teneat. Ipſe interim ægrotus toto con-

tremuit corpore, præcipue, quoniam nunquam veneſe-ctionem admiſit, ſibique, ob ſupra dictas rationes cutem ſuam eſſe impenetrabilem, firmiter perſuaſum habuit, ipſe vero neſcivit, unde hoc provenerit, atque hanc ſingularem qualitatem vel a nativitate ſua, vel a ſocio quodam ſibi clandeſtino modo communicatam eſſe certiſſime credidit. Brachium ergo ſiniſtrum ipſius manibus meis adprehendi, venamque medianam digitis fricui, dein juſſi, ut Chirurgus intrepide phlebotomum ſuum admoveret venamque ſecaret. Dictum factum: chirurgus brachium poſt inciſionem direxit verſus illum militem, qui audacter in ſua præconcepta opinione, cutem hujus ægroti certiſſime eſſe impenetrabilem, perſeveravit, quoniam teſtis oculatus eſſet, quod globi plumbei Philppoburgi veſtem quidem ejus, neutiquam vero cutem, perforaverint, unde hic purpureo iſto latice in facie, pectore & veſtibus undique contaminabatur. Altum hinc ſilentium erat, omnes muti & obſtupefacti adſteterunt, tandem vero muſſitarunt, me impenetrabilitatem hanc reſeraſſe; ego vero ſereno animo mentem meam aperui, falſum nempe hoc eſſe & omnia abominabili ac damnanda quadam ſuperſtitione niti, ſiquidem optima impenetrabilitas non niſi in pugno robuſto & agili, ab animo intrepido ſuffulto, conſiſteret. Interim præcordiorum anxietas ſtatim poſt V. Snem ceſſavit & dolores punctorii ſenſim remiſerunt, paucorumque dierum intervallo æger in integrum reſtitutus fuit. Ictum vero hunc, cultro acuto patratum, in coſtam veram, ſterno firmiter adhærentem impegiſſe, non ſolum ex ſupra dictis patet, ſed & nervum intercoſtalem ipſumque perioſteum læſum convulſiones has excitaſſe, ex eo conſtat, quoniam nervi iſti cum guſtatoriis, abducentibus & vagis connexionem arctam & originem communem agnoſcunt, hinc faciliime convulſiones tam caput retrorſum, quam os huc illucue trahentes, exinde ob

con-

conſenſum harum partium provocari potuerunt, inſimulque neutiquam impetrabilitas, ſed potius coſta vera huic ictui obicem poſuit. Hac occaſione aliquot alii adhuc caſus, ejusdem argumenti, in mentem mihi recurrunt, quos ſequentibus ſiſto:

I. Militi cuidam, qui per multos annos præliis & obſidionibus variis interfuit, variaque vulnera accepit, in obſidione dicta Philippoburgenſi magna e ſclopeto exploſa glans plumbea hypochondrium dextrum tanta cum vehementia petiit, ut aliquot paſſus retro in humum proſtratus fuerit; ad ſe demum rediens, inſtituta exploratione veſtes perforatas & prope gladii cingulum coriaceum denſum dictam glandem plumbeam invenit, cutis vero illæſa fuit; paulo poſt dolorem haud exiguum in hac regione ſenſit, cui etiam ulcus ſucceſſit, ex quo multum puris, ſanguine permixti, emanavit; ipſe vero tam antea, quam ſequentibus temporibus ſæpius venæſectiones admiſit, nulloque modo impenetrabilis fuit, ſed dubio procul hæc glans e ſclopeto, vel minori bombarda in loco remotiore exploſa fuit, adeoque propter diſtantiam nimiam inter terminum a quo & ad quem, vis ejus perforandi imminuta fuit, ut tantum per pannum laneum, neutiquam vero cingulum coriaceum, penetrare potuerit, impetus tamen ejusdem, concurrente ſimul terrore, militem hunc, ſine ulteriori læſione proſternere valuerit.

II. Alius miles, olim caſtra ſequutus, periculoſiſſimis ſæpius locis, in excubiis, foſſis caſtrenſibus fodiendis & defendendis, nec non præliis truculentis, expoſitus & absque vulneribus redux factus, ſtatim ſibi & aliis perſuaſit, cutem ſuam impenetrabilitate munitam eſſe, & hoc, oſtentatione captus, undique evulgavit. Data demum occaſione, quæſivi ex eo, num res hæc ita ſe haberet? Reſponſio prompta fuit: Omnino, & neque ferrum neque

 plum-

plumbum cutem ſuam perforare poſſe. Præmium itaque cum hac conditione ei obtuli, ut ego tantum acu exigua, in cute ſua, quocunque libuerit loco, experimentum inſtituerem; denegavit vero hoc his verbis: Me forſitan impenetrabilitatem e cute auferre poſſe. Reſpondebam ulterius, hoc non ita ſe habere, ſed pro certo a me reputari, quod traditio hæc ſua falſa atque ſuperſtitioſa ſit; duplicavi etiam inſuper promiſſionem meam ratione præmii, ſi permitteret, ut acu mediocri tantum cutem ſuam transfigerem, omnes vero promiſſiones fruſtra meæ erant, manifeſto ſane teſtimonio, hanc quoque falſo creditam impenetrabilitatem non niſi ſterilem ſuperſtitionem, vel potius vanam oſtentationem redolere.

III. Ante 13. annos vir quidam horrore, æſtu, cephalalgia & laſſitudine ſpontanea adflictus, meum ſibi expetiit conſilium, cui, quoniam plethoricus erat, & tunc temporis febres petechiales & miliares epidemice graſſabantur, ſtante pede venæſectionem in brachio commendavi, gemitu vero anxio mentem ſuam mihi aperuit hunc in modum: Cutem ſuam, in partibus, quas radii ſolares non ferirent, impenetrabilem eſſe; quodſi igitur neceſſitas venæſectionem exigeret, ſe antea amuletum ſuum ſeponere velle, ad quæ tamen reſpondebam, hoc impoſſibile quid eſſe, cumque perſeveraret æger in ſuperſtitione ſibi impreſſa, Chirurgum accerſi juſſi, inque ejus præſentia admonui ægrum, ut brachium ſuum, amuleto ſuo ſimul in eo relicto, porrigere vellet, quoniam forſitan, ſi nullus proveniret ſanguis, tempus tunc adhuc ſupereſſet illud ſeponendi. Auſcultavit ergo & venæſectio feliciter peracta fuit, nihilominus tamen ſanguinem prodeuntem conſpiciens, in magnam admirationem deductus confitebatur, ſe quondam permultas plagas accepiſſe a milite quodam acinace inſtructo, ut quoque veſtes undique diſciſſæ, prorſus tamen illæſa cute

te ſua, ſub complurium laciniarum forma deciderint. Plagas vero has in ſuperficie ſaltem corporis factas fuiſſe, & acinacem non directe, ſed oblique penetraſſe, facile e ſequenti conjici poteſt caſu.

IV. Vexillifer quidam, noctu aliquando perquam anxie ad me veniens, verbis interruptis & anxiis mihi expoſuit, quod hoc ipſo momento domicilium ſuum petere voluiſſet, bini vero incogniti gladiis inſtructi, a tergo ex improviſo ipſum adgreſſi fuiſſent, iisque nudatis caput & humerum ejus graviter percuſſiſſent, ut idcirco coactus fuerit propriæ defenſionis cauſa ſtricto gladio iisdem ſeſe opponere, quod etiam eo cum effectu ſucceſſerit, ut illos retrocedere coëgiſſet. Quoniam vero actio hæc in tenebris evenerit, & chirotheca dextra undique dilacerata, tunica manicata in regione humeri, dorſi, præcipue vero manica ipſa, nec non pileus hinc & inde diſciſſæ eſſent, ideo potiſſimum ſe deſiderare, ut corpus ſuum inſpicere & viſitare vellem, an forſan vulnus ſibi inflictum ſit. Depoſitis igitur veſtibus undique eundem contemplatus ſum, aſt ne veſtigium quidem vulneris, ſed tantum maculas quasdam in manu dextra ſuggillatas inveni. Quæſivi hinc ex eo, an credat ſe cute impenetrabili gaudere? reſpondit vero: neutiquam, unde & ego, adſerto ejus pollicem premens propter terrorem prægreſſum, venam in brachio ut ſtatim ſecare permitteret, ſuaſi, emiſſaque exinde ſufficienti ſanguinis quantitate, bene quoddam ſudoriferum porrexi, quo adſumto lectum petiit. Altero die hilaris & erecto animo me viſitavit ac adgreſſores ſuos ſedulo, ſed fruſtra, expiſcari ſtuduit. Ex hiſce adlatis uberrime pateſcit, impenetrabilitatem nil aliud, quam ſuperſtitioſam eſſe traditionem, de qua tamen permulti vaniloqui, præſertim infimæ ſortis, plenis buccis gloriantur.

OBSERVATIO XCVII.

Dn. D. JOAN. PHILIPPI WOLFFII.

De

Plenaria & diuturna omnium potulentorum averſatione, ex terrore & imaginatione hyſterica.

FELIX PLATERUS in *Obſerv. Libr. I. p. m. 85. ſqq.* notatu dignum caſum fœminæ funeſta quadam Hydrophobiæ ſpecie laborantis, his verbis memoriæ tradidit: „ *Sutoris uxor, An. MDXCIII. Martii XI. cum corium* „ *in Birſæ fluviolo, ſub concamerato opere, urbem interluente,* „ *veſperi lavaret, nocteque inſtante, eam vicini, ſolam illic* „ *reliquiſſent, ſolitudine perterrita, exiſtimans, ſe ſplendorem* „ *aliquem e fornice erumpentem, cernere, torrentemque inun-* „ *dantem auctumque cum impetu adfluere, eo perculſa, domum-* „ *que reverſa, ab eo tempore, neque aquam, neque vinum, nec* „ *juſculum, nec aliud quidquam liquidum, deglutire potuit, ſed* „ *ſtatim, hiſce oblatis, magisque ori inditis, intercluſum tra-* „ *hebat*, &c. Anno MDCCXXXVI. d. IX. Octobr. ſimilis talis caſus mihi obtigit, hoc unico tantum excepto, quod mentis abalienatio defecerit, & ægra per DEI gratiam in priſtinam ſanitatem brevi poſt fuerit reſtituta. Hiſtoria morbi itaque hæc eſt: Uxor cinerum clavellatorum coctoris & ſubditi generoſiſſimi cujusdam Domini, 36. annorum, antea ad votum ſana, vegeta & robuſta, tempore fluxus menſtrui die vigeſimo ſecundo Februar. anni iſtius, hora ſexta matutina per januam domus ſuæ exiens, in reditu unum alterumve manipulum granorum hordei in limine januæ offendit, & quoniam hi conjuges in pago iſto multos ſibi invidos infenſosque habuerunt; hinc fœmina iſta non ſolum mag-

magno terrore & timore ab eo ſtatim momento correpta fuit, ſed & ſuſpicionem hac de re aluit, quod hoc dubio procul a malevola quadam venefica, nocendi cauſa, factum ſit, quæ imaginatio eo facilius altiores egit radices, quoniam menſes eodem tempore fluxerunt. Statim hinc ſucceſſit immenſus horror, ab hora ſexta matutina ad undecimam veſpertinam una ſerie, eodemque gradu continuans, fluxusque menſtruus plenarie ſimul ſubſtitit, cum ſitis plenària abolitione & ſumma virium proſtratione, oblato vero dein a marito hauſtu cereviſiæ, majori adhuc horrore, tremore omnium artuum & motibus convulſivis totius corporis, cum vix delibaſſet cereviſiam, adeo correpta fuit, ut vi adſtantium ægre in lecto retineri potuerit: inſimulque anxietas præcordiorum ſuffocationem eidem minabatur, & hinc vomitu exigua adſumta portio cereviſiæ rejiciebatur. Cum porro maritus vini hauſtum paulo poſt, pro reficiendis viribus, offerret, eadem ludebatur tragœdia, quæ etiam poſt adſumtionem omnium potulentorum, qualiacunque illa fuerint, repetebatur, unde poſtea in prandio & cœna, ut cibos dilutiores tantum caperet, & pomis, quantum fieri poterat ſitim reſtingueret, coacta fuit. Regula hac circa cibos obſervata in meliorem ſtatum rediit, & rebus ſuis œconómicis fungi iterum valuit, obſtructio vero menſtrui fluxus uſque ad primum diem Aprilis continuavit, omniaque potulenta ſemper plenarie abhorruit: A primo die Aprilis corporis viriumque vigor non ſolum magis magisque iterum decrevit, ſed & propter continuum mœrorem, perſeverantem imaginationem faſcinationis & vitæ genus ſumme laborioſum admodum emaciata fuit, interim tamen fluxus menſtruus parciori in quantitate rediit, & ſanguis excretus ſpiſſus & nigricans adparuit, inſimulque periodos ordinarias lunares uſque ad nonum diem Octobris ſemper anticipavit. Generoſiſſima matrona, multa gratia

&

& commiſeratione ducta, ſtatim de ſuſpicione faſcinationis, quam ægra firmiter ſibi impreſſit, me certiorem reddidit & judicium meum hoc de caſu poſtulavit, quare omnibus circumſtantiis & ſymptomatibus probe penſitatis, mentem meam ita explicavi, quod adfectus hic hyſtericus ſit & paſſionibus animi natales ſuos debeat, terrori nempe, mœrori, imaginationi & ſuſpicioni, omnia reliqua vero ſymptomata ab his dependere & producta eſſe, ideoque etiam curationem tam moraliter, quam phyſice ſuſcipiendam eſſe, neutiquam vero faſcinationem hic ſubeſſe. Accerſitam itaque ægrotam, poſtquam hiſtoriam morbi ſui ſupra deſcripti mihi expoſuit, ut ſuperſtitioni ejus de faſcinatione aliquo modo, bona tamen intentione, velificarer, blandis verbis ita adlocutus ſum: Miſeret me tui ſtatus mali, aſt bono ſis animo, omnemque ſollicitudinem, timorem & mœrorem prorſus abjicias, ſi in ſcrinio tui cordis prope perpendes, DEUM eſſe omnipotentem & omnia in ſalutem hominis creaſſe, Diabolum vero in his, qui in DEO fideli & ardente amore & timore confidunt, eumque pie colunt, umbram eſſe impotentem, ſiquidem ſi DEUS pro nobis, quis contra nos eſſe poterit? Proinde etiam Nutritorem noſtrum ſummum inter innumerabilia beneficia hordeum, tamquam frumentum ad vitam hominis ſaluberrimum nobis largitum eſſe, ope cujus non ſolum famem, ſed & ſitim extinguere poſſemus; cum autem Diabolus pauperrimus ne culicem quidem, ne dum alia procreare poſſet, hinc ceu aſtutus ſeductor generis humani, tantum creaturis, licet alias & per ſe ſaluberrimis, abuteretur, & ope harum, quoniam in quotidianum uſum neceſſario adhiberentur, hominibus inſidias ſtruere conaretur, præcipue illis, qui omiſſis precibus matutinis DEO & protectioni Ejus validiſſimæ ſe non commendarunt, adeoque quoniam ægra DEO pie inſerviendo ſollicita fuiſſet, generi humano infenſiſſimum illum

illum hoſtem, potentiam ſuam in corpora a DEO, reſtricto tamen modo, conceſſam, in eadem, uti in Jobo exercuiſſe, vim autem hujus impotentis Diaboli adeo arctis incluſam eſſe limitibus, ut tam precibus, quam remediis naturalibus, ab altiſſimo DEO benigniſſime nobis conceſſis, illam infringere, ejusque malam intentionem deſtruere poſſimus. Tandem ægrotæ injunxi, ut contrito ſpiritu DEUM T. O. M. imploraret, quo gratia ſua omnipotente precibus ipſius adſiſtere & omnibus conatibus clementiſſime benedicere velit, quibus peractis, intrepido animo pulverem fumalem groſſum, (qui nihil aliud fuit, quam Aſa fœtida, quam in adfectibus uterinis interne & externe optimo cum ſucceſſu reiteratis vicibus in uſum vocavi,) prunis inſpergeret, prunasque corpore erecto ſibi ſupponeret, ore vero grana aliquot, (quæ Cubebæ fuerunt,) maſticaret, & uno alterove eorum maſticato, bona fiducia hauſtum cereviſiæ ſuperbiberet, quod etiam feliciſſime ſucceſſit, ut non ſolum unum hauſtum, ſed plures optimo cum adpetitu adſumſerit, eodemque adhuc die totam menſuram ſucceſſive conſumſerit, ac nihil plane alieni, intuitu priſtinorum ſymptomatum atrocium, obſervaverit. Circa hujus diei veſperam maritus ægrotæ certiorem me reddidit, conſilium meum optime ſucceſſiſſe, ita, ut conjux ſua per DEI gratiam, abjecto omni mœrore, nunc hilaris & ſitibunda ſit, variaque potulenta, cereviſiam nempe, vinum & aquam, pro lubitu & cum adpetitu adſumere poſſit, hinc ſi liceret, ipſam craſtino die, (quoniam nunc propter largum ſudorem, quem fumus prædictus excitavit, lecto ſe commiſiſſet,) exoptati hujus ſucceſſus gratia, me viſitare velle, quod etiam factum fuit, ſiquidem altero die fœmina hæc ſummo mane fores meas pulſans, ob ſanitatem priſtinam, tamdiu multotiesque anxie, ſed fruſtra, quæſitam, nunc vero prorſus inopinato recuperatam, ſummo gaudio perfuſa, & DEO

& mihi gratias perſolvit maximas. Præſcripſi ergo adhuc Decoctum quoddam ex aperientibus & uterinis compoſitum, pro obtinenda vaſorum reſeratione & ſanguinis attenuatione, ſuadendo ſimul ut maſticationem Cubebarum continuet, potumque ſufficientem ſubjungat. Hac ratione fluxus menſtruus periodos lunares ordinarias obſervavit, fœminaque iſta in hunc uſque diem integra ſanitate gaudens, omnia potulenta, absque ulla difficultate iterum adſumere ſolet.

OBSERVATIO XCVIII.

Dn. D. JOAN. PHILIPPI WOLFFII.

De

Milite bufones per alvum excernente.

Anno MDCCXXXIV. menſ. Decembr. miles gregarius 28. annorum in caſtris prope Rhenum æſtate præterita, ſitim aqua putrida ſæpius extinxit, poſtea huc in hibernum collocatus, Dyſenteria corripiebatur, ſub quo morbo unica vice quinque bufones mortuos per alvum excrevit, qui, poſtquam ab ejus uxore mundati & aqua abluti fuerunt, aliis veris bufonibus in omnibus ſimillimi deprehendebantur. Ipſe vero æger poſtmodum in dies melius ſe habens, brevi convaluit & nunc in caſtris Hungaricis vivit.

OBSER-

OBSERVATIO XCIX.

Dn. D. JOAN. PHILIPPI WOLFFII.

De

Puero ante nativitatem dente inſtructo.

Anno MDCCXXIX. d. XVII. Mart. uxor piſtoris 36. annorum quarto menſe ingravidationis febre continua corripiebatur, hacque intra quatuordecim dierum ſpatium per DEI gratiam feliciter ſuperata, poſtmodum tempore geſtationis legitime finito, puerum ſanum absque difficultate, denteque inciſorio in maxilla ſuperiori inſtructum, excluſit. Puerperæ a mulierculis adſtantibus metus injiciebatur, quod præmatura hæc eruptio dentis in fœtu, intra uterum adhuc contento, mali quidpiam præſagiat, quod tamen eventus non confirmavit, ſiquidem elapſis viginti ſeptimanis hic dens iterum excidit, pauloque poſt alius, ex eodem alveolo erumpens, ſucceſſit, qui denuo per ſeptem annos ſubſtitit, quo tempore etiam hic e ſede ſua dimotus fuit, ac ſtatim alius tertia nunc vice alveolum hunc explevit, puero interim in hunc uſque diem vegeto & ſano ſuperſtite, quippe qui etiam omnes dentes ſuos facile excluſit, variolasque quinto ſuæ ætatis anno feliciter ſuperavit.

OBSERVATIO C.

Dn. D. JOAN. PHILIPPI WOLFFII.

De

Præcipiti coalitu oculi poſt variolas.

Anno MDCCXXXI. d. XIII. Maji puer 8. annorum præterita hieme variolas feliciter perpeſſus, præmature aëri

ri liberiori frigido ſeſe expoſuit, ex quo tempore oculorum, præcipue vero dextri, palpebræ in totum fere coaluerunt, ſubſequente inflammatione, inſigni dolore & totius malæ hujus lateris intumeſcentia prægrandi, nec non copioſa puris ex ipſo illo oculo, inter palpebrarum commiſſuras ſuccedente excretione, præſcripta ergo prius congrua diæta, iniunctoque debito regimine, ſequentia ordinavi: Rec. M. Pilul. de Succino Craton. ſcrupul. ſem. Extract. Helleb. nigr. Mercur. dulc. rite par. ana gr. V. M. F. l. a. Pil. No. XV. conſperg. Cinnab. factit. D. pro una doſi. Rec. Pulv. Radic. Liquirit. unciam dimid. Flor. Sambuc. unciam I. Camphoræ drachm. dimid. M. & includantur ſacculo, oculo dexto imponendo. Sequenti ergo die oculus iſte non ſolum quoad maximam ſui partem recluſus fuit, ſed & dolores unacum inflammatione remiſerunt, unde ſequentem adhuc exhibui Mixturam: Rec. Eſſ. Succini, Tinctur. antimon. acr. ana drachm. 2. Olei deſtillat. lign. Saſſafr. gtt. VI. M. D. ter de die guttæ XX. in vehiculo aquoſo. Methodo hac per 14. dies continuata omnia ſymptomata iterum evanuerunt, puerque ad votum convaluit, absque ullo remanente oculorum vitio.

OBSERVATIO CI.

Dn. D. JOAN. PHILIPPI WOLFFII.

De

Convulſionibus vehementiſſimis, a vulnere abdomini inflicto obortis.

Anno MDCCXXXII. d. 24. Februar. vir juvenis 25. annorum, noctu ex improviſo ſub diaphragmate in ſiniſtro hypochondrio cultro lato vulnerabatur, unde quidem exigua ſubſequebatur hæmorrhagia, pulſus vero ad-

admodum languidus ſtatim fuit, ſupervenientibus ſimul, erecto inprimis corpore, frequentioribus lipothymiis, quare Chirurgus, cujus curæ concreditus fuit, eadem nocte me in conſilium vocavit, cumque tunc ægrotum in modo dicto ſtatu, anxiis ſuſpiriis anhelantem, deprehenderem, ſtatim ſequentia præſcripſi: Rec. Aquæ Cinnam. cydon. Bugloſſ. ana unc. 1. Carbunc. unc. ſem. antimon. diaphor. drachm. ſem. Syr. cort. aurant. drachm. 2. M. D. ſæpius cochlear. unum. Rec. Rad. Arnic. veræ unc. dimid. conc. infundatur cum aquæ fervidæ menſura una & ſucceſſive calide bibatur. Inſequente die 25. redeunti paucis expoſuit verbis, ſe præterita nocte permultos vomitus graviſſimasque convulſiones in partibus ſuperioribus, brachiis & manibus expertum fuiſſe, quæ etiam adhuc dum continuabant, ita quidem, ut a vulnere inflicto inciperent & furſum uſque ad extremitates digitorum ſeſe extenderent, cum rigida manuum incurvatione, anxietate præcordiorum & reſpiratione perquam difficili, ſub quibus tamen omnibus æger mentis ſemper compos fuit, atque lipothymiæ in totum fere ceſſarunt, unde ſequentia ſubjunxi: Rec. Olei Amygdal. dulc. rec. unc. 1. cum dimid. Syr. papav. errat. drachm. 6. M. D. ſucceſſive cochleatim. Rec. Lap. Cancror. Lumbric. terreſtr. ana drachm. 1. Nitri anod. Salis ammoniaci, Cinnab. factit. ana ſcrup. 1. Croci orient. gr. iij. M. F. Pulvis, D. ſingulis ſemihoris octava pars in juſculo calido. Rec. Herb. Serpill. Roriſmarini, Meliſſæ, ana manip. 2. Fl. Chamom. manip. 1. Conc. M. D. & cum vino calido Cataplaſma fiat, ſcorbiculo cordis imponendum. Die 26. hujus optime ſeſe habuit, convulſiones, vomitus, reliquaque ſymptomata in totum ceſſarunt, ita, ut Chirurgus, vulnus inflictum lege artis tractans, tandem optime illud conſolidaverit, redeunte ſimul ex voto integra ſanitate.

(*Rüdenhuſa Erfordiam miſſa d. 12. Sept. 1740.*

OBSERVATIO CII.

Dn. D. NICOLAI BOERNERI,

Sacculus membranaceus inſolitus, poſt partum e pudendis puerperæ propendens, feliciter ablatus.

Fœmina, 30. annorum, quinque antea infantum mater, ſexto in puerperio poſt felicem fœtus excluſionem, tunicam ſentiebat aliquam, burſulæ ad inſtar e genitalibus propendentem, in quam ſenſim ſenſimque materia colliquebatur ſanguineo-ſeroſa, ita, ut exiguo temporis ſpatio ad crepaturam fere turgeſceret, & moles ejusdem caput infantis trium quatuorve annorum æquaret. Obſtetrix, quæ ultra bis mille parturientibus opem præſtitit, atque hujus quoque fœtus extractioni præfuit, nunquam tale quid ſe obſervaſſe non ſine terrore, adſeveravit, ideoque parentes cum cognatis & ipſa puerpera meum ſibi expetebant conſilium & ocularem ſimul inſpectionem, neſcientes, an uteri, vel vaginæ prolapſus, vel alius ſtatus plane præternaturalis, per ſectionem forſitan emendandus, ſubſit. Cum præterea ab obſtetrice perciperem, quod absque ullo impedimento extrahi potuerit placenta uterina, & quidem inter ſacculum prædictum & dextrum femur; hinc nullum reſtabat dubium, quin vel pars membranæ chorii, ſiniſtro in latere profundius vaginæ uteri diverſis in locis adhæreat, vel plane peculiaris tunica ab eadem ſeceſſerit, ſacculum talem formans & purgamenta uterina, ſeu ſanguinem ſeroſum lochialem excipiens. Abſciſſionem vero & extirpationem ſuadere haud volui, quoniam digitorum preſſione ſemper in parte uterum verſus ſpectante portio quædam contenti liquoris eructabat, juſſi hinc ut po-

potius oleis ipſum illinirent coctis, chamæmelino videlicet, rutaceo, aliisque crebrius calefactis, & per reiteratam lenem preſſionem contentum humorem imminuere ſtuderent. Tali modo ſacculus trium ſpatio dierum plane evacuabatur, ut forſipe abſcindi potuerit nullo remanente veſtigio, vel alio incommodo, juxta propriam ipſius adflictæ confeſſionem.

OBSERVATIO CIII.

Dn. D. NICOLAI BOERNERI.

Inteſtini ilei corruptio ſphaceloſa, ſolitarie ab internis cauſis producta.

Vir 33. annorum, in cœlibatu vivens, temperamenti melancholico - cholerici, habitus corporis macilenti, & faciei pallidioris, vitam agens ſedentariam, complures per annos tormina infimi ventris, circa regionem umbilicalem, dorſum verſus ſe exerentia, per intervalla ſenſit, majora ſemper incrementa, autumnali præſertim & hiemali tempore, capientia, quod etiam non raro poſt leviſſimum in diæta commiſſum errorem eveniebat, unde meo non ſolum, ſed & aliorum Medicorum conſilio auxilioque ſubinde uſus fuit, perraro tamen ex remediis, contra dolores crebrius recurrentes, adhibitis, levamen quoddam obtinuit, niſi calor externus per fomentationem præmitteretur. Proinde etiam alui profluvio ſemper fere laborabat, præprimis poſt comeſtos fructus horæos & leguminoſos, a quibus inſimul quoque tormina augebantur & ſcybala, fecum inſtar, fluida prodibant; non minus quoque tuſſi nunc ſicca, nunc vero humida, adfligebatur, ſimili fere ratione, ut in ipſis phthiſicis ſubjectis evenire ſolet, unde etiam pro tali a quibusdam habebatur, ut ex indicatis,

mihi

mihi oblatis, colligere potui. Tandem circa æſtatis principium decumbere cogebatur, ingraveſcentibus indies ſingulis modo recenſitis ſymptomatibus, quibus, ſuccedebat ſpirandi difficultas, cum adpetitu plane proſtrato & anxietatibus præcordialibus interdum ſummis, quibus ructus crebriores jungebantur, nec non ſudores copioſiores, vires magis magisque imminuentes, unde tandem pulſus tardior ac debilior redditus fuit, totamque ſcenam lethali exitu mors clauſit. Pro indaganda ergo vera prædictorum ſymptomatum, funeſtique eventus cauſa, per conjecturas artificioſas antea non exacte ſatis detegenda, altero ſtatim die anatomico cultro ſubjiciebatur corpus exanimatum, in quo, aperta prius regione medii ventris, viſcera ejus, cor videlicet cum pulmonibus omni labe deſtituta, ſicuti in homine perfecte ſano eſſe ſolent, deprehendebantur; ad infimum dein ventrem deſcendentes, Hepar quidem pariter illæſum ſanumque, inteſtina vero omnia, flatibus ad crepaturam pene usque turgeſcentia, offendimus, inter quæ ſpeciatim ventriculus, veſicæ inſtar flatu diſtenſus, eminebat nihilque plane ciborum pariter ac potulentorum continebat, id quod etiam de inteſtinis tenuibus reliquis confirmari poteſt. Omentum dein, in parte extrema, circa umbilicum, ad palmæ circiter latitudinem prorſus nigricans, indagationi exactiori & curioſiori occaſionem præbuit; unde reclinatis anterioribus inteſtinis, in conſpectum veniens ileum, quoad maximam ſui partem oſſibus ilei firmiter adnexum plane corruptum ac ſphaceloſum deprehendebatur, ita ut ad leviſſimum rumperet contactum, & flatus inibi contentos emitteret abunde. Hoc pacto fons inveniebatur mali, dictorumque ſymptomatum, cauſſaque mortis præmaturæ ipſius.

(*Neoſtadio ad Orilam Erfordiam miſſæ d. 20. Septembr. 1740.*)

OBSER-

OBSERVATIO CIV.
Dn. D. VALENTINI ERNESTI EUGEN. COHAUSEN.

De
Salutaribus & noxiis quibusdam in adplicatione remediorum commiſſis erroribus, ſpeciatim vero Aphonia a linguæ Paralyſi, ſimili errore feliciter ſublata.

Cedro omnino digna ſunt, quæ Aphorismo I. Sect. I. inculcat Artis noſtræ Princeps : *Nec vero ſatis eſt, Medicum ſuum feciſſe officium, niſi ſuum ægrotus, ſuum adſtantes faciant, ſintque externa rite comparata ;* niſi enim prudentiſſime etiam & maxime circumſpecte ab expertiſſimo etiam Medico præſcripta debito modo adplicentur, parum proderit ægro doctiſſimum quodvis conſilium ; quin ſæpius enormia inde enaſcuntur ſymptomata. Ante omnia itaque monet HIPPOCRATES, antequam ſe ad cœtera ſalutifera præcepta accingat, *ut ægrotus ſuum & adſtantes faciant officium*, id eſt, prout egregie explicat LIBAUTIUS in Scholio ad Commentarium HOLLERII ad aphoriſm. 1. pag. 8. *Nec ſolum ſe comparare debet Medicus ut faciat quod facto eſt opus, judicio & experientia occaſionem arripiendo, ſed & æger obediendo & fideliter referendo: Et illi, qui præſto ſunt, ut Pharmacopæi, in remediorum electione, præparatione mixtione & exhibitione, Chirurgi conjuncta dividendo, diviſa conjungendo & ſuperflua tollendo, clinicæ mulieres, fide, officio & diligentia*, &c. Clariora hæc quidem ſunt, quam ut egeant Commentario, peccatur interim toto die ab ægroto, ab adſtantibus, a Pharmacopœis & Chirurgis, qualia exempla non ſine funeſto ſæpius ſucceſſu quotidiana praxis ſubminiſtrat,

& mihimet ipſi ſæpius evenerunt. Sic illuſtri militiæ præfecto viro 88. annorum ſuaſor eram, ut Theæ, cujus infuſum quovis mane ſorbillabat, immiſceret folia Altheæ emolliendi & aſperitatem Theæ corrigendi fine, (quippe alui obſtructionibus cum dolore, immo ardore urinæ, ſæpius laborabat,) aſt, loco herbæ Altheæ, Unguenti ſic dicti de Althea cochlear unum quotidie ſumſit, poſtmodumque erga me conquerebatur, ſe illud ob nauſeoſum pinguem ſaporem amplius ſumere non poſſe quamvis ab ejus uſu nullum detrimentum, quin potius levamen perceperit. Subolfeci ſtatim errorem, ſed ne venerandus ſenex inde terreretur ſibique timeret, diſſimulando tacui, ex errore hoc id animadvertens & omnes Medicos monens, ne verbotenus tale quid ægrotis ſuis ſuadeant, cujus multæ dantur aliæ denominationes fere ſimiles. Cum enim herba & radix Altheæ raro a Pharmacopœis ita in ſubſtantia & ſimpliciter divendantur, Unguentum vero ſæpius, quin indies petatur, non erravit Pharmacopœus, ſed potius male fuit explicatum a famulis illud exigentibus, quales inconcinnas petitiones & diſpenſationes non ſemel in officinis pharmaceuticis obſervavi, & idcirco fuſiores ſemper ſignaturas remediis adponere ſoleo, ne unquam in circumſtantia quadam error aliquis committi poſſit.

Ita ab amico & fautore relatum habeo, quod Rheinbergæ mulier quædam conſueverit purgandi ſcopo drachmam dimid. Extract. Panchymag. Croll. in formam boli radactam, pro una doſi cum euphoria ſumere; aliquando ergo mittit ancillam in officinam pharmacevticam, ut ſimilem purgationem adferat, cumque hæc male explicaret nomen medicamenti, intellectum fuit a Pharmacopœo quaſi peteret Emplaſt. veſicatorium, quod ipſi datum & ab ægrota devoratum fuit, cum ſubſequuto intolerabili & vix compeſcendo ardore tum in ventriculo, tum abdomine. Hinc

illuſtris

illuſtris HOFFMANNUS in *Medic. politic. Part. II. cap. I. Reg. 5.* probe monet, Medicum magis debere ſcribere, quam dicere, & funeſtiſſimum adducit exemplum, loco Nitri antimoniati dati vitri antimonii cum ſubſequuta morte ægroti: Sic & nuper in aula quadam illuſtri cuidam perſonæ præſcribebam, ut circa veſperam, abſorbendi fine, pulverem Lapid. cancror ſumeret. Aderat ſcatulæ lapid. cancror. repletæ comes ſcatula cum Alumine, ex qua ſumit integrum cochlear pulveris contenti, ob non lectam ſignaturam, unde evenit ingens adpetitus proſtratio, preſſio circa regionem ſtomachi, quibus ſymptomatibus diverſimode mederi adlaboravi, tandem emeticum, octiduo fere elapſo, ſerius licet, ob urgentes circumſtantias porrexi, ſub cujus operatione faſſa eſt, ſe aluminoſum adhuc ſaporem percepiſſe, quo ceſſante rediit adpetitus & convaluit.

Telonii vicini præfectus, vis craſſus & obeſus, filiam ſuam ſimul ſcabioſam, conſultum mittebat ad Medicum hujatem: Conquerebatur vero ille de aſthmate unde etiam Medicus antaſthmatica convenientia remedia, & ſcabioſæ virgini unguentum contra ſcabiem præſcribebat; æger accipiens ollam unguento repletam, hocque pro Electuario pectorali reputans, totum illud deglutivit, absque damno quidem, tandem vero Hydrope pectoris occubuit. Cum Bernenſtelli ad Moſellam praxin exercerem medicam, civi ex oppido vicino Grach, præſcribebatur pro ſtomachi confortatione Empl. de cruſta panis externe adplicandum, ſed errore pharmacopœi, cæterum in arte ſua optime verſati, datur Empl. veſicatorium, quod totam ſtomachi regionem excoriavit. Æger ſentiens primum ardorem, laudabat effectum, inquiens: Illud Emplaſtrum omnino egregium mihi videtur, calorem enim ſentio ſummum, hinc non dubito quin frigidiorem ſtomachi mei pituitam reſolvet; verum continuante & augeſcente dolore & ardore intolerabili, urgebat ejus remotionem

 quo

quo facto adparabat error & veſica aqua limpida repleta per totam ſtomachi regionem, cujus conſolidatio non parum moleſtiæ creavit ægro, ceſſante interim vomitu & anorexia. Infelicior vero fuit error pharmacevticus, qui in antiquiſſima urbe contigit, cum Medicus moniali præſcriberet Crocum Martis aperitivum in Electuario, Pharmacopœus autem immiſcuit Crocum metallorum, unde eveniebat hypercatharſis, & ægra, optimis licet adhibitis remediis, brevi poſt extincta fuit. Caveant igitur pharmacopœi, ne ordine alphabetico pyxides, venenis aut aut periculoſis remediis repletas, adponant aliis, hac enim ratione a feſtinantibus famulis multi poſſunt committi ſontici errores, ut debita cum induſtria ad ſignaturas non reſpicientes, medicaminum loco venena porrigant.

Præ omnibus his vero admodum ſingularis & ſimul ſalutaris fuit error, quem notavi cum in antiquiſſima urbe, quæ ante Romam mille & trecentis annis condita fuiſſe fertur, praxeos Profeſſoris munere fungerer. Vocabar celeri nuntio ad Vicarium quendam Monachorum, in Monaſterio S. Germani, virum annoſum, qui ſubito de ſella prolapſus erat; poſt erectionem torvum videbat, nec verbum proferre poterat, concurrente brachiorum & pedum relaxatione; aphoniam hanc a paralyſi oriundam conjiciens, inter alia remedia nervina excitatoria præſcribebam Emplaſtrum veſicatorium, in forma monetæ imperialis ſuper alutam extenſum, cum expreſſa ſignatura, ut nuchæ adplicaretur. Poſt meum diſceſſum ex pharmacia adfertur emplaſtrum illud rotundum; Monachus ægro inſerviens negligit ſignaturam, & ob figuram rotundam & ægri aphoniam concludit, illud linguæ, tamquam membro adfecto, imponendum eſſe, quod etiam ſtatim facit. Circa veſperam reviſens ægrum meum, video, illum torvis oculis, ore aperto, lingua tumida, totam oris cavitatem implente, & Emplaſtro

plaſtro adhuc tecta. Sciſcitor, quid hoc rei eſſet? unde hæc metamorphoſis? reponunt ocius, omnia hæc mala a meo Emplaſtro linguæ impoſito orta eſſe. Horreo, attonitus ſtupeo, iraſcor & ſimul video inopinatum a me nunquam viſum factum; Emplaſtrum extrahi jubeo, veſicam aperio, mucilaginoſa præſcribo, ſed ecce, detumeſcente lingua redit loquela, exactoque regimine præſcripto ſanus dimiſſus fuit, vixitque adhuc per ſeptem circiter annos ſoſpes & ſanus, dein apoplexia fortiſſima tactus repente obiit. Experimentum hoc errore factum anſam præbet inquirendi, annon in ſimili caſu, aphonia a paralyſi, reſolutione nervorum recurrentium &c. orta, ſimile remedium tentari poſſit cum utilitate, tanto magis cum in praxi nota ſint & jam ab antiquis Medicis commendata apophlegmatizantia, ſive maſticatoria acria, ex Rad. Pyrethri, Angelicæ, Imperatoriæ, Sem. Sinapi, Staphi dagriæ, quorum uſus etiam laude ſua non caret, quod ulterioribus experimentis utinam confirmetur; fateor enim me nullum amplius periculum feciſſe, quamvis non defuerit crebrior occaſio, inprimis autem, quod illud in Monacho ſecundum regulas S. Bernhardi pie vivente, adplicatum non ſit, adhucdum doleo, quamquam ordinarie dolorifica & inſueta remedia ægri recuſent. Hic enim tali linguæ paralyſi, aut potius imbecillitate tactus fuit, ut non niſi tria hæc verba: *Schurp* & *Maria Magdalena* proferre potuerit, quæ verba citra difficultatem, quod mirum ſane auditu, millies repetebat, & quæcunque poſcebat, iis indicabat, cæterum nullum aliud monoſyllabum, neque proprium nomen, vel ſolam litteram proferre valebat, ſiquidem quidquid tentabat dicere, hæc non niſi erant verba, ſicque innumeris licet adhibitis remediis per plures annos vixit ſuumque votum pro electione Abbatis adhuc contulit, tandem annis gravis, apoplecti-

cus diſceſſit. Vid. *Volum. V. Actorum horum Obſerv. 41. p. 153.* ubi notabilia quædam huc pertinentia occurrunt.

Similis error in adplicatione Veſicatorii, non tamen infelici cum ſucceſſu, haud ita pridem contigit, ubi mulier ſcirrho mammarum per errorem impoſuit Emplaſtrum Veſicatorium, quod pro more mammas excoriavit, ſcirrhum emolliendo aperuit, ſicque ulcus aliis dein adplicatis Emplaſtris perfecte ſanatum fuit.

OBSERVATIO CV.

Dn. D. VALENTINI ERNESTI EUGEN. COHAUSEN.

Iſchuria ob præpoſteram medicationem lethalis.

Vere, ni fallor, dicit Plato: *Multum refert in quos homines & in quæ tempora quis inciderit.* In politicis ſæpius proh dolor id comprobant viduarum & orphanorum gemitus, lites injuſte deciſæ, aut protractæ; in medicis gibboſa cœmiteria, relictæ viduæ & orphani, quale fatum annos ante aliquot perpeſſus eſt vir qnidam pius, ſincerus & generoſus, Telonii Luxenburgenſis præfectus, vulgo Licent-Meiſter, præter morem illius gentis, (ex qua complures plerumque inſtar vulturum & luporum prædæ inhiant, ſtudentque tantum, ut propter privatum tunc lucellum ſub ſpecioſæ fidelitatis juratæ prætextu, aliis noceant,) omnibus carus, hinc vita longiore digniſſimus, qui in juventute caſtra ſequutus fuit, & ut Marti, ita Veneri ſtrenue litavit, ac ab illa, quæ juxta Poëtam læta venire triſtis abire ſolet, reportavit Gonorrhœam malignam, quæ a Chirurgis caſtrenſibus, (ſiquidem eo res hodiedum devenit, ut ſimili in caſu plus fiduciæ in chirurgis temerariis,

quam

quam Medicis prudentibus ponatur,) per adſtringentia ita tractata fuit, ut ſeminis quidem profluvium ceſſaverit, in urethra vero continuo impedimentum aliquod remanſerit, unde & urinæ ardor, & difficultas, quin ſubinde talis ſuppreſſio, ſuccedebant. Varia hinc & Medicorum & empyricorum quorumvis obviorum petiit & ſecutus fuit conſilia, inter quos nonnulli erant, qui eum pro calculoſo male habuerunt. Tandem & me ad virum quendam illuſtrem, ei vicinum, vocatum, ut eundem quoque viſitarem, rogabant, quo facto, poſtquam de vita prægreſſa morbique vera cauſa certior redditus eram, convenientia varia præſcripſi medicamenta, quibus etiam multo tempore uſus fuit, & licet malum ſumme radicatum iisdem tollere nequiverim, nunquam tamen non abinde præſens ſenſit levamen, inprimis quoniam ſedulo injunxeram, ut abſtineret ab omni diuretico, caveretque ab empyricis; ſed neſcio quo facto Medicaſter Judæus, perquam temerarius & ſtupidus, cum præſens urinam reddendi difficultas doloroſa magis illum moleſtaret, in conſilium vocatur, qui non ponderatis, aut potius ignoratis, nec examinatis circumſtantiis, morbi origine & cauſa, illico quævis lotium fundentia & pellentia, e. g. decoctum Sem. Petroſelini, Therebinth. Venet. Milleped. &c. audacter exhibet, non conſiderans, veſicam, latice urinoſo repletam, ſolitarie diſtendi, in urethra vero latitare repagulum, ſolo cathetere flexili Helmontiano, aut alio, removendum, unde dolor & reliqua ſymptomata indies magis augebantur, ſuccedente febrili ardore ſummo, ſiti clamoſa, delirio, ſopore, ipſaque tandem morte. En! ergo ignorantiam craſſam & ſceleſtam, carnificis virgis Hebræo tergo merito inſcribendam, qualem etiam alia occaſione a ſimili improbo Judæo me in aliis ægrotis ſæpius notaſſe non ſine commiſeratione recordor.

Elap-

Elapſo dein exiguo temporis intervallo, alius mihi obtigit caſus, priori huic non plane abſimilis, ſalutariter tamen adhuc decurrens, qui in ſequentibus conſiſtit: Sutor Confluentinus (cujus uxorem ante biennium, Leucophlegmatia miſere decumbentem, præprimis decocto Allii Bartholini a JUNCKERO, in *Conſp. Med. theor. pract. Tab. de Hydrope pag 554* commendato, feliciter liberaveram, quæ vero inter eas fuerat, ut ne quidem verbis, multo minus re ipſa gratias pro labore retulerit, hincque me ulterius accedere procul dubio verita fuit,) conquerebatur de urinæ retentione, dolore ſummo in pectinis regione, & anxietate præcordiorum; vocatur ergo Chirurgus, qui vel ex temeritate, vel craſſa ignorantia, ſtatim diuretica, inprimis Tinct. Antimon. tartaris. Millep. & alia diuretica præſcribebat, quibus ſumtis augebantur ſymptomata, dolor exaſperabatur, unde timida & ſuſpenſa mane ædes meas hæc, ingratitudinis ſuæ memor, pulſabat uxor, me per omnes ſanctos rogans, ut maritum periculoſiſſime decumbentem, & præ dolore fere deſperantem, accederem. Oblitus prioris ingratitudinis, turpe judicans pati aut mori ſinere minus acceptum ægrotum, ob retardatam olim remunerationem, adcurro celeri pede, & reperio virum ſumme anxium utroque pede ob dolores e lecto nudum proſilientem, nunc in caput, nunc abdomen ſeſe provolventem; examinare eum conabar, ſed reſponſionem interrumpebat dolor, hinc uxor & adſtans ſingultiensque filia fractis verbis feriem rei enarrant. Juſſi ergo ut ſtatim amoveantur præſcripta remedia venenorum inſtar ipſi noxia, illorumque in locum dedi demulcens antiſpaſticum, & externe unguenti paregorici & cataplaſmatis anodyni emollientis impoſitionem in regionem veſicæ, nec non catheteris adplicationem ſuaſi, unde plures grumi ſanguinis, cum urina copioſiſſima prorumpebant, dolor mitigabatur, ægerque

huic

huic inſiſtendo methodo convaluit, ſoſtrum duplex adhuc debens.

Infauſtum magis fatum e contrario tulit nauta quinquagenarius, qui de Dyſuria, aut potius ſtranguria conqueſtus, ab eodem Chirurgo, ſimili methodo, pellentibus ſcilicet acribus & ſtimulantibus per aliquot dies ita excruciatus fuit, ut, continuantibus doloribus acerbiſſimis, præmature debitum naturæ perſolvere coactus fuerit. Interim ex caſibus hiſce practicis facile cognoſci poteſt, quantum referat abſtinuiſſe ab empiricorum temerariis & ſtolidis conſiliis, quantaque gens iſta nequiſſima Reipublicæ inferat damna, itemque quam caute in Iſchuria, Dyſuria & Stranguria cum Diureticis acrioribus ſit procedendum.

OBSERVATIO CVI.

Dn. D. VALENTINI ERNESTI EUGEN. COHAUSEN.

Sanguivorus.

Iram furorem brevem eſſe, funeſta eheu! quotidie docent exempla, rari namque ſunt qui omnem iræ motum generoſo animo vincere & comprimere poſſunt. Pauci ſane ſimilis ſunt animi ac vir quidam illitteratus, qui uxorem habet ſæviſſimam ſummeque litigioſam, ipſis lapidibus, quin ſubinde ſibimet ipſi infenſam & inviſam, cui, utcunque tumultuetur, furat, rixetur, clamet, ſemper tamen maritus temperamento prorſus phlegmatico reponit: Noſti me iraſci non poſſe; age quidquid placet! En vere Socraticam patientiam, quam ut ſummopere quidem laudo, tanto magis in hac muliere extollit inſolentiam, ut merito quæſtio ventilanda ſit: Num tale virorum vere philoſophicum animi temperamentum ſemper bonum ſit, de quo tamen dubi-

dubito ; mulierum enim ira furorque tanto magis increſceret, ut vel ipſis viris dominari vellent, vel plures funeſtas luderent tragœdias, qualem non ita pridem in vicinia egit mulier ferociſſima, quæ infenſa proprio viro, eum dormientem trucidavit, amputatisque cruribus ſacco impoſuit & in Rhenum ſucceſſive detulit, detecti tamen ſceleris horrendi pœnam promeritam poſtmodum quoque luit. Verum ergo manet, quod rariſſime, immo fere nunquam, vere iracunda emendari poſſit mulier, quantumvis diverſa jam a plurimis tentata fuerint remedia. Quod vero inter viros tales quoque interdum occurrant, quorum mentem ita turbare valent vehementiores motus iracundi, ut etiam turpiſſima quævis, inſanorum inſtar ſuſcipiant, tum per ſe jam conſtat, tum etiam ſequens confirmabit hiſtoria : Miles gregarius ſub cohorte Perilluſtri & generoſi Dni L. B. de Hohenfeldt, neſcio ob quam cauſam pœnæ ſubjiciebatur militari, & adligabatur ad palum ; unde ex compreſſo furore quid ageret, quid diceret, ipſe ignorabat, immo per breve aliquod tempus in lypothymiam incidebat, unde a pœna liberabatur. Hoc facto illico proprio auſu accedit ad Chirurgum, venam in brachio ſibi aperiri jubet, factaque ejus deligatione pro duobus crucigeris panem coëmtum depromit, & cum eo uncias illas octo vel decem detracti proprii ſanguinis, furens & fremens avidiſſime devorabat, mirantibus omnibus, cum nauſea & horrore id conſpicientibus, domum hinc redit, & altero die me, deſuper modo informatum, convenit, facie pallida, inſtar demortui, & de cardialgia, nauſea, adpetitu proſtrato, ſummoque languore conqueritur, ſuo tamen interim officio fungitur. Exhibui ergo lene rhabarbarinum (cum ſanguinem tum non amplius in ventriculo hærere augurarer, atque vomitorium qualecunque, inprimis acre quoddam & ſtimulans, durante adhuc iræ paroxyſmo, utpote quæ nondum defer-

ferbuerat, ſumme ſemper periculoſum, tam experientia teſte, quam juxta prudentiſſimum monitum illuſtris HOFFMANNI, deprehenderim,) ſubjunctis temperatis amaris & abſtergentibus, ſicque lente convaluit, quamvis per plures menſes in totum cum ſanitate in gratiam redire non potuerit.

OBSERVATIO CVII.

Dn. D. VALENTINI ERNESTI EUGEN. COHAUSEN.

Uterus inverſus feliciter exſectus.

Quam mira de utero veneranda crediderit antiquitas, ut PLATO animal concupiſcentiæ particeps, ARETÆUS viſcus prope animatum & velut animal quoddam in animali eſſe crediderit, prout id a mulieribus & ſtolida plebe ſæpius mordicus defendi audivi, res eſt notiſſima; nam eo fere devenit, ut, quidquid ſpaſtici aut torminoſi fœminas moleſtat, ſtatim utero, & non raro quoque a peritis Medicis, adſcribitur, adeo ut etiam ruſtici dolores, quos patiuntur, colicos non raro utero adſcribant. Sic ante aliquot annos Præfectus cohortis militaris me conveniebat, conquerens de recurrentibus doloribus flatulentis & colicis, qui, cum ipſi explicarem tam morbum, quam locum adflictum modumque fiendi, illico reponebat, quosdam ſibi dixiſſe, hæc pathemata provenire ab utero, inque ſuo pago habitare mulierem ita adfectam & hanc ſimiliter eſſe hyſtericam, unde ſe quoque hyſteralgia laborare acriter contendebat. Regerenti porro mihi, quod uterus ſit pars mulieribus unice duntaxat propria, ac generationi & fœtus geſtationi unice dicata; qua idcirco viri deſtituti eſſent, iterum reſpondebat: Aperte jam video, Domine, quod morbum meum non cognoſcas, nec velis capere, quod ex utero

ro laborem, hinc & tua adſumere nolo medicamenta, ſtatimque indignabundus abiit. Sicuti autem inprimis fœminarum complures firmiter credunt, ſuffocationem ſic dictam hyſtericam exinde provenire, quod uterus verſus collum adſcendat; ita alii ſuſtinere volunt, uterum inverti & prolabi nequaquam poſſe, quoniam a provida natura ſatis firmiter adnexus eſſet partibus ambientibus quatuor ſcilicet ligamentis, binis latis, a peritonæo oriundis, quas *veſpertilionum alas* quidam vocant, binisque rotundis, e lateribus fundi uteri procedentibus, his tamen non obſtantibus, docent obſervationes, uterum omnino interdum prolabi & inverti poſſe, id quod etiam ſuo confirmat adſenſu REGNERUS de GRAAF, Tr. *de mulierum organis Cap. 10. pag. 146.* his verbis: *Quantum ad nos attinet exiſtimamus in difficili partu, dum placenta firmius adhæret, & ab imperitis obſtetricibus nimium attrahitur, id aliquando contingere poſſe, rariſſime licet eveniat: in virginibus (niſi quandoque incredibilia contigerunt) impoſſibile judicaremus.* Huic quoque ſubſcribere videtur Clariſſ. JUNCKERUS *in Conſp. Chirurg. Tab. XXVIII. pag. 176.* his verbis: *Nunc inverſus eſt uterus, & tunc inſtar molæ carneæ, quæ caput majoris infantis refert, intra femora propendet, ac ſerum cruentum e poris & vaſis illius profluit;* unde etiam in cautelis practicis prudenter monet: *Accedente vero partus tempore quovis modo caveatur, ne ruditer parturiens tractetur, alias deſcenſus in præcipitationem, vel plane inverſionem tranſit,* Sic quoque LOMMIUS *in Obſerv. Med. Lib. II. pag. 241.* ita ſcribens: *Idem morbus longe gravior reddetur, cum everſus uterus (quod tamen rarius accidit) foras provolvitur. - - - Uteri fundus magnitudine ovi anſerini, aut ſtruthio cameli foras prominet, admiſſo digito obvius.* Nec etiam plenarie diſſentire videtur Illuſtr. HOFFMANNUS, in *Medic. polit. Part. II. cap. 3. regul. 5.* dum ait: *Non concludendum*

Conf. Ephemerid. Acad. Nat. Cur. Cent. VII. & VIII. Obſ. 98. p. 418.

dum univerſaliter, ac ſi procidentia uteri ſit impoſſibilis, nemo tamen ſibi perſuadeat totalem uteri everſionem inſtar mitræ fieri, quod plane abſurdum foret. Ejusmodi funeſtum exemplum anno MDCCXXV. Cuſæ, in pago ad Moſellam ſito, evenit, ubi pauperculæ totum uterum extraxit præſtupida obſtetrix, illaque repente exclamavit, quod ſibi cor extrahatur, & ſtatim extincta fuit. Interim præfatæ ſententiæ, de poſſibilitate totalis prolapſus & inverſionis Uteri quoque adſtipulatur Celeberr. HEISTERUS in ***Chirurgia ſua Cap. 155. pag. 786.*** aliosque Auctores, qui eandem obſervarunt, ſimul adlegat, unde etiam me non injuſte facturum arbitror, ſi notabilem illam, quæ paucis abhinc annis mihi obtigit, communicavero obſervationem, in ſequentibus conſiſtentem: Anno MDCCXXXVIII. d. 1. Decembr. Anna Schaaf, ex Neundorf, pago quodam ad ripam Rheni prope Confluentiam ſito, quadraginta ſex annorum, mulier honeſtæ vitæ, in matrimonio ſuo cæteroquin ſterilis, tendens poſt prandium Confluentiam, in medio viæ vehementiſſimo corripitur teneſmo, ſub quo deſidenti & alvum exonerare nitenti, uterus per vulvam prolabitur & invertitur. Domum ergo iterum delata, obſtetricem vocari jubet, quæ reponere partem hanc conatur, ſed fruſtra; advocantur chirurgi, qui omni modo repoſitionem tentant, irrito vero pariter conamine, advocor tandem & ego, remque inſolitam miror, & cum inflammatio jam imminere videretur, ſacculos ſtatim parari jubeo ex ſpeciebus diſcutientibus & reſolventibus cum vino coctis, tum ad inflammationem, tum ad gangrænam præcavendam, hocque metu evaneſcente mutatum fuit conſilium, adplicando ſacculos e ſpeciebus emollientibus in lacte coctis; his vero nihil plane proficientibus, cum nullum plane ſupereſſe videretur remedium præter extirpationem, hinc mutuos meos conſulo Doctores, & in Ephemeridibus N. C. Curioſ. Dec. II. Ann. V.

obſerv. 150. a doctiſſ. WEPFFERO communicatum ſimilem deprehendo caſum, inſuperque non multum ab hac mea differre recordor obſervationem, de *prolapſu Uteri inverſi*, in peculiari ſchediaſmate ab HENRICO *von* SANDEN deſcriptam. Obtenta ergo ex his confirmatione, tandem d. 14. Decembr. ad operationem properatur, mulier reſupina, capite reclinato, & elevatis clunibus, collocatur, uterus prolapſus prope vulvam quam arctiſſime filo ſtringitur & ſuſpenſus tenetur a Chirurgo New Vallendarienſi, perque huiatem Chirurgum Dominum Schmitz novacula abſcinditur; ſanguini effluxus paululum dein relinquitur, ad præpediendam inflammationem, poſtmodum fungus, quem boviſtam, ſeu crepitum lupi vocant, adplicatur, & duplicatis linteis aqua calcis vivæ & ſclopetoria, cum lapide medicamentoſo Crollii, imponitur, conjuncta ſimul interne mixtura analeptica, ſervatoque exacto regimine. Nulla interim ſuſpecta eveniebat hæmorrhagia, adeoque actuali non opus erat cauterio; nulla proinde inflammatio, nullaque febris ſuccedebat, dolorque ſatis moderatus erat, nec admodum diu durabat, ut ita intra duarum circiter ſeptimanarum ſpatium plenarie reſtituta fuerit, quemadmodum jam eam ſæpius obviam & valentiſſimam video, & niſi maxime verecundæ, nec minus caſtæ & honeſtæ mulieris obſtaret rubor, multas lubentiſſime eidem propoſuiſſem quæſtiones, non minus utiles, quam curioſas, caſum hucce magis illuſtrantes.

OBSER-

OBSERVATIO CVIII.

Dn. D. VALENTINI ERNESTI EUGEN. COHAUSEN.

Inſignes Hydropotæ.

Mos ille inter Germanos inolevit & a ſera poſteritate nimium adhuc obſervatur, ut piaculo ducant convenire, & non bibere. *Mors*, inquit SENECA, *eſt non eſſe*, Germanus vero mortem non bibere, eſſe putat. Hinc ſitim ferre Teutoni admodum grave, prout de ſuo jam tum tempore teſtatur CORNELIUS TACITUS de moribus Germanorum §. 22. *Diem noctemque continuare potando nulli probrum. Crebræ ut inter vinolentos rixæ raro conviciis, ſæpius cæde & vulneribus tranſiguntur, ſed & de reconciliandis invicem inimicis & jungendis adfinitatibus & adſciſcendis principibus de pace denique ac bello plerumque in conviviis conſultant, tamquam nullo magis tempore aut ad ſimplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incaleſcat*; & §. 23. *ſine adparatu, ſine blandimentis expellunt famem, adverſus ſitim non eadem temperantia.* Hæc ſane, ſi paulo attentiori conſideramus animo, vere dici poteſt: Impleta in noſtris hæc eſt ſcriptura diebus; tota enim fere die bibitur, & quanto nobiliores & illuſtriores ſunt conventiones, tanto majores & enormiores ſunt potationes & vini ingurgitationes.

Anno MDCCXXVI. rogabat me vir quidam præclarus, ut ipſum cum uxore ſua comitarer ad Thermas Bertlichianas in ſuperiore Archidiœceſi Trevirenſi, duabus leucis a Moſella & una ab Illuſtri Abbatia Springirſchbacenſi, inter mera rudera ſitas. Annuo votis, ibique inveni non niſi ruſticos & pauperes, qui ſummopere balnei vires extolle-

tollebant. Hos inter aderat quoque ruſtica mulier, ex pago Montzel, quæ de vagis artuum doloribus, & neſcio quibus ſanguineis impuritatibus conquerebatur, atque absque conſilio alicujus Medici, (ſiquidem ſinguli illi ſuo tantum indulgebant genio,) quolibet die, antemeridianis horis bibebat de aquis iſtis thermalibus viginti ampullas, (quarum centum & octo conſtituunt duas amphoras, **eine Ohme**/) idque per tres integras hebdomadas, ſine interruptione ulloque incommodo continuavit. Aqua promtiſſime per urinam tranſit, optimus fuit ſucceſſus & effectus, cumque poſt annum iterum eandem conſpicerem, ſciſcitabar, quomodo valeret, reſpondebat: optime, nec ſatis laudare poterat aquarum iſtarum effectum ſumme ſibi proficuum. Alius mihi quoque notus vir illuſtris, ſi aquis ſoteriis Antoninianis utitur, ordinarie incipit bibere ampullam unicam adſcendendo usque ad novem, ſicque iterum deſcendit, per conſequens, ſi ad ſupremum usque devenit gradum, tunc etiam quartam circiter totius amphoræ partem quolibet mane capit nec hactenus infeliciter aliquoties id ſucceſſit, quamvis nulli ſuaſor ſim, ut imitatorem agat.

OBSERVATIO CIX.

Dn. D. VALENTINI ERN. EUGEN. COHAUSEN,

Variolæ & morbilli ſibi invicem ſuccedentes.

Variolarum & morbillorum origo & cauſa varie jam exercuit antiquorum ingenia, & haud exigua inter modernos excitavit litigia, cum peculiare illud exanthema ſoli & omni homini fere proprium ſit, ſiquidem illos ſi excipias, qui hoc morbo tentati nunquam fuere, aliorum reſpectu,

reſpectu conſiderationem vix merentur & omnino rariſſimi ſunt. Num Variolæ HIPPOCRATI aliisque antiquioribus notæ atque ab ipſis ſub nomine anthracum, ut vult celeberr. HAHNIUS, deſcriptæ ſint fuſius demonſtravit negavitque doctiſſ. WERLHOFIUS in *Disquiſitione medica & philologica de Variolis* Unde ſuos deducant natales, an a ſanguine menſtruo retento, an vero ut ingenioſe ſatis condendit Illuſtr. HOFFMANNUS *Med. ſyſtemat. Tom. IV.* §. *1. cap. 7. pag. 144.* latibulum virulenti hujus miasmatis, variolas producentis, medullæ ſpinalis tubuli obſtructi conſtituant, exactius inquirendum adhuc reſtat. Interim curioſa quoque eſt ſententia, quam PATINUS *Tom. I. Epiſt. ad Sponium Epiſt. 15.* profert, his verbis: *Inter alia opinionem Arabum falſam credo, quod e ſanguine menſtruo, hoc enim in caſu nemo exemtus foret. Qui nunquam pultem comederunt, illi ſunt exemti; credo eſſe rationem, que me exemit, cum tantum matris uberibus nutritus; pulticula alimentum groſſum eſt, quod facit magnas viſcoſitates & obſtructiones ſtomachi & infimi ventris, facitque diſpoſitionem ad morbos putredinoſos; neque infantes mei ſubjecti fuere, quia cavi a pulticulæ uſu invitis nutricibus & reclamantibus, ſed evici, idque proſpero ſucceſſu.* Idem hoc in adverſariis meis curioſis circa Obſervationes & ſcripta PATINI ſuo tempore, volente Deo, fuſius indagare non negligam. Sicuti autem de variolarum cauſa & origine adhucdum diſceptatur, ita & alia utilior quæſtio adhuc ventilatur, quomodo tam curandæ quam præcavendæ ſint? cum in præſervatione ſummum Medici conſiſtat artificium, quod tamen eheu! nimium & ab ægrotis & ab ipſis Medicis negligitur, maxime vero ab iis, qui Archiatri Principum conſtituti ſunt, ut nempe inprimis ſibi concreditorum ſanitatem tueantur, de qua tamen parum interdum cogitant, donec anxii parentes, ſi iſtiusmodi epidemicum graſſetur contagium, pro dilectæ prolis conſervatione prophylactica exigunt remedia, qualia

 vero

vero num promitti tuto poſſint, valde ſane dubito. Vidi quidem data fuiſſe cathartica, ſudorifera, continuatum ſic dictorum bezoardicorum uſum adplicata veſicatoria, e collo ſuſpenſam Camphoram aliaque amuleta, infantes ab omni commercio cum infectis ſeparatos & ſeclufos, ita quidem, ut nemo varioloſos inviſens cum illis tantum loqui auſus fuerit, qui infantibus iſtis ſunt a ſervitiis, ſicuti etiam mihi aliquando ſimilem ob cauſam acceſſus ad aulam quandam plane interdictus fuit, quam diu variolæ graſſarentur; interim tamen omni hoc adhibito ſtudio variolæ præcaveri non potuerant, quarum curatio in illuſtriſſimis his infantibus mihi demandabatur. Vulgus interim pro optimo ſigno habet, ſi pueri antea aliis exanthematibus laboraverint, & inprimis ſi morbilli præceſſerint, per hos enim multum de iſto miasmate diſſipari aut inverti, ſibi perſuaſum habent, cui tamen & conſtans refragatur experientia. Sic anno 1759 cum Confluentiæ populariter graſſarentur variolæ, vocabar ad Conſiliarii Cameræ Electoralis filium, quem ex variis ſignis variolis laboraturum eſſe conjiciebam, nec fefellit prognoſticum, erumpebant enim variolæ, ſervatoque exacto regimine & paucis medicamentis præſcriptis & adhibitis evaſit feliciter, vix autem variolæ exſiccatæ erant, cum ſub conſuetis ſymptomatibus ſupervenirent morbilli, quibus & alter frater decumbebat, inque hoc iisdem, vix per aliquot dies diſparentibus, ſuccedebant variolæ, quod tertio horum & filiolæ eodem modo evenit, hancque variolarum ſucceſſionem in aliis binis ſubjectis eodem anno notavi, ut proin hoc ex fundamento conſectarium emergat, quod nullum aliud exanthema variolas æque ac morbillos benigniores reddere, aut eorum numerum imminuere queat, cujus tamen contrarium clariſſ. GOELICKE in *Selectis Francofurtenſibus Volum. II. obſ. 2. pag. 106.* obſervaſſe videtur, dum ita ſcribit.

Nec

Nec fugere quempiam poteſt, variolas confluentes & malignas contagioſæ indolis eſſe, id quod in purpura alba & confluente ſimiliter animadvertere aliquoties mihi contigit, ea tamen cum differentia, quod, qui hoc modo per contagium morbo iſto correpti, fuerunt, & mitius eadem laboraverint, & minori quoque periculo expoſiti inde fuerint. Specificum namque illud eſt miasma, quod evacuari non poteſt, niſi per motus certos, ſpecificos & adpropriatos.

(Confluentia Erfordiam miſſæ d. 19. Octobr. 1740.)

OBSERVATIO CX.

Dn. D. JOHAN. HERMAN. FÜRSTENAU.

Rheumatiſmus ex ſudore pedum retrogrado lethalis.

Vir fere quadragenarius, temperamenti ſanguineo-cholerici, Medicus & ipſe florentiſſimus, præterea & mathemathicis ſtudiis deditus, ſudore pedum perpetuo cum ἰυφορίᾳ adfectus, nocturnis non tam compotationibus, quam lucubrationibus nimium indulgens, & non niſi ſera nocte lectum petens, ſudores iſtos pedum, hactenus ſibi familiares, aliquamdiu non expertus, hinc rheumatiſmo totius, cum oppreſſione pectoris, correptus, non parum vitæ ſuæ metuit. Accidit opportune, ut non tam remediorum uſu, quam naturæ benignitate & congruo adhibito regimine, dolores rheumatici extrema magis occuparent, cum manifeſto reſpirationis hactenus impeditæ levamine, ſudoribus quoque pedum rurſus adparentibus, ut Podagram ſibi imminere per jocum ominaretur ægrotus. Hinc vero & brevi poſt aluo ſimul pertinaciter clauſa, neque iteratæ

 clyſte-

clyſterum injectioni auſcultante, æger, vix per quatuordecim dies clinicus, circa noctem inſultu apoplectico cum ſtertore correptus, venæſectione in brachio, in ipſo agone adminiſtrata, citius expiravit, quam vel Medicus ex vicinia vocatus advolare, vel conveniens ipſi medicina adplicari potuerit,

OBSERVATIO CXI.
Dn. D. JOAN. HERMAN. FURSTENAU.
Αὐτοχειρίας ſingularia.

Αὐτοχειρίας proprie dictæ & violentæ ut paſſim proſtant, ita circa æquinoctia & ſolſtitia frequentius eheu! contingunt paradigmata, a cauſis ſæpe phyſicis, ſæpius moralibus, non raro & utriſque derivanda, quas eo majori induſtria adnotare & poſteritati commendare par eſt, quo magis in obſcuro plerumque deliteſcunt, & ſero nimis, facta quaſi per ſomnium eorum, quæ ante triſtem ejusmodi obitum contigerunt, recordatione patefiunt. Lugubris ejusmodi caſus, ſi quis alius, in agro nobis vicino contigit in ipſo ſolſtitio hyberno anni proxime elapſi, quo V. D. M. vir ætatem intra trigeſimum & quadrageſimum annum mediam agens, temperamento melancholico præditus, & de ſingulari memoriæ debilitate & præcordialibus anxietatibus, maxime poſt paſtum, conqueſtus, & in primis mira mortis violentæ formidine diu agitatus, indeque proximis ante obitum fatalem diebus genibus flexis ſub dio ardentes ſubinde preces in cœlum miſit, propinquos & quoslibet obvios, idem ut facerent, adhortatus, quo nimirum a ſpectris & latronibus, a quo ſibi tantopere metuit, immunis degeret. Is media inter negotia domeſtica, a rudi, ut fertur, operario, verbis laceſſitus, tacite ſe ſubducens, in horto ædibus contiguo, enſe in propria viſcera adacto, brevi vitam cum

cum morte commutavit. Facta in ipſis vigiliis feſti Nativitatis Chriſti cadaveris ſectione, vulnus diaphragma & arteriam pulmonalem perforans, & ſanguinis extravaſati copia in pectoris cavitate occurrens, læſionem abſolute lethalem ſatis arguerunt. Hinc vero ſuprema & infimima regione illæſis, pulmonum alter lobus flaccidus & collapſus, alter vero pleuræ undique adnatus, & quod caput rei & totius ſine dubio ſcenæ auctor extitit, loco intra cartilaginem enſiformem & ventriculum medio, ſub diaphragmate, globulus quidam pinguis, pugni magnitudinem referens, deprehenſus fuit. Phænominis hiſce ſingularibus merito jungenda veniunt ea, quæ in alio non minus lugubri, quod circa æquinoctium a. c. contigit, exemplo, obvia fuere. Locus, in quo poſtremum hoc contigit, vix uno lapide a priori diſtat, & vitæ quidem genus utriusque diverſum fuit, ſed cauſæ antecedentes, & partium internarum ſitus, ac fluidarum temperies multum inter ſe invicem commercii alere deprehendebantur. Erat nimirum vir officio non minus publico, quam maritali per aliquot annos ſtrenue functus, ob perpetuas vero anguſtias ac præcordiales anxietates aliquamdiu vitæ pertæſus, qui communicato, quod ſerio ceperat, magnus ſibi violentas inferendi, cum propinquis, ipſisque Theologis, conſilio, quotidianis ac ſolemnibus precibus more conſueto, in ſuperiori ædium contignatione, alta voce ad Deum miſſis, præter omnem expectationem globulo a ſclopeto exploſo frontique immiſſo, vitæ filum abrupit, poſteaquam ſcalpellum & ſimilia arma lethifera, eundem in finem in lecto ſubinde occultaverat, ſed aliunde impeditus id, quod animo agitavit, effectui dare non potuit. Facta hinc corporis exanimati ſectione & ſollicita omnium, quæ adparebant, exploratione, præter polypum notabilem in dextro cordis ventriculo conſpicuum, & anxietatum perpetuarum cauſam ſine dubio effectricem, alter

pulmonum lobus diaphragmati, rariſſimo exemplo, adnatus viſus fuit, unde adeo in anguſtiarum frequentium originem, quæ vitæ attulerunt tædium, penetrare haud difficile fuit. Utrumque certe phænomenon ſenſum omnem in homine vivente fugiens, omnemque reſpuens medelam, brevem certumque vitæ terminum, ominari eſt viſum; an æque violentum & propriis manibus, anticipandum, hæreo, aliisque dirimendum relinquo.

OBSERVATIO CXII.

Dn. D. JOAN. HERMAN. FÜRSTENAU.

Criſeos ophthalmicæ lætus triſtisque eventus.

Criſes, ſeu eccriſes potius, in noſtris regionibus paulo eſſe infrequentiores, quotidianus rerum uſus docet, ſed frequentius occurunt translationes, congeſtiones & decubitus humorum ad certum aliquem locum, ubi minorem reſiſtendi vim deprehendunt, qui ultimi modo majori, modo minori & ſenſum fere omnem fugiente excretione ſtipati, criſeos ſubinde vicem ſuſtinent maximumque corpori emolumentum aut ſpondent, aut refera fœnerantur.

Talem humorum & ſanguinis inprimis decubitum ad oculum dextrum in proprio corpore cum maximo valetudinis commodo bis expertus ſum. Febre enim catarrhali benigna aëris partim humidi an. MDCCXXXIX. partim frigidi nimis & horridi an MDCCXL. vitio contracta, cum ſymptomatibus conſuetis laboranti, die morbi ſeptimo ſemel atque iterum tumor ruborque oculorum, absque tamen dolore notabili, acceſſit, & ad diem usque quartum & decimum, remediis duntaxat diapnoicis, cum ſimili regimine uſurpatis, conſtanter perſtitit, hinc demum rubore omni

&tu-

& tumore ſenſim evaneſcente, priſtinam ſenſim redire corporis alacritatem animadverti. Sed aliam longe ſortem expertus eſt venator mediæ ætatis, liquorum ardentium abuſui deditus, qui & ipſe occaſione frigoris M. Novembri a. p. præmature ingruentis, febre acuta epidemica correptus & paucorum ſpatio dierum ad ſe redire viſus, aëre ſereno, & terra nivibus cooperta, iter faciens, aciemque oculorum, radiis ſolaribus in adverſum ſibi nitentibus, intendens, domum hinc redux, aurium, mox oculorum dolore & rubore correptus eſt, quibus, neglecto regimine conveniente & debitorum præſidiorum uſu, mirum quantum adauctis, aliorum ſuaſu, celebris in vicinia Ophthalmiatri, id vero eſt, Chirurgi caſtrenſis, opem imploravit, qui una cum ſociis oculum jam inflammatum tumidumque ſacrificationis ibidem inſtitutæ, itemque ſetacei trajecti, quin & ipſius lapidis infernalis ſæpius adpoſiti ope, conceſſa ſimul, immo imperata diæta rudi & ſpirituoſa, paucisque ac plane incongruis exhibitis internis remediis, id effecit, ut oculus omni ſenſu ſucceſſive exutus, pugni magnitudinem fere, horrido adæquaret intuitu, ipſe vero æger febre lenta tabidaque ſenſim confectus extremis vitæ diebus extirpationem oculi admitteret, utpote inutilis, atque ob tunicarum criſpaturam humorumque coagulum ad videndum prorſus inepti, brevique poſt vita functus fuit.

OBSERVATIO CXIII.

Dn. D. JOAN. HERMAN. FÜRSTENAU,

Miaſma venereum ſub varia forma morbis aliis, præſertim chronicis, junctum.

Venerum illud virus, peſſimis ſeculi moribus longe lateque diſperſum, varias induere formas & morbos ſæpebeni-

benigniſſimos mentiri, aut innocentium ſpecie adfectuum imperitis ſæpe imponere conſtat. Hanc vero larvam, qua plures fucati incedunt, ut rite detrahamus iis, qui pallio hoc turpitudinem ſuam velare nituntur, illisque, qui contagio forte admiſſo infecti ſunt, infantum, maritorum maritarumque exemplo, innocentium, congruis ut ſubveniamus præſidiis, & artis, & ægrotantium intereſt. Et Lepræ quidem fabulam, per tot ſecula decantatam, qua ſpecioſe tectus impune morbus diu inceſſit peſtilentiſſimus, pridem detectam, excluſamque dedi, *Diſſ. de Xenedochiis*, inque eo *Guidonem* & *Carolum PATINOS* Gallos, *BECKETUM* Anglum, inter Germanos vero G. W. *WEDELIUM* & *Polycarpum Gottlieb SCHACHERUM*, aliosque conſentientes deprehendo. Spasmodica pathemata, hodieque adeo frequentia, annon venereum interdum occultent inque ſinu gerant contagium, nuper in hiſce Actis, (*) ſed non niſi problematis loco, ita nempe, ut ingenuos decet veritatis indagatores, propoſui, addito uno alteroque paradigmate, quod conjecturam ſatis reddit probabilem. Nunc quæ porro hanc in rem notare licuit, addenda duxi. Vir juvenis eſt, qui trigeſimum ætatis annum cœlebs ſuperavit, in otio litterario laute ſatis & ſibi plerumque vivens, a contagio hujus mundi ſcelerumque labe prorſus immunis viſus. Is variis hactenus pathematibus ſpasmodicis & hypochondriacis, ut adpellantur, adflictus, & remediis exquſitiſſimis ſollicite, cum diæta conveniente, adhibitis, ne tantillum quidem adjutus, interea dislocationem partium infimi ventris in regione præſertim inguinali, alia inter perpetuo & a longo retro tempore cauſatus, neque raro pollutionis cujusdam diurnæ, ſeu madoris potius in orificio urethræ obvii, mentionem fecit. Is ſerio tandem rogatus, ingenue mihi

(*) *Volum. V. Obſerv. LVIII. p. 236.*

mihi confeſſus eſt, ſe plures ante annos Gonorrhœa laboraſſe, a Pharmacopœi ſocio, ut ipſe autumat, præmature ſuppreſſa. Hinc lignorum decoctis & medicamentis antimonialibus rite adhibitis, atque mercurio dulci per vices interpoſitio non quidem ſalivandi, cum & lenis ſalivatio pridem adfuerit nec omni levamine deſtituta, ſed alvum, additis catharticis, ſubinde ſubducendi ſcopo, demum & acidulis Pyrmontanis methodice uſurpatis, non dum quidem malum omne ſublatum eſt, ſed mitius tamen urget, & rarius recurrit, idque ventriculi amarum eructantis plerumque vitio, cujus ſimile per omnia ante aliquot annos feliciter in integrum reſtitutum memini exemplum. Infantilis quid patiatur ætas tum aliunde conſtat, tum exemplo quoque Herpetis eryſipelatodis in his ipſis actis (*) deſcripti, patet, ubi lac nutricis tantopere ab aliis accuſatum, innocens fuit deprehenſum, labe hinc in parentem vel utrumque, vel alterutrum redundante. His ipſis diebus infans puella nondum bimula curæ meæ commiſſa, quæ inflammatione indicis digiti manus ſiniſtræ & dorſi manus dextræ adflicta, adhibitis congruis præſidiis internis & externis ad ſuppurationem perducta, notabilem puris quantitatem utrobique in quartum usque menſem ploravit, nulla hactenus vel conſolidationis plenariæ, vel reſtitutionis in integrum ſpe adfulgente. Accedente hinc dentitione difficili, & oris interioribus ſollicite hinc examinatis, ulcuſculum quoddam in labii utriusque commiſſura, tuberculum vero nodoſum tum in carpo, tum lumbo dextro deprehenſum eſt. De cauſa tot tantorumque malorum rebellium ante omnia ſollicitus, relatum accepi, matrem brevi poſt puellam hanc in lucem editam Phthiſi, ut putant, extinctam eſſe, patrem vero hodieque ſuperſtitem vagæ & impuræ adeo quoque libidinis ſuſpe-

(*) *Vol. IV. Obſerv. XLV. pag. 137.*

ſuſpectum eſſe; quin & ancillam frequentiſſimis baſiis puſillæ ejulatus demulcentem, lue revera venerea pridem laboraſſe. Unde etiam dudum frequenti edoctus experientia in eam deveni conjecturam, a nutricibus, fœda infectis labe, infantes, ab his vero totam, quin plures non raro familias ſcabie correptas, eandem vero refractariam admodum & malignam, indole hac ſua primam mali originem haud difficulter indicare.

OBSERVATIO CXIV.

Dn. D. JOAN. HERMANNI FÜRSTENAU. Hydrops pectoris.

De hoc adfectu plures, nec inconcinne cauſarum ſeriem enarrando, ſigna tum diagnoſtica, tum prognoſtica indicando, juvantia & nocentia, optimamque adeo medendi methodum oſtendendo expoſuerunt, quos inter ut Medici quondam Wratislavienſes, in appendice, qui ad calcem *Hiſtoriæ morborum Wratislavienſium* legitur, reliquis forſan omnibus palmam reddiderunt dubiam, ita, quæ ante quatuor luſtra a M. *Simone*, Hungaro, conſcripta de eodem argumento ſolemnis Diſſertatio, atque in ipſis feſtivitatibus Academiæ ſecularibus, meo ſub Præſidio, non ſine auditorum adplauſu, ventilata fuit, iisdem addi meretur. Hiſtoriæ ejusdem magno paſſim numero proſtant, majori in praxi occurrunt clinica, licet non autopſia ſemper anatomica, quam plura impediunt momenta, confirmata. Mihi certe unum itemque alterum occurrit exemplum haudquaquam e trivio petitum, in quo talia notare licuit ſymptomata, quæ in Hiſtoria morbi ab aliis ſollicite tradita, iisdem ſcilicet circumſtantiis, non æque occurrunt. In his nuper juvenis fuit Ebræus, 20. annorum, ab ineunte æta-

te

te gibboſus, cachecticus non-æque aſthmaticus. Is vere præterito, aëre frigido & humido peregre profectus, pedibus inprimis nive copioſa perfrigeratis, paroxyſmo febrili ſemel atque iterum correptus eſt. Nulla, quantum quidem ſollicita indagine inſtituta reſcire licuit, adhibuit febrifuga medicamenta, adeoque nec chinata, aut adſtringentia, multo minus arſenicalia, opiata, aut ſimilia. Interea a febre conſtanter immunis manſit, ſed pedibus tumere cœpit, quod quidem phænomenon pluribus aliis hoc tempore familiare non modo non noxium. ſed & ſalutare & criticum initio habitum, eidemque præter univerſalia, purgantia & anticachectica, ipſaque pediluvia ex ſapone confecta, niſi directe oppoſitum fuit; ægro per aliquot ſeptimanas, immo menſes, bene ingerente, digerente & egerente, nec niſi poſt paſtum inſolitam quandam diſpnœam & mirum totius corporis languorum accuſante, accedente ſenſim ponderis & fluctuationis in pectore ſenſu, qui & decubitum in dorſo & latere alterutro impediendo, ſomnum hactenus profundum & ſufficientem, noctu diuque impedivit. Monſtri itaque quidpiam ſub hoc ſchemate deliteſcere diu hariolari, & pectoris inprimis Hydropem ſuſpicari, conſultus cœpit Medicus, ideoque præter purgantia mercurialia, per intervalla, neque ſine levamine adſumta, ſelecta inprimis diuretica, admiſtis tonicis & roborantibus, ex Tinct. Antimon. cum Spir. Corn. Cerv. aſellis, nitro, cinnabari, æthiope minerali, Caſcarilla, ipſoque ſapone Veneto, baccis Juniperi, atque arillis Cynosbati, quorum inprimis efficaciam in caſibus ſimilibus expertus novit, varia ſub forma varioque tempore exhibuit, neque pectoralia & reſolventia ex Spermate Ceti, oleo amygdalarum dulc. Spir. Salis ammon. aniſato, Croco, & ſimilia prætermiſit, eo quidem effectu, ut diu & per pluſculos menſes miſeram æger vitam traheret & ὀρθοςάδιος plerumque maneret, donec ſub finem M.

Dec. anni elapſi per aliquot dies lecto adfixus & incredibili atque perpetua anxietate, cordisque palpitatione, vigiliis, rhonchis ſitique adflictus, circa ſolſtitium hibernum animam efflaret.

Circa hunc, ut & ejusdem commatis ægrotos ſequentia inprimis notatu digna ſunt viſa:

1.) Tumor pedum ſupra genua interdum adſcendens, quin & abdominis regionem occupans, non tamen illam aut conſtanter, aut vehementer tumidam reddidit, neque in pectore adeo notabilis fuit, huic vero plus incommodi quoad reſpirationem attulit.

2.) Manuum inprimis tumor, Phthiſi & Hydropi, aliisque morbis chronicis ultimo accedens, nunquam hactenus prognoſin funeſtam, ut nec h. l. fefellit.

3.) Urinæ copioſum, quin doloribus junctum, profluvium, ut in pluribus aliis Hydropis ſpeciebus, ita in Hydrope pectoris & h. l. ſigillatim infidum, quin & funeſtum, cum aliis ſignis malis, præbere augurium, ſollicita docet experientia.

OBSERVATIO CXV.

Dn. D. JOAN. HERMANNI FÜRSTENAU, Arthritidis indoles varia & ſingularis infrequentia.

Quod articulis cum exquiſito dolore infeſtum eſt malum, longe aliam hodie & a priſtina diverſam refert faciem, poſteaquam immortalis opera STAHLII, quam rerum confirmat uſus, *pathologia*, quæ vocatur *falſa*, e foro medico aut prorſus proſcripta, aut dubia ſaltem reddita, eidemque meliori longe jure, hæmorrhagiæ aut molientes, aut impeditæ, indeque oriundæ humorum metaſtaſes

ſtaſes & congeſtiones ad varia loca, ſurrogatæ fuerunt. Duum vero generum cum id ipſum ab omni retro memoria fuerit obſervatum, prout vel in uno alteroque manuum, pedum, aut coxæ articulo ſedem fuerit nactum fixam, vel in toto articulorum ſyſtemate, incerto plerumque tramite paſſim oberraverit, ab una tamen cauſa tum qui ſalſæ adhuc pathologiæ favent, tum qui a plethora & impedito hæmorrhagiarum ſucceſſu eandem repetunt, utrumque derivare ſolent; illis ſal utrobique, varii generis, maxime tartareum, his vero ſanguinis & lymphæ varias congeſtiones & decubitus accuſantibus, utrisque & hæreditariam diſpoſitionem, variosque in adſumtis atque excretis, itemque commotionibus corporis & animi commiſſos errores in ſubſidium vocantibus. Hæc ut ut ſint, notabilem utriusque, fixæ & vagæ, arthritidis differentiam in eo me deprehendiſſe viſus ſum, quod illa præter nativam & hæreditariam, quoque aliam quamcunque diſpoſitionem, aëris inprimis, plerumque etiam ex aquarum calcariarum vitio oriatur, adeoque nonnullis in locis endemia ſit; hæc vero nullis fere locis, nulli quoque ſexui, nec ætati parcat, quin ceu genuina plethoræ ſoboles, hujus undecunque exagitatæ, aut turgeſcentis occaſione in actum erumpat. Hic certe locorum quantum per viginti annorum attentam, non propriam tantum, ſed & alienam indagare licuit experientiam, ab omni calculo & podagra, quæ eſt ſumma optimi maximi Numinis clementia, immunes degimus, in eo nimirum tractu, qui utroque flumine, Viſurgi & Extera alluitur, & montium elliptico tractu includitur, cum, quæ ultra montes ſitæ ſunt regiones, vix uno licet alteroque lapide hinc diſtantes, ægros podagricos aut calculo adfectos haud parco numero alant; cujus quidem phænomeni ratio, ut attentione maxime digna, ita alio forſan tempore & loco ad liquidum perducetur. Sed alia longe vagæ con-

 ditio

ditio eſt arthritidis, utpote cujus in ſexu præſertim fœmineo, ipſisque puerperis, menſium & lochiorum minus rite ſuccedentium, quin & hæmorrhoidum vitio, tempeſtate præſertim gelida humidaque diu moleſta, paſſim notare licet paradigmata, tanto frequentius in uno eodemque ſubjecto recurrentia, quo major cauſarum cumulus, plethoram inprimis vel augentium, vel foventium, vel exagitantium adeſſe ſolet. Quæ ſi cum Podagra, inprimis nodoſa & largo calculorum proventu, alibi ſatis frequenti, heic loci vero, in oppido nempe Rintelienſi & agro contiguo, fere ignoto, conferantur, evidens utriusque diſcrimen mali, neque tamen difficilis cauſarum, utramque foventium arthritidem, conciliatio erit, cum & morbos endemios, aëris & aquæ vitio excitatos, non omnibus in univerſum, qui iisdem fruuntur, ſed iis tantummodo, quos peculiaris & vel hæreditaria, vel quævis alia diſpoſitio iisdem obnoxios reddit, eſſe infeſtos, conſtet; ſicut viciſſim plethora in locis, aëris aquarumque conditione Podagræ calculique ignaris, alia longe facie inducere, ſæpe & vagam producere ſolet arthritidem, exemplis paſſim obviis, & quæ iisdem auxilium promittit opportuna medendi methodo, fidem dictis facientibus. In his fœmina erat fere quadragenaria, aliquot liberorum mater, & ipſa arthritidi per pluſculas ſæpe ſeptimanas, ſi non menſes obnoxia, quæ M. Martio ab aliquot hebdomadibus puerpera, eadem iterum corripitur, & ſæviſſimis torquetur cruciatibus. Rogatus ſuaſi venæſectionem in pede quantocyus inſtituendam, & ſubjuncta potiuncula laxante ex Manna, Tamarindis, Rhabarbaro & ſimilibus, exhibitis porro abſorbentibus & temperantibus ex C. C. philoſ. præpar. Antimon. diaph. Nitro, arcano dupl. Succino, Coralliis, Cinnabari & Caſcarilla, additis quoque Emulſionibus papaverinis, gelatinoſis & mucilaginoſis, ipſisque lignorum aliisque decoctis, regimen exquiſite diapho-

phoreticum injunxi. Quo facto paucorum ſpatio dierum incantamenti inſtar omnes evanuere dolores, ægraque præter omnium & propriam quoque ſpem atque exſpectationem, opinione citius cum valetudine in gratiam rediit, ejusque rei famam longe lateque diſſeminavit. Enimvero plures utriuſque ſexus mox inter initia morbi, & morigeros nactus ægrotos, hac methodo curavi, quos DEUS ſanavit, ut cum HENRICO *ab* HEER loquar. Quodſi vero malum initio ſibi relictum, aut minus rite tractatum, per longas aut mediocres ſaltem invaluerit moras, fruſtranea fere omnia, aut nullo ſaltim evidenti effectu conſpicua eſſe, quæcunque tentaveris præſidiorum genera, ut trimeſtre, quin & ſemeſtre & diuturnius ſpatium eidem non raro ſit impendendum, palam eſt, eo quod coagulum quoddam, ſeu tenax pituita, initio per corpus aberrans, temporis tractu ſedem in articulis fixam, ſicut in membrana muſculis inducta, albicans & tenax mucida, rheumatismum, fovens, materia, quæ eſt elegans DRELINCURTII obſervatio, nacta fuerit, donec vel temporis diuturnitate ſemet ipſam conſumſerit, vel in tubercula tophacea degeneraverit.

OBSERVATIO CXVI.

Dn. D. JOAN. HERMAN. FÜRSTENAU.

Arteria pro vena ſecta Lypothymiæ cauſa.

Varias inter Lypothymiæ, venæſectioni ſupervenientis, cauſas, ab aliis paſſim indicatas, non vulgarem mihi notaſſe viſus ſum in fœmina plethorica & ſucci plena, V.Snibus frequentibus adſueta & nunquam hactenus Lipothymiam experta. Illa enim V.Snem in pede inſtitutura, eumque in finem pedibus in aquam tepidam immiſſis, Chirurgi adventum diu, ſed fruſtra, exſpectans, indeque

que ut & ob alias cauſas domeſticas animo vehementer commota, ab adventante tandem Chirurgo, facto in talo pedis ſiniſtri foramine ſatis exiguo, tanto cum impetu ſanguis proſiluit in faciem & collare Chirurgi, ut cachinnum primo in fœmina, ſed brevi poſt Lipothymiam inſuetam excitaret, ſanguine & in ipſo animi deliquio facta ligatura difficulter coërcibili. Hanc vero ſyncopen plurium deinde dierum excepit languor, qui & ipſe cum V.Sni anſam dediſſet, ab eodem & lipothymiam derivandam eſſe, vero fuit ſimile. Aliquot vero annis interea exactis, facta eodem loco & iisdem phænomenis, in fœmina nunc ſana & ab animi commotione libera, ſanguinis evacuatione, & lipothymia pariter præter opinionem accedente, arteriæ venæ loco inciſæ ſuſpicio non incidit tantum, ſed & facta in loco iterum conſolidato exploratione, pulſus in eodem manifeſto deprehenſus fuit.

(Rintelio Erfordiam transmiſſa d. 20. Novembr. 1740.)

OBSERVATIO CXVII.

Dn. D. PAULI GERARD. HENR. MOEHRINGII.

De

Narthecio, novo plantarum genere.

§. I.

Character ſpecificus.

Planta perennis, e ſummitate radicis aliquot foliorum faſciculos, ſeorſim poſitos, protrudens, in ericetis arenoſis

noſis palmaris, in humidis graminoſis plerumque pedalis circiter.

Rad. corpus minoris pennæ anſerinæ, vel majoris aut quandoque mediocris columbinæ craſſitie, nodoſum, horizontaliter repens, perpendiculariter ramoſum, teres, ex albo flaveſcens, longitudine 3. ad 5. digitorum transverſorum, antequam foliorum alium faſciculum protrudat. *Radiculæ* capillares fibroſæ, flexuoſæ, breves, fibrillis breviſſimis lateralibus ſparſim cinctæ, denſiſſimo agmine e geniculis corporis exeuntes, intervallis nudis.

Faſciculus quilibet in baſi aliquot foliis ſiccis cingitur, cujus diſperſæ fibræ longitudinales ſiccæ radiculas mentiuntur. Prodeunt 1. 2. vel 3. quandoque etiam plures foliorum faſciculi ex eodem radicis loco, interdum etiam gemma novella adparet ad latus.

Folia radicalia 4. 5. 6. ut plurimum diſtincte poſita, erecta, externa breviora, falciformiter gladiata, lævia, longitudine 2. 3. 4. digitorum transverſorum vel locis graminoſis humidis duplo longiora, latitudine $\frac{1}{4}$. ad $\frac{1}{3}$. digiti transverſi, acuminata, longitudinaliter nervoſa, ex pallidiſſimo flaveſcente læte viridia, margine interiori a parte dimidia inferiore perpendiculariter bifido, carinata & proximum folium pariter, ac ſcapum, vaginæ inſtar, amplectente: *caulina*, unius vel alterius pollicis transverſi longitudine, rara, ſeſſilia, erecta, inferiora amplexicaulia, ſuperiora ſemiamplexicaulia ſenſimque minora, figuræ & ſubſtantiæ ut ſupra; *floralia* vaginula ſpathæ formis, erecta, lineari-concava, acuta, 2. aut 3. linearum longitudine, pedunculis arcte adpreſſa, ac fere eosdem involvens, ejusdem cum pedunculo longitudinis: al-

terum adhuc tenuius, planum, lineare, mediæ circiter pedunculis parti adfigitur.

SCAPUS ſimpliciſſimus in ſingulo foliorum faſciculo, quamvis 3. 4. 5. ſæpe radicibus ſuis in uno ceſpite cohæreant, rariſſime ad ſpicæ florum initium unico ramulo donatus, longitudine palmari, ſpithamæa, aut parum altiori, teres, vix compreſſus, interdum infra leviſſime angulosus, erectus, glaber, e viridi ruffeſcens, aut plane viridis, craſſitie circiter pennæ columbinæ.

FLORES in ſummitate ſcapi, 8. ad 16. raro 18. rarius 20. in ſpicam infra laxiuſculam, ſuperne vero denſam diſpoſiti, e *pedunculis*, corolla duplo circiter longioribus, aut illi æqualibus, filiformibus, craſſiuſculis, ſcapo fere adpreſſis, erecto-parumper patulis, ruffeſcentibus, egrediuntur.

CALIX nullus.

COROLL. *Petala* ſex, lanceolato-linearia, concava, obtuſa, prorſus uniformia, potentiſſima, perſiſtentia; longitudine $\frac{1}{4}$. dig. rhen. latitud. $\frac{1}{12}$. dig. rhen. intus citrea, extus flavo-viridia, odorata.

STAM. $\frac{1}{4}$. corolla breviora. *Filamenta* ſex, ad baſin petalorum enata, adſurgentia, tubulata, circum circa villoſa, $\frac{1}{3}$. petalis breviora, citrea: *villi* capillacei, breves, oblique adſcendentes, vel quandoque etiam horizontales, citrini. *Antheræ* ſimplices, oblongæ, compreſſæ, biſulcæ, cinnabarino-miniatæ, primum erectæ, mox extrorſum recurvæ, obtuſe unciatæ, ac prope apicem parum coarctatæ, longitudine $\frac{1}{3}$. filamentorum.

PIST. *Germen* ovato-acuminatum, obtuſe trigonum, & ſulcatum, (hinc tandem ſexangulare,) erectum, ſimplex,

plex, longitudine filamentorum. *Stilus* nullus. *Stigma* minimum, obtuſum, planiuſculum.

PERIC. *exterius.* Corolla marceſcens, erecto - connivens. *interius* & *proprium.* Capſula ovato - oblonga, attenuata, acuta, erecta, obtuſe ſexſulcata, non niſi capſula perfecte ſicca, apice trifariam dehiſcens, '. ad ½. corolla longior, glabra, rufeſcens, interne tribus valvis perpendicularibus prædita, trilocularis. Valvæ hæ infundibulum obtuſum prismaticum formant.

SEMINA in quolibet loculo numeroſa, parva, oblonga, albida, utrimque capillari & tenuiſſimo filo ſetaceo, altitudinem capſulæ attingente, utrimque æque longo, lacteo, parte ſuperiori prope inſertionem in ſemen angulato, prædita, baſi loculorum infixa.

§. 2.

Locus & tempus.

E perennante radice quotannis novos foliorum faſciculos vernis menſibus protrudit. Floret apud nos tota æſtate. Semina perficit Septembri & Octobri. Hortorum pingue ſolum ægre fert. Nec enim plantæ cum ceſpite effoſſæ, in hortum aliquoties a me transplantatæ, progerminare; nec ſata ſemina prodire voluerunt.

Creſcit prope *Jeveram Friſonum*, *varietas minor* in apricis & ſubhumidis ericetis, tenui gramine veſtitis; *major* ad vias ſubhumidas graminoſas in ſylva Upieverana. Eſt præterea in humidis *Flandriæ* ericetis, DODON.; in ſubhumidis & paludoſis *Angliæ* & *Flandriæ*, LOBEL.; in ericetis paluſtribus, *Maldeghemo* vicinis, ſecundo a Brugarum urbe, in *Flandria*, miliari, CLUS.; in *Dania*, loco *Ved Viborg* dicto, floret Junio, KYLLING.; in bogs in *Surrii Angliæ*,

 MER-

MERRET. ; in *Angliæ* & *Cambriæ* paluſtribus, RAJ. ; in variis *Norvegiæ* regionibus, *Act. Hafnienſ. Volum. II. p. 126.* in ſubhumidis *Finmarkiæ Norvegicæ*, ad latus ſeptentrionale Alpium Lapponicarum, LINN. ac tandem in parœcia *Stenbrohultenſi Smolandiæ* in *Suecia*, *Idem* ; & ſi SIM. PAULI fides habenda, prope *Varſoviam*, indicante id Viridario Varſovienſi. Ergo plantæ nullum frigus hibernum lethale, quum a gradu 52. ad 70. elevationis polaris creſcat.

§. 3.

Figura.

Ut omnes fructificationis partes diſtincte exhiberem; omnia delineavi nativa magnitudine, *Tab. VII, Fig. 1.*

a a. Gemmæ ad geniculos corporis radicis.
b b. Foliorum faſciculi.
c. Geniculum in ſcapo.
d d. Vaginæ ſpathaceæ florales.
e. Flores nondum aperti.
f. Corolla recens aperta, antheris erectis.
g. Corolla adoletior, antheris extrorſum recurvis.
h. Filamentum unum, ſeorſim pictum, ut villi explicatius ſiſtantur.
i. Anthera erecta; biſulca.
k k. Germen.
l. Pericarpium utrumque cum pedunculo.
m. Pericarpium proprium, nudatum a corolla marcida.
n. Sectio transverſa capſulæ, loculorum numerum & figuram offerens.
o. Sectio longitudinalis, cavum loculorum & columnam intermediam exhibens.
p. Semina, in ſetam utrinque exeuntia.

§. 4.

§. 4.

Nomina.

NARTHECIUM. vid. Tab.

Anthericum ſcapo folioloſo laxè ſpicato, filamentis villoſis. *Linn. Fl. Lapp.* § *136. Roy. Prodr. Leyd. 45.*

Aſphodeliris major paluſtris lutea odora noſtras. *Prim. lin. 14.*

Phalangium Anglicum paluſtre, iridis folio. *Tourn. Inſt. 268.*

Pſeudoaſphodelus 1. *Cluſ. hiſt. 1. p. 198.* fig. e. Dodon.

Pſeudoaſphodelus paluſtris Anglicus. *Bauh. pin. 29.*

Pſeudoaſphodelus paluſtris. *Heiſt. Helmſt. 1731. p. 23.*

Aſphodelus minimus acorifolius luteus paluſtris. *Lob. obſ. 47. Ic. 92.* fig. utraque e Dodon.; *Lob. adverſ. 46.* deſcr. ſteril. *Mentz. ind. 38.*

Aſphodelus luteus acorifolius paluſtris Anglicus Lobelii. *Bauh. hiſt. 2. p. 633.* fig. & deſcr. e Dodon.

Aſphodelus minimus luteus paluſtris, acori folio. *Mor. hiſt. 2. p. 332. ſ. 4. t. 1. f. 7. Herm. Lugdb. 65. Zumb. flor. Lugdb. 121.*

Aſphodelus paluſtris, carinato folio. *Merr. pin. 12.*

Aſphodelus luteus paluſtris. *Dod. pempt. 208.* fig. quoad habitum ſatis bona, deſcr. imperf.; *Kyll. Vir. Dan. 12.*

Aſphodelus luteus paluſtris 7. *Tab. Germ. 2. p. 366.* fig. mala, quoad bulbum radicis falſa.

Aſphodelus paluſtris. *Dalech. hiſt. 993.* fig. e. Dodon. deſcr. indidem fere deſumta. *Paul. Vir. Warſ. indig. 292.* & *Grœning. 605.*

Aſphodelus falſus, vel Pſeudoaſphodelus paluſtris Anglicus. *Mentz. ind. 28.*

Aſphodelus Lancaſtriæ Gerardi. *Raj. Cat. Angl. 33.*

 Gra-

Gramen Norwagicum oſſifragum. *Paul. Quadrip. 529. ſqq.* ubi multa fabuloſa.

Gramen oſſifragum. Bartholin. *Act. Hafnienſ. Vol. II. p. 126. ſqq.* fig. rudis ſcapi defloreſcentis, & quoad radicem, ficta.

Gelber Sumpf-Aſphodill, *vel* geel Waſſer-Aſphodill. *Germanis Herbar. veterib.*

Geele Water Asfodillen. *Dod. Belg. 343.* fig. & deſcr. ead. c. Pempt.

Làncashire Aſphodil, *or* baſtard Aſphodill. *ſec. Rajum*, Anglice.

Small Water Aſphodill. *Anglice, ſec. Merret.*

Been-Brud. *Danice, ex Kylling.*

Beengræſſ. *Norvegis, ſec. Paul. Quadrip.*

Stur. *Norvegice. Act. Hafnienſ. Vol. II. p. 232.*

Stœrregræſ. *Bergis Norvegiæ. Treubler Act. Hafnienſ. l. c. p. 133.*

Ilagræs. *Smolandis. Linn. Lapp. l. c.*

α. Varietas, ſola peavitate differens, & ſcapo ſubnudo, quid ? quod interdum plane nudo.

Aſphodeliris minor paluſtris lutea odora noſtras. *Prim. lin. 14.*

Phalangium Scoticum paluſtre minimum, iridis folio. *Tourn. Inſt. 369. Dillen. apud Linn. Lapp. §. 136. V.*

Pſeudoaſphodelus paluſtris Scoticus. *Bauh. pin. 29.*

Pſeudoaſphodelus minor. *Bauh. hiſt. 2. p. 633.*

Aſphodelus falſus, vel Pſeudoaſphodelus paluſtris Scoticus. C. B. *Mentz. ind. 38.*

Aſphodelus Lancaſtriæ verus. *Ger. emac.; Raj. Cat. Angl. 32.* Synon.; *Merr. pin. 12.*

§. 5.

Derivatio & ratio nominum genericorum.

A DODONÆO ad *Aſphodelos* relata planta, quietum in iis locum ſervavit, donec CLUSIUS, ejusque adſeclæ, *Aſphodelis adfinem* pſeudoaſphodeli nomine, declararent; quod MENTZELIUS *Aſphodelum falſum* interpretatus eſt. Majori deinceps jure TOURNEFORTIUS ad *Phalangii* genus herbam noſtram retulit, modo nomen, inſecto proprium (a) retineri potuiſſet. Hinc adſumta ex THEOPHRASTO & DIOSCORIDE *Antherici* voce, LINNÆUS (b) a Phalangiis reliquis, quæ ipſi *Bulbines* nomine veniunt, aliquas ſpecies ſeparavit, quas inter noſtra. Aſt eodem temporis intervallo, nondum viſis operibus *Linnaanis*, penitius, ceu imaginabar, examinato flore & fructu, *Aſphodeliridis* genus ex ea conficiebam *ego*, ut ſimilitudinem faciei irinæ cum aſphodeli ſpica conjungerem. Jamque tradita erat obſervatio Illuſtr. BUCHNERO noſtro, quæ *Act. Nat. Cur. Volumini IV.to* insereretur, quemadmodum alibi (c) indigitavi. Læta autem hora non ita multo poſt miſſam ab amiciſſimo LINNÆO Criticam ipſius *botanicam* perlegens, ac viſis in nomine hujusmodi compoſita adverſariis, propoſitis ejus indulgendum ſatius duxi; quem in finem mox a BUCHNERO noſtro humaniter petii, vellet dictam obſervationem ſupprimere, aliam paulo plus politam ſuppeditaturus. Enata hinc ipſa, quam habes, obſervatio, cui *Narthecii* titulum præfixi. Quo jure? inferius (§. 10.) dijudicare licet. Ut tamen nominis heic ratio pateat, νάρθηξ, ναρθήκια, & ναρθήκιον, Græce *ferulam*, vel *bacillum* denotan-

(a) *LINN. Fl. Lapp. l. c.*

(b) *gen. plant. 303.*

(c) *Prim. lin. hort. mei, l. c.*

tantia, fuere adhibita a THEOPHRASTO, GAZA, PLINIO, promiſcue pro *Ferulæ* & *Aſphodeli* genere denominando. Vagum hoc, & ſimul antiquum nomen, adprime plantæ noſtræ, bacilli vel virgulæ inſtar ſimplicis erectæ, conveniens, & in vicino olim genere uſitatum, huc transpoſui.

§. 6.

Hiſtoria.

Primus noſtram deſcripſit & depingendam curavit DODONÆUS, unde ſuas deſcriptiones hauſerunt LOBELIUS in *Obſ.* & *Adverſ.* nec non *JO. BAUHINUS*, & ex parte CLUSIUS, qui ob habitum ſcapi foliorum nomen *pſeudo* adjecit. Nil fere mutavit TABERNÆMONTANUS, præterquam quod binos ſcapos, totidemque foliorum faſciculos pingat. Quæ *Sim. PAULI* & *BARTHOLINUS* in *Act. Hafnienſ. l. c.* ſuggerunt, alienæ fidei adeo innituntur, ut ex cognita ſtirpe, & miſſis incompletis herbæ fruſtis *Gramen* fingerent Anthericis jungens LINNÆUS, vix fructum & ſemina matura ad manus habuiſſe videtur. Deſcriptio nulla bona. De figuris judicium amplius fuit §. 4. Mea obſervatio (§. 1.) e curis, per octennium multoties, renovatis, conflata eſt.

§. 7.

Character genericus.

CAL. nullus.

COROLL. *Petala* ſex, oblonga, concava, obtuſa, æqualia, patentiſſima, perſiſtentia.

STAMINA marceſcentia, corolla breviora. *Filamenta* ſex, ſubulata. *Antheræ* perpendiculares, compreſſæ oblongæ, ſimplices, biſulcæ; mox extrorſum recurvæ.

PIST.

PIST. *Germen* ovato-acuminatum, e trigono mox ſex angulare, ſimplex, longitudine filamentorum. *Stylus* nullus. *Stigma* minimum, obtuſiuſculum.

PERIC. *exterius. Corolla* marceſcens, nonnivens.
interius & *proprium. Capſula* ovato-oblonga, acuminata, obtuſe hexagona, trilocularis, apice trifariam tandem dehiſcens.

SEMINA numeroſa, tenuia oblonga, *ſeta* capillari utrimque exporrecta.

§. 8.

Anthericorum Linnæi partes fructificationis, per ſpecies evoluta.

Inquiram ante paullo curatius in Antheriorum LINNÆI diverſas ſpecies, quam conſtare poterit de diverſitate Narthecii noſtri (§. 1.)

α. ANTHERICUM filamentis lævibus, perianthio trifido. *Linn. Hort. Cliff. 140.* deſcr.

Huic ſpeciei, Virginiæ producto, eſt:
Scapus nudus.
Flores pedunculati, ſpicati, nunc ſolitarii, nunc vero bini, & terni faſciculati, ex eodem tuberculo: *pedunculi* ſquamam baſi habent.
CAL. *Perianthium* minimum, ſemitrilobum.
COROLLA perſiſtens, ſexpartita, linearis, &c.
STAM. *Filamenta* ſex, glabra, longitudine corollæ. *Antheræ* cordatæ.
PIST. *Germen* ovatum, ſimplex. *Styli* tres. *Stigmata* totidem.

De pericarpio & ſeminibus nil addit; forte, quia inſpecta exemplaria ſicca ad eum maturitatis gradum nondum pervenerant. Eamdem poſtea GRONOVIUS, a quo ſuas LINNÆUS plantas habuerat, *Flor. Virgin. 1. p. 39.* a phalangiis

 fructu

fructu & piſtillo ſimplici; ab omnibus liliaceis, calyce differre pronunciavit.

β. ANTHERICUM ſcapo nudo capitato, filamentis glabris. *Linn. Fl. Lapp.* §. 137. *t.* 10. *f.* 3.

Huic ſpeciei Lapponicæ ſunt:

Scapus nudus.

Flores ſeſſiles in ſpica breviſſima, in capitulum collecta: *bractea* nulla.

CALIX nullus.

COROLLA ſexpartita, perſiſtens, raro explicata, nivea.

STAM. *Filamenta* ſex, glabra.

FRUCTUS ſubrotundus, obtuſus, tripartitus.

Reliqua de *antheris*, *ſtylis*, *ſtigmatibus* & *ſeminibus* non adjecit.

γ. *Phalangium alpinum paluſtre, iridis folio.* Tourn. Inſtit. ſpeciei huic, Helvetiæ ſoboli, eſt:

Scapus foliis 2. communiter veſtitus, multo longioribus, quam in Narthecio noſtro (§. 1.)

Flores pedunculati, ſparſi, nunc arcte, (a) ſæpius laxe (b) & alterno ſitu ſpicati; *ſquama ſpathæ* formis ad baſin pedunculorum, ſemper ſolitariorum.

CALIX. *Perianthium* parvum, trilobum (c) laciniis obtuſiſſimis.

COROLLA ſexpartita, petalis lanceolatis. (d)

STAM.

(a) Cujusmodi ſiccum ſpecimen miſit optimus meus *Alb. HALLERUS.*

(b) Qualia aliquot exemplaria ſicca ab humaniſſimo *Balth. EHRHA TO*, Meminga habeo.

(c) An plane tripartitum? quod in ſiccis adeo curate ob fragilitatem inveſtigare nequivi.

(d) In *Halleriano* ſpecimine petala ad ovatam figuram adcedunt.

STAM. *Filamenta* ſex, glabra, longitudine corollæ. *Antheræ*, cordatæ.

PISTILL. longitudine ſtaminum. *Germina* tria, conniventia, acuminata. *Styli* breves. *Stigmata* totidem globoſa.

PERIC. *Capſulæ* tres (e) ovato oblongæ, conniventes.

SEM. - - - -

Seminum nondum maturorum figura e ſpeciminibus meis ſiccis non patebat.

§. 9.

Juſta determinatio ſpecierum §. præcedentis.

E collatione (§. 8. litt. β & γ.) utriusque deſcriptionis liquet, diverſas eſſe ſpecies, atque *Linnæanæ* (f) quæſtioni, de iis jungendis, (g) locum amplius non eſſe. Quid? quod, commune ejusdem LINNÆI nomen (§. 8. α.) cadere quoque in ſpeciem tertiam (§. 8. γ.) poſſe conſtat. Hinc aliis nominibus ſpecificis utraque donanda.

Eſt ergo ſpecies 4. §i anteced.

ANTHERICUM ſcapo nudo ſpicato, floribus ſæpe faſciculatis.

Species autem γ. ejusd. §i.

ANTHERICUM ſcapo foliolоſo ſpicato, floribus ſparſis, pedunculis ſolitariis.

§. 10.

Generis ratio & character eſſentialis.

ANTHERICO *Linnæano* ſpec. α. & γ. (§. 8.) eſt manifeſtum *perianthium*, ſpeciei vero β. (ibid.) nullum. Omnibus

(e) Inde HALLER. *Itin. Helvet. ſ. 64. pag. 90.* ſiliquas diſtinctas nominavit.

(f) *Fl. Lapp. ſ. 137.*

(g) Quod confirmat HALLER. *Itin. Helvet. l. c. not. h.*

bus tribus α. β. γ., conſentiente LINNÆO *Gen. 303.* ſunt

Petala inæqualia, inferiora minora, perſiſtentia.
Filamenta longitudine corollæ. *Anthera* triangulares.
Germina tria; totidemque ſtyli, ac ſtigmata & capſulæ.
Semina acuminata (h) anguſta.

BULBINE *Linn. Gen. 269.* habet

Calicem nullum;
Petala decidua;
Antheras quadriſulcas;
Stylum longum, ſimplicem
Capſulam ex ovali ſubgloboſam, vertice obtuſo vix apicato, triſulcam, totam dehiſcentem; &
Semina angulata, ſuperne truncata.

NARTHECIUM noſtrum (§. 1. & 7.) gerit

Calicem nullum,
Petala æqualia, perſiſtentia;
Filamenta corolla breviora; *Antheras* compreſſas, biſulcas.
Germen ſimplex, e trigono mox ſexangulare, ſtaminibus brevius; *Stylum* nullum; *Stigma* minimum;
Capſulam ovatam, ſex ſulcatam, acumine longius producto, tenui; trilocularem, apice trifariam parum dehiſcentem; &
Semina tenuia; corpore oblongo in ſetam capillarem, ad

(h) Qualia vero, ſi cum Bulbines genere Anthericum, excluſo priori, conjungere velit ſuaviſſimus LINNÆUS? quod ex *Syſt. Nat. Edit. 2. Claſſ. 6. ord. 1. p. 1.* concludere licet: niſi errore typographico Bulbine omiſſa ſit. Sane alia, diverſa longe angulata ſcilicet, & ſuperne truncata, ut adparet e *Gen. 269.* & TOURNEF. *Inſtit. Tab. 193.*

ad inſertionem in corpus ſeminis utrinque angulum facientem, deſinente,

Ergo ſatis clara eſt differentia partium eſſentialium fructificationis, & inſignis diverſitas proportionis.

Styli abſentia, ***capſula*** ſimplex, & ***ſeminum*** ſingularis, faciunt, niſi me omnia fallunt, eſſentialem NARTHECII characterem.

§. II.

Reductio generis ad omnium Syſtematum claſſes.

Pertinet ergo genus noſtrum (§. 7.) in Syſtemate

(a) a Fructu deſumto,

1. CAESALPINI ad Claſſem IX. herbacearum, triplici principio, bulboſarum.
2. MORISONI ad Claſſem VII. hexapetalarum tricapſularium; ord. 1. radicibus tuberoſis, fuſiformibus, nodoſis, fibroſis.
3. RAJI (i) ad Claſſem XXIII. ord. 3. graminifoliarum floriferarum, flore hexapetalo, ſedi fructus cohærente.
4. KNAUTII (*Chriſtoph.*) ad Claſſem VI. unicapſularium hexapetalarum; ord. 1. trivalvium, trilocularium.
5. HERMANNI (k) ad claſſem tricapſularium, flore hexapetalo ſpicato; radice fibroſa fuſiformi:
6. BOERHAAVII (l) ad monocotyledones bracteatas, flore hexapetalo, ovarium amplexo, poſt ***Phalangium.***

(b) a Corolla.

7. RIVINI, RUPPII, HEBENSTREITII, (m) LUDWIGII

(i) in *Meth. emend. & auct.*

(k) in ZUMB. *Flora Lugdb. Florib. p. 121. & adpend. ibid. p. 249.*

(l) *Hort. Lugdb. 2. 133.*

(m) HEBENSTREIT. *defin. plant.* §. 8. addit. floribus ſtelliformibus, in ſpicam collectis.

WIGII ad regulares hexapetalas capſula tripartita.

KNAUTII. (*Chriſt.*) ad hexapetalas uniformes, ad capſulas triloculares compoſitas, floribus fructus ſubjectis.

9. TOURNEFORTII ad Claſſem IX. Sect. 4. herbarum, flore liliaceo hexapetalo, cujus piſtillum abit in fructum.

10. PONTEDERÆ (n) ad plantas, gemmis carentes, floribus polypetalis liliaceis.

(c) a. Calice

11. MAGNOLII ad herbas, calice interno tantum, bulboſis adfines.

12. LINNÆI ad claſſem 17. apetalorum, ſexfidorum; poſt *anthericum.*

(d) a Staminibus

13. LINNÆI ad Hexandriam monogyniam, corollis hexapetalis nudis; poſt *bulbinem* (o) vel poſt *anthericum* (p)

(e) a Fructificatione tota

14. LINNÆI (q) ad ordinem IX. poſt *bulbinem.*

15. Royeni (r) ad Lilia, corolla hexapetala; itidem poſt *bulbinem.*

In his tantum dedi ſpecimen aliquod, redigendi genus quoddam ad locum ſuum in quolibet excogitato Syſtemate; licet multæ Auctorum variorum, v. g. *num. 1. 2. 4. &c,* hujus §. claſſes aliter ſubdividi deberent.

§. 12.

(n) vid. LINNÆI *Claſſ. plant. p. 371.*

(o) in *Syſtem. Sexual. p. 10.*

(p) in *Syſt. Nat. edit. 2. p. 21.*

(q) vid. *Fragment. meth. nat.* in *Claſſ. plant. p. 491.*

(r) *Prodr. Flor. Lugdb.* ubi ex ord. IV. Liliorum polygynorum eximatur ſpecies noſtra, *Anthericis*, præeunte LINNÆO, adſcripta.

§. 12.

Vires & ſuperſtitioſa rejecta.

Omnes hactenus Botanici de viribus plantæ noſtræ ſiluerunt, adeo, ut nihil de ea conſtet, præter hæc LOBELII verba: (s) *Floribus lixivio maceratis puellæ crinem flavum inficiunt.* Pauca forte alia concludenda forent e verbis D.D. TREUBLERI in *Act. Hafn. Vol. II. Obſ. 43. p. 135.* referentis, duos Chirurgos, ſibi adſtantes, & plantam noſtram Centaurium minus exiſtimantes, adfirmaſſe, ſe diu pro Centaurio minori in uſum traxiſſe noſtram, nec exinde mali quidquam profluxiſſe. Ut adeo vix credi queat, eam ullam pecori noxam conciliare, multo minus oſſa illorum emollire poſſe, qualia credulum ruſticorum Norvegicorum vulgus ſibi perſuadere certo voluit. Unde, licet *Sim. PAULI* in *Quadrip. Bot.* & *Act. Hafn. l. c. ibidemque* prudens *Thom.* BARTHOLINUS judicium ob plantam totamque ipſis ignotam rem, ſuſpenderent, TREUBLERUS tamen jam in dubium vocavit, LINNÆO (t) *Flor. Lapp. c. l.* plane hæc negante. Nec ulla apud nos experientia, hominumve memoria conſtat, pecori ac ſeorſim ovibus morbum ex eſu husce herbæ attractum eſſe. Et verum quidem eſt, in noſtrarum quoque ovium jecinoribus (u) quotannis, menſibus auctumnalibus, vermiculos illos latos, pleuronecten AR-

(s) Quæ a RAIO *Cat. Pl. Angl. 33.* & BAUHINO *Hiſt. 2. p. 633.* repetuntur.

(t) Neſcio tamen, cur idem optimus Amicus c. l. flori odorem manifeſte viroſum adſcribat, qui ſemper & mihi & aliis gratus ac mellitus eſt viſus. An differens odor: pro ratione diverſi ſoli? in Smalandia forte mineralium particeps ſicut & in Norvegia; quum heic terrarum in pura arena, leviter palludoſa creſcat.

(u) *LINN. Flor. Lapp. §. 136. litt. β.*

ARTHEDI Ichthyol. ſimilitudine exſcribentes (atque hinc patrio ſermone *Bütte* nuncupatos,) generari, ovesque dictis in ericetis, ubi planta noſtra provenit, pabulum frequenter quærere. Conf. LINNÆI *not. β. cit.* Sed hi quoque in ovium ſcirrhoſis jecinoribus inveniuntur, quæ nullum Narthecium, ericetorum aliorum, planta noſtra carentium, paſcua frequentantes, devorarunt. Naſcitur enim heic terrarum ad aliquot milliaria longe lateque nullibi, ac circum ſylvam Upieveranam,& in ericeto Oſtringiæ. Quum autem nulla unquam ovis, in locis argillaceis, pingui lætoque gramine veſcens, hiſce vermibus inquinetur; omnino alia in re cauſam generationis horum vermium quærendam fore, patet. Jam vero indoles herbarum plurimarum exſiccantium & adſtringentium, proindeque fervidiorem ſanguini naturam conciliantium, (id quod potiſſimum e fimo elucet, qui multo fervidior ab ovibus in ericetis victum quærentibus, quam abs iis qui locis argillaceis gramina pinguia & magis humida decerpunt, excernitur,) quales in plerisque ericetis arenoſis ac ſylveſtribus occurunt, v. gr. ipſæ Ericœ, Empetrum, Myrica Linnæi, Carices, Jaſione Linnæi, Succiſa, Tormentilla, Geranium foliis myrrhidis, Columbinum, Acetoſa minima, Filices, Vaccinia, Prunella, Bugula, Euphraſia, Pedicularis, Criſta galli, ſalix minima repens, &c. multo propiorem nobis cauſam vermium horum largiri videtur. Scilicet ſanguine hinc ſicciore, magisque volatili facto, faciles in Hepate canalium tam ſanguinorum, quam bilioſorum obſtructiones, ſcirrhi, vermium memoratorum nidi, oriuntur. Quæ res aliio loco exponi commode poſſet, & illuſtrari diſpoſitione ovium illarum hæreditaria, & translatione ovulorum e parentibus in prolem.

OBSER-

OBSERVATIO CXVIII.

Dn. D. PAULI GERARD. HENR. MOEHRINGII.

Caucalis involucro univerſali monophyllo-partiali triphyllo.

Caucalis Mauritanica, vulgari ſimilis, ſed ſemine majore Walth. Hort. 2. p. 127.

PLANTA annua, bipedalis circiter.

RADIX longa, carnoſo - fibroſa, perpendicularis; fibrillæ paucæ laterales.

CAULIS ramoſus, ramis alternis, diffuſis; anguloſus, angulis 5. ad 8. hinc inde, ac præſertim inferne, raris pilis adſperſus.

FOLIA alterna, ſemiamplexicaula, infima petiolata, ſuperiora ſeſſilia, tripartita, pinnata, pinnis decompoſitis, pinnulis linearibus profunde inciſis; coſta nuda carinata, raris pilis hirſutula; *petiolo* plano-concavo, membranaceo.

CALIX. *Umbella univerſalis* inæqualis, patens, fere plana, radiorum 3. raro 4. aut quinque.

Partialis inæqualis, triſperma plerumque, florum 5. ad 12. quorum hermaphroditi majores.

Involucrum univerſale foliolum unicum, lineari-ſubulatum, breve, ſæpe ſubito deciduum.

Partiale triphyllum, rariſſime tetraphyllum, foliolis lineari ſubulatis, extrorſum ad pedunculos hermaphroditorum ſitis, reclinatis tandem.

Perinthium proprium quinque partitum, inæquale, perſiſtens, foliolis lanceolato-linearibus, acutis,

brevibus, quorum 2. exteriora duplo fere reliquis majora.

COROLLA. *Univerſalis*, ut in LINNÆI Gen.; *propria diſci mas*, ut in LINNÆI Gen.; inſidens pedicello, florum hermaphroditorum quadruplo circiter longiori, numero 2. 3. ad 7.; *propria radii* hermaphrodita, ut in LINN. *Gen.* num. 3. raro 4. rarius 5. inſidens pedicello breviſſimo, florum maſculorum quadruplo breviori, at tantumdem craſſiori.

STAMINA omnibus. *Filamenta* 5. capillaria, apice introrſum flexa *Antheræ* parvæ, oblongæ intorſum patentes.

PISTILL. *Radii Germen* oblongum, ſetis introrſum uncinatis, oblique erectis tectum, infra receptaculum proprium. *Styli* ut LINN. *Gen.* craſſiuſculi. *Stigmata*, ut *Linn. Gen.* tenuia.

PERICARP. *Fructus* ut in LINNÆI *Gen.* in acumine fovens perianthium, ſtylos & ſtigmata perſiſtentia.

SEMINA ut apud LINN. *l. c.* ſetulis ſubulatis, horizontaliter patentibus, uncinatis, introrſum incurvis.

Obſ. α. Creſcit, ſi fides ſynonymo habenda, in Africa; & facies plantæ idem innuere videtur. Floruit in horto meo Junio, Julio & Auguſto, ſemina maturuerunt Septembri & Octobri. Floris color albus in dilute purpureum urgens.

β. Synonymum Waltherianum ſubjunxi, ſeminibus ſub eodem nomine ante triennium inde miſſis.

OBSER-

OBSERVATIO CXIX.

Dn. D. PAULI GERARD. HENR. MOEHRINGII.

Eryſimum foliis radicalibus pinnato - dentatis, apice ſubrotundis : caulinis ſuperioribus lineari - pinnatifidis acutis.

Siſymbrium folio tenuiter laciniato, flore luteo. Heiſt. Helmſt. 1730. p. 29.

Differentia inter hanc & *Eryſimum foliis* (omnibus) *pinnato - dentatis, apice ſubrotundis.* LINNÆI *Fl. Lapp.* §. *264. Hort. Cliff. 338.* ſpecifica adeſſe his ex rationibus videtur.

Noſtræ ſpeciei *folia* tam *radicalia*, quam *caulina inferiora* baſi pinnato - dentata, ſegmento extimo maximo, ſubrotundo, inciſo, obtuſo ; *folia caulina media* & *ſuperiora* pinnatifida, pinnulis linearibus, extimo ſegmento lanceolato - lineari, ſemel aut bis lacinulato.

In *Linnæana* ſpecie *folia* tam *radicalia*, quam *caulina omnia* baſi pinnato - dentata, apice maximo, ſubrotundo, obtuſo.

Noſtra ſiliquas triplo majores, laxas, lineares, *valvulis* ad apicem uſque diſſepimenti excurrentibus, habet, acumine obtuſo.

LINNÆI ſpecies *reliquas* triplo minores, confertas, lineari-ſubulatas, *valvulis* diſſepimento brevioribus, habet, acumine ſive *roſtro* ſubulato, acuto.

Ceterum florum ſtructura, plantarum item altitudo, ac facies ramoſa in utraque ſpecie eadem.

Ergo proportio ſatis diverſa, dum ſpeciei noſtræ folia

caulina pinnatifida multoque tenuiora ſunt, nihilo tamen ſecius *Linnæanam* ſpeciem ſiliquarum laxitate, craſſitie, magnitudine multum ſuperant, ſpecierum differentiam ſine dubio egregie arguit. His adde valvularum diſcrepantem terminum, roſtrique in altero abſentiam, in altero notabilem præſentiam.

(Jevera in Friſiis Erfordiam miſſa d. 28. Novembr. 1740.)

OBSERVATIO CXX.

Dn. D. JOAN. SEBAST. ALBRECHT.

Spicilegium ad Hiſtoriam naturalem Scarabæi maximi platyceri, *Tauri* nonnullis, aliis *Cervi volantis*, Raji (a) ſeu *Scarabæi cornuti*, a Joh. de Muralto deſcripti. (b)

IN Hiſtoria naturali ita cum multis rebus comparatum eſt, ut, quoniam multæ naturæ actiones in occulto, & ab oculis noſtris remotæ fiunt, non unius hominis, etiam vel maxime induſtrii, ſæpe in eadem re ſufficiat labor, ſed aliorum quoque accedant obſervationes neceſſe ſit. Clariſſ. FR. ERN. BRUCKMANNUS, naturæ ſcrutator diligentiſſimus, Collega, Fautor & ab academicis jam annis amicus honoratiſſimus, inter alias elegantes & curioſas *Epiſtolas itinerarias*, haud ita pridem anno 1739. in LXXVIII. de *Cervo volante ejusque hibernaculo* docte egit, & Muraltianæ obſervationi nonnulla noviter adjecit. Sed cum & mihi caſu notæ ſint quædam circa hanc rem, non contemnendæ mihi

(a) *In Hiſtor. Inſector. Londini 1710. 4to p. 74.*

(b) *Ephemerid. Medico-phyſ. Acad. Nat. Curioſ. Dec. II. Ann. II. Obſ. 83. p. 201.*

mihi viſæ, obſervationes, licebit mihi, ad augendam hujus Inſecti hiſtoriam naturalem illas addere & figuris quibusdam illuſtrare, ut pateat etiam in hoc inſecto aliquam fieri mutationem, tum aliquamdiu quieſcit, nec loco ſe movet, & inediam patitur, ideoque omnino ad μεταμορφούμενα pertinere, (c) licet nemo, quantum novi, hujus ſtatus mutati vel aliquam adumbrationem dederit. Ratione temporis autem, præmonendum mihi videtur omnino neceſſarium, quemadmodum illa Cl. BRUCKMANNI obſervatio menſe Junio facta eſt, ſic meam natam eſſe paulo ſerius, nempe XX. Julii, cum in extirpandis radicibus, arborum occupati eſſent operarii, ut locus quidam prope urbem noſtram, horto colendo aptior redderetur, & eum in finem ſumma imis & ima ſummis miſcerent. Caſu enim ſic factum eſt, ut glebam pugni magnitudine ex profundis eruerent atque ad me deferrent, quam ſtatim pro domicilio cujusdam inſecti, Gryllotalpæ nempe habui, & ſic cum cura aperui. Nec pœnituit erroris, inveni enim aliquid, mihi quidem, adhuc non viſum, Cervi volantis Scarabæi in formam mutatam. Quod ad domicilium hoc attinet, nihil habeo, quod obſervationi BRUCKMANNIANÆ addere poſſim, niſi forte illud, quod domicilium hoc ita comparatum ſit, ut non omnino expleatur inſecto, ſed ſpatium aliquod ſuperſit, ut movere ſe liberius poſſit, & prudentes hac in re induſtrii architecti fibras arborum & radicum teneriores admiſcere noverint luto, ut firmiori nexu cohæreat lutoſa terra, quemadmodum eundem in finem, in ædificiis exſtruendis hominum induſtria luto admiſcet ſtraminis particulas, aut frumentorum paleas & locuſtas, ut cohæreant omnia firmius. In hoc ſpatioſo, intus polito, & prudenter ſtructo domicilio hoſpitatur inſectum, uti ego obſervavi, eo ſitu,

(c) Vid. RAJUS *l. c. in Prolegom. p. IX.*

tu, quem *Figura 5. Tab. V.* monſtrat, capite cum cornibus verſus pectus, ſi ita dicere licet, declinato, pedibus ſex verſus abdomen contractis, alis tam ſuperioribus, quæ vaginam duriorem conſtituunt, quam inferioribus membranaceis, contractis & ex parte rugoſis, limbo duriuſculo quaſi cartilagineo cinctis utrisque ſubſtantia omnino, nec cornibus ipſis quidem exceptis, nunc quidem molli, & colore albo. In ſcutato capite quatuor latera, a MURALTO deſcripta, multum ſunt evidentiora itidem, ut reliqua omnia, mollia & alba. Quatuor plumæ, tam majores ſuperiores, quam minores inferiores, ex ore ſub ſcuto naſali natæ, nunc non expanſæ, ſed contractæ atque in ſe invicem quaſi convolutæ obſervantur. Myſtax, utrinque duplex. magis tumidus adparet, Antennæ autem plicatiles libere fluctuant. Abdomen biſulcum in ſuperiore parte, & imminutis utriusque generis alis quaſi nudum, in novem circiter circulos diviſum, terminatur in extremitatem cochleæ figuræ æmulam, in ſe convolutam, an penis? quod MURALTUS vult, an anus? nolo determinare, cui ab utroque latere adeſt elongatio parva oblonga, paulo durior, forſan ex complicatione foliacearum excreſcentiarum oblongarum, quas in utroque latere binas notavit MURALTUS, nata. Hæc omnia ut eo melius poſſint intelligi, duplici figura curavi hanc obſervationem illuſtrari, ad rem ipſam formata, quarum prima *Fig. 5. Tab. V.* hujus inſecti ſitum, ante oculos ponit, quem in cavo glebæ argillaceæ, fibris intertextis firmius compactæ, obtinet, ideo extra glebam nunc poſitum, ut ſingula poſſint obſervari melius. Altera, *Fig. 6.* ejusdem Tab. autem partes extra ſitum protractas & nunc explicatas ſiſtit, ut quæ plumarum ex ore, quæ proxime myſtacum, porro antennarum, ſcutati capitis & pectoris, inprimis autem Vaginarum, ſive elytriarum & alarum nunc mutata ſit conditio, melius obſervare liceat. Unicum adhuc ſupereſt phæ-

phænomenon, quod addam: Colorem album hujus inſecti ſtatim mutatum eſſe in fuſcum nigricantem, ſimulac ad ejus conſervationem in vitro ſuperfuſus eſt ſpiritus vini, mollitiem autem adhuc, dum hæc ſcribo, durare.

OBSERVATIO CXXI.

Dn. D. JOAN. SEBAST. ALBRECHT.

Color florum Thlaſpios Cretici utriusque, Tabaci fumo mutatus.

Nihil in rerum natura eſſe durabile & immutabile adeo verum eſt, ut quidam, qui mihi nunc in mentem non redit, Phyſicam definiverit, eſſe rerum mutabilium ſcientiam. Mutationi autem citiori illa corpora inprimis ſunt obnoxia, quæ delicatiorem & teneriorem partium habent, quas *ſolidas* vocamus, ſtructuram, & *fluidorum* mixturam, ad quam claſſem plurima vegetabilium referri poſſunt. Hoc non mirabitur experientia doctus, plurium vegetabilium colores adeo eſſe fugaces, ut pictores illis parum fidant, cum noverint, pigmenta inde parata in nitore ſuo non perdurare, ſed quam faciliime mutari brevi tempore, ſolo etiam aëre. In hac re quemadmodum multum operræ olim impendit diligentiſſimus rerum naturalium contemplator & interpres, nec non philoſophiæ experimentalis reſtaurator, celeberr. ROBERTUS BOYLE (a) & plures eruditi Phyſici, qui phænomena naturæ cum cura & debita attentione obſervant, numerum illorum experimentorum poſt illud tempus multum auxerunt, ut ex multis paucos, qui cum vegetabilium partibus pericula fecerunt, proferam,

(a) In *Experimentis de Coloribus pluribus.*

feram, JESSOPIUS, (b) HAGENDORNIUS, (c) TEICHMEYERUS, (d) VATERUS, (e) GODOFREDUS junior (f) ita & mihi licebit elegans addere experimentum. Cum menſe Julio hujus anni in hortulo meo cum amicis verſarer, & varios flores vegetos, qui ad manus erant, cum iisdem contemplarer & inter illos ipſos Thlaſpios, Cretici quibusdam, flore albo & rubente I. B. 2. 924. quod Thlaſpi, umbellatum, Creticum, Iberidis fol. nominat *Moriſon.* H. 2. 295. Thlaſpi Cappadocicum autem flor. incarnato & flore albo vocatur in Hort. Eyſt. Aeſtiv. Claſſ. O. 7. fol. 11. figur. 2. & 3. venit, neſcio, quo fato, in mentem, periculum facere, annon ex Tabaci fumo alkaliſato mutationem ſubeat tenerior hic flos in ſuis coloribus. In utroque ejus colore eventus ex voto reſpondit dubitationi. Namque ille rubellus, liberius admiſſo fumo hujus herbæ, jucundo ſpectaculo, confeſtim mutatus eſt in elegantiſſimum ſmaragdinum, vivacem admodum, hic vero albus eodem modo tranſiit in flavo-trideſcentem, cum præſentium amicorum admiratione & delectatione.

OBSER-

(b) In Epiſt. Philoſophic. JOH. RAJI. Vid. Act. Erudit. Lipſ. 1719. Menſ. Januar. p. 19.

(c) Ephem. Nat. Cur. Dec. II. Ann. III. Obſerv. 29. pag. 87.

(d) In Element. Phil. Nat. Experim. pag. 113.

(e) Phyſic. Experiment. ſyſtemat. Sect. II. C. IX. p. 224. ſqq.

(f) Memoires de l'Academie Royale des Sciences 1707. pag. 686. ſqq.

OBSERVATIO CXXII.

Dn. D. JOAN. SEBAST. ALBRECHT.

Funeſta febris ſuppreſſio, ob inde ortam paralyſin, ſphacelum, mortem.

Verum eſt, quod dixit Excell. HENRICUS HENRICI, olim in Academia Halenſi Pr. P. celeberrimus : (a) *Plures alioqui ſanæ rationis, quod mirandum eſt, inveniuntur, qui rem, quæ ſanitatem & vitam ipſam concernit, ejusmodi imperitis, tamquam ovem lupo, committere non verentur, cum tamen nullus tam ſtolidus ſit, qui veſtem conficiendam ſartori imperito, nullus, qui ſuos agros villico ruſticarum rerum inexperto, nullus, qui ædificationem domus alieniſſimo ab architectura, nullus, qui pecuniæ procurationem & diſpenſationem hujusmodi rei imperito commendet. Unde etiam ſæpiſſime accidit, ut infelices homines ab ejusmodi artis opprobriis ſpem ſalutis incertam pretio emant. Et nihil aliud hic in culpa eſt, quam nimia mortalium credulitas; qui enim facile credit, ſecundum illud, facile decipitur. Et verum quoque manet, quod Rex ille, quo non alius fuit ſapientior: Prudens & peritus, inquit, artifex rem ſibi concreditam bene perficit, imprudens autem & artis ſuæ ignarus illam depravat & corrumpit.* Hanc veritatem liceat nobis triſti exemplo confirmare, licet tot jam probatam experimentis. Utinam vero tandem in ſalute ſua conſervanda & recuperanda homines fierent prudentiores! Plura eſſe damna, quæ ex corruptis febribus naſcuntur, pluribus argumentis probarunt viri in arte medica perfectiſſimi & celeberrimi, non ſolum beatus & poſt fata ſuper-

(a) In Diſſ. *de ſiniſtro morborum eventu*, Halæ 1713.

periſtes doctiſſimus G. E. STAHLIUS, (b) ſed etiam, qui adhuc ſpartam, quam tenet, mirifice ornat eruditiſſimus JOH. JUNCKERUS, (c) novis vero exemplis hanc rem, quotidiana experientia notam, confirmatam legimus in *Select. medicis Francofurtenſ.* (d) Si vero adhuc quis dubitet, eum per ſequentem obſervationem plane convictum iri nullus dubito. Fœmina XXX. annorum, robuſta, alias plethorica, & gravioribus laboribus adſueta, ſuperiori anno 1740. menſe Majo febris intermittentis anomalis adhuc motibus per aliquot dies tentata, conſultum me veniebat, quid agendum ſit. Circumſtantiis bene penſitatis auctor fui, ut adhuc unam alteramve diem abſtineret a medicamentis, interim vero diætæ, quam præſcripſi, rationem cum cura haberet diligentiſſime, ſic fore, ut tantilla mora conceſſa, vel ceſſent omnino motus illi, vel ſublatis anomaliis typum certum ſit acquiſitura febris, tunc demum medicamentis debitis congrue debellanda. Sed conſilio hoc neglecto, quod plerumque fit, *Medicorum enim conſilia vitamus, adſidentum diſſidentiumque, qui parum docti & ſatis ſeduli languidos multos officioſiſſime occidunt, ſequimur,* (e) auxilium quærit apud empiricam mulierculam, bullati cujuſdam Licentiati, tunc abſentis, uxorem, quæ medicinæ exercendæ, aut ſi mavis, impune occidendi, æque ſibi licentiam datam eſſe, rata, ac aliorum opificum uxoribus, quæ abſente, vel mortuo marito, vel ipſæ opificia exercent, vel per alios perfici curant, temerario ſane auſu, officioſa tamen,

(b) In *Diſſ. de febribus intermitt. turbatis atque corruptis. Halæ 1713.* & paſſim alibi.

(c) In *Diſſ. de legitima febrium corruptarum tractatione. Halæ 1731.* §. *IX. ſqq.*

(d) *Volum. VIto Tomi I.*

(e) SEMPRONIUS GRACHUS in *Medico hujus ſeculi, Libr. II. Sect. IV. p. 280.*

men, nihil intentatum reliquit, ſed ſecundum ingenioſi illius Gallici Comici de *Moliere* methodum ſatyricam, venam ſecari juſſit & validum purgans ſubjunxit. Rebus vero in pejus ruentibus, proximis diebus ad aliud tranſeundum erat; exhibebatur itaque medicamentum febrifugum, quale illud autem fuerit, an chinatum, an forſan arſenicale, aut aliud? ignoro, nam diligentiſſime celatum eſt, hoc vero probe ſcio, me nimis ſero iterum vocatum, & eo quidem die, quo medicamentum hoc accepit, ægrotam inveniſſe gravi paralyſi omnium inferiorum partium adeo tactam, ut crura inſtar demortui hominis ſine motu, ſine ſenſu, frigida obriguerint, alvus & urina fuerint ſuppreſſa pertinaciſſime, acceſſerit altero die febris inflammatoria, cum ſiti intenſiſſima, quam poſtea excepit internarum partium gangrænoſa & tanta quidem corruptio, ut ſphacelo corruptæ partes a vivo adhuc corpore tandem una cum excrementis partitim ſeceſſerint. Sed ne tanti facinoris egregii abeſſet excuſatio, faſcinum, ut plerumque fieri ſolet accuſatum eſt: **Die Krancke ſey über eine böſe Spuhr gegangen**; cum tamen non ſtatim graviores morbos pro faſcino habendos eſſe, jam dudum b. WEDELIUS, Præceptor olim meus in cineribus venerandus, pronunciaverit. (f)

O miſeræ leges! quæ talia crimina fertis.
O cœci Reges! qui rem non cernitis iſtam.
Vos! quibus imperium eſt, qui mundi frena tenetis;
Ne tantum tolerate nefas, hanc tollite peſtem,
Conſulite humano generi. Quot nocte dieque

 Ho-

(f) In *Diſſ. de Morbis a faſcino, Jenæ 1682. C. IV.*

Horum carnificum culpa mittuntur ad orcum?
Vel perfecte artem diſcant, vel non medeantur.
Nam ſi aliæ peccant artes, tolerabile certe eſt,
Hæc vero niſi perfecta, eſt plena pericli
Et ſævit tamquam occulta atque domeſtica peſtis.

Ita eleganter SEMPRONIUS GRACHUS (g). Sic vero tandem juſtiſſimarum querimoniarum finem futurum eſſe & Medicinæ antiquum ſplendorem, honorem & juſtum pretium reſtitutum iri ſperare liceret. Nam de quo Celeberr. STENZELIUS conqueritur (h) intuitu Saxoniæ, eandem palinodiam etiam in multis aliis locis & provinciis Medici, quibus patriæ ſalus curæ cordique eſt repetere neceſſe habent. Sic vero ille: *Inſciis invitisque Medicis, hodie non Chirurgi ſaltem, ſed & omnes perditi homines, medicinam faciendo, innumera per mortes ægrotantium experimenta inſtituunt. Nihil deteſtabilius, nihil calamitoſius, quam præſens artis ſalutaris ſtatus ſiſti poteſt. Nos Saxones in hac re omnium miſerrimi ſumus, ad nos enim peſſimorum & imperitiſſimorum hominum, qui aliis locis non tolerantur, colluvies, quaſi torrente acta, confluit. Exinde tam male apud nos audit Medicina, hinc nihili apud nos Medici æſtimantur, hinc Saxonia demum Empiricis obruta, genuinis carebit Medicis, exactum negligendo, qui in re medica conſtituendus eſt, ordinem.*

OBSER-

(g) *l. c.*
(h) In *not. ad* LINDERSTOLPE *Tract.* de *Venenis* p. 80.

OBSERVATIO CXXIII.

Dn. D. JOAN. SEBAST. ALBRECHT.

Læſio capitis graviſſima, poſt ſextam ſeptimanam demum lethalis, cum ſectione anatomica.

Servus agricolæ, homo robuſtus, proceræ ſtaturæ, XX. annorum, ſecunda feriarum Pentecoſtes hujus anni d. 22. Maji circa veſperam per lapidem e longinquo, ſeu eminus jactum in capite graviter lædebatur, interim potens erat, ut ſolus ex alio pago, quo id paſſus eſt, adhuc potuerit domum reverti, ſed ſtatim, ac domicilium patris intravit, concidit quidem, mox autem vires colligit & ad ſe redit, & quid ipſi contigerit, exponit. Accerſitus ex vicinia balneator, rem parvi æſtimans, remotis capillis, quæ impedimento erant, nihil vulneri adplicat quam Emplaſtrum de Sperm. ranar. & ſic ſatis negligenter tractat. Cum autem proximis diebus totum latus ſiniſtrum debilitate paralytica adficeretur, id illuſtri noſtro Regimini Ducali relatum eſt, quod pro ea, qua pollet, Reipublicæ & pro ſingulorum incolumitate cura, primum Chirurgo noſtro provinciali jurato, deinde vero, cum hic majus ſubeſſe periculum denunciaſſet, quoniam loquelæ difficultas aliqua paralytica acceſſerat, & mihi Phyſico provinciali mandavit, ut præſentibus perſonis, judiciali auctoritate munitis & vulnus majori cura, quale illud ſit, & qua ratione adhuc ab ignaro balneatore tractatum ſit, inſpicerem & renunciarem, ægri vero una cum Chirurgo provinciali curam haberem, quorum illud factum eſt d. 27. ejus menſis.

Reſpexi ægrotum velato linteis capite, ſub faſciis ſacculos cephalicos in vino coctos calide proximo demum die, ex conſilio provincialis Chirurgi, impoſitos, antea neglectos, vulnus in ſiniſtro bregmate verſus os temporum oblique deſcendens duarum unciarum tectum erat Emplaſtro de Spermate ranarum, tumor aderat exiguus, inflammatio nulla. Remotis omnibus ſub curatiore læſionis ſcrutinio, ſpecillo facto, ſtatim cranii fracturam adeſſe cognovi, cum aliqua fracti oſſis ſubſidentia. Præter hæc in capite nihil, niſi levis quædam ſugillatio verſus naſum ad oculi canthum, a ſubſidente extravaſato ſanguine nata, conſpiciebatur. Æger ipſe compos omnino mentis, ſine febrilibus ſymptomatibus, v. g. calore, ſiti, pulſu celeri, facile reſpirabat & æqualiter, totum vero corpus ſalutari madebat tepore calido, adpetitus ſic ſatis conſtabat, quod referebant adſtantes æque ac illud, urinam & alvum adhuc ſucceſſiſſe, nec vomitu tentatum eſſe ægrotum, qui alias gravius in capite vulneratis admodum eſſe ſolet familiaris. Interim tamen vehementioris percuſſionis & læſionis ſigna erant, paralyſis totius lateris ſiniſtri, quæ ipſius etiam linguæ motum ita impedivit, ut, adpoſite quidem ad ſingulas judicis quæſtiones interrogatus reſponderet, ſed difficulter & per monoſyllaba tantum ſe explicaret, qualia ſunt, Ja, Nein / hier, dar. Præter hoc adſtantes etiam proxime prægreſſo die veſperi circa horam ſeptimam convulſiones in ægro obſervarunt; Es hätten alle Glieder ſtarck an ihn gezucket. Aliam itque curandi viam ineundam eſſe ratus, ante omnia vulnus ampliari juſſi, ut liberior ad partem læſam pateret aditus, deinde autem illud ſuaſi, ut leniter & ſucceſſive ſeparata oſſium fragmenta caute eximerentur, ne inde aliquid denuo pungendo, vel lacerando; læderetur; vulnus ipſum vero bene abſtergeretur & linteis carptis, balſamico liquore humectatis, expletum deſuper Emplaſtro de Betoni-

ca muniretur, & tandem porro quam diligentiſſime ſacculis nervino-cephalicis diſcutientibus defenderetur, ſub ſingulis deligationibus autem aëris acceſſus, qua poſſet fieri diligentia, arceretur a vulnere. Interna ſimul medicamenta ſtaſin humorum reſolventia, blande diapnoica, cephalico-nervina, cinnabarina, antiſpasmodica & alia, pro rerum exigentia, itemque analeptica cum potu diluente adpropriato, ordinavi, nec diætæ rationem, qualem obſervare deberent, docere neglexi. Spes etiam aliqua, a tanta læſione reſtitutum iri ægrotum, adfulgebat, ſed vanam fuiſſe triſtis monſtravit eventus, nam d. 3. Julii veſperi circa horam tertiam, ſexta jam hebdomade abſoluta, moriebatur, interim per Chirurgos duodecim oſſis bregmaticis fragmentis, variæ figuræ & magnitudinis, exemtis. In demandata mihi pro officii ratione, legali ſectione, remotis integumentis communibus, nullum adhuc aliud violentiæ aut læſionis ſignum, vel ex ſanguine extravaſato intra integumenta & cranium, vel ex fractura, aut contrafiſſura aliqua præſente, præter indicatam 1½. unciam longam & 1. unc. latam obſervare licebat in loco ſæpius jam memorato, in cujus limbo, verſus ſuturam coronalem, aliud adhuc fragmentum parum depreſſum, obtuſum, non pungens, reliquo oſſi firmiter adhuc adnexum deprehendebatur. Separato pericranio, in dextro quidem bregmate verſus ſuturam lambdoideam, macula quædam nigricans adparebat, ſed elevato cranio, ſeu calvaria, illam ipſam a fovea ex pulſante arteria ſubjacente, ut ſæpius fit & hinc tenuiore tranſparente oſſe, natam eſſe, extra controverſiam erat. Porro quoque nihil quidquam peregrini, aut humoris, aut ſolidi, neque intra cranii oſſa, & duram matrem, neque inter hanc & piam matrem reperiebatur; omnia erant ubique, ſi vulneris locum excipias, ab omni labe & impuritate immunia, ſub vulnere autem utraque menin-

gum

gum perforata, & in vulneris ambitu tam inter ſe, quam cum cranio coaluerant ita, ut neque ex vulnere illuc, nec ex his locis ad vulnus quidquam crudioris humoris potuerit pervenire, qui adfluxus etiam coalitum impediviſſet. Mox autem ſub fractura cranii in corticali crebri ſubſtantia plures ſinus ulceroſi, altius per medullarem, ad ipſum ventriculum ſiniſtrum anteriorem progredientes & ultra uncias 3. materiæ ſanioſo ichoroſæ fundentes, in conſpectum veniebant & ulterore examine inſtituto totius hemisphærii ſiniſtri ſubſtantia interior putredine fœtente corrupta & adeo deſtructa erat, ut vix ventriculorum, nedum teneriorum partium ſtructura & ambitus potuerint diſcerni, quæ fluxilior ulceroſa materia profunde penetraverat & inundatione quaſi circumfuſam tenebat medullam oblongatam non ſolum, ſed & intra vertebras colli deſcenſu facto, inter media ſpatia intra ſpinalem medullam occupaverat, ita ut pro diverſa capitis declinatione manu facta, modo hic, modo illic adſcenderet atque deſcenderet ille humor corruptus. Habemus hic caſum rarioribus adnumerandum, & ob plures circumſtantias admodum memorabilem: Nam vel illud maxime mirandum eſt, ægrum graviſſima licet cerebri facta percuſſione adhuc viam ſatis longam abſolviſſe, deinde etiam omnibus ſenſibus integris ultra 6 ſeptimanas ſuperſtitem vixiſſe, nullis divexatum ſymptomatibus febrilibus, ſine vomitu, omnibus actionibus, tam vitalibus, quam naturalibus, etiam animalibus, ſi paralyſin excipias ſupra notatam, usque ad finem vitæ fere integris. Porro etiam de mortis cauſa dubitare quis poſſet, an ex balneatoris, ſub initio adhibiti, negligentia & incuria, an ex læſionis conditione magis acciderit? Non excuſo balneatoris vel ignorantiam, vel negligentiam, ſed illud quærendum foret, an, licet omnibus adhibitis, ex interiorum partium centrali, ut vocant, contuſione, orta ſanies præcaveri in erebro,

utpo-

utpote viſcere facile corruptibili, potuerit, ad quæ intimiora etiam fomentationum halitus vix penetrare poſſunt, nec arti acceſſus alius datur? Nam copiam ſaniei non in externis natam ad interna confluxiſſe, ſed interioribus genitam, vi gravitatis, deorſum deſcendiſſe, vulneris via licet ſatis patula, docuit inſpectio, & coalitus membranarum cum cranii ambitu in loco læſionis, nec non abſentia omnis impuritatis confirmat. Tandem argumentum illud, a diuturniore mora, quæ inter acceptam plagam & mortis terminum intercedit, pro excuſanda lethalitate deſumtum, parum valere forte etiam denuo hoc exemplo evinci poterit, quod & alibi factum eſt, in *Vol. V. Actor. Phyſ. Med. Academ. noſtræ Obſ. 140.*

(*Coburgo Erfordiam miſſa d. 18. Decembr. 1740.*)

OBSERVATIO CXXIV.
Dn. D. JOANN. CONR. TRUMPHII.
De
Partus ſeptimeſtris ſpeciali quodam ſigno.

Signa partus præmaturi, inprimis ſeptimeſtris & octimeſtris, qui tamen vitalis eſt, inter alios Auctores fuſius recenſet TEICHMEYERUS in *Medicina legali Cap. IX. pag. 57.* Decidendum aliis relinquo, annon inter illa hoc ſimul referendum ſit, quod infans talis præmature in lucem editus papillam matris, aut nutricis, labiis non adripiat, neque ſugat. Relatum mihi eſt a matronis honeſtis & obſtetricibus, quod infantes tales per tot dies mammam recuſaverint, quot pro adimplendo juſto partus termino defecerint, poſtmodum vero rite ſuxerint. Ipſe ego quoque tale exemplum vidi puellulæ, quæ octavo menſe nata erat

ubi præter alia ſigna præmaturi partus hoc quoque occurrebat, quod nempe mammam non adriperet, adhibito cochleari parciſſimum ſuum nutrimentum ipſi præberi debuerit. Subſequente vero tempore eadem rite mammam nutricis (quoniam mater febre purpurata deceſſerat,) ſuxit vivitque adhuc trimeſtris. De reliquo heic loci nullus fere partus ſepti - aut octimeſtris diu invivis ſuperſtes manſit; dicunt tamen de quodam, qui jam vitam militarem agit, & tum proceritate corporis, tum toroſitate membrorum præ aliis ſatis eminet, quod fuerit puſio ſepti - aut octimeſtris. Verum hoc in paſſu calculum ſæpe non debite formant mulierculæ, tum ex errore, tum etiam quandoque conſulto. Mihi quidem ſic videtur, quod partus octimeſtris, quamvis vitalis, tamen ejus magnitudinis non poſſit eſſe, cujus ille eſt, qui tempore a natura ſtatuto naſcitur. Interim Jure conſulti has circumſtantias non perpendunt, ſed meretricibus fidem quandoque adhibent, eum quoque pro patre ſpuriorum ſuorum infantum declarantibus, qui ante ſeptem duntaxat menſes coitum cum ipſis celebravit, freti ſententia Medicorum veterum, quod & partus ſeptimeſtris non ſolum excludi, ſed & vitalis eſſe poſſit. Tali in caſu cum aliquando judicium meum deſideraretur, omnia illa ſigna in partu genuino ſeptimeſtri occurrentia, fuſius expoſui, iſtumque infantem talem non eſſe demonſtravi, quoniam ratione partium perfectus, robuſtus & toroſus erat, inſuperque jam adhuc in vivis eſt; interim tamen hæ rationes in foro politico non attendebantur, quin potius ex modo adductis rationibus pro ſeptimeſtri declarabatur. De ſigno autem illo ſuctionis adhuc recordor, aliquando me vidiſſe contrarium in puellula quadam. Hæc uterum deſerebat matris, per tres jam menſes in ſummo gradu phthiſicæ, & aliquot abhinc ſeptimanis demortuæ, ſub finem circiter menſis ſeptimi aut initium octavi, eratque multo

tene-

tenerior & ſtatura minor, quam illa, de qua ſupra dictum fuit; nihilo tamen minus digitum vino madidum adripiebat & inde quaſi ſugebat, ſexta vero poſt partum hora exſpiravit. Inquirendum ergo foret, an illi tantum infantes mammam non adripiant, qui aliquamdiu in vivis ſunt ſuperfuturi?

OBSERVATIO CXXV.
Dn. D. JOANN. CONR. TRUMPHII.
De
Paralyſi ex læſa ſpina dorſi.

Læſiones, quæ ita adficiunt ſpinam dorſi, ut nervi quidam ex contuſione ſimul adfligantur, unde dein Paralyſis partium inferiorum ſubjacentium oboritur, lethales plerumque eſſe, effato Illuſtr. HEISTERI, in Chirurgia ſua, tum & experientia facile confirmatur. Bina ejusmodi exempla, in praxi mea obſervata, idem demonſtrabunt. Ante quatuor annos virgo 18. annorum luxationem vertebrarum patiebatur, cui, licet ſatis exacta earum fuerit facta repoſitio, tamen paralyſis inferiorum partium ſucceſſit. Gangræna jam aderat ventris, neque octavum a læſione diem ægram eſſe exſuperaturam, omnes credebant. Interim tamen poſt aliquot dies deferri poterat in patriam, Cellerfeldam, Hercyniæ urbem, in qua adhuc per aliquot hebdomadas in vivis manſit. Illo tempore bulimiæ quadam ſpecie laboravit, & quamvis Dn. D. *Meienbergius* eam aliquo die circa veſperam, cum eum convenirem, jam mortuam fore crederet, tamen etiam tunc adhuc per ſex vel octo dies vixit. Hac occaſione mihi retulit nominatus hic Medicus, quod tria ſimilia exempla ſibi in praxi obtigerint, quæ tum citius, tum tardius morti occubuerint manifeſto teſtimonio, quod rariſſime tales ſa-

 nen-

nentur. Nuper metallarius quidam ſexaginta quinque annorum mole fruſtorum metallicorum oppreſſus, contuſionem acceperat in medio vertebrarum & dorſi. Luxatio quidem non aderat plenaria, ſed tamen ſemiluxatio & fractura ſpinæ unius vertebræ, cum immobilitate, vel movendi impotentia, in partibus ſubjacentibus atque inferioribus. Alvus ſub initio per tres vel quatuor dies erat obſtipata, urina autem poſtero ſtatim die involuntario & ſine ſenſu emittebatur. Alvus igitur primis diebus ſemper remediis ſollicitanda erat. Accedebat tumor ingens durus ventris, cum calore febrili & dolore obtuſo intra abdomen. Febris ipſa de reliquo non valde vehemens erat, neque admodum diu durabat, quamvis & circa nates & anum ſphacelus aliqualis in ſuperficie compareret. Superveniebat dein præter dolorem ventris & dorſi etiam moleſtiſſimus pedum dolor punctorius, qui omnes ſenſim ceſſabant, remanente tamen aliquali adhuc tumore. Alvus tunc temporis ſponte iterum ſolvebatur. Cæterum dum hæc ſcribo, ſtatus ægri in ſequentibus adhuc conſiſtit: Urina non quidem absque omni ſenſu prodit, ſed raro diu retinetur, dumque excretio ejusdem urgetur, uno impetu egreditur, ut eam voluntarie emittere nequeat, & hinc opus habeat veſica, noctu præſertim genitali membro adliganda; motus pedum, qui ab initio plane ceſſavit, ſucceſſive tandem rediit, tumorque illorum ædematoſus evanuit, ac inſimul ſenſus in plerisque locis iterum percipiebatur, quamvis non firmiter pedibus inſiſtere valeat, ſed grallis ſuffultus incedere cogatur. Spes interim adhuc ſupereſt, fore ut facultatem liberius ſe movendi tandem iterum recipiat. De urinæ autem ſtillicidio dubito, an medelam plenariam illud ſit admiſſurum. Remedia fuere ſequentia: Venæſectio in brachio ab initio ſtatim inſtituta. Potio ſequens ſæpius repetita: Rec. Decoct. Hord. cum C. C. & Scorzon. Aqu.

flor.

flor. Samb. & Paral. Fœnic. antepilept. Lang. unc. 3. quibus proportionata addebatur quantitas Pulv. ad caſum Auguſt. Lap. Cancr. Corall. rubr. Tart. vitriol. Cinnab. nat. Extr. Bellid. Mixt. ſimpl. rectif. & Syr. de Hyſſopo. Dorſo adplicabatur ſequens Linimentum: Rec. Aqu. Anhalt. unc. 2. Spir. Sal. ammon. drachm. 2. Ol. deſt. Succin. Caryoph. arom. ana ſcrup. dimid. Rorismar. Lavend. C. C. rectific. ana gtt. vij. Ol. Nuciſt. ſcrup. dimid. M. Aliquando etiam huic addidi Spir. vini camphor. & Ol. Therebinth. nec non Petræ alb. exiguam quantitatem. Primis diebus etiam bis vel ter ordinabatur decoctum laxans, quod ſubinde repetebatur: Conſtabat autem illud ex rad. Rhabarb. Monach. Rub. tinct. Pœon. Herb. Chærefol. Heder. terreſtr. Rorismar. Salu. fol. Sen. flor. Arnic. Chamom. Bellid. Paralyſ. Hyperic. Cryſtall. Tart. Sem. Aniſi Paſſul. min. Colaturæ addebatur Syrupus de Fumar. & Roſar. ſolut. Clyſteres aliquoties injecti ex ſequentibus parabantur: Rec. Spec. emoll. Unc. 2. Herb. Rorism. Salv. ana manip. 1. Flor. Serpill. Paralyſ. Hyper. ana pugill. 3. Chamom. manip. 1. fol. Senn. Nicot. ana drachm. 2. Sem. Caru. unc. dimid. Aniſ. drachm. 2. Colatur. Rec. libr. unam & dimid. add. Ol. Olivar. unc. 4. Elect. Cathol. unc. unam & dimid. Sal. commun. drachm. 2. vel 3. Vitell. ovor. num. 2. F. l. a. Clyſter, duabus vicibus injiciendus. Rec. Ungt. nerv. drachm. 6. Pingued. Taxi drachm. 2. Ol. deſt. Succin. Aniſ. Chamom. an Scrup. dimid. Origemi gutt. 5. M. eoque illinatur venter. Reliquis diebus ſequentia ordinabam: Rec. Antimon. diaph. Scrup. 2. Lap. Cancr. drachm. 1. Nitr. antim. Scrup. 2. Cinnab. nat. drachm. dimid. Rec. Pœon. ſcrup. 2. Succin. præpar. ſcrup. 1. Spec. arom. caryoph. drachm. 1. Ol. Citri gutt. 4. M. F. Puluis, de quo veſperi ſumatur, quantum duo cultr. cuſpides capiunt. Item: Rec. Eſſ. Cubebar. Rorismar. Succin. aromat. ana drachm. 1. Tinct. antim. tartariſ. drachm. unam & dimid. Spir. Sal.

 ammon.

ammon. aniſ. drachm. dimid. Ol. deſtill. Caryoph. gutt. 5. M. ſumantur guttæ quadraginta matutinis horis. Tandem quoque ad inhibendam urinæ involuntariam excretionem ſequens præſcripſi : Rec. Ungu. Comitiſſ. unc. dimid. Ol. Maſtich. drachm. 2. Hyoſc. expr. drachm. 1. & dimid. Ol. deſtill. Roriſm. Caryoph. ana gutt. 5. Aniſ. Carv. ana ſcrup. dimid. Petræ alb. drachm. dimid. M. eoque illinatur pectinis regio. Quid effecturum ſit hocce unguentum tempus docebit.

(Goslaria Erfordiam miſſa d. 28. Decembr. 1740.)

OBSERVATIO CXXVI.

Dn. D. JOAN. JACOBI FRIED.

Gravidarum urinæ ſuppreſſio, non remediis internis, ſed catheteris adplicatione, unice euranda.

HIPPOCRATES judicium de cognoſcendis curandisque morbis merito difficile pronunciavit : valet enim effatum ejus non tantum generaliter , quoad cujuscunque ſexus, ætatis , conditionisque morbos , ſed & in ſpecie ad ſymptomata gravidarum , parturientium atque puerperarum , præcipue vero ad theoriam praxinque artis obſtetriciæ quam maxime quadrat : Nimirum, cum ex illo die, quo Senatus Athenienſis, legem antea ſancitam : *Ne in poſterum fœminæ , ſed ſoli viri , artem obſtetriciam exerceant,* ob ſeditionem , a mulieribus Athenienſibus , in favorem Agnodiceæ , concitatam , rurſus abrogavit , jus , gravidis , parturientibus ac puerperis medicinam faciendi penes obſtetrices , unice & continuo ſteterit , facili negotio factum eſt,

eſt, ut, Agnodiceæ, in ſchola Herophili Medici optime edoctæ, diſcipulæ ac poſteræ obſtetrices, cum inſtructiones Medicorum neglexiſſent, artis ſuæ, alias principia vera, cum falſis ac præconceptis opinionibus, traditionibus erroneis, meris anicularum fabellis, immo & ſuperſtitionibus craſſis permutaverint, morborum, ægrotis ſuis accidentium, veras neque cauſas eruere, neque medicamenta congrua adhibere potuerint, nec adhucdum poſſint, ſed potius Medicis, in conſilium vocatis, ac in morbi circumſtantias rite inquirentibus, cum mutilis & inſufficientibus ſuis relationibus imponant, ac hinc judicium de morbi ſtatu formandum, ac indicationes inde formandas, illis quam maxime difficiles reddant. Augetur certe maximopere hæc ipſa judicii, de curandis mulierum, gravidarum, parturientium, atque puerperarum, morbis, difficultas, per intempeſtivam, mulieribus præcipue Germanis, præ aliis, propriam, verecundiam, qua de menſium ſolummodo negotio interrogatis, res multum laboris eſt reſponſio aperta, quibus etiam graviditas ipſa myſterii locum tenet, ac ſymptomatum, in illa occurrentium, expoſcere cauſas, præcipue vero partes circumcirca Uterum ſitas, ac ægrotantes, manu explorare velle, abominatio eſt. Quid mirum ergo? ſi Medicus talibus circumdatus difficultatibus, non ut DEUS, ſed homo, facultate intus latentia perluſtrandi deſtitutus, morbos, in ſimilibus mulieribus occurrentes, quidem agnoſcit, ſed cauſas eorum tectas ignorans, illos ipſos ſiniſtre tractat, immo curatu per ſe faciles in lethiferos, inſons licet, permutat, uti ſubſequens id Obſervatio comprobat.

Mulier quædam, triginta circiter annorum, optima fruens ſanitate, ſubitanea urinæ corripitur ſuppreſſione, eaque totali, Medicus vocatus, ac Calculum in veſica latitantem incuſans, præſcribit demulcentia, diuretica, ſemicu-

pia,

pia, clyſteres, ſed incaſſum, ſeligit hinc diuretica exquiſita, fortiora, immo fortiſſima; ſed nullo cum exoptato effectu, malum potius ingraveſcit: Tertio ab inſultu morbi die ego accerſitus offendo urinæ plenariam ſuppreſſionem, abdomen inde tympani inſtar elevatum, tenſum, durum, ac perquam exquiſite dolens, pulſumque celerem, frequentem, durum, nec non ſerratum. Interrogo ægrotantem, an menſes rite fluant? reſpondet, per decem ſeptimanas illos ſubſiſtere. Quæro, an gravidam ſeſe eſſe credat? annuit: ulterius, an vim quandam externam forſitan perpeſſa ſit, inquiro? Fatetur, ſibi ante triduum, cum lectum ſterneret, in loco lubrico ſtanti, pedem dextrum retrorſum flexum fuiſſe, cum inſequente ſtatim dorſi aliquali, ſed leviori, dolore, majori vero urinam reddendi niſu, ſed hactenus inani. Peto, ut uteri diſpoſitionis explorationem, cum digito per vaginam ejus faciendam, mihi concederet; renuit verecundia intempeſtiva. Inſiſto ac ob morbi vim, mortem & certam & inſtantem illi minor, unde perterrita, explorationem permittit, ſicque invenio uterum ipſum, cum ſuo orificio, ad medium usque vaginæ procidentem, ac collo Veſicæ exacte adlidentem. Bono eam hinc eſſe animo jubeo, promptam promitto medelam, catheterem accerſo, veſicæ intrudo, urinæ rubræ, denſæ ac graveolentis plus quam menſuras ſex, dimidiæ horæ ſpatio, educo, uterumque prolapſum a collo veſicæ digitis removeo, in ſtatum naturalem repono, ægrotæ decubitum per aliquot dies ſupinum, diætam tenuem atque alvum clysmatibus emollientibus apertam ſervandam commendo. Et hac ratione, DEO curam dirigente, gravidarum urinæ ſuppreſſio quælibet, a vi externa producta, per ſe levis, diuturnitate gravis, methodo perverſa accelerans mortem, (quemadmodum hoc doctiſſ. Dn. KULMUS in Diſputatione, de *Uteri delapſu, ſuppreſſionis urinæ & ſubſequutæ mortis cauſa*,

Geda-

Gedani anno MDCCXXXII. habita, exemplo teſtatur,) unice curanda venit.

(*Argentorato Noribergam miſſæ d. 23. Jan. 1741.*)

OBSERVATIO CXXVII.

Dn. D. DANIELIS HOFFMANNI.

Lumbrici totius corporis tumoris & Epilepſiæ cauſa.

Juvenis 20. annor. ſtudioſus, habitus corporis gracilis, faciei pallidæ, cardialgiam ac preſſionem circa præcordia ſentit, intumeſcere incipiunt, paulo poſt paſſim corporis partes, præſertim manus & brachia, ipſaque non nihil tumet facies, accedit laſſitudo, horroresque per intervalla & rigores vagi corpus invadunt, adpetitu hactenus non deficiente, urina paulo tinctiore, parca; lecto dehinc tertio ab origine tumoris primum percepti atque horroris, affigitur die, ac decumbens immanes patitur capitis dolores, cum ſiti tantum non clangoſa; increſcit ſenſim tumor, totumque jam occupat corpus, mollis, cum diſtenſione inſigni, accedunt tormina & ſtricturæ in abdomine acutæ, calore p. n. ſenſim urgente, donec ſeptimo a decubitu die mane inopinato Epilepſia corriperetur, ita tamen, ut invadentem in manibus pedibusque ſtricturis ac oſcillationibus quibusdam perſentiſceret paroxysmum matremque moneret, inſtare ſibi neſcio quid mali, duravitque ultra tres horæ quadrantes inſultus epilepticus primus, eumque duo alii eodem die ſequuti ſunt, breviores tamen, & vix per horæ quadrantem durantes, quos omnes adpropinquantes matri non ſine metu & triſtitia prædixit. Territa tunc demum

 mater

mater Medicum adcedit, opemque ejus implorat, qui ampla mox juſſit brachiis veſicatoria admovere, quæ & veſicas mox prætumidas prompte excitarunt, præſcripſitque ſimul remedia antiſpasmodica, antepileptica. Quia vero ex diſcurſu cum matre & examine ægroti de vermibus latentibus & tragœdiam hanc ludentibus ſuſpicionem haurit non vanam, dictis remediis antiſpasmodicis anthelmintica interponit, eo quidem felici cum effectu, ut ingens lumbricorum cohors repetitis vicibus per alvum excerneretur, urinaque minus tincta largius proflueret, tumore interim quarumvis corporis partium ſenſim ſubſidente ac vires proin novas brevi ſub remediorum ſedula adplicatione acquirente ægro, nec ſuperſtite ullo ſpasmodici adfectus vel Epilepſiæ vitio.

OBSERVATIO CXXVIII.

D. D. DANIELIS HOFFMANNI.

Radicum Paſtinacæ vis virulenta.

Comederant in prandio coctas cum butyro & juſculo carnis Paſtinacæ radices majores, antiquiores conſequenter, & poſt duos demum annos e terra effoſſas, vir quinquaginta annorum, ejusque uxor 36. annorum, cum duobus filiis; viro non longo a prandio intervallo cœpere nubibus obduci oculi, incrementa ſenſim capiente malo, viſus enim reddebatur ſubinde obſcurior, ut tandem plane videretur deficere, omnisque videndi vis eidem adimeretur, nihil vero præterea ſymptomatum eum occupavit, licet harum radicum plus comederit, quam reliqui omnes. Uxor vero tres menſes gravida paulo graviora perpeſſa fuit: inſignis enim debilitas omnia corripuerat membra, cœpit dehinc ridere mulier, tandemque per intervalla, poſt unam alte-

alteramque horam a prandio, ſolvi in cachinnos, quos ſummæ excipiebant anxietates præcordiorum ac ſtricturæ paſſim ſpasmodicæ, novo mox cachinno interruptæ, pedes vero ſpasmodici occupaverant motus, ut involuntarie illi agitarentur motibus confuſis. Filii vero præter nauſeam ac vomituritionem frequentem capitisque obnubilationem, nihil perpeti videbantur. Vocatus inter triſtes mulieris geſticulationes Medicus, medicamentum exhibuit purgans, lene quidem, quod tamen ventriculum ſimul ad nauſeam vomitumque excitaret, nec defuit ſucceſſus, quem ſperaverat; rejectis enim per vomitum radicibus nondum plane digeſtis, tam viſus obſcuratio in viro, quam motus ſpasmodici in uxore ſenſim remittebant, paucisque præterlapſis horis plane ceſſabant.

(*Tubinga Erfordiam miſſa d. 4. Febr. 1741.*)

OBSERVATIO CXXIX.

D. D. JOAN. ADAMI RAYMANNI.

Fallacia Auri vuarum vegetabilis ulterius demonſtrata.

Magno in Hiſtoria naturali receptam adſenſu, per præjudicium partim auctoritatis, partim præcipitantiæ, de vera Auri vegetantis in uvis noſtratibus exiſtentia, opinionem, dum ante annos 20. & quod excurrit, tam in *Annal. med. phyſ. Wratislav. Tentam. VI. M. Octobr. Claſſ. IV. Artic. 3.* quam in *Ephem. Academ. noſtræ Cent. IX. Obſerv. XLV.* primus, quod præfiſcine dixerim, in dubium vocaſſem, adfixasque cortici exteriori uvarum miculas, nihil minus, quam aurum eſſe, evidentiſſime, (abſit invidia dicto!)

cto!) ex abſentia characterum auri eſſentialium, gravitate ſcilicet & fixitate in igne maxima, promptaque cum Mercurio amalgamatione demonſtraſſem, fidem meam inter poſui, quod revocatis porro ad examen miculis, ſeriaque in naturam & originem harum facta indagine, quid reapſe ſint, determinare & declarare velim; hanc cum liberare promiſſoque meo, prout decet ingenuos, ſatisfacere intendo, tacito quod hactenus coquebam pectore, palam jam profiteor, miculas ſcilicet has nihil aliud, quantum conjectura & ratione adſequor, quam ipſum uvarum eſſe perfectiorem ſuccum, qui, dum per acinorum pelliculas, ob maturitatem teneriores redditas, jamque pulchre colore fulvo perlucentes (da die Beere Wachsgelbe werden) tranſudat, fervore ſolis in gummoſam, prout in prunis & congeneribus fructibus aliis fieri adſolet, inſpiſſatur & cogitur in ſubſtantiam.

Fato admodum propitio anno MDCCXXXVIII. ſuo adhuc turgentem ſucco, & pendentem pediculo, parique fucatam auro, obtinui uvam, quæ in oppidi *Mad* promontorio, *Becſek* nuncupato, frequenti lapide impeditum ſolum, adeoque generoſiori gignendo vino peropportunam poſſidente, vinetoque Perilluſtris *Sigismundi Roth*, conſobrini mei, caſu, dum jam demeſſæ uvæ in labrum congererentur vinarium, inventa fuit. Hanc ubi, fervente vindemiali opera, tantiſper ſepoſuiſſem, eaque putredine flacceſcere, & præter exſpectationem noſtram diffluere moliretur, minutiores ſpiculas, aurum colore mentientes, humore hoc ſolvi & liqueſcere, non ſine tædio adverti. Ut ergo ulterius durare & perennare poſſit, ſuſpenſam in fornacis vicinia perſiccavi, redux dein factus priſtinum per ignem & mercurium cum binis reſiduis miculis prominentioribus reſumere examen quidem volui, verum cum easdem nihil minus, quam metallicæ eſſe proſapiæ, novo hoc argumen-

to,

to, quod humore ſcilicet liqueſcerent, ſatis convincerer, inſolitum hoc naturæ phænomenon fruſtra diſperdere diſplicuit, præſertim, cum gummi inſtar eas quodammodo pellucidas eſſe, non ſolum ipſe ego oculo armato conſpexerim, ſed alii etiam, quibus experimentum capere volupe fuit, obſervaverint. Quare, prout alias, *quidquid in rebus dubiis maxima ſententium defendit turba*, ut meum Illuſtr. b. m. STAHLII proverbium faciam, *error utplurimum eſt*; ita publicum per ſcholarum ignaviam de auro hoc vegetabili irrepſiſſe errorem, nemo amplius, niſi cui forte pro cerebro cucurbita adfuerit, dubitare poteſt.

Sed quid de nucleis acinorum, (**von denen Körnern der Weintrauben**) quos vulgus eruditorum *acinos* perperam nuncupat, & in aurum obrizum magno naturæ prodigio interdum converti ſomniat, cenſeam, hæreo. Congeſſit equidem SACHSIUS in ſua *Ampelographia*, majori labore, quam judicio, prout olim MICHAELI ETTMULLERO viſum eſt, conſcripta, itemque PATERSONIUS HAIN, in noſtris Ephemeridibus nonnullas hujus rei hiſtoriolas, ut per ſarcaſmum easdem in Lectione ſua de *quatuor diæteticis ſubjectis*, vocat NEUMANNUS, potiores tamen harum, non nucleos acinorum, ſed corticem uvæ aureis conſperſum exhibent miculis, adeoque nil ultra noſtram docent experientiam. Hujus ni fallor, prout non fallor, cenſus eſt, relatio HELDIANA SACHSIO quondam coram facta, adportatos ſcilicet fuiſſe Principi ſuo, cujus erat Archiater, in arce Patate prandium ſumenti, botros, quorum acini compactis auri atomis, mire ſplenduerint, adeo, ut folliculi, ſeu membranæ auro quaſi obductæ fuerint. Nec diſpar eſt *Franckenſteiniana* illa ſcripto data, poſſediſſe ſcilicet ſe acinos, circa Tokainum inventos, aurique granis imprægnatos & circumveſtitos, ipſiusque BECHERI, æquivoca licet ſit, enunciatio, dum in quibusdam acinis auri obrizi grana ſe

inveniſſe in Metallurgia ſua prætendit, ſalva vi vocum tamen commode de inhærentibus cortici exteriori miculis interpretari licet. Eſt enim acinus fructus in genere, ſub tenui cuticula liquorem continens, conſtans folliculo ſuo, carne & granis, vel ut COLUMELLA vult, vinaceis: unde PLINIUS, non uvis ſaltem, ſed & Sambuco Hederæque tribuit acinos, ut hinc in eam fere devenerim ſententiam, ſubnatam eſſe ex mala vocis acini acceptione, de aureis acinorum nucleis fabulam. Obſtat tamen, ne quid diſſimulem, PATERSONII HAIN auctoritas, qui *Ephem. Dec. I. Ann. II. Obſ. 113.* dono ſibi, niſi miles barbarus præripuiſſet, deſtinatam fuiſſe uvam, refert, cujus acini omnes erant aurei, quive attrita per metallum cuticula, per parva foraminula erant conſpicui: poſſedit idem extractum ex uva acinum, quem aurifaber in lapide Lydio 27. Caratorum fuiſſe deprehenderat: alium adhuc ex liberalitate Wayana obtinuit, quem manu ſua donatarius exemiſſe prætenditur, quive auri optimi 40. grana pependiſſe dicitur; hic enim per acinos vinaceas, vel grana uvarum indicari diſputare nec volo, nec poſſum. Non ſum equidem adeo perfrictæ frontis, ut omnem Auctori derogem fidem, ſed nec tam vecordis & abjecti, humiliſque animi, ut absque judicio dictis adſentiar: dabo rationem, ſi juxta antiquam PLAUTI parœmiam, *oculis major habenda ſit fides, quam auribus*, licebit mihi jure optimo, quæ ille de acinis peregrina celebrat teſtimonia, in quæſtionem vocare, uvam quippe, prominentibus acinis conſpicuam, ipſe, cum militi in prædam ceſſerit, non vidit, incertumque eſt, annon fervore Solis, vel mora temporis, contracta in rugas uva, inhærentes ejusdem Cortici miculæ, prominentium acinorum non ſatis perito & cauto relatori mentitæ fuerint ſpecimen. In facto altero, quid ſi PATERSONIO amphibologia impoſuit, ipſe enim acinum ex uva non extraxit, quali ipſe olim, quod confiteri

teri non erubeſco, deceptus fueram, dum aurifabrum talem decerpiſſe ex uva in *Ephem. loco citato* referrem, quem is præmiſſo per lapidem Lydium examine, adhibita per ignem docimaſia in fumum abiiſſe expertus fuerat; non enim ex uva, uti quidem ego intellexeram, ſed a cortice ejusdem avulſum fuiſſe, ex eodem artifice, ſeria ex poſt facta inquiſitione, didici. Céleb. KOELESERIUS quondam, (nec enim poſt fata ſua amplius eſt,) noſter, dum in *Auraria Romano-Dacica*, uvas guttis aureis ſuperbientes, (quas ex vaporibus auri, Sirio ardente in auram ſublatis, ex præjudicata procul dubio opinione, & ex poſt nocturno frigore concentratis atque roris inſtar in uvas præcipitatis, aurum eſſe, ex præcipitantia judicii perperam ſtatuebat,) apud Comitum *Georgium Banfii*, Tranſylvaniæ ſuo tempore Gubernatorem, ſe conſpexiſſe, retuliſſet, ſubjungit, conſtare ſibi ex relatione Familiæ Nalaczianæ, acinum aureum per carnem uvæ translucentem fuiſſe inventum: Sed nec hic ex rationibus dubitandi præmiſſis, tuta & certa eſt fides. Acinum denique 40. granorum metamorphoſi Ovidianæ adſcribere vellem, quoniam hujus ponderis granum in uvis ſubſiſtere poſſe, meam & forte aliorum etiam ſuperat fidem.

Ego ſane, ſicut alios decipere, ita ab aliis decipi nolo & maxime caveo, dumque liberam cuivis hac de re opinandi relinquo facultatem, ſancte teſtor, quidquid licet adhibuerim diligentiæ, (adhibui autem quam maximam,) in oculatum tamen inter cives teſtem, hactenus incidere me non potuiſſe: Non deſunt equidem, qui fando ſe percepiſſe veritatem facti jactarent. ſed non paucos horum, ut de vana credulitate & ſuperſtitione nil dicam, falſos fuiſſe dictionis amphibolia comperi, cum enim inaudiviſſent, aurum vegetans in uvis inventum fuiſſe, de acinorum nucleis id perperam pro ſuo præjudicio interpretantur, licet nil,

præ-

præter adfixas cortici miculas præſto fuiſſe, inſtituto paulo rigoroſiori examine, cognoverim. Quidquid interim ſit, niſi ſupra celebratos eſſentiales auri characteres nucleos hos acinorum poſſidere, ſufficienti demonſtretur experimento, verum eos aurum eſſe, ut credam, a me plane impetrare nequeo. Examen per lapidem Lydium fallit, nec ſufficit, præſertim, cum multa intempeſtiva fingat credulitas, idque eo promptius, ubi raritas, quæ filia plerumque eſt ignorantiæ, pretium & admirationem rebus conciliaverit, tum enim, prout amor eſt facilis, quod quis cupit, illud ſe cernere, ſibi & aliis perſuadere ſumma ope nititur: valet autem & hic illud Poëtæ:

- - - - Nimium ne crede colori,

ſiquidem non omne id aurum eſt, quod auri colorem præ ſe fert, non tamen ideo, quod ſenſus fallant, oculi enim objecta recte ſecundum regulas opticas repræſentant, ſed quod judicii nobis imponat præcipitatio.

Non ſum equidem neſcius illorum, quæ circa ſubtiliſationem, volatiliſationem & penetrabilitatem, auro conciliandam, præſtare valeat ſanior Chymia, nec me latet, qualia quantave argumenta, pro adſerenda auri vegetabilis poſſibilitate nonnulli, ex principiis potiſſimum Becherianis, operoſe conquirant; aſt nondum etiam mente excidit, quod olim in ſcholis didiceram, a poſſe nempe ad eſſe non valere conſequentiam. Novi inſuper etiam, quantum inter furni Chymici & naturæ ignem intercedat diſcriminis, adeo, ut dum hæc talem coloris gradum notumque igneum immediate adhibere, eundemque ad normam artis moderari nequeat, ne quidem eandem ſemper adſequi, vel imitari valeat, quod vel exemplo ſalis alcalici fixi & ammoniacalis, quorum ſcilicet neutrum naturam ſponte generare, poſt ſolidas NEUMANNI ratiocinationes, nemo facile inficias ibit, ſufficienter probari poteſt, ut ſpiritus inflammabiles, &

præ-

præcipue depurationes, ſeparationes, homogeneasque tam multorum mineralium, quam & metallorum collectiones taceam, in quibus naturam deficere, artique cedere, STAHLIUS inter alios luculenter demonſtravit. Utinam Chymici doctas naturæ ſtruendo inſidias maluiſſent obſervare, quid re ipſa eadem agat & faciat, quam ſpeculari, quid pro unius cujusque ingenii & judicii facilitate exequi poſſit, minus quidem opinionis, ſed plus certe ſcientiæ poſſideremus practicæ. Referamus ergo, donec meliora edocti fuerimus, inter credenda phyſico-chymica, quæ de aureis uvarum nucleis, aureis dentibus, auro in Trutarum capitibus invento, vel ex alis cantharidum, aut virgulis Tamariſci, confecto, nonnulli fabulantur, aut ſomniant: abſit enim, ut ab examine rerum recedentes, teſtimoniis horum, qui cæca credunt fide, & absque juſto opinantur examine acquieſcamus.

Neque tamen idcirco omnem, hoc ex capite auri vegetationem in dubium vocare, vel pernegare contendo, convolvuli quippe inſtar aurum tale arbores, vites, (cujus rei iconem & exemplar celeb. patriæ Hiſtoriographus & nobis amiciſſimus MATHIAS BELINS, in ſuo exhibuit Prodromo,) immo & ſegetes interdum amplecti, non credo, ſed certa teneo ſcientia portionemque fili vere aurei, intra metendum ſuperioribus annis in Szedzikir, Poſſeſſione urbi noſtræ vicina, dum falci meſſoriæ reſiſteret, deprehenſi, dein facta indagine ex terra protracti, 16. aureos pendentis, coloris, prout omne aurum vegetans eſſe adſolet, pallidioris, actu poſſideo & demonſtrare cuivis poſſum; quod pro fulcienda veritate Hiſtoriæ naturalis & facti ſimul in *Annal. phyſ. med. Wratislav. Tentam. V. Claſſ. IV. Art. 4.* relati, hac occaſione referre volui.

Ceterum, ſi vino vendibili haud opus eſt ſuſpenſa hedera, Hungaricum ſane facile carere poterit, commentitio,

conſanguinitatis ſcilicet hactenus diſputatæ cum auro, præconio, tuebiturque illud absque dubio tandem & gloriam vini Theologici, hoc eſt, optimi. Cum enim Theologi, Sorboniſtæ Pariſienſes, Bononienſes, Lovanienſes, Colonienſes, (itemque Clerus noſter Hungaricus,) notante id eruditiſſimo ERASMO *Roterodamo*, talia deligere conſueverint, ideo hoc ex principio Theologicum illud nuncupari, *Arnoldum Villanovanum* imitaturus, in ſuis Adagiis cenſuit. Solarium interim medicaminum, virtus in morbis quamquam per omnes ſuperlativos, plus quam rhetorica extollatur declamatione, dubia tamen admodumque fallax eſt: neque enim morbi aliqua erga medicamenta pretioſa ducuntur reverentia. Vini e contrario præſtantia, multis eadem ſuperat paraſangis, innumerisque, ipſius etiam vulgi, quotidie firmatur experimentis. Paraveram olim ex vino generoſiori, quod ſuperioribus annis ob copiam fere eviluit, cujus nunc vero, ob ſummam penuriam magno laboramus deſiderio, per concentrationem dephlegmatoriam, vi frigoris intenſioris, (nec enim facile alias in glaciem concreſcit,) vinum eſſentificatum, aut PARACELSI termino, *Eſſentiam vini*, quæ, prout gratia, ita & prompta efficacique refocillandi virtute, multum ſe commendaverat, plusque eadem in omnibus morbis, ubi ſtimulo opus fuerat, vel oſcillationes ſolidorum, pro imminente fluidorum tollenda ſtaſi, viribusque reficiendis, intendere oportebat, profeci, quam quis conjectura adſequi, vel ab ulla Eſſentia dulci, vel ſolari expectare potuiſſet, præſertim, ubi eandem Aqua Naphæ, vel conſimili, dilutam, pro cordiali mixtura exhibuiſſem.

(*Eperieſo Erfordiam miſſa d. 24. Febr. 1741.*)

OBSER-

OBSERVATIO CXXX.

Dn. D. JOAN. PHIL. BURGGRAFII.

Dimidii dextri hemiſphærii cerebri inflammatio & ſuppuratio, a cauſa externa excitata, vigeſimo primo demum die lethalis.

Adoleſcentulus XV. annorum, cum aliis ſociis in area horrei d. 7. Maji 1737. Rœdelhemii, quod uno lapide Francofurto diſtat, ludens, & vittam ſuam, quam alius ex loco nonnihil altiore in arenam projecerat, inclinato corpore confeſtim adrepturus, ab ipſo illo ſocio, obtuſo bidentis ſtercorarii altero dente in oculo dextro præter intentionem lædebatur, unde ſtatim reclinatus cecidit & ejulavit, mox ſurgens domum ſe contulit, & quoniam nulla manifeſta læſio, præter levem aliquam linearem cuticulæ palpebræ ſuperioris, cum mediocri intumeſcentia in loco dolente, obſervabatur, haud ſollicita ſatis plagæ habebatur cura. Poſtquam vero læſus quam maxime de dolore conquerebatur, poſt aliquot ab accepta plaga dies, cum patre ſuo huc Francofurtum ad Chirurgum quendam pedibus, ſed moleſte admodum, ibat, qui neſcio quæ adplicavit & porro adplicanda ſuaſit, ſed nullo fauſto ſucceſſu ſecuto. Decumbere hinc, ob gravem capitis dolorem, cogebatur. Decimo quinto vero vel 16. ab accepta plaga die, gravibus corripiebatur convulſionibus, propterea nuncius ad me mittebatur, qui prægreſſa enarrabat conſiliumque petebat. Indicabam huic, latere heic aliquid monſtri, cui parum opis ex pharmacopolio, præter febriculam temperantia præſcribendo, opponere valerem; opus ergo eſſe, ut ocyſſime Chirurgi opera id fiat; ſed malum invaluerat nimium, unde d. 27. dicti menſis, qui erat vigeſimus primus ab accepto ictu, æger placide

expiravit. Sequente die, juſſu Illuſtriſſimi Comitis de Solms in Rœdelheim, ad explorandum cauſas mortis, caput aperiebam. Sollicite igitur id contemplando, præter bulbum oculi dextri ſub clauſis palpebris manifeſto tumentem, præternaturale nihil externe, ne quidem diductis palpebris, in ipſo bulbo oculi animadvertebam. Ablato vero cranio

1.) dextrum cerebri hemiſphærium dimidia & anteriore ſua portione intra duram matrem, cum hac, burſam pure plenam referebat.
2.) Oſſis ethmoidei pars plana dextra, orbitam ſimul formans in medio ſui pertuſa erat, oblongo quidem, ſed irregularis figuræ foramine, quatuor circiter lineas longo, & duas lato, in cujus ora ne minimum cariei veſtigium notari poterat.
3.) Ipſa orbita pure plena erat, ut ſi bulbus oculi externe digito nonnihil premeretur, pus per iſtud foramen ex orbita in cavum calvariæ quaſi ſcaturiret.

Cauſam ergo proximam mortis ſatis manifeſto patet fuiſſe dextri hemiſphærii cerebri, ad dimidium ſuppuratione factam deſtructionem: cauſam proximam inflammationis & ſuppurationis hujus portionis cerebri, fuiſſe contuſionem, a bidente ſtercorario factam, nemo non intelligit: num vero foramen iſtud in oſſe plano orbitæ ab ictu bidentis, an per eroſionem pure factam, natum ſit, diſpiciendum, quamvis nullum in partibus mollibus, intra orbitam contentis, gravioris contuſionis ab alterutro bidentis ſtercorarii dente excitatæ veſtigium, præter levem linearem cuticulæ palpebræ ſuperioris vulnerationem, occurrebat, adeoque facile concludi potuiſſet, neutiquam a memorata contuſione foramen illud in proceſſu plano oſſis ethmoidei pertuſum, quin potius ab acrimonia puris illud ipſum eroſum fuiſſe: attamen cum

a.) in ipſa dicti foraminis ora omni, ne minimum cariei veſtigium notari potuerit;

b.) nulla ratio adfuerit, cur pus toti iſti proceſſui plano incumbens, totam illam ſuperficiem ejus non adroſiſſet;

c.) teneritudo hujus memorati proceſſus plani tanta ſit ut non adeo, ingens vis contundens, ad illud perforandum requiratur, inprimis in adoleſcentulo tenero, ubi ſimul attendendum, oſſa recentia longe molliora eſſe, quam exſiccata, in ſceleto obſervantur.

d.) Haud ita raro in praxi chirurgica obſervetur, os aliquod brachii, aut pedis, frangi, ut ut in partibus, os illud ambientibus, haud ingentem ſuggillationem a prægreſſa os frangente contuſione animadvertere liceat;

Hinc quam maxime probabile mihi quidem videtur, ab obtuſo bidentis ſtercorarii altero dente, ad os iſtud planum, tenue, tenerum, molle, impacto, hoc ipſum os pertuſum fuiſſe, cum dens ille in palpebram ſuperiorem impingens, hanc ſupra oculi bulbum, intra orbitæ cavum, ita protrudere potuit, ut proceſſui illi plano oſſis ethmoidei illiſerit, atque iſtum pertuderit, retracto vero ſtatim illo dente, & palpebra naturali muſculorum ſuorum actione in ſuum locum redierit. Adfuiſſe externe in initio aliquam læſæ palpebræ intumeſcentiam vel ſugillationem, ipſi parentes defuncti teſtabantur, quid vero intra orbitam actum fuerit, ignorabant.

Idem igitur ille ictus, dictum os planum perforans, & perioſtium, orbitam interne inveſtiens, ac duram matrem, os planum intra calvariam ſuccingentem, in loco adfecto contudit & ſuggillavit; hinc per rationes circulationis ſanguinis non potuit non primo in loco plagæ, dein ulterius vicinas partes inficiens, inflammatio tandemque ſuppuratio ſuccedere. Quid ſi mox ab accepto ictu venæſectio largiuſcula inſtituta, eoque ipſo

α.) impetus circulantis ſanguinis a loco vulnerato revulſus, β.) extravaſati vero in venas reſorptio promota, γ.) utroque modo inflammatio præpedita fuiſſet, an putas tunc parvum foramen oſſis tenuis & teneri, in homine cæterum ſano, in optimo incrementi corporis vigore conſtituto, vi vitæ ſponte ſanari, adoleſcentulum ſervari potuiſſe? mihi ſane in quacunque contuſione, ſive manifeſto graviori, ſive adparenter leviori, gravioribus vero ſymptomatibus ſtipata, præſens exemplum, ſumme urgentem phlebotomiæ neceſſitatem, evidentiſſime evincere videtur. Denique maxime notatu dignum puto, tam late pariter ac profunde ſerpentem inflammationem & ſuppurationem cerebri, in præſente caſu a cauſa externa inductam, ad diem 21. protrahi potuiſſe; ac præter gravem capitis dolorem, de quo æger continuo queſtus fuit, primis 14. diebus nulla truculenta ſymptomata, ac non niſi die 15. vel 16. convulſiones, tandem lethales; cum inflammatio duræ matris & ipſius cerebri a cauſa interna nata, nec ſanguinis miſſione ſufficiente infracta, terrifica mox inducere ſoleat ſymptomata.

OBSERVATIO CXXXI.

Dn. D. JOANN. PHILIPPI BURGGRAFII.

Diuturna, magna & valde moleſta pulſatio in Epigaſtrio.

Vir 66. annorum, juſtæ ſtaturæ, robuſtæ compagis, ſat pleni adhuc corporis habitus, ſanguineo-cholericus, ſartor, trigeſimo ſecundo ætatis ſuæ anno, nuptias poſtquam celebraſſet, mox magnam fortemque in epigaſtrio, ab umbilico ad ſcrobiculum usque ſiniſtri orificii ventriculi pulſationem perſentire cœpit, in hunc fere diem continuatam, & ſæpe ita exacerbatam, ut ab adſtantibus audiri potuerit, ac collare linteum, ſupra ſternum depen-

dens

dens, exinde ſubſultaverit, magnasque ipſi moleſtias excitaverit.

Statim opem exquiſivit & illo ab tempore invaſionis usque ad 66. ætatis ſuæ annum, adeoque per 34. continuos annos, multorum indigenorum & exterorum Medicorum præſcriptis ſollicite uſus eſt; ſed quod maxime doluit, incaſſum. Ceterum ſatis bene valuit, aliquot liberorum pater. Voluit tandem, neſcio cujus ſuaſu, & meas in medendo huic malo experiri facultates. Manu mea menſe Septembre MDCCXXXVIII. denudato ejus epigaſtrio admota, pulſationem hanc exploraturus, illam tam magnam, tamque validam, ſed profundam, & quaſi in epigaſtrii centro perſentiebam, ac ſi baculus ultra pollicem craſſus pulſaret. Conferebam hunc pulſum p. n. cum arteriarum in carpis pulſationibus, quæ naturales ſanæque erant, & his contemporaneum, ſed duriorem rigidioremque deprehendebam.

Adeoque pulſationem hanc p. n. eſſe arterioſam mihi innoteſcebat; ſed quænam arteria pulſaret dubius hærebam. Nullis enim præterea ſymptomatibus adfligebatur æger, quæ læſam alicujus partis functionem mihi ſignando, in cognitionem arteriæ p. n. pulſantis me adduxiſſent. Abdomen erat molle, æquale, nullibi p. n. prominulum, nec ex ejus attactu ullibi interius moleſtiam ſe percipere æger adfirmabat. Nullam in corpore arteriam, quæ ratione tam ſitus perpendicularis a ſiniſtri orificii ventriculi ſcrobiculo ad umbilicum, quam magnitudinis fortitudinisque pulſus; huic p. n. in epigaſtrio pulſui reſponderet, præter aortam, noveram. Hujus vero profundus juxta ſpinam ſitus, vetat ejus in epigaſtrio admota manu pulſum perſentire. Quando enim p. n. illa pulſaret, tunc in poſtica potius, quam antica corporis parte, obſervaretur. Nec arteria cœliaca fuit: mox enim ſub diaphragmate illa prodit,

non

non vero ad umbilicum protenditur. Forſan fuit ille arteriæ meſentericæ inferioris ramus inſignis, qui cum alio meſentericæ ſuperioris ſæpe communicans, rurſum ad ventriculum ſurgit? ſed quid hunc arterioſum ſurculum ita p. n. vehementer pulſare fecit? ſubibat mentem cogitatio, an aneuriſma alicubi in abdomine & in memorata modo arteria forſan hæreret? Hanc conjecturam penſitando mens probabat quidem, ſed hæſitanter; quod aneuriſmatum temporis tractu pulſatio decreſcat, tandemque ita deficat, ut amplius non ſentiatur, quia arteria in loco dilatato, grumoſa & polypoſa materia ita intus incruſtari ſoleat, ut pulſum ibidem ſuffocet. Conferatur LANCISIUS in eximio opere de *Corde & aneuriſmatibus Lib. II. cap. VII. propoſ. LVIII. p. 142.* Et quidni in noſtro ægro per XXXIV. annorum tractum tale quid factum fuiſſet? ſed ſub hac mentis agitatione hanc natam dubitationem e veſtigio aliqua reſponſio ſequebatur: Nequaquam tumorem quendam latiuſculum, ſed integram, aſt ampliatam arteriam pulſare. Adeoque non tam legitimum aneuriſma, in quo villis membranæ, præcipue muſcularis, continui ſolutionem paſſis, arteria ibidem impar ſuſtinendo impetui ſanguinis, e corde propulſi, reddita, ſe in peculiarem tumorem dilatari patitur, ſubeſſe; ſed ſpurium aneuriſma, quo arteria in omnibus illam contexentibus tunicis integra quidem, ſed ab adaucta vi impetus vel recti, vel reflexi, ſanguinem ſupra naturalem & ordinariam arteriæ reſiſtentiam impellentis, ita violenter diſtracta fuit, ut ad naturalem virtutis ſuæ contractoriæ terminum perfecte redire nequiverit. Qualia aneuriſmata præter alias cauſas, validi corporis in bajulis & tubicinibus conatus, qui motum atque impetum ſanguinis naturali conſtitutione longe voluntariis ſuis niſibus majorem reddunt, producere ſolent. Videatur LANCISIUS *l. c. L. I. prop. V. p. 94.* Non recordabatur æger, quod poſt talem

aut

aut ſimilem corporis niſum, hæc pulſatio inceperit. An vita ſedentaria, qua compreſſo anterius abdomine ſartores ſedere ſolent, in neogamo noſtro, poſt paſtum etiam, pleno contenta abdominis urgente ventriculo, in rebus opificii ſui adſiduo, adauxit impetum vel rectum, vel reflexum ſanguinis, per dictum communem arteriarum meſentericarum ſurculum propulſi, ut dictus hic ſurculus, ultra ſuam elaſticitatem diſtractus fuerit, ſicque integritatem virtutis ſuæ contractoriæ, utcunque perdiderit? Hæc cauſa ad producendum tale ac dictum aneuriſma ſpurium in hoc ægro haud ſufficere videtur. Interim idea talismodi ſpurii aneuriſmatis, ex phænominis in præſente ægro utcunque nata, triſtem ſimul immedicabilis mali prognoſin ſuggerebat. Qua enim arte arteriæ, quæ jam præternaturalem diutius, quam naturalem experta erat ſtatum, utpote quæ per 34. annos perfectam ſuam vim conſtringendi perdiderat, & cui diſtractio hæc p. n. in habitum prorſus confirmatum degeneraverat, illa iterum integra reconciliari poſſet?

Quoniam vero lotium ſubflavum omni coctionis ſigno deſtitutum erat, crudosque ſic ſatis ſuccos arguebat, mihi haud viſum fuit prudentiæ eſſe, ægro ſupra memoratam triſtem prognoſin omnem, ne nimium iſtum ſtatim contriſtarem, plane & ſimpliciter exponere, ſed de mali tantum difficultate, quod per 34. annos jam medelam nullam admiſiſſet, admonere: addidi me prius tentaturum, an illam humorum cruditatem, multorum forſan inſequendorum incommodorum feracem, ſubigere valeam, ac dein me indicaturum pollicitus ſum, quid de abigenda iſta in epigaſtrio pulſatione ſperandum habeat. In hunc finem præſcripſi Gumm. ammoniac. puriſſ. Extract. centaur. min. Saponis Veneti ana Miſc. accuratiſſime. F. Pilulæ, quarum drachmam dimidiam mane itemque veſperi ſumeret, & infuſum quoddam

ex ſpeciebus aperientibus paratum ſuperbiberet, idque omne per aliquot ſeptimanas continuaret, Tam læto cum ſucceſſu id præſtitit, ut non ſolum pulſatio ita ſucceſſive imminueretur, ut admota epigaſtrio manu vix adhuc percipi potuerit, ſed & ipſi ægro non amplius impedimento in negotiis ſuis fuerit, tandemque omnis ceſſaverit. Minxit & dein lotium prorſus ſanum.

Quod uſu iſtorum remediorum pulſatio hæc ablata fuerit, ſatis docet, aneuriſma haud ſubfuiſſe, utpote talibus remediis neutiquam ſuperabile. Quæ igitur tam gravi tam pertinacis, tam diuturnæ in epigaſtrio pulſationis cauſa fuit? fateor nondum adſequor! ſit aliis me ſagacioribus & peritioribus, ſi lubet, problema.

OBSERVATIO CXXXII.

Dn. D. JOANN. PHILIPPI BURGGRAFII.

Largior poſt longam inediam paſtus, peripnevmoniæ pituitoſæ in vetula, cauſa.

Vetula 70. annorum, parvæ ſtaturæ, macilenti, laxi, rugoſi, frigidi habitus, a quatuor jam menſibus in dextro hypochondrio hypogaſtrium verſus, tumorem durum, pugni magnitudine, ſenſerat. Jejunium quadrageſimale anno MDCCXXXIX. ſecundum Eccleſiæ Romanæ ſtatuta ſevere obſervaverat. Die Jovis, diem Paraſceves proxime antecedente, qui fuit 26. Martii, cum pranſa eſſet, ab omni cibo usque ad prandium proximi diei Sabbathi, nempe 28. Martii, ſicque per 48. horas abſtinuit. Mox feſtis Paſchatos diebus, qui erant 29. 30. 31. Martii, carnium eſui paulo liberalius indulſit. Die 2. Aprilis ad ſenſum ſana cubitum ibat; ſed ſummo mane diei 3. Apr. oppreſſione pecto-

pectoris & anhelatione graviſſime laborare cœpit. Proprio nec improbando conſilio, e vena in cubito ſecta, uncias circiter quatuor ſanguinis, rivo ſcilicet ſponte ſubſiſtente, emiſit. Hora 6. matutina ego vocatus inveniebam ſumme & anxie cum pectoris fervente ſtrepitu anhelantem & frigidam, pulſu interim pleno, tenſo, celeri. Cum cauſas morbum hunc pregreſſas & modo enarratas ab adſtantibus percepiſſem, cognoſcebam iners hoc ægræ corpus diuturniore inedia prius exhauſtum, ex liberalius dein comeſtis, haud vero ſufficienter a viribus viſcerum chylopoieticorum ſubactis carnibus, crudo eoque juſto copioſiore chylo obrutum fuiſſe, qui, cum vires hæmatopoieticas corporis cruditate & copia ſuperaret, in lentam pituitam fatiſcebat. Hæc vero partim ſucceſſive in arteriis pulmonalibus adgeſta, partim nunc tepore lecti agitata, ſubito dicta vaſa infarciebat ita, ut ſumme periculoſam peripnevmoniam ſpuriam, ſive pituitoſam, induceret. In ancipiti hoc caſu, ubi effœta ſenectus graviſſimo, & ſenibus utplurum lethali morbo premebatur, eoque jam adulto, expoſita adſtantibus valde dubia ſalutis ſpe, pulmones omni ſtudio confeſtim levare adnitebar.

Propterea cum pulſus plenus, tenſus, celer, febrem, infarctos pulmones mox deſtructuram, inſurgere ſignaret, denuo in alterutro cubito venam ſecari & ad quinque vel ſex uncias ſanguinis emitti curavi. Ad liquandam vero pituitam craſſam, vaſa pulmonalia obſtruentem, & ad hæc ab eadem expedienda, linctum ſequentem præſcripſi: Rec. *Oxymellis ſimpl. Syr. Scabioſ. ana unc. 2. Miſce*, ſumat de eodem ſingulis dimidii horis cochlear ſemiplenum, ſuperbibendo aliquot uncias infuſi ſaturati, ex ſequentibus ſpeciebus parati: Rec. *Rad. Fœnic. Glycyrrh. ana unc. dimid. fol. Scabioſ. Tuſſilag. ana manip. 1. & dimid. Flor. Scabioſ. unc. dimid. inciſ. miſce.* Factum hoc fuit, ſed verſus veſperam nul-

 lum

lum adhuc levamen percipiebat, quin cadaveroſum fere frigus & fervens pectoris ſtrepitus, jam attritos alias in hoc morbo pulmones pertendens, jam inexplicabili pectus comprimente anxietate, in ægra obſervabantur. Cum vero nil ulterius moliri morbus permitteret, iisdem medicamentis ſedulo per inſtantem noctem, ſed repetita triſti prognoſi, continuare juſſi. Bis ægræ inde ſoluta fuit alvus, & verſus auroram d. 4. Apr. meliuſcule habere cœpit: utcunque minus anhelabat, ſed paulum liberius reſpirabat, naturaliter iterum calebat, pulſu nunc molli & fere naturali, ſicque præter ſpem & opinionem pituitae infarcientis liquatio, & infarctorum vaſorum liberatio ſuccedebant. Die 5. Aprilis melius habere pergebat, ſed difficilem ſe jam ad uſus Oxymellis continuationem exhibebat; cum interim nonnihil adhuc anhelaret, ſequentem hinc præſcripſi pulverem: Rec. *Sperm. Ceti recentiſſ. Sacchar. Canar. ſu. act. drachm. 2. Pulu. rad. Ari, Glycyrrh. ana drachm. 1.* Miſce accuratiſſime, ſumat ſingulis tri- vel quadrihoriis, quantum lata cultri cuſpis capere valet. Reconvaleſcentia jam non nihil tardius procedebat, cum per intervalla oppreſſiones pectoris ſtrepentes adhuc ſentiret, ex ſucceſſivo decubitu pituitæ adhuc tenacioris: propterea ad detergendum ſuaſi, frequenter utatur juſculis calidis, ex cereviſia cum melle, ſaccharo & vitello ovi paratis, tum d. 8. Apr. Pilulas ſequentes ordinavi: Rec. *Gummi ammoniaci puriſſ. drachm. 2. & dimid. Succ. Liquir. inſpiſſ. drachm. 1. & dimid. Therebinth. Venet. clariſſ. drachm. dimid.* Miſce accuratiſſime, F. Pilulæ pond. gr. III. conſp. pulv. Sem. Lycopod. ſumat X. tam mane quam veſperi: Inde ſucceſſive, raro, forſan mihi ſaltem exemplo, ita convaluit, ut d. 13. Aprilis Moguntiam, unde venerat, commode rediret.

OBSER-

OBSERVATIO CXXXIII.
Dn. D. JOANN. PHILIPPI BURGGRAFII.
Sectio puelli ſingulari atrophia rhachitica defuncti.

Puellus ad nonum ætatis menſem pulcherrime valens, marceſcere & penultima dorſi vertebra, extrorſum quaſi luxata, paululum ipſi, absque ullo in ipſo obſervabili incommodo, prominere tum incipiebat. Conſultus, prævio ſollicito rei examine, deprehendi, haud luxationem a violentia, vel injuria externa natam, ſed ſpontaneam dictæ vertebræ protuberantiam ſubeſſe, atque Rhachitidem imminere. Suffulciebant hanc diagnoſin & prognoſin, quod duo uterini hunc puellum antecedentes, eodem morbo perierint. Mecum igitur ſtudioſe perpendens, Rachitidem pro cauſa proxima agnoſcere, ſolidarum & fluidarum corporis partium ingentem inertiam, ubi illæ abſumta decenter ſubigere & adſimilare nequeunt; hæ vero aliquamdiu crudæ permanentes, tandem corruptæ, omnia incommoda, ſive ex crudis, ſive ex corruptis ſuccis, ſive denique ex utrisque naſcitura inducunt: ſollicite ergo ſtudui, utrumque vitium emendare, ejusque geminatos pravos effectus antevertere.

In hunc finem ſuaſi parentibus, curarent thoracem parari, in regione protuberantis vertebræ lamina ferrea rigidum, ut puellus hoc thorare die nocteque indutus ſit, & ulterior protuberantia arceatur. Præterea fricarent puello frequenter corpus pannis probe ſuffumigatis ſpeciebus aromaticis, prunis inſperſis: ſervarent corpus veſtimentis ſicciſſimis veſtitum: victum minime pinguem, ſed paululum calefacientem exhiberent: quo omni hoc adparatu

fibris, vaſis & viſceribus firmior elementorum illa componentium cohæſio concilietur. Et ut natas cruditates tam ex canali alimentario, quam & viſceribus interdum excuterem, præſcripſi aliquoties radicem Ipecacuanhæ, unde puellus vomuit. Quo tandem compagem vaſculoſam firmarem, uſum martialium varia forma circumſpecte interpoſui, ſed omnia incaſſum. Puellus de die in diem extenuari, anhelare, utplurimum æſtuare, aut febricitare cœpit & perrexit, ut cutis vix oſſibus hæreret. Interea ille idem voraciſſimus & ad iram proniſſimus factus, ita, ut nullo medio magis placari potuerit, quam cibo quocunque, rudiori etiam, tempore itidem quocunque oblato. Oſſium artuum epiphyſes, maxime prope carpos, protuberabant quidem p. n. ſed paululum, nec tantum ut puellis admodum rhachiticis familiare eſſe ſolet. Caput juſto paululum grandius erat; ſed nec hoc tantum ut in aliis infantibus valde rhachiticis quotidie videre licet: tandem nec abdomen ita prominebat, ut in dictis infantibus obſervatur. Denique cum vigeſimum ſecundum ætatis ſuæ menſem ageret, d. 22. Maji MDCCXXXIX. parentibus & omnibus domeſticis id nondum opinantibus, ſummo mane intra quadrantem horæ, qua ſolum moribundus obſervabatur, animam efflavit.

Veſperi illum ſecui. Tota muſculorum per univerſum corpus moles conſumta & in membranas fere mutata cernebatur. Interanea fere omnia integra & ſalva exhibuit; niſi quod Hepar juſto grandiuſculum, cum veſicula fellea itidem majuſcula, viridiſſima bile inſtructa, inteſtina adiacentia admodum tingente, invenirentur. Quamvis puellus voraciſſimus fuerit, & probe cœnatus quoque obdormiverit, ventriculus tamen corrugatus valdeque parvus erat. Inteſtina videbantur laxiſſima, & colon ſeorſim flatu diſtentum & teneritudine prorſus pellucidum. Glandulæ

dulæ meſenterii tumefactæ: vaſa ejusdem ſanguifera turgida: vaſa lactea denique pulcherrimo ſpectaculo, chylo plena admodum conſpicua erant. Inteſtinum rectum a contentis flatibus in medio ſui ampliatum conſpiciebatur, magnitudine grandiuſculæ nucis moſchatæ, contrectatum vero ſponte corrugabatur ſubſidebatque. Externe protuberans vertebra interne diſtinctiſſime exhibebat illam nequaquam luxatam fuiſſe, adeo accurate locum ſuum occupabat.

Tertius, ut dictum, hic eſt eorundem Parentum infans, eodem fere modo extinctus, & quartus adhuc ſuperſtes, quartum jam annum egreſſus, ad eadem mala inclinat, pallidi flaveſcentis luridique coloris, manibus ſemper calens. Quæ cauſa igitur tam funeſtæ diſoſitionis? an lenis venerea labes ſubeſt cum pater Gonorrhœa virulenta in juventute quondam laborans, mere adſtringe... ...s curatus fuerit, nunc, intra annum trigeſimum adhuc conſtitutus, jam calvus & leni labe venerea humoribus immerſa & tenaciter inhærente mulctatus.

OBSERVATIO CXXXI

Dn. D. JOANN. PHILIPP. BURG... ...FII. Inteſtinorum & Meſenterii coalitus ...æternaturalis.

Puellus quinque annorum, hucusque, ut videbatur, perfecte ſanus & vegetus, niſi quod abdomen ejus nonnihil timidulum fuerit, quod tamen parentes plenitudini a cibis, ob voracitatem puelli, hactenus tribuerant Cum vero aliquid herniæ inteſtinalis in dextro inguine adpareret, ſed iterum diſpareret, in ſiniſtro vero latere mox prodiret, & dexter teſticulus dein & abdomen intumeſcerent, artuum autem muſculi extenuari inciperent, intelligebant parentes demum, hanc abdominis intumeſcentiam alii cau-

cauſæ quam copioſe quotidie devoratis cibis adſcribendam eſſe. Opem igitur primum chirurgi, ad mala genitalium, mox & Clar. D. *von der LAHR* implorabant, qui expoſita parentibus mali cauſa, ab infarctu glandularum meſeraicarum præcipue derivanda, curationem perite auſpicabatur. Sed pertinacia radicati mali, vim medicamentorum eludens, ſollicitis parentibus perſuadebat, ut priori alium adhuc Medicum adjungerent, quo deliberato conſilio, diro huic morbo obviam eatur. Accerſor hinc de 5. Junii MDCCXXXIX. invenio ſupine decumbentem puellum, abdomine prætumido, facie pallida & emaciata, pulſu juſto nonnihil frequentiore. Dum igitur & morbi & actorum hiſtoria mihi enarratur, monſtrantur etiam genitalia puelli: invenio in ſiniſtri ſcroti burſa herniam inteſtinalem, aliquot pollicum magnitudine, in dextra vero teſtem ita tumidum, ut ovum columbinum fere ſuperaret. Convenit igitur inter nos Medicos, α.) herniam inteſtinalem, ob abdominis intumeſcentiam, ubi omnia contenta extrorſum urgentur, commode reponi haud poſſe; β.) teſticulo tumido diſcutientia, propter enterocelen, æque incommode adhiberi poſſe; γ.) utrumque tentandum tamen; δ.) medelam hinc abdominis intumeſcentiæ primario adhibendam eſſe, liquefaciendo inertem mucum & ſtringendo laxata torpidaque vaſa. Propterea ſequens Mixtura præſcribebatur: Rec. Arcani tartari liquidi unc. dimid. Tincturæ Martis pomatæ drachm. 3. Miſce, ſumat guttas 30. ad 40. ex drachmis duabus vel tribus Syrupi Cichorii c. Rhab. bis vel ter de die. Abdomen probe fricetur ſequ. Rec. Ungu. martiati, drachm. 3. Ol. Abſynth. drachm. 2. Miſce. Cum vero puellus in adſumendo pharmaco haud ita, ut decebat, morigerus eſſet, die 7. Junii præſcripſimus Limat. martis finiſſ. non rubiginos. Tartari vitriolati, Elæoſachari Cinnamomi ana gr. 5. Miſce, terantur ſubtiliſſime, F. in ſextuplo,

tulpo. Horum pulverum aut iſtius Elixirii, duas per diem doſes ægro exhibebant parentes, prout ille admitteret. Inde, ex uſu præcipue Elixirii, d. 8. & 9. Junii puello alvus nonnihil copioſe, cum multis ſimul flatibus exonerata fuit, unde abdomen & ſiniſter teſticulus nonnihil detumuere; continuavimus igitur juxta normam pridie datam. Cum itaque ex iſtorum medicamentorum uſu aliquoties per diem alvum deponere & limoſa quaſi excernere pergeret æger, abdomen quoque notabiliter detumeſceret, quamvis teſticulus iterum nonnihil intumuerit, in melius rem verſam iri, d. 11. Junii ſperabamus, & eorundem medicamentorum continuationi inhærebamus: teſticulo vero tumido Emplaſtrum de Galbano crocatum, imponere & interdiu ſacculis diſcutientibus a Chirurgo ſuppeditatis, fovere ſuadebamus, ſicque abdomen adhuc magis detumeſcere, molleſcere, & enterocele multum retrocedere pergebant, die vero 12. Junii teſticuli tumor incrementum aliquod capiebat. Non igitur erat, cur quidquam in medicamentis præſcriptis mutaremus, ſed iisdem pergendum eſſe ſtatuebamus, ſperantes eorundem effectus, ut hactenus videamus, progreſſuros, ſed fefellit nos ſpes. Siquidem d. 15. Junii abdomen tenſius, quam unquam antea, utut non tumidius erat: alvo excernebat adhuc limoſa, ſed quod minus fauſtum, ſpumeſcentia ac fere fermenteſcentia: teſticuli tumor inceſcere pergebat, ovum columbium in puero quinquenni ſuperans. Ad ſacculorum adplicationem moroſus erat. Solo igitur utebamur Emplaſtro: difficulter etiam medicamenta hactenus uſurpata porro admittebat. Aliud igitur æqui pollens & adſumtione commodius ſubſtituendum erat pharmacum. In hunc finem Tartarum ſolubilem eligebamus, ejusque drachmam unam bis de die, mane nempe & veſperi, ſingulis vicibus, aqua aut juſculo ſolutam, exhiberi curabamus. Admittebat

æger hoc medicamentum ultra octiduum ſatis facile, ſed absque notabili fructu: abdomen nunc nonnihil intumeſcebat, nunc iterum aliquantum detumeſcebat, nunc & ambo teſticuli valde intumeſcebant, totus vero habitus corporis in dies magis conſumebatur. Recuſabat d. 30. Junii quidquam amplius adſumere, tandem Syrupum cum guttulis iterum deſiderabat, unde ſequentem Mixturam præſcribebamus: Rec. Arcani tart. liquid. drachm. 6. Tincturæ martis pomatæ drachm. 3. ſumat guttas 40. 50. quin ad 60. ex Syrupo Diaſereos Andernaci: continuabatur quoque emplaſtro ad ſcrotum, & cum hæc medicamenta ægro placuerint, iisdem aliquamdiu inſiſtebamus quidem, ſed nullum ſolidum juvamen præſtabant niſi quod puellus interdum aliquantiſper incedere auderet: teſticuli non ſemper æque tumidi, nunc ambo, nunc alteruter tumore inſignis; ſequens igitur fomentum commendabamus die 1. Julii: Rec. Farinæ fabarum unc. 2. fol. Abſynth. Tanaceti ana manip. 1. & dimid. flor. Chamom. unc. dimid. inciſa miſce, eoque cum Aqu. ſimpl. & aceti vini ana libr. 1. vaſe clauſo per ⅛. horæ, ubi refrixerit, coletur cum expreſſione, colaturæ adde Salis communis drachm. 2. ſpiritus vini unc. 3. Miſce, cujus partem calefaciant, linteis excipiant & teſticulis adplicent. Internis vero medicamentis pergebatur. Cum vero omnibus hiſce auſibus nil prorſus efficeremus, malum arte noſtra inſuperabile, ob indurationem forſan glandularum, pronunciavimus, ſibique aliquamdiu relinquendum judicavimus, usque dum eluceſcat, an denuo adgredi illud liceat aut ægrum, quod ſane timeremus, peſſundaret, quod ultimum d. 4. Novembris mane accidit. Veſperi ergo cadaveris ſectionem inſtituebamus.

Diſſectis integumentis communibus abdominis, hisque reclinatis, ex muſculis abdominis liquidum quoddam tenax, muci inſtar, exſudabat. Cum muſculos abominales

les & peritonæum itidem diſſecare ac reclinare adgrederemur, id nobis impoſſibile erat: firmiſſime enim illa undique, & undique contentis abdominis adcreta erant, ita ut absque utrorumque, continentium ſcilicet & contentarum partium omnimoda dilaceratione, ab invicem ſeparari nequibant. Peracta tamen hac, quam cautiſſime fieri poterat, ſeparatione, ne veſtigium quidem Omenti, niſi in dextro hypochondrio, aliquot pollicum longum & latum, inveniri poterat, & niſi ſciviſſemus nos cadaveris humani abdomen, a nobismet ipſis apertum, inſpicere, nemo noſtrum ex inſpectis partibus iſtud colligere potuiſſet: ſiquidem gyri inteſtinorum, præcipue tenuium, tam inter ſe, quam cum meſenterio ubique tam tenaciter concreti erant, ut cum manum ſub ventriculo ſubter menſenterium in cavum abdominis, prope lumborum vertebras, immitteremus, meſenterium cum concretis inteſtinis ceu unam maſſam, aut unum glomum elevare potuerimus, in quo glomo nil inteſtinorum & meſenterii, partim ob plenariam concretionem eorundem inter ſe, partim ob dilacerationem ſuperficiei inteſtinorum, quæ ſub diſſectione & ſeparatione abdominalium muſculorum & peritonæi, a ſubjectis partibus, ceu jam notatum, inſtitui debebat, perfecte dignoſci poterat. Hepar parte ſua gibba ita fornici diaphragmatis & hypochondrii dextri adcretum erat, ut haud ventriculum & inteſtina tangeret, ſed quaſi ſurſum revulſum & fornici diaphragmatis adplanatum eſſet. Ulterius in examine dolor parentis & conſanguineorum adſtantium progredi vetabat, repoſitionem & conſuitonem urgentium.

An forſan liquidum illud, quod viſcera & ſeorſim abdominalia, hominis vivi naturaliter in cavum abdominis continue exhalant, & venæ bibulæ iterum reſorbent, in puello hoc, ob ejus voracitatem & inde natam humorum cruditatem, ita lentum fuit, ut nec perfecte exhalare & viciſſim

reſorberi potuerit, ſed ſuperficiebus viſcerum ſe contingentium inhærens, calore corporis vivi inſpiſſatum tenaciusque redditum, glutinis indolem obtinuit, & ſuperficiem viſcerum ſe contingentium conglutinavit, quam conglutinationem calor corporis nativus ſucceſſive firmavit? ſane tenax illud liquidum, quod ex muſculis abdominalibus lente manaſſe ſupra retulimus, tale quid nobis perſuadere videtur.

(Francofurto ad Mœnum Erfordiam miſſa d. 12. Martii 1741.)

OBSERVATIO CXXXV.

Dn. D. BENEDICTI GULLMANNI.

Inopinata & vix expectata reſtitutio juvenis phtiſici in tertio ſtadio conſtituti.

Nobilis juvenis viginti annorum, temperamenti ſanguineo-cholerico-melancholici, in Academia Argentoratenſi ſtudiis incumbens, genio vero ſuo plus minus indulgens, revertitur quidem ſanus in patriam, diætæ vero regulas minus adhuc obſervans & largiori vini Burgundiaci potui nimium deditus, incidit in febrem bilioſam. Medici vocati præſcripſerunt Mixturam diapnoicam, nox vero inſequens erat valde inquieta, ob ſitis vehementiam, virium proſtrationem & præcordiorum anxietatem; mane Medici illum inviſentes, urinam valde tinctam, pulſum æſtuoſum durumque deprehendunt, ſtatim itaque venæſectionem revulſoriam in pede inſtituunt, & emulſionem ex Semin. Aquileg. Card. Mar. Melon. ana ℥j. cum Aqua Scorzoner. Fl. Til. Ceraſor. nigr. ana ℥iſs. cujus colaturæ Ocul. Cancr. ppt. Unicorn. foſſil. Bezoard. mineral. ana ʒſs. Nitri

tri depur. ℈j. cum Sacch. perlat. addita erant præſcribunt. Sanguis extractus erat rutilans, compactus viſcidus, cuticula craſſa obductus, immo cacochymicus. Nullum levamen neque ex Venæſectione, neque emulſione, percepit æger, immo proſtratio virium & ſitis inexplebilis illum torquebant, ita, ut non levem ſuſpicionem malignitatis ſubeſſe Medici judicarent, quapropter alexipharmaca cum paucis granis Camphoræ Mixturæ antifebrili immiſcebant, pro potu vero, (quem ſecundum Dn. ægrotantis guſtum, illiusque idioſyncraſiam ſæpius immutare debuerunt,) acidulata ordinabantur. Febris nullum typum formabat, & quoniam æger conatum vomendi ſemper accuſabat, naturæ ductum ſequebantur Medici, ipſi præſcribentes lene vomitorium, quod tribus vicibus materiam bilioſam porraceam exturbavit, ſed absque relicto levamine; dolor enim cardialgicus, cum ſpasmis circa diaphragma continuabat, clyſter ex brodio carnis bubuli & oleo amygd. dulc. veſperi injectus, reddebatur absque effectu. Omnes hæ circumſtantiæ docebant, materiam febrilem adhuc ſtabulare in primis viis & circa inteſtinum duodenum, ideo lene laxans ex Manna, Rhabarb. & Cremore Tart. fuit præſcriptum, ex quo alvus ter reſpondebat cum notabili levamine & dejectione materiæ bilioſæ, febris inde videbatur aliquatenus mitigata, manebat vero erratica, licet quotidianæ continuæ faciem præ ſe ferret, itaque Medici cum Mixtura antifebrili diapnoica pergere ſuaſerunt. Cum autem poſt intervallum duorum dierum remiſſionem febris aliquam deprehenderent, ordinabant Electuarium antifebrile ex pulvere Cort. Peruv. Conf. Alkerm. & Syrupo Violarum, ſingulis bihoriis ſumendum, magnitudine nucis moſchatæ, id quod optimum effectum tam ratione febris, quam reliquorum ſymptomatum poſt ſe relinquebat. Interim, quoniam Dn. ægrotus valde moroſus, impatiens & inordinatus tam in

 eſcu-

eſculentis, quam potulentis, contra ſerias adhortationes, non leves exceſſus committebat, res eo devenit, ut poſtmodum varia ſontica mala exin fuerint exorta. Prolixum tædioſumque eſſet, omnium hic mentionem facere, ſufficiet oſtendere, translationem hujus materiæ febrilis fuiſſe factam ad pectus, & præcipue ad lobum dextrum pulmonum, tubercula in ipſo formaſſe, & veram phthiſin excitaſſe. Optima & adæquata remedia fuerunt præſcripta, præprimis lac aſininum, &c. nullo tamen modo impediri poterat, quin adfectus ad tertium gradum perveniſſet. Febris enim hectica aderat cum tuſſi, quæ ſomnum plane intercepit, atque ſputo copioſo materiæ conglobatæ, ſtriis ſanguineis tinctæ, immo veri puris, nec non ſudore colliquativo vires plane depaſcente: verbo, totus emaciatus, conſumtus & ſceleti inſtar erat, ſuperveniebant interdum lipothymiæ, tempora concidebant, facieſque adparebat Hippocratica. Non aliam itaque, quam funeſtam prognoſin dare poterant Medici; interim inculcabant Dno ægrotanti, ut curam lactis continuaret mane & veſperi in tanta quantitate, quam ventriculus perferre poſſet, ad libram ſemis uſque & ultra, ſepoſitis omnibus reliquis medicamentis, (emulſione duntaxat excepta temperante, cordiali & ſedativa, ex qua ſemper ſummum levamen ſentiebat,) nullum vinum ipſi concedebatur, & pro potu ordinario aquam fontanam, cum Conſerva Roſarum præparatam ordinabant. Cum ergo Dn. ægrotans in hoc conclamato ſtatu ſe videret, & ſentiret, quam male ſibi conſuluerit per ſuam impatientiam, ſæpiusque repetitum exceſſum in diæta, cautius nunc mercari voluit, & aures benigniores Medicis præbuit.

Factum inde eſt, ut præter ejus & omnium exſpectationem, (intercurrentibus licet variis graviſſimis hypochondriacis inſultibus,) ex ſingulari gratia & benedictio-

ne

ne Omnipotentis Archiatri, plenarie convaleſcere inceperit, ita ut non ſolum εὔχυμος & εὔσαρκος nunc valeat, verum etiam proximis diebus ad Academiam Fridericianam ſit abiturus, ſtudiaque ſua ulterius proſequuturus.

OBSERVATIO CXXXVI.

Dn. D. BENEDICTI GULLMANNI.

Subitanea & funeſta cataſtrophe ſomni naturalis in ſomnum mortalem.

Vir illuſtris, quinquaginta annorum, proceræ ſtaturæ, temperamenti ſanguineo-melancholici, animi compoſiti, ſummis ornatus & functis officiis publicis & privatis, poſt obitum chariſſimæ ſuæ conjugis in cælibatu vivens, hucusque bene valuit. Anno MDCCXXXVII. d. V. Octobr. incidit in febrem continuam, (cujus paroxysmi ſat graves ac diuturni, cum ſudoribus colliquativis ſtipati, gratioſum huncce Dominum valde debilitabant,) quæ tamen decenti methodo intra ſpatium 6. hebdomadum feliciter fuit profligata, ſanitasque integra, per DEI gratiam, reſtituta. Non opus erat, regulas diæteticas ipſi præſcribere, quoniam illarum exactiſſimus ipſe erat obſervator, ſuaſerunt tamen Medici, ut anno inſequente Venæſectionem præſervatoriam, tam ratione plethoræ, quam mali hypochondriaci, circa æquinoctium vernale ſuſciperet, & poſtea acidulas Swalbacenſes biberet; ſed illuſtris Dominus conſilium repudiavit, falſo præoccupatus præjudicio, ſanguinem eſſe vitæ balſamum, ideoque potius conſervandum, promittens tamen, fontibus Swalbacenſibus ſe proxima æſtate uſurum eſſe. Percepta hac reſponſione categorica, nihil amplius regerebant Medici, ſed Domino gratioſo valedixerunt, votum adnectentes de ulteriori continuatione

ſani-

ſanitatis inconcuſſæ. Anno ergo MDCCXXXVIII. cum tempus ordinarium, pro ejus nodi aquis mineralibus utendis adpropinquaret, illuſtris Dominus proprio marte, quoniam bene valebat, ad easdem ſe præparavit, laxans rhabarbarinum, pro purgandis primis viis, adſumſit, paucis abhinc diebus ad curam ipſam ſe adcinxit, in ſuavi conſortio, ſepoſitis gravioribus negotiis, commoratus ruri per quatuordecim dies eandem continuavit, & portionem lagenarum majorum, nunc plus, nunc minus, pro lubitu ſcilicet & adpetitu, adſumſit, nullum incommodum, bonum vero effectum exin perſentiſcit, tandemque omnibus abſolutis laxans ſubjunxit, & animo & corpore bene ſe habuit. An. MDCCXXXIX. d. IX. Febr. hora ſexta matutina gratioſus Dn. a ſomno excitabatur per inſultum ſpaſmodico - flatulentum, cum inſigni cardialgia, quæ ſpiritum ducere ipſi vix permittebat; Medici accerſiti, dum pulſum valde debilem deprehenderent, liquorem C. C. ſuccinat. cum infuſ. Herb. Thee adſumendum, & Mixturam antiſpaſmodico - analepticam præſcripſerunt; his parum efficientes, pediluvia inſtituerunt, & cum flatus ructusque per ſuperiora urgerent, clysma ex antiſpaſmodicis & emollientibus ſubjunxerunt, ex quo illuſtr. Dn. magnam ſordium flatuumque quantitatem & copiam excernebat, cum bono levamine; quoniam vero pulſum celeriorem circa veſperam deprehendebant, hinc Mixturam diapnoico - antiſpaſmodicam cum Nitro & Cinnab. ordinabant; nox vero erat valde inquieta, ob ſudores & ſitim, ad quam mitigandam vinum Granatorum, cum aqua fontana mixtum, fuit conceſſum, & propter pectoris aliqualem adhuc oppreſſionem, clyſter injiciebatur, ex oleo Amygd. dulc. cum brodio carnis bibulæ & ſale gemmæ, unde etiam laudabilis effectus, ratione ſpaſmodici adfectus, ſubſequebatur. Nihilo tamen minus videbatur latitare anguis ſub hac herba, febris ſcilicet bilioſa, qua illuſtr. Dominus

nus laboravit anno MDCCXXXVII. Urina enim adparebat valde tincta, & ſudores continuabant cum magna virium proſtratione: Neceſſitas itaque poſtulabat, ut antifebrilia, cum antiſpaſmodicis & analepticis mixta, exhiberemus, & cum febris nullum typum adhuc formaſſet, opportuno tempore laxans rhabarbarinum ſubjungere, a quo etiam multum materiæ bilioſæ acris deponebat illuſtr. Dominus. Huic methodo inſiſtebant Medici per ſpatium 14. dierum, omnia etiam ſecundum votum cedebant. Spaſmi & ſudores remittebant, febris erat iterum coërcita, pulſusque æqualis, inſuperque urina bilioſa, quæ aliquatenus antea retenta fuerat, ſumtis pulveribus ſalinis, libere iterum prodibat, ipſe Dn. æger erat hilaris, erectus, & colloquiis delectabatur, quoniam ſpem reſtitutionis ſuæ augeri videbat. Medici itaque ſecuriſſimum eſſe reputabant, ſi pro reliquiis ſordium bilioſarum eliminandis lene laxans craſtino die adſumeretur. Sed en! triſtiſſimam cataſtrophen! Illi, altero mane hora octava Dn. ægrotum inviſuri, percipiunt a famulis & domeſticis, illum adhuc dormire, & ad quæſtionem, num illuſtr. Dn. placide dormiverit, referunt, nullam tranquilliorem noctem per totum morbi decurſum eundem habuiſſe, ideoque laxans præſcriptum nondum adſumſiſſe; poſt ſextam enim matutinam evigilaſſe & interrogaſſe, quota nunc eſſet hora? acceptoque reſponſo, quod ſexta ſit, dixiſſe, ſe paululum ad quietem iterum compoſiturum ſe eſſe, denuo itaque lateri dextro incubuiſſe, & caput manu ſuffulciendo, iterum obdormiviſſe. Medici illuſtri Domino ſomnum interrumpere nolentes, cunctabantur per aliquod tempus, cum vero plura negotia illos premerent, & hora medica pro adſumendo laxante inſtaret, ad lectum propius adcedunt, & ſipariis paululum remotis, ipſum mortuum, immo jam frigefactum, magno cum ſtupore deprehendunt in eodem ſitu, quo obdormiverat. Facies

cies erat pallida, nullum ſignum ſpumæ oris, neque cruoris narium in conſpectum veniebat, ſed potius ſuavitatem ordinariam faciei poſt mortem etiam retinuerat. Ad iteratam quæſtionem rigoroſam, quam Medici domeſticis & famulis propoſuerant: num plane nullam mutationem ratione reſpirationis, tuſſis, vel motus corporis animadvertiſſent, reſpondebant, ne minimam, ſed ſemper illuſtrem Dn. placide reſpiraſſe, & tranquillum ſe geſſiſſe.

Cauſa hujus ſubitaneæ mortis per cadaveris apertionem abſque dubio manifeſtari facile potuiſſet, ſi familia Illuſtris eandem permiſiſſet; hac vero denegata, arduum nunc eſt negotium, inprimis cum propter ſummam averſationem V.Snis Medicis nulla dabatur occaſio, judicium ferendi de ſanguinis conditione. Probabiliter vero tranſlatio materiæ adhuc reſtitantis bilioſæ ad caput fuit facta, & ſummus gradus Apoplexiæ, Lethargus ſcilicet, exin obortus. Num forſan etiam aliqua concretio polypoſa in corde hatitaverit, viris, ſublimioris eruditionis dijudicandum relinquo.

OBSERVATIO CXXXVII.

Dn. D. CHRISTOPHORI JACOBI TREW.

Biga obſervationum, ſiſtens Picæ muliebris in Antipathiam vim diverſam, ſubjunctis aliquot rerum aliarum effectibus inſolitis.

Quid pica mulierum, quid antipathia præſtare valeant, experientia clarius, quam ratione, hucusque demonſtratum eſſe mihi videtur. Neutri paſſioni, nec corporis nec animi vires reſiſtere poſſe, exempla ubique ferme ob-

obvia comprobant ; neutram vero altera ſemper potentiorem dici mereri, ſequentes oſtendent obſervationes.

I. Femina quædam, temperamenti ſanguinei, corporis & animi viribus integris gaudens, a teneris abhorrebat a caſeo omnis generis adeo, ut ne quidem odorem ejus perferre valeret. Averſionem hanc a prava forſan imaginatione potius, quam a vera antipathia, dependere parentes ſuſpicati tentarunt, quum tenera adhuc eſſet, parcam caſei quantitatem juſculis commixtam ei hujus fraudis inſciæ propinare ; ſed juſculum id, quamvis citra averſionem, quemadmodum etiam citra animadverſionem, aſſumtum brevi poſt lipothymias atque anxietates moribundorum excitabat, & quidem iteratis etiam vicibus eodem ſemper modo. Creſcentibus annis par tentamen ſuſcipere nemo quidem audebat ; nihilominus tamen averſio hæcce caſeo vel tantum viſo ſemper eadem permanens argumento eſt, ab eo comeſto haud mitiores, quam antea, expectandos fuiſſe effectus. Femina huic tandem mulieri & gravidæ factæ aliquando caſeus ex improviſo offertur, quo viſo averſionem illico excepit acris in eum appetitus & hinc ad ſatietatem uſque ejus comeſtio. Nulla incommoda non ſolum excitabat hic caſeus, quin potius ab eo tempore ſemper avide & absque omni noxa in uſum vocabatur. Hoc quidem in caſu pica feliciter ſuperavit antipathiam, minus vero in ſequenti.

II. Mulier, annum ætatis nunc agens quartum & trigeſimum, a prima ætate vinum eo uſque averſabatur, ut ne cibum, vel juſculum, cui vel tantillum vini commixtum erat, absque ægritudine illico ſubſequente aſſumere valeret. Adultior facta aliquoties tentavit ei aſſueſcere ; ſed omnes conatus excipiebat vomitus violentus, ſive cum vino dulci, ſive cum acidulo, ſive cum generoſo, ſive cum ignobili, Germanico, Italico, Gallico aliove inſtituti fue-

rint. Matrimonium iniens mariti in gratiam, qui vino nimium contra delectabatur, iterum annifa eſt naturæ averſionem vi ſuperare. Hinc, quum antea, tentamine male cedente vel poſt unum caliculum epotum adverſa virtute ſe exſerente, inde perterrita diu a novo conatu abſtineret, nunc ſerio cogitavit, quotidie iteratis experimentis tandem certior reddi, num felicem tentaminum aliquando ſucceſſum ſperare poſſet. Ut autem facilius res ſuccederet, vinum elegit guſtui omnium minime contrarium, ſcilicet Tyrolenſe rubrum, quod vulgo *Vigerner* nominatur. Primo die quadrantis horæ intervallo poſt aſſumtum caliculum vitreum ſequebatur vomitus, isque ſecundo & tertio die modo eodem; quarto die vomitus proritabatur non ſolum violentior, ſed alvi dejectiones quoque accedebant vehementes; quinto die ex eadem vini quantitate effectus hi eo uſque invaluerunt, ut neque languor neque aliæ circumſtantiæ permitterent, finiſtris hiſce experimentis ulterius inſiſtere. Recuperatis viribus toties, quoties cum alio vini genere experimentum inſtituebatur, ſimilis producebatur effectus. Naturam itaque inter hujus feminæ & vinum interfuiſſe antipathiam inſuperabilem, nemo, recenſitis probe penſitatis, in dubium amplius vocabit, idque omnium minime, ſi intelligit, & picam fruſtra cum illa bellaſſe. Nam gravida (num ſecunda vel tertia vice, non amplius memini,) circa medium geſtationis tempus mane expergefacta deſiderium bibendi vinum animadvertebat; hinc lectum derelinquens ampullam vini, quæ jam ad manus erat, apprehendebat, ſed finiſtri ſucceſſus memor facta vinum ne quidem guſtabat. Circa meridiem in cella dolium vinarium præteriens vinum vehementer denuo appetebat, quapropter omni metu excuſſo caliculum vitreum eo, quod ex Wertheimenſium ſelectu erat, replebat & citra omnem averſionem hauriebat alteriusque caliculi dimidium eodem

gu-

guſtu ſuperbibebat, tuncque ſe ſatiatam ſentiebat. His bene peractis læta, agilis beneque valens culinam petebat cibisque parandis occupata erat, ſed mox, nil mali timens, tantis anxietatibus corripiebatur, ut mortem inſtare putarent adſtantes, quas brevi poſt ſolitus effectus, nimirum vomitus alvique purgatio excipiebant, ſimul vero ægritudinem ſolvebant. Hæc omnia impedimento nondum fuerunt, quo minus poſt octiduum, vini appetitu denuo excitata, iterum ſucceſſus periculum illico faceret; ſed hoc quoque tam male, quam antea ſemper, cedebat, ex quo tempore nunc ultra 10. annos ab omni vino abſtinuit. Notandum adhuc eſt, hanc feminam antea ſemper commotam etiam fuiſſe, ſi vel viſu tantum, & magis adhuc, ſi odoratu vinum percipiebat; poſtquam autem tot annorum decurſu maritus quotidie & prandium & cœnam vino celebraſſet, ex viſu non amplius nunc afficitur, odoratum vero propiorem adhuc vel tabaco vel flore quodam fragrante corrigere cogitur, ceterum autem nec a male nec a bene olentibus aliis rebus ullo modo turbatur. Dum ad ſacram cœnam accedit & ex calice benedicto bibit, aromate vel flore fragante non ſolum odorem, ſed etiam, accepto ſancto ſymbolo, maſticatione cujusdam aromatis ſaporem obtundit hisque adminiculis per DEI gratiam ab omni ſenſu contrario ſe liberat. Præter hactenus recenſita memoratu dignum quoque eſt, hanc feminam uvis recentibus atque ſiccatis, ſeu paſſulis majoribus & minoribus, itemque muſto recens facto tanta quantitate, quanta lubet, uti poſſe absque ullo incommodo; quam primum autem muſtum fermentationem ſubit, tam cito etiam moleſtias easdem, ac vinum ipſum, ipſi creat. Ex ſpiritu vini & aquis cum vino deſtillatis etiam non, niſi ut plethorica, afficitur. Acetum vini penitus jam defecatum optime etiam perferre poteſt, minus autem, ſi juſtam aciditatem nondum conſe-

quutum eſt. Ex reliquis potulentis, æque ac cibis, nil averſatur, præter fraga, quæ, infans adhuc, ſemel tantum deguſtavit ſed vomitu & febri ſcarlatina mox correpta fuit. Una circumſtantia adhuc ſupereſt commemoranda, matrem nempe ejus pariter nec vinum nec fraga unquam ferre potuiſſe; hæc tamen viginti liberos enixa, nulli eorum hanc antipathiam communicavit, ſi excipias hanc filiam, quæ decima ſexta erat, & natu ſecundam, quæ tamen vinum nauſeat tantum, ceterum caſu ſic ferente citra noxam bibere poteſt. Neque illius, de qua hactenus ſermo fuit, filiæ quatuor, quæ ex ſeptem liberis adoleverunt, ulla hujus affectus particeps facta eſt.

III. Inſolitus hic omnino eſt vini effectus; non tamen nunquam auditus, ſed accuratius tantum exploratus: plures namque mihi noti ſunt viri & feminæ a vino abhorrentes, examen vero tale rigoroſum haud facile ſuſcipientes. Novi & alium, qui vini potum equidem non nauſeat, nec tamen a teneris illud appetit. Idem adoleſcens adhuc ſub primo ejus hauſtu ſemper notabilem horripilationem integrum dorſum, vel quaſi medullam ſpinalem, percurrentem ſenſit, a quo tamen, iter per regiones vini feraces faciens hincque ad illud bibendum quotidie coactus, liberabatur; nihilominus hodie adhuc illud quoad guſtum adiaphoris accenſet, quoad effectum vero, ex parciſſima quantitate, præcipue ventriculo a cibis vacuo aſſumta, altero, quin & nonnumquam tertio quartove die cephalalgia & vomitu acidiſſimo corripitur. His nonnullos aliarum rerum effectus inſolitos ſubnectere liceat. Novi virum robuſtiſſimæ corporis campagis, nec in cenſendis cibis potulentisve adeo ſcrupuloſum, a medicamentorum vero uſu plane abſtinentem. Hujus alvus ab ovi vitello, juſculo vel tam parce admixto, ut aſſumens plane non animadverteret, quaſi a validiſſimo purgante movetur, quod experimentum con-

jux

jux ejus ſtudio ſæpius inſtituit. Comitiſſam quandam teneram hyſtericis affectibus commotam moſcho illas optime ſedaſſe & ego ex propria obſervatione confirmare poſſum; dum contra plures in praxi mihi obvenerunt feminæ, in quibus pares affectiones a caſtoreo redduntur graviores. Similes obſervationes allegarem plures, niſi cuivis medico clinico tales occurrerent.

Scholion.

Res, quæ in ſenſus corporis noſtri externos incurrunt, varios producere effectus, in vulgus notum eſt: nam quæ viſum, auditum, odoratum, guſtum tactumque unius grate afficiunt, eædem ſenſus eosdem alterius affligunt. Neque hic effectus diverſus ſemper a ſola dependet imaginatione depravata & corrigibili: ſiquidem idem in illis quoque obſervatur, qui & ratione & voluntate contrarium deſiderant. Earum rerum, quæ intra corpus aſſumuntur, effectus diverſus hanc theſin magis comprobat tunc, quando absque omni hæſitatione vel præjudicio, quid? quod absque aſſumti cognitione producitur. Diſcunt ergo ex his medici attenti, nec medicamenta omnia aſſumere poſſe omnes ægrotas, licet vel maxime vellent; nec eadem medicamenta iisdem morbis convenientia in omnibus eosdem producere effectus, adeoque, inſolitis effectibus obſervatis, cujusvis ægroti idioſyncraſiam, ut ajunt, prudenti & circumſpecta experientia explorandam atque ne quidem ſpecificis ita dictis remediis, vel maxime decantatis, cæcam fidem habendam eſſe; vel potius inde patere, cur ſpes in ea firmiſſime collocata nonnunquam fruſtrari queat. Docet porro hic effectus diverſus, illos medentium inſoliti cujusdam effectus cauſſam veram facilius detegere poſſe, qui ſimplicia ita dicta remedia morbis opponere ſolent. Ergo, qui curam ſanitatis & conſervandæ & reſtauran-

randæ legitimo modo ſuſcipit, omnino rationem experientia, atque viciſſim experientiam ratione certam reddere ſtudet, idque æque feliciter præſtare poterit, ſive animæ immateriali directorium horum effectuum tribuat, ſive cauſſas eorum in corporis diſpoſitione mechanica quærat.

OBSERVATIO CXXXVIII.

Dn. D. JOANN. CHRISTOPH. KÜHNST.

Nitri acidum ex acido ſalis & phlogiſto concretum.

Etſi acidum Nitri inter tria acida mineralia referatur interque ea locum ſuum obtineat, tam notum tamen eſt, quam quod notiſſimum, illud modo naturali nec per ſe, nec cum re alia conjunctum in terra offendi, ſed ſenſim & ſine ſenſu per vegetabilia putreſcentia & animalia animaliumque excrementa primo loco in aëre oriri. Quomodo oriatur, quampiurimum ſcriptis, inprimis vero quam clariſſime B. STAHLII *Opuſculis chemico-phyſico-medicis p. 534. ſeqq.* ſatis ſuperque fuit traditum: Mixtio vero hujus acidi eſſentialis litem quandam inter eruditos concitavit, ſiquidem alii adſerunt, acido hunc ineſſe principium inflammabile, vel Phlogiſton, quod etiam STAHLIUS laudato tractatu cumque eo adſecla ejus Dn. D. *Caſpar NEUMANNUS*, Prof. Berol. Tract. de *Nitro pag. 64.* demonſtrat; alii e contrario id negarunt, inter quos præcipue celeberrimus Chymicus Pariſienſis Dn. *Lemery* in Schediasmate de Nitro, ad Academiam Regiam Scientiarum MDCCXVII. miſſo, eminuit, quem vero NEUMANNUS commemorato jam ſcripto refutavit.

Illi, qui Phlogiſton hujus acidi defenderunt, ſufficientes adferunt rationes, quas experientiſſimi Chymici & Phyſici non tantum adprobaverunt, ſed quas etiam experientia ipſa non

ſine

ſine fundamento eſſe docuit ; Veritati quidem reſpondet, eas maximam partem fuiſſe petitas ex ortu, generatione & Syntheſi acidi hujus, itemque a quibusdam ſenſus externos occupantibus circumſtantiis, cæteris vero & per ejus analyſin minime adductas, ſicut & non memini, ullum unquam Phlogiſton in acido Nitri reperiundum & cum eo conjunctum acidum ſalis, mixtionem eſſentialem acidi perficiens, perſpicue demonſtraſſe. Cum e contrario per experimentum cum auro hoc loco adlegatum ſatis docetur, quomodo Phlogiſton ab acido Nitri ſe ſeparet, auro adhæreat, cumque eo ſe jungat, a Phlogiſto autem ſolutum acidum Nitri poſtea ſub ſpecie acidi ſalis communis adpareat. Hoc experimentum firmo & adcurato ſtat talo, illud etenim plus ſimplici vice inſtitui ; ſi etiam puritatem occurrentium corporum mixtorum in ejusmodi laboribus chymicis curatius examino, producta ſemper in repetitis experimentis eadem eſſe oportet, quare etiam res ea pari rectitudine gaudet cum demonſtratione Problematis arithmetici.

Cum vero experimentum hoc eximium ſecundum omnes deſcribam circumſtantias, cuncta ſane & vel obſervata etiam in eodem phænomeno adnotato, inſimul mentionem faciens, tres inprimis operationes eſſe tenendas. Primo loco aurum ab omni metallo repurgatum in aqua regis reſolvi, quæ ex duabus partibus acidi nitri & una parte acidi ſalis compoſita fuit, ſolutionem retortæ vitreæ immiſi & igne leni aquoſitatem abſtraxi, reſiduo decuplam fere, quam prius factum fuit, adfudi ſpiritus Nitri quantitatem, aquoſitatem iterum usque ad ſiccitatem extraxi. In prima hac operatione obſervabam, acidum nitri concentratum aquoſitatem ſecum gerentem penitus amittere, inſimulque plurimum ſalis illud acidum cum transſpirante aquoſitate, extrudere, cæterum vero ſumme concentratum ad naturam auri adcedere.

 Pera-

Peracta hac prima operatione & collo retortæ ablato, reſiduumque ibi repertum cameræ ſubterraneæ fornicatæ, vel cellæ indidi, ut deliqueſceret; deliquefactum odoris expers, ſed ſaporem inſtar Vitrioli Martis gerens, digitosque & cutem tingens, filtravi retortæque iterum immiſi, retorta autem arenæ calidæ impoſita aquoſitatem receptam ad ſiccitatem usque tranſpirare coëgi, reſiduum ſiccum igni aperto impoſui, ut in vitro, ſalis ad inſtar, flueret. In fluxu ſalis hujus aureo-metallici non prius minima rubra nitroſa exhalatio conſcendit, quam ignis vehementiſſime vitrum penetraret & in minori exhalatione ejusmodi vaporis absque mora conſpiciebatur auri aliquid in figura vegetationis metallicæ ſemet reducere. Metallicum vero ſal auri in retorta non ſecus ac cera fluebat, & cum refrigeſceret, ſpeciem quoque ceræ flavæ referebat. His omnibus experiri coactus ſum, acidum Nitri concentratum arctiſſime cum auro uniri. Poſtea aliquoties hoc cum acido Nitri concentrato unitum aurum in cella deliqueſcere curavi, receptamque aquoſitatem iterum extraxi, ſemperque in fluxu illud retinui, quod priori loco adfuit. Quid? quod vice diverſa ſal iſtud per duas, quatuor & ſex horas in retorta liquere fuit coactum, nullaque ejus mutatio fuit obſervanda, quam ea, cujus jam feci mentionem, quod nempe igne nimio ſubjecto rubræ quædam exhalationes nitroſæ ſortæ fuerint, & ſimul aliquid auri in figura vegetationis metallicæ ſe reduxerit.

Quoniam igitur de cunctis his phænomenis cogitabam, multum adhuc acidum ſalis per prius adfuſam aquam regis adhibitum ſupereſſe, id ipſum ſecernere adniſus fui, quam ob rem tertiam ſuſcepi operationem, iſtique ſali aureo-metallico minerale metallicum (certis de cauſis hoc loco reticendum) adjeci lenique igni ſublimatorio tradidi. Effecerat quoque hoc intermedium, ut acidum ſalis non modo,

modo, verum etiam omne tenus hoc in auro latens acidum nitri concentratum ſub forma acidi ſalis transferret & partem inflammabilem acidi Nitri in auro relinqueret. Tantum acidi ſalis recipiens ferme obſtupeſcebam; magis autem, cum aurum reſiduum in aqua pura limpida deſtillata, picis in modum ad imum relabi conſpicerem, aqua, ubi jacebat, neutiquam flava exiſtebat, omnis ſapor metallicus aufugerat, digiti, ad demonſtrationem nullum amplius ineſſe aurum, minime tingebantur, & ex his patebat, acidum nitri concentratum in principia ſua mixta, acidi ſalis videlicet & partis inflammabilis ſolutionem factam eſſe. Cum igitur acidum ſalis & phlogiſton principia ſint acidi Nitri, hinc certo modo, certa proportione certoque tempore eadem conjungi & laudatum acidum componere neceſſe eſt. Modus procul dubio haud aliter procedit, quam per putrefactionem, qua ſe invicem tangentia multo ſale communi permixta vegetabilia & animalium excrementa, in pinguioribus & limoſis terris ſenſim in corruptionem putredinoſam degenerant, qua ſimul ſal commune movetur, ejus mixtio diſſolvitur, pinguiores vegetabiles & animales particulæ cum ejus acido combinantur, & ſic ſal volatile urinoſum producitur, quod deinde per ſemper adlidentem aërem ita mutatur, ut ſuperfluum phlogiſton partim abigatur, partim vero ab acido aëreo abſorbeatur & ita in acidum Nitri permutetur. Porrigit itaque acidum ſalis fundamentum acido Nitri. Conjunctio acidi ſalis cum phlogiſto certa quoque proportione inſtitui debet, ſi demum genuinum acidum nitri inde oriundum deſideretur, nam experientia optima rerum magiſtra abunde docet, acidum nitri per additionem materiarum inflammabilium redire in ſal volatile urinoſum, per privationem vero, quocunque modo etiam fiat, in acidum nitri; ſique phlogiſton omne aufertur, in acidum ſalis, ſicut experimentum noſtrum in auro

 ſuffi-

ſufficienter monſtrat. Eximium vero temporis ſpatium ad combinationem hanc proportionem adcuratam tenentem, abſumi, iis optime eſt perſpectum, qui norunt, quam diu parietes nitroſi exponi debeant aëri, priusquam nitri quædam particulæ abradi queant.

Nihil magis etiam in generatione Nitri poteſt reſpici, quam ſal commune, ſi perpenditur, illud maximam fere partem Geocosmi noſtri conſtituere, nec non quomodo vegetabilibus cunctis eſſentiam ſuam ſimul inſinuet, vid. Act. *A. N. C. Vol. V. Obſ. CI.* quomodo hæc non ſecus, ac ſal commune ipſum, magna copia, tum ab hominibus, tum brutis animalibus conſumantur, quomodo inde non tantum ſanguis omnesque humores corporum animalium largiter impleantur, ſed etiam illud in ſolidiſſimis partibus eorundem, in oſſibus videlicet, offendatur, juxta Act. *A. N. C. Vol. V. Obſ. XCIX.* & quomodo omnia animalium excrementa mirum quantum eo ſint permixta; quid? quod ſi hæc omnino ad lydium revocantur lapidem, perſpectu eſt facile, ſal commune durante corruptione putredinoſa vegetabilium & animalium excrementorum haud intactum manere, commune etenim ſal cum aquoſis & oleoſis eorum particulis tam arcte eſt conjunctum, ut in nulla earundem motus oriri queat, quo cæteræ non ſimul moveantur, ita ut motu oleoſarum & inflammabilium particularum una ſalinæ moveantur & immutentur, ideoque in corpus aliud ſalinum degenerare cogantur. Cuncta hæc probe perſpiciens, ſatis ſuperque convincetur, ſal commune fundamentum primum acido nitri ſuppeditare. Illis ſententiam ſuam lubentiſſime relinquo, qui acidum vitriolicum ceu ventilatum ſuum acidum univerſale & primigenium pro fundamento acidi nitri venditant, indeque demonſtrationes ſuas formant. Allegatum noſtrum experimentum aliud quid monſtrans, illud ex acido ſalis & phlogiſto concretum probat.

OBSER-

OBSERVATIO CXXXIX.
Dn. D. JOANN. CHRISTOPH. KÜHNST.
Sulphuri analogon.

Quod phlogiſton ex ſe ipſo & in pura ſua ſubſtantia ad condenſationem & congregationem nullatenus aptum ſit, ſed in mixtiones & ſocietatem cum aliis corporibus (vid. STAHLII *Exper. & Obſ. Chym. & phyſ. pag. 327.*) deducatur, atque a corpore in aliud arte & natura transferatur, Chemiæ peritis notiſſimum eſt, hujusque rei veritatem comprobat etiam noſtrum obſervatione præcedenti commemoratum experimentum per aurum & acidum nitri, ubi a poſteriori ſe ſeparans phlogiſton aurum prehendit eique ſe adjungit. Qui hoc loco bene attendit, ſine difficultate capit, poſſibile minus eſſe, ut phlogiſton ſubſtantiam ſuam puram in abundantia cum perfectiſſimo metallo unire poſſit, ſed quod aliquid adhuc eſſe debeat, quod ceu intermedium auro illud adnectat. Haud igitur mihi poſſum temperare, illud hoc loco in ſpecie adnotare.

Si itaque curate obſervamus, perceptu eſt facile, quod acidum nitri in mixtione ſua ſubſtantiali quaſi diſſolvatur, ejusque pars acida ſub forma acidi ſalis tranſeat, conjunctum cum eo phlogiſton, vel pars inflammabilis remaneat, cum acido concentratiſſimo ſe uniat, & ita analogon ſulphuri communi conſtituat, quod ſolutas auri partes recipit illasque eo diſponit, ut cum ſubſtantia hac ſulphurea reſinæ inſtar ab aqua ſeparari & ad imum relabi cogantur. Summatim, hac in operatione acidum nitri concentratur quaſi, pars etenim ea, quæ illud præ aliis acidis mineralibus denominat, pars nimirum inflammabilis, poſtremo loco in ſpecie ſicca cum acido concentrato combinatur, & e contrario plurima acido - ſalina & aquoſa pars

rejicitur. Etſi igitur hæc inde oriens ſpecies ſulphurea haud in & de ſe, ſed cum auro conjuncta monſtretur, certo tamen eſt certius, & aliis inſtitutis experimentis manifeſtum, revera hoc eſſe concretum ſulphureum. Adnectam probationis loco experimentum ejusmodi, quo nemo non perſpicere valet, id, cujus hic feci mentionem, veritati reſpondere. Solvatur cum præcipua cura Saturnus in aqua forti, ita nimirum, ne exhalationes rubicundæ, ſolutione durante, adſcendant, ſub iisque plurimum phlogiſton Saturni cum parte acida aufugiat; immittatur hæc ſolutio Saturni retortæ vitreæ & obſervata proportione aliquid mercurii vivi addatur, tunc deſtilletur ſubtiliori ratione omnis humor usque ad ſiccitatem, ſubjiciatur demum ignis ſublimatorius, hoc facto ſublimatum rubicundum adſcendet, ſpeciem cinnabaris referens. Nunc quidem veritati conſentaneum eſt, ſublimatum hoc externo colore & figura haud ita eſſe comparatum, ſicut cinnabaris cum ſulphure communi præparata, non etenim illud inter ſublimationem ita adhæret, ut radii a centro ad peripheriam linea recta penetrent, ſed globulis ſubtilibus ſibi invicem adhærentibus quaſi ſe ſublimat, coloremque nitidiorem præbet præ cinnabari communi; interea tamen per experimenta ulteriora firmum manet, illud ipſum genuinam eſſe cinnabaris ſpeciem. In tota hac operatione multum phlogiſti ſaturni acido nitri impertitur, cumque eo tam arcte connectitur, ut ſulphuri analogon inde oriatur, quod deinde mercurium vivum prehendit, ſpeciemque hanc cinnabaris ſublimando exhibet. Et ſicut in operatione hac ſpecies ſulphurea producitur, ita quoque in ſupra adlegato noſtro experimento per aurum fieri ſolet. Alchymiæ ſine ratione ſolidaque cogitatione corporum mineralium ſtudentes ſententiam foverunt, quando ſublimatum ejusmodi egregium rubicundum acceperunt, ſibi jam Hermeticam aſſam columbam, Lapidem Philoſophorum

phorum puta, in buccas veniſſe, cum tamen illud vix ad minimum particulare adhibere potuerit.

OBSERVATIO CXL.

Dn. D. JOAN. CHRISTOPH. KÜHNST.

Volatiliſatio Argenti.

Quos Chemici innumeris fere abhinc annis in volatiliſatione nobiliorum metallorum exhauſerint labores, iis optime cognitum eſt, qui artis hujus hoſpites non manſerunt. Aliqui eorum volatiliſationem adjectis variis mineralibus, tum in forma ſicca, tum in forma fluida, inſtituerunt. Iſta ſe monſtravit ceu ſublimatum ſiccum, hæc vero ceu liquor, vel ſpiritus. Argentum diverſimode tractare tentaverunt, ut cum eo, quod adjectum fuit, volatile redderetur, ſcopusque tandem vario modo obtentus fuit. Inter omnia regni mineralis ſubjecta acidum ſalis, genuinum ut fundamentum, ſi ratione diverſa argento ingeneratur, volatiliſationis ejusdem obſervarunt, ſicuti manifeſtum eſt, quod ſic dicta Luna cornua per ſe, accedente aëre, ex crucibulo igni aperto impoſito penitus avolat, incluſa vero & retorta, adjectis ſulphureis & arſenicalibus materiis, cinnabari nempe, arſenico, cobalto aliisque, mox tamquam ſublimatum in altum, mox tamquam liquor in vas recipiens abit, ita quidem, ut fere omnes volatiliſationes argenti ope admixti & adjuvantis acidi ſalis producantur. Alium modum volatiliſationis argenti ſine acido ſalis & ejus in forma fluida, ceu butyrum glaciale, ex retorta deſtillationis operatio quædam mihi oſtendit, quæ alias ejusmodi experientiam neutiquam gignere ſolet. Nemo enim facile ſibi perſuadebit, argentum in ſpiritu nitri ſolutum genuinum & purum ex retorta, qua ſolutione hac aquoſitatem extrahere animus erat, inſtar butyri

metal-

metallici glacialis prorſus fore tranſiturum, nihilominus tamen eſt factum. Experimentum totum clariſſimis enarrabo verbis: Argenti puri & genuini quatuor uncias tribus in partibus aquæ fortis ſolvi, ſolutionem per chartam bibulam filtratam retortæ vitreæ immiſi, pro aquoſitate ad ſiccitatem uſque extrahenda. Judicans vero, aquoſitatem eſſe deſtillatam, experiri cogebar, reſiduum in retorta ſiccitatem haud amittere, & ſucceſſu temporis ſemper decreviſſe, donec poſtremo loco nihil plane in retorta reſtitit, & candidum pellucidum butyrum, ſpeciem butyri Antimonii referens, in retortæ collo comparuit, quod die ſequenti liquefactum penitus cumque tranſpirato phlegmate conjunctum erat. Totum hoc liquidum refudi iterum in retortam & viciſſim deſtillatione ſecunda fui expertus, argentum cum menſtruo ſuo tranſiiſſe.

Quæ cauſa hoc loco fuerit, argentum cum ſolvente ſuo in forma butyri volatile redditum & deſtillando retortæ collum fuiſſe ſupergreſſum, indaginis videbatur altioris, quandoquidem acidum ſalis, ſal commune & ſal ammoniacum argentum ex ſolutione hac veluti lunam cornuam præcipitabant, ex hoc patebat ſimul, ſolvens genuinam aquam fortem, vel ſpiritum nitri extitiſſe, hanc etiam ſolutionem ordinario modo fuiſſe tractatam. Quia vero minima quævis non curare ſolemus, ſic quoque hic eſt factum, ut ſolutioni huic ſubtile quid admixtum fuerit, tamquam cauſa volatiliſationis ejusdem. Quocunque cogitationes ſe vertebant, nihil aliud tamen indagare valebam, quam quod vel materia carbonaria, quæ argento aderat, (erat etenim argentum exuſtum, quod ornatus veſtium, quem Germani feine Dreſſen adpellitant, ſuppeditaverat,) vel pulvis carbonum ex adlatis eo die carbonibus in Laboratorio diſperſus, laudatam conſtituat cauſam, & ecce! cogitata hæc veritate ſua gaudebant. Sine mora igitur drachmam unam argen-

argenti puri & genuini accipiebam, vitroque immiſſæ adfundebam drachmas tres aquæ fortis, & adjecto pauxillo pulveris carbonum, argentum in calida arenæ urna, vel capella, ſolvi curabam, ſolutionem percolans, poſt abſtractionem phlegmatis idem recipiebam, quod ex antea dicto argento adeptus fueram, butyrum videlicet, & ſic eadem ratione reddebatur volatile, quam illud experimenti noſtri. Inde colligere licet, phlogiſton pulveris carbonum, ſubtili modo admixtum, cauſam eſſe, cur argentum cum ſolvente ſuo adſcendat & volatile fiat.

(Ronneburgo Erfordiam miſſa d. 20. April. 1741.)

OBSERVATIO CXLI.

Dn. D. JOAN. JACOBI KIRSTEN.

Delineatio Cerei cujusdam ſcandentis, haud ita pridem Altorfii in horto medico florentis.

Inter alias permultas, quibus hortus noſter medicus Altorfinus exornatus eſt, plantas exoticas, is varia quoque *Cereorum* genera adſervat; inter quos nuper demum *Cereus ſcandens, minor, polygonus, articulatus Hermanni*, elegantiſſimo *flore* ſuo multis ſpectatoribus admirationem excitavit. Dignum eum putavit, cujus adcuratiorem exponeret deſcriptionem, Belgarum paucos adhuc ante annos Aeſculapius, HERM. BOERHAAVIUS; utpote qui in Indice ſuo plantarum, qui anno 1710. Lugduni prodiit, non

niſi nomina plantarum recenſuit, hujus vero ſolius floris brevem deſcriptionem operi ſuo inſeruit, & ſtatim ab initio ita ſcripſit: *Hæc planta, ad mirabili flore enato, ſuam nobis commendavit formam anno 1709. d. 17. Auguſti, quo facile ſe omnibus aliis antecellere plantis elegantiſſima floris fabrica certavit,* &c. Non igitur inutile, multo minus injucundum erit, inprimis Botanophilis, ſi paulo adcuratiorem noſtri floris delineationem ſuppeditavero. Eſt autem hic *Cereus* planta herbacea, duarum & dimidiæ ulnarum, in varios gyros complicata, ſexangularis, & paululum ſpinoſa, vix digitum minorem craſſa, ætatis quatuor annorum; e qua anno elapſo d. 3. Septembr. e medio inter duas articulationes tuber villoſum & capillatum, quod ex ſphærica in Cylindricam, quamvis inæqualem excrevit formam (quam & ſupra laudatus BOERHAAVIUS ſe obſervaſſe refert,) progerminavit, ita quidem, ut capitulum hujus tuberis, ſpithamæ minoris longitudine, tenuiter adpareret acuminatum, & quaſi caput galli gallinacei, ſeu Indici, cum roſtro, referret; calyx viridis eſſet; perianthium vero ex fuſco luteum, ſeu aurantium colorem exhiberet, & ex radiis fere innumerabilibus compactis, conſtaret. Die autem 5. Octob. nona hora tempore nocturno ſenſim expandere ſe incepit, usque fere ad horam duodecimam, ubi penitus explicata atque expanſa proſtabat, ita quidem, ut petala haud quaquam reclinarentur, nec nimis diſpergerentur, ſed os floris ſemper ventre paululum anguſtius conſpiceretur. Peripheria autem expanſionis, comparari potuit ratione magnitudinis cum orbe vitreo minore. In duplici ſerie circumcirca adpa-

adparebant petala triginta quatuor, eaque alba, immo fere argentea ; interiora lata & tenuia, exteriora craſſiora & anguſtiora ; quæ circumdabantur exterius a perianthii quaſi aurei coloris ſupra dictis radiis : E medio & fundo floris prominebat piſtillum tenue, idque album, & usque ad os floris progreſſum, in cacumine fimbriatum, forma coronæ, id quod cingebatur innumeris, ac quidem tenuibus & albis ſtaminibus, quibus luteæ inſidebant antheræ. Odor ſentiebatur plane ſingularis & quem vix cum alia planta comparaveris, ſuaviſſimus delicatiſſimusque, non quidem gravis, valde autem inſinuans, ita, ut nonnulli diu iterum jam a flore remoti contenderint, ſe adhuc ſentire ſpecificum hujus floris odorem. Non diu autem hic ſplendor hortum noſtrum ornabat, ſpectantiumque oblectabat oculos ; ſed altera die, tempore matutino, poſt quartam horam, ſe complicare cœpit, ita certe, ut hora nona plane recluſa ſpectaretur.

(Altorfio Erfordiam miſſa
d. 12. Maji 1741.)

OBSERVATIO CXLII.

Dn. D. JOAN. SEBAST. ALBRECHT.

Aſthma graviſſimum, cum tumore totius corporis cachectico œdematoſo, ſubito ortum, brevique iterum debellatum.

Quantum detrimenti ceperint vegetabilia & animantium, hominum inprimis corpora ex tempeſtate infauſta & horrida menſis Octobris & ſequentium hibernorum anni præterlapſi MDCCXL. notiſſimum eſt, & multi ſecum adhuc, proh dolor! triſti recolunt memoria. Apud nos Coburgi, qui ſtatus fuerit, ſi quis noſcere cupiat, legat de hac re relationem noſtram in *Commerc. litter. Norico phyſ. techn. medico 1741. hebdom. XVII. p. 134.* Nunc libet recenſere hiſtoriam morbi graviſſimi inde orti, cujus tamen eventus ultra omnem prognoſin & brevitate & ſalute exhilaravit animos & Medici & ægrotæ cum marito. Fœmina 37. annorum, tenuioris fortunæ, gracilioris corporis habitus, ſcorbutica, infantem octo menſium lactans, humido illo cœlo & auſtera tempeſtate iter facere commerciorum cauſa cogebatur pedibus. Vix duo milliaria abſolverat, cum toto corpore intumeſcendi & cum difficultate ſpirandi faceret initium, ita, ut conſilium mutare & ob impotentiam curru vehi & ſic domum reverti neceſſitas poſtulaverit. Hoc facto in conſilium vocatus inveni ægram toto corpore frigidam, & pedibus, cruribus, abdomine, artubus ſuperioribus, ipſo ne collo & capite quidem exceptis, tumore œdematoſo, molli, prementi digito facile cedente & foveas admittente turgidum & tumidum, cum difficillima, etiam erecto ſitu, quam Orthopnœam vocant, reſpiratione, decubitus declinati plane impatiens, pulſu ſimul ad-

admodum debili. Miratus ſum omnino tam ſubitam mutationem, ſed cauſæ procatarcticæ memor, injuriæ aëris nempe toleratæ, ante omnia id curavi, ut calore refocillaretur corpus & ſic humores in motum iterum reducerentur blande per externa & interna remedia. Illud per frictiones, & adpoſitos pedibus aſſerculos calidos effectui dedi, hoc vero per potum calidum, tenuem, ex lignis & radicibus attenuantibus atque incidentibus paratum, largiter hauriendum. Præparatis ſic aliquo modo humoribus, altero die ſubjunxi Mixturam ex Tinct. Tart. & Spir. C. C. ana concinnatam, ter de die cum illo potu ad 35. gtt. adſumendam. Hinc urinæ excretio auctior facta eſt, & cutis ſpiraculis aliquo modo apertis, madere corpus cœpit in facie & pectore. Difficultate autem ſpirandi ulterius urgente aliud conſilium quærendum eſſe putavi. In mentem venit toties laudatus pulveris ſquillitici effectus; altero itaque die ſequentem in modum compoſitum ordinavi: Rec. Pulv. rad. Squill. crud. gr. 5. Vincetox. Pimpinell. alb. ana gr. 4. Nitri puriſſ. gr. 6. M. F. Pulv. pro una doſi, mane in brodio carnis macilento propinantus. Hoc facto paulo facilius ſpirabat ægra, ſed cum ſono & ſibilo a materia craſſa pulmonum vaſculis aëreis inhærente; ut itaque materia hæc ſoluta mediante expectoratione, per proximam viam removeri poſſit, Mixturæ ſequentis cochlear unum alterumve exhibendum curavi ſæpius. Rec. Aqu. Marrub. alb. Fœnicul. Hyſſop. ana ℥ij. Aqu. aſthmat. R. ℥iſs. Oxymell. ſquill. ʒiſs. Syr. de Glycyrrh. ʒiij. M. D. ad Vitrum. Inſuper etiam ad dyſcraſiam humorum ſcorbuticam corrigendam & humores ulterius reſolvendos addidi ſequ. Rec. Elix. propr. antiſcorb. ʒiij. Eſſ. Gumm. ammon. ʒj. M. mane & veſperi cum decocto calido, noctu autem cum cereviſia tenui, tepida, exhibendam. Sed cogitandum nunc etiam erat de minuendo tumore & liberando corpore a colluvie ſero-

ſeroſa per catharctica medicamenta; die itaque quinto, viribus aliquo modo reſtitutis per calorem, & humoribus mobilioribus redditis, ſequens ordinavi Electuarium cum ſalute ægrotæ. Rec. Roob. Ebul. Juniper. ana ℥j. Pulv. rad. Vincetox Ari, ana ʒj. Jalapp. n. r. ʒiſs. Bryon. Squill. ana ʒſs. Syr. de Spina cerv. q. ſ. M. F. Electuar. pro effectus & virium ratione ante meridiem & poſt eam etiam circa veſperam ad unam alteramve cultri majoris cuſpidem porrigendum cum largo potu calido. Hac medicamentorum & Electuarii inprimis continuatione factum eſt, ut ægra die 15. tam gravi & alias contumaci chronico morbo, adjuvante gratia divina debellato, tumore ſublato, reſtitutaque in integrum reſpiratione rebus iterum ſuis præeſſe inchoaverit & adhuc ſalva vivat, licet, quod ſæpius miror, inſequente menſe Decembri graviſſimas aëris injurias iterum ſuſtinere neceſſe habuerit, quod de viſcerum ſtatu illæſo præbet teſtimonium, omni exceptione majus.

OBSERVATIO CXLIII.

Dn. D. JOAN. SEBAST. ALBRECHT.

Aſthma cum palpitatione cordis in cachectico hydropico in pectore & pericardio cum Sectione ejusdem anatomica.

Alia plane, ac in præcedenti caſu, ratio & eventus fuit in viro 31. annorum, litterarum ſtudiis & ſic vitæ ſedentariæ nimium dedito, & ſolitudinis amanti, temperamenti ſanguineo-melancholici, ſtaturæ & habitus corporis mediocris, qui ab anno, & quod excurrit, variis tentabatur ſymptomatibus, laſſitudine totius corporis, & majori quidem, poſt (inquietum plerumque) ſomnum, qui reſi-

reficere vires debebat, adpetitu ciborum proſtrato, immo calidorum nauſea, his ſucceſſit aliquis circa taleolos œdematoſus tumor, qui ſucceſſive surſum ulterius progreſſus eſt. Comitabantur hæc mala difficilis ab auctiori paululum motu reſpiratio, pulſus frequens, inæqualis, dolor in dextro hypochondrio preſſorius, ita tamen, ut libera deambulandi adhuc potentia fuerit ægroto, etiam extra domum, donec d. 8. Aug. ann. præter. reſpirandi difficultas & cordis palpitatio adeo augerentur, ut viribus omnino fractis altero die placide exſpiraret.

Quæ medendi methodus in hoc adfectu adhibita fuerit equidem ignoro, illud tamen probe ſcio, Venæſectiones æquinoctiales non fuiſſe neglectas, ac inſimul ſtomachalibus plus, quam aperientibus, eſſe dimicatum. Uxor & conſanguinei de ſubitaneo hoc eventu contriſtati & de cauſa dubii, a me petierunt, ut corpus aperirem & eam patefacerem. Neque illa etiam deerat multiplex morbi atque repentinæ mortis; parum enim abfuit, quin in unico hoc ſubjecto omnes hydropis ſpecies præſentes fuerint, aliæ minus, aliæ altius progreſſæ, illa autem thoracis & pericardii imprimis mortem ſine dubio acceleravit, ut ex dicendis patebit. Omnes namque corporis inferiores partes ab infimis pedibus, nec ſcroto & mentula exceptis, tumore ſeroſo mediocriter tumeſcebant ad ſcrobiculum cordis usque, facies autem & artus ſuperiores macilenti magis, quam tumidi erant. Statim ac culter anatomicus cutem penetraverat, ſeroſa colluvies ex ſpongioſa adipe undique confluebat, & robuſto peritonæo aperto, aquarum copia etiam ex abdominis cavo profluebat. Ventriculus & inteſtina tam tenuia, quam craſſa, omni tono amiſſo flaccida, fluctuabant in illa colluvie, & circa inteſtini recti ſuperficiem externam plures ab extenſa illa membrana nati conſpiciebantur adipoſi appendices ex-

tal-

baſi tenuiori in figuram coni inverſi aucti, quæ omnia omentum nihil præter naturam alens tegebat. Hepar e contrario omnino erat ſcirrhoſum, coloris pallidi, qualis eſt in cocto hoc viſcere, flaveſcentis, in ejus parte convexa hydatis unciæ dimidiæ, ſeu minoris nucis moſchatæ magnitudine eminebat. In veſicula fellea, mediocris magnitudinis, bilis aquoſa & iners reperiebatur. In vena portæ, ſanguine ſpiſſo, nigro ab infarctu tumente, ſub ingreſſu in ſubſtantiam hepatis polypoſam quaſi, vel ſpuriam concretionem inde natam conſpicere licebat & extrahere, omnes vero & multiplices hujus vaſis per viſcera abdominis diſperſæ ramificationes, inprimis in meſenterio, turgebant eodem nigro, ſpiſſo liquore, & lienem idem tumor occuperat, & nigro ſanguine majorem, quam in ſtatu naturali eſt, in molem auxerat. Nec renum quoque ſiniſter ab omni labe liber erat, ſed in inferiore ejus partem acula, a ſtagnante cruore nigricans adparebat, & licet nec in utriusque pelvi nec ureteribus quidquam peregrini inhæreret, omnes tamen hæ partes, una cum veſica, vacuæ & urina deſtitutæ reperiebantur. Progreſſu nunc ad pectus facto, ſub elevatione ſterni ſtatim novus calamitatis fons, magna ſcilicet, ſeri flaveſcentis copia ex utriusque lateris cavo profluebat, & in ipſo pericardio tumido circiter unciæ octo ejusdem colligi poterant. Cor magnitudine quidem excellebat, ſed flaccidum & exſangue nihil polypoſi, neque in ventriculis, neque in auriculis, neque in proximis vaſis alebat. Pulmonum dexter lobus leviter cum pleura coaluerat, ſiniſtro omnino libero, uterque vero a copioſo in illorum ſubſtantia ſcirrhoſa humore, gravis nigricans, & in externa ſuperficie varicoſus, adacto cultro, non ſanguinem floridum, ſed corruptum, ſeroſum, lutulentum, flaveſcentem, ſpumoſum, plorabat. Omnes autem membranoſæ partes, uti in abdomine, ſic etiam hic in thorace abmodum validæ & robuſtæ deprehende-

hendebantur. Ex quo viſcerum ſtatu corrupto & inde ortis plurium actionum læſionibus, in primis autem Hydrope pericardii & thoracis nata, patet mirandum non eſſe, quin etiam in juniore corpore graviſſima oborta ſymptomata, palpitationem cordis & aſthma, ipſi vitæ terminus ad finem fluxerit paſſibus celerrimis, nec curam admiſerint ullam, cum hæc tanta mala ſint, *quæ*, ut Clariſſimus olim Daniæ Medicus, *Olaus BORRICHIUS* de caſu noſtro fere analogo dicit (a) *ne vix ipſe curaſſet Æſculapius.* Illud vero magis mirari licet, quod quidam Hydropem Pericardii, rariſſimum adfectum, & in *artificum* magis *inventis*, quam *naturæ operibus* quærendum eſſe, pronunciaverint, (b) cum tamen exempla plura, tum paſſim alibi apud obſervationum Scriptores, (c) tum a *Theophilo BONETTO* (d) collecta reperiantur & ipſo ſenſu teſte confirmentur per experientiam quotidie.

(Coburgo Erfordiam miſſa
d. 20. Maji 1741.)

(a) *Thom.* BARTHOLINI Act. Hafniens. 1671. & 1672. Obſerv. LXXXIX. p. 175.

(b) Excell. *Jo.* JUNCKERUS in Conſp. Medic. theoret. pract. Tab. LXVI. p. m. 437.

(c) Eph. N. C. Dec. II. Ann. I. p. App. 98. Cent. III. & IV. Obſ. CXLI. p. 321. Vol. II. Obſ. VII. p. 17. *Carolus PISO* de morb. a. colluv. feroſa 3. C. II. p. 168. TULPIUS Obſ. med. Lib. IV. c. XX. HILDANUS Obſ. Cent. IV. Obſ. LI. confer. etiam Illuſtr. BERGERI Diſſ. de Palpilatione cordis §. VI. p. 13. & *Günth. Chr. SCHELHAMMERI* Diſſ. de Aqua pericardii Sect. V. §. 3. p. 42.

(d) In Sepulchreti Anatomiæ pract. Libr. II. Sect. I. Obſ. LX. LXXXVI. & Sect. VIII. Obſ. XXI.

OBSERVATIO CXLIV.

Dn. D. PAULI GERARDI HENR. MOEHRINGII.

Raia varia, dorſo medio glabro, unico aculeorum ordine in cauda. ARTED. Ichthyol. Gen. 37. ſyn. 102.

I. *Fœmina.*

a) *Dentes* in quibusdam obtuſi, in aliis individuis ſubtiliſſime acuminati.

b) *Dorſum* & *venter* glabra. Color ſimilis deſcripto ab ARTEDIO.

c) *Foramen* utrimque mox ſub oculis.

d) *Aculei* 2. ad angulos ſuperiores oculi utriusque; unicus ad angulum interiorem & inferiorem. Aculeorum ordo unicus, per medium caudæ decurrens.

e) *Pinna ani* unica utrimque, deorſum bifida: lacinia interiore latiore. *Pinnæ* 2. ad extremum caudæ, quas inter aculeus unus eſt; una caudæ pinna terminatrix tenuior.

II. *Mas*; ſiquidem ſecundum ARTEDI *l. c.* opinionem ad hanc fœminam pertinet.

a) *Dentes* granuloſi, obtuſi.

b) *Venter* glaber, ſed verſus roſtrum ſubtiliſſime aculeatus.

c) *Dorſi* medium glabrum; circa ſpinam vero, oculos, roſtrum, & pinnas laterales ſubtiliſſime aculeatum. *Aculeus* unicus, deorſum uncinatus, utrimque ad internum & ſuperiorem oculi angulum; unicus ad initium ſpinæ dorſi; 12. ad 20. ad utrumque marginem e regione oculorum, oblique deorſum un-

cinati

cinati, quorum interiores majores; circiter 18. longi, cuti adpreſſi, horizontales, dorſi ſpinam apice ſuo reſpicientes, in medio pinnarum lateralium: unicus aculeorum ordo in cauda, ſed utrimque aculei 2. laterales e regione pinnæ infimæ ani: unicus tandem aculeus inter pinnas caudæ.

d) *Foramen* utrimque mox ſub oculis.

e) *Pinnæ* 2. utrimque, altera ſub alteram, ad anum.

f) *Appendix* una utrimque, *penis* nomine venientes.

h) *Pinnæ* 2. prope extremitatem caudæ, & una terminatrix.

Obſ. 1. Sicut ad eſum ex omnibus Raiarum ſpeciebus fœminæ ſeorſim maribus anteponuntur, quippe ſuaviori carne, & ſubtilioribus faſciculis carnoſis præditæ: ſic hujus ſpeciei fœminæ, piſcatoribus *glatte Rochen* dictæ, præſertim minores, reliquas omnes ſuperare creduntur. Atque hanc fœminam ſine omni dubio intellexit SCHOENEVELD. *Ichthyol.* 58., de Raja lævi loquens.

2. Differentias, ab optumo LINNÆO & b. ARTEDIO *in Ichthyol. l. c.* jam enarratas, ſilui, ne ſuperflua egiſſe videar.

OBSERVATIO CXLV.

Dn. D. PAUL. GERARD. HENR. MOEHRINGII.

Rajæ clavatæ Auctorum adfinis.

a) *Dentes* granulati, obtuſiſſimi; planos dixeris.

b) *Corpus* totum aculeis minimis in ventre & dorſo ſcabrum.

c) *Foramen* unum ſub oculo utroque.

d) In dorſo; aculeus unus in roſtro: in dextro oculo unus ad utrumque angulum internum ſuperiorem & inferiorem: in ſiniſtro oculo unus ad angulum internum ſuperiorem: (inferioris aculei heic defectus non tamen excludet ejus præſentiam in reliquis individuis,) unus aculeorum ordo laxus per totam ſpinam dorſi, ad extremum caudæ usque excurrens: *in cauda* aculei aliquot laterales, laxe poſiti: unus aculeus inter pinnas 2. caudæ.

e) In ventre aculei circiter 5., ad utrumque latus, a pectore ad abdomen usque, ſitu longitudinali.

f) Pinna ani nulla: pinnæ 2. prope extremum caudæ: pinna una, caudam terminans.

g) Cartilago transverſa, ſepti transverſi fulcrum, ad initium abdominis, utrimque deorſum in proceſſum latiuſculum ſtyloïdeum oblique decurrens.

Obſ. 1. Capitur in Oceano ſeptentrionali cum reliquis apud nos; piſcatoribus *rauche Roche* vocatur; lato nomine ab aſperitate cutis deſumto, ſicut illam, ſuperiori obſervatione deſcriptam fœminam a levitate inſigniunt.

2. Quodſi ergo cartilago transverſa eſſentiam ſpeciei hujus conſtituit, individuum noſtrum eſſet varietas RAJÆ *aculeatæ, dentibus tuberculoſis, cartilagine trnnsverſa in ventre. ARTEDI Ichthyol. gen. 72. ſynon. 99.* Sed quum plures ſpecies hoc diaphragmatis fulcro gaudeant, (quod *ſequens obſervatio* commonſtrabit,) quæritur, annon magni illi in ventre aculei, paucis hujus generis conceſſi, ſpeciem diverſam innuant? vix certe varietas denominari poterit, donec certiora innoteſcant.

OBSER-

OBSERVATIO CXLVI.

Dn. D. PAULI. GERARD. HENR. MOEHRINGII.

Raja varia, corpore medio glabro, cartilagine transverſa in dorſo & ventre, triplici aculeorum ordine in cauda.

Hæc nondum deſcripta videtur, neque ARTEDIUS ejus meminit. *Marem* nondum vidi.

Fæmina.

a) Tres circiter pedes *longa* quandoque evadit, qualem habui.

b) *Latitudo* maxuma in eodem ſpecimine $1\frac{1}{2}$ pedes rhenan.

c) *Roſtrum* ſatis longum, acutum.

d) *Os* extenſum.

e) *Dentes* acuti.

f.) *Corpus* medium in dorſo & ventre glabrum, in roſtro autem, prope oculos, & ad latera ſuperiora extenſionis pinnæformis pectoralis, munitum ſubtiliſſimis aculeis, qui ad apicem roſtri, & in margine oculorum tantillum conſpicui magis adparent. Ceterum nullus aculeus major, vel aduncus in toto corpore.

g) *Cartilago* diaphragmatis transverſa utrimque in dorſo & ventre.

h) Triplex *aculeorum* magnorum ordo in *cauda*, quorum ordo medius laxior & magis aduncus.

i) *Pinnæ* duæ *ad anum* utrimque, lateraliter fere poſitæ, internis parum modo longioribus.

k) *Pinnæ* duæ prope extremitatem *caudæ*, quas inter aculeus. Caudæ extremum pinnæforme.

Obſ. I. Haud ita copioſa hæc ſpecies apud nos in Oceano ſeptemtrionali capitur, ac reliquæ. Piſcatores eam *Flüte* nuncupant, vel *Vlüte*, cujus nominis ſignificatio ignota.

2. Quam SCHOENEVELD. *Ichthyol.* 58. apud inſulam, Hilliglandiam *Fleten* (cui propinquum piſcatorum noſtrorum *Flüte* nomen) vocari dixit, ea pertinet ad *Rajam ſpec. 9. ARTEDI Ichth. gen. 73.* Forte tamen piſcatorum vulgus, differentiarum verarum ſpecificarum imperitum, omnes Rajas prægrandes ſine ulteriori diſcrimine *Vlüten* vel *Fleten* adpellat.

(Jevera Friſonum Erfordiam miſſa d. 17. Jun. 1741.)

OBSERVATIO CXLVII.

Dn. D. GOTTLIEB. HENR. KANNEGIESSERI.

De

Frigoris ann. MDCCXL. effectu notanda quædam.

De brumæ elapſæ inclementia, frigoris gradu & effectu variis paſſim enodationibus jam extantibus multa qui dicere vellet, bis coctam modo adponeret crambem. Interea cum pro regionum differentia, frigorisque qualitate pariter diſcrepet effectus, quæ in hanc noſtram ejus fuerit vis, breviter rurſum deſcribere operæ duxi pretium. Noctibus anni ſuperioris MDCCXXXIX. lucem vincere vix incipientibus jam graviter irruerant minæ atque tunc temporis quilibet haud inepte de inſequuturo metuebat hyperboreo. Die 12. Calend. Febr. anni MDCCXL. hic loci frigus ſummum attigerat faſtigium, & Thermometra quædam, liquoribus intra ſphæram ſeſe occultantibus,

bus, ne gradus quidem indicare poterant. Quæ tunc fuerit frigoris aſperitas, ex ipſa marium ventis agitatorum, congelatione facile colligitur. Ora portus Kilonenſis ſecuri trajicebant cum quatuor rotarum rhedis, ac mirandum ſane, quod ruricolæ, horrendum maris abyſſum non metuentes, a Dæniſch - Neuhoff ad præfecturam Preetzenſtein, quæ loca tribus diſtant milliaribus, multos lignorum orgyjas oceanum transportaverint Balthicum. Ex hoc frigoris vehementia non leve cepimus detrimentum. Puppes roſtro undas ſcindere atque ita frumentariam neutiquam demere poterant curam. Fluviales præcipue piſces, atque omne natantium genus plenariam fere ſuſtinuit ſtragem. Nec terrenis beſtiis, ſyluis fruticibusque pepercit frigoris inclementia, & quam hominum gens cædem perpeſſa ſit, verbis exprimi vix poteſt. Phthiſicis ac decrepitis frigus maxime fuit infenſum. Per omne hibernum tempus plurimos admodum vehementes graſſati ſunt morbilli. Qui nonnunquam ſanguinis evacuationes admiſerunt artificiales, jam naturalibus, mulierculæ videlicet variis menſium ataxiis nimiisque uteri cruentationibus, mares vero gravibus narium hæmorrhagiis atque hæmoytyſibus erant obnoxii. Ac praxi clinica mihi ſatis ampla exiſtente, per luſtrum tamen me vix ac ne vix tot hæmorrhagicorum, quot per menſem hiemis elapſi, reperiiſſe, facilis poſſum ſignificare. Neque ſilentio prætereundum, quod morbillis decumbentibus ſuperveniens narium hæmorrhagia nunquam fuerit nociva: longe tamen aliter in reliquis ſe habuit ſubjectis. Quibus enim ſanguis ſupra mediocritatem abundans, vel natura, vel arte non fuit detractus, tabem vix evitare poterant funeſtam. Remittente demum frigoris atrocitate, ſimul ac morborum evanuerunt cohortes, & per reliquum huc usque tempus plurima gens de ſalute gloriari potuit non interrupta.

Maxi-

Maximam inſuper frigus annonæ intulit caritatem. Etenim per hæc confinia noſtra, arboribus, de cortice gemmas trudere vix incipientibus, ſcarabæorum multitudo ſaginam corripuit penitus, avidaque recondidit aluo. Pruinis nocturnis per æſtivum quoque tempus non ceſſantibus, gramina paululum progerminata, armentorum gregi tenuem dummodo ſuggeſſere victum. Hordei ac tritici parum fuit demeſſum, ſiliginis tamen copia largiter reſarſit penuriam. Inter aquatilia, cyprinis & ſcombris, illis propter lacuum planitiem, his propter urticarum marinarum defectum, ſtragem frigus haud dedit tenuem.

Urticæ Balthici maris, in primis littoribus familiariſſimæ ſunt: imitantur hæ mollium animalium in mari naturam, ſentiunt enim manum admotam, & quæcunque nactæ ſunt alimenta devorant; os in medio corpore habent, nullum autem in iis excrementum eſſe videtur. Tactæ urticæ uredinem movent, inſtar herbæ terreſtris, quæ ab *urendo* nomen obtinuit. vid. *Stephani a SCHOENEVELD Icbthyologia pag. 77.* Scombri avide ſectantur urticas marinas, ac iſtas præter vix alio gaudent pabulo. Urticis itaque intenſo frigoris gradu catervatim interemtis, accidit ut pauciores ſcombri, hic loci in deliciis habiti, maris noſtri attigerint oſtia. Reliquos frigoris in hanc noſtram regionem effectus fuſius percurriſſe vel huc traxiſſe denuo: ingratum foret atque tædioſum, brevitati ea propter inſiſtere quam latius hic evagari, volo

(*Kilonio Holſatorum Erfordiam miſſa d. 28. Jul. 1741.*)

OBSER-

OBSERVATIO CXLVIII.

Dn. D. JOAN. GODOFR. HAHN.

Præſens a Carolinis auxilium in pertinaci faciei ſpasmo, viſum deſtruente.

Incomparabilem Carolinarum in corrigendis nervorum vitiis virtutem publice hic collaudandam fas duxi, poſtquam filium meum a malo, inſuperabili viſo, illarum uſu modo liberatum cum exultatione vidi. Digna certe, quæ cum orbe medico paulo curatius communicetur & morbi & auxilii hiſtoria. Juvenis hic duo de viginti annos natus, robuſtus ſatis denſa cute nec facile perſpirabili præditus, per quadriennium gravi, eoque plane ſingulari, convulſionum genere aliquoties vexatus decubuit. Infans quidem, nec cum dentiret, nec cum variolis, quæ ardentiſſimæ erant, laboraret, epilepticus extitit. Decimum quintum autem ætatis annum agenti die Maji ſecundo caput mane acerbius dolebat. Poſt meridiem convellebatur ſyncopticus. Ex ea die convulſivi motus bis quotidie repetebant, levi ſemper horroris ſenſu invitante angores, ſuſpiria, jectigationes, tendinum ſubſultus, involuntarios raptus, tetanum, opiſthotonon, anæstheſiam, idque adeo adcurate ſervata temporis ratione, ut quovis mane ab hora nona ad undecimam, & poſt meridiem a quarta ad ſextam nervea hac febre detineretur æger. Jam quamquam morbi die quarto ſplendentes quædam albæ, eæque conſtantes maculæ, (petechias albas diceres, ſive nerveas,) per thoracem paſſim diffuſæ comparerent, ſudor etiam quin-

quinto die manaret, & ſputa viſcida prodirent, invaleſcebat tamen de die in diem malum. Caput dolore adfectum pugno percutiebat convulſus; genas unguibus lacerabat, cervicem retro torquens, corpus & ſingula membra mire volutans. Excipiebant quemvis paroxysmum violentiſſimæ cordis palpitationes & deficiebant per horæ dimidium loquela & ſenſus. Tum demum ad ſe rediens moroſus erat & truculentus æger, decimo quoque die tremens & ſingultuoſus. Undecimo vomitus præcedebat ſpasmos & frigus febrile: Lingua intumeſcebat, atque in oculo ſiniſtro phlyctæna efflorebat. Duodecimo cutis ſubarida & leviter rugoſa cernebatur, perinde ac ſi deponendis exuviis adaptaretur. Decimo quinto tandem ſpaſmi conquieſcebant, urina, quæ ante inſtar aquæ fontanæ prodierat, in naturalem mutabatur colorem, priſtinoque ſimul calore algida membra iterum refocillante. Circa viceſimum diem cuticula decedere cœpit per totum corpus, quod collectis ſenſim viribus, mole ſua paucis abhinc menſibus inſigniter auctum erat.

Trimeſtri exinde inſtituta venæſectione & frequenti equitationis exercitio, præpedire tamen non potuimus, quin Decembre illius anni ſecundum, & Septembre ſequentis tertium in idem morbi genus fieret præceps. Latus quidem hac tertia vice dextrum præ ſiniſtro rapiebatur. Atque uti olim flexores artuum, ita nunc extenſores violentius agitabantur. Colli præcipue moleſta tunc erat diſtorſio & pectoris natura paulo depreſſioris, animam diu præfocans oppreſſio. Igneus oculorum ſplendor, pallentibus, cum horroris crebra perceptione, extremis. Decimo quarto die favis & aphthis & fugitivis uredinibus efflorentibus, magnoque ſalſi muci ſaburra vomitu rejecta, ſo-

pitæ

pitæ convulſionum turbæ, ita tamen, ut diu tunc ſuperſtes permaneret laſſitudinis morboſæ ſenſus, ſocia intolerabili cordis palpitatione. Hac inprimis quadrageſimo ſecundo a morbi initio die ſæviente, magnam ſubito cruoris copiam per aſperam arteriam exturbabat orthoſtados, lurida facie miſer, & glaciali frigore algens, mox tetano convulſus. Repetita illico venæſectione ultra annum ſiluit malum, duplici illa ſanguinis effuſione quaſi juſta criſi ſedatum. Interim æque larga hæmoptyſis ſequenti anno MDCCXL. menſe Octobri eosdem ſpasmos introducebat, per quatuordecim dies bis quotidie, more ſolito, ſtatis horis redeuntes.

Tandem Martio hujus anni MDCCXLI. ſimilis nervorum adfectus quartum redux rigidum maxillæ inferioris ſpasmum poſt ſe relinquebat. Hoc perdurante, die viceſimo tertio Martii ſubito vertiginoſus concidebat noſter per gradus præceps. Convellebantur eo ipſo momento omnes faciei & colli muſculi a latere ſiniſtro, dextro quaſi a paralyſi immoto. Illi faciei ſpasmi plane a prioribus, qui periodici & univerſales fuerant, diſtincti, ſine remiſſione vellicabant faciem, tandemque os ad oculum conſtringebant, loquelam intercipientes & viſum. Elapſis octodecim diebus aperiebatur iterum oculos; ſed non ſine ſtupore deprehendebamus ἀμαυρούμενον ὄμμα, oculum ſine externa labe conſpicua a ſolius nervi optici obſtructione excœcatum. Oris dein ſpasmo tantillum relaxato balbutiens manebat & hæſitans lingua. Ipſe autem æger perennantibus faciei ſpasmis tractu temporis extenuabatur.

Calamitoſo hoc rerum ſtatu cum ſpes reſtitutionis domi vacillaret, tum aut nullibi, aut certe in Carolinis adju-

tum iri filium ſperabam. Licet enim bis hæmoptyſi laboraverat, tabis tamen pulmonalis ſuſpicio nulla contrarium ſuadebat. DEI ergo auſpiciis haurire Carolinas a die Junii decimo tertio cœpit, felici quidem adeo cum ſucceſſu, ut quarto curæ die miteſcerent faciei ſpasmi, ſeptimo loquela expeditior fieret, atque undecimo lucis aliqua perceptio obſervaretur. Decimo quarto die oculus æger etiam objecta cœpit & decimo ſexto acutiſſime iterum cernere. Scilicet illo die ſub finem ſecundæ curæ, quæ cum mitiore illo fonte, qui ad molendinum eſt, inſtituta fuerat, ex improviſo videbantur oculo obverſari deciduæ quædam ſquamæ. Mox advertebatur tremor oculi momentaneus & ſtatim aderat priſtina oculi acies, minutiſſimum etiam ſcripturæ genus commode diſcernens. Hæc tam ſubita & ſpem ſuperans in melius mutatio, tertia cura cum altero Carolinarum fonte, quem *furioſum* vocant, (der Sprudel) ſuſcepta, ita confirmabatur, ut integerrima ſanitate gaudens domum reverteretur noſter.

(*Wratislavia Erfordiam miſſæ*
d. 26. Septembr. 1741.)

OBSER-

OBSERVATIO CXLIX.
Dn. D. JOH. GUILIELMI WIDMANNI
De
Atrophia incurabili ex, intercepto alimenmentorum in ventriculum ingreſſu.

Non ſine acumine a quibusdam vita noſtra, totius corporis & ſingularum ejus partium diſpendium aſſiduum & ſucceſſiva mors fuit proclamata, eo quod eadem ſit cauſa, eademque vis & virtus, quæ corpus noſtrum conſervat ac ea, quæ ſingulis momentis idem atterit atque conſumit, ſolidis namque ejusdem partibus per actionem, quam in fluidas perpetuo exercent, (qua tamen intercepta fluidæ mox vitium caperent) continuo aliquid decedit, fluidæ vero, quamvis ipſarum ſolidarum ſubſtantiam multa ex parte conſtituant, iisdemque vires & robur concilient, vi atque impulſu illarum expelluntur, ita quidem, ut perpetuo hoc circulo, cujus ope corporis humani functiones qua vitales, qua naturales rite ſuccedunt, ejusdem quoque vires debilitentur, idque tandem ad incitas plane redigeretur, niſi nova accedente nutrimenti materia deperditi reſtauratio fieret atque univerſum corpus denuo reficeretur. Quod ſi itaque contingit, ut naturalis illa actio, quam nutritionis nomine Phyſiologi appellant, quacunque de cauſa depravetur, aut plane aboliatur, totius corporis atrophiam atque contabeſcentiam inſequi, neceſſe eſt:

Sic morimur ſenſim & momento extinguimur uno,
Non ſecus, ac Lampas deficiente oleo.

Tanto magis exitioſum itaque humano corpori erit, ſi

quando in primæ ſtatim coctionis officina, ſive qui univerſi corporis promus condus eſſe debet, ventriculo vitium, omnem medelam reſpuens, atque cauſæ ſufflaminatæ plane nutritionis hæreant, quibus vel omnis alimentorum invectio intercipiatur, vel depravata aut abolita plane digeſtione chyli elaboratio præpediatur, aut elaboratus ex parte chylus ad ulteriorem perfectionem duci & ad partes nutriendas vehi nequeat, exemplo triplicis, quam hic ſiſto obſervationis de Atrophiis funeſtis & lethalibus, quarum prima ex denegato alimentorum in ventriculum ingreſſu, altera ex denegata ciborum in ventriculum quidem ingeſtorum digeſtione, tertia denique ex denegato alimentorum ventriculo ingeſtorum & ex parte etiam digeſtorum e ventriculo egreſſu ortum duxit, quas in diverſis ſubjectis diverſo tempore obſervare mihi licuit.

Primam obſervationem mihi ſuppeditavit vir quidam annos natus circiter 60. Hic ceterum bene valens, poſtquam ex litibus, quas coram variis judiciis ſequebatur, atque ex enatis inde curis, ærumnis atque ſollicitudinibus multa perpeſſus eſſet, tandem in deglutiendis aſſumtis cibis, circa cardiæ regionem remoram quandam animadvertit. Augmentum autem mox cepit hoc malum, & aſſumtorum in ventriculum ingreſſus in dies magis magisque reddebatur difficilior, adeo, ut poſt unum alterumve menſem cibos ſolidiores deglutitos quidem, non amplius in ventriculum propellere potuerit patiens: ſed illos circa cardiæ regionem, in qua obſtaculum perſentiſcit, collectos, repleto tandem œſophagi canali, per vomitus rurſus rejicecere coactus fuerit; Cœpit itaque alimentis tenuioribus & mollioribus uti, quæ, licet ſemper remoram aliquam ipſis poſitam eſſe, animadvertit patiens, ipſum tamen ventriculum intrarunt, cum autem & his tandem ad ſtomachum præcluderetur via, ſolis juſculis & potulentis pro

ſui

ſui conſervatione uti cogebatur, nec niſi tenuibus fluidis in ventriculum amplius aditus patebat.

Eo cum res devenit, emaciatus & viribus fere jam exhauſtus me accedit patiens, conſilium & auxilium medicum anxie efflagitans, quod ipſi lubens volensque impertitus fuiſſem, modo non allegatæ jam circumſtantiæ & phænomena de malo difficillime aut nunquam tollendo certiſſima præbuerint indicia.

Spaſmodicam orificii ſiniſtri ventriculi conſtrictionem, alimentorum in ventriculum ingreſſum hoc in ſubjecto non prohibere, ex eo judicavi, quod obſtructio illa œſophagi, quæ alimentis aditum præcludebat, pedetendim ac per gradus oborta & aucta fuerit, in ipſis organicis partibus vitium potius malæ conformationis ſubeſſe conjeci, nec ipſi hanc de ſuo morbo ſententiam meam celavi: Me ſcilicet eſſe penitus perſuaſum, quod ſtomachi principium, in cujus regione etiam de obtuſo doloris ſenſu oppreſſivo conquerebatur, vel excreſcentia quædam aut tumor præternaturalis obſideat, alimentis ſolidioribus viam præcludens, quam nec Chironia manus tollere amplius poterit.

Quod ſi ex generoſo remedio quodam auxilium ſperandum fuiſſet, in vomitorio illud quæſiviſſem, an ex commotione ſub ejus operatione facta, vel ruptio, ſi forſan tumor in abſceſſam abiiſſet, aut translocatio corporis obſtruentis obtineri poſſet; ſed & hujus ancipitis remedii eo facilius ſuperſedere potui, quo validiora vomitoria ipſi ab aliis fruſtra jam jam exhibita fuerint.

Aliam medicinam ipſi, utpote deſperato incaſſum adhibere, non tantum Hippocrates, ſed & miſera ipſius conditio & res anguſtæ, cum jam omnes ſuas facultates in eos, qui rem ejus gerebant, impenderit, vetabat. Ne tamen illum absque omni conſilio a me dimitterem, pro reſolvendo, quoad ejus fieri poſſet, quem prope ventriculum

lum hærere credebam, tumore, tincturam antimonii tartariſatam ipſi præſcripſi, atque ut eſculentorum & potulentorum loco, lac vaccinum tepidum larga quantitate hauriat, ſuaſi, an præter facultatem nutriendi, emolliente etiam ſua virtute, affectam partem alluendo, aliquem uſum forte præſtare poſſet: quibus a me diſceſſit. Ego vero, ne occaſio in hujus affectus cauſam proximam accuratius inquirendi, mihi deficeret, amico cuidam rem commendavi, qui, ſi aliquando diem ſuum obiret patiens, iſte ſine mora me, ea de re certiorem redderet; Per plures autem menſes ex uſu lactis adhuc vitam protraxit, donec tandem plane exaruerit & tabe conſumtus, illam cum morte commutaverit.

Quo comperto ſine mora ad diſſectionem cadaveris me accinxi, & aperta abdominis cavitate, ventriculum ejusque orificium ſiniſtrm ſub examen anatomicum revocavi, & ecce, quem ſuſpicabar tumorem, ſtomachum obſidentem reipſa deprehendi. In Oeſophagi namque extremitate inferiore, quæ cum ipſius ventriculi corpore continua eſt, & orificium ſiniſtrum, quod proprie ſtomachum appellant, format, tumorem offendi ſteotomatoſo-ſchirroſum, cujus exterior pars dura admodum & ſchirroſa erat, interius ſebacam materiam contineus, videbatur autem, hunc tumorem primam ſuam originem inter ipſas tunicas œſophagi earumque glandulas obtinuiſſe, quippe qui non tantum in externa œſophagi ſuperficie protuberabat, ita ut ab initio crediderim, illum œſophagum ſaltem compreſſionem anguſtiorem reddidiſſe, hocque pacto alimentorum tranſitum intercepiſſe, ſed & tactus & poſtea facta ipſius ventriculi & œſophagi diſſectio adhuc evidentius me edocuit, hunc tumorem in interna etiam œſophagi ſuperficie multum prominentem, ventriculi orificium ſiniſtrum omni ex parte fere obſtruxiſſe, adeoque ſolidioribus omnibus aſſumtis ingreſſum denegaſſe.

Silentio præterire nequeo, quod in hoc ſubjecto, cum,

cum, omni conſumta pinguendine, arteria magna & vena cava ſupra ſpinam dorſi excurrentes, plane denudatæ fuiſſent, ipſis adjacens ductus thoracius, nil niſi tenuem lympham licet continens, in conſpectum non modo venerit, ſed & facillimo negotio ad inſertionem ſuam uſque ipſum proſequi poterim.

OBSERVATIO CL.

Dn. D. JOH. GUILIELMI WIDMANNI

De

Atrophia funeſta, ex depravata alimentorum aſſumtorum digeſtione.

Hanc atrophiæ ex depravata alimentorum inventriculum ingeſtorum digeſtione obortam ſpeciem obſervavi in viro quodam annum agente 46. qui quondam Zytopæi ſervus mercenarius ingentem & vix credibilem panis copiam quotidie devoravit, & haud minorem cereviſiæ quantitatem ingurgitavit, aliis vero alimentis præ parſimonia vix aut raro uſus fuit; Hic quamdiu duros ſuos labores ſtrenue peregiſſet non male inde habuit, poſtquam vero aliam & quidem admodum quietæ vitæ rarionem iniiſſet; mox cœpit languere & ſenſim exareſcere, appetitus proſternebatur, & ſi quæ aſſumerentur difficulter non modo digerebantur, ſed & eo tandem res devenit, ut, quæ ingerebat, prægreſſo ventriculi ardore revomeret rurſus patiens, atque ſimul his pituitæ viſcoſæ tenaciſſimæ & acidum ſpirantis largam quantitatem rejiceret, & cum vomitus iſti per octiduum continuaſſent, fractis jam viribus lecto affigere-

tur

tur patiens, vocatus ego, ipſum debilem & tabe fere conſumtum offendi. Quæ ſub crebrioribus vomitibus excernebantur manifeſtum præbebant indicium, ſuburram acido-pituitoſam ventriculum gravantem omnem mali cauſam eſſe, quæ digeſtionem plane inverterit, & laudabilis ſucci nutritii proventum hactenus impediverit, atque, ſi recuperandæ ſanitatis ſpes ſupereſſet, primariam in curando morbo indicationem ſuppeditabat, vomitus nimirum illos nec ſiſte nec patienti levamen afferri poſſe, niſi generoſo remedio evacuante ventriculus a ſuburra iſta pituitoſa a longo tempore jam collecta quam primum liberetur; Obſtabant autem non modo virium defectus, ſed & digeſtivorum medicamentorum uſum ejusmodi remedio præmittere maxime neceſſarium duxi, pulveres itaque ex abſorbentibus, aromaticis & ſalinis antacidis concinnatis, ut & Eſſentiam ex amaricantibus & aromatis incidentibus per unum alterumve diem ex congruo vehiculo ipſi propinavi, quorum frequens uſus tantum effecit, ut acido ferment, ſico alimentum infracto vomitus ceſſarent, & quæ patiens hauriebat, juſcula retinerentur atque ex eorum frequenti uſu nonnihil reficeretur. Sed recruduerunt mox vomitus, meticum igitur remedium in tempore adhuc adhibere non amplius hæſitavi, & tartarum emeticum cum ſale digeſtivo remixtum ipſi propinavi, quod pharmacum exoptatum edidit effectum, & ſub quatuor vomitibus ingentem materiæ bilioſo-pituitoſæ tenariſſimæ quantitatem evacuavit, egregio cum levamine, Ventriculi tonum itaque jam reſtituere, atque digeſtionem juvare operam dedi, & præter eſſentiam ſtomachic. ex amari antibur. & aromaticis compoſitum Frageam quoque ex pulvere cachetico Quercet. ſtomachii Birck. Spec. aromat. Imperat. Cortic. Winter & deoſach. aromat; ut & Balſamoſach. Peruvian. conſtanem commendari, eorumque uſu obtinui, ut jnſcula nutricu-

triculia meliori cum appetitu aſſumeret patiens ; Verum enim vero vix biduum effluxit, quod de moleſtiſſimo illo ardore & gravativo ventriculi dolore anxie rurſus conquereretur, & graviſſimis etiam Lipothymiis ſæpius tentatus fuiſſet ; Ardori huic ventriculi ab acido & viſcido in eo hærente potentiſſimo, pulveres acidum invertentes & viſcidum incidentes ulterius opponere ; Vires vero fractas Mixtura cardiaca refocillare congruum atque neceſſarium duxi.

Nihilo tamen minus ardorem illum, & gravativum dolorem vomitus denuo inſequebantur ; ſub quibus non minor pituitæ tenacis quantitas, ac ante vomitorii uſum rurſus rejicebatur, cum virium jactura, & ſubſequente demum calore hectico ; Cum ergo crebriores vomitus pituitoſi ventriculum a corrupta iſta ſaburra nondum ſatis repurgatum eſſe clare edocuerint; quatuor a primo aſſumto vomitorio elapſis diebus ejusdem uſum repetere nullus dubitavi, & tartari emetic. gr. ij. cum ſalibus digeſtivis mediis remixta, præmiſſis pulveribus ſalinis & aromaticis incidentibus, denuo exhibui, quæ aliquot vomitibus, excitatis glutinoſæ materiæ inſtar viſci tenaciſſimi ingens quantitas rejecta rurſus fuit ; Sed nec ardor ventriculi exinde mitigabatur, nec vomitus ceſſabant; quin potius altero die ſupervenientes denuo vomitus ſpontanei tantam iſtius glutinoſæ pituitæ acidæ projecerint copiam ac ſi nullum unquam evacuans medicamentum ægro exhibitum fuiſſet, manifeſto indicio, ſaburram iſtam humorum vitioſorum nondum eſſe extirpatum, nec extirpari amplius poſſe, cum, ne illum, quem ſervari voluerim, occidiſſe videar, ab ejusmodi pharmacorum alteriore uſu, viribus in dies magis deſcreſcentibus deſiſtendum fuerint, præcipue cum ſpontaneos vomitus gravia jam deliquia comitabantur. Inter

ter ſacrum itaque & ſaxum nunc verſabatur æger: Vomitus ſiſtere nec congruum nec poſſibile fuit, nec ſtomachica medicamenta, utpote ex quorum uſu ardor ventriculi magis exacerbatus fuit, ferre amplius potuit patiens, continuato itaque ſaltem Elixir. proprietatis dulcis cum ſpiritu ſalis ammoniaci aniſat: nonnihil acuati, & pulverum, acidum præcipitantium uſu, malum ſopire allaboravi, ſed fruſtra, recruduerant enim in dies ventriculi ardor & vomitus pituitoſi, donec tandem omnibus viribus exhauſtus atque tabe conſumtus poſt aliquot dies morbo ſuccubuerit patiens. Tanto autem majori flagravi deſiderio defuncti cadaver incidendi, quanto difficilius concipi potuit tantus materiæ peccantis proventus.

Poſtquam autem abdominis integumenta communia & propria diſſecueram, ventriculus præter naturalem magnitudinem & ſitum obtinens atque inflatus, cum impetu prorupit, tanta enim erat ejus moles & magnitudo, ut extrema ejus pars, cum inteſtino jejuno continua ad pelvis usque cavitatem extenſa eſſet, ſuperior vero ejus pars, diaphragma ſuperiora verſus præter naturam reprimeret. Ipſe vero ventriculus adeo erat expanſus, ut 8. circiter aquæ cantharos capere potuiſſet ejusdem cavitas. Aperto tandem ventriculo magnam glutinoſæ iſtiusmodi tenaciſſimæ pituitæ, qualis ſub ſpontaneis & per pharmaca excitatis vomitibus rejecta fuit, reſiduam quantitatem in eo reperi, 3. fere libras civilis ponderis adæquantem.

Ex quibus facile patere arbitror, atrophiæ hujus funeſtæ cauſam eam exſtitiſſe, quod ventriculus tum propter nimiam expanſionem, atque exinde amiſſum tonum, tum propter exſuperantem in eo contentam materiæ corruptæ copiam, jam a longo tempore officio ſuo, ingeſta alimenta digerendi & coquendi non amplius rite functus fuerit,

rit, quin potius cibi in ventriculum ingeſti, a ſaburra illa acido pituitoſa mox corrupti fuerint, atque in viſcoſum illaudabile magma abierint, benignus vero ille ſuccus, qui ex alimentis ſub digeſtione elici atque poſtea pro nutriendo corpore, ſanguineæ maſſæ denuo affundi debuiſſet, tandem defecerit.

Quod ſi tamen in tempore & cum vires adhuc eſſent integræ, auxilium medicum imploraſſet patiens, per reiterata & validiora vomitoria & digeſtionem juvantia medicamenta ſanitati omni ſine dubio reſtitui potuiſſet.

OBSERVATIO CLI.

Dn. D. JOAN. GUILIELM. WIDMANNI.

De

Atrophia lethali ex denegato alimentorum, ex parte digeſtorum, e ventriculo egreſſu.

Tertiam atrophiæ, quæ ex denegato ciborum in ventriculum ingeſtorum, atque ex parte digeſtorum egreſſu ortum duxit, ſpeciem annotavi in femina quadam, annos nata 45. nuper demum viro nupta, quæ mox poſt initum matrimonium in graviſſimos dolores abdominis, qui pro colicis haberi potuerant, & quibus antehac jam ſæpius tentata fuit, incidit, per frequentiores & graviores paroxysmos redeuntes, cum vomitibus bilioſis fere continuis, adeo quidem ut & eſculenta & potulenta nec minus omnia, quæ pro debellando malo ipſi propinerentur, medicamenta revomeret; accedebat nonnunquam

 calor

calor febrilis cum ſubſecuturæ inflammationis internæ metu, qui tamen ceſſantibus ad tempus hiſce ſymtomatibus adeo urgentibus rurſus evanuit, & ægra, magnam licet ex morbo & alimentorum defectu virium jacturam paſſa, multumque emaciata melius habere cæpit.

Verum enim vero haud diu hæ durarunt induciæ; quin potius elapſo ſaltem unius alteriusve ſeptimanæ intervallo vomitus recrudeſcerent, cum inflatione ventriculi, & crebrioribus eructationibus materia, quæ ſub vomitibus excernebatur, bilioſa erat coloris ex atro virentis tantosque acrimonia alcalcina infecta, ut vaſa cuprea mox crederet, ejusque color in cœruleum, qualis vitrioli veneris eſſe ſolet, mox immutaretur. Superveniebat ardor ventriculi acutiſſimus, ab omnibus etiam ſimpliciſſimis, ipſaque limpidiſſima aqua ingeſtis exacerbatus, nec prius mitigatus, quam rejectis, quæ aſſumta fuerant cunctis. De eroſione itaque ipſius ventriculi ſubſtantiæ ex acrimonia illa humorum vitioſorum ibidem collectorum producta; illiusque inflammatione novus abortus, eſt metus tantoque major, cum febris accederet lenta quidem, cum deliriis tamen juncta, fruſtra adhibitis omnibus, quæ locum haberem poterant, medicamentis tam internis quam externis, atque vomitibus continuo urgentibus poſtquam per tres fere menſes miſerrimam vitam degerit patiens, tandem exhauſta viribus e vita deceſſit.

Abſconditam & peculiarem quandam pertinaciſſimi hujus mali cauſam ſectionem vero laturam eſſe penitus fui perſuaſus, qua inſtituta ventriculum præ omnibus rimari ſollicitus eram: Viſui autem mox & tactui ſeſe offerebat tumor quidam ſcirrhoſus pylorum ventriculi occupans: Priusquam autem probe examinari potuerit, hæc affecta ventriculi regio, ventriculus & hepar inter ſe etiam ibidem

præ-

præter naturam connexa ab incumbente diaphragmate & peritonæo ſeparanda erant, cum quibus partibus arctiſſime cohærebant hæc viſcera. Omentum ubi pyloro adhæret, ſcirrhoſum quoque & inflammatione, imo gangræna corruptum, ipſiusque ventriculi vaſa & quidem minima præcipue ea, quæ circa dextrum orificium excurrunt, ex inflammatione turgeſcebant, adeoque conſpicua magis reddita erant. Extracto ventriculo aëre inflato & nonnihil materiæ liquidæ continente tentavi, an his ventriculi contentis liber per pylorum ad inteſtinum duodenum pateret tranſitus; verum nonniſi magna adhibita preſſione obtineri illa poterat, & tenui ſaltem rivo contenta liquida profluebant.

Aperto ventriculo tunica ejus interna rugoſa dicta adeo expenſa & explanata erat, ut ne quidem hoc nomen illi amplius conveniret; relictis ſaltem nonnullis levioribus rugarum veſtigiis circa pylorum, ubi locorum etiam inflammatio quædam notanda erat; ab acrimonia humorum corruptorum producta. Orificium autem ipſum ventriculi dextrum, totumque pylori antrum, in ſtatu ſecundum naturam ſatis patens, tumore ſchirroſo parietum membranacearum antri & ipſis etiam valvulæ adeo conſtrictum & coanguſtatum erat, ut tenuen tubulum anatomicum vix admitteret. Conſtipatio itaque hujus orificii, alimentis aſſumtis & in ventriculo ex parte quidam jam digeſtis egreſſum, denegavit. Atque in inteſtinorum canali ulterius perficiendam chytificationem ſufflaminavit, omnemque ſucci nutritii, pro conſervando corpore tam neceſſariam elaborationem atque proventum intercepit, ſicque tabem induxit. Contenta a ventriculi diutius juſto retenta præternaturali fermentatione corrupta, & acria reddita perpetuo ſtimulo ſpaſmos dolorificos continuosque

vomi-

vomitus excitarunt, quos etiam motus periſtalticus fibrarum ventriculi per tumorem ſcirrhoſum jam interceptus & repreſſus atque inverſus pertinaciores & vehementiores reddidit. Cauſæ inſtar procatarcticæ hujus mali allegari poſſet, continua inſtrumenti cujusdam ſub textura tæniolarum ex ſerico cenſectarum qua olim victum quærebat patiens, contra ventriculi regionem facta alliſio & perpetua corporis inclinatio, quæ etiam notatæ diaphragmatis & peritonæi, excrebriori attritu productæ accretioni anſam præbuerunt.

Ceterum modo recenſiti trescaſus ſingulares cum ex iis evidentiſſime eluceſcat, quam variæ & quidem invincibiles poſſint eſſe, in uno ſaltem viſcere hærentes, cauſæ unius ejusdemque morboſi ac plane incurabilis effectus, iniquos in Medicos cenſores ſatis ſuperque convincunt.

Non eſſe in Medico ſemper, relevetur ut æger.
Sæpius & docta plus valet arte malum.

APPENDIX
AD
VOLUMEN SEXTUM
ACTORUM
PHYSICO MEDICORUM
ACADEMIÆ CÆSAREÆ LEOPOLDINO-CAROLINÆ NATURÆ CURIOSORUM
IN GERMANIA.

CONTENTA APPENDICIS.

I. Dn. D. *Joh. Hartmanni DEGNERI* Relatio hiſtorica de caſu ſingulari, quo per Mercurium ſublimatum, in emplaſtro adplicatum, mors inducta fuit. pag. 1.

II. Dn. D. *Franciſci Joſephi GRüNWALD Noua Febris miliaris*, ſub exitum anni 1733. et initium anni 1734. in celſiſſimo Alpium penninarum Bavariae iugo epidemice graſſantis, *hiſtoria.* pag. 37.

III. Dn. D. *Joann. Conrad TRUMPHII* Obſervationes Pathologico-Practicae de *Purpura*, per annos 1737. et 1738. in confiniis Goslariae epidemice graſſante. pag. 71.

IV. Dn. D. *Mariani SEGUER* Schedula monitoria de *Jusculo pulli* Lienteriæ ſpecifico. pag. 89.

V. Dn. D. *Joann. Samuel CARL* de *Natura Jndicationis & Jndicati* in genere in uſu ac habitu *Aquarum ſoteriarum* epiſtolaris inquiſitio. pag. 99.

VI. Dn. D. *Joann. Samuel CARL Lapis* ac *Lutum* pro renouatione *Laboratorii Chymici* pag. 109.

VII. Dn. *Alberti RITTER* Schediaſma de *Nucibus margaceis*, vulgo Mergel-Nüſſe. pag. 119.

VIII. Dn.

VIII. Dn. M. *Samuel Theophili LANGII* Meditationes de *Schiſto*, ejus indole atque geneſi. pag 133.

IX. Dn. D. *Tobiæ Henr. HAEHNE* Diſquiſitio de veris effectibus *annorum climactericorum* in corpus humanum, illorumque cauſis. pag. 149.

X. Memoria Dn. D. *Danielis NEBELII*. pag. 159.

XI. Memoria Dn. D. *Joann. Chriſtiani LEHMANNI.* pag. 180.

XII. Memoria Dn. D. *Eliæ Friderici HEISTERI.* pag. 191.

XIII. Memoria Dn. *Joann. Henrici LINCKII.* pag. 225.

XIV. Memoria Dn. *Alberti SEBAE.* pag. 239.

JO. HARTM. DEGNERI
CIVITAT. NEOMAG. ARCHIATRI ET ACAD. CÆSAR. NAT. CUR. COLLEGÆ

RELATIO HISTORICA
DE
CASV SINGVLARI
QUO
PER MERCVRIVM SUBLIMATVM IN EMPLASTRO ADPLICATVM
MORS
INDUCTA FUIT,

LECTORI SALUTEM.

Neſcio quo fato accidat, *Amice Lector,* ut novum de *venenis* ſermonem Tecum inſtituere cogar.

Cum enim vix a meditatione, Volum. V. Actorum horum inſerta, de *veneno dyſenterico - bilioſo* receſſiſſem, hiſtoriamque *morbi* illius *Epidemici* abſolviſſem, ecce, iterum abripior in aliud *venenum* & *malum Epidemicum,* quod pari pernicie, ſi non majore, in vitas hominum graſſatur, ac modo dicta lues: nimirum *in Circulatorum graſſantium veneficos & temerarios auſus.*

Auſus ſane humano generi eo pernicioſiores atque magis lethiferi, quod non tam a morbo, aut morte naturali, cui omnes mortales obnoxii fiunt, ſed a peſte longe atrociore, quam omnes homines ſummopere horrent, nempe a manibus truculentiſſimis male feriatorum hominum proveniant. His enim ſi ubique licenter & impune graſſari permitteretur, brevi tempore tot incolas e ſocietate humana tollere poſſent, quot *morbus Epidemicus* vix interficeret, immo *perpetuæ Reipublicæ peſtis* exiſterent.

Crudele enim hoc genus hominum nemini parcit, nec adultis, nec parvulis, nec ditioribus, nec egentioribus, ſed ſine diſcrimine iis omnibus adhibet *violentiſſima & maxime venenata medicamina,* quæcunque audacia impudens ei ſuppeditat; adfectosque, qui in ejus manus incidunt, in tam ancipitia

 mala

mala præcipitat, ut eadem nec naturæ vires, nec artis auxilium ſuperare valeant; adeo vt ii, quos ipſa mors in morbis naturalibus non ſuperaret, mortifera iſtius manu auferantur.

Vagantur quippe iſti errones per orbem, nullo charactere, niſi ſolo impudentiæ & audaciæ dono ditati. Intrant in urbes, inhiant crumenæ, inſidiantur ſanitati, impugnant vitas famamque civium, necantque immiſericorditer; deinde abeunt, corraſa maleque parta ſecum portantes, nihilque civibus relinquentes, niſi notas male peractæ artis, aut non raro tragœdiarum reliquias.

Verum enim vero hujus furfuris ardeliones non ſolum ſolida artis Medicæ cognitio deficit, ſtudiique phyſici ignariſſimi ſunt, ſed etiam eadem illa inſcitia in illud ipſum malum præcipites feruntur, ut arrogantia turgentes, tamquam ſtrenui artifices, nil niſi medicamenta heroica & potentiora deament, & quidem talia, quæ vehementiſſimis venenis etiamnum accenſentur, qualia ſunt ex. gr. ex ***arſenico, mercurio ſublimato***, &c. parata.

Hæc tamquam arcana & panaceas ſecum circumferunt, audaci impetu indiſcriminatim iisdem utentes, merasque curas heroicas animo cogitantes, quales nullus Medicorum præſtare poſſit; in quo poſtremo quidem adeo falſi non ſunt, cum horum nemo tam interneciva remedia in uſum adſciſcere debeat.

Cum autem, uti jam diximus, magna illorum hominum ars audacia conſtet, ita nullum non negotium, quodcunque ipſis offertur, in ſe tractandum ſuſcipiunt, etiamſi in illo nullam peritiam nacti ſint; fere ubique aut cum periculo aliorum diſcere, aut periculum facere haud verentur, nihil penſi habentes, ſi conamina ſua infelicem exitum nanciſcantur, nulla conſcientia tacti, etiamſi re peſſime confecta, æger ſub eorum manibus intereat.

Ta-

Tales medici graſſatores, publica animadverſione omnino digni, innoxium proximum ſplendido adparatu interficiunt. Et tamen magna audacia & thraſonica ambitione undique conquirunt ægros, in ignorantiæ victimas ceſſuros, nec eos alieni ſanguinis ſatietas unquam capit. In tecta irreptant, & ſesquipedalibus ac phaleratis verbis & jactantia, ipſis propria ac conſueta, aures hominum implent, ac doloſa fraudulentia ipſis perſuadent, ut ſua ipſis capita credant, quibus nemo prudens ſecandos ungues commiſerit.

Ne tamen craſſa illorum crimina atque delicta publico ſemper lateant, exemplum improbitatis, e variis urbibus, ob artem ſuam internecivam ejecti homuncionis, ut jam omnibus patefaciam atque oſtendam, ad id, caſus infra memorandus me permovit, ſimulque ut omnes Medicos quam maxime adhorter, ut quilibet non tantum ſuo loco curatius attendat ad hoc latrunculorum genus, ſed etiam operam det, quo Magiſtratus curent, ne quid vita civium per tales Circulatores detrimenti patiatur, nimis facile iisdem indulgendo, ne eosdem lethiferos effectus experiantur, quales apud nos cum interitu Nobiliſſimæ Matronæ & ſummo noſtro cum dolore producti fuere.

Prout enim in quavis bene conſtituta civitate nulli chirurgorum licet, ne ullam quidem graviorem operationem chirurgicam ſolus & ſine inſpectione conſtitutorum Medicorum ac Chirurgorum adgredi, ita hoc minus circulatoribus permitti debet, cum triſtes eventus jam ſatis docuerint, a talibus lanionibus homines pecudum inſtar mactari, ſi modo nummos corradere queant.

Fugiendi potius, & in Republica bene conſtituta nullo modo tolerandi ſunt ejusmodi interfectores Medicaſtri & rei Medicæ imperiti; nam ſunt aptiſſima inſtrumenta ad committenda certiſſima homicidia Medica & Chirurgica. Satius

eſſet naturaliter mori, quam ab ejusmodi tenebrionibus interfici.

Triſtiſſimum violentæ talis mortis exemplum & experimentum, noſtris oculis vidimus, & quidem hoc notabilius, quia accidit in Matrona, quæ ſuperioris anni autumno cum dyſenteria graviter conflictata, ſed feliciter reſtituta fuerat. Hæc Matrona ſiniſtro quodam fato in venenatas peſſimi bipedum manus incidit, quæ eidem loco ſalutis ipſam mortem intulere.

Facinus autem hoc perpetravit naſutulus iſte Empiricus & thraſo carniſeca per venenum, quod ipſi familiariſſimum fuit, nempe per *Mercurium ſublimatum album corroſivum*, quem ſub ſpecioſo *arcani cauſtici* titulo, tecte & artificioſe ſub forma *Emplaſtri* in variis affectibus adhibere, ægrosque & ſanitate & vita privare ſolitus erat.

At quid non audet truculentiſſimum hoc hominum genus, quod Circumforaneorum & Agyrtarum nomine venit?

Eo minus vero illud reticendum erat, quod hic temerarius ardelio putabat, ſe inveniſſe novam viam, homines clandeſtino modo & ſub titulo artis, e medio tollendi. Hinc ſpeciatim ægerrime tulit, doluitque, lethiferum hoc arcanum, quod ſibi ſoli ſervaturum putabat, hac occaſione patefactum, ipſum vero de vetito ſuo exercitio & poſſeſſione deturbatum eſſe.

Spero autem, me generi humano officium haud contemnendum præſtiturum fore, ſi tale arcanum venenatarum artium detexero & publicum admonuero, ne plures id cum vitæ ſanitatisque jactura, experiantur. Proverbio dicitur: *alieno periculo cautius mercari diſcimus.*

Et quamquam hæc methodus, *Mercurium ſublimatum in forma Emplaſtri* adplicandi, non nova, ſed etiam pridem a chirurgis caſtrenſibus uſurpata fuit, tamen vix quisquam crede-

crederet, eo temeritatis hos homines proceſſuros, ut nulla habita ratione, in omnibus fere adfectibus oblatis, vehementiſſimum hoc venenum adplicent, *neque de modo applicandi neque de doſi ſatis ſolliciti*; prout hic circulator egit; ſpecimenque ſummæ petulantiæ & inſcitiæ, quod non niſi triſte & exitioſum eſſe poterat, edidit.

In promptu quidem habent commune refugium atque aſylum iſtiusmodi Medicaſtri; nam ubi in uſum vocarunt aliquod remedium, quod lethalis effectus inſecutus eſt, ſtatim ſuum, facinus excuſare, & ignorantiam ſuam velare ſatagunt, perhibentes, *hunc vel illum Medicum medicamen illud laudaviſſe. aut ipſummet* eodem cum ſucceſſu *uſum eſſe.*

At inſulſi iſti homines virtutes & effectus phyſicos hujusmodi medicaminum, non ſolummodo ignorant, vel ſaltem non ſatis perſpectos habent, qua nimirum occaſione, in quo adfectu, qua quantitate, quibusve cautelis illa adhiberi, aut quando rejici debeant; Verum etiam illos effectus phyſicos, remediis proprios, contra apertam veritatem & conſtantem experientiam negare audent.

Jactant modo & crepant mera miracula, quæ per ſua venena edidiſſent, admodum callide celantes, quantum noxæ per eadem aliis intulerint. Si vero de malis effectibus pariter gloriari ipſis congruum foret, enectorum majorem ſane catalogum recenſere poſſent.

Vaniſſima hinc & ineptiſſima hæc ſunt iſtorum blateronum effugia, quibus ſuam ignorantiam & commenta infucare tentant.

Duo cum faciunt idem, non eſſe idem, ex vulgari proverbio conſtat. Multum differt peritus & prudens Medicus ab ignaro circulatore, cum ſcientia, tum doctrina.

Inde enim non ſequitur, quod, dum unus aut alter Medicorum ex. gr. *Mercurium ſublim* adhibuit, nec tamen is,

cui

cui adhibitus eſt, interiit, ergo quivis ineptus eum adhibere, nec per illum damnum inferre poſſit.

Omnia in genere medicamenta ſunt inſtrumenta, quæ prudentem & cautam periti Medici manum expoſcunt, quo bonum, qui inde expectatur, effectum ſortiantur. Si vero incautus Medicaſter idem medicamentum in auxilium adhibet, idque perverſo tempore & ordine, aut nimia quantitate &c. tunc non tantum omnes Medici, ſed & quilibet, ſenſu communi præditus dicet, etiam *ſimpliciſſimum pharmacum* perverſum & noxium effectum edere debere.

Quid vero de *remediis minus tutis*, minusque probatis, immo de *venenis* expectandum erit, quando ab ignorante Medicaſtro adplicantur, qui ex inopia ſolidioris artis, fallacibus ſolummodo ſuis experimentis nititur, ſicque absque ulla methodo obſervata & ullo judicio crude & craſſe in ſanitatem & vitam humanam graſſatur?

Ut nunc non dicam ex. gr. de *opii* quantitate, quanta differentia deprehendatur, qualisque effectus ſperandus ſit, ſi cui, loco *trium* aut *quatuor granorum*, *triginta*, *quadraginta* aut plura propinentur.

Sed adhuc aliud remedium lethiferum in medium producam, quod talibus erronibus & Chirurgis caſtrenſibus familiare quoque eſt, nempe *Arſenicum*, quod ſub varia forma, modo pulveris, modo Tincturæ, modo pilularum &c. ægris adverſus febres intermittentes aliaque mala propinare ſatagunt. At ſi ex magno numero laborantium, unus vel alter, naturæ robore iſtud venenum ſuperat, aut, ut iſti dicunt, ſanatur, quod non contra eo intereunt?

De *Arſenico*, *externe* tantummodo *adplicato*, ante aliquot annos mirum vidi effectum; namque ruſtici quidam præparant ex Arſenico *decoctum*, eoque corpus lavant; mirifice illud contra *ſcabiem* facere, prædicantes. Tale decoctum duo milites a quadam anicula accipiebant, eoque ſcabiem ablue-

abluebant; ſcabies quidem hac ablutione evanuit, ſed utriusque genitalia tanta inflammatio atque intumeſcentia invaſit, ut adſpectu horrendum eſſet, quibus conjuncti erant intolerabiles dolores, vehemens febris, vigiliæ, ſitis &c. totusque locus adfectus brevi tempore tantam contrahebat nigredinem gangrænoſam, ut de perfecto ſphacelo jam ſollicitus eſſem. Tandem vero multa adhibita cura ſeparatio ſphacelatarum partium ſuccedebat, & laborantes paulatim reſtituebantur.

Specificus autem hic editus in iſtis partibus effectus Arſenici, externe adplicati, vel ideo magis notatu dignus exiſtit, quod nemo ad hoc venenum reſpexerit, cum iſtæ partes hoc decocto ablutæ non fuerint, nec dubium eſt, quin hi milites *cauſa* quadam *occulta*, ut quidam Medici, læſionum & mortis rationes ignorantes, loqui amant, interituri fuiſſent; ſi idem decoctum liberaliore quantitate adhibuiſſent.

Vices vero eorum dolendæ ſunt, quibus accidit, ut in tam immites carnifices incidant; Nam etiamſi vitæ periculum effugiunt, tamen ſanitatem admodum labefactatam referunt, neſcientes ſæpius, unde hoc incommodum illis natum ſit.

Et ſi caſus, de quo hic agimus, eveniſſet apud inopes, aut obſcuro loco natos, ad quos Medicus vocatus non eſſet, adhuc tenebris obtectus lateret, atque ignoraretur; quæ fuit opinio & expectatio ipſius circumforanei, quod ex ipſius adhibito interdicto, *de non arceſſendo Medico*, ſatis ſuperque patet; at, quia ſtupidus hic Matronam tractabat, quæ ejus arti non amplius fidebat, fieri nequibat, quin horibile ejus arcanum divulgaretur.

Jam quidem in ipſam ægram aliquis culpam conjicere poſſet, dicens: Hæc Matrona admodum imprudenter egit, dum inconſulto Medico & clam & incertæ fidei homini ſalutem credebat, inprimis cum illa per complures annos meo

conſi-

conſilio uſa, & in ſupra dictæ dyſenteriæ cura adhibita diligentia mea ipſi adhuc noviſſime probata fuiſſet; Verum enim vero non tantum pudor ſexui ſeqviori propius in cauſa fvit, cur locum adfectum a viro noluerit inſpici, & initio ne quidem ab iſto circulatore, ſed etiam res fere inaudita extitit, quempiam per emplaſtrum fuiſſe extinctum; itaque hæc Matrona de adplicando emplaſtro nihil mali ſuſpicari potuit, ſed opinione vulgari inducta, id quod externe adhibetur, interne noxam adferre non poſſe, credidt. Et hinc etiam adeo obſtupuit, cum ego ad eam vocatus, ſtatim, antequam mihi emplaſtri adplicatio indicata fuiſſet, pronunciarem, ipſi venenum datum eſſe.

Erronea vulgo opinio apud rei ignaros obtinet, id quod externe per emplaſtrum adhibetur, in corpus non penetrare, nec in eodem male operari poſſe. At ſi paulo curatius animum attendamus ad hanc poſitionem, inde ſequeretur, bonum quoque emplaſtrum nihil utile præſtare poſſe, & conſequenter omnia emplaſtra eſſe inefficacia & ſupervacanea.

Cum vero quotidiano uſu conſtet, emplaſtrorum ingredientia ſe per poros cutis in corpus inſinuare, neceſſario bonum aut malum præſtant effectum, pro ſalutari aut noxia ingredientium facultate; teſtante hoc ſolo *emplaſtro veſicatorio*, quod, ſi nimia quantitate, aut nimis ſæpe adplicatum fuit, mictum cruentum inſecutum fuiſſe, obſervationes docent.

Remedia itaque quædam externe adplicata eundem ſæpius edant effectum, quem interne adhibita; hac ſola intercedente differentia, quod ea, quæ intro adſumuntur, minori doſi, & quæ externe in uſum vocantur, majori quantitate ſumi debeant, ut aut bonum aut malum effectum ſiſtant; Nec quisquam ſanæ mentis inficias ibit, quin etiam exter-

externe tantum veneni in aliquo adplicari poſſit, quantum ad eum enecandum ſufficiat.

In ſpecie vero de *omni mercurio:* ſive vulgaris, currens, ſive quocunque modo præparatus ſit, experientia jam dudum notum eſt Medicis, ipſum, cuicunque corporis parti *externe* adhibeatur, admodum celeriter per pores ſe corpori inſinuare, inque eo efficacem ſe ſiſtere. Adplicantur ex. gr. alicui modo externe *tria* vel *quatuor grana Mercurii ſublimati* ſimul & una vice, quacunque corporis parte quis velit, certe, eum non ſine mago incommodo feret, quamvis eo non ſtatim morietur; Adplicantur autem alicui etiam externe & quocunque loco placuerit, una, vel duabus, vel tribus vicibus, ſe invicem ſubſequentibus, ut noſter circulator fecit, *triginta, quadraginta* aut *plura* ejusdem *Mercurii ſublimati grana tunc patebit, an non certe tantum adplicari queat, ut inevitabilis inde mors ſecutura ſit?*

Cautiſſime itaque in exhibenda & augenda doſi *Mercurii ſublimati* procedendum eſſe, omnes conſentiunt Medici. Experientia enim abunde conſtat, quanta damna minus providæ externæ adplicationes *mercurialium remediorum ſuſpectorum* concitaverint. Et extant obſervationes, ubi perpauca & *vix quinque* vel *ſex grana Mercurii ſubl.* externe tantum adplicata, faucium & gingivarum inſignem tumorem, & *largam ſalivationem* excitarunt. vid. *Commerc. litt. Ann. 1732. pag. 246.*

Rei etiam cardo quam maxime in *noſtro caſu* vertitur in *quantitate Mercurii ſublimati*, quam circulator adhibuit; Ipſe circulator hoc animadvertens in Apologia ſua ad Ampliſſ. Magiſtratus *pondus Mercurii ſublimati* in Emplaſtris adhibiti *definire aut confiteri nunquam auſus* eſt; contra, quovis modo, & quantum potuit, illud obſcurare & diminuere, eoque, ſi fieri poſſet, malum ſuum factum obtegere, conatus eſt; ſemper enim de *duobus tantum Emplaſtris* corroſivis men-

 tio-

tionem fecit, & *tertium* malitioſe celavit; Ac præterea contra veritatem prætendit, *primum Emplaſtrum cauſticum* nullum effectum edidiſſe; cum tamen *tria* ejusmodi *emplaſtra* ſucceſſive adhibuerit, quorum quidem *primum* non in adfecto loco, at infra eundem profundam corroſionem induxit, & ſic certe vires ſuas in corpore ægræ etiam exſeruit.

Variatio vero & inconſtantia ſermonis circulatorem ſuſpectum reddidit, ob mendacium autem præſumitur dolus apertus, præſertim ſi commodum inde captare putet mendax.

Si circulator bona fide egiſſet, & ſi aquam ſibi hærere non ſenſiſſet, certe non tergiverſatus eſſet, veram & præciſam Mercurii ſublimati Matronæ adhibiti quantitatem profiteri.

Si divinando rem adſequi licet, circulator *primum Emplaſtrum corroſivum* famulæ tradens tanta Mercurii ſublimati quantitate conſperſiſſe videtur, quanta ab ipſo ad abſoluendam curam ſufficere putabatur, quia credebat, illud extra urbem Ottmarſiam miſſum iri. Cum vero illud effectum quidem, ſed non in juſto loco ediderit, ipſeque inſuper *adhuc duo* cauſtica adplicuerit; ex eo utique ſtatuendum videtur, eum *triplo majorem* doſin, quam alias ſolitus erat, huic Matronæ adhibuiſſe.

Immo ex hiſtoria morbi, ubi de Emplaſtris, eorum magnitudine, & modo inſpergendi Mercurium ſubl. ut & de latitudine loci adfecti agitur, concludere licet, *ultra dimidium ſcrupulum Mercurii ſublimati* unicuique emplaſtro additum fuiſſe. Dum enim Circulator Mercurium ſublimatum non *ad pondus*, *ſed præterpropter*, adſtante famula, emplaſtro adſperſit, impoſſibile videtur, pondus illud accurate definire. Nam ita procedendo tam *integrum*, quam *dimidium ſcrupulum* emplaſtro inſpergere potuit, ſiquidem oculus, in dijudican-

dicanda re tam ponderoſa, facile fallere poteſt, & ſic errore ponderis caſus inſigniter mutatur.

Immo ex ſupra dictis colligendum videtur, ipſum circulatorum veram & præciſam quantitatem Mercurii ſubl. quam Matronæ noſtræ adplicaverat, nec ſcire, nec ſcire poſſe, immo forſan ad hanc rem ne quidem attendiſſe cum enim accuſatus, ad ſe purgandum attulerit, ſe nullibi legiſſe, tale cauſticum ejusmodi effectus ſalivationis funeſtos edere poſſe. Et præterea non erubuit, in ſupplice quodam libello publice coram Ampliſſimo Magiſtratu declarare, ***Mercurium ſublimatum ſine metu & periculo externe poſſe adhiberi, nec, ut bonus ſequatur effectus, quantitatem juſtam determinandam, ſed eam artifici relinquendam*** eſſe, ut ipſi liceat adhibere, quantum libeat;

Ex eo ſane, luce meridiana clarius patet, iſtum in noſtro caſu ***Mercurium ſublimatum in indeterminata quantitate & nulla ponderis habita ratione*** adhibuiſſe.

Homini vero talia agenti vel profitenti nec ſinciput nec occiput ſanum eſſe videtur. Hoc ipſo enim non ſolum indeterminatæ quantitatis adplicationem Mercurii ſubl. ſed etiam illatæ mortis ſe ipſum convictum eſſe, tacite profitetur, cum Mercurium ſubl. noſtræ Matronæ in tanta copia adhibere non veritus fuerit, ut exinde producta mala nec natura nec arte amplius ſuperari potuerint.

Jam vero felices illi dicendi ſunt, qui licet ipſis mortiferum hoc virus adhibuit, truculento ejus auſu extincti non fuere. Fati enim beneficio, non Empirici cura illos evaſiſſe conſtat.

Namque dum coecus & audax hic Empiricus omnino phyſicum & ſpecificum effectum ſui veneni ignoravit, & doſeos convenientis inſcius, tantam ejus copiam adhibuit, quantam coecus impetus ei ſuggerebat, non potuit non fieri,

quin omnes adfectos ægrosque, apud quos illud in uſum vocavit, in ſummum vitæ diſcrimen adduceret.

Eſt vero *Mercurius ſublimatus* productum chemicum acidiſſimum, quod omnibus Medicis notum eſt; Compoſitum eſt ex *mercurio vivo* & *ſale communi*; utrumque, nempe Mercurius vivus & ſal commune per ſe & ſeparatim nullam corroſionem excitant, & notabili quantitate intra corpus humanum adſumi poſſunt; ſed ſi certa quantitate una mixta, & violentia ignis conjuncta atque ſublimata fuerint, ex iis terribile fit *venenum*, quod omnium rerum venenatarum potentiſſimum, penetrantiſſimum, pernicioſiſſimum, & funeſtiſſimum habetur, arſenico par, vel ut nonnulli credunt, violentius; Eſtque tam vehemens *corroſivum* & *cauſticum*, ut in regno animali, ſuo contactu, ſive foris adplicetur, ſive intra corpus ſumatur, omnia corrodat, deſtruat, enecet, corrumpat, putrefaciat, ac inſtar *ignis urentis* ad oſſa usque adurat, eique inhibendo nihil fere ſatis efficax ſit.

Sunt quidem, qui arbitrantur, *Mercurium ſublimatum* corpori humano externe adhibitum, ubi in aliquo loco Eſcharam fecerit, in *corpore reviviſcere*, ita, ut erodentem ſuam acrimoniam amittat, ipſe vero denuo in Mercurium vivum ab eat; ac proinde exiſtimant, eum tunc facta eſchara, & depoſita in ea acrimonia, corpori non amplius, aut ſaltem non multum nocere poſſe.

At hæc ratiocinia ſunt eorum, qui artis chemicæ expertes, proceſſus chemicos ignorant; quos ſi noſſent, vidiſſentque, quanta vi ignis opus ſit, ut ſpiritus ſalis & Mercurius intime uniantur, atque hac ratione Mercurius ſublimatus præparetur, certe etiam facile intelligerent, tam facili modo, & tam leni calore, qualis in corpore humano obtinet, hoc compoſitum non diſſolvi, nec in priores formas redigi poſſe.

Hoc

Hoc ſi extra corpus humanum facere cui adlibuerit, illi non tantum additamentis opus erit, quæ in corpore noſtro ſemper & tuto adhiberi nequeunt, verum etiam tanta vehementia ignis requiritur, quæ citius hominem exuſtura, quam Mercurium ſublimatum ſuis ſalibus corroſivis liberatura, & in formam currentem redactura foret. Ita ut *Mercurius ſublimatus*, ubicunque etiam corpori noſtro adplicatus vel adſumtus ſit, nunquam ſe a ſuis particulis cauſticis liberari ſinat, ſed *maneat Mercurius ſublimatus*, & quamdiu in corpore noſtro eſt, uti talis operetur.

Eius vero *qualitates & effectus* phyſici ut & *pathemata* eum ſequentia, quando incaute & imperite, aut in notabili quadam quantitate, licet ſolum externe, exhibetur, experientia teſte hæc ſunt: Ut cryſtalli ſeu ſpicula ejus cauſtica, ſalina, tamquam totidem *cultelli*, effectu phyſico omnes corporis partes ſolidas earumque texturam & membranas, contactu ſuo non ſolum *vulnerent*, *diſcindant*, *corrodant*, & in *Eſcharam* redigant, ut gangræneſcant, ſed etiam non diu in eadem parte hæreant, verum ſemet ſtatim in *poros corporis* & *vaſorum ſanguiferorum extremitates* inſinuent, & foris introrſum penetrent, ſicque per *univerſam ſanguinis & humorum maſſam* tranſeant, *eos fundant*, *colliquent* ac *deſtruant*; donec tandem in *partibus & tunicis glanduloſo-nervoſis* & ſpeciatim in *faucibus & ore* hærentia, itidem excitata *ſalivatione*, exitum quærant atque inveniant.

Hoc enim omnis *Mercurius* & conſequenter etiam Mercurius ſublim. peculiare immo proprium & ſpecificum habet, ut præcipue *fauces* cum *larynge*, *linguam*, *palatum & gingivas* petat & adficiat, & in hic *evacuationem ſalivatoriam* excitet.

In omnibus vero corporis partibus, quaſcunque Mercurius ſublimatus tranſit, *cauſtici effectus* & *ſequelas* relinquit.

Mox

Mox enim hinc inde *vaſis capillaribus* tenaciter adhæreſcit, ſicque *ſanguinis* in ſuis vaſis *ſtagnationes*, *coagulationes*, *corruptiones & putrefactiones* inducit. Inprimis autem in trajectu ſuo *partes nervoſas* vehementer adgreditur, ut e corroſione illius non ſolum *intolerabiles dolores* excitentur, verum etiam *ſpasmi* intenſi & *convulſiones* perfectæ inſequantur. Hic comites adſunt *inteſtinorum* ac *viſcerum eroſiones*, *inflammationes*, *interni angores*, *ardores graves*, *cardialgiæ*, *nauſeæ*, *vomitus*, *ſuffocativæ faucium & colli inflationes & inflammationes*, *ulcera oris & laryngum profunda*, *dentium vacillatio*, &c. &c.

Tandem hoc virus usque ad *membranas cerebri & oſſium* penetrat, atque etiam ibidem ingentes cruciatus, *vigilias* continuas, *mentis aberrationes*, *motuum defectus*, *virium proſtrationem*, aliaque mala concitat; cujusmodi ſymptomata, cum maxime periculoſa & ominoſa exiſtunt, tum etiam re ipſa in partibus læſis, eroſis, inflammatis & a Mercurio ſublimato obſeſſis, actuales oriuntur *gangrana* & *ſphacelationes*; quibus tandem æger ſuccumbit, & moritur.

Omnia vero *hæc phænomena* ita *in noſtra Matrona*, quæ ante *Mercurii ſublim.* adplicationem optime valebat, *effectu* & *neceſſitate phyſica eveniſſe*, ipſa morbi hiſtoria clare oſtendit.

Mercurius enim *ſublimatus* in hac Matrona a circumforaneo valde *enormi* & *indefinita quantitate* externe in femore adplicatus fuit: Hoc facto ſtatim corpori adhæſit, & in duobus diverſis locis *partes corroſit*, *eroſit* ac *magnum vulnus*, & ſupra hoc *eſcharam* cum *tumore* & *inflammatione* adeo ingenti excitavit, ut etiam tumor cum eſchara poſt ipſum ægræ deceſſum, atque adeo poſt intervallum tot dierum, referente chirurgo, duorum pugnorum magnitudinem adhuc æquaverit: Atque ita non tantum *intolerabiles cruciatus* concitavit, ſed etiam ulterius *in corpus* & *ſanguinis maſſam* pene-

penetravit, ac *genus nervoſum* adflixit, quo ingentes *ſpasmi & convulſiones* univerſales oborti ſunt.

Sic progrediens in interiora, inprimis *in ſtomachum & fauces* ſe inſinuavit, ibique tot turbarum origo extitit, nempe *cardialgiæ, nauſeæ, vomitus, anguſtiarum & ardoris ſummi, tumoris, & inflammationis in ore & faucibus, inflationis in capite & collo, difficultatis loquendi, & deglutiendi, vacillationis dentium, ſalivationis immodicæ, ſalivæ primo limpidæ, deinceps cruentæ, hæmorrhagiæ faucium & oris notabilis, exulcerationis & ſeparationis in partibus ſolidis, denudationis in oſſibus & maxillis, lapſus dentium ſpontanei, oris & fecum alvinarum fœtoris ſummi* &c.

Tandem Mercurius ſublimatus in ipſas *membranas cerebri* penetravit, ibique vim ſuam exſeruit, atque inſignes *capitis circa tempora dolores, vigilias continuas, abalienationes mentis & deliria* leviora intulit. Hæc ſecuta eſt *ſumma virium & pulſus imminutio & ceſſatio, angores animi, ſudor frigidus*, utpote indicium gangrænæ & *ſphaceli* in partibus internis, quæ omnia poſtremo *mors* excepit.

Immo ipſum hoc venenum, poſtquam *ægram vita* jam *privaverat*, nondum graſſari ceſſabat, verum ulterius intus operari pergebat, quod *poſt* Matronæ *obitum* vel inde liquebat, dum *labia oris nigra, palpebræ rubræ & protuberantes* ſeu *inflammatæ* evadebant, & deinde ſubſidebant; denique etiam *naſus* in extremitatibus ſuis poſt aliquot dies adhuc rubebat, tanquam ex inflammatione.

In his vero omnibus *Mercurii ſublimati* veſtigia quaſi de die in diem & quoties ab initio adplicationis usque ad finem tragœdiæ ſcenam mutaverit, adeo clare atque diſtincte ex ipſo effectu phyſico legere poſſumus, ut non putem, quempiam rei peritum de veritate facti dubitaturum,

vixque credo, notabilius certiusve hujus rei exemplum extare poſſe.

Inde etiam conjicere licet, quam miſere ***corpus interne maceratum & exeſum*** fuerit; Nam quemadmodum e phænomenis conſpeximus, corpus externe quam miſerrime habitum fuiſſe, ita etiam, prout ex perpeſſis doloribus colligere licet dubio procul interne longe miſerius conſtitutum fuit; id quod clarius deprehendi potuiſſet, ſi ejusdem ſectio conceſſa fuiſſet.

Cum jam luce meridiana clarius adpareat, quod adplicationem ***Mercurii ſublimati*** omnia illa ſymptomata preſſo pede inſecuta ſint, ex eo etiam jam a poſteriori decernere poſſumus, Mercurium tanta quantitate adplicatum & ab exterioribus partibus ad interiora, & forte in ipſum usque cerebrum adactum eſſe, ut humanæ artis non fuerit, ullo remedio aut ope ægram levare, aut e mortis periculo ſervare; Non enim eſt in poteſtate ullius Medici ***mercurium ſublimatum***, ſemel intra corpus ingreſſum, & partibus ſolidis infixum, quocunque remedio, arti cognito, ſive purgans illud ſit, ſive decoctum, ſive quidquam aliud, ſatis corrigere & obtundere, & ſalivationem ab illo excitatam pro lubitu moderari ac mitigare, hocque modo Mercurium adeo commodo & facili modo e corpore expellere, ne ægri periculum mortis incurrant. Hoc arti non datur, ejusque rationes ex ſupra dictis abunde patent.

Unicum auxilium, unde aliqua ſpes ſecundum principia phyſico-chemica adparere videretur, forte petendum eſſet a remediis ***alcalinis***, utpote quæ acido corroſivo directe oppoſita ſunt; ſi nimirum ***Mercurius ſublimat.*** iisdem alcalinis immediate contingi, atque ea ſimul ita ſufficienter adplicari poſſent, ut ope illorum alcalinorum ***Mercurii ſublimati*** vis acida & corroſiva obtunderetur, enervaretur,

tur, ſaturaretur, & quaſi mortificaretur, ut hoc verbo utar.

Verum talia remedia nullo pacto cum ſucceſſu adhiberi poſſunt, niſi ſtatim primis horis poſt adſumtum aut adplicatum in corpore *Mercurium ſublimat.* illi opponantur, antequam in partes ſolidas & maſſam ſanguinis tranſeat, ibique ſedem figat. Si vero id non a primis horis poſt adplicatum *Mercurium ſublimat.* fiat, ſed tunc demum cum jam firmiter tenaciterque in corpore hæret, fieri nequit, ut ad coërcendum *Mercurium ſublimat.* tantum ex alcalinis remediis per circulum ſanguinis & humorum ad locum adfectum devehatur, quantum neceſſe eſt ad tollendam infringendamque ejus vim corroſivam, aut ad reddendum eundem innoxium.

Ita etiam in noſtro caſu ego eo demum tempore arceſſitus fui, quo *Mercurius ſublim.* ſe per totum corpus diffuderat, & jam partibus ſolidis infixus adhæſerat, in quibus non alium niſi lente progredientem, magis magisque tamen invaleſcentem effectum, tandemque lethalem exſerere poterat.

Et licet jam aliquot dies citius, cum nimirum Mercurius ſublim. in corpore efficaciam ſuam exſerere jam inciperet, vocatus fuiſſem, tamen non opinor, in artis poteſtate fuiſſe, *mercurium* e partibus corporis ſolidis & latifundio humorum eliminare, poſtquam ſeſe penitius in interiora corporis & maſſam ſanguinis jamjam inſinuaverat.

Hoc ſtatim, ægra explorata, quibusvis declaravi, qui e prognoſtico meo ſcire cupiebant, quem exitum res eſſet habitura? Nempe ipſam in magno verſari periculo, inprimis cum neſcirem, qua proprie quantitate *mercurius ſublim.* adhibitus ſit, nam quantitati hujus mercurii *eventum & ef-*

ſectus morbi reſponſuros: Niſi enim nimia quantitate adplicatus fuerit ita, ut natura adhuc auxilii capax, eum e corpore expellere, atque illatas læſiones recuperare valeat, ſpem aliquam reſtitutionis ſupereſſe; At ſi in quantitate modus ſervatus non ſit, eum non amplius e corpore expelli poſſe, quin potius nimis profunde in viſcera, & partes ſolidas deſcendere eaque deſtruere debeat; Ideoque Naturam tot damna illata reparare non poſſe, & conſequenter nimiam veneni hujus quantitatem exitium neceſſario inferre.

Extant etiam hujus rei hinc inde apud ſcriptores multæ obſervationes, quæ non ſolum virulentiam & efficaciam *mercurii ſublim.* lethalem abunde teſtantur; ſed & ubi a mercurio, quocunque fere modo præparato, aut etiam quacunque ſub methodo, incongrue & copioſe nimis adplicato, ſalivatio lethalis inſecuta fuerit; Eaque ſingula multis conſentientibus ſcriptoribus & exemplis firmari & adſtrui poſſent, ſi neceſſitas exigeret.

Iis autem ad nimiam prolixitatem evitandam ſuperſedens, caſum noſtrum prudentibus & integritatis atque doctrinæ fama claris Viris & integro Collegio Medico examinandum & dijudicandum propoſui; Non quidem eam ob cauſam, ac ſi Ampliſſ. Magiſtratus ac Proceres noſtri de homicidio ab circulatore admiſſo, dubitaverint, atque controverſia nata fuiſſet, quæ Reſponſo & Judicio Facultatis alicujus Medicæ decidenda fuiſſet! Minime gentium; totum factum vix dubitationi obnoxium erat; verum eum in finem doctiſſimorum Virorum ingenii lanci caſum hunc adpenſum volui, ut illi, quos rei ordo latet, & hinc de uno vel altero, quod ab aliis fando acceperunt, judicium ferre nequeunt, videant, quid ſentire debeant.

Dan-

Dantur enim non raro invidi & malevoli, qui plus adfectibus, quam veritate, ducibus utuntur, quique, cui invident, ei etiam male cupiunt; Talium immodeſtiæ repagulum objiciendum, oſtendendumque eſt, fas verumque nunquam lucem ſubterfugere.

Impulit me & alia ratio: palam eſt Chirurgos, licet vires medicamentorum parum aut non calleant, tamen maxime pronos eſſe in tam ſuſpecta & vehementia remedia. Ut ergo & his, & quibusvis aliis ex hoc triſti eventu periculoſus illorum medicaminum uſus innoteſcat, de eorum effectu luctuoſum hoc ſpecimen producendum eſſe duxi, quo diſcant, tutius eſſe ut tam *periculoſa remedia*, ob noxas & pericula prope continuo inde timenda *e foro medico & chirurgico prorſus proſcribantur,* quam ægri in tanta diſcrimina præcipites fiant. Haud unquam enim bono animo in ejus uſu eſſe poſſumus, & ingenue fateor, me in tota mea praxi, licet ſatis ampla, ne unico quidem ejus grano, ſive externe, ſive interne, unquam uſum fuiſſe.

Graviſſimum & capitale periculum eſt; luditur de corio humano, occiditur homo, non moritur. Vulgo enim *occidiſſe dicitur, qui mortis præbuit cauſam:* Et *homicidii crimen eſt, hominis peccare ſalute.*

En vero *morbi hiſtoriam*, ſeu ipſum *factum medicaſtri*, in actu illicito deprehenſi, quo *Auctor mortis*, huic Matronæ illatæ, coarguitur; & *ſuffragante Illuſtri Facultate medica Halenſi* convincitur.

HISTORIA MORBI.

Matrona Nobilis AGNITA ELISABETA DE BALVEREN, ex Nobili Familia DE HEVCKELOM, circiter XLVII. annos nata, optima utens valetudine, querebatur, ante X. circiter annos, januæ carpenti humerum ſuum & femur dextrum alliſiſſe, & ex eo tempore dolorem aliquem in regione muſculorum, femur moventium, ſenſiſſe, quo impediretur, ne in idem latus cubare poſſet, ſeque ſucceſſu temporis duritiem ibi percepiſſe, quæ vix duos digitos latitudine, unum longitudine ſuperavit, in inferiore parte aliquantum acuminata, non admodum dura; at extrinſecus nihil adparebat, tantummodo dolebat pars affecta, ſi eidem incumbebat. Diverſos Medicos conſuluerat, multaque medicamenta adhibuerat, ſed fruſtra. Tandem adfectum hunc circumforaneo chirurgo, nomine J. H. FRANCKEN, qui huc venerat, per famulam propoſuit, ac ſi illo adfectu ipſius famulæ matertera laboraret, quæ *Ottmarſiæ* habitaret; famula interrogabat, num huic adfectui mederi poſſet? id quod artifex ſtatim adfirmabat, ſe pollere; hinc famula porro ab eo petebat, ut ipſi remedia dare vellet, materteræ ſuæ transmittenda. Quo facto ei exhibebat *Emplaſtrum cauſticum*, chartæ involutum, magdaleonem emplaſtri digeſtivi, capſulam aliquot pilulis inſtructam, lagenulam, ita dicto cardiaco repletam, & inſuper alias quatuor lagenulas, addito præcepto; ut *emplaſtrum cauſticum* loco dolenti adplicaret; Et ſi hoc effectum ſuum edidiſſet, tunc illud removeret, & de magdaleone emplaſtri digeſtivi alia emplaſtra faceret, hæcque adfecto loco quotidie imponeret, pollicitus, eo temporis ſpatio, quo emplaſtrum hoc digeſtivum conſumeret, ipſam plane ſanatum iri. Et

ideo

ideo tantum emplaſtri digeſtivi ſuppeditabat, quo, dum ægra extra Neomagum habitaret, ipſi ſufficeret ad plenam perſanationem, intra ſeptem hebdomadas abſolvendam: de pilulis quotidie tres deglutiret veſperi, de cardiaco omni mane dimidium digitalis in potu Coffée ſumeret, & id, quod ſingula quatuor reliquarum lagenularum continebat, miſceret cum quatuor cochlearibus vini aduſti, atque hac mixtura calefacta ſingulis diebus veſpere lumbos & coxas liniret, ſed ne locum adfectum tangeret.

Emplaſtrum ergo ***cauſticum*** die Saturni, qui erat *IV. Maji 1737.* veſperi hora decima adplicabatur, ſed emplaſtrum, quod noctu receſſerat, rodendo magnum vulnus infra locum adfectum faciebat.

Aegra de hoc eventu ſollicita, famula die ſolis *V. Maji* ſub veſperam circumforaneum adiit, dicens, materteram ſuam in loco eſſe, & ſe ipſi heſterno veſpere emplaſtrum impoſuiſſe, ſed id a loco receſſiſſe, interrogans num hoc noxam adferre poſſet? Circulator negabat, e contra dicens, bonum eſſe. Atque illi tradebat ***alterum Emplaſtrum cauſticum***, apertum palmæ ipſius impoſitum, præcipiens, ut illud circumſpecte ferret, & loco adfecto accurate adplicaret.

Hoc ***alterum Emplaſtrum cauſticum*** famula, ne noctu denuo a loco recederet, die Lunæ *VI. Maji* matutino tempore adplicavit, eoque veſperi remoto, emplaſtrum de magdaleone adhibuit.

Quo facto, ægra die Martis, *VII. Maji*, in femore tantum dolorem ſenſit, ut juberet famulam redire ad circulatorem, eique hoc indicare; Iſte ſuſpicans, ægram in urbe habitare, petebat, ut ſibi liceret, ipſam inviſere, quia in obſcuro non poſſet rem tractare.

Poſtquam famula redux hoc Dominæ retulerat, ea circulatori ipſam conveniendi veniam dabat, qui eadem veſpera hora decima adveniens, inſpecto loco adfecto, menſæ imponebat emplaſtrum, huicque ***pulverem album***, e lagenula quadam vitrea deſumtum, adſpergebat, & ſic ipſe ***tertium Emplaſtrum cauſticum*** femori adplicabat, injungens, ut hoc non ante horam quartam matutinam diei Mercurii *VIII. Maji*, removerent, commendans,

ut

ut largam potus Coffe quantitatem ægra biberet, nec in lectum ſe componeret, ſubridens addebat, ipſam a ſomno non oppreſſum iri. Abiens famulæ repræſentabat, Dominam quingentis florenis non redimere poſſe utilitatem inde orituram, quod ipſe inſpexerit malum, adeſſe *cancrum*; Matrona hoc deinde audiens circulatori dicebat, cancrum adeſſe non poſſe, nec Medicos pro cancro affectum ſuum unquam habuiſſe: ad hæc circulator regerebat; Medicos rem non noſſe nec intelligere, ſeſe ipſam ſanaturum. Modo eſchara ſeparata fuerit, Dominam poſſe curru vehi, inviſentes excipere, omniaque agere, adfectum nulla in re impedimento futurum, eamque illo magdaleone emplaſtri vulnus claudere poſſe.

Interea *adhibito* ultimo ſeu *tertio Emplaſtro cauſtico*, Matrona non tantum adeo intolerabili dolore excruciabatur, ut tamquam alienata mente per conclave diſcurreret, & alta voce clamaret, ſed etiam per totum diem Mercurii, *VIII. Maji* usque ad veſperam *ſpaſmis & convulſionibus univerſalibus* ad ipſas pedum & manuum extremitates usque, viſu horrendis, invaderetur.

Die Jovis *IX. Maji* conatus vomendi ſuperveniebant, immo *actuales vomitus* ſequebantur.

Die Veneris & Saturni, *X. & XI. Maji fauces valde intumebant.*

Hæc omnia Matrona circulatori, illam inviſenti, exponebat, & ipſe rem ita ſe habere videbat, ſed regerebat Dominæ, nihil mali hæc portendere, tantummodo vehementer illi commendabat, ne omnino admitteret Medicum, & diſcedens famulæ injungebat, ut ipſum moneret, ſi dentes inciperent vacillare; Interea fauces adeo intumeſcebant, ut noctu inter XI. & XII. *Maji* ægra crederet, ſe ſuffocatum iri.

Die Solis XII. *Maji* ego ante meridiem advocor, omnium, quæ a circulatore acta eſſent, & ſupra relata ſunt, in eum diem ignarus. Vidi externe *caput* & *collum* valde *tumens*, *linguam rigentem*, *& tumeſcentem*, *faucesque* ſic *inflammatas*, ut ægra ſumma *cum difficultate loqueretur*, vel *deglutiret*: *dentes vacillabant*, & *oris fœtor* idem erat, qui ſolet eſſe in iis, qui Mercurialibus uſi ſunt. Rem miratus interrogabam Matronam, an aliquo

quo Medicamento uſa eſſet ? Ad quæ poſt multas ambages, & poſtquam ipſi rotunde declaraveram, ipſi venenum datum eſſe, tandem fatebatur, ſe ſex pilulas, ſingulo veſpere tres, a circulatore traditas ſumſiſſe, ſed ſimul artificem excuſans, hæc phænomena inde oriri non poſſe, quia famula vna vice novem de iſtis pilulis ſine ullo damno deglutiviſſet. Cum ulterius inſtarem, Matrona tandem adplicationem *Emplaſtri cauſtici* confitebatur. Inſpecto loco adfecto inveniebam in muſculo femoris moventium primo, *Eſcharam* integra manu latam, & ad contactum duorum pugnorum craſſitiem æquantem, & infra eſcharam aliud *vulnus* apertum eadem latitudine, & circa locum adfectum *ingentem* cum *intumeſcentia inflammationem.*

Cum jam neſcirem, quo cauſtico illa eſchara inducta fuerit, & mihi hac vice tantum pauca quædam, ſed non tota ſcena relata eſſet, ſuſpicabar, illa ſalivationis ſymptomata eſſe ab illis Pilulis, quas putabam Mercuriales fuiſſe. Hinc ipſi præſcripſi *purgans* ex *reſinæ jalapæ* granis XII. in Spiritus vini drachmis duabus cum ſemiſſe ſolutæ, quod etiam V. vel VI. ſedes procurabat, ſine ullo levamine. Et quia Matrona difficillime deglutiebat, porro interne nihil aliud propinare poteram, quam *Eſſentiæ pimpinellæ albæ* unicam unciam cum dimidia, cujus ſingulis trihoriis XL. vel L. guttas, cum *Syrupo violarum* mixtas, guttatim hauriret; inſuper injungebam, ut os & fauces aſſidue gargarizaret *lacte dulci* tepefacto ſolo, vel cum *ficubus* cocto, conjuncto regimine leni diaphoretico; ſalivam quantum poſſet projiceret; quoad diætam *juscula carnium gelatinoſa*, *pinguia*, *gelatinam cornu cervi*, *lacticinia*, *hordeum tenuiter coctum &c.*

Interea circulator hoc meridie me adiit, ad conſtituendum diem pro operatione herniæ, qua occaſione iſtum interrogabam, quid in Matrona adhibuiſſet? adfirmabat in pilulis ſuis nullum fuiſſe Mercurium; ſed *Emplaſtrum* Matronæ adplicatum factum eſſe ex *Mercurio ſublimato corroſivo*, adfectumque Matronæ, pro ſua ſententia, eſſe *Cancrum*, qui *hoc cauſtico*, tanquam ſupremo remedio, eſſet curandus, addens, fieri non poſſe, ut ſymptomata, quæ ipſi commemorabam, in Matrona adeſſe, a *cauſtico hoc ſuo* excitentur, cum idem ſæpius & in aliis adplicuiſſet nec unquam tale quid inde expertus eſſet, cum cauſticum hoc NB. *circiter dimidio ſcru-*

pulo Mercurii ſublimati conſtet. Sed ego ipſi non ſolum poſſibilitatem rei exemplis, ex aliis ſcriptoribus peritis, ſed & ſymtomata Emplaſtri ſui applicationem inſecuta rem confirmare, oſtendebam. Ad quæ nihil reponere habebat, quam quod diceret: *ipſa me decepit, & ego ipſam decepi*, atque adeo *alter alterum decepit.*

Interea die Lunæ; XIIItio *Maii* intumeſcentia faucium, omniaque ſupra dicta ſymptomata continuabant, ut propemodum nihil liquidi ægra abſorbere valeret: adhæc conquerebatur, ſe tantum *ardorem in ore & faucibus* ſentire, ac ſi *candentes prunæ* illis ineſſent; in uſu medicamentorum uti priore die pergebatur.

Die Martis, qui erat XIVtus *Maii* miſerrime laborabat, integra *fruſta cruoris* ejiciebat, *membranas palati digitis* extrahens, & multum *ſanguinis liquidi* rejiciens, ut vererer, ne hemorrhagia eo ipſo die interiret. Tunc præſcribebam *gargarisma* ex *rad. alth.* unica una, *herb. malu. beton. hyſſop.* ana manipulo uno *flor. roſar. rubr. manipulo ſemis*, *ſem. fœn grac.* drachmis duabus, cum aqua coquendum & *melle* edulcorandum, ut hoc *lacti dulci* interponeretur, eoque os elueretur.

Eadem die etiam ad Matronam hanc pharmacopola Dom. *van Sichem*, me inſcio, arceſſitus rogabatur, ut fauces inſpiceret. Hic *palatum, fauces* ac *linguam* adeo *tumeſcentes & inflammatas* deprehendit, ut ægra ægre loqui poſſet; in ipſis *faucibus* detegebat *ulcus apertum* magnitudine piſi majoris, & ad latus ſiniſtrum *palati actualem partium ſolidarum ſeparationem*, *dentes vacillantes & largam ſalivationem.*

Die Mercurii XVto Maji omnia in triſti hoc ſtatu manebant, ſalivatio ſemper procedebat, *alvo ſæpius depoſita. Excrementa* eundem fœtorem exhalabant ac fauces: quam ob cauſam præſcribebam *Tincturæ rhei* cum aqua cichorei & ſale Tartari præparatæ uncias duas cum dimidia, pro doſi cochleare dimidium ſemel vel bis de die; reiterato uſu *Eſſentiæ pimp. albæ*, quæ non niſi cum *Syrupo violarum mixta* adhiberi poterat.

Die Jovis, XVIto Maji *collum* exterius non adeo tumidum videbatur, at *facies* & *genæ* eundem tumorem & duritiem retinebant. Iterabatur *gargarisma.*

Die Veneris XVII. Maji & die Saturni XVIIIvo Maji eadem

dem erant miſeriæ. Per omne hoc tempus de *cardialgia* & *conatibus vomendi* querebatur, iisdemque *faucium doloribus* ac *vigiliis continuis*, *ſalivam ſanguinolentam* projiciebat ſemper. His jam accedebant *magni dolores capitis*, inprimis *circa tempora*; iterabantur *Eſſ. pimp. alb. Tinct. rhei* & *gargarisma*.

Die Solis XIXno Maji ſuperveniebat *delirium leve*, & ægra de eo valde conquerebatur, dicens, *ſe inſanire*, *& neſcire quid ageret*. *Eſſentia pimp. alb. & gargarisma* continuabantur.

Die Lunæ XXmo Maji eadem continuabant, inſuper majore delirio vexata vix amplius regi aut moveri poterat, omnem fere medicinam & victum reſpuens, dicensque ſe *nimiis doloribus* excruciari, nec quidquam adſumere poſſe. Hoc die præter *Eſſent. pimp. alb.* etiam in uſum vocavi *Elect. diaſcord.* ſcrupulum unum, veſperi ſumendum.

Die Martis XXImo Maji omnia in deterius abibant; adhuc quotidie multa *fruſta cruoris* & *membranæ* ex ore rejiciebantur & ſenſim ſenſimque ægra ita *debilitabatur*, ut jam non amplius e lecto ſurgere poſſet, ſalivatio adhuc continua. Præſcripſi *Tincturæ myrrhæ* unciam unam *gargarismati* addendam.

Die Mercurii XXIIdo Maji malo aucto *Eſſentiæ pimpinellæ albæ* unciæ uni & dimidiæ addidi *Tincturæ antimonii alcal.* drachmas tres, ſed ægra vix quidquam amplius adſumere poterat; gargarismati denuo unciam unam *Tincturæ myrrhæ* admiſcui.

Die Jovis XXIIItio Maji nulla in melius mutatio. Per chirurgum præter gargarisma, cum Tinctura myrrhæ mixtum, adhiberi curavi *mellis roſarum* uncias duas cum *Tinctura myrrhæ* uncia ſemis, pro elutione oris; nam ipſa id facere dehinc non poterat. Præſcripſi quoque *Tincturæ antimonii* drachmas ſex, 30. guttas pro doſi, ut cum Syrupo violarum propinentur.

Die Veneris XVIVto Maji *tumor in gena* dextra aliquanto minor erat, in ſiniſtra nihil ſubſederat, remanente eadem duritie. Nocte inter XXIVtum & XXVtum Maji ſponte *dens* excidebat.

Eodem XXVto Maji *ſalivatio* quidem adhuc procedebat, ſed ſenſim minuebatur, & ægra debilior facta magis *delirabat*. Eadem *Tinctura antimonii* cum *Syr. violar.* iterabatur.

Die Solis XXVIto Maji mane *pulſus deficiebat*, *imminuta ſalivatione*, *dormitare* nonnihil videbatur, cum antea per totum

tempus omnis ſomnus abfuiſſet, ſed & *ſubito pavore* excitabatur non amplius *de doloribus* conquerens. Ex quibus omnibus colligebam, mortem inſtare. Eodem tempore ab aliis alia proponebantur, ſed uti ægra per totum ſtatum medicamenta tantum *guttatim* & *cum difficultate* ſumere potis erat, ſic jam ne guttam quidem amplius adſumere poterat. Et hæc erat hujus diei conditio.

Die Lunæ XXVIImo Maji *pulſu plane ceſſante de ſummis anxietatibus* jam cum morte colluctans, querebatur. Noctu ejulatus & *clamores* ægræ totam domum perſonabant.

Die Martis XXVIIIvo Maji hora quinta matutina jam mente alienata *membra maxime torquens & agnonizans*, hora ſeptima expiravit.

Per totum morbi decurſum nulla aderat *febris; urina* naturali ſimilis, album depenebat ſedimentum. Præterea conclave *fœtore* vix ferendo infectum erat, & *miſeriæ*, quas ægra perpeſſa eſt, neque animo concipi, neque verbis deſcribi poſſunt. Porro notandum eſt, ægram ab initio, quo ad eam vocatus eram, usque ad finem, non tantum *liquidi nutrientis*, vel *medicamentorum* una vice capere potuiſſe, quantum parva ſcutella porcellana continet, querentem, ſe præ faucium dolore, ardore & tumore haurire nihil poſſe. Sed quia ſemper nauſeabunda & ad animi deliquia prona erat, roganti permittebam interdum cochleare unum vel alterum *vini gallici* vel *rhenani*, quo ſolo aliquantum recreabatur.

Chirurgus nomine J. Z *Vos*, cujus opera die XIXno Maji uti incepimus, loco Circulatoris, quem ægra videre non amplius volebat, ut vulnus in femore ungento & emplaſtro digeſtivo tractaret & poſtea os fauceſque repurgaret, declarabat, non ſolum *genas, gingivas, palatum, fauces &c. exulceratas*, ſed etiam *oſſa*, inprimis *maxillarum infecta & denudata* fuiſſe.

Separatio eſcharæ in femore, decreſcente inflammatione paulatim ſuccedebat, ſed die mortis adhuc multum reſtabat.

Vir honeſtiſſimus *van Selem*, qui conſolandi ægros munere fungitur, adfirmabat, ægram die Martis XXVIIIvo Maji, hora matutina ſecunda manus tam vehementer torſiſſe, ut putaret, eam digitos fracturam: tunc manus ægre tangens eaſdem ſudore frigido

frigido madentes deprehendit, ac manum ſuam per contactum fœtore, quem ægrotans exhalabat, imbutam eſſe: ſed adhuc dubitans removebat manum, paulo autem poſt eam naſo iterum admovens hocque vel ſexies repetens, ſemper eundem odorem perſenſit; quem cum abſtergere non poſſet, cogebatur manum aqua abluere; inſuper referebat, noctem illam ægræ & ſibi adeo luctuoſam fuiſſe, ut verbis exprimere non poſſet:

Poſt obitum, die Mercurii XXIXno Maji totum caſum Ampliſſimis Magiſtratibus, ratione officii, expoſui. Sectionem quidem & inſpectionem cadaveris judicialem optaſſem, ſed cum Nobiliſſ. agnati ab ea abhorrerent, inſtituta non eſt; nec ad rem abſolute neceſſaria erat, cum ipſa res per ſe ſatis pateret.

Matronæ famula declarabat, cadaver ſtatim initio totum album evaſiſſe, ſed paulatim in plumbeum colorem mutatum eſſe.

Cum ego illud die Saturni, qui erat *primus Junii* viderem, inveniebam labia oris atra, & palpebras rubras ac protuberantes, ceu inflammatas.

Die Martis IVto Junii nigredo labiorum paulo minor erat, ad rubedinem vergens, ſed palpebræ ita ſubſederant, ut pollex in cavitatem immitti poſſet. Naſus etiam in extremitatibus rubebat, ut inflammatus.

Tria illa *Emplaſtra cauſtica*, quæ mihi famula tradidit, in diametro quatuor circiter pollices lata ſunt, nimirum quodlibet eorum & ut adhuc videre eſt, illa undique *Mercurio ſublimato* conſperſa fuiſſe, nam etiamnum ab omni parte albent a reſiduo *Mercurii*, etiam vulnus & eſchara fœmoris eadem, immo majori erant magnitudine, quam emplaſtra.

Cum jam Circulator ille ob malum eventum ſui auſus publicam cenſuram incurreret, qua, prout ipſe ait, tanquam maleficus non ſine ignominia urbe noſtra pulſus eſt, factum ſuum jam excuſare, & cauſam ac ſequelas mali ſucceſſus in me transferre conatur, ac ſi ille ipſiſſimus auctor violentæ hujus mortis non fuiſſet, ſed potius ego!

In Apologia autem ſua ad Ampliſſimos Magiſtratus innocentiam ſuam tueri vult argumentis ſequentibus, in ordinem diſpoſitis;

I.) Mercurium ſublimatum corroſivum non cuilibet notum,

ſed adhuc pro ſingulari arcano adverſus tumores ſcirrhoſos aliaque mala habendum eſſe.

II.) Illum ſine metu & periculo externe poſſe adhiberi, nec quantitatem illius determinandam, ſed artifici relinquendum eſſe, quantum, pro re nata, neceſſum ducat.

III.) Emplaſtrum ſuum ſemper adpellat *cauſticum*, conſtans e Mercurio ſublimato, nunquam indicat, quo pondere eum adhibuerit.

IV.) Mercurium ſublimatum per ſua Emplaſtra adhibitum ſalivationem excitare non poſſe.

V.) Ad excitandam ſalivationem vel decuplo plus Mercurii ſublimati opus eſſe, quam ipſe in Matrona adhibuiſſet, nec ſalivationem poſſe induci ſemel aut bis adplicato tali emplaſtro aut parti uni corporis illito, ſed omnes artus per omnes articulos aliquot diebus continuis illinendos, & hoc pacto ſalivationem procurandam eſſe.

VI.) Licet Mercurius ſublimatus ſalivationem caſu fortuito excitet, eam tamen minime lethalem, ſed nota & facili methodo ſanabilem eſſe.

VII. Aegræ noſtræ præſcribendum fuiſſe purgans & decoctum conveniens, ad promovendam ſalivationem, tunc ea ſalivatione, per *ſuum cauſticum* excitata, Matronam eo ſaniorem potuiſſe evadere.

VIII.) Hinc licet forte ſalivatio in Matrona inſecuta ſit, emplaſtra ſua ſeu cauſtica e Mercurio ſublimato nec extitiſſe, nec exiſtere poſſe cauſam mortis Dnæ. de *Balveren*, nec ſe auctorem interitus ejus dici poſſe, ſed potius me, utpote Dnæ Medicum, quod aut methodum medendi ignoraverim, aut Matronam hanc malo animo ſciens volensque neglexerim, ut ipſe urbe ejiceretur.

IX.) ſe, ſi ullus in urbe Medicus adfirmare poſſet, quod talis ſalivatio a Mercurio ſublimato excitata, dirigente perito Medico, periculoſa vel lethifera ſit, meritam pœnam ſubire paratum eſſe.

Ne referam plura per naſutulum hunc circulatorum admiſſa pertinacis inſcitiæ ſphalmata, quæ recenſuiſſe idem eſſet ac refutaſſe.

Vt tamen veritas rei, laudatorum virorum ſententia roborata,

rata, hoc clarius & evidentius conſtet, ſequentes quæſtiones ex arte & peritia decidendæ, Illuſtri Ordini Medico Halenſi propoſita ſunt, cujus Reſponſum reliquæ paginæ dabunt.

Qu. I. *Num Mercurius ſublimatus corroſivus pro ſingulari remedio & arcano habendus ſit, quod adverſus varios tumores ſcirrhoſos, cancrum, aliaque mala tuto & ſecure adhiberi poſſit?*

Qu. II. *An circulator adplicando hoc Emplaſtrum corroſivum, recte egerit, & annon potius triſtium illorum ſymptomatum & mortis auctor fuerit in Matrona, quæ ante illius adplicationem optime valebat?*

Qu. III. *An Medicus eo demum tempore in auxilium vocatus, quo calamitoſa ſymptomata medicamentorum deglutitionem fere omnem excludebant, lethalem eventum prohibere potuerit, præcipue ſi, ſuadente Empirico, ſalivationem adhuc magis promoviſſet?*

RESPONSUM FACULTATIS
MEDICÆ HALENSIS.

IN cauſa & ſtatu controverſiæ periti cujusdam, docti & legitime promoti ac probati Medici Practici, contra indoctum ac audacem quempiam operatorem atque Empiricum, certa quædam relatio caſus alicujus, fatali decurſu terminati, Facultati noſtræ ad cognitionem, indagationem & dijudicationem oblata fuit, cui petito ut fiat ſatis, ab ordine noſtro deliberatio de eo inſtituta cognitam reddidit Nobilem quandam Matronam, optime valentem, quadraginta ſeptem annorum. quæ ante decennium aliqualem contuſionem dextri humeri æque ac femoris perpeſſa & temporis ſucceſſu duritiem abſconditam in eodem femore, tactui ſolum obviam, erat experta, quæ vix duos digitos latitudine unumque longitudine, quadantenus acuminatam, ſuperavit, interea autem moleſtis doloribus perennem præbuit cauſam. Poſteaquem hæc adflictio ad prædictum circumforaneum *Franckium* delata fuit, hic promptam promiſit medelam, eaque propter confeſtim cauſticum quoddam emplaſtrum tradidit, additis digeſtivi emplaſtri magdaleone, nonnullis pilulis, variisque lagenulis incogniti medicaminis, adnexa informatione,

tione, ut cauſticum emplaſtrum dolenti imponeretur loco, cui, ſi effectum ediderit ſuum, ſubſtituendum eſſe indicavit, digeſtivum, & ita etiam reliquorum otdinatorum uſum diſpoſuit. Adplicato itaque cauſtico emplaſtro, contigit, ut eodem loco quem attigit, magnum excitaverit vulnus, id quod IVto a. c. Maji accidit. aſt quoniam eadem nocte emplaſtrum a loco receſſit, exquiſito novo conſilio, idem Empiricus alterum cauſticum emplaſtrum provida manu geſtandum, eidem loco iterato imponendum præcepit, quod ſexto Maji mane adplicatum, veſperi autem remotum, ſubinde vero digeſtivum appoſitum fuerat: inde autem evenit, ut VIImo Maji in femore magnus obortus fuerit dolor, cui mitigando accerſitus Empiricus hora veſpertina emplaſtrum cum pulvere albo ê vitrea lagenula adſperſo adpoſuit, quod itaque intra triduum, a nocturna decima 4ti Maji hora, ad decimam 7mi ejusd. horam, tertia vice adplicatum fuit, abhinc audax & imperitus hic circulator cancri præſentiam in ægra indicabat, inſuper autem pro more hujus furfuris hominum omnia fauſta promittebat, liberumque vivendi genus permittebat: interea autem dolor adeo increbuit ac adcrevit in adfecto loco, ut ægra quaſi mente capta adparuerit, ſubinde is autem in manuum pedumque extremitatibus ſpaſmorum & convulſionum comitatu, exacerbatus fuit; Supervenerant vomitus fauciumque tumor, id quod circumforaneus haud metuit, modo aliorum Medicorum convocationem & conſilia prohibuit: ſubinde fauces ad ſtrangulationis metum intumuere: XIImo Maji accerſitus prior peritus Doctor, anteactorum plane ignarus, obſervavit caput & collum tumidum, linguam denſam turgidamque, fauces inflammatas cum loquelæ & deglutitionis difficultate: acceſſit dentium vacillatio oriſque fœtor; ægra inſuper conſitebatur, ſe hactenus quolibet veſpertino tempore ſex pilulas adſumſiſſe: in femore adparuit eſchara ad manus latitudinem & duorum pugnorum craſſitiem accedens, infra ſe vulnus detinens, in ambitu autem ingentem tumorem inflammatorium comprehendens. Data occaſione teſtabatur Operator pilulis nihilum de mercurio, ſublim. aſt emplaſtrum ſublimatum illum ingreſſum fuiſſe, quocum, tamquam ſupremo, uti opinabatur, remedio, cancrum femoralem, quem ſuſpicabatur, extinguere arbitratus fuit: male autem inter alia, dum pernicioſi

ejus-

ejuſdem effectus adnotati erant, pro excuſatione edixit, *ipſa* me decepit, & ego ipſam decepi, atque adeo alter alterum decepit. Ab hoc tempore fruſtra ordinatis minusque ſalutari effectu adhibitis auxiliis, ita atrox redditus fuit idem adfectus, ut præter refractariam ſalivationem, horrenda faucium ſymptomata, inflammatoria, ulceroſa, aliaque ſupervenerint, usque demum 28. Maji ægra hæc miſeranda expiraverit morte. Hic tragicus caſus cauſam ſubminiſtravit ſequentibus, ad rationis & artis fundamentum decidendis quæſtionibus.

I. *Num Mercurius ſublimatus corroſivus pro ſingulari remedio & arcano habendus ſit, quod adverſus tumores ſcirrhoſos, cancrum & alia mala ſecure adhiberi poſſit?*

Hanc quæſtionem quoad ſingula ſua membra negativa decidimus ſententia. Etenim hoc ſubjectum chymicum non niſi ſcientia, experientia & conſcientia privatis temerariis medicaſtris hodierni ævi arcanum audit remedium, dum multis caſibus confirmari poteſt, quanta damna topicus etiam uſus illius ſæpius intulerit, & quam frivolo auſu in levibus & arduis caſibus eo confugiant audaces Empirici; Quemadmodum famoſæ aquæ phagædenicæ nondum hucusque peritis ac circumſpectis Medicis ſeſe probarunt; & ita etiam vix ullus imperitorum ac ſcatophagorum unguentariorum invenietur, cui non hoc medium cognitum fuerit, ideo fraudulentam omnino olet jactantiam, id pro arcano quodam declamare velle, licet illud ſingulare exitioſum exiſtat: qua de cauſa crumenimulgi non niſi ad deſperatos adfectus ſcabioſos, ulceroſos, gangrænam &c. illud ordinare non verentur: Præterea autem id ipſum in ſcirrhis, cancro aliisque malis infeliciſſimum & ſtygiale, minime omnium vero ſecurum eſt remedium, ita ut omnium rariſſime unquam fidam, regularem & ſalutarem obtulerit opem. Conſtant hujus judicii multa teſtimonia, ſcriptis ac ore relata, fide digna, & vix ullus adſiduorum, judicioſorum & attentorum Medicorum erit, cui non tragici effectus ſublimati hujus, extrinſecus licet uſurpati, conſtent. Wolfii Obſ. Chirurg. Lib. 2. Obſerv. 1. p. 179. ſq. Act. N. C. Dec. 3. ann. 5. obſ. 204. Bonetus Polyalth. lib. V. c. 35. p. 561. Commerc. litterar. Ann. 1732. hebd. 31. p. 245. ſq.

II. *An Circulator adplicando Emplaſtrum hoc corroſivum recte egerit, aut annon potius triſtium illorum ſymptomatum & mortis auctor fuerit in Matrona, quæ ante illius adplicationem optime valebat?*

Ad hanc interrogationem reponimus deciſionem adfirmativam, quod videlicet imperita, audax & terna vice continuata Mercurii ſublimati adplicatio in hac, antea ſana Matrona, periculoſa præcipue pathemata in femore, dein etiam ſubitaneam ac impetuoſam congeſtionem inflammatoriam cum conſequente turbulenta ſalivatione concitaverit: Haud quidem in relatione hiſtorica, tragici hujus caſus, aliæ, ſcitu dignæ, ejusdem generoſæ mulieris qualitates commemoratæ ſunt, qua videlicet corporis conſtitutione ipſa prædita, an plethorica, temperatis aut intemperatis humoribus inſtructa, cui diætæ, vitæ generi, quibus moribus animique adfectibus dedita fuerit, quo ordine quotidianæ & reliquæ evacuationes in eadem proceſſerint (a) &c. Nihilo tamen ſecius ſeries atque nexus dirorum multorum & periculoſorum ſymptomatum cauſtico illi Emplaſtro ſuam debent originem: nec deficiunt teſtimonia, quibus vehemens, repentina & turbulenta ſalivatio, per ſublimatum hunc mercurium, infelici plane ſucceſſu concitata probatur: Quamvis etiam paucis ab obitu diebus ſalivatio remiſerit, cum jam ob perditiſſimum morbi ſtatum vires extreme defecerint, ſat ſtrenue tamen illa præce-

(a) Cum hic non fuerit caſus morbi & mortis naturalis, ſed violenti & artificialis, omiſi circumſtantias ſcitu neceſſarias, quæ in vulgaribus morborum hiſtoriis alias recenſere moris eſt, maxime ideo, quia nihil in iisdem occurrebat, quod extraordinarium extiterit, aut caſum ipſum mutare poſſit. Ipſa autem Matrona erat temperamenti cholerico-ſanguinei; habitu corporis firmo, repleto, plethorico; temperatis humoribus prædita; animo facile quidem adficiebatur, at & ſatis moderate; lautæ & ſedentariæ potius quam agili vitæ generi dedita; ſemper optime menſtruata; ante duos & dimidium annum matrimonio juncta, nullos ſuſcepit liberos; evacuationes omnes per totum morbi decurſum ſatis regulariter procedebant; nec ipſa per complures annos ullum notabilem morbum paſſa eſt, præter dyſenteriam ſuperioris anni, a qua tamen adeo bene convaluit, ut omnes ſanitatem ejus firmam mirarentur.

præcedentibus ſucceſſit diebus, ut nullo monitore, nedum impulſore opus habuerit, ni oleum igni infundere ac præſentia terribilia omnique commiſeratione digna morboſa pathemata acerbiora reddere, crudele dictitaverit conſilium. Quod porro infelix hoc medicamen, uſu topico adhibitum, ſalivationem impetuoſam provocet, doctos atque peritos Medicos vix latet; nec ullus horum vadem ſe promittere poterit, fore ut talis ſalivatio unquam modica & innoxia extiterit. Quoniam etiam in arte ſua peritus Medicus adhibitus in eodem miſerabili caſu purgans ſat validum, diaphoretica, balſamica, mundificantia, putredini reſiſtentia, lenientia, diſcutientia, ſedantia ſelecta & probata auxilia ordinavit, haud tamen ſingula hæc virus illud mercuriale ſufficienter ſubjugare potuerunt; & licet eſſentiæ pimpin. alb. uſus in paulo minorem quantitatem b) redigi & temperari debuerit, minus tamen eadem tantum obeſſe potuit, quin innumeris caſibus ſalivationi promovendæ, faucibus purificandis & ſtagnationibus diſcutiendis, quippe eximie fructuoſam illa ſe exhibuerit, ideoque ſingulari ordinatione maſticatoriis & apophlegmatizantibus ſelectis remediis adnumeretur.

Tandem quæritur:

III. *An Medicus, eo demum tempore in auxilium vocatus, quo calamitoſa ſymptomata medicamentorum deglutitionem fere omnem excludebant, lethalem eventum prohibere potuerit, præcipue, ſi ſuadente Empirico ſalivationem adhuc magis promoviſſet?*

Quam ultimam quæſtionem haud alia, quam negativa reſolvere poſſumus reſponſione: Non raro enim vix decem periti Medici id in meliorem ſtatum convertere minus valent, quod unus audax, impudens & imperitus Medicaſter perdidit atque corrupit, ideo prudentis Medici officium eſt, ut quantum Religio Chriſtiana & Medica concedit, tumultuariis circulatorum auſibus ipſe

 ſuas

(b) Sed vide rationem in *Hiſtor. med. de Dyſenteria bilioſo - contagioſa, Cap. III. §. XXXVI. XXXVII. LXXXVI. Cap. IV. §. XXVII. pag. 73. 97. & 122. Append. Volum. V. Actor. Nat. Cur.*

ſuas nequaquam immiſceat manus, rectiusve τὸ 'πίχειν exerceat, quoniam utplurimum nihil ad ſalutem ægrorum perficitur. Subinde autem certo certius evenit, ut impoſtor fatales temeritatis ſuæ eventus, impudica fronte in peritum devolvat Medicum.

In præſenti caſu octavus adfulſerat dies, quo demum, forte ægræ in peſſimum ſtatum conjecta, Medicus peritus vocatus fuit, ut damno, a medicaſtro illato, ſalutare ferret conſilium: aſt cum humores & motus in miſera ægra ſummopere ferverent, & in femore æque ac capite partes valde irritatæ eſſent, ſane, non fuit in Medico tantisque reſiſtere telis atque tumultibus: in eo enim contigit, quod Plato edixit, facilius eſſe movere quietum quam tranquillare motum: hoc autem adſertum erat Empirico ignotum. Vehementia, atrocitas, multitudo & contumacia ſymptomatum prohibuerunt, quo minus Medici docti ſolertia, ſollicitudo ac providentia ſalubres adſecuta fuerit ſucceſſus & eventus, qui propterea omni caret culpa dum hæc contra in Empiricum merito derivanda eſt, quem illatæ noxæ eximere juxta ſcientiæ & experientiæ fundamenta nulli poſſumus. Id quod judicium ſuffragante ordinis noſtri conſenſu ac auctoritate, ſub ſigilli noſtri confirmatione, ad petitum exhibemus. Dab Halæ Magd. d. 28. Sept. Ann. 1737.

(L. S.)

Decanus, Senior und ſämtliche Profeſſores der Mediciniſchen Facultæt allhier.

Nova

NOVA
FEBRIS MILIARIS
SVB EXITVM ANNI 1733. ET INITIVM ANNI 1734. IN CELSISSIMO ALPIVM PENNINARVM BAVARIÆ JVGO EPIDEMICE GRASSANTIS
HISTORIA,
CVI SVBIVNCTA INSVPER EST SVCCINCTA MORBI ISTIVS ÆTIOLOGIA, ITEMQVE RATIONALIS SVB EIVS CVRATIONE OBSERVATA MEDENDI METHODVS;

OMNI, QVA FIERI POTVIT, ASSIDVITATE ANIMIQVE ATTENTIONE ET SINCERITATE CONSIGNATA,

AC

ILLVSTRI ET EXCELLENTISS. NOMINI
BÜCHNERIANO
DEVOTISSIME DICATA ET CONSECRATA

PER

FRANCISCVM JOSEPH. GRVNWALD,

Med. Doct. Circuli Monacenſis Phyſicum Provincialem, & Inclytæ S. R. I. Academiæ Natur. Curioſ. Polybium II.

BAGLIVIUS

Opp. ſuor. Lib. I. cap. 5. n. 4. p. m. 9. Edit. Venet. & ibid. Lib. II cap. 3. n. 2 p. 109. ſqq.

Hiſtoria morborum tota quanta eſt, pendet a ſedula, & patienti deſcriptione eorum, quæ doctus obſervator de morborum invaſione, progreſſu & exitu adnotaverit, & eadem, qua obſervavit, ſimplicitate, chartis expoſuerit.

MORBI HISTORIA.

AUtumnum, præ reliquis anni temporibus gravius ut plurimum adficere humanum corpus, apud omnes in confeſſo eſt; præſertim vero, ſi inopinatæ & frequentes fiant aeris calidi in frigidum, aut hujus etiam in calidum mutationes, ſicuti hoc ſatis exacte confirmat divus HIPPOCRATES *Sect. III. Aph. 1.* his verbis: *Mutationes temporum potiſſimum pariunt morbos: & in ipſis temporibus magnæ mutationes aut frigoris, aut caloris, cæterorumque ad proportionem his reſpondentium.* (a) Idem quoque demonſtratum legimus a Celeb. PET. GERICKIO iu diſſert. *de Valetudinis ratione & præſidiis, autumno.*

Mœſtiſſimum proh dolor! ejus rei exmplum ſub finem ſupra dicti & principia ſequentis anni præbuere, qui ſalubriores communiter habentur locis planis, *montes pennini*: (b) vix enim circa finem *Novembris* & initium *Decembris* copioſæ per excelſa quaqua verſum montium cacumina floccorum nivalium turmæ diſperſæ erant, frigusque ſua incrementa, loci & temporis indoli convenientia, in dies ſumere ceperat, cum inopinato circa Solſtitium hiemale (quod cum ingreſſu ☉ in ♑ die 21. Decembr. contingit) tempeſtas præter incolarum, etiam grandævorum, ibidem memoriam, inaudita viciſſitudine & ſubitanea mutatione adeo tepida ac inſolita ingrueret, ut non tantum omnis nivium copia uno impetu deleretur, ſed hiems quoque, quaſi non hiems, veris ſuaviter adſpirantis manſuetudinem æmularetur.

Mirandum ergo haud eſt, ſi ad *inſolitum* temporis tractum novum plane & *inuſitatum* morbi genus reſultarit. Adgreſſus eſt hic morbus illuſtres pueros ibidem, potiſſimum adoleſcentes (c) & juvenes, forte, ut, cum provectioris ætatis hominibus & adul-

(a) Non abſimile eſt effatum ejusdem Auctoris, quo Librum ſuum de *aere, aquis & locis* auſpicatur.

(b) Ita a IOAN. AVENTINO, Bavariæ Hiſtoriographo, adpellati.

(c) Luem peſtiferam in agro urbeque *Ambergenſi* ann. 1613. deſævientem, *juniori* quoque *ætati* maxime infeſtam fuiſſe, teſtatum reliquit JOAN. INGOLSTETTERVS *Phyſicus ibidem ſat celebris*, in *Epiſtolis* ad D. SIGISM. SCHNIZERVM, *Archiatrum t. t. Bambergenſem*, datis, quæ ex-

adultis nocere haud potuit, insontibus exitioſior eſſet tenellis? Telam exordiebatur in principio ſub ſchemate non adeo magni morbi, per inſolitam moroſitatem, adpetitum imminutum, in nonnullis nauſeam, levem horripilationem, pulſum celerius modo micantem, modo debilem, &, NB. quod apud omnes fuit, *tumorem anginoidem plus minus auctum, cum deglutiendi moleſtia;* ſitim non raro contra morem febrium aliarum, exiguam, ſed in progreſſu & ſtatu morbi auctam. Urina quorundam ſubjectorum in principio non adeo inſigniter mutata adparebat. Udor & ſudor in aliquibus intolerabiliter fœtidus erat atque graveolens. Proteiformis ergo & multiplici facie incedebat. Corpus univerſum variegati coloris conſpiciebatur, prodeuntibus innumeris puſtulis, milii ſemen figura & exiguitate referentibus, nunc *albis*, nunc *rubris*, interdum utrisque in uno individuo. His jungebat ſe inſuper alind exanthematum genus, modo *variolarum*, modo macularum rubicundarum, ad inſtar *puncturarum pulicis*, verarum nempe *petechiarum*: quæ tamen efflorefcentiæ non eodem ſemper tempore & modo protuberarunt, nec juſtum typum aut ſtata tempora ſervarunt, ſusque deque interdum habentes omnia. Erumpentibus tamen exanthematibus *tumorem anginoidem* vel *ceſſaſſe*, vel notabiliter ſaltem *remiſiſſe* notavimus. Symptomata nonnunquam præter omnem malam ſuſpicionem acceſſere, eaque graviſſima & atrociſſima, inquietudines nempe, præcordiorum anguſtiæ, fluxus alvi, deliria & motus convulſivi, omnes *exquiſitæ malignitatis* teſtes. Inter hæc ſanguis in multis per nares prorupit. Cutis, poſt prægreſſas puncturas ſatis moleſtas

tant in *Ciſta Medica* JOAN. HORNVNGI. Non abſimile exemplum notatum reliquit PHIL. MENZELIVS, in carmine, Libro de *Peſte* RAYM. MINDERERI præfixo:

— — — *Illa eſt*
Aut cœli vitio, aut contage, aut ſponte ſuborta
Dira lues, flammam, putri perfuſa veneno,
Intus alens, maculoſa cutim, bullataque inuſtis
Tuberibus: quæ ſæva die dans funera mille
Sternit humi intactæ florentia robora pubis
Nec teneræ ætati parcit &c.

ſtas in corporis peripheria ſine manifeſta aut exquiſita ulceratione, in fine deſquamata fuit, ubi res ægri in vado erat. Reſtitutis jam ægris, cum capillorum profluvio, nunc caput, nunc pedes intumuere, relicta circa malleolos ſerpigine miliari. Eorum nonnulli, qui arctius quoddam cum decumbentibus commercium evitare haud poterant, morbi quoque malitiam ſunt experti. In permultis tamen malum in prima quaſi herba, annuente divina gratia, ſuppreſſum fuit. Finis tandem Februarii morbo quoque impoſuit finem.

RESOLUTIO.

ADfectum prolixius delineatum *febrem continuam*, epidemicam, *malignam* & *miliarem* fuiſſe, facile dignoſci poteſt.

Ad genus *febrium*, tamquam *morbus calidæ intemperiei*; vel ſi mavis, *totius ſubſtantiæ*, quod pertineat, teſtatur motus humorum inordinatus & præternaturalis, caloris & pulſus mutatio, eaque a principio invaſionis usque ad finem morbi: ergo fuit *continua*.

Ex eorum ſaltem numero quod ſit, quos dicunt *ſporadicos*, exinde luculenter adparet, quod culpa aeris enata, licet non in omnes promiſcue graſſata ſit, juniorum tamen pleroſque adfecerit.

Dixi porro febrem hanc *malignam* fuiſſe, quo ſtigmate eadem hoc in caſu nunquam eximere ſe poterit; cum, uti fuit peſſimæ indolis, ita peſſime quoque per totum ſuum decurſum ſe geſſit, incertos ac minime regulares paroxyſmos habuit, & quando maxime blandiri videbatur, tunc plerumque cum graviſſimorum ſymptomatum cohorte prorupit, maximum vitæ periculum, immo ipſam ſubin-

de mortem ſubitaneam induxit. (d) Quamvis non uno eodemque tempore, omnes tamen eodem invaſit modo, neque illis, prout in ipſa Hiſtoria dictum, pepercit, qui ſuam ægrotantibus operam commodarunt, ita quidem, ut cum forte decumbentium nonnemo, quaſi gratias acturus, manum alterius deoſcularetur, e veſtigio maculæ varii, coloris in circumferentia ſolidi imperialis magnitudinem referentes, exorirentur, relicta quoque in medio puſtula varioloſa, certo certius per reliquum quoque corporis ſpatium latius graſſaturæ, ſi amicum fomitem porro inveniſſent. Cæterum modo ruber, modo albus, modo diſcolor adparet, immo mirificam ſæpe larvam induit Proteus hic nequiſſimus.

Recenſita itaque phænomena conjunctim ſumta, tamquam *producta morbifica*, nonne de *malignitatis cauſa* abunde teſtantur?

Pro *ſpecifica* ab aliis exanthematicis febribus *differentia*, etſi petechias quoque & variolas hinc inde junctas habuerit, a potiori tamen denominavi eandem *miliarem*, ob papulas minutas, ſeu puſtulas, poſt efflorefcentiam figura ſphærica & exilitate ſua granis milii adſimilatas; unde & latinum *febris miliaris* vocabulum originem traxit. Quoniam vero ſuperficies corporis, ob dictas papulas, denſo agmine erumpentes, aſpera redditur, Germani hinc, præſertim *Saxoniæ incolæ* morbum ipſum den Frieſel nuncuparunt, eo quod aliquam ſibi ſimilitudinem conceperint inter exaſperatam hoc modo cutem, & pannum pariter aſperum, & exiguis in ſuperficie globulis, aut nodulis gaudentem, qui vulgo

(d) Pertinet huc Illuſtr. Ettmülleri adſertum *Opp.* ſuor. *pag. 385. Febris purpurata*, inquit, *acutus, non raro preceps eſt adfectus, qui, dum maxime videtur blandiri, ſubito jugulat.*

vulgo Frieß audit. Vid. NIC. AMON. Diſſert. *de febre miliari.*

Nolo hic inquirere, an veſtigia *febris miliaris* apud antiquos Medicos Scriptores inveniantur. Sunt, qui ex HIPPOCRATE *Epid. Lib. 2. Sect. 3. p. m. 100.* locum quendam huc trahere adlaborant.

Sunt inſuper, qui defendunt, HIPPOCRATEM *purpuram* deſcripſiſſe *Lib. II. de morb. tit. 68.* item in *Prænot. Coac. n. 243.* Alii citare in hanc rem non verentur RVFFVM EPHESIVM, itemque AEGINETAM & ORIBASIVM.

Agere hi cum iis videntur, qui *Variolarum antiquitates* nunc primum e Græcis eruere contendunt. Conf. *Acta Erud. a. c. Menſ. Majo p. 207.* Aſt ſicut juxta FREINDIVM *Hiſt. med. p. m. 305.* nullum Variolarum veſtigium in Græcorum Medicorum Scriptis, ita vix ullum de noſtra febri exanthematica textum genuinum ac fundamentalem inibi reperiri poſſe, non immerito arbitrantur alii. Quidquid ſit, id certum habetur, febrem hanc peſtilentialium ſpeciem eſſe apud Germanos penitus *novam* & circa an. 1652. Lipſiæ primum obſervatam a Cel. LANGIO. (e) Anno autem 1666. cum paſſim in Bavaria graſſarentur febres mali moris, primum a Medicis Bavaricis heteroclitas ejusmodi maculas, cum tumore & cutis elevatione adparentes, notatas fuiſſe exiſtimo. *Neſciunt febrem miliarem quam plurimæ nationes, regiones ac civitates*, adeo ut tamquam ſingulariſſimam *obſervationem* in *Ephemerid. Nat. Cur. Dec. I. Ann. III. pag. 428.* iſtum morbum in Pannonia adnotarit D. RAYGERVS.

Subjectum hujus morbi peracuti ut plurimum erant *adoleſcentes*, vel *juvenes*, & tota illorum corporum officina:

(e) Vid. pariter WELSCHII *Hiſtoria Med. de novo puerperar. morbo* Ann. 1655. edita.

cina : omnes enim partes in febri adficiunrur, ut ſic univerſalis ſit intemperies. Conſtat autem corpus ex partibus *ſolidis* & *fluidis*, *ſolida* vero unice, intuitu fluidarum, ut in ſtatu naturali temperatæ, ita in præternaturali intemperatæ dicuntur, adeoque genuinum & *principale ſubjectum* conſtituit *maſſa fluidarum*, tum ipſe *ſanguis*, tum *fluidum nerveum*; & cum M. S. in corde & vaſis immediate hæreat, ideo etiam ex ſolidis hæ partes primario ſubjectum una conſtituunt. Exanthematum autem *ſedes* eſt ſuperficies univerſi corporis, non tantum *externa*, ſed nonnunquam etiam *interna*.

Poſt conſiderationem ſubjecti, recto tramite pergimus ad cauſarum inquiſitionem.

Cauſam materialem febris noſtræ miliaris *immediatam* eſſe miasma malignum contagioſum febrile, ad maſſam fluidorum delatum, extra omnem dubitationis aleam eſt poſitum.

Jam cum nihil utilius ſit, quam adfectus morboſos ad *cauſas* reducere, ideo ad earum indaginem nunc progrediemur. In promptu ſtatim eſſet reſponſio, ſi ad *occultas qualitates* cum antiquis confugere liceret, vel ſi cum iis ſententiam proferre fas eſſet, qui *naturam*, ſicuti *morborum medicatrix* communiter audit, (f) ita pariter *effectricem morborum* eſſe, liberali nimis commento adſerunt, eaque propter febres *ſalutares eſſe conatus naturæ*, vel animæ noſtræ rationalis, ad ravim usque clamitant. Aſt, ignoſcant mihi auctores ac defenſores illius ὑποθέσεως, quod exiſtimem, ipſos in naturam noſtram haud parum eſſe injurios, quando huic attribuunt effectum morbi, qui unice debetur *cauſæ materiali*, quam in morbo enarrato univerſaliter fuiſſe putamus venenum aliquod, ſeu miasma malignum.

De

(f) HIPPOCRATES *Epid. 6. Sect. 5.*

De malignitate iſthac prius, quam ſpecialius diſſeram, pauca quædam prælibanda duco ex *non-naturalibus*, de *aere*. Hunc vitæ & morborum cauſam eſſe, ait COUS, pro diverſo puta reſpectu; varias etenim ille a *ſuperioribus* non minus, quam illis, quæ *infra* & circa nos verſantur, mutationes ſubire coactus eſt. *Superiora* erant aſtra, quorum diſtemperata commiſtio ſero autumno, (ubi *morbi in univerſum maxima ex parte acutiſſimi fieri ſolent & exitiales*, juxta HIPPOCRATEM *Sect. I. aph. 14.* & *Sect. III. aph. 9.*) ſimulque circa *Solſtitium hiemale*, natura exiſtente imbecillima, mutationes varias, tum in aere, tum in corporibus noſtris excitavit. Manifeſtior autem erat mutatio, quæ ab *inferioribus* aeri noſtro accidit; cum enim alpes & valles ſub nivium huc usque copia undiquaque ſepulti jacerent, *præter exemplum* & omnium exſpectationem ſubita tempeſtatis viciſſitudine factum eſt, ut una eademque nox, tepida admodum, nives, per tempus jam fere multum collectas, non abſtulerit modo, ſed inſuper ligatis antea brumali frigore, nocivis exhalationibus, per vallium & montium fauces, fiſſuras & ſpecus, liberum aperuerit exitum.

Talismodi effluvia heterogenea & meteora varia cum ob ventorum id temporis inſuetam clementiam ventilata & diſſipata non fuerint, utique miasma aliquod malignum, ſpecifica etiam commixtionis indole, (ut inde diverſi ſpecialiores effectus & ſimilis mixtura in humoribus hominum emergerent,) ex iis ortum capere potuit, quod *aeri* poſtea, omnium ſeminiorum univerſali receptaculo, communicatum, tandem in hominibus tenerioris texturæ, vel talibus, qui, fortaſſis propter diætæ errores, impuritates humorum ſibi contraxerant, ſicque *cauſa mediata*, ſive *antecedentis* vices ſimul gerebant, per inſpirationem, ſive capitis foramina, ſive poros cutaneos, humorum latifundio interſperſum atque innidulatum, inſtar fermenti, ad ſuam illos

indolem & naturam induendam diſpoſuit, ſimilemque iis motum introduxit, tum progreſſivum, tum intrinſecum: quo in motu ſanguinis, & fluidorum dyſcraſia, febris noſtræ *cauſam immediatam* & *formalem notionem* habendam eſſe putamus.

Dari autem ejusmodi miasmaticas & peſtilentes materias, a particulis M. S. conſtitutivis in ipſa præternaturali fermentatione & ab ordinario cujuslibet ſpeciei febrium materiali principio plane diverſas & diſtinctas, confirmatur utique per Peſtilentiam, quæ de loco in locum transfertur, hominibus etiam inſciis, cum rebus promercalibus, malignis effluviis contaminatis.

Id ipſum quoque diſerte loquuntur morbi chronici atque alii acuti, uti Dyſenteria, Lues Venerea, Scabies, Lepra, &c. item Phthiſis, (utpote quæ communi Practicorum ſuffragio itidem contagioſa eſt,) rabies canina hujusque generis plures.

Veneni morbifici determinatam vim & veram atque realem exiſtentiam porro probat jam ubique nota inſitio & inoculatio variolarum, atque recens inventa eas per transplantationem excitandi methodus, inſuperque nuperrima febris catarrhalis maligna anni 1732. quæ vix non omnes Europæ regiones & civitates perreptavit.

Si quæris, in quo conſiſtat materiale febris & malignitatis hujusce principium? reſpondeo, quod prudens Medicorum ſolertia abundanter jam demonſtraverit, adeo ſubtile eſſe illud principium, ut omnem ſenſum a *priori* fugiat, & nonniſi a poſteriori cognoſcatur. Ab effectu ergo credibile nobis videtur, quod fuerit *ſal quoddam volatile, deſtructivum, ad acidam* ut plurimum *naturam accedens*, juxta SYDENHAMIOS quippe DOLÆOS, HELMONTIOS & SCHELHAMMEROS in enodanda ſpecialius principii materialis in *malignis* natura admodum operoſos; perniciosum namque

namque virus eſt *ſalinum*, præſertim quando ex terræ effluvis ortum ſumit, ac de Vitrioli vel aluminis, Nitri vel Sulphuris mineralis, aut Arſenici indole participat. Vid. BERNH. CONNOR *Tract. de antris lethif.*

Salſum autem miasma illud *ſubacidum* quod fuerit, puto manifeſtum evadere ex ſtatu ſanguinis apud omnes quibus detractus fuit, coagulatorio & ad debitam circulationem prorſus inepto, ita, ut cruor e vena ſecta extractus, nigricans, grumoſus, omni ſero orbatus, craſſaque, viſcida, alba, magna cruſta, qualis in acutiſſima pleuritide laborantibus & omnibus inflammatoriis morbis conſpicitur, per omnem ſuperficiem præditus fuerit. Sequitur ergo, deſcriptum hactenus miasma virtutem habuiſſe ſubacidam; certum enim eſt in Senatu medico, *acidum omne coagulare* ſanguinem, quamvis & alia ſubeſſe potuerint coagulatoria, e. g. frigus, quod inopinatam illam cœli tepiditatem & terræ aperturam ſenſim inſequebatur.

Cauſa igitur *antecedenti*, *occaſionali*, *materiali* & *formali* quantum ad ſcopum hunc pertinet, aliqualiter expoſita, ad *phænomena* morbi noſtri explicanda me accingo.

Hinc, ſi quæritur, unde enumerata ſuperius in hiſtoria clinica, tempore invaſionis nata ſit *triſtitia*, *meroſitas*, & *hilaritatis* imminutio? reſpondemus, partim a ſanguinis lentore, partim a ſpiritum fixatione & ligatione. Omnis enim febris oritur, ſi. M. S. fluiditatem ſuam naturalem deponit, lenta & viſcoſa redditur, vel aliquo modo coagulatur. Lentor ſanguinis etiam lentorem ſpirituum producit, cujus rei exemplum habemus in melancholicis. Immo ſalia acida maligna ſimul ſpiritus animales figunt, & triſtitiæ gradum augent. *Horripilatio*, quam febricitantium aliqui ſentiebant in lecto & hypocauſto calido, lentori ſanguinis pariter tribuenda erit. Etenim ſi ſanguis craſſus per arterioſos arcus ſubcutaneos non movetur, tunc nervi ſubcutanei

cutanei calore ſuo deſtituuntur : ergo neceſſario frigoris ſenſus excitatur. *Calor*, vel æſtus febrilis, pulſus nunc auctus, nunc debilis, ſanguinis ſpiſſitudini & lentori originem debet. Suppoſito namque (ut in ſimili ſtatu accurate pro more diſſerit TEICHMEYERUS *Diſſert. qua Hiſtoria morborum hiemis præteritæ* ſiſtitur,) durante frigore febrili ſanguinem non moveri per vaſa ſubcutanea ; ergo neceſſario magis interiora verſus reprimitur. Compreſſus vero ſanguis, vi ſuæ elaſticitatis, poſtea in æſtu auctiori ſe magis magisquæ expandit, & motu accelerato receptam in humoribus materiam ſalino - ſubacidam, pro ſalutari ejus diſcuſſione, ad partes colli excretorias & ſalivales protrudere tentabat: quid ergo mirum, quod, depoſitis dein ibidem partibus ad nocendum jamjam partis, in glandulis colli, muſculis laryngis atque pharyngis, cum ſubtili ſanguineo - ſalivali floridiore humore, in prævio infarctu & coacervatione, ſeu repentina congeſtione, ſegnem, obſtructoriam, acrem & ſubtiliter inflammatoriam, maligne ulceroſam ſtaſin denuo induxerit, unde communis apud ægros noſtros erat dolor faucium & præcipuarum ibi exiſtentium partium febrilis inflammatio, ut muſculorum laryngis, pharyngis, uvulæ, oſſium, *hyoides* dictarum, glandularum tonſillarium, ſublingualium, thyroidearum, iſthmi & faucium, una cum ingraveſcente tuſſicula veſpertina, a rodente utique ulcerante ſtagnatione exorta. Propulſo autem ita ad collum ſanguine, Diaphragma & pulmones reſpiratione faciliori gaudebant. Porro cum prava materia, ob mucidam ſuam implicationem intimioribus partibus arctiſſime cohærens, inflammationem, ardorem & ulcerationem partim excitaret, partim minaretur, ſicque ſanguinem in interiore palato magis adhuc condenſaret & comprimeret: compreſſæ vero iterum partes ichoroſo - ſanguiferæ, facta porro, motus inteſtini & elaſtici, itemque accedentis novi humorum motus beneficio, ſalutifera metaſta

taſtaſi a partibus nobilior bus ad ignobiliores, ab interioribus ad exteriores, a faucibus ad peripheriam corporis & partes ſubcutaneas, hoſtiles copias rectiſſime propulſarunt; peracta enim materiæ morbidæ, non equidem critica ſed ſymptomatica translatione, tumores anginoides confeſtim evanuiſſe, & inſigne levamen ſubſecutum fuiſſe, recenſita primitus morbi hiſtoria docuit: adeoque juxta HIPPOCRATEM *ſecuriſſimum eſt totam ſeceſſionem extraverti.*

Proſcriptæ itaque ad confines corporis partes malitioſæ, in tranſitu cutis acriores redditæ & ſpiculis ſuis ad contractionem vaſa ſollicitando, exitum ſibi præcludebant, liquidiorique parte exhalante, craſſiores particulæ ad ſe invicem accedentes per motum inteſtinum intime commiſcebantur, combinabantur, ac pro varia diverſitate modificatione & relatione materiæ ad vaſcula excretoria capillaria, modo *albæ*, modo *rubræ* adparentes, ſocia quoque *alia* habuere *exanthemata*, nunc maculas, pulicum morſui ſimiles, nunc papulas majores minoreſue referentia. Cutis vero extrema *pellicula*, ſeu cuticula, quatenus per ichorem interfuſum ſemel ſeparata fuit, adcreſcere rurſum nequibat, ſed velut mortua *dehiſcebat*, ac in forma furfurum, aut ſquamarum, amplitudinis diverſæ decidit.

Ad graviſſima illa *Symptomata* quod attinet, dari nobis poſtulamus, quod in vulgus quoque notum eſt & cognitum, adeſſe videlicer in illis febribus, quæ ſemper aut ordinarie deprehenduntur malignæ, diverſum malignitatis gradum, & talem cum quantitate, tum qualitate; *qualis nempe & quanta eſt cauſa, talem oportet ſequi morbum.* Jam, ſi malignæ ejusmodi particulæ in copia, ſubtilitate, aut activitate minori vel majori, maſſæ cuidam ſanguineæ, in anteceſſum ſcorbuticæ, aut ad putredinem inclinanti, commiſceantur, ut iis, quomodocunque etiam attenuatis aut ſubjugatis, ſufficiens, in corporis ſuperficie, ſpatium non ſuppetat, vel ſi

ad partes cutaneas quidem non tamen debito modo, deferantur, aut intempeſtive, a cauſis occaſionaliter accedentibus, vel internis vel externis, nondum remota primaria cauſa, repente aut ſucceſſive iterum evaneſcant, retroceſſione ſua ſanguini, in vaſis minimis pectoralibus, ſtaſin, inducant, fieri utique aliter nequit, quin *anxietates* & *preſſiones præcordiales* oriantur, tam diu perdurantes, donec nova exanthematum eruptio ſubſequatur, aut ad minimum alia excretione peripherica conveniente illorum defectus ſuppleatur. Ab obſtructis ſimili ratione vaſculis cerebri, *deliria*, aut ab irritatis per retrogradas acres particulas villoſis inteſtinorum glandulis, periphericæ excretioni e diametro contrariantes *diarrhœa* excitantur, quæ non criticæ, ſed vagæ omnino erant. Dictæ vaſorum ſanguiferorum obſtructiones nervos quoque blande comprimunt, facileque itidem obſtruunt, & ita fluidi nervei & ſanguinis circuitum plane intercipiunt, vel nervos irritant, quibus irregulariter & ſpasmodice contractis fiunt *convulſiones* in hoc adfectu, in augmento & ſtatu omnino lethales.

Capillorum in convaleſcentibus, finito morbo, *profluvium*, originem debet principii maligni corroſivæ qualitati, quale quid contingit in morbis venereis. Tumor *pedum* & *faciei*, cujus pariter in hiſtoria mentio facta fuit, in declinatione, aut circa finem morbi contingens, ſane ad oculum oſtendit, quod lympha retrograda atque a ſanguine in extremis vaſculis & appendicibus arterioſis ſecreta, amiſerit debitam ſuam fluiditatem, & a malignitate in aliquam viſcoſitatem mutata fuerit, quia libere per glandulas ſecernentes permeare non valebat.

Demonſtrata ſic phænomenorum & noſtri ſymptomatum ætiologia, ad *Semioticen* propero, & primo quidem ad *ſigna diagnoſtica*, inter quæ, cum in aliis febribus acutis malignis reliqua plerumque communia ſint, unicum po-

tiſſi-

tiſſimum notandum eſſe autumo, quod hæc noſtra tamquam certum omnino habuit, idque PATHOGNOMICUM, *faucium* nempe *tumorem doloremque*, una cum læſa *deglutiendi facultate*, quæ ſemper hoſtem præ foribus eſſe palam denunciavit. Talem autem febris exanthematicæ prodromum aliquando obſervatum fuiſſe, hucusque in Practicorum ſcriptis invenire non potui. *Acta* equidem *Berolinens Vol. VI. part. 6.* perhibent, *purpuram epidemicam prope Berolinum invaſiſſe cum dorſi tenſionibus, horore, vomitu, & conjuncta ſtatim* aſt *in aliquibus* tantum, *faucium inflammatione*, quam per accidens quoque notavit BOETTICHERUS *Diſſ. de Purpura rubra* §. 2. *p.* 6.

Eventus hujus morbi, quia tales maligni nunquam ſine metu ſunt, erat dubius & anceps: in compluribus tamen per Dei gratiam ſalutaris erat, in nonnullis vero lethalis. Exanthemata feſtinanter & poſt primum ab invaſione diem prodeuntia, ambigui ſucceſſus juſtum metum incutiebant. Miliaria *alba* cum *rubris*, aut *petechiis* juncta, majus involvebant periculum & noxas graviores producebant. Eruptio blanda & conſtans, cum ægri & adpetitus levamine, erat optima. Urina verſus ſtatum intenſe ruffa peſſimum ſignum præbebat, ob malignitatem intime cum ſanguine junctam. Sedimentum urinæ cauſam morbificam a M. S. ſeparatam indigitabat. Repetitæ hæmorrhagiæ narium nil ſiniſtri portendebant; e contrario ſputum ſanguinis malum in iis præſertim individuis, quæ hæmoptoe aliove ſolideſcentis texturæ, aut viſcerum ſtructuræ vitio antea laboraverant. Superveniens in augmento, vel ſtatu morbi, anxietas præcordialis, fluxus alui, maculæ evaneſcentes, & pediſſequæ convulſiones tantiſper pulſantes, de ægro pæne conclamatum eſſe ſignificabant.

Progreſſum jam facimus ad curam, ſive *methodum medendi* quæ eſt vel προφυλακτικη vel θεραπευτικη. In epidemico

noſtro omnium vota eo dirigebantur, ut a contagio immunes eſſe valerent. Laudavimus ergo ſuffitus, revera aërem contagioſum atque malignis effluvis inprægnatum corrigentes, ex *Olibano, Maſtiche, Benzoë, Storace, Juniperi ligno & baccis.* (g) Item *maſticatoria*, vel Morſulos præſervantes, ex Spec. pro trochiſc. ſublingual. Aug. vel liberant. Extr. Angel. Zedoar. c. Sacchar. in Aqua Scorzon. ſolut. aut ex *Cort. Citr. Zedoar, Spec. de Hyacinth.* &c. Pro *errhinis* ordinavimus Olea deſtillata *Angel. Cort. Citr, Cinnam. Rut. Camphoram, Theriacam. Eſſ. Ambr.* &c. Plethoricis *venæſectionem*; cacochymia laborantibus ope Elix. propr. c. Rhab. & Pil. Ruffianarum *evacuationem*, & ſæpius poſt *infuſum herbæ Thee*, vel adſumtionem *Theriacæ*, aut *Confect. Alkerm. utriusque* SUDATIONEM modeſtam, præ omnibus tamen ſeparationem & *aeris mutationem*, atque ad avertendam triſtitiam *muſicos concentus*, cum *diæta laudabili*, magnopere commendavimus. Vid. ſi placet, *Prophylaxis Medica in malignis*, in vernacula conſcripta & publici juris facta a *Melch.* LINDAVERO, *Phyſico olim Burghuſiano Bavaro*, a. p. 61. usque ad p. 77.

In methodo *therapeutica* conſideravimus cauſas, & quidem 1.) malignitatem & ſalia corroſiva, acidæ naturæ; 2.) ſanguinem a malignitate coagulatum; 3.) tandem ſymptomata connexa. Primum quod attinet, non aberrare me

g) Illuſtris b. m. G. W. WEDELIII in conſtitutione aëris maligna *μιάσματα venenata corrigi* jubet *accenſis baccis atque fruticibus Juniperi foliis Abſynthii ac Rutæ, itemque cornibus varii generis.* Vid. ejus Diſſert. *de Diæta literator. pag. m. 10. Wolffg. Sigism.* BREM Prof. Med. olim. *Ingolſtadiens.* in *ſuffitu ſuo plusquam aromatico* f. 14. dilaudat poma Ambræ, Herb. Majoran. Rorismar. Flores Lavend. ſpicæ, Lign. Junip. Cort. aurant. Citr. Cinnamom. Macis, Benzoë, Storac. Calamit. quæ omnia fragrantem vel per ſe, vel ſub calore leniſſimo ſpargunt odorem.

me crederem, ſi, ſuppoſita cauſa morbi, in acido corroſivo conſiſtente, in uſum vocarem ant-acida, qualia ſunt ***abſorbentia***, acidumque volatile in ſe recipientia, inſimulque primum præ omnibus abſorbentibus, alcalinis & ant-acidis, concederem locum Lapidibus Cancror. cum aquis diapnoicis commixtis: Hi namque ***eximiam virtutem in reſolvendo lentore humorem vario & coagulo poſſident.*** Confer. Diſſert. de ***Lapidibus Cancrorum*** ſub Præſidio Illuſtr. b. m. BAIERI ventilata, §. XXIII. p. 20. *Cornu Cervi utrumque*, (h) *Conch. Ebur. os de Cord. Cerv. Antimon. diaph. ſimpl. & martiale, Bezoad. anim. & mineral. Spec. de Hyacinth. & Confect. ejusdem*, quæ omnia *reſolvendi* quoque facultate pollent, proindeque ad coagulum diſſolvendum ſummopere faciunt, præſertim ſi miſceantur aquea, quæ ſerum ſimul reſtituunt, diapnoën promovent, quales inprimis ſunt, hoc placidiſſime & benigniſſime perpetrantes, Aqua *Rub. Idæi, Fl. Papav. rhead. Fumar.*

g 3

h) Das Hirſchhorn, ſonderlich das gebrannte ait. *Jo. Georg.* AGRICOLA Phyſicus circa finem Sec. XV. *Ambergenſis* in P. lat. ſuper. *de Cervi in Med. uſu, C. III. n. 43 p. 34.*) wird in allen Stücken, ſo für Gifft und Peſtilentz gebraucht werden, in doppelten Gewicht, an ſtatt des Einhorn, genommen, und mit genoſſen, auch für ſich allein und neben andern zur Fürſorge gebraucht, dieweil es vor Gifft verwahret — Das gebrannte Hirſchhorn eingeben, treibt die Flecken und Blattern fort, und befördert dieſelben: & paulo ante: In den böſen hitzigen Fiebern und Haupt-Kranckheiten, da ſich kleine rothe, oder auch braune Flecklein anzeigen, ſollen ſie mit Eingebung des gebrannten Hirſchhorns befördert und heraus getrieben werden, und wird daneben in das Tranck nützlich gehencket: auch neben andern im Waſſer geſotten und getruncken, wird in ſolchen Beſchwehrungen dienſtlich genoſſen ꝛc. Contrariam vero huic ſententiam fouet Dn. D. MICH. ALBERTI *Dub. vexat mat. med. §. 17. fol. 41.* & *G. E.* STAHLIUS *de Criter. Experim. med.*

mar. C. B. Scorzon, Flor. Samb. Galeg. Acetos. ê typh. Ceru. Scord. & Scabios. præſcribendo nempe hæc omnia vel in forma *Mixturar.* vel *Syrupor.* vel *Pulverum* aut *Emulſionum*, cum Semin. *Aquileg. Naſturt. Pæon. Nap. Cort. Citr.* & aquis congruis. Modeſta tamen ut ſit talis reſolutio, non abs re erit, ſi addantur nitroſa, (i) videlicet *Lap. prunell. Nitrum antimoniat.* &c. quæ omnia pro varietate indicationum, prudenter alternari, proportionari & eligi poſſunt ac debent: ſeparatione etenim rite ſuccedente remedia quoque fixiora propinanda veniunt.

In ſymptomatibus ea dedimus, quæ circumſtantiarum ratio poſtulavit, ſic faucium inflammationi ſuccurrimus, præter interna convenientia, Gargariſmatibus & injectionibus tepidis, ex infuſo *Theæ, Veronicæ* &c. *aqua plantag. cum lact. vaccin. Herb. Prunell. Decoct. hord. comm. Fl. Malu. Roſar. rubr, Spir. Sal. ammon. C. C. raſp. Nitro depur. & antimoniat. Rob diamor. Melle Roſar. Syr. de Ros. Sicc. Rub Id. Berber. Acetos. Citr. fol. Semperviu. ſucco ejusdem. Canc. viu.* &c. item Cataplasmatibus calidis ex *Rad. Alth. fol. Malu. Viol. Flor. Chamom. Melilot. Farin. ſem. Fœnu. gr. Hord. Nid. hirund. in pulverem redact. Ol. Amygd Violar. Chamomill.* vel Empl. de *Melilot.* Camphora largiter impraegnato vel linteis complicatis *Spir. vin. camph.* calide irroratis.

In talismodi caſu colli ardorem nec non difficiliorem deglutitionem per Ol. Amygd. dulc. Syr. diamor. & aqu. Fl. Acac. mixtum interius? exterius autem per Empl. de Meliot. c. Ol. bezorrd. Wed. illitum, Dn. D. *Jo. Georg.* HASENE-

i) Hæc enim prudenter uſurpata in febribus malignis exanthematicis eo ſunt præſtantiora, quod plus valeant alterativa ſalutari, quam evacuatoria (*diureticam* intelligo) efficacia, inſuperque juxta laudatum G. E. STAHIUM putredinoſam fermentionem vehementer infringant, nec non ſenſum roſivorum ardorum mitigent, adeoque ipſas inflammationes imminuant atque temperent.

NESTIUM mitigaſſe refertur à DIRECTORIBUS *Commerc. Litterar. phyſ. techn. med. ad ann. 1732. Hebd. VII. p. 54.* Huc quoque conferri meretur Diſſert. de *Angina maligna* ſub Præſidio Excell. Dn. D. *Jo, Jac.* JANTKII haud admodum nuper habita p. 27. ſqq.

Exanthemata, vel legitime non erumpentia, aut poſt eruptionem retrogada, & creatæ exin anguſtiæ præcordiales indicabant *Salia volat.* moderata doſi adhibenda, aut *veſicantia.* De ſalutari uſu *veſicatorii* in febribus exanthematicis vide ſis *obſerv. 167. Ephemerid. N. C. Decur. III. Ann. V. & VI. p. 378. ſqq,* item FREINDIUM. Facit huc *Veſicatoriorum in tenera etiam ætate ſalutaris uſus*, occaſione morbi varioloſi notatus in *Actis Med. Berolin. Decad. II. Vol. III. n. 7. pag. 94. ſqq.*

Diarrhœis pertinacioribus & diutius durantibus opponebantur leniter adſtringentia & ſimul miasma noxium per peripheriam corporis expellentia, uti *C. C. uſtum, Bol. armtn Terra ſigill. r. aut Siles. Pulv. antidyſentericus*, &c. addendo, ne talia nimium incraſſent, mucilaginoſa & probe prius advertendo, an *criticæ*, an *ſymptomaticæ* fuerint iſtæ diarrhœæ.

Convulſiones vero & motus ſpaſtici, purpuræ noſtræ accedentes, mitigabantur *cinnabarinis.* (k) *Caſtorin. ſuccinatis, Pulv. epil. March.* aut potius & potiſſimum ita dicto *nigro, Specif. cephal. c. Aquis Pœon. Ceraſor. nigr. epilept. Lang. Perl. uſit. c. Syr. Fl. Tunic. Pœon. Man. Chriſt. perl.* &c.

Cæterum *emeſin, catharſin*, & *V. Snem* quod attinet, cum res malignis in febribus Practicos inter ſit anceps & dubia, in noſtro epidemico ita tunc quidem cogitabam: Ex una parte certum eſt, principium morbificum non tam per

(k) Vires namque *Cinnabaris* ſunt polychreſtæ in omnibus morbis, ubi *humores coagulari* incipiunt; hinc ſpecificam illa obtinet virtutem in curatione convulſionum, febrium malignarum, variolarum, morbillorum &c.

per vias alias, quam & maxime mediante ſalivali fermenteſcibili latice per fauces ad ventriculum vectum, ciborum faſtidium, nauſeam, vomendi conatum, nec non ipſum vomitum, excitaſſe. Ex altera parte inter omnes convenit, cacochymia laborantes maxime morborum contagiis ſuſcipiendis aptos & expoſitos eſſe, qui ſtabulantem primis in viis impuram & crudam maſſam alunt; hæc ſaburra hoſtem ab extra adventitium amice recipere, malignitatem augere & variorum ſymptomatum per totum morbi decurſum ſupervenienti catervæ anſam præbere valet: Ergo recte præſente tali, vel ſimili indicatione, in *morbi*, quod notanter dico, *principio* (l) adhiberi poteſt canalis alimentarii abſterſio, nunc catoterica, nunc quoque anoterica, quæ poſterior feliciſſimo ſæpe cum ſucceſſu præcordia a ſaburra inhærente, fauces vero a congeſtionibus inflammatoriis, easdem nempe potenter diſturbando, liberat. Dein quæro: Cur ordinarie Practicorum cordatiores omnes in variolarum inoculatione, aut conjunctione ſanorum cum varioloſis corpus ἄνω καὶ κάτω præparandum tam ſollicite commendent? Nunquid, ne quidquam, turbas forſitan daturum hoſti intus recipiendo, relinquantur? Hæc ergo cautela cur hic locum omnino nullum habeat vix video. Inſuper cum ſanguis eſſet multa tenaci pituita, inquinatus & craſſus, purgantia ſi SYDENHAMIO credendum, tunc videbantur maxime convenire. A poſitive quidem purgantibus & humores nimium exagitantibus hic ferme abſtinendum eſſe, ad unum fere omnes præcipiunt Practici. Ipſe HIPPOCRATES diligentem hic cautionem adhibendam eſſe ait *Sect. I. Aphor. 24.* Quam ob rem

l) An forſitan recte cathartica hæc *Mercurio* illo *dulci*, rite parato, veluti galea, lorica & telo, roboranda juſſerint alii, ego quidem non determinaverim.

rem *mitiora* (m) ſolummodo in uſum vocarem, mixtis emeticis cum reſolventibus, e. g. in forma potiunculæ ex aqu. ſcorzoner. ſpeciatim pulv. cornach. crem. tartari. tart. ſolub. rhab. Infuſ. fol. ſenn. aqu. laxat. Vienn. pulv. radic. Hypecacuanhæ, in robuſtioribus Tart. emetico conjunctis alexipharmacis, e. g. ſale ſcord. C. C. In forma linctus ex ſyr. de cichor. c. rhab. roſ. ſolut. violar. ſolut. addita confect. alkermes; aut in forma Electuarii ex Caſſia recenter extracta, Manna elect. Pulp. Tamarind. &c. quæ omnia blande evacuant, nullumque orgasmum in ſanguine concitant, ſed aliquam ſaltem malignitatis partem unacum excrementis ex corpore relegant. Sin tamen ad vomituritionem ſubjecta talia non inclinarunt, aut de cruditatibus aliunde jam præſentibus juſta non adfuit ſuſpicio, utrumque omiſimus.

De V. S.ne adminiſtranda duplex pariter dubium oriri poteſt: unum quidem ob morbi malignitatem, quæ per ſanguinis detractionem & imminutionem evacuari non poteſt: alterum ob ætatem juniorem, utpote quam utplurimum infeſtavit hic morbus. Sed facile ad ea reſpondetur: Etſi enim per V. Snem non omnis, tamen pars materiæ malignæ ſaltem aliqua aufertur, inſuperque ſanguis reſiduus majori libertate movetur & facilior etiam fit ſecretio per inſenſibilem tranſpirationem atque udorem, in morbis epidemicis perquam neceſſariam. Aetas puerorum ut ut alias (quod tamen meticuloſitati potius, quam eorum, qui deſuper ſuam firmare mentem ſuſtinent, cultiori paululum judicio adſcribendum eſſe reor,) contraindicet ſanguinis miſſionem, noſtro tamen in caſu ponderoſiori ex fundamento requiritur, ob metum nempe *anginoſarum in-*

(m) An ſub reliquo morbi decurſu quoque *cathartica* exhibere liceat, inferius notabitur.

flammationum, in ægrotis noſtris omnibus vel jam præſentium, vel imminentium. Huc accedit, quod adlata morbi theoria, una cum experientia, ſatis manifeſtarir, ſtatum ſanguinis in Epidemia hac fuiſſe omnino *coagulatorium*, viſcidum, & ſero omni deſtitutum; an igitur de V. Sne in hac rerum circumſtantia vel probanda, vel reprobranda, cuiquam dubium ſupereſſe amplius valeat, non video. Venæ Snem in *juniorum* quoque ætate aliquando, & in acutis præſertim, eſſe proficuam, teſtatur SYDENHAMIVS *Opp.* ſuorum *Sect. IV. Cap. 6. de morbillis.* Vid. *Acta Erud. Lipſ. An. 1690. Menſ. Jun. p. 297. & Ephemerid. Acad. N. C. Dec. I. Ann. III. Obſerv. 55.* ZACVTVS LVSITANVS ex AVERHOE obſervationem practicam adducit, quod *in puerulo trium annorum angina correpto, talis V. S. cum evidenti emolumento inſtituta fuerit.* Sic quoque citat. *Ephemerid. Acad. N. C. Dec. III. Ann. X. obſ. 245.* de V. Sne *puerulis bimulis, trimulis, quinquennibus, ſeptennibus,* &c. *utiliter adhibita,* exempla in medium proferunt. Vide, quæſo, deſuper THIERMAIRIVM noſtrum, & OSW. GREMBSIVM; illum in *Conſil.* hunc in *arbore ruinos. Lib. I. C. 3.* ab extraneis quoque hac ſuper re honorifice citatos, prout videre eſt in *Mantiſſa* annexa *Spec. I Satyr. Med. Sileſ. p. 85.* Conſtat mihi, quod hic *Monachii* olim frequentius in infantibus paucarum ſeptimanarum, extra omnem morboſam adflictionem, tantum præſervatorio ſcopo V. S. inſtituta fuerit. Quæ forſitan cauſa eſſe potuit, quod JOAN. FVCKSIVS, *Ser. ac Pot. Princ. Elect.* MAXIMILIANI I. BAV. DVC. *Conſil. Med. Cubic. nec non Comes Pal. Cæſ.* ſuum concinnarit *Compendium, de abuſu purgat. & ſangu. detract.* an. 1629. hic locorum in 8vo editum.

JO. LEON. BOSCIVS Profeſſ. Med. Ingolſt. Bavaricus in *Tract. de Peſte*, ducentos ferme ante annos publicato, in Lue etiam peſtifera ſanguinis miſſioni his patrocinatur

tur verbis : *Miſſionem ſanguinis, præter eam, quæ cucurbitulis fit, quidam, ex quorum numero* FRACASTORIVS *eſt, minime admittunt. Et ſane, niſi ab initio mittatur ſanguis, non poterit non poſtea, ubi proſtratæ fuerint vires, eſſe periculoſum. Attamen fere Medici omnes alii fatentur, ab ipſo morbi exordio, conſtantibus adhuc viribus, ætateque permittente, ſi nusquam tumor adpareat, vel exanthemata, ſecandam eſſe venam. Quibus autem ob ætatem incidere venam minus fuerit tutum, his phlebotomiæ loco extrema corporis membra ſcarificentur, & ſcarificatis cucurbitulæ adponantur. Hæc eſt omnium fere medicorum de mittendo ſanguine in Peſte cenſura, præter experientiam ſolidiſſima etiam firmata ratione.*

Si hæc valent in *Peſtilentia*, eccur non etiam in *purpura?*

In hac Bavariæ Metropoli circa an. 1664. cum juniorum medicorum alicui nervos roderent, ob adminiſtratam in puella quinquenni, erumpentibus jamjam variolis, venæſectionem, Practici nonnulli a V. Sne ſimili in adfectu ac ætate præter rationem abhorrentes, ad MALACHIAM GEIGERVM, Medicum Electoralem Bavaricum, Praxi & theoria longe clariſſimum, quæſtio devoluta fuit: *An in puella quinque annorum, habitus firmioris, febre correpta, erumpentibus poſt paucas horas rubris quibusdam puſtulis in fronte & cervice, ſed paucis, parvis & parum exertis, morbillis ſimillimis, poſſit tuto ſanguis mitti, ſaltem ad uncias quatuor?* ubi vir celeberrimus, ex artis præſcripto juvenem doctiſſimum feciſſe, palam pronuntiavit. Huc opportune faciunt, quæ apud JOAN. FREINDIVM de vena incidenda, etiam poſt eruptionem variolarum, erudite non minus, quam ſolide congeruntur *Epiſt. de purgation. in ſecunda Variolar. confluent. febre adhibend. p. 53. ſqq.*

De reliquo præter hactenus adlegata ſcripta, hic quoque conferri merentur Illuſtr. b. m. STAHLII *Diſſert. de V. S.*

in febb. acut. nec non RVD. JAC. CAMERARII *Diſſert. de Abuſu Venæſectionum.*

Sed adlata hactenus de V. Sne in adfectu noſtro celebranda, non niſi cum limitatione, relatione, adplicatione ſubjecti & virium conſideratione intelligenda ſunto. Harum circumſtantiarum intuitu non promiſcue omnibus, ſed iis potiſſimum, & quidem ſub ipſius morbi initio, primis ab invaſione horis, venas ſecuimus, cucurbitulasque cruentas ſubſtituimus, qui, præter congeſtiones ad oris interiora ſanguineas, ex hæreditaria diſpoſitione moliminibus hæmorrhagicis non raro obnoxii, aut in calido climate, aut diæta calida educati, vel V. Snem, vel hæmoptoën jam iterato juniori in ætate perpeſſi fuere. Dolemus interea, immo quam maxime dolemus, venarum in pedibus quoque inciſionem rarius omnino inſtitutam fuiſſe, juxta commendationem inprimis Dn. D. SYLVA *Traité de l'uſage des differentes ſortes de Saignées, principalement de celle du pied.*

Diæta porro exigebatur tenuiſſima, nihilque niſi juſcula vel per ſe, vel ex Hord. aut aven. excort. & ſucc. citr. aut acet. vin. parata admittebantur. Potulenta fermentantia abeſſe juſſimus, temperata ſolum frequenter & largiter concedendo, quorſum pertinebant aqua ſimplex, potus Thee, veronicæ, (n) aqua c. pan. toſto & flaved. cort. citr. deco-

(n) *Potus calidi Thee uſus opportunus eſt ad vaſa leniter ſtimulanda, humores verſus cutem propellendos, & hunc apte relaxandam: ſi regreſſum exanthemata minantur, vel faciunt,* verba ſunt ſupra cit. P. GERICKE *Diſſert. de Purpura § XXVIII. p. 25.* In caſu tamen nimiæ maſſæ humorum rarefactionis, uſum ejus vitandum caute monet, quia ſudores copioſiores movet, & ſanguinem hinc ſpiſſiorem reddit. Vid. *Theophili Beisleau* ficto, ſed veriori nomine JO. FRID. KARGII, *Inſign. Eccleſ. Colleg. ad D. V. Monachii olim Decani*, kurtze Vorſtellung des

decocta c. gutt. aliquot ſpir. vitrioli. Decoctum Hordei cum raſura C. C. & rad. ſcorzoneræ omnium erat optimum. Ante omnia vero proſpiciendum erat, ut aër, ægrotantes ambiens, neutiquam nimis calidus, attamen *temperatus* exiſteret; ſane enim vix ullum genus exanthematum ab intemperato aëre facilius alteratur, quam iſtud febri *miliari* proprium.

Aegros propterea continuimus in conclavi moderate calefacto, ſtragulis non adeo denſis coopertos, lectum vero munivimus conopeo, ne aër incongruus a feneſtris aut januis liberius poſſet impetere decumbentes. Alvum adſtrictam nunquam ſollicitavimus; (o) ſin tamen alvina dejectio

h 3

Gebrauchs und Nutzens des heilſamen Theé wider etlicher Atheeiſten ungütige Meinung. München 1687. in 8vo gedruckt. Sic quoque in *Annal. phyſ. med. Wratislavienſ.* paſſim commendantur, ſanguinem diluendi ſcopo Infuſa Theiformia, e. g. ex herb. Millefol. Beton. Tuſſil. Veronic. Scord. Fumar. &c.

(o) Contrario modo procedere ſolent Medici Batavi, qui præeunte JO. FREINDIO *Epiſt. de Purgationibus in ſecunda Variolarum confluentium febre adhibendis*, præſentibus certis indicationibus, non tantum Enematibus, etiam acrioribus, verum exhibitis quoque catharticis paulo valentioribus, *purgationem* circa 8. 9. & decimum diem, non ſine euphoria, ſæpe inſtituunt, in ipſo febrium maculoſarum acutiſſimarum curriculo. Aſt apud noſtros, qualem apud Arabes olim fuiſſe eorum monumenta perhibent, tantus etiamnum eſt timor, ut in ejusmodi febrium incremento ſtatu, ac declinatione, ventrem præmuniendum potius, quam movendum eſſe cenſeant, eo usque anxii ac ſcrupuloſi, ut ex quo febris interquievit, etiam nonniſi poſt longius dierum intervallum purgandi viam nimis meticuloſi ſuſtineant. Memini me olim in Adnotationibus M. S. queis clariſſ. Dn D. MORASCH p. m. ſuasmet *Prælectiones Academicas locupletavit*,

jectio naturalis ſponte ſequeretur, ſcutellam ligneam admoveri curavimus, ne patientes ſeſe erigere vel lectum deſerere opus habuerint. Animi pathemata graviora omni modo evitanda fuerant. (p) Morbo ſuperato diætam laudabilem continuavimus, tandem exhibito purgante blandiori, quod reſtabat in corpore vitioſi, & collectæ per morbi decurſum cruditatis, evacuavimus. Et hac ratione, qui a febre dicta liberatis ordinarie ſupervenit tumor pedum, vel capitis, omnino itidem evanuit.

Appendicis loco adnectere placet ſupra adductam illam deciſionem caſus, *circa venæſectionem tempore eruptionis variolarum inſtituendam*, auctore videlicet jamjam nominato Clariſſ. Dn. D. GEIGERO.

Quæritur: *An in puella quinque annorum, habitus firmioris, plethorica, febre correpta, erumpentibus poſt paucas horas rubris quibusdam puſtulis in fronte & cervice, ſed paucis, parvis, & parum exertis, morbillis ſimillimis, poſſit tuto ſanguis mitti, ſaltem ad uncias quatuor?* utpote quam exanthematum eruptionem ſequebatur ſumma anxietas, ſumma ſitis, ſumma anhelatio, craſſum lotium; urebantur interna, externa tepebant; aderant levia deliria, vehemensque pulſus concitatio, & metuendum erat de febris malignitate, & magno quodam orgaſmo. Eramus autem in hora decima ſexta poſt febris invaſionem.

RE-

legiſſe, quod *cum Ingolſtadii Illuſtri cuidam adoleſcenti alvum conſtrictam per dies a ſuperatis variolis omnino duodecim, Clyſteris ope, Medicus ordinarius ſolviſſet; ſed ſecunda, ni fallor, die extincto, ab omnibus mortis cauſam in medicam injectionem conjectam fuiſſe.* Hiſtoriæ tamen huic plures circumſtantias adjectas eſſe oporteret, ut probabile inde judicium formari poſſet.

(p) Accurata hujus regulæ obſervatione in malignis plus profici, quam pharmacorum multitudine, melioris notæ fatentur Practici, queis licuit rerum cognoſcere cauſas.

RESPONSVM.

Tametſi Practici noſtrates (nempe Bavarici ,) raro admodum ſecare venam ſoleant, præcipue in ſimili adfectu ; tamen cum non de facto, ſed de jure quæratur, & non quid fiat, ſed quid fieri debeat ex artis præſcripto, rogetur, cenſeo, venæſectionem, dummodo vires , & aliæ circumſtantiæ eam permittant, non utilem modo, ſed etiam neceſſariam eſſe ; & quidem in hac puella, in qua plethora, febris acuta, omniaque illa ſymptomata obſervantur, quæ copiam ſanguinis , & febris ardorem ſequi conſueverunt.

Ita autem ut ſtatuam, movet me primum AVICENNÆ auctoritas qui *Lib. IV. Canon. Fen. 1. tract. 4. cap. 10.* ſanguinis miſſionem hiſce in adfectibus ſuo calculo probat. Deinde rationes ſequentes : 1) quia venæſectione ſuperflua ſanguinis quantitas prompte atque expedite imminuitur ; 2) quia natura, aliqua oneris parte detracta, quod reliquum eſt, facilius ſuperat ; 3) quia evacuata materiei portione, exanthematum & variolarum multitudo inhibetur , ſicque corpus minus deformatur , & multæ partes abinde defenduntur ; 4) quia conjuncta febris mitigatur, ſive ſynochus putrida ſit , ſive putredinis expers , habitus corporis refrigeratur , & ſymptomatum obtunditur vehementia. Volo autem phlebotomiam in principio ſtatim adminiſtrari ; motus rurſus auctoritate AVICENNÆ, primo, quia in principio vires adhuc conſtant ; ſecundo, quia ſanguis in principio nondum in magna quantitate ad corporis circumferentiam fluxit, ſed adhuc majori ex parte in illius centro, ipſis ſcilicet vaſis, conſiſtit : nec deterreat meam, de venæſectione adminiſtranda, opinionem macularum illarum , pulicum ſtigmata referentium , in principio ſtatim eruptio , quæ ſymptomatice hic , non critice contigit , febrim minime

me mitigavit, ſed fomitem potius conſtituit materiæ malignæ in vaſis effervefcentis, & naturam, aut quantitate gravantis, aut qualitate ad excretionem ſtimulantis, aut utraque moleſtiam illi creantis, uti ſupra jam dictum. In hoc autem motu venam ſecare licet, ut redundantia illius minuatur, &, veluti GALENUS *Lib. I., method. medendi cap. 15.* loquitur, levata natura, excretoque eo, quo, tamquam ſarcina, premebatur, reliquum, quod eſt facilius, domet, vincat atque expellet.

Cæterum, an in hac tenella ætate, nempe puella quinque annorum, liceat ſecare venam, nec ne? contra GALENI doctrinam, qui non vult, ut pueris ante decimum quartum ætatis annum ſanguis mittatur, quæſtio eſt; negat hoc GALENUS *Lib. IX. meth. med. cap. ultimo*, item *Lib. II. meth. med. cap. 14.* nec non *comment. 4. in Lib.* HIPPOCRATIS *de victu aucto Sect. 19.* rationem hanc adferens: quoniam corpus habent calidum, humidum, tenerum, rarum ac patens, quod cum per ſe ac ſponte ſua per meatus cutaneos evacuetur quotidie, nova artificiali vacuatione minime indiget, calor enim nativus multum ſpirituum humidæque ſubſtantiæ per patentiores corporis meatus diſſipat, atque excernit; ſecundo quia pueri juxta HIPPOCRATEM plurimo opus habent nutrimento, non tantum pro corporis ſuſtentatione, dum, uti jam dictum, ſpirituoſa humidaque ſubſtantia per cutis poros, ob caloris copiam, haud mediocriter tranſpirare ſolet, verum etiam pro ejusdem incremento: at ſanguinis miſſione, & nutritionis, & accretionis materia pueris ſubtrahitur. Tertio quia pueri ſunt humidi, unde accidere facile poteſt, ut in ſymptoma aliquod ſatis ſonticum incidant ex venæſectione.

Verum hoc non ſimpliciter de omni venæſectione, ſed tantum de pleniore illa, veteribusque inprimis ſolemni, intel-

intelligendum eſſe FERNELIUS, FUCHSIUS, ARGENTERIUS, & alii monent; veteres enim in mittendo ſanguine admodum fuerunt liberales; moderatam vero, noſtroque tempore uſitatam ſanguinis ventilationem, quæ tum viribus, tum adfectus magnitudini aliqua ex parte reſpondet, tuto, conmodeque pueros ferre poſſe, præſertim ſi ſunt ſanguinei, carnoſi, robuſti, plene ac liberaliter educati, quibus amplæ venæ cocto puroque ſanguine tument, & adfectus aliquis, gravis v. g. ***peripneumonia, pleuritis, angina, hepatitis, febris continua, petechialis, morbilli***, aut ***variola, hæmorrhagia narium***, & ***plethora*** imminet, quæ tum vaſorum ruptionem, tum caloris nativi extinctionem, minatur, ratione, experientia atque auctoritate præſtantiſſimorum Medicorum doceri poteſt.

Ratio prima eſt, quia Medicus naturam bene operantem imitari debet; at natura interdum motu ſpontano in- & extra morbos ſanguinem in pueris e naribus profundit, uti quoque in moribillis & variolis accidit, nulla corporis, aut virium jactura.

Secunda ratio eſt, quia puerilis ætas ob caloris, ſanguinis & ſpirituum copiam ſuis iisque ſat robuiſtis inſtructa eſt viribus itaque urgente neceſſitate, ſanguinis detractionem, viribus & adfectus magnitudini proportionatam, tolorare poteſt.

Tertia ratio eſt, quia in caſu neceſſitatis purgantia pharmaca puerulis offeruntur, cur ergo & venam iisdem ſecare dubitaremus? multo enim tutius detrahitur ſanguis, quam corpus purgatur; venæ enim ſectio in noſtra poteſtate ſita eſt, ut ſiſtere ſanguinis fluxum liceat, quandocunque libuerit, ſecus autem res ſe cum purgatione habet, ubi factum infectum fieri nequit: quod enim ſemel in ventrem ingeſtum eſt pharmacum, quo minus totum ingeſtum ſit, fieri non poteſt, nec licet, ubi plus juſto jam purgatur homo, partem ejus, quod eſt oblatum, auferre, quemadmodum GALENUS *Cap. 12. de ſangu. miſſ.* & *Libro de veneſecta adverſus Eraſiſtratum Cap. 7.* monet.

Quarto quia GALENUS hoc in capite præcipit, non ad numerum ſolum annorum animum advertendum eſſe, ſed & ad corporis habitum & vires, quare, ſi licet, & ſenibus interdum & ſeptuagenariis, (quos tamen & idem GALENUS *cap. 6. & 9.* hujus Libri, nec non *Lib. I. ad Glaucom. cap. 4. & comm. 3. Libro de victus ratione Sect. 19.* a veneſectione immunes pronunciat,) ſanguinem mittere, quidni & pueris eum liceat mittere.

Experientia vero in promptu eſt, immo AVENZOAR, qui, ut AVERRHOES teſtatur, filio ſuo trimulo utiliter venam ſecuit, deinde FERNELIUS, qui obſervaſſe ſe ait, quinto & ſexto ætatis anno tres, quatuorve ſanguinis uncias *pleuritidem*, interioresque inflammationes, & his graviores morbos perſanaſſe.

Huc & auctoritas *Cornelii* CELSI, *Hipocratis latini*, accedit, ſic *Lib. 2. cap. 10.* ſcribentis: *Si juvenis inbecillis eſt; aut ſi mulier, quæ gravida non eſt, parum valet, male ſanguis mittitur, emoritur enim vis, ſi quæ ſupererat, hoc modo erepta. At firmus puer, & robuſtus ſenex, & gravida mulier valens tuto ſic curantur*, itemque ipſiusmet GALENI auctoritas venæſectionem in pueris ſalutarem eſſe confirmat: nam *Lib. 1. cap. 14. ad Glaucom.* dicit: *Minus detrahimus, quum plenitudo imperet, per ætates quidem in pueris, per corporis habitum in iis, quibus mollis teneraque eſt caro, & candidis, quales ſunt Celtæ: per tempus autem ſub cane: ſimiliter vero per regiones temporumque conſtitutiones*, quibus verbis etiam id probat, quod ſupra a nobis dictum fuit, nimirum pueros a venæſectione immunes eſſe, non tamen ſimpliciter & abſolute ab omni, ſed tantum a largiori.

Quod ſi objiciatur: Tenella puerulorum corpuſcula vena ſecta diſſolvi, viresque debilitari; tunc reſpondet FERNELIUS: Primo negando, tantum enim abeſſe, ut ſanguinis quantitate, viribus, ætate, regioni, anni tempori & magnitudini adfectus accommodata detracta, vires dejician-

jiciantur, ut etiam magnopere juventur ac reficiantur; cauſa ſiquidem morbi tollitur, ſymptomata miteſcunt, ipſaque natura onere, quo premebatur, levatur.

Secundo concedendo; poſito enim, quod per phlebotomiam virium robur in pueris frangatur, tamen, cum inter tuo mala minus eligendum ſit, præſtat, ſecta vena vires quodammodo minuere, quam neglecta illa in vitæ diſcrimen, quod a magnitudine morbi imminet, ægrum præcipitare.

Phlebotomia itaque in hac puella morbillis laborante, & acriter Febricitante, & quidem in principio morbi ſtatim inſtituenda eſt. Ratio ab auctoritate HIPPOCRATIS deſumitur; is enim *Aphor. 29. Sect. II.* ſcribit: *Incipientibus morbis, ſi quid movendum videtur, move: nam iis vigentibus quieſcere ſatius eſt*; & *Aphor. 10. Sect. IV.* ait: *Purgandum eſt in peracutis morbis, ſi humor ſit efferus, eodem ipſo die, cunctari etenim in hujusmodi adfectibus calamitoſum, ſiquidem dilatio vitæ diſcrimen creare ſolet.*

Qua propter quicunque de variolis & morbilis ſcripſerunt, unanimi conſenſu in ſanguinis miſſione convenerunt, præſertim peritiores, doctioresve in arte. Videatur *Daniel* SENNERTUS *Inſtitution. Med. Part. II. Sect. I. cap. 17.*

Itaque in nobiliſſima puella quinquenni, habitus firmioris, plenioris & bene nutrita, dum paucis variolis, ſeu morbillis, aut petechiis adfligebatur prudenter in principio veneſectio a clariſſimo viro inſtituta, concurrentibus ſymptomatibus, *dolore capitis intenſiori*, immo *vigilis*, inde cum *ſonnolentia*, *ſiti*, *calore vehementi*, *inquietudine*, *anxietate maxima*, *pulſu celeri & inæquali*, *dolore ventris*, *levi delirio urinis craſſioribus*; neque obſtat ætas, paſſim enim in *Gallia*, *Hiſpania*, *Italia*, & regionibus calidioribus felici cum ſucceſſu exercetur: immo plerumque, ſi illa ommittitur, tunc maxima ex parte ægrotantes tales ſuccumbunt; indicationes enim a morbi magnitudine, cauſis, viribus &

 tem-

temperamentis deſumitur ; ætas vero non annis, ſed ſecundum vires dimetienda. GALENUS jam in ſubjectis octo annorum auſus eſt mittere ſanguinem. MERCATUS in infante Regio trimulo, itemque RIVERIUS, nec diſſentit *Horatius* AUGENIUS , alvo etiam fluente, ſi nempe ab excretis alui fluxu, non ſublevantur ægri, atque febris majora incrementa capit, prout in in præſenti caſu.

Neque obſtat GALENI auctoritas ſupra allegata, inhibens veneſectionem ante quartum annum ; hoc enim intelligit de adfectibus levioribus, & de larga ſanguinis miſſione, prout fieri ſolebat ad animi usque deliquium : nam veneſectio parva etiam repetita movet a centro ad circumferentiam, ut doctiſſime explicat ZACUTUS *Luſitanus*, *Petrus a* CASTRO, MERCATUS & alii.

Excretiones vero ſymtomaticas malignas fuiſſe, exitus infelix comprobavit, nempe hæmorrhagia ſine levamine, dejectiones nigræ, maculæ varii coloris, cum morbillis, ſeu variolis.

Haud igitur mirum, venenata putredine intenſioris gradus nobiliſſimam puellam obiiſſe, vix milleſimus enim evadit inter tot ſymptomatum ſyndromen, quibus nec Æſculapius, nec Hercules reſtitiſſet. Secundum rationem ergo & methodum, qua decet, omnia ab ingenioſiſſimo & doctiſſimo Juvene inſtituta adſerimus. Verum fatis cedendum, & felix ille Medicus, qui inciderit in morbos natura curabiles: aſt in *epidemicis*, *peracutis* divinum quid elucet, incerta ſunt prognoſtica; quod vero malum prævaluerit, & natura ſuccubuerit, non remediis methodice adhibitis, ſed fato & legi divinæ adſcribendum, ſiquidem ſecundum SENECAM.

Fatis agimur, cedite Fatis;
Non ſollicitæ poſſunt curæ
Mutare rati ſtamina fati,
Quidquid patimur mortale genus
Quidquid facimus, venit ex alto

Poma

Poma ut in arboribus pendent ſic corpora noſtra
Aut matura cadunt, aut cito acerba ruunt.
Itaque abſit dolor;
Abſint inani funere Neniæ,
Luctusque turpis, querimonia:
Æterna hac, & a Deo lex eſt, naſci, denaſci, oriri & aboriri.

Malachias Geiger,
Electoralis Proto-Medicus &
Chirurgus Monacens.

Supereſt porro, ut quæ mens de morbo noſtro, quique curandi modus tunc temporis ad nos tranſcriptus fuerit ab Excell. Dn. D. PRAUN (q) hic quoque adjiciamus.

P. P.

Nachdem der Urſprung des Febris miliaris entweder dem ſuperfluo tenui, acriori ſero, a ſuppreſſione transpirationis inſenſibilis per frigus hiemale inducta, oder auch zugleich einiger ſtaſi ſanguinis, qua talis, ex ipſius nimia ſpiſſeſcentia oriunda, zuzuſchreiben, welches bey jetzigen morbo, inter Juvenes Illuſtres epidemice graſſante, ex tumore anginode, mit welchem es alle zuſammen anzugreiffen pfleget, ſich deutlich zeiget: als wäre meines unvorgreifflichen Dafürhaltens, die Cur ſub regimine diapnoico, mit ſtaſin ſanguinis reſolventibus, & ſeri acrimoniam corrigentibus folgender maſſen vorzunehmen:

1.) Per venæſectionem ætati competentem das Geblüt zu ventiliren.

2.) Si indicatio urget, ein Vomitorium ex Hypecacuanha zugeben;

3.) In warmen Zimmer Hrn. Hrn. Patienten in æquali tepore zu erhalten, ſonderlich den Hals mit 5. oder 5. fachen Flor wohl zu verſorgen; von Mitternacht 12. bis Mittags 12 Uhr nichts als Thee trincken laſſen; von Mittage 12.

q) Eſt is Reverendiſſ. Princip. *Campodun.* Archiater & Phyſicus Urbis Imperial. *Campod.* Ordin. cujus de Magneſia alba Epiſtola inſerta legitur in VALENTINI *Praxi infallibili.*

bis Nachts 12. aber ad temperandum nimium æſtum von der Ptiſana No. 1. lau, nach Durſt. Bey dem Mittags- und Nacht-Eſſen giebt man zur Stärckung des Magens etwa ½. Viertel lau Brod-Waſſer mit 2. bis 3. Löffel voll Quitten-Wein, welches auch in Schwachheiten omni tempore Platz hat.

Von der Fieber Eſſenz No. 2. giebt man Morgens im Thee, Abends in der Ptiſana, jedesmahlen, ætati convenientem doſin, gtt. 20. 26. 30. 36. ein.

Horis intermediis aber alle 4. Stunden 4. Löffel voll von der Mixtur No. 3.

In diæta wird alles ſauer, gewürtzte und ſcharf- geſaltzene, Wein und kaltes trincken zu meiden ſeyn.

Ob und was die Veſicatoria bey zunehmenden Hals-Geſchwulſt vor Nutzen gebracht, wird vielleicht ex uſu ſchon bekannt ſeyn.

GOTT wende alles Ubel von Hochwürdigen Gottes-Hauß in Gnaden ab, und erſtatte vollkommene Geſundheit.

Kempten den 31. Jan. 1734.

Otto Phil. Praun
Med. Dr.

* * *

Rec. Ras. C. C. Paſſ. min. ana Vnc. ij. Rad. Liquir. Drachm. vj. Nitr. depur. Drachm. ij. vel iij. Sem. Anis. Drachm. iß. Conc. & cont. M. decoqu. c. addit. Hord. crud. man. iij. in Aqu. ſimpl. Menſ. IV. ad conſumt. Menſ. j. Col. S. Ptiſana No. 1.

Rec Eſſent alexiph. Claud. Vnc. jß. S. Fieber Eſſentz No. 2. Rec. Aqu. Flor. Samb. ceras. n. ana libr. ß. Oc. cancr. ppt. Antimon. diaph. Marg. or. ppt. ana Drachm. j. Flor. Sal. ammon. Scrup. ij. Sacch. ad grat. ſap. M. S. Mixtura No. 3.

Der Herr Med. Ord. wird nechſt höflichen Empfehl erſucht / davon und dazu thun / pro indicationum exigentia, deſſen prudentiæ practicæ alles ſubmitiret wird.

D. JO-

D. JOANNIS CONRADI TRUMPHII
MEDICI OPERARUM METALLICARUM SYLVÆ HERCYNIAE INFERIORIS, QUÆ SERENISS. DOMUI BRUNSUICO - LüNEBURGICÆ SUBEST, ORDINARII ET ACAD. NAT. CUR. COLLEGÆ

OBSERVATIONES PATHOLOGICO-PRACTICÆ DE PURPURA,

PER ANNOS 1737. & 1738. IN CONFINIIS GOSLARIÆ EPIDEMICE GRASSANTE.

§. I.

Duobus proxime elapſis annis, nempe 1737. & 1738. regio noſtra circa urbem Goslarianam, immo urbs quoque ipſa, morbo vere epidemico fuit infeſtata, febre nempe exanthematica, cum purpura aut petechiis conjuncta. Equidem ſæpius contingit, ut præcipue tempore hiemali & vernali ejusmodi Febres hicce locorum graſſentur; verum in tanta frequentia easdem obſervatas, atque adeo pernicioſas, uti hac vice, unquam fuiſſe, vix ullus incolarum recordari poterat. Anno 1737. tempore verno frequentiores jam jam deprehendebantur; quam alio; parum tamen idcirco curabantur. Æſtate denuo recurrebant, ſed more non plane inſueto. Aſt enim vero ſubſequente tempore tam ob gravitatem ſymptomatum, quam majorem frequentiam metum incutiebant non levem.

§. II.

Purpura, quando morbum denotat, vox jam eſt, hiſce in locis admodum formidabilis. Non nova eſt purpura miliaris, ſiquidem majoribus noſtris jam nota fuit. Neque inſolitum eſt, diſtinguere purpuram in *ſcorbuticam* & *cum febre complicatam*. Nota quoque eſt diſtinctio ejusdem in *rubram* & *albam*. Verum an morbus, hicce, prout hodie obſervatur, quoad omnes ſub ejus decurſu occurentes circumſtantias, majoribus olim cognitus fuerit, ambiguum forte manet. Perſuaſum eſt noſtris civibus, ante triginta annos illum plane fuiſſe incognitum, immo Medicum quendam noſtratem veteranum miratum fuiſſe referunt, quod nova excogitentur nomina, nullum plane uſum inferentia, & majorem in medendo difficultatem excitantia, qui tamen ipſe dein confeſſus fuerit, cum ſimilis æger ipſi occurreret, ſe non obſervaſſe hactenus talem morbum. Certum interim manet, aliis in terris purpuram non plane fuiſſe incognitam

nitam, dum v. g. jam An. 1650. Lipſiæ innotuit, quo tempore communis opinio fuit, ipſam per contagium a Polonis invectam eſſe; hinc etiam hodiedum alii ſuſpicantur, provenisſe eam a populis Moſcoviticis, qui ſufficienti licet pecudum copia haud deſtituti, tamen quoque cadavera eorum comedere olim ſolebant. An vero origo exinde, aut ex aliis ſubſequentium temporum cauſis, deduci queat, determinare haud auſim. Forte autem ſub nomine *petechiarum* veteribus notum fuiſſe hunc morbum diceres. Extant equidem omnino aliqua ejusmodi veſtigia in Operibus *Hippocratis*, e. g. *Epidem. Lib. V.* ubi adducit ἐξανθήματα οἷα τῶν κωνώπων δήγματα, *puſtulas culicum morſibus non abſimiles*; it. *Lib. VII.* ἐξανθήματα δὶ ὀλίγον κνησμώδεα θερμὰ ὥσπερ πυρίκαυςα, *puſtulas pruriginoſas calidas, velut ambuſta cute*; it. *Coac. prognoſtic. Edit. Linden. p. 530.* οἷσιν ἐν, συνεχέσι φλυζάκια κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ἐκφύει, θανάσιμον: *Quibus per febres aſſiduas puſtulæ toto corpore enaſcuntur, lethale eſt*; de quibus locis tamen pariter nihil certi ſtatuere audeo. Ad componendam enim hanc litem requireretur ſedula Auctorum veterum lectio; talem autem eum potiſſimum in finem ſuſcipere non pateretur ordinaria laborum moles: neque is ego ſum qui judicem agere valerem. Vix ſe extricarunt in negotio, de *antiquitate Variolarum*, quod ſuſceperunt celeberrimus D. WERLHOFIUS, Patronus ad cineres colendus, & D. HAHNIUS, Medicus Wratislavienſis. Alii liti, an nempe HIPPOCRATES ſtet a parte mechanicorum, an hylarchicorum, implicavit ſe celeberr. GESNERUS, Profeſſor Gœttingenſ. ex libris HIPPOCRATIS *de Diæta* deciſionem peti poſſe exiſtimans; aſt dum laborem ſuſcipit in enodando, alium ſubingredi coactus eſt in emendando toto libro, ſeu corrigendo textu. Adeo difficile eſt, ex antiquis vera eruere. Nihil igitur moror circa antiquitatem morbi, de natura ejusdem

potius ſollicitus, quam experientia duce, quousque licet, inveſtigare nunc animus eſt.

§. III.

Requirere equidem naturalis ordo videtur, ut decurſus morbi primo ſtatim deſcriberetur; ſed de hoc ut tutius agam, haud neceſſe fore reputo. Videri de hoc poteſt, præter alios, diſſertatio inauguralis b. D. & Profeſſ. SCHMIDII Helmſtadienſis, amici olim noſtri, ſub præſidio BOETTICHERI habita. Symptomata enim, quæ ſub eo obſervabantur, nihil extraordinarii monſtrabant. Notari tantum meretur, initium morbi non raro fuiſſe lene, ſine graviori aliquo ſymptomate, illis ſaltem exceptis, quæ febribus catarrhalibus alias ſolemnia eſſe deprehenduntur; aſt progreſſus morbi malitiam ejus ſatis prodidiſſe. Exanthemata enim in nonnullis proruperunt ſine regimine calido, aut adhibitis ullis remediis. Ex quo palam fit, non excitatam fuiſſe remediis calidioribus purpuram, ſed materiam illius antea jam in maſſa ſanguinea latitaſſe. Verum eſt, multos ſine remediis evaſiſſe, ſed verum quoque eſt, multos neci fuiſſe traditos, e quibus dubio procul plures fuerunt, qui ſine Medico, aut remediis morbum tolerarunt. Indubium igitur manet, morbum huncce omnino fuiſſe malignum, qui nempe absque manifeſta cauſa & indiciis ſufficientibus craſi maſſæ ſanguineæ & ſpiritibus corporis tantum deſtrinxit, ut œconomia animalis inde turbata & diſſoluta fuerit.

§. IV.

Pauca hæc de morbi decurſu notaſſe ſufficiat, reliqua enim ex libris practicis facile hauriri poſſunt. Subjungimus ergo nunc definitionem ex diſſertatione dicta b. *Schmidii*, utpote quam noſtram hic facimus. Per purpuram nempe intelligimus *adfectum cutis, quo, facta ſpecialis inquinamenti ſubtilis excretione ad corporis peripheriam, eadem coc-*

cineo

cineo (ego addo : coeruleſcente , albo, rubello,) *tingitur colore, ſubſequente cuticulæ desquamatione*, (modo ſine, modo) *cum febre, ut plurimum continua, acuta, plus minus maligna, conjuncta.*

§. V.

Deſcriptio hæc clarior omnino reddetur, ſi differentiam conſideramus. Dividitur autem purpura communiter in *rubram* & *albam.* Obſervavit autem jam dum JOAN. LANGIVS, albam inſidere interdum rubræ. Mihi experientia ſequentes ſubminiſtravit differentias : Purpura eſt vel *cum febre*, vel *ſine febre*, quæ ultima alias vocatur *ſcorbutica* ; ea nempe ſanguinis temperies, ubi nimia ſalſorum adeſt quantitas, ſæpe emendatur excretione & depoſitione illorum naturali motu ad extrema cutis. Hinc in illa maculæ conſurgunt miliares rubræ, interdum quoque latiuſculæ, in nonnullis, præſertim ſenibus, lividæ & coccineæ, prurientes, ſalutari cum effectu conſpiciuntur. Purpura cum febre eſt, vel cum *febre maligna*, vel cum *benigna.* Si motus febrilis non inſidias ſtruit principio vitali, (de quo nunc non diſputo, quale illud ſit,) cum febre *benigna* conjunctam eſſe purpuram, merito ſtatuendum eſt, quamvis motus febrilis ſit vehementior ; ſi autem contraria adſunt ſigna, quæ hic deſcribere non vacat, ſed facile ex libris pathologicis peti poſſunt, *maligni* moris eſſe febrem communi loquendi modo exiſtimamus. De tali febre valet illud vulgare dicterium : *Urina bona, pulſus bonus, æger moritur.* Ego ſemper de maligna ejusmodi febris indole timui, quando tædium, aut iram graviorem, itemque mentem ægroti mortis præſagam obſervavi. Talis modi maligna purpura communiter dein diſtinguitur in *rubram* & *albam.* Experientia ſedula & attenta plures dein ſuppeditat ejusdem diſtinctiones : Datur enim purpura *rubra miliaris, rubra petechizans, rubra cum petechiis intermixtis, rubra*

cum intermixta alba , rubra quæ in puſtulas albas , ſeu parvulos furunculos, elevatur, purpura ſic dicta, ſed ***pura alba ,*** in qua ſcilicet conſpiciuntur veſiculæ cum ſero tenui, vel albo, vel flaviore, nunc majores nunc minores, tandem purpura ***rubra & alba cum furunculis.***

§. VI.

Haſce differentias hactenus experientia propria ſuppeditavit. An omnes attigerim, illi dijudicare valebunt optime, quibus hic morbus ſæpius occurrit curandus; animus enim hic non eſt exactam dare hujus morbi tractationem. Hinc & libere fateor, quamvis non obiter hoc in morbo tractando ſim verſatus, me tamen nondum firmum inveniſſe fundamentum ſtatuendi, cuinam temperamento vel rubra, vel alba, potiſſimum quaſi propria eſſe ſoleat, & ex qua cauſa differentia illa ſuam in primis originem trahat. Admodum probabile tamen eſſe exiſtimo, quod alba maxime ex ſero ſanguinis, a naturali diatheſi plane deficiente, oriatur.

§. VII.

Cauſas proximiores nunc lubens mitto, cum præſentis non ſit inſtituti, eas exactius rimari: id tantum judico de remotioribus, ſecundum aliorum, propriamque meam obſervationem, quod miasma ſpeciale in aëre latitaverit. Conſtat enim, illos, qui ratione officii magis ſeſe liberiori aëri exponere coacti fuerunt, ſive elatioris, ſive humilioris fuerint ſortis, præ aliis hoc morbo fuiſſe correptos. Neque tamen negari poteſt ſuperiori anno complures ex contagio huic non ſolum morbo, ſed & morti ipſi obnoxios redditos fuiſſe.

§. VIII.

In quo vero hoc miasma conſiſtat, & qua ratione in aëre extiterit, dictu non eſt adeo facile. A metallis aërem fuiſſe infectum, vix probabile eſt: nam & in aliis locis, uti

uti Halberſtadii, ſtragem non levem edidit idem morbus, ubi tamen aër nullis effluviis metallicis eſt inquinatus. Si quis forte cereviſiæ noſtræ, præ aliis meliori, culpam tribuendam eſſe, contenderet, is itidem per experientiam refelli poſſet, qua conſtat & illos locos, qui generoſiori non gaudent cereviſia, haud liberos fuiſſe a pernicioſo hoc morbo. Multo minus ii fidem merentur, qui potui Coffee attribuunt cauſam remotiorem hujus mali, uti id relatum legitur in novis litterariis Hamburgenſibus. Mea enim qualicunque experientia utique evinci poteſt, dimidiam eorum partem, qui purpura laborarunt, vix olfactu decoctum iſtarum fabarum percepiſſe. Vero igitur ſimillimum videtur miasma illud ſpecificum, quod tam pernicioſum in corpore humano produxit motum, hæſiſſe in atmoſphæra.

§. IX.

Verum cujus potiſſimum naturæ & indolis ſit iſtud miasma, ſpecialius nunc determinare non ſuſtineo, quoniam, præeunte SYDENHAMIO, nimis id eſt difficile. Equidem in dicta diſſert. b. SCHMIDII, *de Purpura rubra*, non conceditur, confugiendum eſſe cum SYDENHAMIO ad miasma quoddam in aëre occultum, ſed a qualitatibus ſenſibilibus, calore, frigore, pluvia, aut ſiccitate morbos tales facile poſſe deduci. Mihi vero probabilius videtur, quod, quoniam genius morbi varius eſt, varia hinc quoque debeat eſſe cauſa, eundem producens. Hinc, dum nobis dictæ tantum qualitates aëris innoteſcunt, contenta vero atmoſphæræ haud ita patent, quamvis eo usque ſcientia noſtra procedat, quod omnino varia debeant illa eſſe, nempe ſalina ſulphurea, terreſtria, &c. merito hinc ſtatui poteſt, hærere in atmoſphæra occultum miasma, hunc vel illum morbum procreans. Non negari interim poteſt, aëris ſenſibiles conditiones ſymbolam ſuam huc

quoque contuliſſe. Nam, ut omittam, aërem noſtrum in univerſum multo magis eſſe humidum, quam in aliis terris, certum utique eſt, quod etiam hiſce annis non ſolum humiditate, ſed & inconſtantia & inſolita temperie noxam ſat gravem intulerit. Eſſe eum valde humidum inde probo, quod anno 1728. quantitatem pluviæ & nivis obſervaverim decem pedum Londin. dum Pariſiis viginti digiti tantum, Ulmæ triginta ſaltem, & quod excurrit, adnotati fuerint. Sic quoque a menſe Junio 1737. usque ad Januarium 1738. incluſ. 5. ped. 3. dig. 5. lin., porro 1738. a menſe Julio usque ad Decembr. incluſ. 5. ped. 1. dig. 2. lin. adnotavi. Præter hanc vero humiditatem aëris, proxime elapſis annis inſolitam & tempori minus convenientem, paſſi quoque ſumus tempeſtatem, quæ plerumque humida fuit & pluvioſa. Hinc venti ſicci, uti orientalis & ſeptentrionalis, (O. & N.) fuere rariores, frequentiores autem humidi, uti Zephyrus. Orientalem, ſeu Eurum hieme præterita plane non obſervavi. Exinde forte minus bene ſanitati humanæ ominari licuiſſet, niſi certum eſſet, quod divina clementia ſæpe mala illa, ex mala tempeſtate timenda, avertat. Itaque præterito vere febres maximam partem, fuere intermittentes tertianæ, noſtro in loco non valde pernicioſæ, aut diuturnæ. Verum jam non de præſagiendis morbis, ſed cauſis purpuræ ſermo eſt.

§. X.

In vermibus fortaſſe quærendam eſſe cauſam morbi aliquis diceret; minimum plebeji ſæpe ſæpius malum vermibus adſcribunt. Peculiare equidem id fuiſſe hocce in morbo, quod lumbrici perquam frequenter ſint excreti, non diffitemur; neque etiam inſolitum eſt, in morbis acutis æque, ac chronicis, ab adultis etiam excerni lumbricos. Verum hoc fortaſſe inſolitum eſt, ab omnibus ægrotis tales excerni. Excretionem hanc lumbricorum per 18.

men-

menſes frequentem fuiſſe, animadverti, deinde raro talis deprehendebatur ; hacce vero æſtate iterum ſolemnis fuit. In omni cæteroquin ætate & utroque ſexu hæc excretio obſervata eſt, quæ tum per os, tum per anum fiebat. Multoties anxietas per eam tollebatur, ſed morbus ideo non ceſſabat ; ſæpe enim, durante morbo, aliquoties lumbrici ejiciebantur. Abſonum igitur eſſet, cauſam morbi hujus potiſſimum vermium præſentiæ tribuere. Minime ab hiſce lumbricis excretis producitur morbus ; ſed exiliores deberent eſſe vermiculi, quales hodierno tempore armatis oculis quidam conſpiciunt, tum in ſtatu naturali, tum præternaturali ; ſed hanc litem dirimere jam non lubet. Conſideravi quidem in proprio meo corpore purpuram rubram & albam per microſcopium, ſed non niſi ſerum pellucidum rutilum in utraque conſpiciendum ſe præbebat. Si vermes in ſtatu naturali deteguntur, id concipio ita, quod particulæ ſubtiliores in motu videantur, non vermiculi ; in ſtatu autem præternaturali fortaſſe non poſſunt negari. Adeoque certum hoc manet, a lumbricis nequaquam poſſe deduci cauſam purpuræ ; in aëre autem miasma hæſiſſe manet probabile.

§. XI.

Invaſit autem pernicioſus hicce morbus variæ ætatis, temperamenti & ſexus homines, excepta ætate puerili. Infantes enim fere omnes & ſinguli ante initium hujus maligni morbi purpura benigna laborarunt, eamque feliciter ſuperaverant. Quantum quidem recordari poſſum, ex infantibus hocce morbo laborantibus nullus mortem oppetiit, quamvis in nonnullis ſtatus periculoſior fuerit. In plurimis autem tunc Leucophlegmatia, in paucioribus Hydrops relinquebatur, nec tamen inde aliquis deceſſit. Pauci quoque infantum eo tempore variolis extincti ſunt, ſed plurimi illas feliciter ſuperarunt, dum e contrario, decre-

ſcente

ſcente ſævitia purpuræ, variolæ in infantibus adultioribus pernicioſiores erant. Quoad ſexum neuter fuit immunis a purpura iſta; hinc fœminarum demortuarum numerus fere æqualis erat numero virorum extinctorum. Pleræque tamen fœminæ non adeo diu decubuerunt, ſed plerumque nono vel undecimo die vitam cum morte commutarunt; reliquæ autem morbum feliciter exſuperantes ſatis diu ægrotarunt.

§. XII.

Erat ergo morbus hicce omnino malignus, contagioſus & exitialis. Patebit hoc ex ſequentibus, quæ circa decurſum, eventum & prognoſin adhuc notata fuerunt. Contagium & exitialis mos majori in gradu obſervabatur priori anno, quam ſubſequente. Ex iis ægrotis, in quibus nulla adparebant mala ſigna, dum nempe purpura verſus criticum diem erumpebat, boni erat coloris, pruritus etiam interdum perſentiſcebatur, ſudor lenis prodibat, & ſomnus fere naturalis erat, complures præter opinionem & expectationem medici, fato inevitabili ſuccumbebant. Illorum vero qui ſtatim ab initio pejora monſtrabant ſymptomata, vix unus & alter evaſit. Aeſtate dein anni 1738. genius morbi fuit mitior: ſingulis enim menſibus mihi aliqui ſaltem recurrerunt, hocce morbo adflicti, quorum tamen pauciſſimi mortui, ſed potius per Dei clementiam plerique ſervati ſunt. Fuit inter illos ſenex 72. annorum & alius 40. annorum, qui per 4. aut 5. hebdomadas lecto fuere adfixi, non certe pure benigna laborantes purpura, uti ex anxietatibus & pulſu ſatis patebat. Fuere in illis etiam 4. aut 5. qui apoplexia tacti per aliquot dies ſemi-paralytici decubuerunt, tandemque contra expectationem evaſerunt. Hæcce altero anno obſervavi in hoc morbo, quo tempore excretio lumbricorum fere penitus ceſſabat. Priori enim morbus erat multo malignior, quo frequentior lumbrico-

rum

rum excretio erat, & tantum non in omnibus conſpicua. Ex iis ægris, quorum ego curam geſſi, primis morbi diebus nullus eſt mortuus, præter unicum, qui tertio morbi die remedia poſcens eodem quoque fatis ceſſit. Reliqui ſuperarunt octavum, plurimi decimum tertium, nonnulli quoque plures morbi dies. In paucis pleuritis fuit conjuncta. Plurimi de dolore capitis maxime conqueſti ſunt, qui plerumque obtuſus magis, quam pulſatorius fuit, interdiu tamen lancinans & pungens. In junioribus & plethoricis aliquando ante criſin obſervavi præcedentes inſultus apoplecticos & epilepticos, adſtantibus metum graviorem, quam quidem mihi, incutientes, probe utpote gnaro, non adeo inſuetas eſſe ante criſin talismodi motus nervorum impetuoſiores. In paucis hæmorrhagia narium criſin abſolvit: in plerisque hæc ſudore perficiebatur; ſed notandum eſt, rarius criſin exactam fuiſſe obſervatam, ſed ſudore quamvis præſente, mortem nihilo ſecius inſecutam fuiſſe. Non tamen omnes morti ſuccubuerunt, in quibus non exacta criſis adparuit, ſed multi leni ſudore per multos dies madentes, Deo benedicente, ab inſtantæ vitæ periculo ſunt liberati. Interim ſemper pejora erant timenda, quoniam ſub bonis ſignis æque moriebatur, ac ſub malis, quod ultimum tamen frequentius eveniebat.

Non diffiteri tamen poſſum, quod, ubi mitior fuit morbus, nec non ſi minor exanthematum copia præſto fuit, (quamvis multi exiſtiment, in copioſa horum eruptione ſalutem eſſe poſitam,) ſi pedes magis illis ſcatere deprehendebantur, quam reliquæ partes, plerumque eo meliorem de ſanitate ſpem concipere licuerit. Copioſam excretionem, quæ ἀθρόως καὶ βιαίως evenit, raro ſine vitæ diſcrimine vidi.

Qui amentiam ex morbo relictam ſufferre debuit, unicus tantum notus fuit, fortaſſe dein reſtitutus. Vnicam

quoque mulierem novi, cui ſuffuſio unius oculi metuenda erat, poſt annum tamen diſparens. In tribus, aut quatuor viſus & auditus per aliquod tempus debiles permanſerunt. In uno furunculi ſucceſſerunt; in alio tumor genæ & parotidum cum εὐφορία tamen. Bubones autem & anthraces eo tempore nunquam adparuerunt. Gravius ſymptoma, quod durante iſto morbo adfligebat, erat dolor capitis, unde nonnullis *morbus Hungaricus*, **die Haupt-Krankheit**, vocabatur, ut ideo ex ſphacelo cerebri complures obiiſſe non plane abſonum videatur. In multis tamen, ubi non adeo vehemens fuit dolor, malignus morbi mos exitium attulit: Pulſus quippe in quam plurimis debilis erat, in paucis durus & frequens; & licet quoque his tempeſtive ſecaretur vena, tamen non omnes mortem evitarunt. Urina plerumque boni eventus ſigna monſtrabat, hujus vero in locum fatalis & funeſtus ſæpe ſuccedebat. Diarrhœa in paucis ſalutaris, in plerisque funeſta fuit. In paucis angina ſuperveniebat, eaque plerumque lethalis. Vomitus ſpontaneus in initio obortus, quantum quidem ego novi ſemper ſalutaris fuit, arte autem productus non æque in omnibus profuit.

Verbo: Ita varius fuit genius morbi, ut non facile exacte deſcribi poſſit, immo difficilius fuit eum rite indagare, & exinde indicationes neceſſarias elicere. Interim ſuccurrendum erat ægrotis, quod, qua ratione factum ſit, in ſequentibus explanabitur.

§. XIII.

In multis ægris aderat Plethora, atque inſimul dolor capitis pulſatorius, qui venæ ſectionem indicabat. In principio morbi eam idcirco ſuaſi, multique eam admiſerunt, ſed non ſemper exoptato cum effectu, ut ideo a quibusdam plane exitioſa reputaretur. Abſtinui itaque dein plerumque

rumque ab ea, præcipue quoniam primum tempus ordinarie fere ſine Medico quoad maximam partem prtæterlabitur. Non tamen omnes, quibus Vena ſecta fuit, indiſcretim mortui ſunt.

Evacuationem primarum viarum Natura in plerisque ſponte intendebat, cui idcirco obediens, utpote ſalutariter eam agentem videns, evacuantia præbebam ſed non niſi leniora. Plerumque vero morbi tempus opportunum nempe primum, præterlapſum erat, quando ægroti opem poſcebant. Neque etiam adſeverare poſſum, quod ſemper morbum mitigaverint exhibita evacuantia. Secundum inſtitutum naturæ tum vomitoria ex Ipecacuanha, &c. tum purgantia: rhabarbarum adhibui. Bilem in magna copia adfuiſſe effectus purgantium monſtrabat.

Ad hanc igitur temperandam & eliminandam cura præcipue dirigenda erat. Quoniam vero morbi principium plerumque negligitur, hinc in potionibus vel pulveribus temperantibus abſorbentibus, bezoardicis nitroſis, acidulatis, ſubſtiti. Ad temperandam bilem ſub-acida ſedulo interpoſui; aſt ſi verum fatendum eſt, raro ea exoptatum præſtiterunt effectum, ſed plerumque pectori obfuerunt, quare ab iis deſiſtendum fuit. Continuandum autem eo magis erat cum bezoardicis temperationibus. Quapropter ordinavi potiunculas, conſtantes ex pulveribus cum aquis bezoardicis & temperantibus. In initio morbi liquida ſpirituoſa, quæ Eſſentiæ & Tincturæ vocantur, ſemel vel bis de die interpoſui, e. g. Mixt. ſimpl. ordinariam & rectific. Eſſent. alexipharm. Stahl. Cort. Caſcar. aut Cort. Peruv. Scord. Spir. Nitri dulc. itemque Elix. pector. Wedel. Hæc vero & ſimilia in ſtatu plerumque erant omittenda & in declinatione iterum in uſum revocanda. Decocta pectoralia multis ſalutaria fuere & neceſſaria addita herba Scordii. Quando motus naturæ fuere torpidiores, tunc Camphoram in po-

tiunculis, dictis cum Nitro, aut Arcano dupl. remixtis, a gr. ij. usque ad gr. v. intra 15. vel 20. horas exhibui; ſimul vero etiam de ea notavi, quod eo tempore, quo morbus vehementer ſæviebat, primo nempe anno, rarius optatum monſtraverit effectum; ſecundo autem anno frequentius inſignem opem attulerit. Magis adhuc ſalutaria expertus ſum veſicatoria: Delirium enim talia plerumque avertebant, aut ſaltim mitigabant; mortem autem ipſam illa profligaſſe non adſero. Impoſui iſta vel brachio, vel pedi, vel nuchæ & quidem modo unum, modo duo, aut tria, ſemel, vel repetitis vicibus, prout neceſſitas urgebat. Nonnulli ægrotorum eadem prorſus averſabantur utpote ex aliorum exemplis edocti, quod vulnuſcula admodum chronica & rebellia reliquerint. Me vero quod attinet, fateri teneor, quod, experientia teſte, nunquam fere non eadem ſalutaria deprehenderim. E contrario theriacalia & anodyna rarius vidi a circumſtantiis morbi fuiſſe indicata, hinc rariſſime illa præſcripſi. Reliqua in medendo obſervata coincidunt cum illis, quæ in libris practicis ordinarie continentur.

§. XIV.

Supereſt nunc regimen quoad res *non-naturales* obſervandum, quod tamen cum eo fere coincidit, quod aliæ febres requirunt. De aëre vero externo, itemque de excretis pauca hic ſpeciatim notanda ſunt. Conſtat nempe, quod diarrhææ in purpura communiter noxiæ reputentur, ob timendam exanthematum retroceſſionem; aſt ſub hac purpuræ ſpecie tantum periculi de iis haud erat pertimeſcendum, quamvis & nonunquam excretiones plane involuntarie ſucceſſerit. Mitigandæ hinc tantum erant lenioribus medicamentis, e. g. Electuario diaſcord. Frac. & pauciſſimis anodynis. Criticam autem in ullo aliquo ſubjecto fuiſſe

fuiſſe talem diarrhœam, nequaquam obſervavi. Ratione aëris externi ad calorem inprimis reſpiciendum erat, qui quo magis immoderatus fuit, eo magis quoque nocuit. Certum enim eſt, ſudorem nimium utplurimum in exanthematicis febribus perniciosum eſſe, caloremque externum anxietates nimias excitare, confirmantibus idipſum etiam noſtris ægris, utpote in quibus ſub his circumſtantiis quidem ex voto, uti adſtantes reputabant, minime tamen cum εὐφορίᾳ purpura efflorefcebat, manifeſto documento, quod regimen nimis calidum plus obſit, quam proſit. Interim tamen in hunc usque diem quibusdam adhuc in more poſitum eſt ut vel ſub metu, vel actuali eruptione purpuræ, hypocauſta vehementer calefaciant, eum in finem, ut hac ratione, & ſubjunctis inſimul bezoardicis calidis, facilius expellatur miasma peregrinum & noxium. Robuſtiorum aliqui citra noxam quidem ſuſtinuerunt incongruum tale regimen, maxima autem pars aliorum, eidem expoſitorum, fatis ceſſit, nec tamen propterea mos hic penitus ubrogari potuit; nimis alte enim inſidet hominum animis opinio a majoribus (non quidem ſeculi prioris,) hauſta, tegi nempe debere corpus unde quaque, quo malignitas eliciatur. Ille quidem mos aliquo modo exolevit, dum pedes tibialibus, manus autem chirothecis muniebant, ne aliquis aër peregrinus accederet: verum calorem externum adhuc curæ cordique habent multi, paucis non niſi, aliter per experientiam edoctis, ſecus ſentientibus. Equidem aërem frigidum; aut nimis temperatum admittere non auderem, cum, ſicuti in aliis exanthematicis febribus, ita & in purpura, inde ſtatim graviores præcordiales anxietates exoriantur; ſed nimis fervidum merito damno, ipſis ægrotorum effatis roboratus, adfirmantium, anxietates jam præſentes inde magis exacerbari.

Certum igitur manet, quod temperatus aër purpura laborantibus optime conveniat.

§. XV.

Sufficiat nunc hæc de purpura adnotaſſe, inprimis cum animus mihi non fuerit, tractationem exactam de hoc morbo conſcribere, ſed tantum obſervationes aliquas in propria Praxi factas communicare.

In quantum de reliquo noſter morbus conveniat cum illis, quos alii deſcriptos dederunt, ex collatione utrorumque facile adparebit. Liquet vero ex adlatis, morbum omnino fuiſſe mali moris & revera contagioſum. Prius ex eo probatur, quod ægroti, præſentibus licet bonis ſignis tamen mortui ſint, manifeſto indicio, adfuiſſe ſimul plenariam deſtructionem ſpirituum vitalium. Poſterius ex hiſtoria morbi demonſtrari poteſt. Multi utique, per contagium infecti, morti ſuccubuerunt, quamvis is, a quo illud communicatum fuerat, eandem aufugerit, ſiquidem contagium plerumque agit ſecundum conditionem ejus, qui illud recipit. Interim & hoc verum eſt, non nullos omnem plane vim & activitatem contagii eluſiſſe. Admodum igitur probabile videtur, quod in aëre potiſſimum oberraverit illa materia, quæ ſanguinem inquinando, ejusque partes ſubtiliores & nobiliores deſtruendo hunc morbum induxit, uti in prioribus id monſtratum fuit. Hanc autem ſpeciatim compoſitam fuiſſe ex particulis ſalino-ſulphureis, orgaſticis, mixtioni humorum noſtrorum perquam infenſis, hincque motum peregrinum, in maſſa ſanguinea excitantibus non absque omni ratione autumo. Hac autem cauſa in illis maxime locum habet, in quibus neque errores diætæ, neque animi pathemata graviora præceſſerant: in multis enim hæc bina etiam ſolitarie fere anſam morbo præbebant. Catarrhales febres ſimul adfuiſſe, non mirum eſt,

ob

ob conditionem nimirum aëris nimis humidi, adeoque multa concurrerunt, quæ morboſas ejusmodi adflictiones excitare & augere valuerunt. Accedebant inſuper calamitates paupertatis, ſiquidem ægrotorum plurimi ſortis vilioris fuerunt, quibus victus aliaque in ejusmodi morbo neceſſaria defuerunt. Certum proinde quoque eſt nonnullos eorum, qui purpuram jam exſuperaverant, iterum febre fuiſſe correptos cum furunculis & bubonibus, ex quibus etiam aliqui fatis ceſſerunt. Mihi non niſi tres occurrerunt, in quibus tumores & bubones adparrebant, cum criſi tamen morbi ſalutari. Pariter quoque dubitandum haud eſt, quin in vicinia eadem cum ſævitia, vel etiam majore graſſatus fuerit contagioſus hicce & pernicioſus morbus. Goslariæ anno 1738. numerus natorum fuit 186. demortuorum autem 312. unde morbi pernicies ſatis ſuperque eluceſcit.

Martio menſe quidam noſtrorum Medicorum eo morbo corripiebatur, atque per multos dies in magno vitæ periculo verſabatur. Menſe Aprili me ipſum quoque hic morbus invadebat. Occaſionem præbebat tum ira, tum labor, tum mœror, tum etiam ſine dubio contagium. Tanta inprimis noctu erat anxietas, ut cor ipſum non amplius moveri, omnemque circa præcordia ſanguinem ſtagnare putarem, licet pulſus non intermitteret, & talis anxietas per 3. noctes redibat. Prima nocte adeo vehemens erat, ut derepente mortem adfore metuerem, ea propter ad eam more Chriſtianum decente me præparabam. Delirio tamen & calore vehemente non ſuperveniente, purpuram reputabam eſſe benignam, atque ideo tranquilliore animo morbum tolerans priſtinam me recuperaturum eſſe ſanitatem ſperabam, quam etiam benigniſſimus Deus immerenti largiebatur, ut poſt 16tum diem foras iterum prodire potuerim. Verum ſecunda vice in majori conſtitutus eram periculo. Occaſionem morbo

ſub

ſub finem Februarii 1739. ingruenti, ſuppeditabant omnia fere illa, quæ ante annum eundem accelerarunt, præſertim obitus chariſſimi fratris. Perpetua inſomnia & deliria, oculorum convulſio tendinumque ſubſultus continuo inquietum me detinebant. Efflorescebat dein purpura rubra & alba, quam rubra exulcerata & hinc alba cum petechiis & furunculis complicata excipiebat, pedibus tamen ab initio prorſus liberis manentibus. Binis igitur diebus, interpoſito uno tolerabiliori, non niſi mortem mihi præſagiebant, ad eamque ſubeundam paratus eram, neque adſtantes lætiora ſperabant. Latus ſiniſtrum multo erat debilius dextro & magis in ſopore, convellebatur; oculi nictitabant & labia tremula erant, nullo tamen concurrente dolore capitis. Si ad ſomnum me componebam, reſpiratio, ſeu inſpiratio, in totum per ſatis notabile temporis ſpatium ceſſare videbatur, donec cum concuſſione totius corporis expergefierem. Tandem & in pedibus purpura efflorefcebat, nuncque ſomnus aliqualis, ſed cum lethali quaſi corporis infirmitate, redibat. Præter omnem igitur meam expectationem divina miſericordia tandem & ex his me eripiebat anguſtiis, ut poſt aliquot hebdomadas, cutis deſquamatione facta, ad conſuetos labores, ſatis quidem infirmus, redire valuerim. Tandem progreſſu temporis vires reſtitutæ ſunt, ita tamen, ut auris ſiniſtra perpetuo ſuſurret, & metus purpuræ ſubindæ recrudeſcat, quamvis uſum medicamentorum convenientium, & inter ea præcipue potum ſelteranæ & Pyrmontanæ, non intermiſerim. Faxit ergo Summum Numen, ut vires relictas bene collocem, concedatque benigniſſime, ut labores meos, in ipſius honorem atque proximi emolumentum feliciter perficiam.

MARIA-

MARIANI SEGUER,

MED. DOCT.

REGIÆQUE ACADEMIÆ,

QUÆ MADRITI EST, SODALIS,

SCHEDULA MONITORIA

DE

JVSCVLO PVLLI

LIENTERIÆ SPECIFICO,

INSCRIPTA

ROMANO HIPPOCRATI.

MEDICO CONSUMMATISSIMO,
PRÆILLUSTRI DOMINO

D. ALEXANDRO PASCOLI PERUSINO

IN PATRIA ACADEMIA PROFESSORI
NOVO ANTIQUÆ MEDICINÆ PATRONO,
IN SAPIENTIA ROMANA
ANATOMES CORYPHAEO,
ET ANTECESSORI PRIMARIO,
BENEDICTO XIV. PONTIFICE,
ECCLESIASTÆ DITIONIS PROTO-MEDICO;
OPE SUA, ET LIBRIS DE PRAXI MEDICA
EUROPÆ ACADEMIARUM, ET SAPIENTUM
ÆSTIMATIONEM PROMERITO
ROMÆ AESCULAPIO,
HISPANIS REDIVIVO APOLLINI:
TANTO VIRO
SAPIENTIA, AFFABILITATE,
ET HUMANITATE CONSPICUO,
HONORIS, ET OBSERVANTIÆ ERGO,
SCHEDULAM MONITORIAM SACRABAT
VALENTIÆ ÆDETANORUM KAL. JANUAR. MDCCXLI.

MARIANUS SEGUER
MED. DOCT.

Lectori induſtrio, prudenti, aegrotantium ſalutem ſedulo procuranti Salutem.

Novum, ne mireris amice, a felicioribus huius aetatis practicis prætermiſſum, *Lienteriæ ſpecificum* Tibi pando, id certum eſſe comperies, ſi in memoriam revoces, quæ multoties legiſti Lienteriæ deſtinata remedia, in MERCATO, SENNERTO, RIVERIO, ETTMüLLERO, SYLVIO, DOLAEO, TOZZIO, Muſitano, ALLENIO & recentiſſimis, STAHLIO hujusque diſcipulis, ALBERTO, JUNCKERO, NENTERO, itemque aliis, HOFFMANNO, BOERHAVIO, PASCOLIO & BAGLIVIO: in quibus univerſam Medicinam contineri, & potiora morborum ſpecifica, nullus ambigo. Perfacile mihi foret, ex laudatis Auctoribus ſingula tranſcribere Lienteriæ ſpecifica, id tamen eo libentius omitto, quod cum Viro in praxi exercitatiſſimo, & in lectione accurata præſtantiſſiorum Medicorum verſato, ſermo ſit: præterea mihi nunquam placuit, nec placebit, longis Auctorum tranſcriptionibus operam perdere, ita enim a natura conſtitutus ſum, ut obſervatione morborum & remediorum, quantum fert valetudo querula, & a diuturnis morbis in iuvenili ætate, pene confecta, delecter; cujus rei ſpecimen dedi ſuperioribus annis in *Notis ad Enchiridion Jackſonii* quam brevibus, ſed diligenti obſervatione prognatis. Tincturam Chinæ Mangeti non eſſe præferendam ejusdem reſiduo, pollereque illam virtute epileptica, obſervavi, & cum excellentiſſimo MANGETO communicavi, Epiſtola ad ipſum miſſa anno 1733. quam Vir clariſſimus dignam judicavit, prelo ut ſudaret, in *Notis* ipſius ad ETTMüLLERUM, Editionis Genevenſis, anno 1736. *Tom. II.* pag. 554.

Hanc Chinæ epilepticam virtutem ulteriori praxi confirmatam & obſervationibus aliquibus illuſtratam, Diſſertaione epiſtolica miſi Madritum, Regiæ Academiæ anno 1739. pro adimplendo munere ejusdem Sodalis, quam publico communicandam ſpero in *Appendice ad Bibliothecam Illuſtrium Medicorum Mangeti*, vel *ſupplemento* inter *Notitias Medicorum Hiſpanorum*, quas nuper miſi Genevam. Cum autem *juſculi Pulli* efficaciam ſæpius obſervaverim, ut *Lienteria* laborantibus ſolamen promoveam & ſalutem, hæc communicanda decrevi. Deus enim miſericordiarum Pater, & totius conſolationis fons & boni, qui ſingulos Medicos adloquitur, Eccleſiaſt. VII. v. 39. *Ne te pigeat viſitare infirmum; ex his enim in dilectione confirmaberis:* quaſi in pretium viſitationis, confirmatam promitteret charitatem, quæ virtutum omnium præſtantior eſt, Medicis abunde retribuet, ſi non tantum infirmos viſitent, ſed efficatioribus remediis, tuto, cito & jucunde morbos pellere conentur. Ignoſcas quæſo tenuitatis noſtræ conamen, jube & vale.

§. I.

Juſculi Pulli deſcriptio.

Pullum eviſcera, ejusque ventri immitte Roſarum ſiccarum unciam unam, vel ſiccarum & balauſtiarum ana unicam ſemiſſem, mediæ Roſarum parti inſperge pulveris infra notandi, pro adulto tres drachmas, duas pro puero grandiori, infante, vel minoris ætatis etiam: conſuatur ſurſum & deorſum pullus, ne inter coquendum Roſæ elabantur, coque pullum in ſcutellis duodecim aquæ ad conſumtionem duarum, vel in ſcutellis quindecim ad eandem conſumtionem, pro adulto in decem & octo, ad decem usque & ſex ſcutellas, quæ contineant aquæ uncias decem ſingulæ, & conſerva juſculum calidum, ſine ebullitione

litione ulteriori, immittendo ollam in aquam calidam igni admotam.

§. II.

Uſus.

De hoc juſculo capiat æger Scutellam unam quam primum, ſingulis binis horis repetendam, præmiſſa inunctione ad os ventriculi cum Unguento Comitiſſæ, vel Balſamo catholico, aliove roborante, ſuperimpoſito cataplaſmate, ex mica panis facto, cum vino, in quo decocta ſunt Abſynthium, Mentha, Roſæ ſiccæ & Balauſtia, eaque repetantur ſingulis binis horis, & juſculum, exhibeatur. Si dormiat patiens, a ſomno excitetur, & juſculum, inunctio, & cataplaſma repetantur, idque cotinuetur, donec abſumta ſit tota juſculi quantitas, nullo alio interpoſito juſculo Gallinæ, quodſi lientericus debilis admodum ſit, propter prægræſſam nimiam evacuationem, convenit, ut in cochlearibus duobus hujus juſculi Confectionis Alkermes completæ, vel incompletæ, prout neceſſitas urgeat, drachma ſemis propinetur, admotis etiam exterioribus roborantibus naribus, ut in his caſibus fieri ſolet. Quod ſi, adſumta tota decocti quantitate, Lienteria perſiſtat, repetatur iterum neceſſum eſt, eodem ordine propoſito. Nec mirum videatur, quod æger a ſomno excitetur ſingulis binis horis, pro decocto capiendo; nam ſomnus frequentiſſime dococtum inſequens, non a remedio narcotico & opiato admixto provenit, ſed a mirabili, naturæque amica juſculi bonitate: unde ſpes conciliandi iterum ſomnum novo juſculo, provocat & movet, ut æger a ſomno excitetur, novo juſculo iterum conciliando. Quamquam fere omnes Practici contrarium ſentiant, innixi regula illa, cæteroquin vera: *Quod ſomnus omnes excretiones moderetur, præter ſanguinis, & ſudoris;* hoc tamen comprobat experientia, quæ optima eſt Magiſtra, quam ubique, quavis humana auctoritate ſepoſita, ſequi debemus.

Hac methodo non tantum fera illa ſitis, qua lienterici torquentur, ſine alius potus ſolamine mitigatur, ſed ſubſequentibus una vel altera alui egeſtione, Lienteria ceſſat, ægerque frequentiſſime convaleſcit. Abſoluto hujus juſculi uſu, ſemel aut bis, prout opus fuerit, juſculum primum Gallinæ capiat.

§. III.

Quibus conveniat.

In diarrhœa cruda, & Lienteria præcipue, in quibus ventriculi, & inteſtinorum fibræ criſpatæ ſunt, aut levi inflammatione tenentur a catarrho, (vide BOERHAVE *Praxin Medicam Part. III. pag. 350.* qui omnium optime de diarrhœa ſcripſit,) divinum fere medicamen exiſtit: item quando ab humoribus acribus, fibrillas ſtimulantibus ad expulſionem, quod ex ingenti ſiti, & aliquali dolore ventriculi cognoſcitur, ut optime notat Gallorum Hippocrates, DURETUS, ſuper *Hollerii Praxin in adnotatione, pag. 340.* editionis in quarto: ſi autem diarrhœa cruda, & Lienteria ab humoribus frigidis, ſolaque inteſtinorum laxitate, ſive ab aphthis ventriculi & inteſtinorum, vel hectica harum partium intemperie proveniat; ſubſequanturque febrem hecticam confirmatam, vel Phthiſin, aliumve immedicabilem morbum, his in caſibus poterit juſculum Pulli evacuationem aliquatenus diminuere, inducias ferre, at curationem conciliare nequit: diarrhœis ſeroſis bilioſis, quoniam his in caſibus acrimonia dominatur, itidem medetur, etiamſi febris adſit.

§. IV.

Illud ſedulo notandum velim, ne Pulli decoctum exhibeatur in dejectionibus liquidis quidem, ſed cinericeis omnino & crudo lixivio adeo ſimiles, uti lac lacti; quas ex obſervatione *Caroli* PISONIS notavimus in declinatione febrium intermittentium & continuarum; quales dejectiones

nes quidem quaſi lientericæ ſunt, aſt potius tamquam ſalutares & criticæ haberi & minime cohiberi debent. Vide laudatum eximium Practicum, *de Colluvie ſeroſa, pag. 265.* Edit. Lugd. Batavor. curante BOERHAVIO jam denato. Si poſt aſſumtam ſecundam vel tertiam juſculi doſin æger dormiat, ſitis remittat, etiamſi una vel altera evacuatio ſubſequatur, continuato juſculi uſu plerumque convaleſcit æger, ut ſæpius vidimus.

§. V.

Methodi probatio.

Cum nihil magis ægrotantibus ſub diarrhœa, vel Lienteria, noceat, quam ſi multos ingurgitant cibos, juſculaque pinguia, ut ſolide Practici docent, imitantes Græcorum dogmata, non timui idcirco juſculum Pulli in Praxin introducere, confirmam te præcipue experientia; deinde quia SENNERTUS *Tom. III. de Lienteria, pag. 441.* ait: *Cibus ſit paucus, & æger inediam, quantum poteſt, ferat. Paulus SORBAIT cap. de Cholera & Lienteria, pag. 136.* ſuæ Praxeos, ſecundæ editionis, ait: *Cibus ſit paucus, concoctu facilis, gratus & adſtringens, ne materiæ quantitas gravet & corrumpatur: hinc etiam ab AVICENNA omnino prohibetur, & ejus loco rerum fragrantium jucundi odores, recreandis viribus aptiſſimi, ſubſtituuntur.* His innixus rationibus, puellum decem menſium febre & Lienteria laborantem, lac ſine ulla mutatione tandem per alvum excernentem, ſiti maxima adeo urgenti ut vix mater, fœmina robuſta beneque alita, lactationi ſufficeret, methodo uſitata, ex roborantibus, abſorbentibus, nitroſis, juxta HARRISII methodum (quæ mihi in morbis puerorum curandis inſtar omnium eſt,) nihil præſtare potui, ſed puellum fere funeri deſtinatum jam, decocto Pulli, ſingulis binis horis, laudata methodo, propinato, quamquam lac ſugeret, liberavi.

§. VI.

§. VI.

Pulvis pro juſculo.

Ad compoſitionem pulveris quod attinet, vere artificioſam eam eſſe, & indicationes, quæ §. III. recenſentur, adimplere, per experientiam conſtat, ipſaque manifeſtabit, juſculum Pulli, conjuncto pulvere, remedium eſſe eximium. Unica eſt ejus præparatio, quæ feliciter adhibetur, non ab extero homine communicata, ſed ex manuſcripto Codice LUDOVICI COLLADO Medici Valentini anno 1570. celeberrimi, deſumta, & noſtris temporibus ad praxin tuto deducta; (de cujus erga rempublicam medicam meritis, & practica felicitate vide MANGETUM *in Bibl. Illuſtr. Medicorum Tom. I. part. 2. pag. 100.* RODRIGUEZIUM *in Bibl. Valentina pag. 297. col. 1.* & Notitias noſtras Medicorum Hiſpan. in ſupplem. ad Bibl. Manget. edendas) hæc a nobis aliquatenus aucta, juxta STAHLII praxin, decoctum Pulli conſtituit, adimplens mentem HIPPOCRATIS *Sect. VI. Aphor. I. & lib. II. Epidem. ſect. 2. ſent. 22.* itemque VALLESII, commentatoris doctiſſimi, ſententiam. Sapienti ſat!

§. VII.

Nec mihi grave foret utramque pulveris compoſitionem manifeſtare, (*) juſtis tamen de cauſis eam jam omitto, con-

(*) Placuit tamen Celeberr. Dn. Auctori, pro ingenuo ſuo candore & laudabili erga ſimiles ægrotantes adfectu, nuperrime aliquam hujus quoque remedii ſuppeditare notitiam, in litteris ad modernum Academiæ noſtræ Præſidem, Dn. D. ANDR. ELIAM BUCHNERUM, datis, quæ ſequentia continent: „*Propter ſingularem obſervantiam erga Academiam Nat. „Cur. & Dominationem Tuam, rogo, ut in Actis Schedam hanc „edendam præcipias, & Tibi, Vir Optime, ſimul deſcriptionem „pul-*

contentus unice, juſculi Pulli efficaciam demonſtraſſe. Si autem Lector benevolus velit pulveris, quo ego utor, pro decocto Pulli, doſes aliquas, petat pro lubitu, remittentur enim continuo.

§. VIII.

Quomodo juſculum Pulli operetur, ſive temperando acres humores, ſive roborando ſolida, fugata criſpatura, inductaque blanda laxitate in ventriculo & inteſtinis, ſive id eveniat ratione juſculi diluentis, ſive ratione pulveris roborantis, & tonum viſceribus reſtituentis, nondum hariolari poſſum? Denique ſi in pueris aliisque, abdominis intumeſcentiam uſus juſculi Pulli inducat, aut urina parce fluat, ſilente alvo, ob medicamenti efficaciam, tunc hæ partes oleo Abſynth. & baccarum Lauri inungantur, vel

 oleis

„ *pulveris, quæ §. VII. occultatur, pando, ut in eodem opere cum* „ *publico communicetur; eſt nempe PULVIS TROCHISC. REMI-* „ *HE.* „ Dubio autem procul ſub his intelligit Vir doctiſſimus illam compoſitionem, quæ in noſtris Diſpenſatoriis ſub titulo *Trochiſcorum Ramich Meſuæ* occurrit, utpote ratione ingredientium ſcopo ſuo & indicationi præſuppoſitæ quam maxime convenientem. Id ſaltem adhuc dubii ſupereſt: Utrum in præparando & componendo iſto pulvere ſimpliciter procedere ſoleat juxta præſcriptionem *Pharmacopœiæ Auguſtanæ*, an vero juxta illam *Diſpenſatorii Reg. & Electoral. Boruſſo-Brandenburg.* quæ *pag. 256.* extat, atque non niſi ratione proportionis ingredientium parum a priori recedit; vel an non potius ſpecialem quandam correctam, aut quadantenus auctam formulam fundamenti loco ponat? Ultimum hoc vero ſimillimum eſſe, ex §. VI. non obſcure adparet, adeoque nulli dubitamus, quin id quoque adhuc precibus noſtris daturus, & eandem pariter, publicum in uſum, forſitan in Volumine VII. Actorum noſtrorum, communicaturus ſit celeberr. Dn. Auctor.

oleis ſcorpionum ſimplici, Violarum & Lumbricorum; ſic urina provocabitur, & fugabitur abdominis intumeſcentia.

Epilogus.

Manifeſtavi in Schedula hac talia, quæ alii ſanctiori ſilentii peplo involvenda, & in arcanis numeranda, judicarent; eam vero ob rationem id a me factum eſt, quoniam hæc ipſa, non ludendo, ſed attenta, ſagaci & multiplici obſervatione, Practicorumque lectione aſſidua didici. Aſt majorem vim apud nos obtinet Dei Optimi Maximi, quam reſpicimus & devote veneramur, gloria, proximique ſalus, quam quorundam levium nummorum cupiditas. Rogo autem Lectorem, ut ſequentia ſerio penſitet, & valeat.

Beatus ille, qui procul negotiis,
Et otioſis curioſitatibus,
Et vanitate propriæ ſcientiæ,
Et irritæ artis gloria, & jactantia,
Et aucupanda ſordide pecunia,
Prudenter induxit lubens mentem ſuam,
Summæ ſapientiæ ſacras leges ſequi:
Quas ſi vereri diſcet, in tacito ſinu,
Ejus benignitate gaudebit frui,
Scientia, atque conſcientia ſatur:
Et ſerviendi proximo vere potens,
Aut gratitudinem feret, aut merebitur.
Quisquis ſecus faxit, Deus vindex erit.

D. JO. SAMUEL CARL,

SERENISS. AC POTENTISS. REGIS DANIÆ ARCHIATRI ET IMPERIAL. ACADEM. NATUR. CURIOS. COLLEGÆ,

DE

NATURA INDICATIONIS ET INDICATI

IN GENERE

In USU AC HABITU

AQUARVM SOTERIARVM

EPISTOLARIS INQUISITIO.

Amice æſtumatiſſime!

REdeo tandem aliquando ad litterarum commercium, quod non oblivio aliqua veteris amicitiæ, ſed neſcio quæ fatorum neceſſitas interrupit. Redeo præcipue ad id commercii genus, quod initium familiaritatis noſtræ fecerat, dum *nunquam otioſum* eſſe menti præfixeram, indeque omnem occaſionem arripui, ubi quidpiam cognoſcere, addiſcere & in meos trahere uſus valerem. Inde & hac vice anſam & argumentum ſcribendi capio ex aquarum ſcaturigine, quam mihi abs TE aperiri velim. Fateor, me multa in rerum receſſibus deprehendere, quæ plenum ingreſſum remorentur, ut inde abs TE, qui uberrima experientia doctior ex iſtis antris regreſſus es, ſolide edoceri ſperem. Quodſi enim hodegos mortuos & vivos adirem, tot inveni ſcopulos, quos nullo modo præternavigare poteram, qui certus fieri avebam, ubi ſyrtes, ubi uniones lateant, i. e. ubi verus & adæquatus uſus, ubi damnum cognoſci debeat. Confundebatur inde animus, ut nec vivum amplius conſulere, nec mortuum legere potuerim, maxime dum ſolum fundamentum *indicationis generalis* ad ſtrictiorem adplicationem deductum, obtinere nequiverim, ſcilicet in quo ſtatu p. n. œconomiæ animalis in ſpecie hoc medicationis genus locum habeat: Id enim primum definiendum foret per experientiam & rationem, ſi non levis momenti tum ad intellectualem conceptum, tum ad practicam adplicationem deduci debeat.

Clarius rem eloquar, & ſpecialia circa aquas medicatas fata recenſebo. Diſcedens olim a Præceptore meo ad medicinam faciendam, omnia conquiſivi argumenta, in quibus inſtructio quaſi oralis mihi neceſſaria videbatur. Inter illa mihi propoſui *aquarum medicatarum* thema. Interroga-

rogabam, cur ipſe in ſcriptis dictisque parum aut nihil docuerit, cum ejus in obſervatione clinica acuta ſagacitas nil facile præterlabi patiatur. Ille ſubridens, quando morbum nec dijudicare, nec tractare valemus, tum ægrum dimittimus ad acidulas & thermas, reſpondit. Ego ſubiraſcens tali levidenſi & frigidæ reſponſioni, petebam ſolum informationem generalem circa uſum & regimen. Ille aquis, inquit, ægri intus & extus eluuntur, ſi candidiores evadunt, bonum. Ego indignabundus abrumpo ſermonem, virum peritum in hac re humani quidpiam pati ratus. Illico tum inviſo acidulas & thermas, diſcendi & cognoſcendi ſumma cupiditate flagrans. Conveniebam Medicos celebres in aquarum medicina, rogitans apertam & ſinceram communicationem obſervationis ſpecialis, circa uſum & effectum harum aquarum, ut ſciam, in quo labaſcentis ſanitatis ſtatu potum illarum commendare queam. E numerabant magno conatu inſignem morborum copiam, in quibus poſſint adhiberi, licet exempla per experientiam confirmata, oculis manibusque incredulis deeſſent. Eadem audita legi quoque in ſcriptis, quæ uberrime in acidularum nundinis proſtabant. Indignabar denuo his hodegis. Egredior ſummo diluculo ad hoſpites perluſtrandos, video maximum numerum athletica floriditate magis ſplendentium, quam ægro livore pallentium: perpauci erant eorum, quos vera neceſſitas ad hos urgebat fontes. Succenſebam tacite cauponariæ jactantiæ, & damnatæ luxuriæ, quæ donis DEI in perditam avaritiam ac voluptatem abutantur. Doctor ita non poteram exire. Ipſe tum in orgaſmo ſanguinis extenuatorio eas ſuaſi, cum eo effectu, quem ſimplicior aquoſa temperatio reliquit.

Ante biennium, cum, in novam medendi provinciam delatus, aulicos reperirem, ſiti acidularum conſueta algentes, antiqua illa hæſitandi calamitas rediit, num ſimplici-

ter moribus inſervire, potum petentibus indulgere, an vero ſecundum mea præjudicia adpetitum dirigere debeam. Priorem partem ſuſtinui, ubi mature id obſervatio docuit, quod ad generalem acidularum indicationem facere videbatur. Quoad *ſubjectum* enim deprehendi, quod acidulæ, (nec non etiam thermæ hauſtæ,) puerili & ſenili ætati, aut conſiſtentem ſuper greſſis, non conveniant, ſed magis præ aliis virili. Quoad *objectum* didici, eas nullum eſſe indicatum in lymphæ vitiis, viſcerum labe, motuum a priori aberrationibus, ſcilicet morbis ſpirituum, itemque ſanguinis in tota ſubſtantia, mala mixtione ſanguinis ſcorbutica coagulatoria. Contra vero magis adpropriatum remedium cognovi in ſanguinis quoad mixtionem quidem boni, quoad conſiſtentiam vero aberrantis, vitiis.

Quoad *ſubjectum inadæquatum* ea ſubeſſe intelligitur ratio, quod tum in puerili tonus ſolidarum debilior, quam ut ita ſimplicioris diluentis principii abundantiæ tranſitum felicem elargiri poſſit, tum etiam in hac ætate vitia vitalia, maxime chronica, in lymphæ largiore, mucoſiore, coagulatoria, &c. conſiſtentia potiſſimum deprehendantur, ubi aquoſitatis prædominium connexionem maxime utilem non reperit. In ſeneſcente ætate toni vitalis labaſcentia, viſcerum debilitas aut læſio, ſanguinis vappeſcentia, activitatis motivæ imminutio, &c. obeſſe videntur.

Contra vero *ſubjectum magis adæquatum* eſſe videtur conſiſtens ætas, ob ſanguinis, in ſui mixtione quidem boni, in conſiſtentia vero depravati, & quidem vel volatilioris qualitatem temperandam, vel craſſioris attenuandam. Et hæc ſubjecti adplicatio ad indicationem generalem, etiam objecti rationem involvit, quod ſcilicet in parte negativa lymphæ vitia ſive in inviſcatione, ſive in coagulatione conſiſtant, ab aquoſitatis prædominio, ſal contentum ni-

nimium expandente, connexionem & alterationem inveniant. Vitia viſcerum, vel martiali vitriolica conſtipatione augentur, vel aquoſa humectatione flacciditas promovetur. Excipiendi autem videntur caſus, v. g. chlorotici, ubi vitriolica roboratio tonum viſcerum & ſanguinis reſtituere putatur, quod firmiori experientiæ & interpretationi relinquendum. Manebit vero experientia, licet limitatio optanda, quod hectica, cachectica, hydropica viſcerum labes parum ſolaminis hic reperiat. Deinde in morbis veris ſpirituum directa medicatio, ſatis raro adferri poterit, nec denique ſcorbuti veri coagulatoriæ vappeſcentiæ.

In parte objecti adfirmativa, ſi experimenta ſpecialia ad generales claſſes redigere lubeat, deprehendimus, quod ſanguinis conſiſtentia, ſive in ſalino-ſulphureo tenuiore orgaſtico principio excedat, ſive terreum lenteſcens mobilius elementum prægravet, medelam in aquis his reperiat. Nota enim eſt ratio, mixtionis animalis, & præcipue ſanguinis, ad putredinem ſumme proclivis, quæ motu perpetuo ſecretorio ac depuratorio avertitur, hujus vero motus impedimento directe vel indirecte acceleratur. Fieri hoc valet, ſi conſiſtentia ſanguinis craſſior ad immobilitatem & ſtagnationem diſponant, vel ſi elementum ejus ſulphureum, tamquam cauſa caloris motusque interni, tum in abundantia æquilibrii ſupra principium reliquum aqueum & terreum, tum in qualitate acriore & æſtuoſiore vitalem temperiem tranſcendit & exſuperat. Ad utrumque hunc generalem ſcopum, acidularum effectus veri & conſtantes referri poterunt. Prior effectus in attenuatione ſanguinis celebratiſſimus putatur in adfectibus hypochondriacis, hyſtericis, ſpleneticis, ubi dilutoria & concuſſoria ſanguinis attritio per acidulas earumque regimen, amicum refugium ad ſpasmos anxios demulcendos, ſtagnationes & infarctus reſerandos, ac melancholiam delendam eſſe judicatur.

Nota-

Notarunt vero hic obſervatores, quod in ſuſpicione latitantis læſionis in viſcere aliquo, cautus earum eſſe debeat uſus, ob majorem adſtrictorium infarctum, & impeditam ita ſecretoriam depurationem, proxime ad hectica & hydropica confectoria ducentem. Pariter quoque notatum fuit, quod largus uſus multusque corporis motus requiratur, ſi durus nodus emolliri debeat, quod pariter circumſpectæ tractationis opus eſt.

Poſterior effectus conſiſtit in temperatione ſanguinis generali & ſpeciali. Illa, quando tota maſſa ſanguinea in mixtione ſua principium oleoſum ſulphureum, vel abundantius, vel acrius, & ex inteſtino motu fervidius fovet, indeque ad varios orgaſmos oppletivos œconomiam vitalem diſponit. Hæc vero eſt, quando ex eodem principio maſſa ſanguinea ad ſpeciales orgaſticas congeſtiones jam eſt deducta. In hoc dicto priore ſcopo experimur, ægros alias vividos, orgaſticam æſtuoſamque commotionem ſanguinis univerſalem cum oppletiva laſſitudine ſentientes, acidularum potum exſpectare & uſurpare cum bono effectu, maxime quod gulæ grata ſimiliaque ψυχικα nutrimenta ſimul adipiſcantur. In poſteriore ſcopo, quando abundans principium ſulphureum, præter orgaſticos motus generales, jam fervidam commotionem ſpecialem, & ad peculiarem locum & cum peculiaribus confectariis induxit: ibi medicina hæc generalis temperans turgefactoriæ commotionis mitigationem procurare cenſet. Propterea hoc fine conducere videntur in orgaſmo hæmorrhagico in genere, cum ea quidem cautela, ne læſio viſceris ſubſit, neve diæta ſpirituoſa, aromatica, acris, turgeſcentiam foveat ac reſuſcitet.

Conferunt quidem in ejusmodi commotionibus ad ſpecialem locum, uti in commotionibus ſanguinis æſtuoſis acribus ad pectus, tuſſi ſicca ſpaſmodica; ad caput, hemi-

crania

crania æſtuoſa, ophthalmia acri periodica, chronica &c. ubi tamen nec obſervatio deeſt, quod ejusmodi ſpeciales caſus motus ſanguinis, ſi jam actualem excretionem inſequantur & foueant, aut in conſuetudinem jam degneraverint, huic generali temperationi non obtemperent, niſi exitui actuali via præcludatur; alias ad pejora damna veloci greſſu ducunt.

Ad ſcopum temperationis particularis poterit referri quidem temperatio acrimoniæ nephriticæ, bilioſæ & ulceroſæ, quæ certo reſpectu & loco ab acidulis expectari poſſet; erit tamen ſimplex congeſtio nephritica acris, ſulphurea, orgaſtica, diſtinguenda ab ulceroſo ſtatu, mitigationem ſaltem non nunquam admittente. In bilioſa acrimonia, ſtaſes ictericas, colicas, ſpaſmodicas, cardialgicas, anxias vomibundas generante, ex ſimili fonte medelam debitis ſub cautelis ſperare licet. Nec deerunt exempla maxime in junioribus, ſtagnationum ulceroſarum in pedibus, ſub iſta æquali humorum diſtributione ac diluitione diſcuſſarum.

Hæc eſt mea acidularum conſideratio, reſpectu ſubjecti, objecti & attributorum generalium, ut exinde viam ad indicationem reperiam. Num metam attingam, aut ab ea deflectam, cultiori experientiæ propriæ & alienæ relinquam. Interea tamen fundamentum tam a poſteriori productum, quam a priori deſumtum, ſuo talo ſtare arbitror. Ita enim perpendo in acidulis duas partes, ſcilicet continentem & contentam. Illam dico aquoſitatem ſimplicem puram; hanc vero ſubſtantiam vitriolico-martialem.

Aquoſitas ſimplex utplurimum ſaltem quoad nudum reſpectum diluentis effectus, tamquam inſtrumentum omnis motus in natura univerſa ſpectatur: In œconomia vero animali, cum fundamentum ſanitatis conſiſtat in mixtionis conſervatione, per continuos motus ſecretorios &

excretorios, qui partim mobilitatem fluidam ſubſtantiæ depurandæ requirunt, partim materialem contemperationem & refrigerationem ſubſtantiæ ſulphureæ æſtuoſæ, ad putredinoſam fermentationem proxime diſpoſitæ & diſponentis, quid inquam in animali œconomia, ſimplex aquoſitas valeat, facile a priori colligi poteſt; immo & a poſteriori docet hoc abunde experientia, & quidem generalis, dum nempe ſubjecta agreſti vitæ dedita, raro vel nunquam acidulas in uſum vocare, & tamen a quamplurimis dictorum adfectuum prorſus fere immunia manere deprehendimus, cujus circumſtantiæ præter ſimpliciorem diætam vitamque mobiliorem, non levem rationem in potu aqueo ponendam eſſe arbitror, qui præ potu ſpirituoſiori crudiori & fœculento omnino aptior eſt ad motus humorum in æquali ſucceſſu & gradu conſervandos. Specialis experientia pariter quoque confirmat, quod in multis dictis adfectibus ſimplex pura aqua acidularum vices optimo cum effectu obierit: quot enim caſus ſunt orgaſmi hæmorrhagici potu aquæ, loco vini, aliusque ſpirituoſi & calefacientis potus ſubſtituto, tandem contemperati? Quot ſunt exempla æſtuoſorum motuum congeſtoriorum, ſpaſmodicorum, cephalalgicorum, hemicranicorum, ophthalmicorum, tuſſis ſiccæ, aſthmatis ſicci, &c. ſimili potus correctione tandem miteſcentium & quidem tam diu ad minimum, donec forſitan poſt menſtruum uſum, antiqua conſuetudo ſpirituoſam diætam revocavit? Annon multa exempla ſuperſunt? immo proſtarent plura, ſi humanæ naturæ mollities veram diætæ vitæque conformationem, ad individualem ſuæ œconomiæ ſtatum accommodatam, tributariis illis annuis curationibus anteferre ſtuderet, forent, inquam, plura exempla nephriticorum ſimplicium & calculoſorum, cardialgiæ & colicæ ſanguineæ, bilioſæ, ſpaſmodicæ, &c. quæ tali vitæ coordinationi facilius auſcultarent. Uſus po-

tus

tus calidi illud poterit confirmare, utpote quo multi ejusmodi recenſiti graves adfectus magis miteſcunt, quam ullis allis medicamentis.

Pars contenta vitriolico - martialis certius omnino per experientiam manifeſtatur, quam alia ſuppoſititia concrementa; quæ alias de ſpiritibus volatilibus ſalibus variis nitroſis, ſulphureis, alcalinis, innominatis, prædicantur, ſunt plerumque chimæræ phyſicæ. Hanc vero vitriolicam indolem ſalis contenti monſtrant abunde experimenta chymica, phyſica & medica. Illa offert vulgus etiam in tinctura nigra fæcum & decoctorum terreorum, ut plura criteria vix quisquam hinc expetat. Hæc vero monſtrat experientia a poſteriori, in martialium operationum parallelisſmis maxime circa hypochondriacos, ubi neceſſitas hujus contenti a priori pateſcit, dum clementia divina in munere hoc mortalibus conceſſo, pro ſanctiſſima & ſapientiſſima quaſi conſuetudine talia principia commiſcuit, ne unius qualitas in ratione operandi excedat modum. In acidulis eſt principium aqueum emolliens, diluens, humectans, & principium martiale roborans ac lene adſtringens. Neceſſitas hujus mixturæ patet in effectu anti-hypochondriaco, ubi ſanguis craſſus lenteſcens, ſtagnans, attenuandus præcipue ac diluendus eſt; quæ neceſſaria operatio utique tonum viſcerum, ex infarctu ſpiſſorum humorum jam labefactatum, magis flaccidum redderet. Neceſſaria idcirco ſunt conjuncta principia roborantia, leniter conſtringentia, tum ne attenuatio nova ex altera parte noceat, tum ut viæ ita ac pori organorum colatoriorum roboratæ, reſolutoriam attenuationem & ſecretoriam depurationem promoveant. Hoc ergo totum fundamentum eſſe arbitror, cur acidulæ aliis ſimplicioribus aquis in hoc uſu medico ſint præferendæ: uti & e contrario, quod acidulæ præſente aliqua viſcerum tabe uſurpatæ, pejorem communiter effectum exſerant, &

facile cachectica, hectica, hydropica damna, i. e. obſtipationes plenarias viſcerum poſt ſe trahant, promoveant & obfirment. De reliquo martialium adplicatio medica combinationem duplicis in acidulis principii pariter demonſtrat: ſcilicet cum hujusmodi medicaminum effectus conſiſtat in tonica roboratione viſcerum, pro obtinenda ſtagnationum imminentium præſervatione & factarum diſcuſſione, hæc vero facile vel nimia evadere poſſet, vel præmatura, humoribus ſcilicet nondum attenuatis; Hinc ſuadent Practici conjunctionem ac ſubordinationem medicamentorum emollientium, relaxantium, ne roboratio toni in conſtrictoriam obſtipationem fatiſcat. Ejusmodi ſapientem circumſpectionem natura in mixtione accidularum offert, quam dein miniſterium illud naturæ bene imitari docet, uti id quidem in intermittentium ſuppreſſione per Chin. chinam aliaque adſtringentia, nec non in hæmorrhagiarum adſtrictoria ſuppreſſione patet, cui ſatis mature emollientia remedia ſubjungi debent, niſi pariter hectica, cachectica, ſimiliaque damna inducere velimus.

Sed nolo Te hiſce erroribus diutius detinere, cum mihi forſitam cras ipſi diſpliceant. Scripſi hæc, ut tandem aliquando ex uberrimo ærario Tuo adferas, quas collegiſti merces; poteris, ſi volueris, cum omnibus iis me, aliosque veritatem quærentes, optime delectare. Age id, ut hactenus feciſti, & alia in poſterum feliciter. Vale & fave

T. T.
J. S. C.

LA-

LAPIS AC LUTUM
PRO
RENOVATIONE
LABORATORII CHYMICI
IN ET AD
SCHOLAM MEDICAM
COLLECTA
A
D. IOANN. SAMUEL CARL,
SERENISS. AC POTENTISS. REGIS DANIÆ ARCHIATRO, ET IMPERIAL. ACADEM. NAT. CURIOSOR. COLLEGA.

Quemadmodum Medicina clinica, judicio plebis, requirit, ut curatio morborum ***cito***, ***tuto*** ac ***jucunde*** perpetretur, aut, ut, aptius eloquar, morbi tractatio in ***experientia*** ac ***ratione*** ſolida, peragatur: Sic dogmatica Medicinæ tractatio poſtulat, œconomiæ microcoſmicæ, in ſtatu vitalitatis, ſecundum & præter naturam intimiorem enucleationem, & evolutorum receſſuum per omnes vitalitatis actus planam repræſentationem, quo mentes manusque diſcentium eo ſecurius, facilius ac certius introduci valeant.

Cum vero hoc opus in ſtudio tractandi ac docendi ſumme arduis difficultatibus ſit implicatum, ut aliena, immo ea, quæ Phyſicas macrocoſmi evolutiones utiles, neceſſarias ac curioſas ſuppeditant, omittere non liceat; utique tamen ea, quæ cum medicina commune ac inſeparabile vinculum habent, immo cognatione aliqua ſociantur, ſeligere, ac inſtar ſcientiarum ſororiarum ſollicite tractare, earum utilitates legitime ſeparare, hodegi munus eſſe judico.

Optandum ſane eſſet, ut aureum illud ſeculum pro Medicina dogmatica adpareret, ſub quo illæ occaſiones in ſingulis Medicinæ doctrinalis partibus, per noſocomia academica ſuppeditarentur, quarum ope, analytica methodo eadem doceri & addiſci poſſet, dum nempe ſtatim alumni hujus artis perita manu ad ægrotos ducerentur, ſicque oculis mentis ac corporis univerſæ Medicinæ, tam internæ, quam externæ faciem ac conditionem, in ſyſtematica connexione, intuerentur & plenarie perſpicerent: Aſt cum mores temporum magis luxui mortifero inſervant, quam vitæ ſalutiferæ, hinc ejusmodi deſideria in Rempublicam Platonicam erunt releganda.

Interea cum tenebræ denſiſſimæ ſcholas medicas, uti & aliarum ſcientiarum, opprimant, ut ſupremum omnis ſolidioris cognitionis punctum ſæpe in minutiis curioſitatum quæ-

quæratur, ideo omnibus eo adlaborandum eſt viribus, in encyclopædia medicinæ ſynthetica, ut ex omni ſcientiarum latifundio τ utile ac neceſſarium ſeligatur, ac ſcientiæ medicinæ effectivæ, aptum ac conveniens admoveatur.

HIPPOCRATIS effatum de *arte longa* ac *vita brevi* hanc prudentiam ſuadet docendi æque ac diſcendi, ne curioſis phyſicis, omnem hodie in Medicina dogmatica paginam abſolventibus, immoriamur, quamquam immorari paululum, ornatus, aut vitium ſeculi jubeat, quoniam indagatio occultorum phyſicorum phænomenorum, neſcio qua lege, Medico potiſſimum injungitur, ut quidquid ad Macrocoſmici centri ac peripheriæ ſcientificam enodationem pertinet, non niſi ab illo ſtricto jure depoſcatur.

Sit ita, ſed ambitus ſyſtematicus vitalitatis ſartæ ac læſæ, in habitu materiali, inſtrumentali, finali, formali tam amplus eſt, ut in factis naturæ generalibus, ſpecialibus, & individualibus perſcrutandis totam ætatem impendere debeamus, ſi debitam ipſi opem præſtare velimus. Tanto magis mens a nebulis opinionum, commentorum, hypotheſium, per æva variabilium ac riſibilium, libera eſſe debet, ne tempus viresque vitæ per tales ineptias perdantur.

Quo circa prudentis hodegi officium indiſpenſabile eſſe exiſtimo, ne quid doceat, cujus momentulum vel ipſum, vel diſcipulum mox pœnitat, & quod tyro mox iterum dediſcere debeat, ac cum aliis temporum ac ſumtuum diſpendiis repudiare.

Theoriam eam tradat, quæ non ex commentis opinionum, vel antiquitatis, vel recentiſſimæ novitatis ſit hauſta, licet curioſitatis alias gratiſſimæ palato adrideat, ſed quæ factis naturæ, per dies indelebilibus ſit ſuperſtructa, immo quæ actibus experimentalibus reſpondeat. Effectus vero tales monſtren-

ſtrentur, immo praxis medica talis doceatur, quæ minime vagis & fallacibus experimentis ſit ſuperſtructa, aut ſeſquipedalibus agyrtorum fucis colorata: ſed quæ inconcuſſa experientia, ac ſolida ratione unice nitatur. Quæ vero ex aliis ſcientiis pro cultura ac ornatu medicæ ſcientiæ atque artis adferuntur, ea ut ſtrictiſſime ad uſum, non autem impedimentum totius ſyſtematis adhibeantur, docentis prudentia ipſa ſuadet.

Conſultiſſime itaque agitur in collegiis; quando ſcientiæ ſororiæ in partes docentium abeunt, ut unus Anatomiam, alter Botanicam, alius Chymiam demonſtret, & exinde, nihilo minus utilia, non ſpecioſa, ſeparet, ac in Philiatrorum utilitatem ducat. Hinc omnes pro ſcopo habeant, ut nucleum, non corticem adponere, utilia, non ſpecioſa, neceſſaria, non curioſa congerant, utpote qua ratione ſcopus ultimus, vitæ nempe ac ſanitatis apta conſervatio facillime obtinetur.

Quodſi itaque Chymian, tamquam aliquam ancillarum artis medicæ, huc vocare & ejus culturam ſelectam optare ac promovere velimus, tum ſane neceſſitas hujus indagationis pateſcet, quod non ſolum phyſicæ ſcientiæ exquiſitiſſima clavis exiſtat, & ita Medicus incipiat, ubi Phyſicus deſiit; ſed &, quod in actu ultimo, artis ſcilicet uſu clinico, remediorum, pro effectu medendi habitum eſſentiæ ac effectus intimius cognoſcere debeat. Hinc licet anatomica ſtructuræ animalis, itemque fundamentorum botanices ac matheſeos notitia omnino requiratur; tamen mixtionum corporearum, in macrocoſmo occurrentium, atque in microcoſmi uſum trahendarum, analyſis chymica pro theoriæ ac praxeos emolumento, ſumme neceſſaria merito judicanda eſt, ut gladio hoc contra morbi furores eo aptius uti, nec Pharmacopœorum fraudibus nos exponere,

immo

immo Phyſicorum deliramentis in corporum reſolutione cœcis oculis confidere debeamus.

Pro obtinendis ergo hiſce ſcopis *Laboratorio chymico* in Acedemia, Collegio, Societate, aut Facultate quacunque doctrinali medica opus eſt, & quidem, ſi rem rite expendam, magis utique, quam Theatro Anatomico, quam Horto medico, quam Muſeo curioſo, quam cumulis mechanicis, aut mathematicis machinis & inſtrumentis. Neceſſitas vero cum in genere pateſcat, nec non utilitas chymicæ culturæ pediſſequa, ideo cultores de natura, eſſentia, habitu & mediis inveſtigandi, immo ſcholam hanc igneam adornandi tanto magis erunt ſolliciti, quæ etiam ſolerti animo facile ſeſe manifeſtabunt, quum multi viam per carbones tritam iuerint ac monſtraverint.

Locus Laboratorio chymico adæquatus ſeligatur, ut tum ſolitudo operationibus ac contemplationibus attentis faveat, tum aëris libertas vaporum diſſipationem ac ſanitatis conſervationem adjuvet. In ſyſtematibus plurimis chymicis loci generalis inſtructio eſt deſcripta ac per figuras explicata.

Furnorum ac vaſorum, itemque inſtrumentorum adparatus ſufficiens adſit, ne vel defectus operationes, & experimenta impediat, vel nimia eorum copia oſtentationem fumi fucique plenam arguat: BECHERI *Laboratorium portatile* & VIGANI *Medulla Chymiæ* talia ſufficienter exhibent, quibus mediantibus labores omnes facile abſolvi ac demonſtrari poſſunt. Interim Chymicus exercitatus facile paucorum lapidum & carbonum ope negotia ſua abſolvit, tyrones autem ampliori adparatu opus habent, pro diverſitate operationum abſolvendarum & demonſtrandarum. Sic ignis reverberii cæmentationis, fuſionis, digeſtionis, &c. in variis furnis demonſtrari ſolet; & operationes chymicæ, metallurgicæ, docimaſticæ, fermentativæ, in inſtrumentis ſine uſu quoque doceri poſſunt.

Materiarum etiam copiam corpus chymicum offerat ſemper promptam, veluti metalla, mineralia, ſulphura, ſalia, terras, menſtrua, &c. in & ad operationes chymicas neceſſaria, & quidem in ordine chymico diſpoſita, ne ad quamvis operationem hinc illinc demum ea conquirere & comportare neceſſe habeamus. Labores vero ſi adgredi variaque producta Tyronibus monſtrare velimus, tum fatuum ac vacuum erit conamen, ſublimioris Chymiæ, immo Alchymiæ tentamina in medium deducere, ſed alphabetum minerale & prima mixtionum principia prius doceâmus, immo diſcamus neceſſe eſt. Quamobrem vulgatiſſimas immo uſitatiſſimas pharmaciæ merces primitus in medium producamus, immo ex angulis educamus, maxime eas, in quarum uſu & adplicatione aliqua certitudo, utlitas, encheireſis fundamentalis atque experimentalis inquirenda ac reperiunda venit. Haud enim dedecori erit Chymico experimentatori, immo doctori, ſi diſcipulis ſuis vel ſolum in primitiis, aquarum & ſpirituum, vegetabilium aptam deſtillationem, ſuccorum, ſyruporum, extractorum, eſſentiarum, ſalium, &c. præparationem, ſubjectorum ac objectorum indoli convenientem, demonſtret, immo talia producta, prout in pharmaciis uſu exponuntur, tamquam regulam & normam aliarum encheireſium oſtendat: ſic Laboratorium chymicum erit pharmacopolium in nucleo ac Gymnaſio aſcetico. Immo uſui ac honori nihil decedet, ſi inde etiam communia pharmaca, rite ſolum parata, aliis diſpenſari poterunt.

Quando itaque communiores operationes & uſitatiora producta juxta aptam manipulationem ſunt demonſtrata, tum altius adſcendere valebimus ad ea quæ ſtrictius ad corpus chymicum pertinent. Ante omnia autem neceſſe erit, ut quorumcunque ſimplicium, mixtorum compoſitorum & oncretorum corporum notitiam adquiramus, indeque promptuarium materiæ phyſicæ ac medicæ colligamus, ſuper

per & ultra ea, quæ in ſimplicibus pharmacevticis laboribus requiruntur. Sic varia mineralia, mineræ metallicæ, lapides ac terræ variæ, aliaque, quæ alias pro Muſeo curioſo colligi ſolent, in Laboratorio chymico commodam ſupellectilem & ornatum adæquatum præbere poterunt, quantum etiam ex regno Naturæ triplici, immo ex quovis regionum antro conquirere valemus. Ipſa autem producta, quæ haud ſingulis diebus ac annis de novo præ-ac reparari poſſunt, omni diligentia ſunt adſervanda, ut ita recordatio operationum & encheireſium ſemper ſub ejusmodi intuitu menti, oculo, manuique impreſſa maneat, ac inſimul aliis diſcrepantia â frivola, fugitiva & inepta imitatione poſſit demonſtrari. Si vero corpus chymicum, ſeu receptaculum præparatorum ſemper ſplendorem ſuum retinebit, quando producta ex mineralibus, metallis, ſalibus, ſulphuribus, ſub exacta operatione ſemper præſto erunt, ſcil. Mercur. præcipitatus, ſublim. varii, Cinnab. antim. factit. ſulphura antimonialia varia, ſpirit. miner. volat. ac fixi, ſalia media, acida, enixa, fixa, volatilia, croci minerales ac metallici, tincturæ & extracta omnia mineralia, ac vegatabilia, per diverſa menſtrua, oleoſitates variæ, &c.

His præſuppoſitis adſcendimus altius ad chymiatriam, & inquirimus, an veritas vel fucus ſit in variis promiſſis ſolarium, lunarium, martialium & mercurialium præparationum ſublimitatibus hujus vel illius ævi, ne quidpiam vel novarum, vel antiquatarum mercium rejiciatur, aut adſumatur. Quæ ſors ac fortuna diligenti ſcrutatori demandavit, ea etiam pro præſenti ac futuro uſu, immo informatione ſcholæ chymicæ adſervantur. Plus ultra ſi adniti placeat, tum non incongrue hermeticorum univerſalia & particularia, panaceas animales & minerales examinare valebimus, aut ad minimum experientiam capeſſere de mercuriis corporum, de ſulphurum metallicorum ac fixorum extractione, de menſtruis al-

caheſtinis, &c. ſique alium ſcopum ac uſum non reportabimus, quam terminos ac phraſes ænigmaticas diſcendo, ſufficiet utique, dum ita ad minimum contra fucos fallaces præmunire nos poterimus.

Ad Chymiam autem phyſicam totius univerſi, etiam ſi ſolummodo contemplativus ſcopus nos impelleret pro obtinenda mixtionis cognitione, ſuſcipere poſſumus ante omnia docimaſiæ & metallurgiæ exercitium, ut ita ſcientia chymicæ certæ ſubtilitatis ac ſublimitatis ſub demonſtratione didactica hauriatur ac doceatur, quomodo ſcilicet metalla ac mineralia utilia ex terris, lapidibus, ſcoriisque impuris educantur. Hac ratione peculiaris quaſi, ſed ampla ſatis Chymia, utilitatem ſuam cuilibet prudentiori ſtatim demonſtrans, prodibit, maxime vero metallorum diſcrimen etiam in perfectiorem ſtatum ducendum, manifeſto ſeſe offeret, quale ſpeculatorum acumen eruere non valebit. Non minus alii Chymiæ, itemque pyrotechnicæ, rivuli inde dimanabunt. Ars vitrificatoria, tinctoria, fermentatoria, &c. immo variæ utilitates œconomicæ, mechanicæ, &c. rationis æque ac experientiæ ope eliciendæ deſcendent. Taceo ſpecialiores adhuc fodinas chymicas, ſalis nempe communis, nitri, aluminis, vitrioli, boracis, &c. extractiones, quarum fundamenta vera diſcere ac docere phyſica ſcientia jubet, non pro ſpeculativo, ſed practico ſcopo ac uſu inſimul conjuncto, maxime ubi artificia inventa ac trita in leviorem, certiorem & commodiorem normam fuerint redigenda, ut ita inventis ſemper aliquid addatur.

Diarium actorum ſuppeditat argumentum collectioni ac ſcripturæ, partim ut memoriæ demandetur id, quod in ſingulis operationibus fuit obſervatum, maxime vero encheireſium apex probe notetur, immo quoque errores forſitan commiſſi, utpote qui ſæpe intimiori perſcrutationi anſam

anſam præbent, nec non pro aliorum, ac in primis poſterorum inſtitutione inſerviunt.

Poſſunt etiam inſuper obſervationes chymiatricæ, ſeu medicamentorum adplicationes ſpeciales ad morbos, exinde formari & cognoſci, quando nempe non ſolum dextre præparata in uſum clinicum trahuntur, ſed & eorum effectus pro intimiore perſcrutatione ac imitatione debita cum attentione conſiderantur. Et ita utilitas pharmacevtica, phyſica, therapevtica, metallurgica, mechanica, œconomica, in infinitos ramos increſcet, ac ita docebit, culturam hujus artis ſcientificæ in univerſam ſcientiam medicam, immo vitæ humanæ neceſſitatem ſeſe plano flumine diffundere, ut boni malique hominum mores ſitim hic explere geſtiant. Prout enim artificia bellica nitri abuſum in perniciem hominum trahunt; ſic artificia culinaria, medica, metallica efficiunt, ut hoc ſal catholicum in animalium, vegetabilium & mineralium ſpagyricam vergat. Ita ergo vinorum, cereviſiarum, ſpirituoſorum & farinaceorum fermentationes, culinæ ac cellæ; ita calcium exuſtiones architecturæ opitulantur; ita terrarum mixtiones ruricolis inſerviunt; ita ſalina & aromatica, itemque ignis regimina coquis ſubſidio ſunt; ita colorum mixturæ pictoribus; ita ſalium & ſaponum adplicationes opificum operibus famulantur, & alia innumera commoda reſultant, quæ vita civilis ex Chymiæ latifundio haurire poteſt, ſolet, ac debet.

Majus ergo emolumentum expectare omnino licebit, ſi ſenſuale ejusmodi ἔργον καὶ πάρεργον ſtudio academico medicinæ dogmaticæ adjungetur, quam ſi tyro artis ſalutiferæ cunctas antiquæ ac recentis Philoſophiæ hypotheſes del[illegible]ſſet, immo plane in ſuccum & ſanguinem convertiſſet. In Theoriam medicam ſi nullus inde reſultaret uſus, tamen vel his ſummi foret ponderis, quod ex fermentatio-

P 3 nis

nis theoria ſalium naturam, adplicationes crudas in vitalitatis organiſmum in ſtatu ſecundum & præter naturam tanto exactius tam a priori, quam a poſteriori cognoſcere valeamus: Sic enim mixtionis vitalis habitum; ſic conſervationem ejus per motum humorum progreſſivum ac inteſtinum; ſic ſeparationis ac ſecretionis mechaniſmum; ſic digeſtionis & concoctionis actum unitivum ac ſeparativum chymica analyſi ac ſyntheſi perfectius indagare & explanare poſſumus.

Ultimo quoque de auctoribus chymicis aliquid adhuc in gratiam tyronum monendum eſt, quod tum pro medico, tum phyſico ſcopo nil, vel certe parum emolumenti adferant ſcriptores chymici, ætiologiam & experientiam mechanicis fulcris ſuperſtruentes, vel alii hermeticis ſcopulis ſua arcana involventes. Utrumque hoc genus doctorum atque magiſtrorum per ignem intra phantaſiæ labyrinthos oberrat, ſuosque imitatores pariter eo ſeducit. Becheriana & Stahliana ſchola theoriæ & praxeos chymicæ mercaturam certiorem elargitur. Manus hic oculatæ ſunt, quod vident, credunt. Angulis & figuris hic non luditur, nec pavones, corvi, leones, angues in igne oberrant.

VIRIS

VIRIS,

ACADEMIÆ CÆSAREÆ LEOPOLDINO-CAROLINÆ
NATURÆ CURIOSORUM
PERILLUSTRI ATQUE MAGNIFICO
DN. PRÆSIDI

D. ANDR. ELIÆ BÜCHNER,

ARCHIATRO ET COMITI PALATINO CÆSAREO, S. R. I. NOBILI, MEDICINÆ ET CHYMIÆ PROFESS. PUBL. ORDINARIO, FACULTATISQUE MEDICÆ ADSESSORI IN ACADEMIA GERANA, SOCIETATIS SCIENTIARUM REGIO-PRUSSICÆ SOCIO,

RELIQUISQUE MEMBRIS

EXCELLENTISSIMIS, CONSULTISSIMIS, EXPERIENTISSIMIS, DOCTISSIMIS, SPECTATISSIMIS

PRO CUJUSVIS ORDINE AC DIGNITATE HONORATISSIMIS

PATRONIS, FAUTORIBUS, COLLEGIS NOSTRIS

DEMISSE ATQUE MIRIFICE COLENDIS

SCHEDIASMA
DE
NUCIBUS MARGACEIS
VULGO
Mergel-Nüſſe

MISSUM
AB

ALBERTO RITTER

GYMNASII REGIO-ILFELDIACI PRO-RECTORE ET ACADEMIÆ CÆSAREÆ LEOPOLDINO-CAROLINÆ NATURÆ CURIOSORUM COLLEGA.

Divinus Plato:

DEUS ſemper geometrica exercet.

RES naturæ mirabiles ſæpius, immo ſæpiſſime negligi, propter vel hominum incuriam, vel ignorantiam, vel minorem curioſitatem, vel frequentiam, vel denique nullam notabilem utilitatem, quotidiana edocet experientia; & quamquam non *Vos* ſolum, *Viri Excellentiſſimi,* ſed etiam ſaniores omnes nobiſcum conſentientes habere facillime credimus, nihilo minus rei veritatem exemplo evincemus luculentiſſimo.

Exiguum ante tempus cum quodam amico nobis quam honoratiſſimo eramus in colloquio; hic forte fortuna ſermones inter alios mentionem injiciebat nucum quarumdam, **Mergel-Nüſſe** dictarum: nominatio vero hæc ſingularis quum nobis videretur, de qua antea neque audiveramus quidquam, neque legeramus in ullo Curioſorum ſcripto, curioſos nos reddebat, ut in rem eo diligentius inquireremus, quo minus noſter amicus præter nomen, figuram externam, gravitatemque aliud quid, nobis ſciſcitantibus indicare poterat. Quæ nunc hac ex parte in noſtram pervenerunt notitiam, ea *Vobiſcum, Viri doctrina præſtantiſſimi, Patroni ſummi,* brevibus tamen verbis, communicare hoc ipſo ſchediaſmate decrevimus, id quod ſit penſi ſymbolici loco, pro conſuetudine, *Vobis* ab *Anteceſſoribus veſtris* tradita, quando nos dignati eſtis *Veſtro* in ordine ſplendidiſſimo nobis locum nuperrime attribuere, quam plane ſingularem gratiam atque favorem heic debite prædicamus & celebramus, animoque agnoſcimus gratiſſimo.

Nominatarum *nucum margacearum* locus natalis, (a) pro Phyſicorum colloquendi more conſueto, ſunt duæ præfecturæ *Ertzen* & *Sternberg*, ad latus occidentale Viſurgis fluminis ſitæ; illa pertinet ad Ducatum Calenbergi-

(a) De hoc concreto marchaſitico Ertzenſi conf. Dom. D. BRUCKMANNI *obſ. in Commercii Litt. Norici An. 1740. Hebdomad. VI. pag. 44,* cum fig. ænea.

cum, hæc ad finitimum Comitatum Lippenſem, ſed jam paret quaſi pignus pro grandi pecuniæ ſumma, mutuo in illam data, jurisdictioni Hannoveranæ, ambæ ſunt maximæ, commodiſſimæque, propter agros optimos & fructuoſiſſimos, ſilvas utiles, prataque herboſa; in præfectura *Ertzen* jacet pagus judicialis Dn. *de Münchhauſen*, Schwöbber, adpellatus, qui in tota Saxonia Inferiore ſatis fama celebratus propter vivarium, inſtructum variis animalibus rarioribus, ambulacra læta ex abietibus altiſſimis, umbroſis, præprimis hortum ſuum amœniſſimum, cultisſimumque, propterque fructus in eo exoticos plurimos, rariſſimos, Indiæ tam Orientalis, quam Occidentalis; hic namque primus omnium fructum Americanum dulciſſimum, Europæis antea ignotum, *Ananas* dictum, (b) 1717. maturum protulit; tempore, quo aquæ ſalubres Pyrmontanæ bibuntur, a quibus haud procul abeſt. Maxima in eo eſt hominum celebritas, optimo jure hunc hortum omnibus Principum, immo multis Regum hortis longe præponimus; verſus in eum elegantes, ejusque ædificatorem, a Poëta anonymo compoſiti, quondam ad manus noſtras pervenerunt, quos, cum typis non ſint exſcripti, Lectori benevolo non ingratos futuros autumamus, quando heic illos inſerimus, qui ſunt cum epigraphe:

Othoni de MUNCHHAUSEN, Brunſ. & Lüneb. Provincialis ærarii Conſiliario, extera & longinqua ex regione quæſitis arboribus, mira fructuum olerumque rariorum copia

(b) Fructum *Ananas* Neuhof in der Geſandtſchafft der Oſt-Indiſchen Geſellſchafft an den Tartar Cham und Sineſiſchen Kayſer, pag. 345. ſq. deſcribit, delineat, ejusque plantationem, ſaporem naturalem, utilitatem atque noxam indicat pluribus. Similiter vide MICH. FRIDER. LOCHNERI Commentat. *de Ananaſa, ſive Nuce pinea Indica, vulgo Pinhas*, quæ prodiit Norimbergæ forma quarta, cum figuris.

copia, hortos ſplendide condecoranti, ſed proximiore agnato ex fratre nepote de MUNCHHAUSEN, Equ. Legionis Chiliarcha, in generum aſcito, vetuſtæ familiæ perennitati feliciter conſulenti, amicæ gratulantur Muſæ,

Quidquid ab Indorum pretioſis provenit arvis,
Munichhauſiadis ſplendidus hortus habet.
Nympha loci miratur ibi felicia naſci
Prodigia, & rigidum non metuiſſe gelu.
Climata mutavit cultor, dum meſſe beata
Saxonis Eoas gleba miniſtrat opes.
Hic mala Heſperidum ſol hic maturat Anhana,
Quæque dedit Ganges, ripa Viſurgis alit.
Sed licet extrema renovet pomaria fronde,
Non amat antiquum ſic renovare genus.
Ille peregrinas hortis ſtudet addere ſtirpes,
Sed generum ſtirpis gaudet habere ſuæ,
Quem Bellona diu duris exercuit armis,
Ad dulces pugnas nunc volat almus Hymen,
Fœcundant ſoceri Flora, & Pomona labores,
Fœcundet generi ſic quoque Juno Torum.
Prolifer hortorum cultor niſi debita reddas
Promeritæ genti germina, iniquus eris.
Noſter *Otho* raris Viridaria fructibus ornat,
Tu thalamo fructus grate priape para.

Domus autem prætoria *Ertzen*, cum ceteris ædificiis œconomicis, ex lapidibus noviſſime & belliſſime conſtructa, directore Præfecto ſupremo Dn. *Joſt Henrich Voigt* piæ memoriæ, qui vivus excellens Mathematicus & Oeconomus in terra Hannoverana floruit, ſibique memoriam condidit non vulgarem in orbe mathematico, inventione ſua nova, præclara, utili molæ tritoriæ; (c) alter hujus filius

(c) Vide ſis *Miſcellanea Berolinenſ. Tom. I. pag. 325. ſq. tab. 31.* VALENTINI *Muſeum Muſeorum, Part. III.*

lius, jam placide defunctus, paternam gloriam imitatus, *Otto Ludvvig Voigt*, Præfectus ſupremus Calenbergicus, nec non Commiſſarius Anglicano-Regius, æque egregius Mathematicus immortalitatem nominis ſibi comparavit directione ædificationis cataractæ Hamelenſis, quondam **die Hämeliſche Schlacht**, propter frequentiores in ea fractas oppreſſasque naves dictæ, operis mirifici, operoſi, quod prioribus temporibus exercitatiſſimi Mathematici deſperaverunt, ſumtuoſi, plus quippe centum millia thalerorum in illo ſunt conſumta, quare etiam in rei memoriam ad ſeros poſteros duraturam, moneta argentea major, vulgo *medaille*, eſt cuſa, valens ipſos duos thaleros & ſedecim groſſos, communiter **zwey** ſpecies-**Thaler**, quæ repræſentat in uno latere imaginem regis pectoralem, cum epigraphe: GEORGIUS II. D. G. M. BRIT. F. ET H. REX F. D. B. ET L. D. S. R. I. A. T. ET E. ſub imagine legitur: *Hannibal*; in altero autem latere videmus Urbem Hamelam cum ſuis munimentis, flumini Viſurgi adſitam, & ponte, itemque **den Werder**, in hoc parmulam, vulgo **ein Ravelin**, & cataractam noviſſime exſtructam, in hac navem tranſeuntem, adhuc etiam in flumine, infra legitur:

Vndarum impetu Cataractis temperato prope Hamelam
M. D. C. C. XXXIII.

In adductis vero præfecturis ſunt fodinæ margaceæ plurimæ, in ſummam ruſticorum commoditatem utilitatemque, qua terra margacea fimi loco, agros refovent ſuos, in quibusdam harum, ſed non omnibus, in primis ad pagum *Ertzen*, occidentem verſus, leguntur *nuces noſtræ margaceæ*, & quidem notandum, ſtratum eſſe in fodinis indicatis ſupra ſtratum, modo margæ optimæ, modo ochræ, quam agricolæ vocant **taube Erde**, quia non apta ad terram refovendam, atque in hac ipſa ochra reperiuntur ſæpius, aſt non cumulate, quoque aratro eruuntur dictæ *nuces margaceæ*, interdum etiam cryſtalli minores

nores elegantiſſimæ, ſplendidiſſimæ, perlucidæ, quinquangulares, ſexangulares ſimul fodiuntur, rariſſime quamvis.

Nomen quod attinet, nequaquam in has nuces quadrat, neque quoad formam externam, neque quoad ſtructuram internam: illa enim plerumque rotunda, vel huic proxima, perraro alia, hæc ſplendens, ſolida, & ex centro verſus peripheriam radioſa. Equidem ſunt, qui narrant, quasdam fuiſſe repertas, quæ fractæ continuiſſent terram laxiorem, friabilem, fuſco-rubram, ochraceam: nobis autem hoc non evenit, quamquam plures viginti vel quadraginta malleo diffregimus, & ſi ita eſſet, non videmus, quomodo talis terra nucis nucleo poſſit comparari, interim cogimur, hanc denominationem retinere, tamquam ſemel receptam, notamque cuivis plebejo illorum locorum.

Quando vero has nuces paulo adcuratius contemplamur, & perquirimus, nihil aliud ſunt, quam metallum immaturum & imperfectum, (d) vel metallum embryonatum, (e) fugax, radioſum, ſplendens, varie coloratum, grave, durum, fragile, ex mercurii principiis, ſed magis digeſtis & coagulatis, ortum; variis notatur nominibus, (f) communiter audit *pyrites metallaris*, *marcaſita*, *ovum philoſophicum*, **Kieß, Kieß-Nüſſe, Berg-Eyer, Ertzt-Blumen**, quoniam metallifoſſores credunt, illud ſpem facere de argento futuro.

Differentia vero pyritæ eſt multiplex & varia, differt enim:

Primo ratione internæ *eſſentiæ*, & eſt vel *pyrites ferreo-ſulphureus*, **Eiſen-Schwefel-Kieß**, quando nimirum ferrum prævalet, cujusmodi major pyritarum pars eſt, qualis ipſe noſter pyrites in examine metallico repertus,

q 3 inſu-

(d) VALENTINI *Armamentarium Naturæ pag. 158.*
(e) VATERI *Phyſiologia pag. 398. ſeq.* VOLCKMANNI *Sileſia ſubterranea, pag. 244.*
(f) Vid. Experient. D. HENCKEL *Pyritologia, pag. 64. ſeqq.*

inſuper centumpondium continuit viginti quinque ad uſque triginta quinque libras ſulphuris ; reliquas etiam pyrites ferreo - ſulphurei notas habet characteriſticas, videlicet, 1.) colorem albo - ſplendentem argenti ad inſtar, 2.) emiſſionem ſpiculorum martialium, quando chalybe percutitur, 3.) malleo contritum magnes ad ſe trahit, 4.) colorem in ſuperficie ferruginoſum ; porro vel *pyrites cupreo-ſulphureus*, Kupffer - Schwefel - Kieß, quando cuprum prævalet, vel pyrites ſulphureus, Schwefel - Kieß, quando prægnans ſulphure ; vel denique *pyrites ſulphureo - vitriolatus*, Vitril - Schwefel - Kieß, quando prægnans vitriolo, & hic brevi tempore ſe prodit, dum aëri libero expoſitus, vel humore conſperſus, facile emittit ſal vitriolicum capillare canum, & redigitur in pulverem canum ; experto credere poteris Roberto, ſiquidem ſæpius locellos ſcrinii noſtri, in quibus adſervabamus alteritas pyritoſas, cornua Ammonis pyritoſa, ligna pyritoſa, alia, invenimus vacuos, horumque loco nihil aliud reliquum, quam pulverem canum, & initio cogitabamus, donec rem aliquanto amplius animo amplectebamur noſtro, manum furacem illa abſtuliſſe; præterea notamus, pyritem exiſtere poſſe ſine vitriolo, ſed nunquam ſine ſulphure (g)

Secundo ratione *coloris* præſertim interni, qui triplex erit, nimirum *color albus* vel argenteus, & hic eſt proprius pyritæ ferreo & vitriolato ; *color ſubflavus*, qui proprius pyritæ cupreo ; denique *color flavus*, qui proprius pyritæ ſulphureo: Ceterum quidem pyrites aliis coloribus pulcerrimis, hilariſſimis, videlicet rubicundo, rufo, flavo, cæruleo, viridi, ſmaragdino, vel in ſuperficie, vel in fiſſuris, vel in ſciſſione violenta & inæquali, pingi ſolet, horum vero cauſam rectius effluviis metallicis, atque horum adflatui vulgo Anwitterung/ & variæ fractioni radiorum lucis incidentis tribuemus.

Quare

(g) Curioſiſſ. D. HENCKEL *loc. cit.*

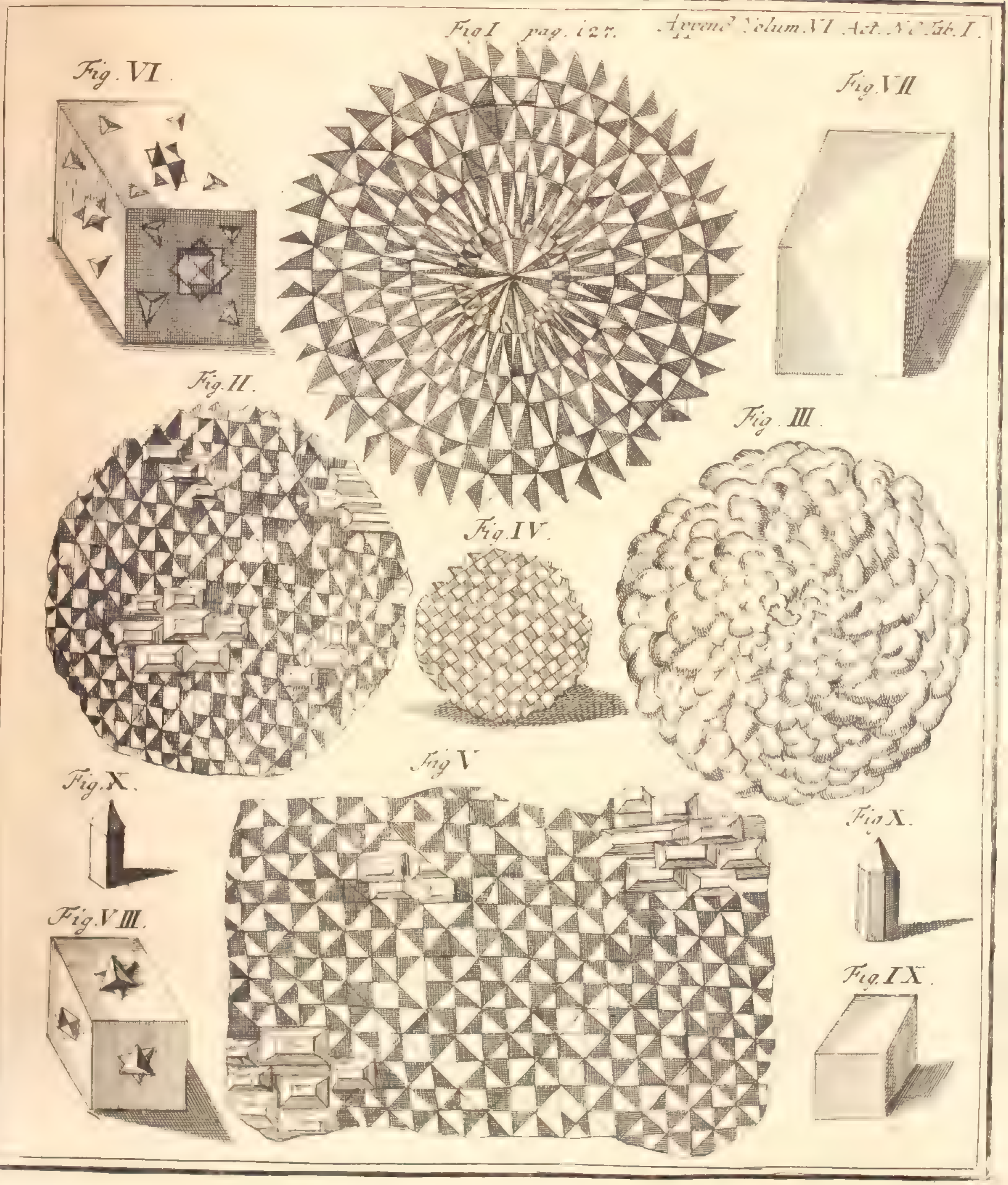

Fig I pag. 127.
Append. Volum. VI Act. N. Tab. I.
Fig. VI.
Fig. VII
Fig. II.
Fig. III.
Fig. IV.
Fig. V
Fig. X.
Fig. X.
Fig. VIII.
Fig. IX.

Quare etiam frons pyritæ prima, dicam, *color ejus aureus*, decepit multos, in primis auri avitiſſimos Alchimiſtas, quos diis iratis natos eſſe cenſemus, miſerrime fefellit, ut carbonem pro theſauro invenerint, qui tamen proverbium teutonicum vetuſtiſſimum, veriſſimumque cum animo ſuo debuiſſent cogitare:

Es iſt nicht alles Gold, was glänzet.

Tertio ratione *formæ*, quam diſpertimur in *ordinariam*, hæc eſt globoſa & angularis, in *extraordinariam*, hæc eſt cellularis, fiſtularis, criſtata, priſmatica, lamelloſa, tabularis, tubuloſa, botryformis, ſtiliformis, ſtellata, ovata, reniformis, & cylindrica; (h) in *ſingularem*, ex pyritis noſtris exemplaria aliquot eximia ſane & pulcra, *Vobis, Viri Excellentiſſimi*, curioſisque omnibus ante oculos ponimus ære excuſa, hisque deſcribimus verbis:

Tab. æn. Fig. I. eſt pyrites exacte ſphæricus, quamvis aculeatus, magnitudine naturali, ponderat unam libram & ſedecim ſemuncias, colore aureo jucundiſſimo tinctus, cujus diameter emetitur tres digitos cum ſemiſſe; de hujusmodi pyritis Execellentiſſ. D. KUNDMANN: (i) Marcaſita, inquit, aurea, **Gold-Kieß**, polygona rariſſima, ex meris cubis formata, qualem delineavit, deſcripſitque WORMIUS. (k)

Fig. II. Pyrites globoſus aculeatus, intermiſtis parallelogrammis rarioribus, magnitudine ſua naturali, ponderat viginti & duos ſemuncias, colore badio; hujus diameter metitur duos pollices cum ſemiſſe.

Fig. III. Pyrites rotundus, quaſi nubilus, magnitudine naturali, cujus diameter emetitur duos digitos cum ſemiſſe, ponderat viginti & ſeptem ſemuncias ochra involutus, vel incruſtatus.

Fig.

(h) Idem ibidem pag. 155.

(i) vide ejus *Promptuarium rerum natur. & artifical. p. 279.*

(k) *In ſuo Muſeo Libr. I. cap. III. pag. 40.*

Fig. IV. Pyrites orbicularis denticulatus, magnitudine ſua naturali, cujus diameter ipſe pollex eſt, pendit tres ſemuncias, colore ferrugineo.

Fig. V. Pyrites tabularis, ex meris cubis & parallelogrammis conflatus, cujus longitudo quatuor digiti, latitudo duo digiti cum dimidio, craſſities ſemidigitus, pendit quatuordecim ſemuncias cum dimidia.

Fig. VI. Cubus perfectus, ſuperficiebus planis & æquis, corpus eſt pollicare, ponderat quatuor ſemuncias, ochra obtectus.

Fig. VII. Cubus antecedenti magnitudine & pondere ſimilis, in hoc autem differt, quod ex ejus ſex ſuperficiebus, in medio quaſi progerminent anguli novorum cuborum, & quis non videt, hanc progreminationem eſſe veram, adæquatam primariam originem omnium globorum pyritoſorum, dum cubus cubum progerminat, donec excreſcat in globum, horum vero vel regularitas, vel irregularitas, eſt modo accidentale quid.

Fig. VIII. & IX. Hi duo cubi a prioribus deſcriptis plane non differunt, niſi magnitudine & pondere, illa in minore cubo eſt ſemidigitus, in hoc unica ſemuncia.

Pyrites noſtri reliqui fere omnes ſunt globi inæquales, pauciſſimi regulares, & ochra, in qua jacent, incruſtati. Ceterum hoc loco non intermittimus, quod noſtrum a nobis requirit officium, publice gratias agere quam maximas Dn. *Adolpho Friderico Voigt*, *Præfecto ſupremo Ertzenſi*, pro ejus humanitate & gratificatione plane ſingulari, quod non prompte ſolum reſcripſerit noſtris ad eum exaratis litteris, noſque docuerit de circumſtantiis neceſſariis, ſed etiam ad ducenta pyritarum exemplaria tranſmiſerit, quæ humanitas & gratificatio ſane non vulgaris haud tacenda, potius multis, minus officioſis prædicanda atque adprecanda.

Varias pyritarum figuras, cubicam, ſphæricam angu-

guloſam, quadratam, parallelogrammaticam, hexagonam, octangularem, dodecangularem, alias, quod concernit, hae omnes originem ſuam debent ſalibus deliteſcentibus, varie cryſtalliſatis ſibi coaptatis, dum ſal commune format figuram cubicam, nitrum priſmaticam, tartarus & vitriolum figuras angulares quaſcunque. (l)

Singularibus pyritis optimo jure adnumeramus illos figuratos, communiter eleganter ſignatos, vel quos *naturæ luſus* vocare conſuevimus, vel qui teſtantur de fatali, triſti cataclyſme Noachico, quosque partim ipſi in ſcriniis noſtris ſepoſitos adſervamus, partim ex aliorum Curioſorum ſcriptis collegimus;

Primum omnium occupabit locum *Cornu Ammonis* pyritoſum, hoc legitur diverſis in locis tantaque copia, ut iis currus quadrigarum onerare poſſimus.. LANGII *hiſtoria Lapid. figurat. Helvetiæ pag. 91. 98.* SCHEUCHZER. *Oryctographia Helvetiæ pag. 260. ſeq.* KUNDMANN. Seltenheiten der Natur und Kunſt *tab. IV. num. 4. ſeq.* Excellent. D. BRüCKMANN *Epiſt. Itin. VII. pag. 7.* BAJERI *Oryctographia Norica pag. 63. ſeq.* BAUHINUS *de Balneo Bollenſi libr. IV. pag. 15. ſeqq.* D. BYTEMEISTER *in Catalogo Adparat. Curioſorum pag. 51. tab. XXII. num. 268. ſeqq.*

Buccinites
Turbinites } LANGII hiſt. Lap. fig. pag. 109. 111. 157.
Terebratulæ

Coahlites
Pectunculus
Tellinæ } SCHEUCHZER Oryct. Helv. pag. 278. ſeq. 306. & 159.
Belemnites

l) LANGIUS *in Hiſtoria Lapid. figur. Helvet. pag. 2. ſeq. it. pag. 14.* Celeberr. HOLLMANN *in Philoſoph. naturali pag. 715.*

Muſculi bivalves fluviatiles	Celeberr. D. BRüCKMANN	Epiſt. Itin. 64. p. 5.
Gloſſopetra		Epiſt. Itin. 19. p. 6.
Belemnites		Epiſt. Itin. 65. p. 12.
Pectines bivalues.		Epiſt. Itin. 84. p. 10.

Aſtroites BAUHINUS l. c. Experient. D. HENCKEL in Pyritologia tab. VII.

Mytilus minor fluviatilis	BAYER Oryct. Nor. pag. 74.
Belemites	tab. 4. f. 5. 6. it. pag. 38.

Lapis judaicus	BAUHINUS l. c.
Cochlites	

Fungites	Curioſ. D. HENCKEL, loc. cit. 8. tab. 8.
Concha fatiſcens	

Trochi lapidei, orbis ſuperior ænea armatura fulgens, SCHEUCHZER *l. c. pag* 277. & LACHMUND *in Oryctographia Hildeſienſi pag.* 20 armari, inquit, ſolent lapides pyritæ, ut Belemnites, cornu conchites, ceteri.

Lithoxylon pyritoſum, LISTER de Font. medic. Angliæ p. 23. WORMII Muſeum p. 4. Excellent. D. BRüCKMANN. Epiſt. itin. 84. p. 12. BüTTNERI Coralliographia ſubterranea p. 36. VOLCKMANN. Sileſia ſubterran. p. 88. MYLIUS Saxonia ſubterr. Part. I. p. 63. Experient. D. HENCKEL l. c. p. 336.

Echinus rariſſimus, SCHEUCHZER l. c. p. 318. oculatiſſimus LANGIUS l. c. p. 118. ſcribit. *Echinos marcaſitaceos huc usque non obſervavi.*

Integram *cancri fluviatilis chelam* marcaſitaceam ex Maris Germanici inſula **Helgeland**, Littori Schleſvicenſi confine, aſſervat Curioſiſſ. D. BRüCKMANN in Technophylacio ſuo inſtructiſſimo, id quod nobis litteris ſuis nuperrimis benigne ſignificavit. Uſus pyritarum erit triplex, vel *mechanicus*, vel *phyſicus*, vel denique *medicus*.

Mecha-

Mechanicus:

Kieß-Druſen inſerviunt exornationi cryptarum, ſcriniorum, caminorum, propter colores varios ac ſuaves, etiam propter figuras ſuas & repræſentationes ſæpius mirabiles & gratiſſimas, ab humido vero aëreo facile rediguntur in pulverem.

Pyrides ferreus ad excitandum ignem eſt aptiſſimus, nullus quippe ictus incaſſum erit, hinc in igniariis utiliter adhibetur, & Germani veteres pyritis præparatis communiter utebantur in catapultis rotatis & in bombardis manuariis ad ignem eliciendum ſclopeti explodendi.

Pyrites quandoque utilis fuſoribus metallicis, fluoris loco ad metalla liquanda.

Ex pyritis coquitur ſulphur, arſenicum, vitriolum, ſi tibi volupe, plura hac ex parte legere poteris in *Lehneiſens* **Bericht von Bergwerck**, p. 80. & in **Röslers Berg-Bau-Spiegel** Lib. VI. cap. XVI. pag, 155.

Phyſicus.

Dn. LEMMERY ad demonſtrandum terræ motum utitur ſulphure, limatura martis, & ope aquæ cogit in maſſam, hæc libero in aëre poſita poſt paucas horas incaleſcit, rimas agit, exhalat vapores calidos, immo igneos. *Memoires de l' Acad. Royale, l' an. 1700. pag. 131. ſeq.* Fere ſimile quid nobis nec ſperantibus, nec cogitantibus quidem evenit, cum argilla Walbeccenſi, (*Walbeck* autem eſt oppidum ſine muris, Helmſtadio proximum, Ducatus Magdeburgici cum eccleſia cathedrali Canonicorum Secularium in monte ſita, quod fluvius *Allera* perfluit,) qua in latent frequentiores pyritæ rotundi, multo vitriolo prægnantes, quales deſcribuntur Almerodani Haſſiæ a Dn. ROSINO; vide ſis hujus epiſtolam in Experient. D.HENCKEL *Pyritologia p. 976. ſqq.* Hanc adſervabamus in olla fictili minore, optime cocta, nullo operculo tecta, ceterum collo ſatis amplo, factum vero, ut, poſt aliquod tempus in ſuperfice adparerent efflo-

reſcentiæ atramentoſæ, albæ, cryſtallinæ ac plumoſæ, ac ſi maſſa mucore obducta eſſet, porro hæc fermentare incipiebat, & plane ollula effluebat, denique ipſam ollam diſrumpebat.

Argilla, ex qua prodeunt marcaſitæ, aëre ſub tecto per aliquot menſes expoſita infruſtula fatiſcit, quæ in nigrum abeunt pulverem, eaque odorem ſpargunt acidum, tumque ex iisdem vitriolum elici poteſt. Interjecto aliquot annorum ſpatio hoc argillæ genus odorem ſpirat ſulphureum, & in marcaſitas cujusvis magnitudinis abit. *Dn. HAMEL Hiſtoria Regiæ ſcintiarum Academiæ p. 18. ſeq.*

Medicus:

Pyrites ex ſale & ſulphure originem habens, natura ſua ſumme eſt calidus ac corroſivus, hinc calefacit, ſiccat, diſcutit, humores attenuat, mundificat, oculorum obfuſcationibus auxiliatur, & carnis excreſcentiam prohibet & abſumit. LANGIUS *l. c. p. 14. & 21.*

Ex terra ſolari Haſſiaca inprimis, quæ nihil aliud, quam pyrites Martialis, in officinis pharmacevticis paratur Tinctura Vitrioli Martis Ludovici aliaque medicamenta.

Quod reliquum eſt, ne huic ſcripturæ poſitos limites transgrediamur, ſummum Dei Numen vehementer etiam atque etiam oramus, jubeat, Tu, præprimis, *Vir Illuſtris, Mecenas ſumme*, quam diutiſſime adhuc ſuperſis, tanquam firmiſſimum Societatis, fidei *Tuæ* a Cæſarea Majeſtate concreditæ, fulcimentum, quo reliqua membra nullo non tempore tute & feliciter niti poſſint, ſidus fulgentiſſimum orbis litterati, ornamentum plane ſingulare vetuſtæ Academiæ Geranæ, non minus Familæ *Büchnerianæ* florentiſſimæ, celeberrimæ, ſolamen auxiliumque certiſſimum ægrotorum, morbis gravibus oppreſſorum omnium; Vigeant, floreant inſuper cuncta Societatis membra ac *Socii reliqui, Collegæ noſtri maxime ſuſpiciendi*, ſint ſalvi incolumesque, quo ſufficiant laboribus ſuis doctiſſimis atque, laudabilibus, agantque quam feliciſſime ſemper!

De

DE SCHISTO
EJUS INDOLE ATQUE GENESI
MEDITATIONES
CUM DESCRIPTIONE DUORUM VEGETABILIUM RARIORUM,
FLORIS ET ARISTÆ,
IN SCHISTO REPERTORUM
TRANSMISSÆ
A
M. SAM. THEOPHILO LANGIO,
PASTORE LAUBLINGENSIUM, IN DUCATU MAGDEBURG. ACADEMIÆ IMPERIAL. NAT. CUR.
APOLLONIO PERGÆO II.

L. B. S.

LEgibus Academiæ noſtræ ſatisfacturus, in ſtudio Hiſtoriæ naturalis ea potiſſimum diſcutienda mihi ſumſi, quæ locus, in quo nunc dego, quotidie ſuggerit. Eſt ille pagus *Laublingen*, præfecturæ *Beeſenſi* ad Salam proximus, quatuor milliaribus diſtans ab *Hala* Magdeburgica, duobus a *Wettino*, & tribus a *Gibichenſtein*, locis, propter fodinas Lithantracum, haud ignotis, uno a *Berenburgo*, uno a *Rotenburgo*, ubi officinæ fuſoriæ ſunt, in quibus ex Schiſto, cupri feraci, metallum hoc excoquitur, quæ minera in vicinum Comitatum Mansfeldenſem excurrit.

In media itaque Schiſti patria habitans, primum quoque eidem dicavi laborem, alia, quibus hæc regio abundat, naturalia, etiam ſucceſſive deſcripturus. Quæ opera, tantum abeſt, ut muneri meo ſacro impedimento ſit, ut ſuavem potius ſæpiſſime experiar nexum inter eas, quæ verbum DEI revelatum pro objecto habent, meditationes, easque, quibus librum Naturæ ſcrutor, in ea regione, quæ totius quaſi regni lapidei compendium dici meretur.

§. I. Præ-

§. I.

PRæſens lapidum ſpecies, cujus brevem jam delineationem ſiſtere placet, varia obtinuit nomina: Plerisque enim ſub denominatione *lapidis ſciſſilis*, ſeu *fiſſilis* nota eſt, quod vero nomen, tamquam magis generale, omni lapidi, ex lamellis ſibi invicem incumbentibus conſtanti, Spato nempe, Glaciei Mariæ, &c. eſt commune. Ab aliis vocatur *Ardoſia*, ſeu *Ardeſia*, ab *ardendo*, quod ſolis radios, ceu flammas, ex tectis reflectat. Nomen vero ejus proprium & ſpeciale eſt *Schiſtus*, germanice Schieffer.

§. II.

Ut autem tanto melius ea lapidum ſpecies, circa quam occupati ſumus, dignoſcatur, adferam ex celeberrimi LINNÆI *Syſtemate Naturæ* ea, quæ ad illam pertinent, ut Schiſti noſtri convenientia cum aliis lapidum ſpeciebus, & denominationum ratio eo melius pateat. Hoc etiam in poſterum nobis proderit, ſi occaſione Spati lamellati, Gypſi, Oolithi, Piſolithi & aliorum, quibus regio mihi vicina abundat, de his quoque meditationes quaſdam communicavero. In *Linnæana* (a) *diſpoſitione regni lapidei* agmen ducunt *lapides ſimplices*, particulis ſimilaribus conſtantes, qui *Petrarum* nomine communi inſigniti, claſſem regni

(a) Syſtema Naturæ CAROLI LINNÆI, ſive tria regna naturæ ſyſtematice propoſita. primum prodierunt Lugduni Batavorum, in charta regali maxima. Idem Syſtema prodiit Halæ, tempore nundinarum Lipſienſium vernalium anni 1740. in forma quadripartita majori, cum verſione germanica, opera fratris mei, JOANNIS JOACHIMI LANGII, Mathematum apud Halenſes Prof. Ord. Acad. Nat. Cur. Apollonii Pergæi I. Eodem tempore in forma octipartita ipſe LINNÆUS Syſtema Naturæ Stockholmii denuo quoque edidit. Prior vero & ultima harum Editionum, cum apud nos ſint rariores, hinc unice uſus ſum Halenſi noſtra.

regni lapidei conſtituunt primam, in tres ordines ſubdiviſam, *apyrorum* nempe, *calcariorum* & *vitreſcentium*. Secundo ordini, *calcariorum* videlicet, qui uſti & aqua rigati in farinam reducuntur, ita Schiſtus accenſetur, ut ordinis hujus peculiare conſtituat genus, charactere generis a fragmentorum indole & figura deſumto. Sic Schiſtus eſt lapis calcarius, conſtans fragmentis fiſſilibus, Spatum fragmentis rhomboidalibus, & Marmor fragmentis incertis. Schiſtus autem tamquam genus, ex recenſione LINNÆI, quatuor ſub ſe comprehendit ſpecies:

1. Fiſſilem (inutilem) rudem, cinereum. **Schlechter grauer Schieffer.**
2. Fiſſilem vulgarem nigricantem, friabilem. **Gemeiner ſchwärzlicher Schieffer / ſo ſich zerreiben läßt.**
3. Fiſſilem lapidem nigrum duriuſculum. **Schwartzer harter Tafel-Schieffer.**
4. Ardeſiam tegularem, colore cum ſpecie tertia convenientem, ſed ob paulo majorem duritiem clangoſam. **Schwartzer harter klingender Dach-Schieffer.** His ſpeciebus Linnæanis addimus ſpeciem.
5. Videlicet Maſſas reniformes. **Schieffer-Nieren.**
6. Schiſtum flavum Pappenheimenſem. **Gelber Schieffer aus dem Pappenheimiſchen.**
7. Schiſtum brunni coloris, particulis ſquamoſis micaceis refertum, Laublingenſem. **Braunrother Schieffer, mit weiſſer gemeiner Blende von Laublingen.**

§. III.

Ex hac ſyſtematica diſpoſitione notionum, claſſis, ordinis & generis, ſequentem Schiſti formamus definitionem, aut ſi mavis deſcriptionem; *Schiſtus eſt petra calcaria, conſtans fragmentis fiſſilibus.*

§. IV.

§. IV.

Dum Schiſtum cum LINNÆO in claſſe prima, ***Petrarum*** nempe, ad eos refero lapides, qui, quod particulis ſimilaribus conſtant, *ſimplices* audiunt, non diffiteor Schiſtum quoque reperiri, qui ad claſſem ſecundam Linnæanam, ***minerarum*** nempe, (quæ petræ ſunt, particulis peregrinis impraegnatæ,) ſit referendus. Pertinet enim huc *fiſſilis aluminaris*, *Bitumen ſolidum in Schiſto*, ſive Lithantrax, vel Carbo foſſilis, *Schiſtus ſulphure prægnans,* pyritem oſtendens, cupro fere nativo præditus, mineram cupri cœruleam, vel violaceam, in ſe continens, *Schiſtus plumbo & argento impraegnatus.* (**Allaun-Schieffer, Stein-Kohle, Schweſel-haltiger Schieffer, Schieffer mit Schwefel-Kieſen, darin gediegen Kupffer, Kupffer-Laſur, Kupffer-Glaß, Bley- und Silber-haltiger Schieffer.**) Immo nec ex tertia regni lapidei claſſe Linnæana, *foſſilium* nempe, quæ conſtat particulis diſſimilaribus, petroſis, aut mineralibus mixtis, exulat Schiſtus: Cum enim in hac Claſſe ordo tertius *petrificata* ſiſtat, & nos in Schiſto habeamus dendritas, phycitas, pſeudo-aſtroitas, **Baum-Steine, Mooß-Steine, unächte Stern-Steine,** totque vegetabilia atque animalia in eo reperiamus, hinc merito & in ea Schiſtus potiſſimum eſt conſiderandus.

§. V.

Dum Schiſtus in claſſe prima petrarum ad ordinem ſecundum calcariorum lapidum refertur, reſpicitur ad terram calcariam in ſimplici Schiſto occurrentem. Haud mirum vero eſt, quod Schiſtus fuſione fortiore in vitrum abeat: Non enim omnis terra calcaria ſolum, vehementiſſimo igni ſpeculorum cauſticorum expoſita, in vitrum abit, ſed & heterogenea terra vitreſcibilis, ipſæque metallicæ in Schiſto occurrentes particulæ, faciliorem reddunt ejus vitrificationem, ut nihil dicam de heterogeneis reliquis, quæ

in variis metallorum fuſionibus & excoctionibus adduntur Schiſto. Hinc nec alienum plane ab aliquibus Schiſti ſpeciebus, quod fuſionis facilitandæ cauſa ſoleant adhiberi, eaque propter etiam hi recte ad *fluores* ſic dictos referuntur, & in ſcorias vitreas poſt fuſionem abeunt.

§. VI.

Character Schiſti genericus eſt, quod conſtet fragmentis fiſſilibus (**aus Stücken, die ſich ſpalten laſſen**,) quæ autem certa figura non ſunt præditæ, unde differentia generica Schiſti a Spato, quod non niſi fragmentis rhomboidalibus conſtat, & a marmore, quod fragmenta exhibet incerta, in propatulo eſt. Non ignotum quidem eſt, quod marmor & lapis calcarius in certis reperiantur ſtratis, plerumque parallelis; aſt nunquam in tenuiores lamellas dividi poſſunt, & propterea Schiſto accenſendi minime ſunt. Plura vero de ſpato & marmore nunc ſtudio non adfero, quoniam ad præſentem non faciunt diſquiſitionem.

§. VII.

Ad *ſpecies* Schiſti quod attinet, ſpecialia quædam ſuppeditabo in regione mihi propinqua, agro nempe Halenſi, Gibichenſteinenſi, Wettinenſi, Rotenburgenſi, Laublingenſi, Mansfeldenſi & Berenburgenſi occurrentia.

§. VIII.

Prima ſpecies fiſſilis rudis, ſeu inutilis cinerei, occurrit potiſſimum in agro inter Halam & pagum Gibichenſtein, cui multa reperiuntur incluſa eſſe vegetabilia. Ad eandem ſpeciem refero SchiſtumSachſenburgenſem, cujus fruſtum elegantiſſimum, Corallio prægnans, poſſideo.

§. IX.

Secunda ſpecies apud nos occurrit, & ita quidem, ut ſtratum carbonis foſſilis Wettinenſis Schiſto nigricante tegatur, qui non penitus quidem friabilis eſt, magis tamen ad hanc, quam ad tertiam ſpeciem referri meretur. In

hoc

hoc omnia, quæ alibi ſolent occurrere, vegetabilia reperiuntur. In Schiſto vero illo, qui in dictione Judicii metallici Rotenburgenſis apud nos reperitur, itemque in Mansfeldenſi, qui uterque Sulphure abundat, & cupri eſt feraciſſimus, nec argento caret, plurimi reperiuntur piſces. In eodem tamen reperiuntur aliquando vegetabilia, quorſum ariſta noſtra eſt referenda. *Vid. Tab. II. Fig. I.*

§. X.

Maſſæ reniformes apud nos rariores occurrunt, frequentiores autem reperiuntur in fodinis Ilmenavienſibus, atque piſcibus & vegetabilibus refertæ ſunt. Inter rariora hujus ſpeciei numerandum eſſe cenſeo florem noſtrum, *fig. 2.* delineatum.

§. XI.

De Pappenheimenſi flavo Schiſto non plura adferam, quam quod in eodem piſces habeamus, ubi ſpinæ ſquamis utrinque adhuc obtectæ ſunt, & alios, quorum nudæ ſpinæ in ſceleto quaſi occurrunt; item cancri & ſtellæ marinæ, de quibus ſpecimina nonnulla frater meus ſupra nominatus poſſidet & in Lithophylacio ſuo ſatis inſtructo adſervat.

§. XII.

Septima ſpecies eſt, quam hic locorum reperi, & propterea *Laublingenſem* nominavi, licet etiam alibi occurrere poſſit. Colorem ex rubicundo brunnum habet ex peculiari principio martiali, quod in eadem hac noſtra regione ſe prodit in argilla rubra, rubrica, ſaxo rubicundo, (unde pagus Rotenburg nomen accepit,) & terra brunna pictoria, *Umbria* dicta. Mica, particulis ſquamoſis huic Schiſto inſperſa, adfinis eſt ſpato lamellato, inter lapidem calcarium atque Gypſum apud nos quoque reperiundo.

§. XIII.

Generatur Schiſtus in terra, cumque omnipotentia

 ſum-

ſummi Numinis cum terra in genere omnes etiam ejus ſpecies ſimul produxerit, ſatis eſſet, ſi hoc ſimpliciter de Schiſto adfirmaremus. Cum vero non omnes lapides, qui jam lapides ſunt, in creatione quoque tales fuerint, ſed longo abhinc tempore eam acceperint naturam, hinc facile liquet, non omnem Schiſtum hodiernum abſolute ortum ſuum creationi debere.

§. XIV.

Quamquam autem certum ſit, quod non omnis Schiſtus in creatione fuerit productus, tamen etiam probabile eſt, aliquem cum mundo fuiſſe productum. Prioris adſerti veritatem demonſtrant conditio ejus, ſtructura ac configurationes; ſiquidem etiam curioſa ejus luſtratio & conſideratio, ortum hujusque modum fiendi nobis non ſolum ob oculos ponit, ſed & clare ſatis exponit atque declarat.

§. XV.

Structura ejus nobis oſtendit ſtrata ſuper ſtrata, laminatim & foliatim fiſſilia, ita ut ſtratum ſuperius non arcte connexum ſit cum inferiori, &, quamquam adhæreat, tamen non cohæreat. Sicuti omnis Schiſtus tali modo compoſitus eſt, ita in primis Helveticus, quem laminatim effodiunt **auf dem Blattenberge**, qui mons exinde nomen accepit, hoc comprobat. Singulæ Schiſti tabulæ duabus conſtant planitiebus, quarum ſemper ſuperior duriſſima & polituræ capax, inferior autem mollior, aſperior magis, disruptior & ad polituram inepta eſt. Sagaciſſimus naturæ indagator, JOH. JAC. SCHEUCHZER, Acad. Nat. Curioſorum quondam decus, hanc Schiſti qualitatem ulteriore meditatione dignam judicat in ſua *Meteorologia & Oryctographia Helvetica p. 110.*

§. XVI.

Figuræ Schiſto impreſſæ novum ſubminiſtrant argumen-

mentum, quo probare poſſumus ortum ejusdem poſt creationem. Eo lubentius me accingo ad hanc demonſtrationem, quoniam in præſentiarum de duobus Schiſti fragmentis rarioribus ſpecialius agere mecum conſtitui, atque jam tali in regione vitam dego, quæ Schiſto varie figurato, & piſces & vegetabilia continente, abundat. Petrefacta in genere ſuam nequaquam debent originem ludenti neſcio quali Naturæ archeo, ſententia hæc communiſſima haud tanti eſt, ut anxie eam refellere adnitar. Naturæ notitia & indagatio nullum archeum, & curatior oculorum inſpectio nullum luſum admittit, ſiquidem etiam hunc cum aliquali omnium generum petrefactorum adparatu, in meo Lithophylacio (b) occurrente, ſatis exacte refutare poſſum. Si enim luſus admittendus eſſet, concedendum quoque foret, luſu etiam ea in lapide perfecte poſſe produci, quæ ad aliud naturæ regnum ſimpliciter pertinent. Poſſideo oſtream

S 3 par-

(b) Hac occaſione brevibus propoſitum meum, in uſum *Illuſtris Academiæ Imperialis Naturæ Curioſorum* conceptum ſimul exponam: Data mihi a *celeberrimo Præſide* moderno, Dn. D. A. E. BUCHNERO, Promotore meo ad cineres uſque omni honoris cultu proſequendo, venia viſendi Muſeum modo nominatæ *Illuſtris Academiæ*, animadverti deeſſe adparatum naturalium & curioſorum e regno minerali & vegetabili. Hoc deſiderans optavi, ut eſſent, qui liberali manu defectum iſtum, transmittendo ſimilia ſpecimina ſupplerent. Statim vero quod ab aliis ut impleatur optaram, id ipſum mihi injunxi; aſt cum ſtudium meum phyſicum, ſepoſitis reliquis, ad *regnum* ſolum *minerale* directum ſit, ideoque quoque unice ad hoc regnum pertinentia congeram, & in uſum *Acad. Nat. Curioſ.* colligam, obnixe ſimul rogitans, ut omnes, quibus emolumentum hujus Academiæ curæ cordique eſt, me adjuvent, quo tandem aliquando *Societas nunquam otioſorum* conjunctis Collegarum viribus, collectum Lithophylacium poſſideat inſtructiſſimum.

parvulam, cujus valvæ diſcuſſæ ſunt, quæ matrix alterius oſtreæ minutiſſimæ eſt. Primo intuitu in exteriore ejus cortice conſpicitur naturalis & perfecta oſtrea, adeſt enim ſtructura naturalis, cum ſuis ſtriis ac colore & nitore proprio, interior vero pars nil niſi lapidem oſtendit. Si petrificationem hic quispiam negare vellet, ille abſolute concedere deberet, naturam ludendo & quaſi, in ſomnio per accidens miracula edere. Plura poſſem ex muſeo meo adducere ſpecimina, ſed de eo in præſentiarum prolixus eſſe nolo. Forſan favente divina gratia de petrificatione aliquando ex inſtituto agam. Interim quædam hac de materia notarunt SCHEUCHZERUS, LEMKERUS, Conrector Lüneburgenſis (in ſcripto D. *Patryck*, Revelation examin d' whit candour, translato, ſub titulo: Aufrichtige Unterſuchung der Warheit der Offenbahrung, p. 483. - 578.) LESSERUS, LIEBKNECHT, BUTTNERUS, &c.

§. XVII.

Ut ortus Schiſti per diluvium eo magis probetur, addam adhuc, me habere nonnulla fragmenta, quæ piſcium varias ſpecies oſtendunt. Invenies nempe in lapide duro ac nigro piſces exacte expreſſos *cum ipſis papillis nondum petrefactis & albis.* Accidit aliquando, cum malleo ubi cauda piſcis alicujus ſubtili ſtrato tegebatur, hoc ſtratum avellere contenderem, ut cum ſtrato etiam ſubjacentes ſquamæ deſilierint, & ſpinam ubi deſinebat, cum omnibus ſtriis conſpectui dederint, quæ ſpina in hoc fragmento tota ſquamis tecta & abſcondita erat. Plura intelliges ex figuris, de quibus mox mihi ſermo erit.

§. XVIII.

Ex ſupra dictis ergo patet, hunc Schiſtum ſpecialiorem & recentiorem habere originem. In hanc inquirentibus

bus nihil magis probabile occurrit, quam quod oriatur per maris & aquæ abundantem in terram excurſionem, eamque vel particularem, vel univerſalem, ſeu diluvium. Sequenti vero modo Schiſtus generatus & ortus eſſe mihi videtur: Cum aqua vehementiori impetu terram ſuffodiſſet, limoque permixta deinde ſtagnaret, ac pedetentim particulæ heterogeneæ & terreæ, ob gravitatem deorſum labentes, ſe præcipitarent, atque ſic ſubſiderent, hinc & inde ſtrata ſuper ſtrata enata ſunt. Hæc, defluente poſtea aqua, exſiccata longiori temporis decurſu, vaporibus metallicis & mineralibus imprægnata, duriora reddita, & ſic ſimul cum eo, quod includebant, petrificata & in Schiſtum commutata ſunt, qui in tabulas diſſectus, laminas ſiſtit ad ordinem, ſecundum quem antea diverſis vicibus limus & molle lutum per ſubſidentiam ſtratum ſtrato ſuperſtruxerat, quod cum ſubjecto ſtrato non arctius cohærere poterat, cum hoc jam majore condenſatione gaudebat, quam limus, ſenſim delabens & ſubſidens. Hoc eſt, quod me judice de ortu Schiſti cujusdam poſt creationem mundi, ſtatuere poſſimus.

§. XIX.

Omnem vero Schiſtum ratione temporis eundem habere ortum adfirmare non audeo, cum contrarium, productum ſcilicet aliquem eſſe per creationem, majori ſi non certitudine, tamen probabilitate adfirmare queamus. Poteſt vero Schiſti per creationem productio, cum illa per diluvium ſimilem habere rationem, talem nimirum: Cum Deus vehementiſſimo tonitru & graviſſima concuſſione ac terræ motu, in terræ maſſa, die tertio adhuc undiquaque limo aquoſo ſimili circumfuſa, aridum produxiſſet, per omnipotentiam id effecit, ut ſpatio unius diei

pau-

paucarumque horarum, tenerior terra eo modo laminatim ſubſideret, quali ratione dein poſt diluvium Schiſtus, etſi longiori temporis intervallo, ſubſidebat.

§. XX.

Adgredior nunc tractationem, quæ concernit bina Schiſti fragmenta ſingularia & memoria digna, quorum unum *ariſtam*, alterum *florem* ob oculos ponit. Variæ in Schiſto reperiuntur figuræ, piſces omnium ſpecierum perfecte expreſſi, quos curioſis ipſe oſtendere poſſum, cancri, vel quoad totum, vel quoad denticulatas forcipes, vel quoad caudam impreſſi, quos adſervat frater meus ſuaviſſimus, Academiæ Imperialis *Apollonius Pergæus I.* In Muſeo *Richteriano*, quod Lipſiæ eſt, inſectum, nobis ſub denominatione *Libellulæ* notum, in Schiſto albo; & in Muſeo *Linckiano* Crocodilus in Schiſto nigro adſervatur. Ex regno vegetabili Schiſtus dives conſervator exiſtit reliquiarum; inprimis invenimus in eo varias herbarum & florum ſpecies. Collegi, & in Lithophylacium, quod in uſum Academiæ Imperialis adornabo, repoſui, fragmenta curatiſſime referentia non tam figuras, ſed ipſas ſpecies Filicis, Cannæ, Equiſeti, Gallii albi & Molluginis montanæ, quas herbas & flores regio, loco meo adfinis, abunde ſatis in Schiſto offert. Immo poſſideo albeſcentem & calcarium Schiſtum, de *Sachſenburg* adlatum, qui Corallium, cujus craſſities pennam anſerinam æquat, & colore fuſco gaudet, includit pulcherrimum. Præ ceteris eminent ſupra jam nominata fragmenta duo, Lithophylacium meum ornantia, *ariſtam* & *florem*, quam exactiſſime expreſſa, monſtrantia.

§. XXI.

Fig. 1.

Fig. 2. p. 146

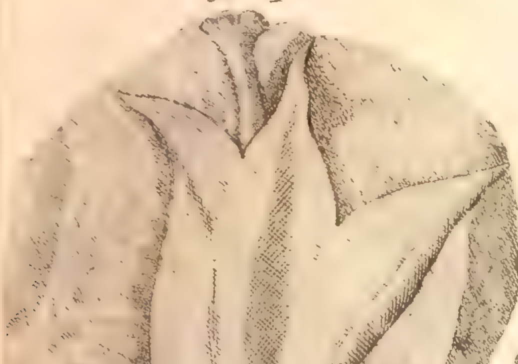
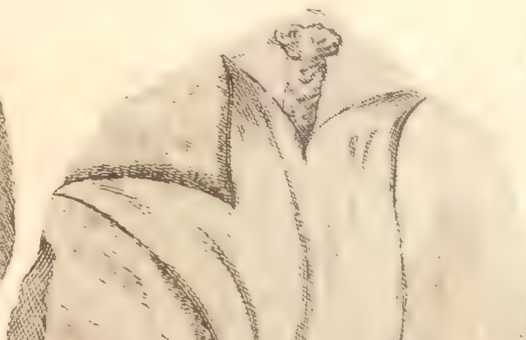

Fig. 3.

§. XXI.

Ariſtam, cum multis aliis Schiſti fragmentis, qui piſcium varias & rariores ſpecies pulchritudine exprimunt naturali (quibus etiam adnumerandum eſt notabile duplicatum, **eine** ***doublette***, quod hirundinem marinum ex utroque latere oſtendit, punctis aureis ex ſulphure ortis condecoratum) liberali manu fautor meus honorandus, Dominus *Hanevvald*, qui *Hetſtadii*, urbe argentifodinis & Schiſto figurato prædivite, reditibus regiis præeſt, mihi dono dedit. Conſpicitur illa in nigricante duriſſimo Schiſto & depicta eſt colore atro ac ſplendente. Dolendum autem eſt, alteram fragmenti tabulam, ſeu duplicaturam, deeſſe. Si ariſta, quam SCHEUCHZERI *Herbarium diluvianum* nobis ſiſtit, non picturam ſuperat, & in Schiſto non propius ad naturalem configurationem accedit, quam in tabula ænea, tunc ſane hæc mea illam longe antecellit, utpote quæ non ſolum granula in ſuis folliculis & perfectam ariſtæ ſtructuram, ſed etiam notabilem monſtrat calami particulam. Culmen ariſtæ leviter tantum & obſcurius eſt expreſſum, vel potius notatum. Addendum inſuper eſt, in Schiſto nihil, niſi figuram ariſtæ, ſupereſſe, atro depictam colore. Vid. *Fig. I. Tab. II.*

§. XXII.

Rationem Phyſicam hujus delineationis ſequentem eſſe puto: Vapor mineralis, Schiſtum penetrans, in incluſa ariſta per longius temporis intervallum commorans ſe continuit, & exinde ſecundum ariſtæ figuram lapidi inhæſit, illumque ariſtæ pictura, colore maxime atro, notavit & inſignivit. Ariſta ipſa interea, quoad naturam ſuam minus durabilis, in pulverem redacta, nil niſi terram ſuam, per vapores minerales atro colore imbutam, reliquit, ac ſecundum poſitum ſuum lapidi adſperſit. Hanc lapidis partem

fortuna conſervavit, alteram vero, quæ impreſſionem ſiſtere debuiſſet, tamquam deperditam valdopere doleo.

§. XXIII.

Schiſtum illum, qui florem repræſentat, ex abundantia cujusdam collectionis, permutationis (optimo in hoc ſtudio diteſcendi & acquirendi modo) jure poſſideo. Eſt ille nigricans & duriſſimus Schiſti globulus, ex fodinis Ilmenavienſibus depromtus renis figuram forma referens, unde etiam foſſoribus ſub nomine eine Schieffer ⸗ Niern venit. Hic duriſſimus lapis, æqualiter in partes diſcurſſus, in utroque latere (eſt enim duplicatum, eine doublette) atrum & ſplendeſcentem florem marinum, *Tulipæ* ſimilem, oſtendit. In latere concavo adparent tria folia, unacum impreſſione piſtilli; in altero latere flos eſt præeminens & elatus, & piſtillum cum partibus ſuis, quoad dimidiam craſſitiei portionem, ex lapide, cui incluſum eſt, eminet. Inferior floris pars deſinit in calicem, qui extrema globuli tangit, ſicuti in *figura* 2. hæc hæmiſphæria ſiſtuntur. Medium floris folium, ſub piſtillo in lapide poſitum, & Spato albo flaueſcente obductum eſt, ejusdem quoque coloris ſpatum in inferiore calicis parte deprehenditur. Flos hic piſtillum verum & folia petrefacta cum naturali uniuscujusque ſitu & craſſitie oſtendit, Hoc floris fragmentum in ſuo genere vere unicum, & ob diſtinctam figuram, omnium curioſorum noticia dignum merito a me ex latebris protractum, una cum ariſta publicæ deſcribendum fuit. Optandum eſt, & optamus, ut plures ſubminiſtrentur naturæ ſcrutatoribus relationes de pluribus rarioribus, quæ hinc & inde in Muſeis tam publicis, quam privatis, adſervantur, vel potius abſcondita reſervantur, & ſic ob deſidiam & ignorantiam vel poſſeſſorum, vel cuſtodum, non raro quoque ob invidiam

eorum

eorum, pulvere obducta & multa circumvoluta aranea latent.

§. XXIV.

Naturæ luſum fortuitum hic, qui ſtatuit, maximam ſimul in hiſtoria naturali prodit ignorantiam. Nunquam petræ in arboribus creſcunt, & nullibi florem lapideum & ariſtam petroſam ex agro videbis progerminantem. Tria n a t u ræ regna, animale, minerale & vegetabile, quoad eſſentiam inter ſe differunt, & confuſa ac promiſcua effectuum permutatio aperte contradictoria eſt, & ſapientiæ Creatoris & ordini repugnans. E contrario petrificatio non ſolum ex principiis phyſicis indubitatis, ſed etiam ex quotidiana experientia, immo, uti ex innumeris millibus, ſic etiam ex deſcriptis probatur fragmentis. Et ariſta & flos ex intimis terræ viſceribus ac tali profunditate prolata ſunt, ut eorum rationem in particulari inundatione qui quæritat, nunquam inveniet. Hiſtoria fida, rerum actarum adſervatrix, ejusmodi inundationem unquam in his regionibus eveniſſe ignorat; cataractæ etiam non tam alte ſe inſinuant, & fluviorum excurſiones haud adeo profunde ſuffodiunt terras. Hetſtadium, Rotenburgum & Ilmenavia non adjacent mari, ita ut olim eas regiones ſubmergere potuiſſet. Nihil ergo non dicam veroſimilius, ſed verius, immo nil certius eſt, quam ſententia de diluvio univerſali, quod limum cum intermixtis piſcibus, conchis, inſectis, oſſibus, herbis, & in ſpecie cum his perfectam ariſtæ picturam, & florem & corallium petrificatum ſiſtentibus Schiſti fragmentis, in profundo terræ, ſaxis & terra obrutis, reliquerit, quæ deinde vaporibus metallicis im prægnata, obdureſcentia in lapidem mineralem, argentum & cuprum ſimul continentem, commutata ſunt, qui lapis,

id quod antea tamquam limus & molle lutum includebat, nunc ſiſtit petrificatum.

§. XXV.

Cum itque omnia DEI opera, viliſſimæ etiam velut herbæ, ariſtæ & flores, in gloriam Creatoris creſcant, ſic inprimis notatu digniſſima diluvii rudera & reliquiæ, tamquam venerandæ antiquitatis veſtigia & ſacræ Scripturæ veritatem probantia teſtimonia, cum ſummi Numinis veneratione ſunt conſideranda. Non ſolum enim teſtimonium ſcriptorum profanorum veritatem ſcripturæ ſacræ & hiſtoria & narratione de diluvio probat, prout hoc egregie demonſtravit *Samuel* SCHUCKFORD in *Harmonia Scriptorum ſacrorum & profanorum*, ſed etiam lapidicinæ, metalli, arenæ, argillæ & limi fodinæ veritatem judicii univerſalis defendunt. Hic muti clamant lapides, tacentibus cum loquela præditis hominibus. Creaturæ omnipotentis, quæ tunc in glorificationem Creatoris non adhibeantur, ne ſine fine adfuiſſe quis credat, penſitationi poſteritatis adſervatæ ſunt, oſſaque hominum, per diluvium ſubmerſorum, quæ tunc temporis cum adhuc viverent, arma & inſtrumenta injuſtitiæ erant, nunc poſt decurſum tot annorum, ex abyſſo terræ eruuntur, ut juſtitiam DEI vindicem, hodie a multis in dubium vocatam, immo negatam, vindicent, reſonent atque deprædicent. Hoc ergo ſtudii & indagationis genus non ſolum jucundum, ac docens eſt, ſed etiam *gloriam DEI* evehit. Hæc ergo, cum primaria Illuſtris Academiæ Cæſareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curioſorum lex ſit, me impulit, ut eam primo hoc Specimine quoad vires adimplere conatus fuerim, & ſic non ſolum Collegæ Societatis tam illuſtris, ſed etiam Concionatoris, tanquam promotoris gloriæ divinæ, fungerer officio.

DIS-

DISQUISITIO
MEDICO-PHYSICA
DE
VERIS EFFECTIBUS

ANNORUM CLIMACTERICORUM

IN CORPUS HUMANUM,
ILLORUMQUE CAUSIS,
ILLUSTRI ACADEMIÆ IMPERIALIS
NATURÆ CURIOSORUM
PRÆSIDI
Dn. D.

ANDR. ELIÆ BÜCHNERO,

CHYMIÆ IN ACADEMIA ERFURTENSI
PROF. PUBL. CELEBERRIMO, FACULTAT.
MED. ADSESSORI ORDINARIO
ET p. t. DECANO
STRENÆ LOCO
OBLATA
A

D. TOBIA HENRICO HÆHNE,

PHYSICO LEOBERG. SILES. ET ACADEM.
NATUR. CURIOSOR. COLLEGA,

PYTHAGORAS primus fuit, qui numeris ad divinarum naturaliumque rerum cognitionem, magnam adſcripſit efficaciam, maxime autem ***numerum ſeptenarium*** venerabatur. Et quanta apud omnes Philoſophos hujus fuerit æſtimatio, neminem credo eruditorum latebit. Peripatetici erant, qui hujus efficaciæ cauſam reddere nitebantur, quia ſcilicet conſtaret ex ***tribus*** & ***quatuor***, utpote qui ambo totum eſſent ſui numeri & perfectum in ſuo genere. Perfectionem ejus inde eruere volebant, dicentes: Numerum imparem indicare ***ſpirituale***, parem autem ***corporeum***. Continere enim imparem unionem & indiviſibilitatem indeque durationem & æternitatem, ita, ut etiam divinæ eſſentiæ ſymbolizet; numerum vero parem, quia incipiat dividi, demonſtrare materiam & creaturarum materialium eſſentiam, cauſamque corruptionis eſſe. Adnotavit veneranda antiquitas, ipſum DEUM hoc numero uſum fuiſſe circa gubernationem rerum humanarum, tum reſpectu ſui ipſius, ubi ſeptimum diem ſanctum ſibique dicatum ſtatuebat, ſeptimum annum libertatis annum pronunciabat, &c. tum reſpectu macro- & microcoſmi. Sic luna ſeptimo die ſemiplena, ter ſeptimo ſemi deficiens, & quadriſeptimo prorſus deficiens obſeruatur. Septem planetæ & ipſe Zodiacus ſeptenario moventur numero. Septimo enim menſe a bruma evenit ſolſtitium æſtivum, & in ſeptimo ab æſtate contingit hiemale; in ſeptimo æquinoctium vernale, in ſeptimo itidem autumnale. Quoad microcoſmum jam antiquiſſima VARRONIS ſententia erat, ſeptimo die fieri conceptum, bis ſeptimo figuræ reddi capacem, ter ſeptimo ſpinam

nam & caput formari, ter ſeptima hebdomade obſervari motum infantis & animæ vim ſeſe exerere, ſexies ſeptima tandem edi, quo etiam PLATONEM animum intendiſſe reor, quando in *Timæo* dicit: *DEUM animam ex ſeptem portionibus conflaſſe.* HIPPOCRATE teſte & experientia conſtantiſſima confirmante, ſeptimus dies in febribus, præcipue acutis, ſemper eſt criticus, ſive decretorius, quo ipſo, niſi impediatur natura per incongrua medicamenta, vel inconveniens regimen, ſolutio fit morbi, vel in melius, vel in deterius. Ex prædictis argumentum arripuerunt, quo etiam demonſtrare valerent veritatem *annorum climactericorum*, qui in annum quemque ſeptimum cadunt, utpote quorum conſideratio non Philoſophis tantum, ſed & inprimis Aſtrologis hinc inde anſam præbuit diverſimode de iis ſentiendi. Verum cum ultimi horum rem nimium extendant, & omne punctum abſolvere conentur per aſtrorum influxum, materia vero hæc in medicina rationali altioris ſit indaginis; hinc rationalem connexionem, quam cum corpore vivo habere, & qua illud qualitercunque alterare valeant, unacum veris horum annorum cauſis, accuratius perſcrutari conabor.

Derivatur annus climactericus ἀπὸ τῆς κλίμακος, ſive a *ſcala*, quod ſcilicet his annis vita hominis quaſi per ſcalas & gradatim adſcendat ad vigorem, & iterum a vigore ſuo ad plenariam usque dejectionem virium, hoc eſt, mortem, deſcendat, ſicuti *PLINIUS Lib. VII. cap. 49.* hos annos adpellat *ſcanſilem annorum occiduam legem*, id eſt legem mortis.

Septe-

Septenos annos notabilem mutationem inferre œconomiæ vitali, ac naturalem connexionem habere cum corpore vivo, illamque à ſeptenario uno ad alterum manifeſte ſeſe exerere, ex ſequentibus ſatis liquet: Septimo enim anno, & ſic primo ſtatim ſeptenario, clauditur *Infantia*, decidunt dentes; ad decimum quartum usque annum extenditur *Pueritia*. Hic fœminis potentia generandi accedit, mammæ elevantur; menſes erumpunt; in maſculis ſeparatur ſemen a ſanguine, unde titillationes venereæ variæ. Ter ſeptimo clauditur *Adoleſcentia*, barba erumpit & corpus ad longitudinem debitam extenditur. Duobus ſequentibus ſeptenariis, nempe ad trigeſimum quintum usque annum *florida* accedit *ætas*, ubi membris & oſſibus legitima procuratur firmitas debitaque illius producitur venuſtas. Poſt hos duplicato iterum ſeptenario, ad ſepties ſeptimum annum durat *Virilitas*, recte a *vi* & *viribus* dicta, quia tunc homo ſecundum animi & corporis excellentiam in ſummo vigore conſtitutus eſt, unde etiam *ætas conſiſtens* vocatur. In fœminis hac annorum periodo ingens ſe exerit mutatio: ceſſat nempe potentia generandi, ordinarius menſium fluxus imminuitur, & ſub tantis tumultuariis motibus plane deſinit. Nunc prodromi lapſus Adamitici ſenſim in conſpectum prodeunt, nunc indicia fragilitatis humanæ ſeſe ſiſtunt, & ſicuti adſcendimus a certis hiſce gradibus ad ſummam perfectionem & vigorem, ſic nunc iterum deſcendimus gradatim, ſeu decreſcimus.

Sexta

Sexta accedente ætate accedit ſimul jam ***prima Senectus***, ubi incipit rugari facies, venuſtas corporis fatiſcit, muſculi languinoſa mollitie palpabiles contabeſcunt, cutis contrahitur, induratur. Uno verbo: dum duplicato hoc ſeptenario ad annum usque ſexageſimum tertium humidum radicale nutritium ſenſim ſenſimque evaneſcit & quaſi exſiccatur, ſecedit quoque, per roſcidam hujus evaporationem ſuſtentata corporis venuſta agilitas. ***Altera ſenectus*** ad ſepties decem, ſeu ad ſeptuageſimum annum ſeſe extendens, vitam utplurimum claudit, inde ***decrepita ætas*** dicta, ubi maximus corporis & animi virium defectus contingit, & ſenectus hæc ipſa morbus eſt. Obſervamus autem etiam efficaciam annorum climactericorum in corpore vivo circa obtingentes morbos. Hic firmum ordinem ſervat natura per totam vitam, ut quilibet ſeptenarius ſuos ſibi vindicet morbos. In infantia & pueritia, ſive primo ſeptenario proveniunt morbi, qui caput ejusque partes adfligunt. Sequentibus, ut in adoleſcentia & juventute, thorax gravibus adficitur pathematibus. Viri morbos abdominis varios experiuntur. Senes tandem & decrepiti de extremarum partium & artuum adfectibus gravioribus conqueruntur, hinc & ***morbi ætatum*** dicuntur. Præ omnibus vero illa annorum periodus, quæ continet ſepties novum climactericum annum, magnam ſane œconomiæ vitali incutit alterationem, non ſolum quoad vitalitatem, ſed & quoad moralitatem. Cum enim natura corporis ſui conſtitutionem nunc perſentit conſtrictiorem eſſe, ita ut libertas & vigor agendi incipiat fatiſcere, hinc trepidat animo & ſibi in moralibus quoque proſpicit, ut cum majori circumſpectione & intentione nunc incedere inci-

piat. Exempli loco ſit ſanguineus. Talis, cum ſanguine optime fluxili ſit præditus, vias etiam habeat patulas, multas & liberas, ut non ſolum moderato impulſu omnia facile, commode & absque ullo impedimento procedere, ſed etiam rebus ſic ſtantibus de nullo in poſterum metuere queat periculo, etiam in animo ſuo eſt tranquillus, hilaris & inprimis ſecurus, ita, ut etiam ipſius paſſio prædominans non voluptas ſed potius *ſecuritas* ſit. Talis inquam, quando ad dictam annorum periodum pertingit plane mutatus ab illo incedit. Secundum enim corporis temperaturam ſtrictiorem factam, temperatur & animus in moralibus; inde fit, ut nunc in omnibus ſuis actionibus majorem adhibeat curam, in negotiationibus majorem ſollicitudinem, circa bona acquiſita, vel acquirenda, majorem tenacitatem, unde non inique ſenes avaros & tenaces nuncupamus. Miranda hic interim provenit ſummi Conditoris ſapientia & providentia inſignis: quidquid hic deficit exteriori corporis habitui, nunc animo accedit, ita, ut hoc tempore judicium deprehendatur firmius æque ac maturius, ut recta a veteribus dicta ſit hæc ætas *conſiliaria*. Ratio in promptu eſt: in ſenio tanta humiditas non reſidet in capite ſicut in juventute, memoriam quidem ſuſtentans, non vero judicium, inde & HERACLITO aridus animus *ſapientiſſimus* dictus; & alterum adhuc addo, quod hic ſumma potius Creatoris ſapientia elucescat in reverentiam ſenectutis, ne forſan omni venuſtate deſtituta & rugoſis plicis circumſepta ſenectus opprobrio ſit juventuti, ſed quod denegatum eſt exteriori habitui, nunc devenerandum reſtat in animo, quando

unum

unum ſenem millenis hominibus, immo integro regno unico ſuo judicio ſufficere obſervamus.

Perſpecta itaque connexione naturali horum annorum, quam cum corpore vivo habent, eo melius inquirere poterimus in veriſſimam horum cauſam. Vir perſpicacis ingenii, SENECA dicit, ſe exponere non poſſe per philoſophiam, quare ſeptenus quisque annus ætati ſignum imprimat. Mathematici e contrario & Aſtrologi hanc climactericorum annorum virtutem ex potentiis aſtralibus & conjunctionibus malignorum Planetarum probare conantur. Saturnum has cauſare fortunæ & humorum mutationes dicunt, propterea, quod ſingulis ſeptem annis ad quadratum & ſibi oppoſitum ſignum, una cum horoſcopi profectione, progrediatur & quod tot annos fere, quot Luna dies in uno ſigno commoretur. Aſt! cur gemelli, uno quaſi momento & puncto ſtellarum poſitu excluſi, plane diverſa temperamenta, plane diverſas actiones, immo plane diverſas fortunæ infortuniique conditiones experiuntur? Septenario numero, ut numero, cauſam efficientem adſignare velle, nimis durum eſſet. Alia ergo inquirenda eſt cauſa: Sapientiſſimum omnium rerum conditorem, ſingula creata certis quibusdam numeris, menſura, pondere, ordine & harmonia ita condonaſſe & conjunxiſſe, ut etiam inde a tota rerum corporearum œconomia omnes operationes certo tempore certoque ordine perficiantur, & S. Scriptura nos docet & quotidiana experientia confirmat. Certum requiri tempus ad formationem humani corporis in Utero, & ad exitum ejus ex Utero, certis poſthac temporum gradibus corpus ad perfectionem pervenire,

certo denique temporis progreſſu morbos fieri, qui & certis temporibus ſanantur, iterum ex antecedentibus patet. Cum nunc omnis mutationis effectus non niſi per motum debitum, certum ſufficientem & ordinatum contingat; tempus autem non niſi menſura & duratio motuum ſit, facile inde patet, omnes mutationes & alterationes, quæ vitali œconomiæ ſeptenis annis contingunt, non numero, utpote forma carenti, aut ejus naturæ aut operationi, quæ etiam nulla eſt, ſed harmoniæ & cauſarum ordini, præcipue vero motui, adſcribendas eſſe. Motus etenim eſt inſtrumentum illud generale & perfectum, quo anima & vitales & morales operationes in corpore perficit, quo totum corpus dirigit, gubernat, conſervat. Et quando anima juſtis, ordinatis ac determinatis motibus aliquam in œconomia vitali peculiarem mutationem, ſeu alterationem ſuſcipit, tunc ipſi hi motus conſtituunt illud tempus, quo alterari dicimus corpus. Hic motus eſt, cujus beneficio in ſtatu præternaturali omnes perceptas noxas abigit natura, & præcipue in febribus citatiore & auctiore hoc motu, miaſmata maligna foras expellit. Interim tamen verum eſt, quod hic motus, quando in climactericos annos incidit, plane peculiaris evadat motus. Et quemadmodum in febribus acutis videmus, quod natura exquiſitas habeat periodos, quibus motus ſuos contra materiam peccantem febrilem exercet & per ſeptenarios abſolvit, dum prima periodus, qua febris quædam acuta decurrere poſſet, ſeptimo die abſolvitur, altera decimo quarto, tertia viceſimo primo, unde dies ſeptimus, quo exitus ſalutaris febris contingere debet, a judicando & decernen-

do

do *dies judicatorius*, vel *decretorius* , vel etiam *criticus* dicitur : Ita etiam hunc motum circa annos climactericos contingentem mere criticum eſſe ſtatuo. Unum vero adhuc reſtat diſquirendum : cur ſexageſimus tertius, & non alius annus pro periculoſiſſimo vitæ termino habeatur ? Rationes habeo ſequentes : I.) Ex SOLONIS ſententia poſt periodos ſeptenarias animus & corpus ſimul alterantur ; ex aliorum vero opinione corpus ſuas alterationes & mutationes tantummodo poſt periodos ſeptenarias, animus vero novenaria qualibet periodo patitur ; hinc cum anno hoc ſexageſimo tertio conveniant periodi ſepties novem & novies ſeptem, merito ob numerum iſtum duplicatum fatales judicantur. II.) Cum quolibet tali climacterico anno notabilis accidat corpori vivo mutatio, atque poſt ſeptimum annorum ſeptenarium jam fatiſcere incipiat naturale robur corporis, & duplicata hac periodo plurimum jam imminuatur energia vitalis, ut propter notabilem virium defectum ab activitate ſua inſimul deficiat natura, majoris hinc periculi eſſe judicatur hic annus ſexageſimus tertius. III.) Imaginationem hic quam maxime accuſandam eſſe judico. Cum enim omnibus hominibus ex relatione notorium ſit, imminere hoc anno œconomiæ vitali periculum magnum, plerumque idcirco inquieto ſunt animo, triſtantur, anguntur, perturbantur ſemperque metum fovent, quod & idem illud periculum ſibi nunc immineret ; ſub qua perturbatione motuum moralium etiam perturbantur & confunduntur motus vitales ; cumque œconomia vitalis vix unquam magis pervertatur & alteretur, quam ab animi pathematibus ; hinc contingit, ut

ſub hac alteratione etiam in energia ſua gravius fatiſcat & citius ad interitum ruat.

Quid de reliquo Medicina ad evitanda & removenda annorum climactericorum *pericula* valeat, conſiſtit potius in *Præſervatione*, quam *Curatione.* Animus ergo ſibi ſemper ſit conſtans, ab omnibus pathematibus liber & hilaris, præcipue illo tempore, quo ingruunt fatales periodi. Errores quilibet circa res non-naturales vitentur quàm maxime. Se- & excretiones naturales in juſto ordine conſerventur & ſi conſuetudo aliqua evacuationum artificialium deceſſerit, tunc non negligantur, ſed promoveantur ſtudioſe. Diæta ſit mollis, lubrica, eupepta, regimen vero in ſingulis moderatum.

ME-

MEMORIA

VIRI EXCELLENTISSMI, EXPERIENTISSIMI
ATQUE DOCTISSIMI

DN. DANIELIS NEBELII,

MEDICINAE DOCTORIS ET PROFESSO-
RIS HEIDELBERGENSIS PRIMARII, SERENISS. ET PO-
TENTISS. PRINCIPIS AC DOMINI CAROLI PHILIPPI
S. R. I. ELECTORIS ET ARCHITHESAURAR.
CONSILIARII INTIMI ET ARCHIATRI,
ACADEMIÆ NATURÆ CURIOSORUM
ACHILLIS SECUNDI,
JUXTA CUM
VITA AB IPSO CONSIGNATA
ET MORBI FATALIS ADJECTA HISTORIA
AB
INTIMÆ FAMILIARITATIS AMICO
POSTERITATI COMMENDATA.

D*ignum laude virum Muſa vetat mori.* Virtus intaminatis honoribus fulget, atque integri & optime meriti Nomen nulla unquam oblivio involvit: Recte Judæi, quod Proverb. X. 7. dicitur: *Memoria juſti in benedictione;* inter præcepta referunt, grata ſiquidem eorum recordatio, qui egregie factis immortalitatem conſecuti, potiſſimum humanitatis officium eſt, atque unica fere, quæ inter mortales expectari poteſt, compenſatio: *Ex omnibus enim*, uti *CICERO Orat. pro Milone* dicit, *præmiis virtutis ampliſſimum eſt præmium gloriæ, quæ vitæ brevitatem poſteritatis memoria conſolatur, quæ efficit, ut abſentes adſimus, mortui vivamus, hujus etiam gradibus homines in cælum videntur adſcendere.* Eam tamen, quod bene feceris, mercedem haud tuleris, ſi chartæ ſileant, quæ demum optime meritos immortales faciunt. Reipublicæ vero etiam intereſt, viva virtutum & gloriæ exempla ut conſerventur, quæ ſera poſteritas admiretur, atque maximo ſuo emolumento imitari queat: Quare non tantum laudandi ſunt, qui laudabilia patrarunt, ſed &, ut alii intelligant, quibus gradibus ad honorum culmina profecerint. Vere & glorioſe vixit, qui eo totam vitam direxit, ut DEO inſerviat, proximo utilem ſe præſtet, ſuæque ſaluti operetur, & ita quidem ut nullum non tempus in uſus hos convertat. *Magni*, inquit *SENECA*, *crede mihi, & ſupra humanos errores eminentis viri eſt, nihil ex ſuo tempore delibari ſinere*; addo vero, ſimul ad omnes greſſus attendere, & in variis eventibus Divinam Providentiam agnoſcere, atque per totum vitæ curſum obſervare, quo fugientem retrahere, præſentem ſiſtere, futuram autem quaſi anticipare queas. Utrumque eſt *numerare dies*, quod *MOSES* nos a DEO edoceri cupit, ut cor ſapientiæ induamus.

Hanc vitæ rationem tenuit, quem nobis ereptum ſerio lugemus, vixiſſe tamen, & ipſi, & orbi, & Patriæ gratula-

tulamur impenſe, Vir Excellentiſſimus, Expe rientiſſimus atque Doctiſſimus, meritis & dignitate vere illuſtris & celeberrimus, Dn. DANIEL NEBEL, *Heidelberga Palatinus, Medicinæ Doctor, ejusdemque primo quidem in Academia patria Extraordinarius, deinceps in Marburgenſi ordinarius, denique in Archipalatinam reſtauratam revocatus, Pri narius Profeſſor, ubique clariſſimus, Societatis Cæſareæ Naturæ Curioſorum Collega*, Achilles II. *dictus, Sereniſſ. ac Potentiſſ. Principis Domini* CAROLI PHILIPPI, *S. R. I. Electoris Palatini & Archithe ſaurarii Conſiliarius intimus & Archiater meritiſſimus.* Vir DEO dilectus, Principi charus, Reipublicæ utilis, Patriæ & gentis ſuæ grande decus, amicorum columen, ægrotorum ſolatium, generis humani amor & deliciæ, deſideratiſſimus omnibus. Vixit ille vere, temporis parciſſimus cuſtos, cui nihil inde incultum otioſumque jacuit, ut tota ejus vita ampliſſima & continua egregie factorum ſit hiſtoria, & quamvis ex iis eſſet quos inter clientum & ægrotorum greges magna felicitas gravat, ſibi tamen ſe etiam vivere noverat. Itaque dum morborum gradus & progreſſus, atque Medicinæ vires & effectus in diaria referebat, valetudinis aliorum reſtaurandæ mira ſollicitudine ſtudioſiſſimus, non tamen ad vitæ etiam ſuæ rationem & fata attendere neglexit ſed probe gnarus *Sapientis* eſſe & *ſuos numerare dies*, eorum hiſtoriam conſignavit, quod cum laudibus ejus dandum ſit, quamvis virtutes panegyricos mereantur, & merita annales occupare queant, gratius tamen erit, vitæ curſum, & quid memorabile acciderit, ipſum recenſentem audire. Sic autem Vir Optimus de ſe ipſo refert.

Daniel Nebel natus ſum Heidelbergæ, anno MDCLXIV. die XXIV. Septemb. patre *Conrado Daniele Nebelio*, illius loci Pharmacopola Electorali & matre *Suſanna Dorothea, Adolphi Vorſtii*, itidem Pharmacopœi Electoris Palatini, filia unica. Hi parentes me filium unicum 2do

Octobr. ſacro baptiſmatis fonte ablui & Proavi prænomen imponi mihi voluerunt, ſuſceptore *Joh. Florentio ab Eickel*, Conliario Electorali Palatino & ejus uxore *Suſanna Maria de Spina.* A parte enim Patris Proavum habeo *Danielem Nebelium*, Juris Profeſſorem Heidelbergenſem, qui Feſto ſeculari ſecundo illius Academiæ interfuit; Avum *Ludovicum Danielem Nebelium*, Conſiliarium Palatinum, qui uxorem duxerat *Eliſabetham, Petri de Spina*, Archiatri Palatini & Profeſſoris quondam Med. Heidelbergenſis filiam, ex qua duos filios, totidemque filias ſuſcepit, quorum natu minor filius chariſſimus mihi pater fuit. Ex matris proſapia avum nactus ſum præfatum *Adolphum Vorſtium*, connubio junctum cum *Suſanna Margaretha, Joh. Leurelii*, Med. Licentiati & Poliatri Heidelberg. Filia unica, ex qua itidem filia unica mater mea chariſſima, prognata fuit: Proavum *Theodorum Vorſtium* primarium apud Mœrſenſes Paſtorem, qui *Ælii Everhardi Vorſtii*, Profeſſ. Med. in Acad. Lugdun. Bat. celeberrimi patruelis erat, uti avus meus maternus fuit filius luſtricus *Adolphi Vorſtii*, Profeſſ. Med. Heidelb. qui filius erat prælaudati *Ælii Everhardi Vorſtii.* A meis parentibus ſollicite quidem educatus, ſed iisdem, proh dolor! puerili in ætate orbatus fui, matre anno MDCLXVII. defuncta, & patre, poſt ſecundum cum *Anna Catharina*, D. *Mathæi Heyles*, Præfecti Baccharacenſis, filia, matrimonium initum, anno MDCLXXII. prӕmatura morte abrepto. Ab agnatis igitur & tutoribus educatus, ac in Pædagogio patrio bonarum artium literis informatus, annoque MDCLXXIV. ex patria, ob hoſtium Gallorum vim imminentem, Hanoviam translatus, brevi tamen patriæ urbi redditus, in Gymnaſio Heidelbergenſi rurſus ſub *Joh. Frider. Rombergii*, *Jacobi Martini*, *Joh. Zachariæ*, *Joh. Danielis Humberti* & *Joh. Gerlaci Wilhelmi*, Rectoris Gymnaſii Heidelbergenſis, inſtitutione fideliſſima ita, faven-

te

te DEO in literis profeci, ut tandem anno MDCLXXX. ad publicas lectiones promotus fuerim. Noluerunt tunc quidem mei Tutores, ut ſtudiis academicis operam navarem, quod ex patris voluntate Pharmacopolio aulico, mihi in hæreditatem cum domo, quæ Electoris Palatini feudum erat (a Majoribus jam a temporibus RUPERTI Palatini, Regis Romanorum, in me unicum devolutum) relicto, præficiendus eſſem; at mihi magis placuit Medicinæ ſtudium, cui, dum adhuc in patrio Gymnaſio verſarer, operam utcunque navavi, ſimplicium medicamentorum cognitionem ex quotidiana illorum inſpectione (in meo enim Pharmacopolio enutritus fui) & frequentibus excurſionibus botanicis cum Pharmacopœis & Chirurgo aulico *Petro Carré*, exercitato ſatis Botanico, inſtitutis, jam ante mihi comparans, quam ad lectiones publicas promoverer. Conſtitui igitur his ſtudiis immorari, & licet jam ad Pharmacopœi agnati duriora ſervitia Manhemii per Tutores meos coactus, immo & ex albo ſtuſtioſorum Academiæ Heidelbergenſis (in quod jam inſcriptus eram) ad Tutorum deſiderium, animi a ſtudiis abalienandi cauſa, per Rectorem deletus eſſem, feci tamen, ut impetrata ab Electore, CAROLO LUDOVICO, ſummo literarum Mæcenate, licentia, ſalvo feudo, ſtudia proſequendi, a ſervitiis mox liberatus fuerim, & deinceps citra interruptionem Philoſophiæ & Phyſices ſtudia ſub Dno. *Joh. a Leuneſchlos* in Academia Patria utcunque excolere potuerim. Anno MDCLXXXI. ad Academiam Marburgenſem ſeceſſi, & ibidem ſub celeberr. Dn. *Joh. Jac. Waldſchmidio* & D. *Henrico Majo*, Medicinæ ac Chirurgiæ fundamenta jeci per annum, & poſtea iterum a Curatoribus in Patriam vocatus ibidem ſub Illuſtri *Georgio Franco* & *Frider. Chriſtian. Wincklero*, Medicinæ ſtudiis magis imbutus fui, & licet poſt aliquot annorum decurſum mihi licentia ſummos in Medicina honores petendi ultro offer-

retur, nolui tamen Profeſſorum admonitionibus hac in parte ſatisfacere, ſed curtæ ſuppelectilis conſcius, iter in Helvetiam ſuſcepi, ubi Baſileæ venerandum *Joh. Caſpar. Bauhinum* & *Joh. Rud. Burcardum*, *Jacob. Rot* & *Joh. Jacob. Harderum*, Profeſſores & Doctores Medicinæ celeberrimos, per annum audivi, & poſtea Scaphuſium ſeceſſi, ibidemque ſub candidiſſimi *Henrici Scretæ a Zworziz*, Poliatri exercitatiſſimi, manuductione, certiora Praxeos medicæ fundamenta jeci, ſimulque famigeratiſſimi *Joh. Conrad. Beyeri* ſectionibus anatomicis accuratiſſimis ſedulus interfui, ſicque per ſex menſes, quos Scaphuſi traduxi, tantam rerum medicarum adeptus ſui notitiam, quantam alibi in Academiis per annum mihi comparare non potuiſſem, ſuaviſſimis tunc commilitionibus, *Joh. Jacob. Majero*, *Lud. Lucio Screta*, *Joh. Jac. Osvvaldo*, & Joh. Jac. Meiſtero, Scaphuſianis Medicis exercitatiſſimis. Incidit tunc præmatura CAROLI, Electoris Palatini, ultimi in linea Simerenſi, mors, quæ me, vocantibus Curatoribus, coëgit, ut in Patriam redirem, & ſequenti anno MDCLXXXVI. ſtudiorum redderem rationem, exantlatis examinibus conſuetis & habita Diſputatione inaugurali, de *Malo Citreo*, lectioneque curſoria de *Scrophulis*. Eodem anno feſtum ſeculare tertium celebrante Academia patria, unacum aliis pluribus in Doctorum numerum relatus fui, & anno ſequente, quo per Helvetiam, Genevam & poſtea in Gallias ſtudiorum gratia profectus ſum, in Academiam Naturæ Curioſorum Germanorum, ex commendatione *Georgii Franci*, receptus & *Achillis ſecundi* cognomine inſignitus fui. Anno MDCLXXXVIII. ex Gallia redux, Patriam ab hoſtibus miſere devaſtatam, meque ipſum illorum ludibriis expoſitum vidi, utcunque per Dei gratiam belli impedimenta eluctatus. Cœpi enim fervente bello praxi Medicæ Heidelbergæ navare operam, & ſimul Theoriæ ſtudium ita excolere, ut anno

anno MDCXCII. extraordinarius Medicinæ Profeſſor in in Academia Profeſſor in Academia patria conſtitutus fuerim, habita tunc Oratione inaugurali, de Polytrilleto illo: *Medice vivere eſſe peſſime vivere.* Videbar mihi tunc obtinuiſſe ſtationem, in qua aliquando honeſte & tranquille vivere poſſem: ſed longe aliud placuit Divino Numini, cujus permiſſu factum, ut paulo poſt, anno MDCXCIII. Galli Heidelbergam invaderent, & ob Gubernatoris nequitiam, an timiditatem dicam? mox occuparent, incenderent, funditusque everterent. Hæſi tunc in arce Heidelbergenſi, omnibus fere honeſte vivendi adminiculis, exuſto feudo & deſtructo Pharmacopolio, præcipuo redituum meorum privatus, & ex hac arce hoſti tradita cum ingenti Profugorum Palatinorum numero per ſylvam Ottonicam Francofurtum me contuli, unde ſuaſu celeberrimi D. *J. L. Fabritii* & D. *J. C. Brunneri*, Profeſſor. Heidelbergenſium & inſignium meorum Fautorum, Marburgum conceſſi, ubi poſt aliquot menſes Profeſſor Medicinæ primo extraordinarius, & quæ fuit Sereniſſimi Cattorum Principis erga exules clementia, anno MDCXCV. ordinarius conſtitutus ſum, anno ſequenti Decanatu Facultatis Medicæ & anno MDCXCVII. Rectoratu Academiæ functus. Anno ſequenti uxorem duxi ornatiſſimam virginem, *Saram Catharinam*, Dn. *Joh. de Spina*, J. V. D. & Profeſſ. in Academia Heidelbergenſi, ut & Conſiliarii Eccleſiaſtici Archi-Palatini b. m. filiam natu majorem. Anno eodem Decanus Facultalis Medicæ fui conſtitutus & Ærarii vidualis Academiæ Marburgenſ. Curator. Anno MDCXCIX. d. 3. Julii filium ex dilectiſſima uxore ſuſcepi, *Wilhelmum Bernhardum*, cujus d. VI. ejusdem menſis ſuſceptores ex ſacro Baptiſmatis fonte fuerunt D. *Wilhelmus Fuchs*, Conſiliarius Elect. Brandenburg. & ejusdem Reſidens in Imperiali urbe Francofurto, ut & D. *Bernhard Melchior*, Conſiliarius intimus Sereniſſimi

Principis Naſſovio - Idſteinenſis. In matrimonio per DEI gratiam cum uxore dilectiſſima vitam pro voto placide traduxi, ſæpeque mediis in caſtigationibus divinis & adverſitatibus Summi Numinis gratiam & ſaluberrimæ crucis fructum ſenſi. Anno MDCCI. cum Comite Lippiaco, ***Auguſto***, copiarum Haſſo - Caſſellanarum ſupremo Duce, cujus valetudinem Marburgi curavi, per aliquot menſes in Belgium profectus fui, & domum reverſus d. XVII. Junii ſecundum ex uxore filium accepi, ***Paulum***, quem d. XXI. Junii ex ſacro fonte lotum ſuſcepit ***Paulus von der Lahr***, Mercator Francofurtenſis integerrimus, uxoris agnatus. Hic magnæ ſpei filiolus dum bonæ mentis indolem Parentibus prodere cœperat, Anno MDCCIII. d. XX. Aprilis ſubito ex dentitione difficili, magno cum meo mœrore, mortuus eſt. Anno MDCCIV. d. XXIII. Martii tertium ex uxore filiolum ***Joh. Conradum***, ſuſceptore D. ***Rumpel***, Cameræ Conſiliario Caſſelano, Divinum Numen dedit. Anno MDCCV. Rectoris in Academ. Marburgenſi munus iterum geſſi, & circa finem anni, quinto ſcilicet Decembris, filia ***Maria Catharina*** mihi ex uxore nata fuit. Anno MDCCVI. poſt mortem Collegæ mei, D. ***Dorſtenii***, a Sereniſſimo Principe noſtro primarius Med. Prof. conſtitutus ſum, & anno ſequ. d. XII. Aprilis ſecundam filiolam ***Ameliam Suſannam***, uxor feliciter peperit. Sed ſequ. anno MDCCVIII. d. X. menſis Februar. filiolus ***Joh. Conradus***, variolis epidemicis extinctus obiit; ſequente menſe Martio valedixi Muſis Marburgenſibus & vocatus in Patriam redii, ubi Profeſſ. Med. Primarius & Medicus Electoralis nunc ſtudioſæ juventuti ac civibus meis, ea, qua poſſum, opera, inſervio; DEUS conationibus meis clementer benedicat! Anno eodem d. XXVI. Sept. uxor filiolam peperit, ***Catharinam Louyſam***, quam ex ſacroBaptiſmatis fonte ſuſcepit D. ***Lud. Chriſtianus Mieg***, Theol. Prof. Primar. & Conſiliar. Eccle-

ſiaſt.

ſiaſt. cum uxore, ſed brevi poſt mors eam e viventium numero ſuſtulit. Anno ſequ. tuſſi convulſiva confecta filiola, *Amelia Suſanna*, obiit. Anno MDCCX. quo Rectoratum Academ. geſſi, ex uxore d. II. Iunii mihi nata filiola, *Anna Louyſa*, quam e ſacro Baptiſmatis fonte ſuſcepit D. *Lud. de Bolzing*, & ejus uxor, *Anna Paſquai*. Anno MDCCXI. poſt autumnum ad Sereniſſimum Electorem Palat. Suezingæ periculoſe decumbentem, vocatus, una cum Illuſtri D. *de Brunn*, Archiatro Palat. medicinam feliciter, per DEI gratiam, feci & poſtea ſingularem gratiam & munificentiam Sereniſſimi ſenſi: Anno MDCCXIV. Rectoratum Academ. geſſi, & anno MDCCXV. Decanatum Facultat. Medicæ. Ab anno MDCCX. ad annum MDCCXVIII. quo morbo periculoſo correptus, per DEI gratiam, convalui, Archiatrum Epiſcopi Spirenſis egi, & multis itineribus ad Primates & alios defatigatus, ſenii adpropinquantis indicia ſenſi. Circa finem MDCCXXI. filium unicum, *Wilhelmum Bernhardum*, poſtquam Facultati Medicæ Heidelbergenſi in examinibus tam publicis, quam privatis, ſatisfecit, cum ejus commilitone, filio meo luſtrico, *Daniele Fabro*, Medicinæ Doctorem creavi & publice renunciavi. Anno MDCCXXIII. filiam natu majorem D. *Behr*, Conſiliario Naſſovio-Dillenburgico & Archi-Prætori Herbornenſi deſpondi, natu vero minorem, *Annam Louyſam* MDCCXXIV. d. I. Martii febre continua anno ætatis XIV. defunctam, proh dolor! amiſi. Filius autem meus *Wilhelm Bernhardus* eodem tempore Profeſſor ordin. Matheſ. & Philoſoph. experiment. mox quoque Medicinæ conſtitutus fuit in Athenæo Herbornenſi. Anno MDCCXXVI. Rectoratum Academ. tertia vice feliciter geſſi. Anno MDCCXXVII. ad finem properante, Mannhemium vocatus Electori Palat. & Sereniſſ. ejus Filiæ medicinam feci, & ſequenti anno MDCCXXVIII. Archiater Sereniſſ. Electoris ut & Conſilia-

ſiliarius intimus declaratus fui, filiusque Medicinæ Profeſſor ordinar. in Acad. Heidelberg. declaratus ac mihi in officio Medici Collegii Sapientiæ, Scholæ Nicrinæ & Orphanotrophii adjunctus, gener vero meus D. *Behr*, Conſiliarius in Camera redituum Eccleſiaſticorum conſtitutus fuit.

Sic ipſe vir beatus totius vitæ rationem, & quæ ipſi ad laudem DEI potiſſimum commemoranda fuere viſa, nude & absque fuco expoſuit, morbi vero & beati exitus hiſtoriam Medicus ipſi familiaris ita refert:

Vir annorum LXVII. anno MDCCXXXI. menſe Majo de adpetitus imminutione & lenta totius corporis extenuatione conqueſtus eſt, absque tamen virium ſenſibili jactura, cujus morbi vera cauſa videbatur eſſe diſpoſitio hæreditaria ad Podagram, quam quidem, ob vitam multis itineribus & ampliſſima praxi Medica valde laborioſam, nunquam paſſus fuit, ſed ejus loco, ab anno ætatis circiter trigeſimo ad annum ætatis LXVII. ſcilicet uſque ad prædictum annum MDCCXXXI. impetigine primo quidem ſolum digitum medium alterultrius manus occupante, & quoties ob ſtudia, quibus avidiſſime incumbebat, prandio vel cœna per aliquot tempus abſtinebat, iterum evaneſcente, dein vero paulatim latius ſerpente, & utramque manum, tandemque dorſum, pectus & artus hic illic infeſtante, laboravit. Cæterum vero per totum illud tempus bene habuit, niſi quod anno ætat. LIII. febre bilioſa graviter decubuerit, qua, per DEI gratiam, ſuperata, hæmorrhoides fluentes cum euphoria ſemel, cœcas autem poſtea frequentius paſſus fuit; ſupra dicta vero impetigo, poſtquam ab anno MDCCXXXI. magis in aula, quam civium ægrotantium viſitatione occupatus, corpus minus commovit, ſenſim evaneſcere cœpit, a quo tempore adpetitum imminutum, cum corporis extenuatione, absque tamen notabili febre, ſenſit, quæ ſymptomata paulatim

latim incrementa ſumſerunt, donec diſparente magis magisque impetigine, anorexia, nauſea omnium fere ciborum, præcipue vini, ſequente interdum vomitu, nec non ptyaliſmo, quo multam ſalivam viſcidam excernebat, correptus fuit, quibus vires quidem valde debilitatas ſenſit, ſuo tamen officio fungens uſque ad finem anni MDCCXXXII. aulam frequentabat. Menſe vero Decembri hujus anni ſucceſſit ante dictis ſymptomatibus tumor pedum œdematoſus, ſenſim verſus abdomen adſcendens, illudque tandem etiam occupans, & metum Hydropis incutiens, cum urina pauca, lixivioſa, ſedimentum copioſum ac bilioſum habente. Somnus interim erat ſatis quietus & placidus, neque ſitis ægrum adfligebat, neque pulſus febrem lentam indicabat, flatus vero in inteſtinis valde moleſti, cum alvi tarditate & tandem obſtructione non niſi clyſteribus aperienda, ructus frequentes producebant; clyſteribus autem emollientibus & carminativis per plures ſeptimanas frequenter adplicatis, ſemper longe major copia fœcum, interdum conſiſtentiæ & coloris naturalis, interdum limoſarum, nunquam vero albarum, educebatur, quam quidem pauciſſima alimenta adſumta potuerunt producere, adeo, ut vix credibile fuerit viſum, inteſtina tantam fæcum copiam potuiſſe capere. Ita, liberatis primis viis a ſuo onere, tumor hydropicus paulatim fere totus evanuit; ſed circa initium anni MDCCXXXIII. vehementi tuſſi, quæ noctes inſomnes reddidit & vires valde debilitavit, adfligebatur, unde tumor pedum œdematoſus denuo rediit, paulo poſt vero in pectore & pedibus cutis multis exiguis ſquamulis albicantibus exaſperata videbatur, quæ ab impetigine priore non niſi colore in illis albo, in hac rubro, differebant. Abhinc tuſſis mitior facta & expectoratione muci flaueſcentis liberiore reddita, plane ceſſabat, tumor etiam pedum diſparebat, urina non amplius lixivioſa, ſed ſolum natura-

li paulo tinctior, & in quantitate potui adſumto proportionata, excernebatur, adpetitus quoque huc uſque plane proſtratus paulatim redire videbatur, alvus ſponte aperta multas adhuc fæces egerebat, & quamvis æger valde debilis & emaciatus fuerit, tamen extra lectum per manere, in ſella ſedere & per hypocauſtum obambulare potuit. Tandem diſparentibus etiam ſupra dictis ſquamulis albicantibus, dolores acutiſſimos ardentes modo in calcaneo, modo digito majore, modo per totam plantam alterutrius pedis, modo in cubitis ſenſit, qui ſpem futuræ ſalutaris Podagræ fecerunt, ſed fruſtra, erant enim dolores vagi, qui brevi rurſus evaneſcebant; poſtea denuo vehementi tuſſi correptus multum mucum ſubflavum rejiciebat. Varia quidem remedia, ſanguinem depurantia, leniter diaphoretica, aperientia, reſolventia, ſalina. Eſſ. alexiph. Stahl. decocta lignorum, acidulas Selteranas cum & ſine lacte, juſcula quoque incoctis viperis medicata, interpoſitis nonnunquam leniſſimis laxantibus, præcipue ex Rhabarbaro, ſumſit æger, ſed a plerisque, inprimis ſalinis, vel cum ſpiritu vini paratis, mox ardorem ventriculi, nauſeam, immo interdum vomitum ſentiebat, proptereaque non niſi pauca remedia ferre poterat. Interim, omnibus non juvantibus, vires magis magisque decreſcebant, præcipue vero tempore matutino circa horam nonam maxime, fere ad lipothymiam uſque debilis erat, reliquo vero diei tempore paulo melius ſeſe habebat, adeo, ut quotidie ad antepenultimum uſque vitæ diem, per unam alteramve horam extra lectum in ſella ſederet. Tandem vero exhauſtis viribus & conſumto corpore, pio & conſtanti animo mortem exſpectavit, & poſtquam filio ſuo nonnulla poſt ipſius obitum facienda mandavit, d. XV. Mart. hora IV. matutina inter ipſius ſuorumque preces placide obdormivit, & animam DEO reddidit. Die XVII. ejusdem Mannhemii in tem-

templo Reformatorum, juxta Anteceſſorem ſuum *Lib. Bar. a* BRUNN, beatæ memoriæ Virum, ſepultus eſt. Mœſtiſſima vero ejus Conjux, Filius & Filia Ipſi ſequens monumentum exſtrui curarunt:

D. O. M. S.
Beatiſſ. Memor. Viro
DANIELI NEBELIO, Heid. Pal.
Med. D. & Prof. Marp. dein Heid. prim.
S. & P. P. CAROLI PHILIPPI
S. R. I. ELECT. & ARCHITHES.
Conſil. intimo & Archiatro
Expertiſſ. Feliciſſ.
Soc. Cæſar. Nat. Cur. Achilli II.
d. XV. Martii An. MDCCXXXIII. æt. LXIX.
Mortalitate heic depoſita
Erud. Virt. Cand. & Illuſtr. merit.
fama immortali
Sara Cathar. de Spina Conjux
& ex VII. libb. ſuperſtit. filius & filia
Mœſtiſſimi
H. M. P. C.

Hæc brevis & ſuccincta *VIRI immortalis* vitæ inter mortales exactæ, ſumma eſt. Injuriam ejus feciſſemus modeſtiæ, ſi encomiorum floribus *hiſtoriam* ab ipſo conditam interpolare & exornare tentaſſemus. Rerum delectabatur ille pulchritudine, non verborum pompa. Non indiget pigmentis, ſive ortum, ſive progreſſum, & res feliciſſime geſtas, ſive exitum ſpectemus; omnia nude relata *VIRUM optimum*, & Reipublicæ utiliſſimum; omnique laude conſummatum ſiſtunt, ac æternitati commendant. *Majorum*, quas prætulit longa ſerie *imagines*, jam diu veneratus Eruditorum Orbis, atque illa Patrum virtus in Nepote duplicata emicuit. Non *hominum*, ipſe parentibus in pueritia or-

bus, ſed DEI conſilio, & hinc ingenua indole, ad ardua, & maxima generis humani emolumenta deſtinatus, proprio inſtinctu generoſum ſtudiis artique Medicæ adplicuit animum, atque ex variis, quæ Ephebo objiciebantur, impedimentis eluctatus, non immaturos, quo in liberales artes ferebatur, ardoris, mature fructus protulit. Jactis autem feliciter ſublimiorum ſtudiorum fundamentis, Doctores quæſivit & nactus eſt clariſſimos & expertiſſimos, quorum famam ſua diligentia, atque egregiis ubique profectibus celebriorem reddidit. Sic in variis regionibus dotes & virtutes circumtulit & auxit, adeo ut illuſtrium & celeberrimorum ubique virorum amicitiam mereretur, quam & religioſe coluit, & ſemper conſervavit, ipſe omnibus charus & deſideratiſſimus. Tota vita virtutis palæſtra, atque uti egregie factorum, ſic ad altiora ſemper tendens, continuus progreſſus erat. *Honores*, quos non ambivit, fugientem quaſi ad ſupremum uſque culmen proſecuti ſunt, & maximo quidem, ſive dotes eximias, virtutumque ſplendorem, ſive factorum gloriam ſpectemus, ſuo merito, ingenio, memoria, judicio feliciſſimus, labore indefeſſo, in omni ſcientiarum genere verſatus, eruditionem conſummatam acquiſiverat. Elegantiores literas, puramque dictionem amabat, & rei literariæ hiſtoriam colebat, qui & ipſe ad *monumenta pietatis & literaria* Palatina multum ex theſauris ſuis contulit. *Naturæ* ſagaciſſimus erat ſcrutator, & in explorandis ejus viribus, quas variis cum ſucceſſu tentavit experimentis, ſolertiſſimus & feliciſſimus. Corpus humanum συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας penitus ut cognoſceret, propriisque & oculis & manibus ſcrutaretur, *anatomen* fecit ſæpiſſime, ſpectator non tantum, ſed & Profector, vel χειρουργῶν Director & interpres. Botanices incredibili flagrabat amore, ut ad rem herbariam ornandam augendamque natus & factus

ctus videretur : Simplicium enim medicamentorum, & facultatum, quæ iis inſunt, cognitionem adeo neceſſariam Medico, ut ſine ea nemo rite mederi queat, ratus, inveſtigationi ut mineralium, ſic ſtirpium & plantarum ſe dabat exoticarum, ſed & maxime domeſticarum, quas patria ferebat tellus, cujus rei cauſa in vicinos campos monteſque excurrebat, eorumque, quas natura proferebat, divitias luſtrabat, ac in uſus ſuos congerebat. Quo vero & rariores & peregrinas ſibi præſto haberet, aliiſque oſtendere poſſet, eaſdem in hortos transplantabat, quales, ubicunque vixit, privatos inſtruxit, publicum vero etiam *hortum botanicum* Academia Heidelbergenſis ejus induſtriæ debet. Neque ullam ſtudii Medici partem neglexit, qui, quidquid eo pertinebat, ut artem iſtam certiorem, utiliorem, vel illuſtriorem redderet, pari cura & ſollicitudine excoluit. Non *Medicos* tantum, eorumque medendi methodum, ſed quidquid etiam eruditi & ſolidi in hac ſcientia ſive antiquitas reliquit, ſive recentior ætas ſuperaddidit, in numerato habebat, propriiſque experimentis & obſervationibus augere contendebat. Itaque *doctrina* & *experientia* conſummatiſſimus, Medicorum ſuo ævo facile Princeps, Medicinam & *docuit*, & *fecit* ubique feliciſſime. In *docendo* promptitudine, perſpicuitate, induſtria clariſſimus & celebratiſſimus, quod numeroſi, qui ex ejus diſciplina prodierunt, inſignes Medici, grati profitentur ; Scholam ideo habuit, pro ratione locorum & temporis, ſatis ſemper frequentem, ad ipſum confluentibus, qui & ab expertiſſimo & ſolidiſſimo Doctore diſcerent, & Medici axioma ab Eodem impetrarent, ut quinquaginta & ultra numerari facile poſſent, quibus ipſe *Promotor* titulum & honores Doctoris Medicinæ, more in Academiis conſueto, publice & ſolemni ritu contulit. Atque ſic Academiis ſua celebritate lumen adfudit, & ſplendorem dedit, diſcentibus veneran-

 dus,

dus, & docentibus obſervandus, adeo, ut ſæpius *Rectoris Magnifici* munus ei delatum fuerit, quo in utraque Academia aliquoties ſumma cum laude, & inſigni prudentia functus eſt. Quemadmodum vero *praxis medica* ipſi viam ad functiones Academicas ſtraverat, ita *Profeſſor Medicinæ* conſtitutus, eandem cum docendi munere ſemper conjunxit, atque jam inter *Haſſos* eam *Archiatri* feliciſſimi & optimi celebritatem conſecutus fuerat, ut ubivis, cujuscunque conditionis ægri ejus operam deſiderarent, quam etiam promptiſſime & cum ſucceſſu proſpero præſtitit, omnibus hinc, ipſisque Magnatibus charus & neceſſarius viſus, non absque communi omnium mœrore amittendus. In Patriam autem reverſus, eo majori exultatione & lætitia conſpiciebatur: Soſpitatorem enim & valetudinis reſtauratorem ſalutabant, quando *anagramma*, quo vir quidam nobiliſſ. & ampliſſ. nullo neceſſitudinis vinculo ei junctus, immo nec ex facie notus, nomen NEBEL in illud LEBEN transformaverat, per ora volitabat, ac paſſim læta auſpicia dabat. Ipſe vero magnus ubique ægris auxiliator aderat, inquilinis, exteris, minimis, maximis nocturno æque ac diurno tempore, & eo quidem eventu, ut, ſi penderet a Medico, hujus Noſtri certe conſilio, æger relevaretur, quare ab omnibus, animis & ſtudiis licet disjunctis, communibus tamen votis expetebatur ejus auxilium, quod etiam cuivis præſtabat ſine diſcrimine. Semper clientum turba obſidebat atrium, ſæpe etiam evocabatur ad aulas Principum, nec unquam ei vacatio, utpote quem omnes, ſua, vel ſuorum adflicta valetudine anxii, conſulebant, vel, ſi votorum compotes fieri poſſent, præſentem ſibi adeſſe cupiebant, cujus vel ſola præſentia ſe refocillari ſentiebant. Et certe in Praxi Medica omnes, quæ in *Archiatro* deſiderari poſſunt, *dotes* demonſtravit, *virtutesque* complevit. *Facilem* ſe præbebat ſumma humanitate omnibus opem imploran-

plorantibus, etiam cum proprio incommodo, detrimento & periculo. Nihil in ipſo durum, nihil acerbum, nihil profanum, nulla timiditas, nulla jactantia; comitate vero atque modeſta in ſtatum morbi inquiſitione, ſaluberrimisque conſiliis fiduciam inſpirabat adflictis; ſimul tamen nil timide, nil temere agebat, utpote qui ſumma ſemper circumſpectione & prudentia morbos tractabat. Totus ægrorum ſaluti intentus, non modo iis præſens, ſed & abſens prodeſſe ſtudebat, quare ſollicite in diario notabat morborum incrementa & decrementa, medicamentorumque effectus, quos ut exploraret, ſæpe etiam non vocatus aderat curæ ſuæ commiſſis, atque inter alias etiam occupationes animo voluebat, ſi quo modo adjumentum ferre poſſet, præſertim ubi morbus pertinacior eſſe videbatur: Solebat enim ita adfici, ut familiares & domeſtici ex facie, & animo ſollicitudinis pleno, morbi ægrotorum momentum & difficultatem judicare potuerint, quando ſui quaſi oblitus, omnes ſenſus & cogitationes iis, quibus medicinam parabat, ne quid negligeretur, impendebat. Agnoſcebat ſolum Deum vitæ humanæ *arbitrum*, absque cujus benedictione nil valet Medicina, & cui etiam, ne temere medendo vita in diſcrimen trahatur, aut perdatur, ratio reddenda eſt, quare pharmaco non modo prudenter propinato, ſed & votis ac precibus ægros juvare ſolebat. *Pietate* enim in DEUM, quæ Medicum per conſcientiæ teneritudinem præcipue cautum & vigilem facit, eximius erat, religionisque, quam profitebatur, juxta verbum DEI, Evangelico - Reformatam, absque rixa tamen & contentione, tenaciſſimus, qui Eccleſiæ & ornamento & emolumento eſſe cupiebat, & vere erat. *Temperantiæ* & *ſobrietatis* ſtudioſiſſimus, aſotiam omnem, & voluptatum illecebras ſevere abominatus, nunquam cibo & crapula diſtentus, ut ſui ſemper compos, proximi uſibus aptus, & ad inſer-

inſerviendum ægris ſemper paratus eſſet. Hæ ipſæ virtutes formabant, Medici non minus ac Chriſtiani ornamentum & requiſitum, ***animi conſtantiam***, quam omnibus admirabilem ubique prodidit, nunquam in proſperis ſucceſſibus elatus, nunquam in adverſis abjectus, in utraque fortuna ſemper ſibi ſimilis, qui nihil ſibi, omnia providentiæ divinæ tribuebat, cujus etiam voluntati acquieſcere didicerat.

Dotibus hiſce & virtutibus mactus, optimi & feliciſſimi Medici, non minus tamen & ſolertiſſimi familiæ capitis & nobiliſſimi Reipublicæ membri partes abunde explevit. *Maritum* ſe exhibuit fideliſſimum & conjugis digniſſimæ amantiſſimum, ut hinc conjugium ***absque querela*** fuerit feliciſſimum, & laborum levamen jucundiſſimum. ***Patrem*** ſe præſtitit ut indulgentiſſimum, ſic optimum, atque & educationis liberorum in Domino, & familiæ ad avitam gloriam contendentis, providum. In omni ***converſatione*** leniſſimæ conſuetudinis erat, neminem vel verbo, vel facto ſciens læſit unquam. In *ſermonibus* & ***moribus*** procul fuco, procul vanitate ſinceritatem amabat & teſtabatur. Quum omnia, ex quibus vera paratur gloria, poſſideret, nihil tamen oſtentabat, ſed occultabat modeſtia, ***virtutem*** ſolam diſſimulare neſcius & candorem. Amicorum, quos ipſi, præter doctrinam & merita, rara virtus conciliavit omnis ordinis plurimos, cultor erat religioſiſſimus, favoremque iis conſervabat conſtantiſſime, ipſe viciſſim omnium bonorum amore, veneratione & cultu digniſſimus. Quanto in pretio, quamque charus ſummis etiam Principibus fuerit, inde adparet, quod Sereniſſ. & Potentiſſ. Elector Palatinus ei præcipuam corporis & valetudinis ſuæ curam commiſerit, ipſiusque virtutes & merita ſingularis non modo clementiæ, ſed & amoris & benevolentiæ ſignis honoraverit.

Talem

Talem ergo ſe probavit iis, quibus cumconverſatus, quique coram frui hoc *Doctore* & *Archiatro* potuerunt; quo vero & aliis, ipſique poſteritati prodeſſet, egregia etiam & utiliſſima *Scripta* reliquit. Prodiit enim jam anno MDCC. *Pauli Ammani Character Plantarum auctior & correctior redditus, notisque illuſtratus a Daniele Nebelio.* Porro *Compendium Materiæ Medicæ ſelectum ex D. Ludovici Pharmacia*, ipſe, licet anonymus, edidit. Orationem etiam inauguralem, qua Medicinæ Profeſſionem Marburgi anno MDCXCIV. auſpicatus eſt, de *novis hujus* (illius ſcilicet, quo illud ſcribebat) *Seculi inventis botanicis*, typis exſcribi permiſit. *Diſſertationes* Academicas varii & plerumque nobilioris & rarioris argumenti, publicæ diſquiſitioni exhibuit plurimas, quas recenſere & prolixum nimis, & difficile eſſet, quum multæ earum hinc inde diſperſæ lateant, optandum tamen, ut undique collectæ recudantur. *Obſervationes* Medicas, quas cum eruditis communicavit, *Ephemerides Natur. Curioſ.* recenſent. Superſunt etiam ſcripta egregia ad *Anatomiam*, *Botanicam*, *Materiam medicam*, *Praxin medicam*, *Aphoriſmos Hippocratis*, pertinentia, quæ omnia luce digniſſima. Morborum etiam *hiſtorias*, *obſervationes practicas*, *remedia*, *earumque deſcriptiones & vires* accurate conſignavit, literisque mandavit, quæ inter κειμήλια ejus literaria reperiuntur, ſic ad ultimum uſque halitum ſemper, quo publico prodeſſet, intentus, adeo, ut biduo prius, quam quod mortale erat, deponeret, binas obſervationes medicas ad calamum dictaret (*) cumque viribus deficeret, quo minus eo, quo vellet, ordine, abſolvere poſſet, breviter tamen & ipſos caſus, quos, quum ante annos circiter XXX. accidiſſent, tenaci memoria conſerva-

(*) Extant illæ in præcedenti Volum. Vto Actorum Academiæ noſtræ p. 388. & 389.

ſervaverat, ſuasque *obſervationes* indicaret, ne quid periret, cujus notitia poſteritati utilis eſſet. NUNQUAM itaque, ut Natur. Curioſ. fert ſymbolum, OTIOSUS, illuſtribus egregie factorum meritis *laudes* ſibi comparavit, noſtra laudatione longe majores, & nunquam ſatis celebrandas.

Neque etiam divina deerat *benedictio*, DEO ſua coronante dona: Dici poteſt, quod de *Viro beato* Pſaltes prædicat, *quidquid faciebat, proſperabatur.* Summos ipſi *honores* Medicina peperit, ſed & opes; quin immo, quod inter hujus ſeculi bona & felicitates præcipue æſtimandum, vitæ rationem inter labores tranquillam & jucundam divina clementia ipſi indulſit. Conjugem nactus proſapia, propriisque virtutibus nobiliſſimam, corporis ac animi dotibus ornatiſſimam, pietate, ſapientia, prudentia atque familiæ regendæ peritia, morum integritate & venuſtate, ſexus ſui ornamentum & decus, mariti amantiſſimam vitæque ſociam jucundiſſimam. Exoptatiſſimi hujus connubii fœcundique thalami *pignora* ſuſcepit etiam chariſſima, & quamvis quorundam, utriusque ſexus, vel in prima infantia, vel pueritia fato ereptorum, & cum primis filiæ jam addeſcentis, *Annæ Louyſæ*, virginis egregiis dotibus & virtutibus ornatiſſimæ, venuſtate & morum ſuavitate lepidiſſimæ, jacturam acerbe doluerit, in iis tamen, quos ſuperſtites habuit, quidquid in amiſſis detrimenti ſenſit, divina benedictio compenſavit. *Filiam* enim natu majorem, omnibus ſexus ſui ornamentis præſtantiſſimam, honeſtiſſimo & feliciſſimo conjugio elocatam; *Filium* autem primogenitum, avitæ virtutis hæredem, Medicinæ Doctorem & Profeſſorem celeberrimum, Med. Aulicum expertiſſimum & feliciſſimum, collegam ſibi datum, atque ex hoc pariter ac illa nepotes dulciſſimos vidit.

Quodſi

Quodſi itaque, arbitro SYRACIDE Cap. XL. v. 19. *liberi* & *ædificatio civium ſtabiliunt nomen*, abunde ſuppetunt, quæ illuſtre NEBELII noſtri *nomen* immortale faciunt, quod præcipuum noſtri ex obitu ejus doloris lenimentum eſſe poterit: Equidem Ipſe Sereniſſimus & Potentiſſimus Princeps Elector cum Aula ſplendidiſſima fideliſſimi Archiatri deceſſum dolet, quem Patria, Academia, Familia, Clientes & Amici acerbe deplorant; (& inter hos plurimis licet flebilis, flebilior tamen nulli, quam mihi accidit, qui illos annos, dies, horas, quibus jucundiſſima converſatione ejus frui licuit, inter vitæ meæ delitias habeo, & ſicut ipſe morti proximus, noſtræ amicitiæ recordari dignatus, ita Ego, quem vivum colui, in ejus honeſtanda memoria, quod unicum leniendo dolori ſupereſt, nullum pietatis officium prætermittam;) Ipſe vero beatus noſter NEBELIUS inter cœlites beata tranquillitate cum gaudio ineffabili fruitur, nobisque inſimul monumentum, quod virtus ſtruxit, aere perennius reliquit. Manent ipſius virtutes & merita apud conſcios, cultus & memoria apud gratos, fama apud poſteros, atque *Illuſtri*, quod ſibi in hac mortalitate paravit, *Nomine* ſuperſtes perpetuus erit & immortalis.

MEMORIA
VIRI MAGNIFICI, EXCELLENTISSIMI, EXPERIENTISSIMI ATQUE AMPLISSIMI
DOMINI
JOANNIS CHRISTIANI LEHMANNI,

PHILOSOPHIÆ ET MEDIC. DOCTORIS, PHYSICES IN ACADEMIA LIPSIENSI PROFESSORIS PUBLICI ORD. ET MEDICARUM INSTITUTIONUM EXTRAORDINARII, ACADEMIÆ DECEMVIRI, COLLEGII MAJORIS PRINCIPUM SOCII, FACULTATIS PHILOSOPHICÆ SENIORIS,

ACADEMIÆ LEOPOLDINO-CAROLINÆ NATURÆ CURIOSORUM, ET REGIÆ SOCIETATIS SCIENTIARUM BORUSSICÆ SODALIS,

D. XIX. Jan. A. S. R. cIↃ IↃ CC XXXIX.

PLACIDA MORTE EXTINCTI,

EX FUNEBRI RECTORIS ACADEMIÆ LIPSIENSIS PROGRAMMATE DECERPTA.

Budiſſina, celebris Luſatiæ (a) ſuperioris urbs, haud infœcunda bonorum ingeniorum mater, quæ, ut alios viros eruditos, ibidem prognatos, taceamus, Academiæ noſtræ M. *Petrum Preſchevviz* A. MCCCCXLVII. M. *Joannem de Gedau* A. MCCCCLIX. & *Andream Emmenium* A. MDCVI. tres Rectores, atque eodem ſæculo *Joannem Ottonem Taborem*, Academiæ Gieſſenſis Cancellarium, JCtum magni nominis, dedit, LEHMANNUM etiam noſtrum in lucem edidit d. XVI. Junii A. MDCLXXV. Renatus eſt ſtatim puerulus ex aqna & Spiritu, & JOANNES CHRISTIANUS nominatus fuit. Patrem coluit *Eliam Lehmannum*, Philoſophiæ & Medicinæ Doctorem, Hereditarium Zſchieſchitzii, Baſchitztii & Nieder-Keynæ, Sereniſſimorum & Potentiſſimorum Saxoniæ Electorum JOANNIS GEORGII II. & JOANNIS GEORGII III. Archiatrum, matrem autem, *Annam Magdalenam*, *Joachimi Weſtphali*, Conſulis Budiſſinenſis, per triginta quinque annos, bene meriti, filiam unicam. Avus paternus fuit *Elias Lehmannus*, Conſul Budiſſinenſis, & avia paterna *Cunigunda Kelleria*. Proavus paternus fuit *Elias Lehmannus*, JCtus, & proavia paterna, *Catharina*, *Wenceslai Agricolæ*, Con-Rectoris Budiſſinenſis relicta filia. Abavus paternus fuit *Adamus Lehmannus* & atavus *Blaſius Lehmannus*, Invictiſſimorum Imperatorum, MAXIMILIANI II. & RUDOLPHI II. tribunus militum vicarius. Abavia paterna fuit *Gerdrudis*, Nobilis a Planitz. Hic *Blaſius* ob virtutem bellicam, Imperatori RUDOLPHO II. probatam, A. MDXCIX. ſingularia pro ſe poſterisque ſuis inſignia eſt conſecutus, Hæc eſt ſeries majorum noſtri LEHMANNI, quos in gente ſua coluit, & quorum exempla, in primis autem ſplendidiſſime

a) Conſpectum Luſatiæ Litteatae tribus diſſertationibus Vittenbergæ A. 1703. exhibuit M. *Petrus Janichen*, quæ deinde Cel. *Hoffmanni* Scriptoribus rerum Luſaticarum illatæ fuerunt. Agunt ſpeciatim de viris eruditis Luſatiæ inferioris,

diſſimæ Parentis virtutes, ſomnum Ei excutere potuerunt. Contendit etiam noſter, a tenera ætate, ad virtutes majorum ſuorum ſe componere, tum pietatis, tum bonarum literarum cultura. Uſus eſt præceptoribus domeſticis, *Auguſtino Holtzhammero*, & M. *Joanne Caſpare Wagnero*, qui noſtrum JOANNEM CHRISTIANUM Chriſtianæ fidei principia & litterarum elementa docuerunt, eo ſucceſſu, ut in Ludum Biſchoffswerdenſem ablegari, fideique Rectoris illius Scholæ, *Valentini Schultzii*, concredi potuerit, qui domi pariter ac in Schola in fundamenta, Budiſſæ jacta, inædificaret. Inde in Gymnaſium Zittavienſe d. XI. Nov. MDCXC. ſe contulit, & domeſticus *Chriſtiani Weiſſii*, celebris tunc hujus Scholæ Rectoris, factus, ab ejus, & aliorum doctorum ore pependit, atque ex eorum inſtitutione, uti tum erat, pro virili ſua, profecit. D. XIX. April. A. MDCCXXXVII. in noſtra Academia in numerum diſcentium, & d. Maji A. MDCXCIV. numerum civium eſt receptus. In Philoſophia auſcultavit *Joanni Cypriano, Ottoni Menckenio, Joanni Henrico Erneſti*, *Joanni Schmidio*, *Joanni Gottlieb Hardtio* & *Joanni Hübnero*, Magiſtro tunc apud nos legenti. In arte medica excolenda duces ſibi elegit, *Joannem Bohnium*, quem in oratione ſua auſpicali, infra citanda, *Virum incomparabilem & vere Magnificum, ac præceptorem ſuum ad cineres usque colendum*, vocat, *Martinum Fridericum Friſium, Auguſtum Quirinum Rivinum*, *Joannem Guilielmum Pauli*, *Joannem Fridericum Ortlobium*, *Joannem Chriſtianum Schambergium* & *Chriſtianum Joannem Langium*, excellentes artis ſalutaris conſultos. A. MDCXCV. ab inclyto Philoſophorum & Medicorum Ordine prima diligentiæ ſuæ præmia reportavit, ab illo d. XXX. Nov. Philoſophiæ, ab hoc d. XXX. Dec. ejusdem anni Medicinæ Baccalaureus creatus. D. XXX. Jan. MDCXCVI. ſummos in Philoſophia honores obtinuit, quorum privilegia anno ſequenti d. XXII. Junii diſputatione publica, An. MDCXCVII. de *transmutationibus corporum*

extra-

extraordinariis, ventilata, ſibi adſcivit. D. I. Jul. A. MDCXCVIII. defenſa a ſe, ſub Præſidio *Jo. Chriſt. Schambergii*, diſſertatione, de *Peripneumonia*, Medicinæ Licentiatus, & tandem d. XX. April. MDCXCIX. Medicinæ Doctor hic fuit renuntiatus. D. XXII. Martii A. MDCCVII. Profeſſor Medicarum Inſtitutionum Extraordinarius conſtitutus, hoc munus auſpicatus eſt oratione publica de *requiſitis Philiatri, quoad naturam, doctrinam & uſum*, ad quam Programmate invitavit, quo *Arcanum catholicum adverſus quoſcunque morbos ſperari poſſe negat, & Helmontii aliorumque id adſerentium rationes confutat, Lapidem Buttleri Helmontianum & Joannis Ludovici a Frundeck Elexis arboris vitæ rejicit.* D. XI. April. ejusdem anni pro loco in Facultate Medica obtinendo, de *Balſamo Peruviano nigro* diſputavit. D. X. Sept. A. MDCCX. Profeſſio Phyſices ordinaria, quam *Joannes Cyprianus*, in Theologorum Ordinem adſumtus, depoſuerat, Ei fuit collata. Adgreſſus eſt eandem d. XXXI. ejusdem menſis oratione de *ſororio philoſophiæ naturalis & medicæ artis nexu*, atque ad eandem Programmate de *duabus naturalis philoſophiæ alis, ratiocinio & experientia*, invitavit. Commemorat in oratione citata, ſe coram Sereniſſimo ac Potentiſſimo Rege atque Electore, FRIDERICO AUGUSTO, glorioſiſſimæ memoriæ, in præſentia potentiſſimi Danorum Regis, FRIDERICI IV. & totius aulæ ſplendidiſſimæ, varia tentamina phyſica feciſſe, id quod occaſionem dediſſet, ſimilia tentamina, coram Sereniſſimo tunc Principe Regio, nunc autem Potentiſſimo Poloniarum Rege, FRIDERICO AUGUSTO II. ſuſcipiendi. b) Contigit etiam noſtro ea felicitas, ut coram Magno Ruſſorum Imperatore, PETRO I. rerum quoque naturalium longe peritiſſimo, tentamina phyſica adornarit, quam operam Imperator magna perſpicacia dijudica-

b) Typis exſcripta eſt hæc Oratio, cum Programmate auſpicali, Lipſiæ 1711. 4to plag. 6.

dicavit, & clementiſſime eſt interpretatus. D. XX. Dec. A. MDCCX. diſputationem Phyſicam de *Siphonibus* pro Loco, in Facultate Philoſophica obtinendo, publice defendit, & d. XXI. Dec. A. MDCCXI. in eandem eſt receptus. A. MDCCXII. d. IX. Febr. Academiæ Cæſareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curioſorum, ſub nomine *Antenoris II.* & d. VII. Jun. MDCCXIII. Regiæ Boruſſicæ Scientiarum Societati fuit adſcriptus. Ordinis Philoſophorum Decanus quinquies electus eſt, d. XII. Octobr. A. MDCCXV. d. XI. Oct. An. MDCCXXI. d. XI. Oct. A. MDCCXXIII. d. IX. Oct. An. MDCCXXXIII. & d. XII. Oct. A. MDCCXXXVII. ne quid dicamus de Pro-Decanatu d. XV. Jan. A. MDCCXXXII. ſuſcepto. Magiſtratum Academicum quater geſſit, d. XVI. Oct. A. MDCCXVI. A. MDCCXXVI. A. MDCCXXXII. & A. MDCCXXXIV. eidem præfectus. In tertio Magiſtratu Academico cum aliis Profeſſoribus, ſolemnis jurisjurandi, Sereniſſimo ac Potentiſſimo Regi atque Electori Noſtro præſtandi cauſa, in Curiam convocatus, orationem ad Clementiſſimum Patriæ Patrem habuit, & poſtea cum reliquis Collegis ad oſculandam manum regiam fuit admiſſus. Pro-Concellarius Ordinis Philoſophorum bis fuit, A. MDCCXX. & A. MDCCXXXII. atque A. MDCCXXXIV. Ordinis ſui Senior eſt factus. A. MDCCXXIII. d. XVII. Martii in Collegio Majori Principum ſocius electus, d. XXVII. ejusdem in Collegium cooptatus fuit, bis ejusdem præpoſitus, A. MDCCXXIII. & A. MDCCXXIX. & poſt ſeptem annos A. MDCCXXXVI. Præpoſitus Magnus. Eodem anno Director Oeconomiæ fuit, A. MDCCXXXII. d. XXVIII. Jan. Academiæ Decemvir jam electus. Quæ quidem munera omnia, magna fide & ſolertia, adminiſtravit, atque ad ſpartam ſuam ornandam, & doctrinam Phyſicam tentaminibus illuſtrandam, multum pecuniæ, coëmendis inſtrumentis & machinis impendit, ſibi potius philoſophandum, quam diteſcen-

teſcendum eſſe arbitratus. Conjunxit noſter cum hoc inſigni inſtrumentorum adparatu ſcientiam Chemiæ, ſcientiam rerum metallicarum, quam ***profundam*** ei fuiſſe judicat Cl. ***Jordanus***, c) ſed in noſtrum ſimul iniquus, immo injurius. Publicavit etiam eruditionis ſuæ phyſicæ documenta, in quorum cenſum præcipue *ſex illa ſpecimina utilitatis phyſicæ veræ & XVI. Programmata*, ambo infra commemoranda d) referri poſſunt, quorum duo moverunt bilem *Andreæ*

c) in libro Gallico: *Hiſtoire d' un Voyage litteraire, fait en MDCCXXXIII. en France, en Angletterre & en Hollande* &c. Hagæ Comitum A. MDCCXXXV. 12. publicato p. 16.

d) Prodierunt illa ſub his inſcriptionibus: Utilitatis Phyſicæ veræ Specimen I. de Terebra Metalloſcopica, oder Beſchreibung des Berg-Bohrers. Lipſiæ A. MDCCXIV. cum tab. æneis. 4.

Specimen II. vollkommene Beſchreibung einiger neuen Puchwercke, ibid. A. MDCCXVI. 4. c. tab. æn.

Specimen III. de Florum maturatione media hyeme, d. i. wahre Erlangung eines vollkommenen Blumen-Gartens durch den gantzen Winter. Lipſ. MDCCXVIII. 4. c. tab. æn.

Specimen IV. de Fontium medicatorum & ſalinorum genuina Diagnoſi, d. i. gründlicher Beweiß, daß der Radeberger Geſund-Brunnen innerlich und äuſſerlich ſicher zu gebrauchen ſey, &c. Lipſ. A. MDCCXXII. 4. cum tab. æn.

Continuatio I. ibid. A. MDCCXXV. 4to.

Specimen V. de Fontis ſoterii noviter inventi qualitate & ſalubritate, d. i. von der Königin Chriſtianen Eberhardinen Brunnen bey Reibolds-Grün. Lipſ. A. MDCCXXVI. 4.

Continuatio I. ibid A. MDCCXXVII. 4to.

Specimen VI. Ars lucrandi lignum, d. i. Univerſal-Holtz-Spar-Kunſt. ibid. A. MDCCXXXV. c. tab. æn.

Utilitatis phyſicæ veræ Spec. VI. contin. I. de eodem argumento c. tab. æn. A. MDCCXXXVI. 4to.

Sachſen kan alle arme Saltz-Quellen, welche es in groſſer Menge

drea Rüdigero, Phloſopho Lipſienſi, ut & in foro Academico,

hat, mit Nutzen und Ausbeute bauen innerhalb 2. bis 3. Jahren ſich ſelbſt mit Saltz verlegen, es widerſpreche ſolches, wer da wolle nachdem ſieben neue Verbeſſerungen erwieſen. Lipſ. A. MDCCXXI. und MDCCXXIV. 4.

Zweymalige Aufweiſung einer Heitz-und Siede-Machinæ. Lipſ. A. MDCCXIX. 4to.

Verſiedung einlöthiger Sole in Boſerne. Dresdæ. MDCCXIX. 4to.

Zuſammen-Ordinirung derer Gradier-Häuſer, Gradier-Dächer, Gradier Machinen, Gradier Röhren und Fäſſer, an, unter, und über denen Siede-Pfannen und ihren Rauch-Fängen. ibid. A. MDCCXX 4to

Programmata hæc fere ſunt 1.) inaugurale ad Med. Prof. Extr. Lipſ. A. MDCCVII. 4to pl. 1.

2.) inaugurale ad Prof. Phyſices. Lipſ. A MDCCX. 4. pl. 1.

3.) de principiis intelligibilibus Neo-Scholaſticorum circa doctrinam phyſicam de gravitate & levitate Lipſ. A. MDCCXVI. 4. pl. 2,

4.) de gravitate & levitate corporum naturalium contra D. *Andr. Rudigerum* Lipſ. A. MDCCXVI. pl. 4

5.) DEUM hominibus omnia laboribus concedere. L. A. MDCCXX. fol. pl. 1.

6.) de Principio contractivo. L. A. MDCCXXII 4to pl. 2.

7.) de hominis dominio in creaturas ex principiis phyſicis demonſtrabili. L. A. MDCCXXII. 4. pl. 1.

8.) de materiæ capacitate formas diverſas adſumendi. L. A. MDCCXXVIII. 4 pl. 2.

9.) de impenetrabilitate materiæ ad demonſtr. dominium in creaturas L. A. MDCCXXVIII. 4. pl. 1,

10.) de materiæ ingenerabilitate & incorruptibilitate. Lipſ. A. MDCCXXXII 4. pl. 2.

11.) de nullitate diviſibilitatis materiæ in infinitum. L. A. MDCCXXXII. 4. pl. 1.

12.) de forma auri, metalli pretioſiſſimi. L. A. MDCCXXXIII. 4. pl. 1,

13.)

mico, &, in Appendice Phyſices ſuæ, quam vocavit, Divinæ, cum noſtro congrederetur.

Quod ad conſanguineos noſtri attinet, habuit ille tres fratres, unamque ſororem. Maximus natu frater fuit *Joachimus Lehmannus*, Hereditarius Zſieſchitzii & Baſchitzii, Medicinæ Doctor, & Sereniſſimi ac Potentiſſimi Poloniarum Regis atque Electoris Saxoniæ Conſiliarius rerum metallicarum d. XXIII. Nov. A. MDCCXXIX. Dresdæ beate defunctus. Minor natu frater *Elias Henricus Lehmannus*, & minimus natu, *Joannes Elias Lehmannus*, in tenera ætate obierunt. Soror autem ejus *Helena Margaretha* virgo illuſtri Viro, *Joanni Wolffgango Bevvertenio*, Sereniſſimo ac Potentiſſimo Boruſſorum Regi, a conſiliis ſanctoribus Berolini, in matrimonium collocata fuit. A. MDCCI. animum noſter ad matrimonium adpulit, & d. XII. April. cum Virgine nobiliſſima, *Margaretha Regina*, *Friderici Benedicti Carpzovii*, Polyhiſtoris, Senatoris & Ædilis Lipſienſis celeberrimi, relicta filia, natu minore, nuptias celebravit. Dici non poteſt, quantum res litteraria noſtra huic *Carpzovio* debeat. Duxerat is d. 24. Oct. MDCLXXVI. *Annam Eliſabetham Jegeriam*, celeberrimi Mercatoris Lipſienſis filiam, ex qua noſtra *Lehmannia* nata fuit, & non poſſumus non ex ejus ad *Chriſtianum Daumium* Epiſtolis MSStis, quas adſervamus, fragmentum Epiſtolæ d. XXII. Oct. anni ejusdem ad *Daumium*

13.) quid & quale Principium determinans, agens atque gignens ſit, quod producit formas & differentias ſpecificas in corporibus, & quale phyſici demonſtrare poſſint. Lipſ. A. MDCCXXXIV. 4 pl 1.

14.) quam utilitatem ſitus corporum naturalium generi humano præſtet. L. A. MDCCXXXIV. 4. pl. 1.

15.) de diverſiſſimis utilitatibus generi humano per dominium creaturarum ex doctrina phyſica de loco accreſcentibus. L. A. MDCCXXXVIII. 4. pl. 1.

16.) de Tempore L. A. MDCCXXXVIII. 4. pl. 1½.

mium exaratæ, huic ſcriptioni intexere; in quo de matrimonio ſuo & vitæ, quam iniit; ratione; quædam exponit: „Superiori menſe, *inquit*, ſtudia mea ſic partiri cœpi, ut „ex parte Mercurio ejusque filio Mercaturæ, ex parte Muſis „& literis vacarem, futura ſeptimana, & ad diem XXIV. Oct. „etiam Veneri litabo, nuptias cum Nobiliſſima virgine, „*Anna Eliſabetha Jegeria* celebraturus. Adeo jam conſortio Deorum Dearumque gaudeo.„ Eadem fere laudatus *Carpzovius* ad *Nicolaum Heinſium* perſcripſit T. V. Sylloges Epiſtolarum a Viro celeberrimo, *Petro Burmanno*, evulgatæ, qui T. IV. laudatæ Sylloges p. 401. noſtrum *Carpzovium, Polyhiſtorem & Mæcenatem eruditorum celeberrimum*, vocavit. Ita autem Carpzovius ad Heinſium: „ Ut de privatis etiam „rebus meis aliquid ad te perſcribam, cum lectiſſima virgi- „ne, *Anna Eliſabetha Jegers*, celeberrimi apud nos Merca- „toris, filia, & vitæ & fortunarum contubernium facere „conſtitui, & nuptiis quidem earumque ſolemnibus dies „IX. Kal. Novembr. dicta eſt. Ambo floremus ætatibus, „& ut ſtudiis Muſisque commodius ſervire poſſim, nec mo- „leſtis officiis (quæ nanciſci facile poſſem,) ab iis abſtrahar, „lautius tamen vivam, ſimul ut ipſius fortunæ me magis „ſimilem reddam, ad mercaturæ ſtudium animum adplicui: „ita Muſis & Mercurio ſimul vacare, & dies poſthac inter „eruditas & Mercuriales litteras, noctes inter ſomnum & „Cypridem partiri potero. „ Hactenus *Carpzovius*, cujus XXVII. Epiſtolæ ad *Nicolaum Heinſium* in P. V. citatæ Sylloges extant, cujus & *Heinſii* mutuas Epiſtolas *elegantiæ & & rerum, Hiſtoriam litterariam illuſtrantium, pleniſſimas* adpellat laudatus *Burmannus*. Sed redeundum eſt a laudibus Carpzovii ſoceri ad matrimonium noſtri LEHMANNI cum Carpzovia ſua, non infæcundum. Suſtulit ex ea duos filios I.) *Chriſtianum Fridericum*, natum d. XVII. Jun. A. MDCCXII. & d. *XXIX*. Oct. anni ejusdem extinctum 2.) *Joannem Gottlieb* d. *XVI*. Sept. A. MDCCXIV. Juris utriusque

Can-

Candidatum, quem illuſtria in paterna & materna gente, quæ habet exempla, ad imitationem etiam eorum invitabunt.

Hæc eſt narratio vitæ noſtri *Joannis Chriſtiani:* Vixit autem noſter ita, ut non perpetuo ſibi vivendum eſſe arbitraretur, philoſophatus eſt ita, ut, qui in Phyſices doctrina dominium hominis in creaturas ſubinde adſtruxit, etiam DEI & Creatoris & vitæ mortisque noſtræ arbitri, haud oblivifceretur, ſed optimam Chriſtianorum philoſophiam, meditationem mortis eſſe, exiſtimaret. Cenſuit cum ERASMO ROTERODAMO, e) „non contemplationem mathematicarum formarum, a „materiis abſtractarum, aut idearum Platonicarum imagina„tionem præſtare, ut bene moriamur, ſed ſi fidei oculis „ſubinde ſpeculemur, omnem humanum ſenſum exceden„tia bona, quæ DEUS per filium ſuum, JESUM, promiſit „ipſi fidentibus, mala, quæ comminatus eſt incredulis & „inobedientibus.„ Hinc etiam factum eſt, ut noſter LEHMANNUS frequenter oraret, oraret pro ſe, oraret pro ſuis, oraret pro Academia noſtra, quam *opus divinæ providentiæ* vocare conſuevit. His precibus etiam ad ultimum illum, qui omnibus ſubeundus eſt, conflictum, ſe præparavit, e cujus eventu vel æternus triumphus ſperatur, vel nota ſempiterna expectatur. His armis non demum lecto adfixus eſt uſus, ſed dudum iis eſt uſus, ut eo felicius pugnaret, ut eo certius victoriam reportaret. Redierat noſter, ſub finem menſis Julii anni ſuperioris, Dresda, ſed vix redierat, quum animadverteretur, Ejus animi corporisque vires admodum debilitatas eſſe, Has infractas vires, vertigo & dolor cervicis, apoplexiæ prodromi, per intervalla comitabantur. Quamquam autem Experientiſſimus D. *Jacobi* huic malo occurrere, nervoſque debilitatos confirmare tentabat; ægrotus etiam interdum melius cule ſe habeat: illa tamen ſpes brevi evanuit, quin potius malum ulterius ſerpſit, memoria paulatim magis magisque debilitabatur, ner-

e) In libro de præparatione ad mortem, qui Pariſiis, ap. Nicol. Buſſet A. MDCCXXXV. 8. primum prodiit, p. 7.

vique latius relaxabantur, donec paralyſis dextri lateris obſervabatur. Durante hoc diuturno & ſemeſtri fere morbo, animæ quoque Noſtri curam non neglexit Ejus Confeſſarius, Vir plurimum Reverendus atque Ampliſſimus, Dominus M. *Chriſtianus Weiſſius*, ad D. Nicolai Diaconus. Hic frequentius Noſtrum inviſit, hic verbo divino, quod animas noſtras ſalvas facere poteſt, Eum corroboravit, hic ſollicitam virium animi rationem Noſtri habuit, & die XI. Nov. anni ſuperioris quinque illas horas, per quas DEUS integras animi vires noſtro conceſſerat, tam ſalutariter convertit, ut Eum peccata ſuo ſerio confeſſum, ſacro illo, quod anhelabat, epulo, ſacramento corporis & ſanguinis Chriſti, recreare potuerit. Confirmat etiam laudatus *Weiſſius*, noſtrum *JOANNEM CHRISTIANUM*, quotieſcunque eum adiit, & in ultimo, quod cum illo inſtituit, colloquio, redemtione Chriſti, ejus interceſſione apud Patrem, magna DEI miſericordia, ſe conſolatum, & ad quæſtiones propoſitas confeſſionem ediditſſe præclaram. Ita præparatus noſter, ita redemtioni Chriſti confiſus, non potuit non in ultimo illo conflictu triumphare, qui apoplexia correptus, animam ſuam Servatori ſuo, *JESU CHRISTO*, reddidit, die unde viceſimo menſis Januarii hujus anni, circa dimidium horæ VII. matutinæ. Vixit noſter annos ſexaginta tres, ſeptem menſes & tres dies. Anima ejus in illum locum evolavit, ubi erit *intellectus ſine errore, memoria ſine oblivione, ſenſus ſine offenſione, incolumitas ſine debilitate, ſalus ſine dolore, vita ſine morte, facilitas ſine impedimenta, ſaturitas ſine faſtidio & tota ſanitas ſine morbo:* Hæc enim *PROSPERI AQUITANICI* Verba, ex ejus L. I. C. IV. *de vita contemplativa* (f) ad felicitatem illam, quam Noſter, poſt diuturnum conflictum, obtinuit, aliqua ex parte exprimendam, repetiiſſe juvabit., corporis Ejus exuviæ de XXI. Jan. tempore matutino, inter comitatum ſuorum, & quorundam amicorum ac familiarium, Templo Paulino fuerunt illatæ, ubi reſurrectionem, novam cum anima conjunctionem, atque æterna expectant præmia. ME-

f) Vid. editionem Operum Proſperi Aquitanici Colonienſem A. MDCIX. 8. excuſam p. 190.

MEMORIA
VIRI
PRÆNOBILISSIMI, EXPERIENTISSIMI
ATQUE DOCTISSIMI
DOMINI
ELIÆ FRIDERICI HEISTERI,
SEREN. DUCI BRUNSVICO - LUNEBURG.
A CONSILIIS, ARTIS MEDICÆ DOCT. ORDINISQUE
MEDICORUM ADJUNCTI, ACAD. NAT. CUR. COLLEGÆ
ET DESIGNATI MED. PROFESSORIS,

IN IPSO ÆTATIS FLORE ET MEDIO AD GLORIAM
CURSU
LUGDUNI BATAVORUM

d. XI. M. Novembr. A MDCCXL.

MAGNO REI MEDICÆ ET CIVITATIS ERUDITÆ
DAMNO
PIE DEFUNCTI,
CONSTANS EX

PANEGYRICO,

QUO
SUPREMUM HONORIS ET AMORIS OFFICIUM
EIDEM MOESTI AC LUGENTES PERSOLVEBANT
PRORECTOR ET SENATUS ACADEMIÆ JULIÆ,
INTERPRETE

JOH. LAURENTIO MOSHEMIO,

THEOLOGO JULIO, SEREN. DUCIS BRUNSV. ET
LUNEBURG. A CONSIL. RERUM SANCTIORUM, ABBATE
COENOBIOR. VALLIS S. MARIÆ ET LAPIDIS S. MI-
CHAELIS ET RELIQU.

MAgna vobis, CIVES, & triſtiſſima funera hoc anno nuntianda proh dolor ! fuerunt : nullum ad lacrymas duris etiam & ferreis ciendas aptius, quam id, quod nunc in ipſo anni exitu indicere cogimur. Heu! ſpes mortalium fallaces, vanas, inanes ! Heu ! luctuoſa illuſtris ſcholæ hujus fata ! Occidit (ipſe calamus fugere & horrere videtur dirum hoc verbum) occidit eheu ! in ipſo ætatis vere unicus parentum, isque amabiliſſimus filius, unicum gentis nobiliſſimæ ſolatium & præſidium, certiſſimus univerſæ rei Medicæ amplificator, ſidus hujus Academiæ oriens quidem, ſed in ipſo jam ortu illuſtre & ſplendidum, pietatis, modeſtiæ, diligentiæ, omniumque virtutum, quæ magnos & inmortales facere ſolent homines, exemplum admirabile; Et quid laudibus opus ? Ipſum nomen ad magnitudinem damni, quod lugemus, declarandam ſufficiet. Occidit Vir Ampliſſimus, Nobiliſſimus & Experientiſſimus, ELIAS FRIDERICUS HEISTERUS, Seren. & Clementiſſimi Ducis & Heri noſtri a conſiliis, artis Medicæ Doctor & Ampliſſimi Medicorum Ordinis Adſeſſor, Academiæ Naturæ Curioſorum membrum, futurus & deſignatus jam collega noſter, quem non MEIBOMIUM tantum, cujus morte nuper afflicti ſumus, ſed ipſum etiam aliquando parentem redditurum nobis eſſe, confidebamus. Diſputarunt olim in ſcholarum umbris Rhetores : utrum ſenum præclare meritorum, an juvenum ſumma quævis merita ſpondentium mors rei publicæ vehementius deploranda ſit ? Et facilem habebant ad exornandum cauſſam, niſi qui tardi prorſus & pingues erant, ſive hanc, ſive illam partem amplecti mallent. At ſiluiſſent, opinamur, magiſtri etiam exercitatiſſimi, ſi quis hanc illis quæſtionem poſuiſſet : Magisne flere decet in funeribus ſenum, an juvenum, qui ſenes jam prudentia, doctrina, virtute referunt

runt

runt & æquant ? ſiluiſſent, dicimus, ſic quæſiti, aut potius, omiſſis litibus, omnes reſpondiſſent : Duplicandas eſſe bonorum omnium lacrymas, quum juvenes ejusmodi obeunt. Talis, CIVES, talis beatus HEISTERUS noſter deceſſit, ſi annos numeretis, juvenis ; ſi facta, labores, virtutes, ſcripta, ſenex, immo multis ſenibus, literatis etiam, major. Nolumus vos hæc nobis tantum credere, quos amor fallere poteſt : Credite auribus veſtris & communi, quæ numquam tota decipit, famæ, immo ipſis illis credite, quibus alienæ virtutes moleſtæ ſunt : Si ne hoc quidem ſatis tutum putatis, quia livor poſt fata quieſcere ſolet, ipſis rerum documentis & factis, quorum veritas in clariſſima luce verſatur, credite. Suppeditabit ea vobis vita pie defuncti, tempore quidem brevis, at rebus longa, quam ex ipſo ejus ore recitabimus. Vates nimirum imminentis obitus ſui, ipſe ad Batavos proficiſcens Hiſtoriam ſuam, ut modeſte ac ſimpliciter, ita concinne & eleganter exaratam parentibus reliquit, eo ſine dubio conſilio, ne poſteris fruſtra vixiſſe, acceptasque a ſupremo Numine tam animi, quam ingenii dotes, ſine fructu collocaſſe videretur.

Salutavit hanc lucem decimo quinto hujus ſæculi anno, die menſis Aprilis vigeſima octava, Altorffii Noricorum, ubi parens, LAUR. HEISTERUS, collega laudibus noſtris major, tum temporis Medicinam & feliciſſime faciebat, & magna cum nominis ſui fama docebat. Genitricem coluit ſexus ſui decus, EVAM MARIAM, ſummi quondam Jureconſulti, HENRICI HILDEBRANDI, in Academia Altorfina Prof. Juris Ordinarii, Seren. Ducis Palatino-Solisbacenſis, inclytæque Noricorum Reipublicæ a Conſiliis, viri in ſumma doctrinæ & ingenuitatis laude poſiti, filiam unicam : cujus ſqualorem & luctum in funere filii, ex tribus ſuperſtitis, is demum rite æſtimaverit, qui no-

novit, quam beatam & ipſa ſemet tanto nato merito putaverit & ab omnibus judicata ſit. Sexennis puer noſter factus eſt. Vigeſimus enim ſæculi hujus annus agebatur, quum parentis gloria Potentiſſimam gentem Brunovicenſem commoveret, ut eum ad Academiam ſuam ornandam & exteris etiam commendandam arceſſerent. Qua ratione pueritiæ annos conſumſerit, referre, nihil attinet. Nec enim quemquam noſtrum fugit, quam ſancta & ſapiens ſit Heiſterianæ domus educatio. Litteras, quarum amorem ab ipſa accepiſſe natura videbatur, infans pæne adhuc non ſecus complexus eſt, acſi non in re ignota & aliena, ſed in patrimonio & hæreditate ſua verſaretur. Præter ceteras tamen artes & diſciplinas, quarum amore ducebatur, ad eas magis occulta quadam vi propendebat, quibus Medicorum ſaluberrima doctrina continetur: quas inter ſcientiam illam, quæ florum, fruticum, plantarum genera, vires, notas ſcrutatur, puerulus jam naturæ quodam inſtinctu conſectabatur. Adultior paullo factus optimorum magiſtrorum fidei & peritiæ a parente concreditus eſt, ex quibus cum linguarum & liberalium artium, tum ſeveriorum doctrinarum ſemina & rudimenta hauriret. Et horum diligentiæ ita præclara juvenis indoles & uberrimum ingenium reſpondit, ut exiguo temporis ſpatio non linguarum modo tam eruditarum, Latinæ & Græcæ, quam earum, quæ hodie inter gentes Europæas maxime florent, Gallicæ, Italicæ, Anglicæ, verum etiam utriusque eloquentiæ, Hiſtoriæ, Matheſeos & Philoſophiæ inſignem cognitionem conſequeretur. Vivit adhuc, & diu vivat optamus! locupletiſſimus & graviſſimus feliciſſimorum horum progreſſuum teſtis, Vir maxime Reverendus, JO. CHRISTIANUS ZIMMERMANNUS, facundiſſimus hodie & fideliſſimus divinæ veritatis apud Hannoveranos interpres, quo potiſſimum magiſtro uſus eſt. Noluit beatus poſteros optimi

mi hujus & ingenioſiſſimi præceptoris in ſe merita ignorare : in narratione enim de vita ſua, quam diſcedens conſignavit, luculentam gratiſſimæ voluntatis ſuæ erga virum eximium ſignificationem reliquit. Hic viciſſim non ſine lacrymis confirmat, vix ſeſe moleſtias illas, quæ juvenum inſtitutioni plerumque adjunctæ ſunt, in formando diſcipulo ſenſiſſe, immo maximam ex inopinatis ejus in omni eruditionis genere incrementis lætitiam percepiſſe.

Parens interea, etſi filii alacritate & profectibus maximopere delectabatur, pro prudentia tamen ſua ſtatuit, temperandum eſſe nonnihil ardorem iſtum, ne vim valetudini afferret. Quocirca comitem ſibi illum in nonnullis, quæ vel officium, vel negotia imperabant, itineribus adſcivit, quo mens tota in litteras defixa variarum rerum & hominum aſpectu paullulum a contentione ſua ſevocaretur, & ad graviores curas & meditationes firmaretur. Primum A. MDCCXXVI. menſe Junio Francofurtum ad Mœnum, ubi naſci ipſi contigit, juvenem duxit, hinc ad fontes Embſenſes, quorum uſum majori natu filio, maximæ pariter ſpei juveni, ex tabe tum laboranti & anno conſequenti pie defuncto, ſalutarem fore ſperabat. Hoc in itinere beatus Caſſellas, Marpurgum, Gieſſam, Moguntiam, Wisbadam, Swalbacum, Confluentes ad Rhenum, caſtrum, quod ipſa natura inacceſſum hoſtibus reddidit, Ehrenbreitſtein, aliasque clariſſimas urbes & quæ in eis notatu digna ſunt, accurate luſtravit. Biennio poſt Saxoniam, amœniſſimam Germaniæ provinciam, ſpectandi & percurrendi opportunitas ipſi nata eſt. Parens enim ab illuſtri ægroto in illis oris invitatus, occaſionem hanc amplexus eſt filio præſtantiores Saxoniæ urbes & quidquid in illis pulcrum & memorabile eſt, Dresdam, ubi & Potentiſſimum Poloniarum Regem, Saxoniæque Novemvirum venerari licuit, Lipſiam, Serveſtam, Torgaviam, Magdeburgum, aliasque monſtrandi.

di. Sequenti anno, qui vigeſimus nonus ſæculi erat, negotia domeſtica HEISTERUM noſtrum Norimbergam & Altorffium vocabant. Aderat ei rurſus gnatus & præter multas alias urbes in via occurrentes Altorffium, dulciſſimam patriam, qua puer egreſſus erat, non ſine inſigni voluptatis ſenſu ſalutabat.

Ex hoc quum itinere rediiſſet, maturus omnibus, quibus dotes ejus perſpectæ erant, videbatur ad vitam Academicam inchoandam. Nam & moribus & tota ratione virum magis referebat uſu rerum edoctum, quam juvenem alienis præceptis erudiendum & fingendum. Sed parens nil temere agendum eſſe ratus, rerum teſtimoniis malebat, quam ſuo & aliorum judicio, certus reddi, ad interiora litterarum myſteria filium admitti poſſe. Neque in hoc ulla mora erat, quo minus deſiderio genitoris ſatisfaceret. Primum ſcilicet A. MDCCXXX. venuſtam Oratiunculam *de utilitate litterarum elegantiorum in Medicina* plaudentibus, quotquot audiebant, recitabat & formis deinde deſcribi curabat. Nihil in ea jejunum, nihil fractum & humile, nihil juvenile: ſana omnia, ſolida & ex ipſis rerum viſceribus depromta. Paullo poſt, quo Græcis etiam Medicis legendis ſeſe parem oſtenderet, (his enim haud parum a parente tribui non ignorabat) PLUTARCHI *de educatione puerorum* libellum, Germanice, ſtylo facili & naturæ rei accommodato, convertebat. Accedebat binis his ſpeciminibus oratio numeris poeticis illigata *de ſtudii Botanici*, cujus innatus ipſi amor erat, *utilitate & jucunditate.* Victus tot argumentis parens, non reſiſtebat diutius, ne inter cives Academiæ noſtræ cooptaretur: receptus igitur eſt A. MDCCXXXI. menſe Octobri, faſces tum vice Rectoris gerente Venerabili nunc Sene, RUDOLPHO CHRIST. WAGNERO, Phyſices & Matheſeos doctore publico longe celeberrimo.

Ab

Ab hoc tempore quanta induſtria & labore ad perficiendum ſagacem animum, quanto ſtudio ad limandum & ornandum felix ingenium incubuerit, plerique noſtrum non tam recordantur, quam cernere ſibi adhuc videntur. Principio, quod Medicum Philoſophiæ ignarum altero veluti oculo captum eſſe putabat, tam avide Philoſophorum ſeſe ſcholis committebat, acſi conſeneſcere in illis cuperet. Utebatur vero in primis inſtitutione præſtantiſſimorum virorum, GOTTL. SAM. TREUERI, noſtræ quondam, nunc almæ Georgio-Auguſtæ gloriæ, & IO. NICOL. FROBESII, collegæ nunc conjunctiſſimi, cujus ſingularem facultatem abſtruſa philoſophorum dogmata perſpicue explicandi innumeri celebrant. Orbem Medicum univerſum quo duce peragraverit, vix dicere neceſſe eſt. Illuſtrem nimirum parentem, cujus ex copia tot alii diteſcunt, ſtrenue ſequutus eſt: quod quanto cum fructu & ſucceſſu fecerit, ſentient facile, qui paternum amorem, filii virtutem & diſcendi cupiditatem cogitabunt. Neque diu publica, ex quibus hoc intelligi præclare poterat, monumenta deſiderabantur. Annum enim vix inter cives Academiæ conſumſerat, quum cathedram parente comitante conſcenderet atque commentationem *de foliorum utilitate in conſtituendis plantarum generibus*, mirabili facilitate defenderet. Sequenti anno, qui trigeſimus tertius ſæculi noſtri erat, quanta artis illius, quæ corpora diſſecare, partiumque ſitum, nexum & uſum dignoſcere docet, peritia valeret, oſtendit. Nam JACOBI DOUGLASSII, excellentiſſimi Anglorum Anatomici & Medici, *deſcriptionem anatomicam peritonæi*, libellum eximium, ex Anglico ſermone Latine convertit & pereruditis obſervationibus locupletatum, duodeviginti annorum adoleſcens edidit. Neque has graviores inter curas amœniores artes & diſciplinas neglexit. Teſtis eſt luculentum & elegans carmen, quo eodem anno

Salisburgenſium, religionis melioris cauſſa patriam magno animo linquentium, quorum magna pars noſtras in itinere regiones attingebat, pietatem & fortitudinem cecinit: quod quidem amicus Hanoveranus, ipſo inſcio, venuſtatis cauſſa formis exprimi curavit.

Neceſſaria animo tot arduis contemplationibus per aliquot annos diſtracto & fatigato requies erat, ne cum corpore ſuccumberet. Conſenſerunt igitur parentes, ut itinere per inferiorem Saxoniam inſtituto ſibi ſuccurreret. Id cum amicis quibusdam A. MDCCXXXIV. ingreſſus, ſic more ſuo obiit, ut partis jam eruditionis opibus novas non contemnendas adjiceret. Nec enim tantum celebriores tractus noſtri urbes, Brunſvicum, Guelpherbytum, Cellas, Hanoveram, Lüneburgum, Hamburgum, Altonaviam, ubi tum Potentiſſimus Danorum Rex forte degebat, curioſiſſimis oculis ſpectavit, nihil prætermittens eorum, quæ vel oblectare in illis, vel prodeſſe poſſunt, verum etiam viros doctrinæ & ingenii laude claros ubique adiit, quorum ex colloquiis ac muſeis uberrimos ſeſe fructus ad culturam animi percepiſſe, ipſe gratiſſimus memorat. Ædibus paternis redditus, precibus nonnullorum id dedit, ut diſcipuli perſonam cum doctoris munere aliquamdiu commutaret. Poſcebat Illuſtriſſimus Comes, CHRISTIANUS ÆMILIUS de RANZAU-RASTORF, qui paternas tum ædes incolebat, pro incredibili, quo in omne litterarum genus ferebatur, ſtudio hominem, qui viam ſibi ad ſcientiæ ſalutaris receſſus aperiret: commilitonum præterea aliqui, qui alterum in filio parentem colebant, certiſſimam ſibi ex ejus inſtitutione utilitatem pollicebantur. Illi igitur parentis *Inſtitutiones Medicas breviores* interpretatus eſt: his *Oſteologiæ*, quam vocant Medici, & *Anatomiæ* accuratius cognoſcendæ princeps & auctor extitit. Nemo erat horum, quin pleniſſime ſatis ſibi factum eſſe fateretur.

Ipſe

Ipſe doctor ſolus longius ſibi abeſſe adhuc a perfectione, quam appetebat, videbatur, nec ad diſcipulorum ſubſellia redire, quo glorioſius cathedram aliquando occuparet, recuſabat.

Favebat præclaræ juvenis ſupra ætatem prudentis modeſtiæ voluntas parentis. Et qua ratione adverſari potuiſſet, quo nemo unus cognitum magis habet, poſſe quidem præceptis & meditatione belle inſtrui futurum artis magiſtrum, at eumdem, ſi exercitationem, ſi obſervationem, ſi alienum virorum peritiſſimorum experientiam, ſi exterorum inventa præceptis addat, multo excellentiorem & ad corporum noſtrorum mala pellenda aptiorem fore? Placuit igitur filium Berolinum A. MDCCXXXV. mittere, quo in nobili, quam ibi magni quondam Regis providentia non ita pridem tyronibus Medicis conſtruxit, palæſtra & majorem cadaverum diſſecandorum facultatem, & ſimul in ampliſſimæ urbis noſocomio morborum varii generis accuratiorem notitiam ſibi pararet. Hic meſſem beatus invenit copioſiſſimam: in quam tanta cupiditate ingreſſus eſt, ut doctores certatim inſoliti exempli diſcipulo favere & obſequi ſtuderent. Comitabatur ſæpe Excell. SPROEGELIUM, primarium noſocomii Medicum, ad ægrotos adeuntem: Et hic tam erudito comite & virtutis ſuæ non inepto æſtimatore gaudebat. Aderat fere ſemper SENFFIO, Chirurgo tunc illius magni noſocomii & dexterrimo & feliciſſimo, quoties curatio difficilior & rarior incidebat, & peritiſſimam viri manum in *Operationibus*, ut vocant artis conſulti, valde periculoſis admirabatur: Hic viciſſim tantum aberat, ut ſpectatorem hunc repudiaret, ut dignum potius haberet, quocum operas ſæpenumero partiretur, quemque in auxilium vocaret. In Chymicis ſtudiis magnum virum, CASP. NEUMANNUM, diligentiſſime conſectabatur: quem virtute, modeſtia & docilitate

tate eo usque capiebat, ut ſponte copiam ipſi faceret ſplendidum pharmacopolium Regium & incomparabile, quod ei junctum eſt, *Laboratorium* pro lubitu adeundi & explorandi. Anatomicam ſcientiam firmaturo & amplificaturo adjutorem ſeſe liberaliſſime præbebat Excell. BUDDEUS, cujus perpetuis demonſtrationibus aſſiduus interfuit. Quamquam aviditati ejus tanti nominis præceptor haud ſufficiebat: ipſe potius virium ſuarum periculum facturus, in varii generis cadaveribus diſſolvendis, inſpiciendis inter ſe conferendis, magnam hyemis partem tam ſtudioſe collocabat, ut noctes ſæpe inſomnes duceret. Anxie interim, quorſum immoderata hæc animi contentio evaſura eſſet, familiares & fautores expectabant, maleque ſæpius induſtriæ ejus ominabantur. Nec fefellit metus ſollicitos. Invadit nimirum morbus acutus & valde formidoloſus ſubito inter mortuos verſantem, quum in exitu annus eſſet, injurias corpori illatas ulturus veluti, & juvenem Medicum, quemadmodum aliis aliquando conſuleret, unice quærentem, ſibimet ipſum conſulere jubet. Colluctandum ipſi cum hoc & vitæ & ſtudiorum ſuorum pertinace adverſario per aliquot dierum hebdomades fuit: fracto nempe malo, cauſſæ ex quibus natum erat, moroſius aliquandiu reſiſtebant: ſed recens tamen adhuc naturæ robur, virtuti optimorum remediorum junctum, moleſtias omnes poſtremo diſſipavit.

Utinam gravi hoc periculo cautior & valetudinis amantior redditus fuiſſet! Atqui rapiebat convaleſcentem & imbecillem adhuc vis animi ignea & publici commodi deſiderium, nec inter ipſos diſcedentis morbi languidiores licet impetus quieſcere patiebatur. Repleverat tum temporis maximam Europæ partem nominis & inventorum ſuorum fama, TAYLORUS, Anglus, qui ſe unum poſt hominum memoriam cunctis oculorum morbis Medicum divinitus

vinitus datum eſſe gloriabatur & plurimis magno eorum malo perſuadebat. Pervenerant autem ad noſtrum certiſſima documenta, ex quibus conſtabat, longe minus in hoc homine fidei & virtutis eſſe, quam credi ſibi volebat, & innumeri credebant: triſtiſſimum maxime amici exemplum in manibus habebat, quem cataracta laborantem crudelis Medicus miſere primum ſatis diu vexaverat, ad extremum omni plane luminis uſu privaverat. Ne qui igitur in poſterum imprudentes aut mediocris aut dubiæ facultatis viro male affectos oculos committerent, *narrationem* ſermone patrio *de vita & factis* ejus, nondum prorſus confirmatus & priſtinæ valetudinis cum vere reditum expectans, conſcribebat & apud nos edi curabat. Exiguæ molis libellus apertiſſime noxias Angli artes, ne dolos dicamus, in lucem profert, legentesque, in argumento licet parum jucundo verſetur, voluptatis tamen quodam ſenſu accendit.

Berolino menſe Aprili A. MDCCXXXVI. recuperato prorſus vigore corporis, Lipſiam, præcipuum illud in Germania omnium fere litterarum domicilium, commeaturus, ſic iter inſtituebat, ut inclytas antea Academias, Viadrinam, Vitembergenſem, Fridericianam Halenſem, inviſeret, magnorumque, quorum ore & ſcriptis illuſtrantur, virorum bonevolentiam ſibi acquireret. Francofurti profuerunt ipſi maxime celeberrimorum Medicorum, GOELICKII & BERGENII, colloquia: Vitembergæ ex BERGERI, VATERI, STENZELII, quos nominaſſe, idem eſt, quod laudaſſe, favore & ſermonibus haud parum fructus cepit: Halæ quanta, quamque utili delectatione imbutus fuerit, quum æternum illud ſcholæ Medicæ decus, Venerabilis Ordinis Germanorum Medici pater, FRID. HOFMANNUS, litteratiſſimus SCHULZIUS, ſagaciſſimus CASSEBOMIUS compellandi ſe & de rebus maximi momenti con-

conſulendi copiam ipſi liberaliſſime ſuppeditarent, ex ſuo quisque ſenſu haud difficulter exiſtimabit. Nulla vero re, quod ipſe teſtatum reliquit, magis & efficacius in erudito hoc itinere exhilaratus fuit, quam locupletiſſimo & ſimul nitidiſſimo *præparatorum Anatomicorum* theſauro, quem Summus Vir, ABRAH. VATERUS, partim ſua ſibi induſtria paravit, partim ex FRID. RUYSCHII incomparabili ſupellectile congeſſit.

Lipſiæ, ubi optime valebat, dimidium annum in audiendis hujus loci celeberrimis artis Medicæ doctoribus, aliisque exercitationibus & laboribus conterebat. Operam nempe aſſidue dabat SCHACHERO, WALTHERO, PLATNERO. Et WALTHERUS quidem hortum ſuum rarioribus plantis divitem numquam ei non patere volebat, ex PLATNERO autem multum in rebus anatomicis & chirurgicis profecit. Præter hos præſtantiſſimum HEBENSTREITIUM, ex Africano itinere, totque magni & cultiſſimi ingenii monumentis illuſtrem, horti & muſei Boſiani ſplendidiſſimi, Linckianarum item & Richterianarum gazarum præfectum, maximopere obſervavit, quem multa ſibi nuda & aperta naturæ rerum arcana monſtraſſe, quæ valde antea obſcura & involuta viſa fuerant, non diſſimulavit. Adſcribi etiam ſeſe voluit collegio eorum, qui a multis jam annis Lipſiæ de variis rebus, ingenii alendi & limandi cauſſa, ſtatis inter ſe diebus amice diſputant, alternisque vicibus nunc defendentis, nunc oppugnantis partes in eo frequentiſſime ſuſtinuit. Moderabatur ſodalitium hoc Celeb. PLATZIUS inſigni prudentia, qui, ut ceteri doctores Lipſienſes, nullam prudens perdebat occaſionem noſtro, cui grave videbatur circa ima & humilia ſubſiſtere, facilem & benevolum ſeſe præſtandi. Ex hac exercitatione duplex ad ſe beneficium, utrumque eximium, perveniſſe, ipſe noſter in vitæ Hiſtoria prædicat. Primum non mediocrem

crem conſequutus eſt facultatem de variis quæſtionibus ad rem Medicam & Philoſophicam pertinentibus ſcienter & juſta lege differendi, & quæ in veritatem animo comprehenſam ingeniorum ſubtilitas commovere poteſt dubia perite disjiciendi: Deinde amicum inter commilitones in erudito iſto pulvere reperit ut doctiſſimum, ita ſanctiſſimum, Celeb. LUDWIGIUM, Philoſophiæ tunc, nunc & Medicæ artis Doctorem & in alma Lipſienſi publicum Profeſſorem, qui HEISTERI olim ſui præmatura fata flebilibus & concinnis modis pro amoris ſui copia his ipſis diebus proſequutus eſt. Junxit vero hos animos ſtudiorum communitas: Eſt enim celeberrimus LUDWIGIUS ut omnium illarum rerum, quæ Medicum abſolvunt & commendant, ſic earum maxime diſciplinarum, quæ in corporis humani fabrica & herbarum poteſtatibus & formis cognoſcendis verſantur, id eſt, deliciarum HEISTERI noſtri, & amantiſſimus & peritiſſimus. Hæc publice & in conſpectu omnium Lipſiæ a noſtro acta ſunt: privatim horas, quotquot occupationes & neceſſitates corporis vacuas relinquebant, *Apologiæ*, quam ante biennium jam meditatus erat, cujusque maximam partem hic Helmſtadii jam conſignaverat, *pro Medicis cum ſummæ erga Deum impietatis, tum graviſſimorum in religione errorum temere incuſatis*, perficiendæ & expoliendæ impendebat. Prodiit libellus elegans & tam ſententiis, quam orationis cultu atque amœnitate nitens, hoc ipſo anno Amſtelodami, neque auctoris ſui nomen, dum litteris honos ſuus conſtabit, mori patietur. Semel Lipſiæ degentem cupido inceſſit experiundi, num ex vicinis, quas nondum viderat, Academiis partas jam opes animi & ingenii augere poſſet. Quare opportuno tempore dato, Jenam & Erfurtum excurrendum ſibi eſſe putavit. Hic illuſtris BUCHNERI, cui ſpectatiſſima virtus Præſidis Academiæ Naturæ Curioſorum dignitatem peperit, item-

que JUCHII, variorum Principum Archiatri celeberrimi, mirifica prorſus humanitate & erga ſe benevolentia, illic excellentiſſimorum virorum, WEDELII, TEICHMEYERI & HAMBERGERI, amore & promtiſſima commodis ſuis inſerviendi voluntate maximopere gaviſus eſt.

Occidente anno paternis ædibus reſtitutus eſt. Iamque res ipſa monebat, in humani generis ſolatium & utilitatem expromenda eſſe bona illa, quæ tot vigiliis tamque pertinaci labore conquiſiverat. Proinde totum, qui ſequebatur, annum in utraque Medicina, tam illa, quæ manu, quam quæ conſilio malis hominum ſuccurrit, parente viam deſignante & providum, hærentemque interdum impellente, facienda poſuit. At bis tamen quo citius & facilius mens inſuetum hoc curarum genus ferre diſceret, ſolum & aerem mutandum eſſe cenſuit: quod ea quidem ratione fecit, ut ſimul inſtituti & officii, quod ſuſceperat, rationem haberet. Etenim A. MDCCXXXVII. æſtate ad *Pyrmontanas* primum cum parente aquas profectus eſt, quo fontium iſtorum naturam, quorum ope deſperati ſæpe ægroti convaleſcunt, ipſo uſu penitius cognoſceret: Autumno poſtea Goettingam properavit, non ea tantum re, ut novæ Academiæ a Potentiſſimo Magnæ Britanniæ Rege ibi conditæ ſolemni inaugurationi intereſſet, verum etiam ut clariſſima ejus lumina, Medicos maxime, ſibi, litterisque ſuis conciliaret.

Nihil deerat ad fiduciam facultatis ejus in laborantibus conſummandam, quam publicum teſtimonium ſummorum in arte quam profitebatur virorum. Id An. MDCCXXXVIII. modeſtiſſime a Gratioſiſſimo Medicorum apud nos Ordine petiit. Exploratus, num eo dignus eſſet, tantam cunctorum animis de ſe opinionem promte reſpondendo & objectos nodos expediendo injecit, ut in defendendo, quod leges poſcunt, eruditionis Medicæ ſpecimine adjutoris haud indigere judicaretur. Solus ergo

d. XXVIII.

d. XXVIII. qui natalis ipſi erat XXIV. Aprilis certamen eruditum viriliter ſuſtinuit atque commentationem non polite minus, quam accurate conſcriptam *de princcipum cura circa ſanitatem civium ſive ſubditorum* facundiſſime ab eorum, qui vel vere, vel ſimulate diſſentiebant, rationibus vindicavit. Quo ſuperato labore, Medicinæ Doctor, parente Decani, quem nominant, munus adminiſtrante, propitiis omnibus, creatus eſt. Has inter molitiones & meditationes, quas perſona Medici, quam ſumſerat, deſiderabat, ad philoſophorum tamen præcepta & demonſtrationes divertere ſæpe ſolebat, quibus nullam eruditionis humanæ partem carere poſſe, dudum animadverterat. Cujus moris, omnibus, qui ſapere volunt, commendandi, brevi tempore interjecto non ſpernendum prodiit indicium, quum *mentem a corpore humano ipſa natura ſua non poſſe non differre,* ex ſublimioris philoſophiæ decretis nervoſe ac ſubtiliter oſtenderet. Gratulabatur hac commentatione amico a teneris conjunctiſſimo & ſuaviſſimo, CHRISTOPH. AUGUSTO HENNINGES, provinciam, quam acceperat, ſacras veritates apud nos docendi. Hic, vir certe optimus & in ipſa jam juventute ob morum ſanctimoniam & doctrinæ copiam venerandus, viciſſim ſequenti anno Diſſertatione *de officio Medici circa animam ægrotantium* magnos, quos jam jam memorabimus, honores in neceſſarium ab Optimo & Clementiſſimo Principe collatus proſequebatur. Utriusque gratulationis vim divina fata interceperunt, quæ egregium hoc amicorum par, quod animorum & ingeniorum ſimilitudo, educatio, ſtudiorum ſocietas arctiſſime copulaverat, eodem fere tempore ex turba & colluvione noſtra ad meliorum & perfectiorum animarum concilium proficiſci voluerunt.

Fatigato continuis, quos diximus, laboribus Sereniſſimi Ducis & Heri noſtri mandata opportune ineunte autumno levationem afferebant. Vir ampliſſimus & fortunatus, JO.

HENR. a SPREKELSEN, Hamburgi in celebritate & luce hominum vivens, ingenti plantarum rariorum & præſtantiſſimarum numero, quas ſollicite adhuc foverat, jam negligere paullulum a mole negotiorum graviorum cogebatur, hortum noſtrum Medicum, magni Principis immortali liberalitate haud ita pridem magnifice inſtauratum & amplificatum, commodi publici amore ductus, ditare conſtituerat. Quærebatur vir rerum iſtarum peritus, qui theſaurum hunc & ex Domini manu recipere, & ſalvum ad nos perferre poſſet. Delectus eſt noſter: qui Hamburgum menſe Septembri profectus, quæ in mandatis habebat, tam fideliter, quam feliciter exſequutus eſt.

Hactenus proſpere ſatis & ex voto cuncta fluxerant: nec enim pauca, quæ ſenſerat, incommoda, quæ ne beatiſſimus quidem mortalium effugit, in malis numerare fas eſt. Nunc vero atram illam ſcenam cum luctu & horrore ingredimur, quæ ſpes omnes parentum, Academiæ, reipublicæ litterariæ, tanto majori cum omnium triſtitia, quanto minus illæ dubitationis habere videbantur, evertit. Belle ſatis valebat ex Hamburgenſi itinere domum reverſus: verum novos jam fœcundiſſimæ mentis fœtus parantem, ſæviſſimus morbus, quem *cardialgiam*, Medici nominant, acerbiſſimi ſcilicet ventriculi dolores, die XXVII. Octobris poſt prandium ſubito, tantoque impetu aggrediebantur, & una cum alvo obſtructa per aliquot dies tantopere excruciabant, ut mera mortis imago cum ejus, tum parentum oculis obverſaretur. Hoc ſequentium calamitatum initium, hæc immaturi funeris origo. Cauſſa mali atrociſſimi in corpore ſi minus robuſto, at ſicut parentis, vegeto tamen & ſano, incerta eſt. Ipſe beatus cuſpidi cultri, quam imprudens aliquot antea diebus inter cœnandum cum cibo deglutiviſſe ſibi viſus eſt, adſcribit: quia mox ab eo die, in ea ventriculi regione, quæ ſic dicto ſcrobiculo cordis ſubjacet, dolores

ſenſit,

ſenſit, quamvis obtuſos. Utcumque eſt, reſtabat, victis primis doloribus, per menſes aliquot ſumma corporis infirmitas, quæ incredibili obſtinatione vigilantiſſimo parentis amori, remediorumque efficaciſſimorum virtuti adeo reſiſtebat, ut per aliquot hebdomades vix e lecto ſurgere aut cibum capere poſſet: quæ inedia totum fere corpus depaſcebat. Nihilo tamen minus, conclamata quum omnia jam viderentur, revixit veluti: quod magis eſt, ſic revixit, ut vivacem fore, ſignis minime fallacibus ſperari poſſet.

Recreatus igitur ad intermiſſa ſtudia ſecurus ſeſe referebat, nec multo poſt novo animi ſaluti generis humani unice intenti documento DEO Servatori gratias veluti agebat. Menſe enim Martio remittente aliquo modo frigore, A. MDCCXXXIX. *novam brachium amputandi rationem*, a parente quidem excogitatam, ipſo tamen præſente & negotium dirigente inſtitutam publice doctioribus examinandam exhibebat. Ipſe conflictum eruditum ex ſuperiori cathedra moderabatur: tela contra venientium ornatiſſimus juvenis, RUD. HENR. ZEIDLERUS, Verdenſis, excipiebat. Sed inducias tantum fecerat infauſtus morbus, viſceribus ipſis reconditus. Extremo nempe menſe Aprili, eadem, qua antea, vehementia præſentiam ſuam demonſtrabat, totiusque corporis, ſtomachi maxime, vires denuo haud leviter labefactabat. Mora paullo brevior erat: arte enim, triſti experienta, firmata, conſtantiſſime oppugnatus, modico intervallo elapſo, prorſus cedebat. Relinquebat quidem furoris ſui in illo ventriculi loco, quem diximus, veſtigia: verum tolerabilia & quæ temperata vivendi ratione & medicamentorum virtute ſenſim extingui poſſe videbantur. Cui ſpei dies ipſe pondus adjiciebat, quum beatus, dum apud nos erat, per integri anni ſpatium non omni quidem infirmitate, moleſtiarumque circa ventriculum ſenſu vacaret,

ret,

ret, at labores tamen tam litteratos, quam Medicos facile ferret, itineribus nonnullis commode defungeretur, equitatione & ambulatione ſæpius corpus exerceret, reliqua item humanæ vitæ officia ſine magna difficultate obiret.

Labebatur ſpatium hoc boni plenum augurii inter laborum quibus impigre inſtabat, & honorum, quibus nemini bono indignus videbatur, catenatas viciſſitudines. Illuſtris BUCHNERUS, quo Præſide celeberrimum Naturæ Curioſorum collegium merito ſeſe effert, fauſtum veluti omen futuris meritorum præmiis præbebat. Suis enim ſociis virum, quem magnum aliquando fore nil dubitabat, *Soſtrati ſecundi* nomine, adſcribebat: quod perhonorificum ſibi judicium quo mature latum eſſe doceret, non modo commentationem ſupra indicatam *de nova brachium amputandi ratione*, verum etiam ſingularem *de Phellandrio, ejusque ſeminis virtute traumatica* obſervationem, Commentariis, quos edere ſolet Academia, inſerendam, ad patronum mittebat. Potentiſſima deinde domus Brunſvicenſis, indulgentiſſima nutrix noſtra, quæ recta via ad verum decus properantibus numquam deeſſe ſolet, Medicorum in hac Academia ordini *Adjuncti* titulo eum aggregavit: quod munus ſolemni Oratione *de ſecta Methodicorum antiquorum hodie reviviſcente* aggreſſus eſt. Huic honori per ſe luculento eodem fere tempore, & inſigne decus & magna auctoritas accedebat, quum a Sereniſſimo Duce & Hero noſtro nulli beneficentia ſecundo, *Conſiliarii* dignitate & munere honeſtaretur. Ipſe ſic interea vitam omnem & actiones ea lege componebat, acſi non præmia rei bene & laudabiliter geſtæ, ſed rei præclare gerendæ incitamenta accepiſſet. Hinc & Medicinam tam facere, quam diſcentibus tradere, utrumque ſecundiſſima fortuna, diligentiſſime pergebat, & in materia operum, quæ animo conceperat, variorum, laborioſiſſimorum partim & ampliſſimorum,

con-

convehenda & diſponenda occupatiſſimum ſeſe præbebat. Menſe Auguſto Orationem *de hortorum Academicorum utilitate*, publice recitavit, partim ut magnitudinem beneficii, quo Celſiſſimus Dux noſter Academiam ſuam affecit, hortum noſtrum inſtaurando, demonſtraret, partim ut liberaliſſimo ejus patrono, Illuſtri SPRECKELSENIO, verbis Academiæ gratias, quas meretur ampliſſimas, ageret. Extat & hæc noſtris formis deſcripta oratio: quam qui legerit, eundem oportebit fateri, ingenioſam ſtyli elegantiam rerum gravitati & dignitati reſpondere.

Menſe Septembri HEISTERO parenti ad ægrotum juxta Hercyniæ montes commorantem proficiſcendum erat. Opportune hoc iter filio accidit, qui jamdudum rei metallicæ inſpiciendæ & accuratius cognoſcendæ deſiderio flagraverat. Adjunxit igitur ſe lateri parentis atque una cum ipſo in antra illa ſubterranea, ex quibus omnis generis metalla eruuntur, cupidiſſime ſeſe demiſit, ut qua ratione opes, quarum amore immodico mortales ardent, a natura fingantur, qua arte & induſtria extrahantur, intelligeret: hac re perſpecta, totum etiam illud artificium, quo æs omnis generis a fæcibus ſuis ſecernitur & purgatur, & quæ præterea in regionibus illis admirationem quandam & utilitatem habent, particulatim oſtendi ſibi & explanari voluit. Sequenti menſe, alio amœniſſimo ſpectaculo Sereniſſima Dux Brunſvicenſis, quam viduam perennis memoriæ Princeps, AUGUSTUS GUILIELMUS, reliquit, naturæ indefeſſum ſpeculatorem perfrui voluit. Invitavit nimirum generoſiſſima Princeps pro ſingulari, qua dudum in patrem & filium fuerat, clementia, utrumque ad rariſſimam & ſplendidiſſimam arborem *Muſam*, in horto ejus Brunſvicenſi non floſculos tantum, ſed & certos, deformatosque fructus oſtendentem, contemplandam: cujus mandatis quanta cum alacritate & voluptate paruerint illi, nemo difficulter

 con-

conjicit. Reliquum hyemis tempus in erudiendis rei Mexdicæ ſtudioſis, & ægrotis conſilio & auxilio ſolandis conſumtum eſt.

Inter reliquos, qui opem ejus implorabant, ægrotos juvenis forte quidam erat hydrope, ex febri quartana nata, miſerandum in modum laborans. In hoc deſperatæ ſalutis homine experiundum ſibi eſſe ratus eſt, quousque celebri illi *cortici Peruviano*, in cujus alios virtutibus, alios vitiis enumerandis facundiſſimos eſſe conſtat, Medico confidere liceat. Exitus experimenti hic fuit, ut mirificam in eo poteſtatem eſſe ad utrumque contumaciſſimum hoc malum expugnandum diſceret: Infelix nempe juvenis ſibi & ſanitati reſtitutus eſt. Lætus tam felici ſucceſſu, cenſuit pro ſuo erga genus humanum amore illuſtre hoc exemplum ad communem uſum transferri debere, ideoque die IX. Aprilis A. MDCXL. ſingulari Diſſertatione *de quartana & hydrope per corticem Peruvianum curatis*, quam publice defendendam juvenis egregius & ſimul affinis auctoris ſuaviſſimus, CHRIST. FRIDER. GOECKELIUS, Norimbergenſis, nunc Doctor Medicinæ, defendendam ſuſcepit, expoſuit & declaravit.

Unum virtuti tot documentis probatæ deeſſe videbatur: & ipſe hoc ſibi deeſſe putabat: conſuetudo nimirum cum magnis hominibus illis, qui per Belgium, Galliam, Angliam rei Medicæ & Chirurgicæ tam decori, quam præſidio ſunt. Neque hoc commodo tam diu carere eum inſitus mentis ardor ſiviſſet, niſi corporis ex atrocibus, quos ſuſtinuerat, morbis nondum prorſus refecti debilitas currentem retraxiſſet. Atqui hoc, quem vivimus, anno, quoniam aſperrimæ hyemis vim feliciter ſuperaverat, nec a multo tempore vehementioris aliquid doloris perceperat, ceterumque haud male valebat, robuſtum ſeſe ſatis fore ad perferenda itineris incommoda opinabatur. Confirma-

bant,

bant conſilium hoc & ipſe parens, & fautorum plurimi; neque temere & inconſulto. Nam & aberant a corpore, infirmiori licet, ſigna illa, quæ gravioris periculi præſentiam nuntiant, & ſpes minime vana affulgebat, fore, ut ipſa jactatio, frequens corporis motus, rerum, morum, hominumque grata oculis & auribus varietas, cœli mutatio, animus a cogitationibus ſeverioribus avocatus, & reliqua, quæ peregrinantes ſequuntur, veterum malorum reliquias plane fugarent, corpusque affectum novis tamquam nervis, quod ſæpiſſime fit & ipſe parens in ſe olim expertus erat, inſtruerent. a) Optimæ igitur ſpei plenus die XIII. menſis Maji in viam ſeſe dabat, Belgas primum ſalutaturus, ab his, ſi valetudo ferret, ad alias gentes abiturus.

Quæ abſenti potiora evenerunt, ipſe ſedulo parenti per epiſtolas narravit: ex quibus nos præcipua repetemus. Bremam primo via conſueta delatus, aliquot dies nobiliſſimæ urbis deliciis & ornamentis ſpectandis impendit, maxime noſocomium, quod ea optime inſtructum alit, & Theatrum Anatomicum, cum melioribus comparandum, accuratiſſime luſtravit. Myſtagogum, ut ita dicamus, ad hæc ſacra habebat Cel. RUNGIUM, Chirurgum nobiliſſimum & in primis ſolertem. Hinc per Comitatum Oldenburgenſem in Academias, quæ Gröningæ & Franeckeræ florent, ſeſe contulit, in quibus cum omnia, quæ viſu & memoratu digna habent, oſtendi & demonſtrari ſibi curavit, tum ſummorum virorum, JO. BARBEYRACII, CROESERI, TIB. HEMSTERHUISII, BURMANNI, DU BOIS, quem Franeckeræ in Anatomia occupatum invenit, favorem & amicitiam ſibi comparavit. Per mare porro, quod ab Auſtro nomen accepit, Amſtelodamum ſecundo curſu navigavit, in quo & mercaturæ & variarum artium, ſcientiarumque ſplendido & ſimul jucundo theatro conſiſtere aliquamdiu conſtituerat.

 Com-

a) Frid. HOFFMANNI diſſ. de perigrinationibus ſanitatis cauſſa inſtituendis.

Commendatus erat per epiſtolas a parente celebrioribus urbis ampliſſimæ tam Medicis, quam Chirurgis: qui locum ſibi datum eſſe tanto viro in filio gratificandi, gaudentes, ipſis etiam advenæ moribus & quam modeſtia occultare nullo modo poterat, doctrina incitati, nullum in ſe officium deſiderari ab eo patiebantur. Superarunt ceteros humanitate & bene de eo merendi voluntate ex Medicis JO. BURMANNUS, horti Medici Amſtelodamenſis præfectus & Botanices in illuſtri ſchola Profeſſor longe celeberrimus, GRASHUSIUS & EILERMANNUS, quorum in Medicina facienda felicitas omnium merito in ore verſatur; ex Chirurgis VERDUINIUS, ULHORNIUS & MAJERUS, viri univerſæ artis ſuæ inter primos gnari, & ſingulari potiſſimum calculos ex humano corpore extrahendi facultate valentes. Ab utrisque ad ægrotos, ex inſignioribus morbis & malis decumbentes, deducebatur, quumque aliquid in corporibus male affectis, præſertim manu ac ferro, tentandum eſſet, ſpectatum admittebatur. Poſuit hanc benevolentiam, quod debebat, in maximi beneficii loco, patrique in omnibus fere litteris prædicavit: cui etiam quæ a tantis viris dextre & feliciter effici viderat: copioſe & perite referre ſolebat. In noſocomio præterea frequens & aſſiduus erat, nec ſegnior in horto reipublicæ Medico, in quo inclytum, quem jam pro merito laudavimus, BURMANNUM plantarum paucis cognitarum naturam & vires demonſtrantem, attentiſſimus audiebat. Nonnunquam vicinas etiam urbes & vicos, quæ adjumenta ſcientiæ promittebant, petebat, Harlemum maxime, Hartecampum, Lugdunum Batavorum, ubi ALBINO, ROYENO, GAUBIO, GRONOVIO, magni nominis viris, ſeſe, ſtudiaque ſua probabat, nihil ſibi reliqui faciens eorum, quæ ſuſcipere oportet Medicæ cathedræ candidatum. Hartecampi mentio monet nos, ne ſingularem prorſus benevolentiam ſileamus, qua Illu-

ſtris

ſtris CLIFFORTIUS, inter lumina & delicias ævi noſtri jure ſummo referendus, eum excepit. Bis tantum virum compellare ipſi licuit Hartecampi; ubi ſedem ſibi vixit ſplendidiſſimam: toties admiratione incomparabilis ejus favoris elatus quodammodo & ſtupens inde diſceſſit. Nec enim grave ei erat, cum erudito hoſpite per omnes horti, quem regiis ſumtibus conſtruxit, angulos exſpatiari, & quidquid ille ſelectum, præclarum & inuſitatum habet, cum cura deſignare, reliquas etiam copias ſuas, quas in arce magnifica ſervat, ex omnibus tribus naturæ, quæ dicuntur, regnis incredibili labore & ſolertia conquiſitas, fidemque fere & expectationem omnem ſuperantes, particulatim luſtrare. Addebat his, aliisque beneficiis, numquam ſatis laudandis, munera jucundiſſima, plantas nimirum paucis viſas, & in his nobilem illam *Muſam*, quas ad parentem ſtudii ſui teſtandi cauſſa mitti jubebat. Beatas terras, quibus tanti, tamque copioſi & divites Maecenates obtingunt!

Inter has occupationes, & amœnas, & utiles, bini abibant menſes, neque corpus majoris aliquid impedimenti objiciebat quotidie proficienti, & longas ad parentem litteras, quibus exquiſitas ſubinde plantas jungebat, futura horti noſtri ornamenta, ſæpenumero danti. Die vero XXVI. menſis Julii repente priſtinus ille cardialgiæ morbus, quem aut necatum, aut ſaltim fractum putabat, denuo eum proſternebat. Concurrebant ad profligandum vitæ cariſſimæ inimicum omnes fere, quos antea memoravimus, Medici & Chirurgi, officio non minus, quam amore ducti: & is quidem diu ſociatis hiſce viribus haud reſtitit, ſed repreſſus, corpus magna roboris ſui parte exhauſtum & inerme reliquit. Triſti hoc nuntio accepto, parens, qui ad Gallos eum, leniori cœlo utentes, autumno imminente abire volebat, conſilium mutabat, reditumque ad ſuos maturare filium jubebat: nec alienus a decreto parentis filius erat,

 qui

qui ex ſenſu ſuo vires prudenter æſtimans, novum illud iter vix ſine vitæ periculo ſuſcipi, nec hibernum tempus apud Belgas tuto a ſe tranſigi poſſe, judicabat. Verum ut augendæ eruditionis cupidior fere ſemper ſolebat eſſe, quam ſalutis, ita nefas exiſtimabat, Bataviam deſerere, niſi celebriores ejus urbes, quas nondum ſpectaverat, Hagam Comitis, Roterodamum, Trajectum & alias antea contemplatus eſſet. Ad has ergo videndas & perſcrutandas Septembri menſe Amſtelodamo proficiſcebatur.

Haga Comitis luſtrata, Lugdunum Batavorum pergebat, ut fautoribus & amicis ſupremum vale diceret; hinc Amſtelodamum reverti & ſub hyemis ingreſſum patriam repetere conſtituerat. Secus fatis, aut DEO potius, fatorum Domino, viſum eſt. Dum Lugduni per dies aliquot agit, ſplendor Academiæ, diſcendi ſumma opportunitas, Profeſſorum favor & præſtans eruditio, animum mirabiliter allicit & reditum potentiſſime diſſuadet. Corpus, utrum manendi conſilium probet, an reſpuat, conſulenti etiam hoc favere videtur. Rectene judicaverit, an ſpes Lugduni mentem ditandi explorantem fefellerit, difficile dictu eſt; Hoc certum, de creſcente corporis ſanitate, renovatisque viribus minime ab eo dubitatum fuiſſe. Hinc litteris obnixe a parente petit, veniam ſibi largiatur hyemem inter Muſas Lugdunenſes conſumendi.

Epiſtola hæc menſe Octobri demum parenti, non litteras filii, ſed filium ipſum ſingulis diebus expectanti, redditur. Huic vero, quem amor tenerrimus metuere cogebat, ne cœli ipſius, quod aſperius Lugduni, quam hic, non ignorabat eſſe, conditio, latens malum irritaret, vehementer iſtud gnati, conſilium diſplicet: graviter igitur, ne reditum differat, exhortatur. Hic, leviorem licet iterum conſueti morbi impetum perpeſſus, modeſtiſſime obnititur & per omnia, quæ ſacra & cara parenti noverat, rogat, ne in colligendis fortunæ

tunæ ſuæ & ſalutis alienæ præſidiis occupatiſſimum impediat : demonſtrat, oblatam ſibi Lugduni opinione omni majorem copiam eſſe doctrinam ſuam locupletandi : præter viros utriusque Medicinæ peritiſſimos ingentem ibi earum rerum affluentiam eſſe, quæ naturæ, maxime humanæ, exploratorem juvare & erudire queant: licuiſſe ſibi magno ſuo commodo in familiaritatem pervenire clariſſimi DIONYSII, (belgice Denys) qui celeb. RAVII diſcipulus eſt, nec temere ſe ſperare, futurum, ut hæc amicitia ſummam ſibi in rebus chirurgicis utilitatem afferat : ſingularem in primis in hoc viro facultatem eſſe calculos, qui in humanis ſæpe gignuntur corporibus, ex latebris ſuis protrahendi: vidiſſe ſe inſigne hujus artis ſpecimen in puero, quem Roterodami feliciſſime ſectione, ex RAVII lege inſtituta, importuniſſimo calculo liberaverit. Parens, rebus his omnibus bene ponderatis, nihil ſibi decernendum, (in utramque enim partem peccari poſſe præclare intelligebat) filiique prudentiæ, ſenſui & arbitrio committendum eſſe ſtatuebat, utrum ad ſuos reverti, an Lugduni per hyemem conſiſtere vellet. Filii rationes hoc forte decretum patri timido & unici nati ſupra modum amanti haud expreſſiſſent: at valde movebat animum ejus inclinatus annus & hyems Octobri jam menſe ſolito vehementius ſæviens. Verebatur nimirum, & rectiſſime verebatur, ne corpus, iteratis aliquoties exquiſitis doloribus enervatum & frigoris ipſa natura ſua non admodum patiens, in via, illa maxime, quæ per Weſtphaliam domum ducit, iſta tempeſtate vehementer moleſta & laborioſa, graviter offenderetur & in locis, ubi & Medicus & ſalutaris ægrotanti victus deſideratur, ſine auxilio concideret. Filius optione ſibi data, eam, in quam animo propendebat, partem eligit, hybernumque ſibi Lugduni domicilium conſtituit.

Dixi-

Diximus jam, morbum, qui vitæ ejus inſidiabatur, graviſſimum Lugduni, incertum adhuc manendumne eſſet, an abeundum, denuo tentaſſe. Sed tolerabili is tum ſævitia acceſſerat, nec ſummi in arte ſua viri, GERARDI van SWIETEN, quem in auxilium vocari juſſerat, ſtudium & vigilantiam diu fatigaverat. Facilis hæc victoria ſecurum fecerat liberatum & propoſitum illud in Batavia commorandi pepererat. Conveniebat, (ex magni viri epiſtola ad parentem data hæc recitamus) hilaris & mente prorſus confirmata Æſculapium ſuum, cui & gratias, quas debebat, perſolvebat, & magnam ſibi ortam eſſe fiduciam ſignificabat, fore, ut in poſterum meliori corporis habitu uteretur. Atqui hic vir prudentiſſimus, & præterea HEISTERI & patris, & filii, cujus in ipſo morbo ingenium & doctrinam accuratius cognoverat, ſtudioſiſſimus, quoniam & debile, deficiensque corpuſculum eſſe videbat, & ex antegreſſis malis reditum morbi vaticinabatur, monebat, non eſſe nimis præſenti tranquillitati fidendum, optimis potius remediis, quæ & præſcribebat, imminentibus periculis continuo occurendum, corpus denique modice exercendum, menti plane parcendum eſſe : ad extremum iter in patriam ſuadebat. *Promiſit*, ipſa hic præclari viri verba damus, *quidem beatus, ſed ſtudiis nimis delectatus, poſtea dixit, ſe ſtatuiſſe hyemem Lugduni tranſigere.* Eheu ! quam durum & luctuoſum eſt, mortes eorum referre, quos ipſa aliorum vitæ & ſaluti conſulendi cupiditas vita exuit!

Non negligebat plane præcepta Medici noſter: poſtremo vero num morem geſſerit, judicent, qui cauſſas intellexerunt, a quibus Lugduni detentus fuit. Hinc quæ ille formidaverat evenere. Menſem annus Novembrem attigerat, quum inveteratus jam morbus, vehementiſſimis, nec antea perceptis malis terribiliter armatus ſummum vitæ diſcrimen nuntiaret. Objiciebat ſeſe graſſanti cum reſidua natu-

naturæ haud male conſtitutæ vis, tum excellentiſſimi van SWIETEN probatiſſima ſolertia & experientia. At quæ tanta eſt hominum cura & ratio, ut decreta divina morari valeat! Novem inter ſpem & metum tranſierant dies, quum ingraveſcentes ærumnæ omnes & noſtras & litterarum ſpes decerperent, animamque pulcherrimam & ſanctiſſimam ex attrito dudum domicilio ſuo expellerent. Deceſſit felix, inter carorum ſodalium & amicorum preces & lacrymas, die XI. Novembris poſt horam ſecundam pomeridanam, natus annos viginti quinque, menſes ſeptem, dies quatuordecim. Expectabat ad ſuperos abeuntem tertia Medicorum apud nos cathedra, illuſtris MEIBOMII morte patefacta: huic enim Potentiſſima & Sereniſſima domus Brunsvicenſis virum tot meritis & dotibus condecoratum imponendum eſſe, jam cenſuerat & decreverat. Defuncto Academia & urbs Lugdunenſis, quo & ſtudium ſuum erga hoſpitem inter ceteros eminentem teſtaretur & mœſtiſſimis parentibus fomentum, quod poterat, doloris adhiberet, tantum honoris haberi voluit, quantum ibi primi ordinis viris poſt fata haberi ſolet. Venerabile collegium illud, cui rerum ſacrarum in cœtu Lutherano procuratio commiſſa eſt, exanime corpus ſepulcro illi, quod nullis ceteroquin patet, niſi divinæ veritatis publicis doctoribus, eorumque uxoribus, in primaria æde S. Petro dicata, inferri permiſit. Deportandi officio ſedecim juvenes nobiliſſimi ex natione Germanorum, pullis veſtimentis dolorem animi ex ſocii obitu conceptum declarantes, fungebantur. Parentum & cognatorum abſenſentium perſonam ſuſtinebant egregii juvens, quorum conſuetudinem in primis beatus amaverat, HOFFMEISTERI fratres, Hildeſienſes, atris ſtolis amicti, vultuque lacrymis madente acerbo funeri proximi. Conſequebatur univerſus Academiæ Senatus, cunctique aut muneribus, aut eruditis titulis ab inferioribus civibus ſejuncti: quod

ſplendidiſſimum agmen miniſtri Academiæ ducebant, ſceptra nigro velo obducta demiſſe geſtantes. Excipiebant hos oraculorum ſacrorum in cœtu Lutherano interpretes cum ſenioribus ſive *presbyteris*, pauperum curatoribus ſeu *Diaconis*, ceterisque rerum ad religionem pertinentium adminiſtris. Venerandi Ordinis veſtigia premebat tota fere juvenum ſtudioſorum, quos Lugdunum fovebat, concio: nec enim quisquam fere horum erat, quin tanto commilitoni ſupremum præſtare amoris officium cuperet. Claudebant lugubrem pompam multi ex præcipuis urbis civibus: nam & horum partem non modicam publici fere luctus ſenſus quidam occupaverat.

Habetis, CIVES, ut vixerit, quas, quantasque res brevi ſpatio egerit, quemadmodum obierit HEISTERUS noſter. Jam facile VOBIS erit conſtituere, quantas omnes lugendi cauſſas habeamus, quam juſtus maxime parentum, ſororum, totiusque nobiliſſimæ gentis, cui decori & gaudio fuit, dolor ſit. Erat in eo excellens ingenium & ad magna audenda & perficienda natum, memoria felix, quæ & facile percipiebat, quæ offerebantur, & percepta fideliter cuſtodiebat, animus naturali quodam veri, boni, rectique ſenſu præditus & vel ipſam turpitudinis umbram horrens. Neque deerant, quæ fortuita veteres, parum licet apte, vocant, quia non arte & conſilio parantur, ſed in ipſa hominis natura veluti inſunt, decens nimirum corporis & oris habitus, vox ſuavis, ſonora & in aures jucunde influens, lingua facilis & prompta, nativa quædam humanitas & modeſtia, mores placidi & ad benevolentiam ab invitis etiam impetrandam comparati. Diſcendi ſtudium habebat tantum, quantum pauciſſimi, nec minorem in tolerandis laboribus conſtantiam & patientiam. Quibus ſi quis jungat ſagacitatem, qua valebat, in abditiſſima quævis ſeſe inſinuandi, conſtabit, unde tantam maturitatem, quantam

ſcripta

ſcripta & edita & latentia oſtendunt, tam exiguo vitæ ſpatio conſequi potuerit.

Deum, ſi quis alius, ſanctiſſime colebat, neque hoc mente tantum & verbis, verum etiam tota vita & actionibus. In primis præcipuum illud Chriſtianæ religionis officium, quod amore humani generis & ingenuo omnes pro viribus juvandi deſiderio continetur, diligentiſſime ſervabat. Quod ſi nobis teſtibus firmandum eſſet, turba nobis pauperum & miſerorum cum ex hac urbe, tum vicinis locis præſto foret, qui ſe & conſilio & auxilio ejus ex morbis, egeſtate & calamitatibus ereptos eſſe, non ſine gemitu fatentur. Nec obſcurum inter nos eſt, quanto animi dolore triſtiſſimum de morte ejus nuntium plurimi hujus generis apud nos homines exceperint: quorum quidem alii Medicum ſibi liberaliſſimum, alii patronum & amicum periiſſe, cum lacrymis ſignificabant. Verbo: ſi cui placebit in poſterum (nec ſterilis & inanis labor hic erit) *Apologiam*, quam pro Medicis impietatis ſuſpicione immerito oneratis conſcripſit, exemplis illuſtrare, illi auctoris nomen in prima collocare claſſe integrum erit. Quam inſigni in parentes pietate fuerit, copioſe dicere nolumus, ne lacrymarum, quas minuere officii noſtri eſt, cauſſas auxiſſe videamur. Et loquitur id, quod ſilendum ducimus, inexhauſtus ille parentum mœror, ſignis pæne innumeris expreſſus, qui utrique civitati noſtræ commiſerationem minime fictam objecit. Eruditionem ſcripta, quorum indicem infra dabimus, commendant. Comprehenderat omnes, quibus Medicorum ars & ratio conſtat, diſciplinas, nec facile fugiebat eum aliquid eorum, quæ ad ſingulas vel dilatandas, vel emendandas & antiquorum & recentiorum induſtria & uſus invenerunt. Ceteris tamen naturæ quodam impulſu Botanicam, Anatomiam & Chirurgiam præferre videbatur: quarum ſcientiarum fines, ſi vitæ ſpatium divina pro-

 viden-

videntia prorogaſſet, ſine controverſia inſigniter prolaturus fuiſſet. In his rebus maximam licet partem verſaretur, haud tamen a philoſophia ſeſe plane abſtrahi patiebatur, nec indecorum exiſtimabat, graviores curas amœnioribus litteris diſtinguere. Nam & facili vena carmina ludebat haud inficeta, & commodis, apteque cadentibus verbis ſententias eleganter veſtire noverat.

Sed quid agimus? Imprudentes commemorandis virtutibus & ornamentis, quibus in uno homine privati ſumus, dolorem, quem religio cum ratione reſtinguere jubet, accendimus. Colligamus nos potius & divinorum decretorum ſanctitatem & ſapientiam in hoc etiam luctuoſo caſu veneremur. Nos, OPTIMI CIVES, agemus id, quod noſtrum eſt, nec ſolatio parentibus ſupra omnem modum dejectis & afflictis deerimus: præpotenti etiam Deo ſupplicabimus, ut, quod fecimus, inſigne damnum pro infinito amore ſuo cum aliis compenſet beneficiis. VOS viciſſim officii veſtri memores eſtote. Oſtenderunt hunc fata tantum orbi: At quis, niſi excors, ſine cauſſa oſtenſum eſſe dixerit? Sumite igitur ab hoc funere primum fragilitatis noſtræ teſtimonium, & quam infirmo ſpes omnes humanæ, optimæ etiam & in primis probabiles, fundamento nitantur, diſcite. Rapitur ex improviſo, cui longum ævum ipſa virtus pollicebatur, boni omnes votis decernebant, obituque ſuo magnum gaudiorum proventum, maturum jam & florentem, enecat. Quid ceteri minores exſpectent? In vitam deinde HEISTERI quondam noſtri, tamquam in ſpeculum quoddam, intuentes, accipite, quid deceat homines bonis artibus & litteris deditos, qua cura reprimendæ ſint, quæ juventuti inſidiantur & plurimos corrumpunt, libidines, quem curſum tenere oporteat, qui feliciter in portum, quem omnes optatis, invehi cupiunt. Demite, .. vultis, ex beato noſtro immenſum illud, quod vale-

valetudini forte vim attulit, ſciendi & proficiendi deſiderium, in ſe tamen laudabile, nec exilibus & parvis animis innatum: nec majus & illuſtrius, ad quod fingere vos queatis, exemplum proponi vobis poterit. P. P. in Acad. Julia d. VIII. Decembris, A. MDCCXL.

INDEX
SCRIPTORUM
B. ELIÆ FRIDER. HEISTERI.

I. Oratio de *utilitate litterarum humaniorum in Medicina*, Helmſtadii 1730. 4.

II. Diſſertatio Botanica de *foliorum utilitate in conſtituendis plantarum generibus*, eisque facile diſtinguendis, Præſidente parente defenſa. Helmſtadii 1732. 4.

III. JACOBI DOUGLASSII *Deſcriptio anatomica peritonæi*, ex Anglio ſermone Latine converſa & obſervationibus aucta. Helmſtadii 1733. 8.

Hunc libellum quidam *Lugduni Batavorum 1737. 8.* iterum edi curavit, interpretis non modo nomine, ſed etiam animadverſionibus omiſſis, paucisque verbis, at ſæpe ſatis imperite, in ipſa interpretatione mutatis.

IV. Narratio de *fatis & factis celeberrimi tum temporis ex Anglis oculorum Medici*, TAYLORII: qua ſigillatim exponitur, quam imprudenter & infeliciter cataractam ſanandam ſibi ſumſerit. Germanice. Helmſtadii 1736. 8.

V. *Apologia pro Medicis*, qua eorum depellitur cavillatio:

qui Medicinam ad Atheiſmum, aliosque in Theologia errores abducere perhibent. Amſtelodami 1736. 8. Hanc multo auctiorem & locupletiorem edere aliquando conſtituerat, quod ex variis, quas exemplo ſuo magno numero adſcripſit, acceſſionibus manifeſtum eſt.

VI. Diſſertatio inauguralis *de Principium cura circa ſanitatem ſubditorum*, ſine Præſide defenſa. Helmſtadii 1738. 4. Et hanc pariter non ſecus, ac reliquas commentationes ſuas, multis modis locupletatam reliquit.

VII. Epiſtola *de mente a corpore humano natura ſua longe diverſa.* Helmſtadii 1738. 4.

VIII. Diſſertatio Chirurgica *de nova brachium amputandi ratione*, Reſpondente RUD. HENR. ZEIDLERO, Verdenſi. Helmſtadii 1739. 4. cum fig.

IX. Oratio *de hortorum Meditorum in Academiis utilitate*, occaſione doni Sprekelſeniani & conſtructi novi a Seren. Duce Brunsv. & Lüneburgenſi, Hero noſtro hodie feliciter regnante, horti Academici recitata. Helmſtadii 1739. 4.

X. Diſſertatio Medica *de Quartana & Hydrope per corticem Peruvianum curatis*, pro loco in Ordine Medicorum obtinendo, a CHRIST. FRID. GOEKELIO, Norimbergenſi, nunc Medicinæ Doctore, defenſa. Helmſtadii 1740. 4.

XI. Poetiſche Beſchreibung der Saltzburgiſchen Emigration. Hannover 1733. 4.

XII. Epiſtola Anglico ſermone exarata, de Analogia inter Theologiam & Medicinam, ad Joh. Sigism. Hahnium, Sileſium, Med. Doctorem. Helmſt. 1732. fol.

His

His multa addenda ſunt carmina, variis occaſionibus & temporibus edita.

Satis hæc multa ſunt, ſi ad ætatem referantur; at pauca & lævia, ſi cum iis comparentur, quæ moliebatur & ſi vixiſſet, ſine dubio daturus fuiſſet. Expectabunt forte etiam lectores, horum ut mentio quoque fiat: indicabimus igitur, quæ vel inchoata jam, vel perfecta prope reliquit.

I. *Sylloge obſervationum Anatomicarum & Chirurgicarum.* Hanc ante quam ad Belgas proficiſceretur, edere jam conſtituerat, maximaque pars imaginum, quibus opus illuſtrandum erat, expreſſa eſt. Sed urgente itinere, editionem in reditum, quem cum parentibus felicem ſperabat, tanto libentius differebat, quanto minus dubitabat, ipſum iter novam ſibi meſſem obſervationum ejusmodi utiliſſimarum adhuc ſuppeditaturum eſſe.

II. *Hiſtoria Botanices.* Hujus in materia colligenda octo jam annos, quum decederet, occupatiſſimus fuerat. Sumſit nimirum jam tum conſilium eam conſcribendo, quum primam Diſſertationem Botanicam *de foliorum utilitate* emitteret. Hinc non contemnendus ad eam apparatus inter chartas ab eo relictas extat.

III. *Inſtitutiones Anatomicæ majores & pleniores.* Opus ejusmodi parens in *Præfatione breviorum Inſtitutionum Anatomicarum* pollicitus eſt. Huic quum filius infinitam negotiorum vim obſiſtere animadverteret, ne fidem datam liberaret, faciendum ſibi eſſe ratus eſt, ne tot eximii viri deſiderio neceſſarii hujus laboris accenſi, fruſtra ſeſe ſperaſſe, conquererentur. Et erant plurimi, qui volentem & conantem ſtimulabant & incitabant.

IV. *Præ-*

IV. *Prælectiones de Medicamentis & eorum virtutibus.* Has ſuperiori æſtate, quo Medicinæ ſtudioſis abſentiam parentis, Brunsvigæ maximis de cauſſis degentis, tolerabiliorem redderet, habuit. Laudant eas mirifice & cum optimis in hoc genere ſcriptis de principatu certare poſſe, confirmant viri harum rerum periti, quibus inſpiciendi & legendi poteſtas obtigit.

V. Variæ *Diſſertationes Medici & Chirurgici* argumenti, omnes utiliſſimi. Harum aliæ aliis perfectiores relictæ ſunt, multæ ſic jam inſtructæ, ut copioſa materia architectum requirere tantum videatur.

VI. Oratio de Medicina Methodicorum hodie reviviſcente, qua A. 1739. Adjuncti ſive Lectoris publici ordinis Medici munus auſpicatus eſt.

VII. Flora Helmſtadienſis campeſtris ab A. 1729. ad 1739. collecta.

VIII. Addenda his ſunt nonnulla, quæ vix pueritia egreſſus compoſuit & manu exarata reliquit.

1. Theſes de perennitate corporum 1728. exaratæ.
2. De cauſſis, cur heroum filii noxæ, Commentatiuncula 1729. ſcripta.
3. Theſes de Geographiæ utilitate.
4. Tacitus de moribus Germanorum Germanice converſus.
5. Plutarchi libellus de *puerorum educatione*, una cum aureo Pythagoræ carmine civitate Germanica donatus. Et alia.

MEMO-

MEMORIA
VIRI
NOBILISSIMI ATQUE CELEBERRIMI
DOMINI
JOAN. HENRICI LINCKII,

ACADEMIÆ CÆSAREÆ LEOPOLDINO-CAROLINÆ NATURÆ CURIOSORUM COLLEGÆ, PLINIUS III. DICTI, SOCIETATIS REGIÆ ANGLICANÆ, NEC NON BONONIENSIS SCIENTIARUM ET ARTIUM INSTITUTI SODALIS,

PHARMACOPÆI ET MERCATORIS APUD LIPSIENSES SPECTATISSIMI,

D. XXIX. Octobr. A. R. S. cIↃ IↃ CCXXXIII.

PLACIDA MORTE DEFUNCTI,
CONSCRIPTA
A
CRATEVA.

TRiſtiſſimo perfungimur officio quotiescunque bene de nobis meritis ex noſtro ordine Viris, poſtquam illi fatis ceſſerunt, funera ducimus. Quotus quisque noſtrum eſt quin iſtam optimo cuique ſocio pietatem ſero præſtandam optet. Verum ea eſt rerum humanarum inconſtantia, ut accidant, quæ vel nolles fieri, vel ſucceſſura ſuſpicatus haud eſſes. Triſtiſſimus certe nobis omnibusque extitit de morte viri nuncius, quem nec Virum nec ſenem, florida tamen quam ajunt ſenecta vigentem, virium robore conſtantem & juveniliter laborioſum mediis, qui in commodum reipublicæ litterariæ ceſſuri erant, laboribus immortuum aliquot hinc annis percepimus. Recrudeſcit iſtud vulnus novumque animo dolorem adfert, quando defunctorum ex noſtra hac Academia ſodalium memoria recolenda eſt, quam ſicut aliis, ita & huic integerrimam debemus, nulloque tempore interituram, Viro ſcilicet magnæ inter ſuos & exteros famæ, JOANNI HENRICO LINCKIO, *Academiæ hujus Cæſareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curioſorum Collegæ*, quem PLINIUM III. ob ſcientiarum præſtantiam lubentes adpellavimus, *Societatis regiæ Anglicanæ nec non Bononienſis ſcientiarum & artium ſodali, Pharmaceutæ & Mercatori apud Lipſienſes ſpectatiſſimo.* Aegre nos ferre neutiquam decet, alios ante nos optimo Viro, meritorum & honoris prœmium ſtatuiſſe, feciſſemus, niſi variis impedimentorum generibus diſtenti abſtractique ab opere fuiſſemus. Immo vero inſigne nobis oblectamentum & voluptatem haud mediocrem peperit conjunctiſſimæ nobis celeberrimæ Lipſienſium Academiæ publicum exiſtimationis, qua ſuum noſtrumque civem proſecuta eſt, argumentum, ſi nova non adferimus, poſtquam Noſtri vita illic eleganter admodum expoſita fuit, ea tamen peragimus, quæ pro inſtituto majorum niſi cum piaculo, omitti a nobis haud poterant: Quæ ingeniorem fertilitate abun-

abundat Lipſia, hunc etiam noſtrum orbi felicibus auſpiciis dedit anno poſt reparatam ſalutem MDCCXXXIV. die VI. Menſis Decembris. Fortes creari fortibus & bonis & in gnatis Parentum virtutem eſſe, votum magis eſt, hac, qua vivimus, tempeſtate, quam veritas. Noſtro autem non tantum inſigne attulit ornamentum, ſed & ad recte agendum ſtimulos addidit Parentum conditio haud mediocris, Patris maxime nobilitas & germana vitæ ſanctimonia morumque integritas: Fuit ille ex primoribus civitatis Lipſienſis civibus & mercatoribus, qui eruditorum inſimul ordine dignus merito cenſeretur, nam pharmacevticen ita quidem ille excoluerat, ut ingenii plus quam dexteritatis ineſſet, clariſſimus vir *Henricus Linckius*, primarius inter illos, qui tabernas ſalutis, quas Apothecas adpellare ſolemus, eo tempore Lipſiæ exſtruxerant. Eam potiſſimum nomini ſuo felix iſte pater celebritatem fecerat, quod officinam aureo leone notatam antiquiſſimam, nam inſigne iſtud ſub Academiæ Lipſienſis auſpiciis, anno MCCCCIX. inter alia ſpolia Praga cum ſtudioſorum exercitu Lipſiam delatum fuit, reſtauraverit, talique luci admoverit, qualem ante hæc tempora nullam habuerat. Felix iſte noſtri Pater pluribus nominibus extitit, fataque expertus eſt haud vulgaria. Memoria dignum eſt, eundem An. MDCXCIV. cum forte fortuna ſucci Aloës maſſam, qualis in cortices cucurbitarum effundi ſicque divendi ſolet, diffringeret, admota etiam, quod fortius reſiſteret, ſecuri, ſex millium Imperialium valore nummos aureos, cum regiis quibusdam inſignibus, Coronæ parte & loricæ aureæ fragmento, inveniſſe, quæ hodienum in rei monumentum ornatiſſimo Muſeo adſervantur, domino, qui ſic theſaurum ſuum abſconderat, ſine dubio in itinere mortuo, quo factum, ut divenditæ merces egregias iſtas opes ſecum abſtulerint, fauſtamque Linckianam domum orientali hoc munere bearint.

Ita certe conceſſis opibus uſus eſt Pater, ut quam eidem *Benigna Schalleria*, *Joannis Schalleri* Aurificis apud Lipſienſes incluti & Collegii aurificum Senioris primarii filia, Joannis Springeri Mercatoris vidua, dederat prolem in ſpem & exſpectationem futuri ſæculi educaret, nihilque intermitteret eorum, quæ in ornamentum & polituram ingenii, quod in filio fertile admodum & luxurians animadverterat, cedere poſſent. Equidem pharmaceutices ſtudio hunc ſuum dedicaverat, quandoquidem illa olim Medicinæ pars, ut ut a corpore divulſa, eruditioni proxima eſſet, verum ita eundem Carbonarium aut fumivendulum, quod plures eſſe ſolent, exiſtere noluit, ut puerum jam melioribus artibus, quæ mentem ad altiora quæque adpetenda, excitant, linguis potiſſimum imbuendum curaverit, quo quidem in negotio expectationi Parentis egregie reſpondit, ita quidem, ut teſſeram ſtudioſi bonarum artium a Rectore Magnifico illius temporis *Hesbuſio* Anno MDCLXXXV. obtineret eſſetque academicus civis & pharmaceuta, quæ duo conjunctiſſima eſſe haud difficulter poſſunt. Noluit autem parens filium inter delicias enutrire, veritus ne indulgentia optimi mores corruptos redderet, inde eundem Hafniam ad Danos ablegavit Anno MDCLXXXX. ut ibi potiſſimum artis ſuæ rudimenta jaceret, Magiſtrumque ei deſtinavit celebris nominis virum *Joannem Gottofredum Beckerum* Chymicum inter ſuos præſtantiſſimum, cujus manuductione per quatuor annos uſus eſt, a quo poſtquam haud mediocriter profeciſſet, cum honore dimiſſus fuit. Itinerum jucunditate illectus Sueciæ Regnum Anno MDCLXXXXIII. inviſit, & oryctographiam illius terræ prorſus hauſit. Animo ad ſumma quæque artis ſuæ faſtigia attingendi excitato, Gedanum diſceſſit An. MDCXCVI. quæ patria patris ſui urbs eidem percara per omnem vitam extitit. Ibi nova ad rerum naturalium hiſtoriam incitamenta a celeberrimo

Brey-

Breynio, cujus Muſeum inter famigeratiſſima illius temporis extitit, accepit, neque deſiit poſthac doctiſſimis iſtius urbis viris, *Breynio*, *Kleinio*, aliisque familiariter uti, a quibus ſcilicet poſtea haud leve rerum ſuarum augmentum literarum commercio acceſſit. Omnibus, quæ juvenem decent, virtutum cumulis, ſcientiarum theſauris onuſtus ad patrios lares redux factus fuit. Sed otii domeſtici pertæſus denuo emigravit, & ad Belgas commigravit, ubi Muſea illius temporis famigeratiſſima, Ruyſchianum, Vincentianum, & quod jam fama increbeſcere cœperat Sebœ, ſibi paulo poſt conjunctiſſimi, collectionem rariorum, ſæpius perluſtravit, nam rerum naturalium contemplationibus impenſe jam ab ineunte ætate delectabatur, exemplumque ab omnibus, quo ſuo tempore uſurus erat, deſumſit. Devectus inde ad Britannos tum alia, tum id quoque peregit, ut theſaurum immortalis viri *Joannis Sloane*, tunc in infantia conſtitutum, nunc nullum in omni mundo parem ſibi agnoſcentem, perluſtraret, ſuumque apud illum nomen profiteretur, quæ res ipſi paulo poſt maximam cum *Sloanio* literas conferendi opportunitatem peperit. Neque vero ſuæ commoditati & emolumentis domeſticis antea proſpexit, quam pietati erga parentes ſatisfeciſſet, adeoque patrem conſiliis ipſaque re ſedulus adjuvit, donec e re eſſe arbitraretur ſuæ etiam utilitati conſulere. Inde Numburgum receſſit An. MDCCVI. artemque pharmaceuticam ibidem per quatuor annos feliciter exercuit, donec a parente revocatus An. MDCCX. viribus fractum prorſus ſublevaret inito cum fratre *Chriſtiano Linckio*, itineribus per Galliam ſuſceptis celebri, ſocietatis & commercii pacto. Dici vix poteſt, quanta fratrum iſtorum concordia fuerit, quantoque invicem exarſerint communem cauſſam conſiliis reque adjuvandi deſiderio, ſucceſſu conatibus reſpondente: nam officinam, quam a Patre ſatis ſuperque inſtructam obtinuerant,

rant, inſtructiſſimam ſocia opera effecerunt. Adſcivit ſibi noſter tori ſociam hoc ipſo, quo Lipſiam Numburgo reverterat, anno, nobiliſſimam virginem, *Mariam Eliſabetham*, *Godofredi Dœringii*, mercatoris gemmarum aulici Dresdenſis pereximii filiam; nunc viduam, quæ incomparabilis mariti jacturam dolere non deſinit. Ex hac, quam non tantum thalami, ſed & rerum gerendarum fidam comitem habuit, quarta vice, cum viveret, pater fuit, obtinuit ſcilicet ex eadem *Godofredum Henricum*, natum d. V. Novembr. Anno MDCCXI. denatum d. XIII. Novembr. ejusdem anni; *Chriſtianam Dorotheam*, natam d. XXIII. Febr. A. MDCCXIII. mortuam d. VI. April. A. MDCCXX. *Joannem Henricum*, qui lucem vitalem d. XXVII. Aug. An. MDCCXV. adſpexit, eademque d. XV. Decembris ejusdem anni privatus eſt; *Chriſtianam* denique *Eliſabetham*, fortunæ, corporis, animique dotibus ornatiſſimam virginem, natam d. XI. Maji An. MDCCXX. quam potiſſimum in deliciis habuit noſter, unicam tunc gentis ſuæ fiduciam. Sicut autem omnem famæ ſuæ celebritatem ſtudiis unice debet, ita, quamvis non uno nomine commendationem laudesque mereatur, hac ſaltim, qua eruditis percarus ſummæque inter ipſos exiſtimationis extitit, parte, nobis inducendus eſt, utpote qui humanis opibus, quas abundantes lucratus eſt, minus fiſus, carere aliqua illarum parte, in ſui perennitatem maluit, quam obſcuram inter nummorum cumulos vitam degere. Id adeoque potiſſimum egit, ut eruditorum ſuæ Academiæ ſelectiſſimos in familiaritatem adſciſceret, eorumque, in adornando quodam rerum naturalium theſauro, conſiliis uteretur. Ante omnia hiſtoriæ naturalis patriæ ſuæ curioſus indagator extitit, nec antea exterorum ſibi curam eſſe paſſus fuit, quam indigenorum naturæ miraculorum pleniſſimam rationem habuiſſet. Ipſe agrum Lipſienſem pedeſtri itinere longe lateque perveſtigavit, &, qui in eodem repe-

reperiuntur paſſim, lapides figuratos, domum contulit, inde longius progreſſus vicinarum regionum Querfurtenſis, Franconicæ, Thuringiacæ, & quæ Bohemiæ confinis eſt, montes etiam Hermundurorum peragravit, & rariora, ſi quæ eſſent, ſecum abſtulit. Foſſilia potiſſimum metallo prægnantia, mineralia, ſemimetalla, aut metallica, notabili copia congeſſit; videas aurum quod ſtatim purum eſt, vel attritu aquarum perpolitum & corrugiis elotum, vel rude, aut lapide ſuo conciuſum. Argentum varia forma nativum, dendroides, bracteatum, capillare, anthracinum, rude plumbi colore rubrum, fuſcum, Aes nativum ex Sueciæ potiſſimum fodinis, quas ipſe juvenis inviſerat, vel cæmentitium Hungaricum, aerisque lapides vario habitu variaque pulchritudine eminentes, plumbi candidi, lapillos albos, virides, nigros, nigri vel cinerei mirabiles venas; Ferri non lapides tantum, Schiſtique nodos aut Hæmatites oppido raros, ſed & varia exinde ad ſpeciem viventium configurata Minerarum potiſſimum, ſulphurum ſcilicet, ſaliumque, aut ſi quæ venæ ſemimetalla dici ſueverunt, Cobalti, Biſemuthi, Stibii, Minii, quod recentioribus Cinnabaris, Sulphuris nativi, inde Atramentorum, quæ Vitriola adpellantur, Salium foſſilium, inſignis ipſi ſtatim ab ineunte Muſei ſui ætate adparatus extitit, partim quod patriæ fodinæ hiſce omnibus locupletiſſimæ fuerint, partim quod ſimplicium doctrinam hæc omnia propius attingerent. Hanc ſcilicet limpidiſſimæ luci prorſus admovere ſedulo adlaboravit, inde peculiares adornavit in theſauris ſuis materiæ medicæ ordines, quæ ſine voluptate a nemine conſpici poſſunt. Favebant noſtro fortuiti, qui ſemper vigilantibus valent, caſus, Muſea Curioſorum Lipſienſium publica, quam auctionem vocant, lege divendita, inter quæ celebrium Medicorum, *Wolffii* & *Nabothi*, collectiones primum locum obtinent, ſupellectilem noſtri haud

parum

parum auctam effecerunt. Jam increbeſcere ejus apud exteros fama ceperat; quamvis enim illa, qua maritima emporia luxuriant, rerum acquirendarum opportunitate non perfruamur, noſtra tamen etiam nobis ſunt, quæ exteris placent, commoda, hæc permutationis lege haud difficulter reliquorum uſum nobis conciliant. Maxima, potiſſimum amicorum & commercii fœdere lucrique capiundi neceſſitate junctorum, copia noſtro uberrimum exoticorum confluxum adduxit. Sumptibus autem parcendum ipſi in tam arduo opere neutiquam fuit, monendi, excitandi, muneribus augendi fuerunt amici, & prout rerum naturalium ſtudium divinis prorſus ineſcat illecebris, ita poſtquam noſter rapidiſſimo deſideriorum plura poſſidendi & ad faſtigium emergendi, flumine abreptus fuerat, temperare ſibi porro haud potuit, quin omnem moveret lapidem, nec imperfectum in medio relinqueret opus. Inde plurimorum annorum indefeſſo ſtudio eam denique faciem induxit Linckiana, quod Saxoniæ urbisque Lipſienſium voluptas eſt & ornamentum, ſupellex, qualem elegantiorem equidem habitura erat, ſi Dominum ſuperſtitem a DEO exorare potuiſſemus: ſed nec deſiderare poterat, nam quantum eorum judicio conſtat, qui æqui rerum æſtimatores, qui peregrini exiſtunt, quorum adeoque laudes ſuſpectæ eſſe nequeunt, quantum etiam collata vaſtiſſimi adparatus conſignatione cum famoſiſſimis quibuscunque rerum natuaalium theſauris adparet, ſyſtematis omnium rerum creatarum titulum largiri eidem haud difficulter poterimus. Conchyliorum ordo, tria quatuorve genera, quæ eidem ſemper in votis fuerunt, ſi demas, omnibus numeris abſolutus eſt, Malacoſtrea ita quidem diligenter ſupplevit, ut quantum nunc, collatis Auctorum teſtimoniis, conſtat, nihil addi poſſit. Stellas ſolesque marinos numeroſiſſimos collegit. Plantarum marinarum, Lithophytorum, Spon-

Spongiophytorum, cerathophytorum, Botanophytorum rariora extant genera non dicam plura, de eo ſibi pauciores gratulari poterunt privati, Vides tamen Eſchoras, Reteporas, Madreporas, Poros, Titano ceratophyta, Iſidiſplocamos, corallia, quæ regia decent cimelia. Animalium utriusque Indiæ aliorumque exodicorum non mediocris eſt ſeries!, parvo Noſtrum ſpatio clariſſimus *Seba* poſt ſe reliquit, qui duo in vita conjunctiſſimi, nobili æmulationis ſtudio excitati, mutua ſibi utrinque præſtiterunt officia. Habentur in illuſtri hac ſylloge quadrupedes Tatou, ſeu Armodille, Scalopedes, Philandri, Tardigradi, Ignavi, Cynocephali, Myrmecophagi, Ichneumones, Sciurni, Canes, Felesque prout dici ſolent volantes & Veſpertilionum diverſitates. Aves quales a *Catesby* in illuſtri opere depinguntur Indiarum plures Cacotochas, Colubrides, Melliſugas, Coccothrauſtes, Manucodiatas, & id genus alia, Indiæ ſeptentrionalis vel Grœnlandiæ fere omnes poſſidet, & prout primam rerum patriarum curam eſſe paſſus fuit, ita avium indigenarum nulla deſideratur, quas artificioſiſſime implendas curavit. In ſerpentum numero *Sebam* ſi non exſuperat, certe æquat, futuræ certe ſunt, quæ hinc, quæ illinc deſiderari poſſint. Scire enim unumque decet, inſignes iſtos duumviros, antequam *Seba* Operis ſui edendi conſilium caperet, conjunctim hiſtoriam ſerpentum edere voluiſſe. Videas Hæmorhoos, Scytalas, Amphiſphænas, Caudiſonas, Dipſades, Serpentes, aut ſerpentum exuvias, viperas, Acontias, aliaque, quæ ex hac creaturarum familia proſtant. Contemplaberis Caymanes, Crocodilos, Cordylos, Lacertas ſpinoſas, volantes, guttatas, ſtellatas, Iguanas, Leguanas, Caudiſonas, chamæleontes, ranas, Rubetas, Stelliones, Pipal, Salamandras, Scorpiones, Arachneos Surinamenſes, Ceylanicos: Inſectorum

volantium membranaceorum Phalenarum, Libellarum, Vaginipennium, Scarabæorum, reptiliumue non omnino nulla ipſi cura extitit. Accedunt partes grandium animalium, maxilla craniumque Elephantis, cranium Hippopotami, animaliaque varia integra, paſſim in Muſeo ſuſpenſa. Quæ omnia eo majorem Collectori honorem ferunt, quo nitidius conſervantur, quo ornatius diſponuntur, claſſicisque continentur catalogis, quos ex ſchedis Collectoris, poſt mortem ejus, revidit ſupplevitque aliquis ex ſodalibus noſtris, beato percarus. Accedit inſtructiſſima bibliotheca, Auctorum numero nobilis, quorum fontibus, quidquid ad præmemoratarum rerum uberiorem declarationem facere potuit, extractum catalogisque inſertum fuit. Dubitare ſemper fas fuit, major ne fuerit noſtri in quærendo induſtria, an in inveniendo felicitas. Eo certe quorſum divino benedicente favore rerum ſuarum acquiſitionibus pervenit, non perveniſſet, niſi fida amicorum exterorum æque ac indigenorum manu adjutus fuiſſet. Inſignis eidem conceſſa fuit amicos ſibi comparandi, comparatos in officio continendi, facilitas, ſive adloquio, ſive literarum commerciis ita omnes ſibi devinctos effecerat, ut elabi non poſſent, quin mitterent, habituri paulo poſt non leve plerumque præſtitæ operæ pretium. Veneratus ſemper fuit generoſiſſimi Equitis *Sloanii*, Præſidis Societatis Regiæ Anglicanæ, patrocinium, celeberrimum *Woodvvardum*, *Luiaiumque* inter Britannos ſibi prorſus obtinuit faventes. *Ludovicus Ferdinandus* Comes *Marſigli* ita eundem dilexit, ut ultra non poſſet. Præter amiciſſimum ſibi *Albertum Sebam* inter Batavos olim præclarum *Ruyſchium*, cujus opera in ſerpentibus Muſei ſui deſcribendis uſus eſt, præ cæteris coluit. Per Italiam curæ cordique ipſi fuit celeberrimos viros, *Petr. Antonium Michelli*, & *Johannem Hieronymum Zanichelli*, *Joſephumque*

Monti

Monti ſuis partibus addictos ſervare, quorum ille prorſus illuſtre amoris erga noſtrum condidit monumentum, inſcripto nomini ejus novo plantarum genere, quod *Linckianum*, adpellat, id quod factum fuiſſe profitetur in *Novis plantarum generibus*, Florentiæ An. cIↄIↄ CCXXVIII. 4. p. 176. *in animi argumentum erga D. Johannem Henricum Linckium, Pharmacopœum Lipſienſem præſtantiſſimum rerumque naturalium ſtudioſiſſimum.* Inter Helvetos, celeberrimos viros, *Joh. Jac. Scheuchzerum*, cujus Biblia iconographica ſuis ſerpentibus liberaliter communicatis, auxit. *Carol. Nicol. Langium*, amicosque præ cæteris caros *Lavaterum*, *Eſchertumque* operis ſui adminiſtros obtinuit, quorum nomina in Catalogis tranſmiſſorum cum honore recenſentur. Ex Muſcovia & magna Tartaria obtinenda rariſſima quæque, Mineras, Stellas & capita præprimis Meduſæ aliaque, inſignem commoditatem Noſtro fecit non ſatis laudandus D. *Gmelin*, ſicut D. *Kanoldum* per Hungariam hiſtoriæ naturalis cauſa iter facientem, ſibi addictum obtinuit. Dolent ejus exceſſum paſſim commercio literarum eidem conjunctiſſimi erudițiſſimi viri *Johannes Philipp. Breynius*, *Joh. Joh. Theodorus Kleinius* Gedanenſes, *Franciſcus Erneſtus Brückmann* eidem præcarus, qui noſtrum epiſtola itineraria cohoneſtavit aliique, quibus omnibus neceſſarius noſter extitit, & a quibus mutua ſemper obtinuit officia. Fieri ſane prolixiſſima iſta, quam ſibi longe lateque acquiſiverat, fama non potuit, quin variæ Societates eruditæ ejus Commilitium exoptarent. Noſtra hæc Academia primam bene merenti Viro lauream decrevit, eundemque in conſortium adſcivit. A. cIcIↄ CCXXII. addito honeſtiſſimo *PLINII tertii* titulo, quo ad præclara quæquæ exſtimulatus haud ſemel fuit, ſiquidem Ephemeridum noſtrarum Volumina Obſervationibus ſuis frequenter auxit, nempe: de *Vegetabilibus quibusdam exoticis*, ſpe-

ciatim de *radice Mexicana Contrayerva*, quæ eſt XXIX. Voluminis I. Actorum phyſico - medicorum Ephemeridum continuationem exhibentis, Norimb. MDCCXXVII. 4. Porro de *fœtu humano monſtroſo ſimilitudinem leonis habere, ſed perperam, putato*, quæ extat loco LXXIV. ej. Vol. Inde de *arbore Coffee Lipſiæ florente*, quæ extat ibidem N. CVI. & tandem de *lacerta aquatica per vomitum reddita.* Magno ſcilicet eundem pretio habebat immortalis memoriæ vir J. J. *Bajerus*, Præſes ordinis noſtri, qui eidem Sciagraphiam Muſei ſui & ſupplementa oryctographiæ Noricæ, Norimb. MDCCXXX. 4. editæ inſcripſit. Secutæ ſunt noſtrum exemplum aliæ, Societas ſcilicet Regia Anglicana, quam de *Cobalto* diſſertatione Latina Tranſact. no. 396. p. 192. An. MDCCXXVI. hoc ipſo, quo receptus fuit, anno, ornabat; & quæ *Aloiſium Ferdinandum* Comitem *MARSIGLI* fundatorem agnoſcit Academia Bononienſis, quæ *Inſtitutum Scientiarum & artium* dicitur. Hiſce honoribus ſe vario modo dignum jam antea præſtiterat, emiſſis in lucem eruditionis ſuæ teſtimoniis. Magnam eidem exiſtimationem peperat inſigne iſtud, quod Lithophylacii ſui coryphæum eſt, Sceleti Crocodili, prout videtur, ſimulacrum, Suhlæ in Franconia effoſum, de hoc Naturæ opere prodiit ejus ad Clariſſimum *Johannem Woodvvardum* de *Crocodilo petrefacto* epiſtola A. MDCCXVIII. multo magis iſtos, pluresque ſi concedi potuiſſent, honores ſibi vindicabat, ſplendido iſto de *Stellis marinis opere*, anno MDCCXXXII, edito, (*) quod Societa-

(*) Titulus ejus ſequens eſt: *Joan, Henrici LINCKII*, Acade-

cietatis Regiæ Anglicanæ Præſidi, *Joanni Sloanio*, reliquiſque ſodalibus inſcribitur, cui par aliud in ſuo genere nondum extitit. Adjutor ipſi in vaſto opere fuit celeberrimus vir, *Chriſtian. Gabriel Fiſcherus*, Regiomontanus, cui nunc ex itinere reduci patriosque penates ſalutanti felicia fata & vitæ tranquillitatem adprecamur. Meditabatur plura eademque ſe ſuaque eruditione digna futura, prout ad ſplendidiora ſe eniti in alloquio ad Societatem Anglicanam profitetur. Non deerat ipſi nova declarandi opportunitas, dummodo idipſi per temporis anguſtiam licuiſſet. Serpentes viperasque Muſei ſui eleganter admodum delineatas vivis coloribus editurus erat, nec obſcurum jam iſtius rei factum fuerat primordium. Piſces quondam utriusque Indiæ, quorum memoria vel icon apud Ichtyologos nondum extat, ex Guapervarum & Acaraunarum, aut Ranarum piſcatricium gente, opuſculo cuidam deſtinaverat. Forte & Muſei ſui uberrimos & optime diſpoſitos Catalogos editurus erat. Hac ſpe omnes fruſtrati cum Parente partum periiſſe dolemus, per vegetam ætatem, qua pollebat, utpote aliquot menſibus ſexagenario minor, ſperabant amici fatalem diem divina gratia adhuc aliquo abeſſe ſpatio. Sed aliter decretum fuerat ſummo Numini mortis enim nuncius ei adlatus eſt, utut tetrica adeo morbi facies primum non extitiſſet. Diarrhœa

gg 3 col-

miæ Naturæ Curioſorem Cæſarnæ, & Societatis Londinenſis Regiæ Sodalis, de *Stellis* Liber ſingularis tab. ænæis, Figur. exemplaribus naturæ apprime ſimilibus & auctoris Obſervationibus diſpoſuit & illuſtravit *Chriſtian. Gabriel FISCHERUS*, Regiomontanus Acc. *Eduard Luidii*, de *Reaumur* & *Dan. Kalde* huj. argumenti opuſcula. Lipſ. MDCCXXXIII. Fol.

colliquativa laborare incepit, qua ſuppreſſa in febrim tertianam incidit, quæ paulo poſt in quotidianam intermittentem, Tertianam duplicatam & denique continuam degenerans omnem convaleſcendi fiduciam eidem præſcidit. Æquo id tuliſſet animo, prout fortem piumque Chriſtianum decet, niſi gravidam noſſet cariſſimam uxorem, quam maſculum ſibi parituram confidebat, Sed nec ita quidem res Noſtrum ab animæ cura dimovit, quin eandem placide DEO redderet die XXIX. Octobr. Anni cIↄ Iↄ CCXXXIV. magno ſuorum omniumque luctu. Nec vitam ſaltim memorabilem egit, ſed mortem hoc ipſo celebrem obiit, quod Filium poſthumum habiturus eſſet, qui omnium, Matris potiſſimum vota adimplens felici omine die XXV. Novembr. anni modo dicti lucem adſpexit, vegetæ ſanitatis, quam DEUS ipſi perennem faxit, ingenui vultus magnæque ſpei puer *Johannes Henricus Linckius.* Hoc præclarius ſuæ perennitatis monumentum aliud habiturus non eſt Noſter, dummodo, quod precibus experimus, iſto adflictam gentem ſolatio, diutiſſime divina gratia perfrui patiatur.

MEMO-

MEMORIA
VIRI
NOBILISSIMI AC PRUDENTISSIMI,
DOMINI
ALBERTI SEBA,
PHARMACOPOEI AMSTELAEDAMENSIS
CELEBERRIMI, ACADEMIÆ IMPERIALIS LEO-
POLDINO-CAROLINÆ NAT. CURIOSO-
RUM COLLEGÆ,
XENOCRATES DICTI,
SOCIETATIS REGIÆ ANGLICANÆ,
UT ET BONONIENSIS INSTITUTI SCIENTIARUM
SODALIS
POSTERITATI COMMENDATA
A
CRATEVA.

Non nobis tantum, ſed omnibus, quibus de vero virtutis & ſcientiarum pretio conſtat, deſideratiſſimus, utut maturi ſenii, vir, ante diem tamen obiiſſe viſus eſt, cujus ſuaviſſimo ſodalitio & commercio prorſus utili hodienum & in ſeros annos perfrui, niſi divinæ providentiæ ſecus placuiſſet, optaſſemus, Dominus *Albertus SEBA*, Apothecariorum lumen, quem nominis honorem eidem ex *Quirici de Auguſtis* hunc titulum gerente libro decernere non dubitamus. Hunc, etiamſi conjunctiſſimus nobis, prout extitit, non fuiſſet, ſuffragiis cum viveret dignum, planctibus poſtquam exceſſit digniſſimum judicaſſemus. Effectura id erat in animis noſtris æquitas, qua non noſtra tantum, ſed & aliena, probitatis documenta collaudamus. Multo majora habituri ſumus ingenui luctus argumenta ex Viro inter ſuæ artis peritos primicero immo vero qui anguſtos illos Pharmacevtices, quam potiſſimum profitebatur, terminos egreſſus, univerſi mundi creati immenſam rerum ſeriem magno animo, nec inferiore auſibus ſuis felicitate adgreſſus eſt, quandoquidem ille anguſtis iſtis, quibus conjungimus Societati Cæſarei nominis vinculis, & ipſe, detentus, paria nobiſcum, in nominis Germanici magis magisque evehendi dignitatem, officia contulit, communem cauſam conſilio reque adjuvit, & poſtquam nominis ſui celebritatem ad poſteros evexerat, ſuæ gloriæ, cum noſter ſit, partem nobis ſancivit. Hunc, Noſtro, quem tamen exteris, quorum eruditas Societates pariter ingreſſus eſt, haud invidemus, more majorum funebrem pompam ducimus faceſque ſuccendimus ferales, cujus oſſa, patria, qua reconduntur, terra, molliter cubent interea, dum æqui rerum æſtimatores juſta Viro perſolvunt Bono, Pio, felici, ſapienti, quem equidem non muliebriter flemus, quandoquidem ille rerum geſtarum pondere ſuæ ætatis limites fere ſuperavit, peterat ille ſuos lacrymis interdicere,

quod

quod ENNIUS fecit, cujus ultima habetur hæc voluntas in ejus a ſe ſtatuto Epitaphio, quod habetur inter Fragmenta Epigrammatum,

Nemo me lachrumis decoret nec funera fletu
Faxit: cur? Volito vivu' per ora Virûm.

Interim inſtituti ratio poſtulat Sodalis vitam, naſcendi conditionem, mores, fata, merita, quantum ejus ad cognitionem noſtram devenire potuit, condere, bene merentis urnam laudibus coronare, in ejus perennitates aliorumque ex noſtris, in quos, quo ſero illud collocetur officium, DEUM precamur, incitamentum.

Natale illi ſolum eſt *Friſia orientalis*, cujus oppidum *Etzelen*, gloriari de ejus incunabulis poteſt: Germanus hoc ipſe natalibus, utut educatione Belga utramque gentem celeberitate nominis ſui implevit. *Germanus* tamen dici ſemper præoptavit, neque enim tantum Germaniæ ſuperioris idioma feliciter expreſſit eodemque impenſe delectatus eſt, ſed & officinam efficaciſſimorum remediorum, quam Amſtelædami inſtruxit, *Germanicam*, adpellari, id quod & nunc moris eſt, maluit. Natus autem eſt parentibus probis & ingenuis, quorum tamen tenues omnino facultatates, opulentiæ filii, quam labore & induſtria ſibi conciliavit, prorſus impares, efficiunt, quo dici poſſit humili loco natus eſſe noſter, id quod in laude maximorum quorumcunque virorum repoſitum ſemper fuit. Equidem, quod ſemper doluit, ingenuarum artium cultura animum ab ineunte ætate perpolitum haud obtinuit, rebus anguſtis domi, non quo ſciret, ſed quo faceret, imperantibus, ita tamen hærentem humi lucroque immorientem vilemque animam non geſſit, quin mentem ad contemplationes ab ineunte ætate erigeret, delectatus maxime rerum creatarum varie-

tatibus, quas adhuc puer pueriliter congerere, conchas vel lapillos legendo, adſuevit. Pridem inſtinctui iſtius fecit, inter Medicos ævi noſtri facile princeps, & quod in gloriam cedit, Sebæ amiciſſimus, clariſſimus *Hermannus BOERHAAVIUS*, qui noſtri ſplendidum opus ejusque Tomum primum hoc potiſſimum elogio exornavit: „ *Albertus Seba totam* „*dedit ab unguiculis vitam, ut per diligentiam infinitam cogno-* „*ſceret quam accuratiſſime id omne, quod vel ullo reſpectu pertine-* „*ret ad materiam medicam, colligeret ſibi ex locupletiſſimo vaſtæ* „ *naturæ theſauro, quæ omnium optima forent & lectiſſima in uno-* „*quoque ſingulari remediorum genere.* „ Ephebis vix egreſſus, mentem ad Pharmacevtices ſtudium adpulit, non perfunctoria opera, ſed egregio conatu, artem hanc ſuam, quæ mercenaria plerumque eſſe ſolet, ab ignorantiæ aut præjudiciorum ignominia vindicaturus, quod tamen uno impetu efficere haud potuit. Poſtquam enim tyrocinia artis feciſſet penes maxime expertos Pharmacevtices magiſtros, proprio alarum remigio adſpirare ad meliorem fortunam cœpit, ſuſceptis per Belgium Germaniamque inferiorem itineribus, quo & inſtructiſſimas quasque officinas perluſtraret & virorum, qui in colligendis naturæ theſauris deſudabant, cimelia coram intueretur, a quibus, maxime a præſtantiſſimis ſuæ ætatis viris, *Schvvammerdammio, Ruyſchio, Vincentio, Kiggelerio, Witſenio*, agendi ſtimulos & imitationis exempla cepit. Primus eidem fuit, ſimplicia quæ virtutem medicam continent, penitus noſſe, impetus, quo adactus diu multumque per Belgium divagatus, primum mediocria, quæ parvo conſtarent pretio, ære redemit, aliisque divenditis, ſervato ſibi quidquid ex omni optimum haberetur. Non puduit eundem diſertis coram peregrinis, cum quibus ipſi magna ſemper fuit familiaritas, verbis, priſtinæ vitæ rationem exponere. Navium magiſtros, vel claſſiarios, aut nauticam plebem plurimis officiorum generibus ſibi obſtrinxit, ipſe efficaciſſima

quæ-

quæque remedia commiſcuit, quorum uſum potiſſimum eſſe peregre abituris noverat, vel viliori divendidit pretio, vel dono dedit, quo reduces nova quædam eidem adferrent, paciſcens. Nemo ex illis, quos dulci verborum lenocinio demulcere, vel officiis devincire noverat, ex Africæ meridionalis & Promontorii bonæ ſpei, unde plurima eidem adlata fuerunt, vel magis Orientalibus, maxime Surinam Ceylanque inſulis, vacuus rediit, quin ſerpentulum, Lacertam, concham, plantam marinam, inſectum amico adferret. Non expectavit Seba donec mercibus liberarentur naves, ipſe advolavit, lætos, lucro tumidos patriæ aura tumentes Nautas blanditer compellavit. Itineribus fractos ſublevavit, munuſcula ſparſi & invitis fere curioſiſſima diſſiti orbis producta, extorſit, ſi quæ plus unavice obtinuiſſet, Theſaurorum patronis divendidit, ſua domi digeſſit, perpolivit, figuræque, quam viva ſervaverant animalia, arte, qua potiſſimum excellebat, reddidit. Non anni, ſed annorum labori iſthic extitit. Deterritus rerum difficultatibus & obſcuriore primum ſupellectilis ſuæ incremento neutiquam fuit Seba, quin perſiſteret, premeret, urgeret opus: Qui enim fortuita quævis, prout primum oblata ipſi fuerant, cupidus amplexus fuerat, nunc ſelectum ex omnibus inſtituere, in ordines redigere adparatum, de uniuscujusque hiſtoria ſollicitus eſſe cœpit, jam imperabat, quid adferrent, jam amicis ſuffultus, & quid in quavis extera Provincia deſideratiſſimum eſſe poſſit, de meliori inſtructus, novis plantarum, anima-

lium, mineralium, marinorum generibus inhiabat. Plurimum favet animis novitatum ſtudioſis orbis ille in orbe noſtro, Amſtelædamum, de quo verius dici poſſunt, quæ jactanter admodum in Lugdunenſis Galliarum urbis Curiæ porticu leguntur:

Quod nolis alibi quæras, hic quære quod optas,
Aut hic aut nunquam vincere vota potes.

Maximus hic eſt omnium gentium, quas lucri odor attrahit, confluxus, concilium mundi hic agi crederes, miraturque in Præfatione ſplendidiſſimi Operis ſui noſter, quæ denique penuriæ iſtius Curioſorum in vaſtiſſima urbe cauſa eſſe poſſit. „ *Dolendum profecto eſt*, ait, *hac noſtra in patria*, „ *quæ iis omnibus, quorum ad detegenda naturæ mirabilia, ad* „ *ſcientias promovendas, & illuſtrandam hiſtoriam naturalem*, „ *uſus eſt, adfluit, immo vero diffluit, adeo tamen parvam ha-* „ *beri rationem culturæ ingeniorum & eruditionis amplificandæ.* „ Hoc ipſo quod negligebant alii cum unicus *Seba* intentus eſſet negotio, parvo temporis ſpatio congeſtis in unum utriusque Indiæ Naturæ cimeliis, ad inſignem rerum copiam adcrevit benedicente Numine opesque largiente, quibus adſpirare, ſolutoque aere, prout precario plurima, ut ipſe fatetur, adlata fuerant, nunc de induſtria animi votum implere poterat. Factum id potiſſimum eſt anno poſt reparatam ſalutem milleſimo ſexcenteſimo nonageſimo ſeptimo, quo Pharmaceutices Magiſter ſtrenuus & Myrepſus induſtrius eſſe Amſtelædami cœpit, alium ſcilicet mercatorem, qui ſimplicium, ad materiam medicam facientium,

peri-

peritior eſſet, ſupra ſe non agnovit, maxime vero rem medicam utriusque Indiæ ingenioſe diſcuſſit, comparatis ſibi uniuscujusque nitidiſſimo exemplari, in quo naſcendi conditio, forma, genus, hiſtoria concreti plurimum eluceſceret, quo ipſo nobis alter *Garzias*, *Piſo*, *Bontius*, *Hernandezius* alter extitit, quorum commentationibus, limpidiſſimam lucem adfundere oculari demonſtratione ſolebat. Illa potiſſimum ætate, qua florente ſorte & viridi fortuna uti incipiebat, ad ſtudia animum adpulit, conſortio eruditiſſimorum virorum uſus, quorum familiaritate illectus, ad uberiorem rerum ſuarum explicationem & ſecundum Auctorum placita diſpoſitionem omnes ingenii vires adplicuit. Plurimum ſemper deprædicavit laudibusque magnis extulit celeberrimi RUYSCHII in ſe propenſionem, a quo potiſſimum in Serpentum Viperarumque ordinibus adjutus fuit. Magno ipſi honori fuit, clariſſimi BOERHAAVII conſiliis uti potuiſſe, cui ex paucis carus extitit, id quod ſummi iſtius viri præmiſſa Operis Tomo primo teſtatur præfatio. Fieri ſane aliter haud potuit, quin tum aliorum, tum horum potiſſimum in hiſtoria naturali verſatiſſimorum virorum doctrinis imbutus, opibus adjutus, inſtinctu, quem naturalem ſemper ad hoſce theſauros habuit, propendens ad ſumma quæque graſſaretur. Secuta eſt indigenam, quam apud cives obtinuerat, gloriam, famæ apud exteros celebritas, paucique fuerunt iſtius temporis eruditi, per Angliam, Italiam, Galliam, Germaniam & ſeptentrionales Provincias, quin ad Viri familiaritatem devenire optarent. Plurimum eidem largitus eſt celeberrimus HANS

SLOANIUS, Eques Britannus & Academiæ Regiæ princeps, a quo magno honore habitus cultusque cum ſtudio fuit. MARSIGLIUS Comes, Inſtituto Bononienſi, quod condidit, celeberrimus, conjunctiſſimus eidem literarum commercio fuit. Helvetorum lumen, SCHEUCHZERUS, admiratus eundem eſt haud ſemel. Ex Germanis potiſſimum coluit magnoque pretio habuit celebrem virum Pharmacevtam LINCKIUM, cum quo plurima rerum ſuarum permutavit, datis quibus abundaret, acceptis quibus careret. Fautorem & ſtatorem veneratus eſt Perilluſtrem BAIERUM, Academiæ noſtræ Præſidem graviſſimum, cujus in transmittendis lapidibus figuratis munificentiam deprædicare magnopere ſolebat. Dolent ejus exceſſum ſuperſtites per orbem amici, quos literarum commercio coluit, poſt adlegatos Generoſus HEUCHERUS, Conſiliarius & Archiater Regiæ Majeſtatis Polonicæ celeberrimus, KLEINIUS, Gedanenſium lumen, JOSEPHUS MONTI, Italorum decus, JOANNES LANGIUS, Helvetorum gloria, pluresque alii. Dubium fuit apud omnes, an mirari doctrinam viri, an qua omnium literas excepit humanitatem & in reſpondendo promptitudinem, & variorum idiomatum, præter latinitatem, quam floridam habuit, peritiam deberent. Sicut autem abſentibus facilis, ita præſentibus, qui eundem inviſerent & haud raro nominis celebritate illecti peregre accederent, per quam commodus extitit. Neminem, niſi de meliori inſtructum, dimiſit. Dies, ſpectatum venientibus, unus haud ſuffecit, deſiderium, iteratis vicibus immenſam rerum copiam perluſtrandi, nemo

mo unquam explevit, hoc potiſſimum nomine, quod hoſpitalitatis jura ſedulus exerceret acceſſusque haberet faciles, agnomen ab Academia noſtra *Xenocratis*, Principis hoſpitum, impetravit. Nempe maximum illius temporis inter Septentrionales coronatos Principem, PETRUM MAGNUM Imperatorem Moſcoviarum, & ipſe hoſpitio excepit. Nemo eſt, qui ignoret itineris iſtius amplitudinem, quo Heros iſte florentiſſimas Europæ Provincias attigit, ut Regnum ſuum politiſſimis moribus, artibus ſcientiisque Germanorum, barbarie extraheret, quod, quam felici ſucceſſu factum ſit, omnes norunt. Iſtius temporis opportunitas *Sebæ* noſtro auſpicatiſſima extitit, adductus viri fama Princeps ad ejus domum ſeceſſit, ſæpius ibi commoratus eſt, nihil ex omni theſaurorum ambitu intactum reliquit, quin oculis uſurparet magnamque exinde jucunditatem perciperet. Nec diſceſſit Amſtelædamo Imperator, quin *Sebam* honoribus auctum, & ut Muſeum ſuum aere redimi pateretur adductum, ſuis opibus fere exueret, ex civili Regium effecturus theſaurus, qui nunc Petropolitanæ Academiæ honor eſt & ornamentum; factum id eſt anno hujus ſæculi decimo octavo. Crederes pertæſum laboris noſtrum, reſarciendæ, quam feliciter paſſus erat, jacturæ, conſilium dimiſiſſe. Tantum ejus abeſt, ut potius majore animo viribusque & opibus auctior ad opus redierit, non modeſtus, ſed impetuoſiſſimus Collector, utpote qui paucorum exinde annorum ſpatio non tantum priſtinam Muſeo ſuo faciem reddiderit, ſed & nitidiorem conciliaverit, nitidiore poſt extractas exuvias ſuccreſcente, non ſecus ac

ſerpen-

ſerpentibus, pelle. Contemplatus noſter, quam hoc exemplo edidicerat, rerum humanarum viciſſitudinem, ab illo tempore ad condendam ſupellectilis ſuæ hiſtoriam mentem adpulit. Maturius id peracturus erat, niſi diſpartiri ſe in tot tantaque negotia maluiſſet. Occupabat eundem haud mediocriter, præter res domeſticas, vaſtiſſima univerſo fere regno Moſcovitico ſimplicia medicinalia ſubminiſtrandi, quam hæreditariam a PETRI M. reditu obtinuerat curam. Inde a variis doctiſſimorum virorum Societatibus in conſortium adſcitus, & hoc ipſo non levem temporis jacturam, ſed nec levem exinde gloriam habuit. Noſtri corporis amicum vinculum primus iniit An. MDCCXXVII. d. XXIV. Maj. inde a Regia Societate Anglicana adoptatus fuit, donec & Bononienſis Scientiarum Academia hunc eidem honorem decerneret.

Nemo eſt quin operis iſtius ſplendidiſſimi, quod vere Theſaurus, prout ſonat, dicitur, dignitatem norit. Publica Acta literaria Lipſienſia, aliaque, laudes iſtius magnifici laboris cecinerunt, nec opus fuit mendicato elogio uti, cum res ipſa Magiſtrum collaudarit. De iſthoc *rerum naturalium* Sebæ noſtri *Theſauro* nuperrime Gallus quidam anonymus in Catalogo Conchyliorum, qui prodiit anno MDCCXXXVI. Pariſiis in octavo, ita profeſſus eſt: „ *Termini energici ſatis, quibus ambitus & rerum perfectio æque ac varietas iſtius* „ *Muſei deſcribi debeat, inveniri nequeunt. Juſtitiæ intereſt,* „ *quo dicamus, incredibile eſſe, quo uſque in hoc hiſtoriæ naturalis genere collectio quædam euehi potuerit.* „ Longo ab-

hinc

hinc tempore, quod illi facere ſolent, qui magnifica extruunt palatia, materiem ex probatiſſimæ fidei auctoribus collegerat, compoſuerat. Dubium ſupereſſe poteſt intuentibus, an ſumtuum, quos Prætorios diceres, impenſorum prolixitas, an artificum, quos exercitatiſſimos aluit, dexteritas, an rariſſimorum triplicis naturæ regni productorum, ſua, quam nativam habent, elegantia in hoc theatro mundi comparentium, ſelectus, an denique, quamvis id primo loco dicendum fuiſſet, Auctoris fides, eruditio & hiſtorica accuratio, primum debeat admirationi locum facere. Primus herculei fere laboris miſſus, anno hujus ſæculi trigeſimo quarto, nominibus Collegarum noſtri Ordinis cum aliis inſcriptus, lucem adſpexit omnium bonorum adplauſu. Alter elegantia priori haud inferior, Regia itidem forma anno ſequenti prodiit, utrumque Volumen a munifico Sodali noſtro liberaliter transmiſſum, amoris ejus in Bibliotheca noſtra pignus extitit. Facile rem penitus conſiderantibus perſpicitur, vitam ſuam inter iſta ſtudia peregiſſe noſtrum, id quod ex orationis genere non niſi hiſtoriæ naturalis peritiſſimo cuique familiari potiſſimum eluceſcit. Neque vero iſtud immortalitatis unicum eſt, quod ſibi erexit, monumentum, ſed variis opuſculis ad ſummum iſtud Opus præluſit. Ephemeridum noſtrarum inſigne habetur ornamentum de *Sceletopæia foliorum & fructuum* commentatio, qua totum pro arcano habitum, prout a RUYSCHIO id edidicerat, artis fundamentum ingenue exponitur. Inſignis illi in vegetabilis iſtius anatomiæ adminiſtratione facilitas æque ac felicitas

exſtitit. Inter encomia, quorum manipuli in honorem Noſtri a celeberrimo GAUBIO, in præliminari Tomo primo præfixa Ode, ſparguntur, iſta recenſetur dexteritas:

Quin & docebit te Seba candidus
Cutim tenellam glubere frondium
Et fructuum extricare villos
Ut fabricam videas ſtupendam.

Hoc ingenii ſui fœtu, maſculæ prolis, qua divino conſilio caruit, defectum maſcule ſupplevit, habiturus hoc ipſo æternum perennitatis ſuæ argumentum. Ex matrimonio enim, quod anno ſuperioris ſæculi octavo ſupra nonageſimum cum honeſtiſſima virgine iniit, tres ſaltim ſuſcepit filias, a quarum natu media tres nepotes maſculos obtinuit. Magnum ſeni fuit ſolatium, Generum ſuæ virtutis & theſauri heredem obtinuiſſe optimum virum *Jacobum Marcum*, Mercatorem inter Amſtelodamenſes primi ordinis, qui Avo nepotes non natura tantum, ſed & nomine dedit, *Jan Seba Marcum*, *Albertum Seba Marcum* & *Jacob Fridericum Seba Marcum.* Voti ſui omni ex parte compos haud redditus, tertiam quartamque Theſauri ſui partem diſpoſuit equidem, ſed ad finem haud perduxit. Tomo tertio, prout in præfatione totius operis ſperare jubemur, elegantiſſimæ continebuntur ſpecies eorum, quæ ſuppeditat Oceanus, Plantæ, Muſci, Echini, Stellæ ſolesque marini, Conchylia exotica rariſſima, tum & plurima

foſſi-

foſſilium peregrinorum ſpecimina, lapides denique vario miroque modo figurati utriusque Indiæ. Quarta tandem pars reptilia dabit plurima atque inſecta, tam terreſtria, quam aquatica, ex quatuor orbis partibus. Parum nobis de operibus iſtis omnibus poſthumis ſperare liceret, fatumque habiturus eſſet *Seba* mutilorum numerum augendi, niſi magnam nobis omnibusque jam collaudatus Gener fiduciam, proxime jam prodituratum operis partium poſthumarum, feciſſet; ſic enim habetur in ejus ad Sodalem Lipſienſem epiſtola: „ *Partium operis ſui duarum,* „ *quæ ineditæ ſuperſunt, curam mihi teſtamento legavit, va-* „ *riis, quæ ab executoribus mota ſunt, impedimentis diſtur-* „ *bor, ſed benedicente DEO ineunte vere edere utramque adni-* „ *tar.* „ Gratulamur bono viro de inſigni hoc ſuæ erga Socerum & Promotorem pietatis ſpecimine, eundemque ne diu eruditos iſthac voluptate carere patiatur, exoramus. Fractus ſcilicet viribus Noſter, ſeniique gravi pondere oppreſſus, mature virum hunc ſibi cariſſimum in laboris communionem adſcivit, conſilia cum eodem contulit, ita, ut eundem expectationi omni ſatisfacturum non ſperemus, ſed confidamus. Sic mortuum ſe vix ſenſit noſter, poſtquam ille naturæ debitum lubens, & prout Chriſtianum hominem decebat, fortiter exſolvens, ad divos exiit die Menſis Maji ſecundo anni MDCCXXXVI. exhauſtis quatuordecim dierum Ileo morbo viribus, magno omnium & noſtro cumprimis luctu, undecim menſibus & viginti uno diebus ſeptuagenario major, pius, prudens, ſapiens,

Chriſtianus, Civis, Sodalis, Paterfamilias, cui noſtra Academia bene de ſe merenti ultimam hancce feralem pompam ſciens lubensque duxit, ſuſpenſa lugubri tabula, qua hæc habentur:

Care SEBA, noſtrum decus & ſincera voluptas,
Care SEBA, Batavi lucida ſtella poli,
Docte Senex nihiloque minus juveniliter audax,
Quandoquidem vitæ terminus exit, have.
Sit tibi terra levis, qua ſeclis inde futuris
Stans tua geſta nepos enumerare queat.